Oameni independenți

Halldór Laxness

Halldór Kiljan Laxness

Oameni independenți

Halldór Kiljan Laxness

Oameni independenți

Saga eroică

În românește de Ion Vinea
Prefață de Valeriu Rîpeanu
Note de Ioan Comșa

Editura pentru Literatură Universală
București — 1964

Coperta de

Sabin Bălaşa

Halldór Laxness

INDEPENDENT PEOPLE

People's Publishing House

New Delhi, 1957

Prefață

Cartea pe care o prezentăm cititorilor din țara noastră este o epopee tragică. În paginile ei nu vom întîlni faptele măreţe ale unor eroi încununaţi de lauri, al căror nume s-a încrustat în legendele omenirii, ci dureroasa istorie cotidiană a unor eroi lipsiţi de glorie, luptînd fără sorţi de izbîndă cu cele mai prozaice aspecte ale vieţii : cu foamea, cu frigul şi ploaia, cu pămîntul sterp, cu bolile necruţătoare. *Oameni independenţi* este epopeea luptei cu mizeria, o sagă eroică a unor oameni simpli. Deşi viaţa lor nu are nimic spectaculos, nu se desfăşoară pe mari dimensiuni istorice şi geografice, ci se mărgineşte la un perimetru îngust, izolat şi ignorat de oameni, lupta lor nu-i mai puţin demnă de pana avîntată a rapsodului. Pentru că prin vitejia şi tenacitatea lui, Bjartur de la Sumarhus — personajul central al cărţii — face parte din familia lui Ahile sau Enea, cu toate că „suflete multe, viteze, nu a trimis pe lumea cealaltă", ca eroul poemului homeric, şi nici nu i se atribuie meritul de a fi venit primul pe-a „Laviniului coastă-n ţara Italiei". Dar ca şi cei doi eroi ai mitologiei antice, ţăranul acesta, cu o ascendenţă atît de umilă şi de obscură, cu o stare civilă atît de banală, este înzestrat cu o putere neobişnuită de a înfrunta forţele vrăjmaşe ale oamenilor şi ale naturii, cu o dîrzenie care stîrneşte uimire şi admiraţie.

Dacă încercările prin care trece Bjartur îl aşază alături de eroii marilor epopei, esenţa zbuciumului său, izvorul nefericirii sale îl situează mai degrabă alături de eroii tragediei antice. Ca şi Edip sau Electra, ţăranul acesta islandez înfruntă destinul, soarta ce-i era rezervată din străbuni. Ca şi eroii tragediei eline, Bjartur nu se pleacă sub loviturile soartei. Dimpotrivă, stăpînit, ca şi ei, de o unică pasiune dominantă, el are tăria să înfrunte tot ce-i stă împotrivă. Pentru că în cartea lui Laxness destinul nu mai este o entitate abstractă, un *fatum* care vine de dincolo

de existență terestră, ci o categorie concretă, reală, dureros de reală chiar. El înseamnă vitregia naturii, a pămîntului, a împrejurărilor sociale și economice mereu potrivnice eroului cărții.

De aceea, dacă vorbim de Bjartur ca personaj de tragedie, pornim de la ceea ce spunea, în 1955, Albert Camus. Autorul *Ciumei* considera că „marile perioade ale artei tragice se plasează în istorie... în momentele cînd viața popoarelor este plină în același timp de glorie și de amenințări sau cînd viitorul este nesigur și prezentul dramatic". Bjartur trăiește pe pămîntul Islandei o asemenea perioadă istorică. Țăranul căruia destinul sau, mai precis, așezarea socială, așa cum se statornicise de secole, îi rezervase o situație de slugă, vrea să-și înfrîngă propria condiție, să devină *om independent*. Or, această aprigă dorință nu se putea realiza decît prin răscumpărarea tuturor datoriilor către fostul său stăpîn și apoi prin dobîndirea unei stări materiale care să-i poată asigura această neatîrnare.

De aici începe tragedia lui Bjartur, eroul de la Sumarhus. Asemenea deziderate nu se puteau împlini decît după o muncă uriașă de zeci de ani, după o încordare fizică și morală chinuitoare, de zi cu zi, mereu luată de la capăt. Astfel încît viața lui Bjartur ne apare asemănătoare întrucîtva cu aceea a miticului Sisif. Ca și fiul lui Eol, și Bjartur, cînd crede că s-a sfîrșit calvarul, cînd speră că a ajuns la liman, se prăbușește și este nevoit să pornească totul de la început. Și aceasta timp de decenii întregi, fără preget, fără clipe de odihnă sufletească, fără momente de înseninare.

Dorința de a fi liber, de a agonisi cele trebuincioase pentru a-și cîștiga mult visata independență, îl face pe Bjartur să nu cruțe nimic. Pe alte meridiane geografice și sufletești, el se întîlnește cu Ion al lui Rebreanu. Sînt amîndoi stăpîniți pînă în cele mai adînci fibre ale ființei lor de acest gînd de a-și depăși starea de sărăcie, de a deveni stăpîni de pămînt, singura realitate care, socot ei, le-ar putea garanta independența.

Este oare Bjartur un arivist, un personaj cu trăsături morale care să ne facă să-l situăm în categoria oamenilor lipsiți de orice scrupul? Nu! Pentru că Laxness a întruchipat în figura lui Bjartur una dintre marile direcții ale renașterii poporului islandez, unul dintre sensurile luptei sale pentru dobîndirea demnității.

De altfel, întreaga operă a lui Laxness reprezintă epopeea unui popor care, secole de-a rîndul a cunoscut oprimarea națională,

iar după ce şi-a cîştigat libertatea a căutat să afle drumul pentru a-şi valorifica înzestrările sale naturale, pentru a înfrînge o natură ostilă, pentru a cîştiga dreptul la o existenţă omenească. Jon Hreggvidsson, eroul *Clopotului din Islanda*[1], ţăranul acuzat pe nedrept de omor, tîrît în faţa judecăţii, biciuit, ferecat în lanţuri, pus să îndeplinească treburi umilitoare, reprezintă prototipul unei naţiuni al cărei teritoriu era închiriat şi arendat unor ţări străine, ale cărei străvechi hrisoave şi vestigii erau distruse. De aceea, *Clopotul din Islanda* este o epopee naţională a poporului islandez, drama fiilor lui în timpul unui jug străin secular. Este o formă de exprimare patetică, caracteristică popoarelor împilate şi a căror luptă pentru eliberare şi-a aflat rapsozi epici sau lirici ca Mickiewicz, Ady Endre, Ivan Vazov, Nikos Kazantzakis, Ivo Andrić sau compozitori ca Sibelius, Smetana, Enescu.

Salka Valka (1931) şi *Oameni independenţi* (1933—1934), două dintre romanele de căpetenie ale lui Laxness, sînt de asemeni opere literare profund naţionale, pornite din aceeaşi simpatie pentru ţăranul islandez, pentru fiii acestui popor care duceau o viaţă umilă şi umilitoare. Aceste trei cărţi se întregesc reciproc: *Clopotul din Islanda* reprezintă căutarea dreptăţii, *Salka Valka*, a demnităţii, *Oameni independenţi*, a libertăţii sociale şi economice. De aceea, opera lui Halldór Laxness este considerată drept cea mai reprezentativă pentru viaţa poporului islandez.

O dată ajunşi aici, va trebui să discutăm o problemă fundamentală a cărţii de care ne ocupăm: este ea, ca, de altfel, întreaga creaţie a lui Laxness, o simplă monografie a Islandei, ce se citeşte numai cu interesul descoperirii unui pămînt cufundat în ceţuri, primează aici numai descrierea peisajului, a obiceiurilor, a moravurilor, a ritualurilor, a acelor elemente de viaţă care individualizează un popor; rămîne această carte doar o expresie patetică a unui moment de redeşteptare naţională? Vrînd de la bun început să prevină cititorii asupra specificului

[1] La noi, romanul *Clopotul din Islanda* a văzut lumina tiparului în 1957 şi a fost reeditat în 1962 (în colecţia „Biblioteca pentru toţi"). Din opera lui Halldór Laxness (Premiul Internaţional pentru Pace şi Premiul „Nobel" pentru literatură) au mai fost publicate în ţara noastră nuvela *Întîmplare la Reykjavik*, E.S.P.L.A., 1955, şi povestirea *Staţiunea atomică* E.S.P.L.A., 1956. Liniile mari ale biografiei scriitorului fiind cunoscute, atît din articolele publicate în presă, cît şi din prefeţele ce însoţesc lucrările traduse la noi, am socotit că ar fi de prisos să revenim asupra lor.

literaturii lui Laxness, în prefața la traducerea franceză a romanului *Salka Valka,* Marcel Arland scria : „Iată o operă foarte umană și al cărei interes este departe de a ține numai de exotism". Afirmația poate fi extinsă asupra întregii opere a lui Laxness.

Adevărat scriitor nordic, Laxness nu se poate desprinde de toate elementele care formează zestrea de măreție și mizerie a poporului său. Dar el se depărtează de viziunea monumentală, străbătută de patetismul vibrației populare, specifică finlandezului Alexis Kivi (autorul romanului *Cei șapte frați),* acest Creangă al țării celor o mie de lacuri, cu toate că și din paginile cărții lui Laxness putem reconstitui în amănunt toate momentele existenței diferitelor categorii sociale din care fac parte eroii. Laxness se situează la confluența dintre cele două filoane ale literaturii nordice : unul popular, folcloric, ilustrat de Kivi, altul psihologic, al cărui cel mai de seamă reprezentant este norvegianul Knut Hamsun și întrucîtva finlandezul Silampää. Opera lui Laxness este în fond o sinteză a acestor două direcții : ca unește minuțiozitatea descrierii sociale cu introspecția.

De aceea, primele pagini ale cărții *Oameni independenți* ne pot induce, într-un fel, în eroare : ne întîmpină o lume ciudată, învăluită în mantia misterului, a unor credințe tiranice, a unor legende de groază. Treptat, însă, totul se limpezește, intrăm pe făgașul vieții obișnuite a țăranului Bjartur care, îndată după căsătorie, vine pe coclaurile părăsite de la Sumarhus, cu dorința de a-și croi un drum de om independent. Fusese slugă timp de optsprezece ani, iar acum avea să înceapă munca pentru a-și plăti datoriile. Își încordează toate puterile, lucrează cu întreaga familie pînă la istovire, își jertfește orice sentiment, își pune viața în pericol, sacrificîndu-le pe ale celor din jur, nu cunoaște o clipă de răgaz, de bucurie, de tihnă, sperînd că într-o bună zi va atinge mult dorita situație de om independent. Mulți ani se hrănește cu această iluzie, crede orbește că dorința i se va împlini. Dar tocmai atunci cînd a ajuns la o relativă bunăstare, prăbușirea este fulgerătoare și irremediabilă, Bjartur trebuind să-și părăsească în cele din urmă bucata de pămînt. Toată această lupță zadarnică nu făcuse decît să-i iroseasă viața, să-i pietrifice inima, să-i răpească pentru totdeauna pe cei dragi.

Iată, în linii mari, structura cărții lui Laxness : destrămarea mitului independenței micului proprietar. Ca și Salka Valka, Bjartur pornește în viață de la condiția unei sărăcii crunte, de-

gradante chiar. Dar pe cînd Salka Valka, „fetiţă a Islandei", trăieşte un proces de regenerare deoarece, paralel cu dorinţa unei existenţe mai omeneşti, ea aspiră şi la o înălţare pe plan moral, vrea să se ridice la o înţelegere superioară a rosturilor lumii, Bjartur urmăreşte cu o tenacitate eroică, am putea spune, un singur scop — acela al cuceririi independenţei materiale. Ne întrebam la începutul acestei prefeţe dacă Bjartur aparţine tagmei ariviştilor, este un Rastignac sau un Julien Sorel al pămînturilor Islandei. Întrebarea ni se pare legitimă : într-adevăr, acest om este stăpînit de-a lungul întregii sale vieţi de singura mare dorinţă de a-şi statornici existenţa materială, de a nu se mai reîntoarce la situaţia de slugă. Dar ţelul său este nobil şi semnifică dorinţa oricărui om de a ieşi din starea de servitute, ceea ce, crede eroul, în împrejurările sociale respective nu se poate împlini decît printr-o muncă tenace, prin renunţarea la orice bucurie spirituală. Sensul luptei lui apare înconjurat de acest nimb de eroism cu atît mai mult cu cît Bjartur trebuie să înfrunte obstacole aproape de neîrecut pentru o mînă de oameni părăsiţi şi uitaţi, adevăraţi Robinsoni ai pămîntului Islandei.

Unii critici islandezi au văzut în istoria familiei lui Bjartur o întruchipare a luptei eroice a poporului islandez pentru dobîndirea libertăţii, pentru o viaţă omenească, demnă. Această luptă a continuat şi după 1918, căci situaţia de dependenţă nu s-a încheiat prin recunoaşterea Islandei ca stat suveran distinct, iar discrepanţele sociale au continuat să se menţină destul de puternice, starea de mizerie a celor mai mulţi dintre fiii Islandei — agricultori sau pescari — stîrnind îngrijorarea spiritelor luminate. Şi dovada că aşa stau lucrurile o constituie faptul că întreaga operă a lui Laxness este străbătută de acest specific naţional şi popular nu numai pe tărîmul descrierii etnografice, dar mai ales în ceea ce priveşte sensurile ei generale.

Bjartur doreşte să fie liber. Acestui ţel îi dedică întreaga viaţă. Nu se înspăimîntă de starea mizerabilă a gospodăriei lui atunci cînd după căsătorie îşi aduce soţia în casă. Porneşte la drum cu extrem de puţin, ştiind că va avea de înfruntat piedici uriaşe. Dar socoteşte că „cel mai de seamă lucru în viaţă este neatîrnarea. Să ştii de la mine că degeaba mai trăieşte omul dacă nu e liber. Dacă nu sînt slobozi, oamenii nu sînt oameni." Şi atunci începe lupta crîncenă, tragedia unei existenţe, în redarea căreia Laxness se dovedeşte a fi un adevărat virtuos, unul din cei mai de seamă din cîţi a cunoscut literatura lumii.

Cum arătam şi la începutul acestor rînduri, istoria familiei lui Bjartur, de pe mica şi stearpa întindere de pămînt de la Sumarhus, îi prilejuieşte lui Laxness o adevărată monografie a vieţii ţăranului islandez, în manifestările ei de fiecare zi. Minuţiozitatea descrierii, această putere de a reda autenticitatea ne duc cu gîndul la Bruegel. Dacă, aşa cum se spune, un medic a putut descifra de pe chipurile din pînzele marelui flamand bolile de care sufereau oamenii din acel timp, am putea afirma de asemenea că din paginile acestui roman intuim cu exactitate întreg micro-universul unui ţăran islandez, toate actele vieţii sale. Arhitectura locuinţei, hrana, ocupaţiile zilnice, mijloacele de muncă, odihna, îngrijirea animalelor, ritualul de sărbători, totul ne este reprodus cu minuţia şi puterea de sugestie a marelui artist. Această fidelă descriere ar putea fie să transforme cartea într-un uriaş inventar etnografico-folcloric, fie ar putea face ca romanul să pară un ecou tardiv al literaturii naturaliste, aplecată spre această detailare a tuturor aspectelor vieţii cotidiene.

Or, tocmai aici avem de semnalat diferenţa calitativă dintre viziunea naturalistă şi metoda folosită de Laxness, ca şi de alţi mari scriitori contemporani, printre care l-am aminti în primul rînd pe Steinbeck. Descrierea pînă la ultimele detalii a unui mediu nu se realizează cu impasibilitatea omului de ştiinţă, cu nepăsarea grefierului, ci cu emoţia scriitorului, în mod real mişcat atunci cînd vorbeşte despre suferinţele acestor oameni. Pentru că deşi stilul lui Laxness se deosebeşte de patetismul prozei lui Alexis Kivi sau a lui Ivo Andrić, nici el nu se integrează pe deplin în categoria scriitorilor obiectivi. Lui nu-i este indiferentă tragedia familiei de ţărani de la Sumarhus, după cum nu-i sînt indiferente nici suferinţele şi umilinţele altei eroine, Salka Valka, dar ca orice scriitor autentic, nu-şi trădează brutal simpatiile şi antipatiile, nu tratează personajele în alb şi negru. Are, ce-i drept, o anumită înclinaţie spre figurile pure, diafane, privite numai din perspectiva nevinovăţiei lor, cum sînt, de pildă, cele două soţii şi copiii lui Bjartur. Dar aceste personaje nu reprezintă factorul activ al cărţii, ci obiectele faţă de care se exercită voinţa exclusivistă a lui Bjartur. Fiecare întruchipează o anumită trăsătură dominantă: *scepticismul* (prima lui soţie, Rosa, care nu crede cu nici un chip în posibilitatea împlinirii aprigului vis al lui Bjartur); totala *resemnare* (cea de-a doua soţie); *dorinţa de evadare*, de a ieşi din limitele acestui mediu închis, sufocant (fiul său, Nonni);

Lumătatea (fiica lui vitregă, Asta-Sollilja). Dar nici personajele amintite n-au, în cadrul trăsăturii dominante respective, reacții stereotipe. Dimpotrivă, fiecare prezență face ca această insulă de pe pămîntul Islandei să fie de fapt un adevărat univers, în cadrul căruia se înfruntă oameni cu personalități distincte, cu structuri sufletești deosebite. De aceea niciodată scriitorul nu comite eroarea de a aureola chipul unui personaj și nici de a transforma în melodramă, prin intervenții sentimentale, momentele dramatice.

O zi de muncă la Sumarhus, sub răpăitul ploii nemiloase, care pătrunde pînă în măduva oaselor și istovește într-atît încît patru minute de somn par o fericire, o asemenea zi de muncă devine impresionantă tocmai prin expunerea *obiectivă* a faptelor, prin narareа aproape detașată. Simpla enumerare a unor acte devenite mecanice ne face să întrevedem totuși că simpatia autorului se îndreaptă spre acești oameni. Laxness nu privește lumea din jur dintr-un unghi de vedere restrîns, dintr-o perspectivă simplificatoare. De aici și aparenta ciudățenie a personalității lui Bjartur. Într-adevăr, Bjartur poate fi privit ca un simbol al dorinței de libertate a țăranului islandez, a omului care nu se descurajează nici în fața celor mai crunte lovituri ale soartei. Spune celor din jur că va rămîne în picioare atîta timp cît va exista ceva pe care să stea în picioare. Ceea ce impresionează la Bjartur este această neistovită putere morală care îl face să nu dispere, să muncească zi și noapte, cu o tenacitate ce depășește aproape puterile omenești. Are o voință care îl face să înfrîngă cele mai grele încercări fizice. Facultatea lui dominantă este voința, asemănîndu-se din acest punct de vedere cu mulți dintre eroii lui Balzac. Numai că gîndurile lui au o finalitate profund umană, năzuiesc spre ceea ce orice om aspiră, dar nu poate înfăptui în împrejurările sociale date. Bjartur este un țăran care vrea să se elibereze de sub orice tutelă: și de slugăria la sameș, și de puterea farmecelor, a vrăjilor, a credințelor religioase. Ar fi prea mult să întrevedem la el germenii unei concepții raționaliste, dar tăria lui morală vine tocmai din această neistovită încredere în ceea ce forța omului, munca lui neîntreruptă, poate realiza. Cititorul va descoperi în caracterul lui Bjartur și o altă latură care face ca apropierea de Ion al lui Liviu Rebreanu, stabilită la începutul acestei profețe, să nu fie o simplă coincidență. Este vorba de duritatea sufletească caracteristică unor oameni care nu văd înaintea ochilor

decît o singură țintă, un unic scop, și pentru atingerea căruia sînt gata să facă orice sacrificii. Cu toate obstacolele ce le stau în cale, nu se pot elibera de visul ce îi stăpînește ca un coșmar, iar îndîrjirea lor crește pe măsură ce greutățile sporesc. Această luptă izolată, dusă uneori parcă împotriva tuturor, le înăsprește sufletul și le atrofiază orice sentimente. De aceea Bjartur își pierde în această luptă inegală cu natura și societatea două soții și cinci copii, nu are nici un fel de înțelegere pentru suferințele lor, ar vrea să-i vadă modelați pe toți după același tipar. Pare la un moment dat de-a dreptul posedat, insensibil la tot ceea ce vor și gîndesc cei din jur. Încăpățînarea lui este uneori monstruoasă. Își părăsește soția în preajma zilei cînd urma să nască și pleacă prin munți să caute o oaie rătăcită. Peregrinarea lui seamănă cu drumul plin de durere și speranță al lui Solveig, eroina lui Ibsen și a lui Grieg, dar înfruntarea cu stihiile naturii este atît de cruntă, încît farmecul liric dispare și rămîne numai încleștarea dintre om și natură, redată cu o intensitate ce-l apropie în aceste pagini de *Bătrînul și marea* a lui Hemingway. Moartea celor apropiați nu-l impresionează, și de aceea nici chiar aceste evenimente tragice nu-l opresc din drum.

Dar desensibilizarea lui Bjartur nu este decît o consecință a nenumăraților factori ostili care acționează asupra lui. Desensibilizarea sufletului său reprezintă consecința directă a încercărilor prin care trece, egoismul său este o formă de conservare în fața loviturilor ce se abat asupra lui, îndîrjirea lui este provocată de îndîrjirea cu care viața din jur, natura, societatea refuză să-i dăruie o bucurie cît de mică; neîncrederea lui în oameni vine din umilirile la care fusese supus timp de optsprezece ani și crește atunci cînd asistă la disputele politicienilor locali, la manevrele negustorilor, ale cooperativelor.

Și, totuși, Bjartur nu se dezumanizează. Atunci cînd și ultimul copil îl părăsește — și aceasta tocmai într-o scurtă perioadă de înflorire materială, cînd crede că, în sfîrșit, a izbîndit — este cuprins de sentimentul unei cumplite și dezolante singurătăți. Caută să se convingă de un adevăr pe care nici el nu-l crede: „Omul cel mai puternic e acela care stă singur. Omul se naște singur. Atunci, de ce n-ar trăi singur? Oare iscusința de a rămîne singur nu înseamnă desăvîrșirea vieții, țelul ei?" Așa crede pentru un moment Bjartur. Dar gîndurile lui se îndreaptă spre ființa de care se legau începuturile acestei

lupte inegale, de fiica lui, Asta-Sollilja, pe care o izgonise chiar el din casa de la Sumarhus. Şi de aceea în clipele iremediabilei restriştiri, după zeci de ani de muncă şi suferinţă, cînd visurile şi nădejdile tuturor se prăbuşesc definitiv, Bjartur nu rămîne singur. Împreună cu Asta-Sollilja, părăseşte pentru totdeauna ferma de la Sumarhus, scoasă la mezat. Totul s-a spulberat. Nu-i mai rămîne nici o speranţă. Dacă trecutul a fost tragic, viitorul este şi mai nesigur.

Finalul cărţii mai are şi o altă semnificaţie, un înţeles filozofic mai larg. Nu s-au prăbuşit numai iluziile lui Bjartur, ci s-a dovedit şi falimentul individualismului. Pentru că, spre deosebire de Salka Valka, Bjartur, deşi întîlneşte în peregrinările sale proletariatul luptător al Islandei, rămîne totuşi închis în carapacea însingurării lui.

Chemat de lucrătorii grevişti să rămînă printre ei, Bjartur refuză. Gîndurile lui zboară către coliba pe care şi-o construise pe un petic de pămînt ce aparţinuse celei de-a doua soţii. Vrea să rămînă şi de astă dată un „om independent". Dar fiul său, Gvendur, cel care dorise odată să plece în America, dar pierduse vaporul datorită unei întîmplări, nu-şi va mai urma tatăl. Rămîne alături de muncitori. Acest fapt are şi o valoare de simbol. Bjartur cel încăpăţînat nu se va mai opune. Cu tot scepticismul faţă de alte formule de viaţă decît cele încercate de el, îşi sfătuieşte chiar băiatul să se alăture lucrătorilor şi trăieşte un moment de luciditate : „Aşadar, tu rămîi cu oamenii ăştia, Gvendur, auzi ? Cine ştie dacă într-o zi nu-ţi vor da ei America pe care o căutai nu demult !" Salka Valka şi Gvendur reprezintă deci viitorul Islandei.

Titlul acestei cărţi trebuie înţeles ca o amară şi dureroasă ironie. Scriitor care, aşa cum am văzut, îşi iubeşte eroii, Laxness dă în acelaşi timp dovadă de o extremă luciditate. Şi el este înzestrat cu acea „afecţiune puţin ironică" pe care Camus o consideră ca fiind dreptul unui autor de a o avea faţă de personajele sale. Din această ultimă atitudine rezultă una din calităţile cărţii : elevaţia ei spirituală. Deşi descrie o umanitate sordidă, care trăieşte în condiţii materiale mizere, lipsită de posibilitatea oricăror bucurii spirituale, îndeştată în lupta pentru smulgerea celor necesare traiului, orizontul cărţii nu este redus la aceste preocupări. Tot zbuciumul legat de aspectele cele mai prozaice ale vieţii este subsumat unei înalte idei filozofice, demonstrării artistice a uneia dintre cele mai disputate

întrebări privitoare la locul și rostul omului în societatea modernă. Autorul nu confundă orizontul limitat al eroilor cărții cu orizontul său propriu, nu reduce perspectiva cărții la perspectiva lor de viață. Subtextul conține necontenit replica scriitorului, iar finalul dă răspunsul definitiv. Romanul nu rămîne astfel o simplă monografie de interes exotic, ci reprezintă unul din aspectele dramei omului modern care își caută locul în viață și se prăbușește din cauză că n-a înțeles ce drum anume trebuia să urmeze.

Oameni independenți este unul din documentele artistice cele mai prețioase ale ratării în viață, atît de specifice literaturii secolului al XX-lea, aspect cunoscut din piesele lui Arthur Miller sau Tennessee Williams, sau din romanele lui John Steinbeck. Acest Meșter Manole al Nordului, care a zidit în ferma de la Sumarhus viețile a șapte oameni, n-a reușit să înalțe o construcție durabilă peste veacuri, pe de o parte, pentru că idealul său s-a lovit de alcătuirea socială a vremii, în cadrul căreia realizarea independenței este o imposibilitate, iar pe de alta, din cauza orbirii lui, a fanatismului cu care a urmărit o himeră.

De aceea, deși tragedia familiei lui Bjartur se desencadă pe un fundal geografic și istoric foarte precis, înfățișat în tot ceea ce are mai caracteristic și particular, prezintă totuși un înțeles general uman, semnificînd nu numai istoria unei ratări, ci tragedia omului modern care, neputîndu-se adapta la împrejurările sociale ale vremii lui, caută să facă abstracție de legile scrise sau nescrise. Dar tocmai ele îl doboară. Aici aflăm puntea de legătură dintre acest roman al celui mai de seamă scriitor al Islandei și proza unor mari scriitori contemporani din alte țări.

Sînt gînduri pe marginea uneia din marile cărți ale tezaurului culturii universale, carte care te invită la adînci reflecții și a cărei lectură formează o aleasă desfătare sufletească.

Valeriu Ripeanu

Pionierul islandez

1. *Kolumkilli*

Spun cronicile islandeze că în vremurile de demult, oameni din insulele apusene [1] au venit să locuiască în această ţară, lăsînd în urma lor, la plecare, cruci, clopote şi alte lucruri folosite în vrăjitorie. Numele acelora care, încă de la începuturile domnici papistaşilor, au navigat, pornind din insulele apusene, spre aceste meleaguri, poate fi aflat din izvoarele latineşti. Căpetenia lor se numea Kolumkilli [2], irlandezul, un vrăjitor cu mare faimă. Pe atunci pămîntul Islandei era foarte roditor. Dar cînd oamenii de la miazănoapte [3] au sosit cu gînd să se aşeze aici, vrăjitorii apuseni au fost nevoiţi să fugă din ţară, şi vechile scrieri spun că, hotărît să se răzbune, Kolumkilli a aruncat un blestem asupra năvălitorilor, jurînd că nu vor spori niciodată pe aceste locuri şi alte afurisenii de asemenea soi, dintre care foarte multe, după cîte s-a putut vedea, s-au şi împlinit de atunci. Mai tîrziu, normanzii din Islanda începură să se abată de la credinţa lor şi să îmbrăţişeze idolii popoarelor străine. Atunci s-a făcut învălmăşeală prin toată ţara ; zeii normanzilor au fost batjocoriţi şi zei noi şi sfinţi noi au fost aduşi de la răsărit şi alţii de la soare-apune [4].

Cronicile povestesc cum a fost clădită, în vremea aceea, o biserică în cinstea lui Kolumkilli, în valea unde s-a ridicat mai tîrziu gospodăria Albogastadir-din-Pustie, care, în zi-

[1] Este vorba de grupurile de misionari creştini veniţi din Irlanda şi care s-au statornicit în Islanda la începutul secolului al IX-lea ; islandezii au păstrat sistemul toponimic ale vechilor scandinavi şi numesc şi în zilele noastre Irlanda şi insulele Marii Britanii — Ţările-de-la-Apus *(Vestur lond)*, iar pe locuitorii lor, oamenii de la apus *(vest maduı)*, deşi, faţă de Islanda, ţările respective se află la miazăzi.

[2] Personaj legendar, erou al unor saga mitice.

[3] Adică vechii scandinavi.

[4] Aluzie la introducerea creştinismului în Islanda în anul 1000.

lele de altădată, fusese reşedinţa unei căpetenii. Ispravnicul [1] Jon Reykdalin din Raudsmyri a cules multe informaţii privitoare la această vale mlăştinoasă, după ce zidirea fusese nimicită de strigoii ce au năpădit-o în mare număr în anul 1750. Însuşi ispravnicul a văzut şi a şi auzit feluritele şi nefireştile întîmplări care s-au petrecut aici, aşa cum arată în binecunoscuta sa dare de seamă despre Diavolul de la Albogastadir. Necuratul a fost auzit cîntînd în gura mare la gospodărie, începînd de pe la jumătatea lunii *Thorri* [2] pînă după Rusalii, cînd oamenii au luat-o la fugă. De două ori şi-a rostit numele la urechea ispravnicului, dar la toate celelalte întrebări a răspuns „cu versuri spurcate, latineşti, şi cu măscări nerușinate".

Din nenumăratele poveşti despre această singuratică aşezare din valea mlăştinoasă, cea mai vrednică de luat în seamă este, fără îndoială, una cunoscută cu mult înainte de ispravnicul Jon, şi poate că nu ar fi rău să o amintim măcar pentru plăcerea celor ce n-au trăit şi ei de-a lungul întinselor şesuri de pe malurile rîurilor, unde secolele s-au aşternut unele peste altele în potecile năpădite de buruieni sălbatice călcate de caii vremurilor trecute ; sau poate pentru plăcerea celor ce ar dori să cunoască vechea aşezare de pe deluşorul dintre smîrcuri, cînd îşi fac drum prin vale.

Trebuie să fi fost în zilele episcopului Gudbrandur [3], către sfîrşitul păstoriei sale, cînd o anumită pereche luă în lucru gospodăria Albogastadir-din-Pustie. Cronica nu pomeneşte de numele bărbatului, dar nevasta se numea Gunnvor sau Gudvor ; era o femeie zdravănă şi plină de viaţă şi căreia îi mergea vestea că se pricepe în farmece şi vrăjitorii şi are puterea de a-şi schimba înfăţişarea. Omul, care pare-se că era cel mai slab de înger dintre bărbaţi, se bucura de foarte puţină libertate, fiind cu totul sub stăpînirea ei.

---

[1] În original : *syslamadur*, termen islandez desemnînd căpeteniile districtelor în care este împărţit, din punct de vedere administrativ, teritoriul Islandei.

[2] Potrivit vechiului calendar islandez, a patra lună a iernii, adică intervalul de la 15 ianuarie la 15 februarie.

[3] *Gudbrandur Thorlaksson* (1542—1627), episcop luteran de Holar (1571—1627), matematician, astronom şi umanist, precursor al Renaşterii în Islanda, a tradus şi a tipărit prima *Biblie* în limba ţării sale (1584).

Se cade să spunem din capul locului că nu prea le-a mers bine cu gospodăria, şi într-adevăr, aveau puţini argaţi. Legenda spune că fiind prea săraci şi împovăraţi cu prea mulţi copii, femeia îşi silea bărbatul să ducă pe noii lor născuţi în pustie şi să-i lase să moară acolo. Pe unii i-a lăsat sub stîncile netede de pe munte ; vaietele lor încă mai pot fi auzite în primăvara timpurie, cam pe vremea cînd se topeşte zăpada. Altora le-a legat pietre de gît şi apoi i-a scufundat în lac, de unde plînsetele lor se mai pot auzi în mijlocul iernii, în nopţile cu lună, mai ales cînd e ger sau înainte de furtună.

Dar pe măsură ce Gunnvor îmbătrînea mai tare — spune povestea — ea tot mai însetată de sînge omenesc se făcea. Şi era flămîndă după măduvă de om. Se spune chiar că şi copiilor care au supravieţuit le-ar fi luat sîngele şi l-ar fi supt cu gura ei. În spatele casei avea o podişcă de lemn, anume clădită, pentru descîntece şi unde în flăcări şi duhoare obişnuia să cînte rugăciuni închinate diavolului Kolumkilli în serile de toamnă. Se spune că bărbatul a încercat să scape prin fugă şi să dea de veste şi pe alte meleaguri despre nelegiuirile ei, dar l-a urmărit şi, punînd mîna pe el la trecătoare, lîngă Raudsmyri, l-a omorît cu pietre şi i-a ciopîrţit trupul. I-a adus oasele în foişorul ei de acasă, dar a lăsat pradă corbilor măruntaiele şi carnea, dînd de veste prin ţară că murisc pe cînd căuta nişte oi rătăcite prin munţi.

Cu începere din acea zi, lui Gunnvor îi merse din ce în ce mai bine şi toată lumea credea că era datorită legămîntului ei nelegiuit cu Kolumkilli ; în curînd ajunse să aibă cai mulţi şi de soi.

Se călătorea mult pe atunci prin acest ţinut, atît în timpul verii, cînd oamenii mergeau să pescuiască în Jokulsa [1], cît şi în primăvară, cînd se duceau departe pe Jokulsa în sus, să-şi facă provizii de peşte. Cu timpul, însă, se zvoni prin toată regiunea că cu cît Gunnvor dobîndea cai mai mulţi, cu atît se arăta mai puţin primitoare cu aceşti călători, şi cu toate că se ducea regulat la biserică, aşa cum se obişnuia în acele vremuri, se spune în cronici că într-o duminică

[1] *Jokulsa* (Rîul Ghețarului), numele mai multor ape ce izvorăsc din ghețarii Islandei.

de Rusalii, după liturghia de la biserica din Raudsmyri, n-a mai putut să vadă soarele, cu toate că cerul era senin.

Tot atunci se răspîndiră, pînă departe, pe şoptite, mulţime de zvonuri despre soarta bărbatului ei şi despre felul cum ucidea oamenii, pe unii pentru avere, pe alţii pentru sîngele şi măduva lor, şi cum îi fugărea de-a călare prin munţi. Aici în vale, la sud, dar nu prea departe de Albogastadir, se afla o baltă, zisă Igulvatn, nume care i-a rămas pînă în ziua de azi. Stăpîna îşi omora oaspeţii la miezul nopţii, iar felul morţii lor era acesta: îi înjunghia cu o sabie scurtă cînd dormeau, îi muşca de gît, le bea sîngele, şi apoi, după ce le tăia trupurile în bucăţi, se folosea de oasele lor ca jucării pentru ea şi pentru diavolul Kolumkilli. Pe unii îi urmărea pe coclauri şi se năpustea asupra lor cu sabia, pe care o rotea strălucitoare în vînt, în timp ce le punea capăt vieţii. Era atît de voinică, încît se putea măsura cu orice bărbat, şi mai avea, pe deasupra, şi ajutorul Diavolului. Şi astăzi încă se mai pot vedea cheaguri de sînge pe crestele munţilor, mai ales înaintea Crăciunului. Leşurile şi le căra jos în vale şi, legîndu-le cu pietre, le scufunda în baltă. Atunci le fura tot avutul — veşmintele, caii şi banii, dacă se găseau. Toţi copiii ei erau idioţi şi lătrau de pe acoperiş precum cîinii sau se ghemuiau în patru labe pe caldarîm şi-i muşcau pe trecători, fiindcă Diavolul le luase minţile şi graiul omenesc. Chiar în zilele noastre, de o parte şi de alta a înaltelor mlaştini, se mai cînta acest cîntec de leagăn:

Fost-a oaspe la Gunnvor
Un bărbat c-un cal de soi,
Nani, nani, puişor...

Noaptea cînd e mai în toi,
Spada-n piept i-o-nfige ea,
Sînge curge pe prăsea,
Nani, nani, puişor.

N-a fost nimeni la Gunnvor
Binecuvîntat de cer.
Mi-a frînt coaste, şold, picior,
Nani, nani, puişor.

Vraciul cînd o să mă cheme,
O să-mi ceară cu blesteme
Sînge roşu şi ciolane
Ca să-i fie somn uşor,
Sînge roşu în bulboane,
Şi-acum nani, puişor.

În cele din urmă, iată că vrăjitoriile îngrozitoare ale lui Gunnvor sînt date în vileag. Pentru multă lume — bărbaţi, femei şi copii deopotrivă — ea a fost un adevărat blestem şi a cîntat noaptea cîntece de slavă diavolului Kolumkilii. *Thing*[1]-ul a osîndit-o la moarte şi a fost ucisă sub poarta cimitirului bisericii din Raudsmyri în ziua Sfintei Treimi. Apoi au tăiat-o în bucăţi şi, în cele din urmă, i-au despărţit capul de trup. Şi-a primit cu bărbăţie moartea, a blestemat însă oamenii cu blesteme ciudate. Trunchiul a rămas, dar capul şi mădularele au fost strînse într-un sac de piele şi duse spre lanţul de dealuri la vest de Albogastadir, unde au fost îngropate sub o movilă de pietre, în locul cel mai înalt. Năpădită de ierburi, această movilă mai poate fi văzută şi astăzi. I s-a zis mai tîrziu Gorganul Gunnvorei. Lumea spune că drumeţul care aruncă o piatră pe gorgan, atunci cînd trece dealurile pentru întîia oară, e ferit de orice nenorocire. Dar sînt şi unii care azvîrle cîte o piatră de fiece dată cînd trec pe acolo, nădăjduind ca în felul acesta să-şi cumpere apărare chiar de toate relele.

Oricît de stricătoare pare să fi fost stăpîna Gunnvor cît a trăit pe acest pămînt, după îngropăciune, însă, şi-a întrecut toate fărădelegile de mai nainte. Se spunea că nu-şi găsea odihnă în mormînt şi că se întorcea iarăşi acasă, la fermă. O dată cu dînsa, trezea şi numeroşii bărbaţi pe care îi ucisese, şi cînd se lăsa întunericul nopţii, locuitorii din Albogastadir aproape că nu mai aveau parte de linişte şi odihnă din pricina gălăgiei. S-a apucat din nou de vrăjitoriile ei de odinioară, chinuind deopotrivă şi viii şi morţii, aşa că veşnic puteai auzi în ogradă un vaiet puternic şi un urlet ca şi cum cete întregi de suflete chinuite îşi tînguiau pe acoperişuri şi la ferestre marea lor restriştе şi neodihnă. Uneori era ca şi cum o foarte puternică duhoare de pucioasă ţîşnea din pămînt, umplînd casa cu răbufnirea ei, aşa

[1] Adunarea obştii locale.

încît oamenii se prăbuşeau înăbuşiţi şi ciinii o luau nebuneşte la goană. Uneori Gunnvor călărea pe acoperiş, făcînd să se zguduie ficce grindă, şi pînă la urmă s-a văzut că nici o clădire n-a fost scutită de izbiturile şi de călăritul ei nerușinat. Se căţăra pe spinările oamenilor şi pe spinările vitelor şi dobora sub ea vacile. Băga spaima în femei şi în copii, luîndu-le mințile, îngrozind pe bătrîni, fără să se dea înapoi nici de la semnul crucii şi nici de la descîntece vrăjitoreşti. Povestea spune că, în cele din urmă, ar fi fost chemat pastorul din Raudsmyri, s-o potolească, dar ea, ca să scape de poveţele lui înţelepte, ar fi fugit în munţi, despicîndu-i în două, în locul unde se poate vedea şi astăzi o crăpătură. Unii zic că s-ar fi adăpostit acolo în munţi, şi dacă e aşa, se prea poate să se fi prefăcut în *troll* [1]. Alţii cred că trăieşte mai mult în lac, în chip de şarpe sau de monstru marin ; şi într-adevăr, nu e om să nu spună că de mai multe generaţii o dihanie locuieşte în lac şi s-a arătat nenumăraţilor martori care au dat mărturie cu jurămînt, chiar şi cei care nu erau înzestraţi cu a doua vedere. Unii spun că acest monstru a nimicit de trei ori gospodăria de la Albogastadir, iar alţii că de şapte ori, astfel încît nici un fermier nu a mai avut parte de linişte mai îndelungată şi ferma a fost lăsată în părăsire din pricina strigoilor cu feluri înfăţişări care o bîntuiau neîncetat. Aşa că în zilele ispravnicului Jon Reykdalin ea a fost alipită la pămînturile Raudsmyri, mai întîi ca saivane pentru oi în lunile de iarnă, de unde i s-a tras şi numele de Veturhus [2], iar mai tîrziu, prefăcută în ţarc pentru miei.

2. *Ogorul*

Pe o culme de deal, între smîrcuri, se află ruinele unei mici gospodării de demult.

Acest colnic e poate o lucrare a naturii, dar numai într-o oarecare măsură. El e mai degrabă creaţia unor ţărani care

[1] În mitologia scandinavă, *troll*-ii — sînt făpturi supranaturale (pitici, uriaşi) vrăjmaşe omului, care trăiesc sub pămînt.

[2] *Veturhus* — iernatic.

au murit demult, după ce şi-au clădit casele acolo, pe malul ierbos al pîrîului, generaţie după generaţie, una peste ruinele celeilalte. Dar sînt o sută de ani şi mai bine de cînd a fost făcut ţarc pentru miei. Aici mioarele şi mieii lor au behăit mai bine de o sută de primăveri. În afara ţarcului şi a colnicului, mai cu seamă înspre miazăzi, se întinde cît vezi cu ochii ţara mlaştinilor, punctată ici şi colo cu insuliţe de buruieni, iar prin lanţul de dealuri de la Raudsmyri curge înspre smîrcuri un rîuleţ, pe cînd un altul porneşte din lacul de la răsărit prin văile smîrcurilor apusene. Un deal povîrnit se înalţă stăpînitor la nordul colnicului. Povîrnişurile lui sînt mîncate de surpături, iar printre ele se văd limbi de pămînt acoperite de bălării. Dintre surpături, piscuri stîncoase se avîntă ca nişte semeţe creneluri, iar într-un loc deasupra ţarcului mieilor, muntele e despicat de o falie în bazalt, în josul căreia se revarsă o cădere de apă, în cascade zglobii şi firave. Uneori vîntul de miazăzi bate în sus înspre căderea de apă, spulberînd-o înapoi peste mal, aşa încît ea pare să curgă de-a-ndaratelea. La poalele muntelui se află cîteva stînci mari, împrăştiate ici şi colo. Ţarcul mieilor, aşezat pe locul unde fusese odată casa Albogastadir-din-Pustie, este cunoscut de ultimele cîteva generaţii cu numele de Veturhus.

Un pîrîiaş curge la vale, pe lîngă staul, ocoleşte apoi ogorul, făcînd un semicerc în jurul lui, şi, mereu limpede şi rece, nu seacă niciodată. Vara, razele soarelui se joacă în undele lui zglobii, şi oile culcate rumegă pe maluri, cu piciorul întins în iarbă. Atunci cerul e albastru. Soarele străluceşte luminos pe lacul cu lebede, precum şi pe curgerea netedă a gîrlei bogate în păstrăvi, care îşi face loc printre mlaştini. Şesurile şi mlaştinile îngînă un cîntec vioi.

Lanţuri de dealuri şi podişuri mlăştinoase închid valea din toate părţile. Un şir subţire de coline se ridică înspre apus, şi dincolo de acesta, cea dintîi fermă se numeşte Utiraudsmyri, Raudsmyri sau, mai simplu, Myri, reşedinţa sameşului [1]. Această vale mlăştinoasă a făcut pînă acum parte din proprietăţile sale. Pămînturi întinse şi pe de-a-ntregul

[1] În original : *hreppstjoran*, în administraţia islandeză, funcţionar subordonat ispravnicului ; conduce din punct de vedere administrativ obştile locale (*hreppur*), aşezînd şi strîngînd birurile şi veghiind asupra ordinii publice.

lucrate se deschid dincolo de Myri. S-a socotit că mărăcinișul înalt de la răsărit, prin care trece drumul ce duce în jos spre tîrgul din fiord, poate fi străbătut în cinci ore cu cai de povară. La sud, șesuri mlăștinoase, joase și vălurite, se ridică treptat, pînă ce Munții Blafjoll [1] închid orizontul, parcă topindu-se în cer într-o meditație pioasă, și foarte rar dezbărați de zăpezi înainte de Sînziene [2]. Dar dincolo de Blafjoll ce găsim ? Numai pustietățile șesului.

Și adierile de primăvară suflă dinspre vale.

Și cînd adierile de primăvară suflă dinspre vale... cînd soarele de primăvară strălucește peste ierburile veștede ale anului trecut de pe malurile rîului... și cînd strălucește pe lac... și pe cele două lebede albe ale lacului... și vrăjește iarba tînără din pămîntul mocirlos al mlaștinilor, cine ar putea crede într-o zi ca asta că în valea aceea verde și pașnică s-a zămislit istoria trecutului nostru și cea a strigoilor ei ? Oamenii călăresc de-a lungul rîului, de-a lungul malurilor unde, una lîngă alta, se întind nenumărate poteci, croite una cîte una, veac după veac, de caii trecutului, și adierea proaspătă a primăverii suflă prin vale în lumina soarelui. Într-o astfel de zi soarele e mai puternic decît trecutul.

O generație nouă uită de strigoii care au chinuit-o pe cea veche.

Oare de cîte ori a fost nimicită de strigoi gospodăria Albogastadir-din-Pustie ? Și reclădită, apoi, în ciuda strigoilor ? Secol după secol, muncitorul singuratic părăsește cătunul lui ca să-și încerce norocul pe acest colnic dintre lac și prăpastia din munți, hotărît să înfrunte puterile răului care robesc acest pămînt și sînt flămînde de sîngele și măduva oaselor lui. Generație după generație, țăranul își înalță cîntecul, disprețuind puterile care-i jinduiesc mădularele și caută să pună stăpînire pe soartă pînă în ultima zi a vieții sale. Istoria veacurilor în această vale este istoria omului liber care se luptă cu mîna goală împotriva unui strigoi ce poartă un nume nou și se reînnoiește tot mereu. Uneori strigoiul este vreun diavol pe jumătate zeu, care îi blestemă

[1] *Blafjoll* — Munții-Albaștri ; numele mai multor masive muntoase din Islanda, aici este vorba de un masiv cu acest nume situat în nord-estul insulei.

[2] La 24 iunie.

pământul. Uneori îi frînge oasele sub chipul unei *norne*[1]. Uneori ia chipul unui monstru şi îi nimiceşte gospodăria. Şi cu toate acestea, el e de-a pururi acelaşi spectru care dă năvală asupra aceluiaşi om, veac după veac.

— Nu ! îi răspunde omul, înfruntîndu-l.

Era acelaşi om, care se îndrepta spre Albogastadir-din-Pustie la un secol şi jumătate după ce gospodăria fusese nimicită ultima oară. Şi cum trecea pe lîngă Gorganul lui Gunnvor de pe dealuri, a scuipat şi a călcat cu ură pămîntul :

— Afurisit să fiu dacă ai să capeţi vreodată de la mine ceva, tu, căţea bătrînă ! şi n-a vrut să-i dea o piatră.

Pornirea sa era un răspuns dat primăvăratecei adieri, umbletul său era în desăvîrşită armonie cu pămîntul gloduros de sub picioare, un cîine plin de purici, fiindcă mereu se tăvălea pe jos şi se muşca pătimaş, rostogolindu-se într-una printre tufişuri, cu acea chelălăială ciudată şi neîntreruptă, proprie cîinilor puchinoşi. Ducea lipsă de vitamine, căci se oprea la tot pasul să mănînce iarbă. Era, de altfel, vădit că avea şi viermi. Şi omul îşi înălţa chipul în bătaia vîntului proaspăt de primăvară. Soarele strălucea pe coamele fluturînde ale cailor de altădată, şi vîntul răsuna de tropotul potcoavelor care trecuseră de mult : erau caii trecutului pe cărările înguste de-a lungul rîului, secol după secol, generaţie după generaţie, şi drumul mergea tot înainte, iar astăzi el, cel mai nou stăpîn al pămîntului, pionier islandez în a treizecea generaţie, mergea pe acelaşi drum, neînfricat ca totdeauna, însoţit de cîinele său. Oprindu-se pe cărarea veacurilor, îşi roti privirile peste valea lui scăldată în lumina soarelui de primăvară.

De îndată ce se opri, căţeaua se apropie de el, linguşindu-se. Îşi vîrî botul subţire între palmele lui aspre, odihnindu-se în ele, dînd din coadă şi gudurîndu-se. Iar omul se uită la ea cîtva timp şi căzu pe gînduri, bucurîndu-se în sinea lui şi găsind în supunerea animalului conştiinţa propriei sale puteri, plăcerea extatică de a comanda, împărtăşindu-se, o clipă, din visul cel mai măreţ al firii omeneşti, întocmai ca un general care îşi priveşte oştirea şi ştie că

[1] Personaje mitologice scandinave, cele trei *norne* — Urd, Verdandi şi Skuld — îndeplinesc rolul ursitoarelor din legendele noastre populare.

poate cu o singură vorbă să le trimită la atac. Trecură astfel cîteva clipe, şi acum cîinele se ghemui pe iarba ofilită a malului din faţa lui, uitîndu-se la stăpîn cu ochi întrebători, iar acesta răspunse :

— Da, tot ce caută omul pe pămînt va găsi la cîinele său.

După ce lăsase cărarea şi o luase peste mlaştini spre ogorul său, el tot îşi mai frămînta mintea cu această întrebare, repetîndu-şi în fel şi chip : „Da, tot ceea ce caută un cîine găseşte în om : caută deci şi vei găsi". Se aplecă şi, cu degetele lui groase, pipăi iarba verde a smîrcurilor, o măsură să-şi dea seama cît e de înaltă, apoi, smulgînd cîteva fire de pe un petic de pămînt mlăştinos, le şterse de noroi pe pantaloni şi le luă în gură ca o oaie, şi tot chibzuind, în vreme ce le mesteca, se pomeni că gîndeşte întocmai ca o oaie. Aveau un gust amar, dar nu le scuipă. Plescăi din buze, să simtă mai bine gustul de rădăcină al ierbii. „Nimicul acesta a salvat vieţi multe după o iarnă lungă, cu fîn puţin, îşi zise în sinea lui. Are într-însa ceva ca un fel de miere, cu toate că e rea la gust. Da, această iarbă crudă a smîrcurilor dă putere oilor primăvara. Iar oile dau viaţă nouă omului în toamnă." Şi merse aşa, mai departe, tot vorbind despre iarba smîrcurilor, şi, rumegînd mereu această problemă şi întorcînd-o pe toate feţele, ajunse, într-un sfîrşit, la ogorul său.

Oprindu-se în vîrful dealului, ca un pionier din vikingi, care şi-a găsit postul de veghe pe creasta cea mai de sus, îşi roti privirea jur împrejur, apoi urină, mai întîi înspre miazănoapte, către munte, apoi se uşură spre răsărit, către cărările dinspre smîrcuri, către baltă şi către gîrla ce curgea încetişor din baltă printre smîrcuri ; apoi către smîrcurile dinspre miazăzi, unde Munţii Blafjoll, încă acoperiţi de zăpadă, închideau meditativ orizontul. Şi soarele strălucea pe cerul fără nori.

Nu departe de el, două oi din turma celor de la Raudsmyri păşteau iarba verde a ogorului, şi cu toate că erau oile stăpînului, le izgoni, făcînd pentru întîia oară curat pe propria sa ţarină. „Acum pămîntul ăsta e al meu", îşi zise.

Şi atunci păru că o neliniştе puse stăpînire pe el, poate unde nu plătise încă pe de-a-ntregul ogorul. Şi în loc să dea voie cîinelui să se ţină după oi, îl chemă lîngă el, la pi-

cioare. Şi continuă să se uite la lumea cuprinsă în îngrădi-tura sa, la lumea aceea pe care abia o cumpărase. Vara tocmai se răspîndea peste această lume.

De aceea spuse cîinelui :

— Veturhus nu este un nume potrivit pentru o gospodă-rie ca asta, nu e cîtuşi de puţin un nume. Cît despre Albo-gastadir-din-Pustie, nici ăsta nu e un nume : e încă o rămă-şiţă din vremea papistaşilor. Afurisit să fiu dacă am să dau gospodăriei mele vreun nume care să fie legat de strigoii trecutului ! Eu am fost botezat Bjartur, ceea ce înseamnă „luminos". Prin urmare, gospodăria mea se va numi Su-marhus [1].

Şi Bjartur de la Sumarhus dădu ocol ogorului său, cerce-tînd ruinele năpădite de ierburi, scrutînd pietrele din care erau clădite zidurile ce înconjurau ţarcul mieilor, dărîmînd şi reclădind, în închipuire, o gospodărie asemenea celeia în care se născuse şi crescuse şi el, dincolo de dealurile dinspre răsărit.

— Nu trebuie numaidecît ca un lucru să fie mare, spuse el cu glas tare căţelei, ca şi cum ar fi bănuit-o că nutreşte gînduri de măreţie. Crede-mă pe cuvînt, libertatea preţuieşte mai mult decît înălţimea acoperişului. Sînt păţit şi ştiu bine : libertatea mea mă costă optsprezece ani de robie. Omul care trăieşte pe propriul său pămînt este un om de sine stătător. Este propriul său stăpîn. Pot să-mi ţin oile şi să ies cu elc din iarnă, şi să plătesc ceea ce a fost hotărît de la an la an, apoi plătesc ce mai rămîne de plătit, şi mi-am scăpat oile cu viaţă... Dar ceea ce urmărim cu toţii e liber-tatea, Titla. Acela care îşi poate plăti totul e un rege. Acela care şi-a ţinut oile toată iarna locuieşte într-un palat.

Şi cînd auzi căţeaua toate acestea, o cuprinse şi pe ea bucuria. Nu mai erau nori pe cer. Începu să zburde, dînd roată în jurul lui şi lătrînd nebuneşte, apoi se tîrî spre el cu botul la pămînt, ca şi cum sta să sară asupră-i, iar în clipa următoare mai sări o dată şi mai dădu o roată.

— Hai, nu te mai prosti ! spuse el cu asprime. M-ai văzut pe mine vreodată alergînd roată şi lătrînd ? Sau culcat cu botul în pămînt şi cu ochi şireţi şi dîndu-mă la oameni ? Nu. Neatîrnarea mea mă costă mult mai scump : optspre-

[1] *Sumarhus* — Sălaşul-de-Vară.

zece ani de robie la sameșul din Raudsmyri, și la skaldkona [1], și la Ingolfur Arnarson Jonsson, despre care se spune că a fost trimis acum în Danemarca. Oare numai ca să petrec o porneam eu la drum să cutreier munții, hăt-colo, la miazăzi, după oile lor rătăcite, cînd iarna bătea la ușă? O, nu! Ba m-am și îngropat în zăpadă. Și nu a fost din vina lor, Doamne ferește, dacă de-abia în dimineața următoare am izbutit să ies tîrîș afară și să scap cu viață.

Această amintire avu darul să potolească în mare măsură bucuria căței, care se așeză și prinse a se purica, mușcîndu-se.

— Și nimeni nu o să poată spune vreodată că mi-am precupețit ostenelile în slujba lor; și ceea ce e și mai mult, în dimineața de Paști mi-am plătit și prima rată pentru pămînt, așa cum fusese hotărît. Și mai am și douăzeci și cinci de oi netunse și cu miei; mulți au început cu mai puțin și mai mulți încă au rămas robii altora toată viața lor și n-au avut niciodată măcar un băț care să fie al lor. Iată, de pildă, tată-meu. A trăit pînă la optzeci de ani și n-a fost totuși în stare să plătească bietul împrumut de boală pe care i-l dăduse parohia încă de pe cînd nu era decît un tinerel.

Un răstimp, cățeaua se uită la el, cu îndoială, ca și cum nu ar fi dat într-adevăr crezare spuselor sale. Se gîndi să latre, dar se hotărî să n-o facă și se mulțumi să-și deschidă fălcile într-un căscat prelung, ca o întrebare.

— Nu, nu credeam că ai să înțelegi, zise Bjartur. Voi, cîinii, sînteți de fapt niște biete făpturi drăgălașe, cu toate că, îndeobște, cred că noi, oamenii, nu ne putem lăuda nici măcar cu atît. Socot, totuși, că lucrurile ar merge și mai prost pentru noi dacă Rosa mea, după ce ar gospodări douăzeci și trei de ani pe aceste locuri, n-ar da oamenilor de mîncare în ajunul Crăciunului decît niște ciolane de cal bătrîn, cum a găsit cu cale să facă *skaldkona* de la Raudsmyri, și asta nu mai departe decît anul trecut.

Cățeaua începuse iarăși să se muște, puricîndu-se cu furie.

— Da, nu-i de mirare că și cîinele lor ciobănesc e păduchios și mănîncă iarbă, dacă nici măcar stăpînul nu a văzut cheia cămării de douăzeci de ani. Și oare caii n-ar putea,

[1] *Skaldkona* — poetă (literal: femeie-skald).

dacă li s-ar dezlega limbile, să spună o frumoasă poveste, bietele dobitoace, pe care le lasă iarna în frig ? Şi tot aşa şi oile. Pentru ele, toţi anii aceştia au fost o lungă şi veşnică mucenicie, şi poate că e mai bine pentru unii oameni că oile n-au loc şi ele la masa judecătorilor din cer, bietele dobitoace !

Din munte, pîrîul gospodăriei cobora de-a dreptul către împrejmuire, apoi o cotea spre apus, ca să-şi urmeze drumul în jos spre smîrcuri. Avea două cascade, înalte doar pînă la genunchi, şi două dulbine, la fel de adînci. Pe fundul albiei se găseau prundiş, pietricele mărunte şi nisip. Curgea cu şerpuiri numeroase, şi fiecare dintre ele avea în glasul ei o tonalitate proprie, dar nici una nu era plicticoasă : pîrîul arăta voios şi ca şi tinereţea, fiind iubitor de muzică, dar cu mai multe şi diferite strune, şi îşi cînta cîntecul fără să se gîndească la vreun auditoriu, şi, ca unui adevărat poet, nici nu-i păsa că de un veac încoace nu-l ascultă nimeni. Omul îl cercetă îndeaproape. Se opri la căderea de sus şi grăi :

— Aici ca o să poată să spele ciorapi şi alte lucruri.

Se opri la căderea de jos şi zise :

— Aici ar fi bine pentru muiatul peştelui sărat.

Cîinele îşi întinse botul în apă şi începu să leorpăie. Omul se lungi şi el pe mal şi bău. Niţică apă îi veni pe nas.

— E o apă cum nu se poate mai bună, zise Bjartur de Sumarhus, uitîndu-se la căţeaua lui, în vreme ce îşi ştergea gura cu mîneca. Îmi vine a crede că a fost sfinţită.

Pesemne i-a dat prin gînd că spunînd acestea şi-a descoperit partea slabă a armurii în faţa necunoscutelor puteri ale răului, despre care toată lumea credea că bîntuie valea, căci se răsuci deodată în adierea de primăvară şi, învîrtindu-se în jurul său, rosti pe rînd, spre toate zările :

— Dar asta n-are nici o importanţă ; puţin îmi pasă dacă e sau nu sfinţită ! Nu mi-e frică de tine, Gunnvor. Va fi vai şi amar de tine, vrăjitoare bătrînă, dacă te pui de-a curmezişul norocului meu ! Află că strigoii nu m-au descumpănit încă. Îşi încleştă pumnii şi, cu ochii învăpăiaţi, se uită la prăpastia din munte, apoi la lanţul de dealuri dinspre apus şi la apa lacului, scrîşnind printre dinţi cuvinte

de înfruntare ca din vechile saga[1]: Şi n-au s-o facă niciodată!

Căţeaua sări în sus şi, gonind nebuneşte spre oile de pe colnic, începu să le muşte cu necaz de picioare. I se părea că stăpînul e supărat, pe cînd el nu era decît plin de duhul vremii noi. Era hotărît să fie om liber pe propriul său pămînt, însufleţit de acelaşi spirit de independenţă cu care celelalte generaţii s-au aşezat aici, înaintea lui.

— Kolumkilli! strigă el, rîzînd cu dispreţ, după ce îşi chemă cîinele înapoi. Ce mai poveste şi asta! Şi cu ce nerozii îşi împuie capul muierile astea bătrîne.

3. *Nunta*

Pînă cînd soseşte ziua sorocită pentru plata datoriilor, iarba Islandei, iarba cea prielnică ţării, a şi pornit a creşte cu o repeziciune binevenită pentru locuitorii săi; aproape că îţi vine să pui mîna pe coasă, aşa de bine a crescut în cîmpiile îngrăşate. Oile au început iarăşi să-şi ridice capetele grele şi să se rotunjească la trup, şi faţa fără ochi a mortăciunii din smîrc e îngropată în iarbă. Da, e dulce viaţa în asemenea clipe, şi acum, vezi bine, e timpul să te însori, pentru că toate cuiburile de şoareci din vechile ruine au fost stîrpite şi s-a zidit o nouă gospodărie ţărănească. E casa lui Bjartur de la Sumarhus. S-au cărat pietre, s-a săpat pămîntul, s-au înălţat zidurile, s-a bătut în cuie lemnăria, s-au ridicat grinzi, s-au pironit scînduri pentru a face un acoperiş trainic, s-a clădit vatra, plita a fost pusă la locul cuvenit, şi acum casa e gata şi parcă ar fi o părticică a firesei naturii.

Undeva în adîncul insulei, într-o locuinţă cam asemănătoare cu aceasta, li s-a dat binecuvîntarea căsătoriei, la Nidurkot, în casa părinţilor miresei. Şi cam din acelaşi fel de locuinţe sosiră şi cei mai mulţi dintre oaspeţi, din gos-

[1] Cuvîntul *saga*, derivat din verbul islandez *seggja* (a zice), desemnează vestitele naraţiuni în proză făurite de *sagamenn*-i în perioada de aur a literaturii islandeze (din secolul al X-lea pînă în secolul al XIV-lea).

podării așezate la poalele munților sau pitite pe povîrnișul de miazăzi al vreunui lanț deluros, fiecare din ele cu cîte un pîrîiaș străbătîndu-i ogorul, cu pămînt mocirlos ceva mai departe și cu un rîu care curge alene printre smîrcuri. Cînd călătorești de la o gospodărie la alta, ți se pare cît se poate de potrivit ca ele să poarte același nume, și același bărbat sau aceeași femeie să trudească acolo. Și, totuși, nu e așa. De-a lungul tuturor acestor ani, de pildă, visul bătrînului Tordur din Nidurkot a fost să-și așeze o moară pe pîrîul gospodăriei. Apa cădea destul de repede. Dacă ar fi izbutit să-și înjghebe o moară și să macine orz scoțian pentru oameni, asta i-ar fi adus un cîștig bunicel. Dar tocmai cînd isprăvi de clădit, iată că nu s-au mai importat grîne nemăcinate, iar oamenii au dat precădere grînelor gata măcinate. Copiii lui se jucară prin moară în zilele primăvăratice ale unei copilării senine. Albastru era cerul zilelor de atunci. Ei nu l-au mai uitat toată viața.

Erau șapte la număr. Cînd s-au făcut mari, au plecat de acasă și s-au dus pe alte meleaguri. Doi feciori s-au înecat în oceanul îndepărtat, și un băiat și o fată au pierit într-o țară și mai depărtată, America, și care este mai departe chiar decît moartea. Dar poate că nu e pe lume depărtare mai mare decît aceea care-i desparte pe membrii unei familii sărace în aceeași țară ; două fete s-au măritat prin niște sate de pescari, iar acum una dintre ele e văduvă și are o droaie de copii, pe cînd cealaltă, care se căsătorise cu un ofticos, trăiește din mila parohiei — iată ce e viața!

Cea mai tînără dintre fete, Rosa, și-a petrecut mai tot timpul acasă, pînă ce s-a dus să slujească la sameșul din Utiraudsmyri. Nu mai rămăsese nimeni în vechea gospodărie, afară de bătrîna pereche, un moș care locuia cu ei și un sărăntoc de 80 de ani, dat în grija lor de parohie. Iar astăzi Rosa se mărita ; de atîta avusese ea parte. Miine avea să plece pentru totdeauna. Și moara stătea lîngă pîrîiaș. Așa e viața.

Cu toate că încă din tinerețe Bjartur își făcuse veacul pe o moșie mare, cele mai multe dintre cunoștințele sale erau țărani, oieri ca și el, care trudeau ca niște robi cu turmele lor, din zori pînă-n noapte, tot anul, pînă ce mureau fără să fi încheiat vreodată vreun tîrg mai mare de vreo cîteva

kronur[1] deodată. Unii dintre ei reuşeau să ajungă la un grad de bunăstare care se înfăţişa printr-o săliţă de lemn ca o cutie şi cu acoperişul de tablă ondulată, dar astfel de case sînt umede şi suflă vîntul prin ele; curentul este izvorul reumatismului, iar oftica prospercază la umezeală. Cei mai mulţi se credeau totuşi norocoşi dacă, o dată în cinci ani, se învredniceau să-şi cîrpăcească un zid sau două la casele lor de pămînt, şi asta în ciuda unor năzuinţe mai înalte. În fiece gospodărie, totuşi, stăruie şi trăieşte un vis de mai bine: de o mie de ani oamenii îşi închipuie că vor scăpa de sărăcie în vreun fel misterios şi vor dobîndi o moşie mare şi titlul de mari proprietari, visul lor de totdeauna. Sînt şi unii care socot totuşi că lucrul acesta se va îndeplini numai în ceruri.

Nu trăiau decît pentru oile lor, şi cu toţii, afară de sameşul din Raudsmyri, îşi vindeau prisosurile la Fjord[2], prin mijlocirea lui Tulinius Jensen, directorul firmei „Bruni", care aparţinea unor negustori danezi. Sameşul învîrtea afaceri la Vik[3], şi cum el însuşi hotăra preţul de vînzare a oilor, se zvonea că trebuie să fie băgat cu amîndouă mîinile în negustoriile de acolo.

Oamenii se socoteau norocoşi dacă se aflau trecuţi în catastifele firmei „Bruni", pentru că de obicei asta le îngăduia să obţină un oarecare credit. Din acea clipă nu mai vedeau nici un ban, firește, dar ştiau cu siguranţă că vor putea trece iarna şi că vor dobîndi făină de secară, plevuşcă şi cafea în cantităţi îndestulătoare ca să-şi poată creşte copiii, cel puţin pe cei ce nu mureau (ceilalţi erau daţi uitării), dacă se mulţumeau cu o singură masă pe zi în primăvară. Mergea vorba că Bruni putea să-i ajute să-şi cumpere pămînt şi să devină proprietari, cel puţin cu numele, şi astfel aveau să fie trecuţi ca oameni liberi în registrele fiscului şi în socotelile bisericii; şi că, după moarte, genealogii aveau să-i găsească în registrul parohial.

Nu erau slugarnici din fire şi nici nu se socoteau ca făcînd parte din turmă. Stăteau pe propriile lor picioare; neatîrnarea era marea lor avuţie. Credeau în iniţiativa parti-

[1] *Krona* (plural *kronur*) — unitatea monetară a Islandei.

[2] Port pescăresc pe litoralul apusean, al insulei la nord de Reykjavik.

[3] Orăşel situat nu departe de coastă, în apropierea portului Fjord.

culară şi, dacă mai dădeau pe gît şi cîte un rachiu de vin, puteau chiar să spună pe de rost pasaje din saga şi *rimur* [1]. Fiind călîţi în apriga, nesfîrşita luptă pentru existenţă, nici o suferinţă trupească, nici chiar foamea ce-o îndurau cu toţi ai lor către sfîrşitul iernii nu-i puteau descumpăni. Şi, totuşi, nu erau cîtuşi de puţin săraci cu duhul, materialişti grosolani care se uită la pîntecele lor ca la un dumnezeu. Ştiau o sumă de versuri, unele scrise meşteşugit, în forma tradiţională, cu rime la mijlocul şi la sfîrşitul versului şi cu aliteraţii. Ba se mai găsea cîte unul în stare să improvizeze un catren pe seama vecinului, ori despre propria sa sărăcie, ori despre pericole, ori despre natură, sau despre speranţa că vor apuca zile mai fericite, care se împlineşte numai în ceruri ; a, da, şi despre dragoste (cîntece de ruşine). Un astfel de skald [2] era şi Bjartur. Aveau de asemenea o comoară de poveşti cu babe şi moşnegi de obicei slabi de minte, şi poveşti cu pastori năzdrăvani. Propriul lor pastor, deşi departe de a fi un nătărău sau un ticălos, părea totuşi puţin cam ciudat, din care pricină oamenii îi purtau recunoştinţă, istorisind multe lucruri plăcute despre reverendul Gudmundur. Acest sentiment al lor crescuse şi mai mult prin aceea că, venind în parohie, adusese cu el o minunată rasă de oi, pe care au botezat-o rasa „Reverend Gudmundur". Şi cu toate că pastorul nu contenea niciodată să dea vina pe oi şi să arate că după a sa părere acest soi de animale ademeneau inimile oamenilor, îndepărtîndu-le de Dumnezeu, totuşi, el cu berbecii săi a fost un izvor de mai mare ajutor pentru cei de la ţară decît oricare alt om pînă atunci sau de atunci încoace, fiindcă aceste animale aveau carnea tare şi sănătoasă, chiar dacă erau de o statură niţeluş mai mică. De aceea gospodarii nutreau un adînc respect pentru preotul lor şi îi iertau mai multe decît altora.

[1] *Rima* (plural *rimur*), gen de poeme epice specific creaţiei populare islandeze ; a înflorit începînd de la sfîrşitul secolului al XIV-lea ; *rima* se deosebeşte de baladă prin aceea că tratează teme împrumutate din vechile saga şi prin particularităţi de formă, fiind alcătuită, în general, din catrene rimate, avînd şi aliteraţii şi rime interioare, care amintesc poezia skalzilor.

[2] În islandeza modernă, *skald* înseamnă poet, cîntăreţ şi improvizator ; în veacul de aur termenul era aplicat îndeosebi poeţilor scandinavi din secolele X—XIII, care cîntau isprăvile regilor şi *jarl*-ilor în stihuri împodobite cu aliteraţii rafinate şi într-un limbaj înflorit, metaforic.

Dar pastorul acesta era totuşi încredinţat că nu numai oile tulbură dreapta cugetare a turmei pe care o păstorea, amăgindu-le inima şi făcîndu-i să uite de Dumnezeu şi de mîntuirea sufletului, care numai prin el se poate dobîndi. Aceeaşi vină i-o aducea şi renumitei *skaldkona*, soţia sameşului de la Myri, pe care mulţi găseau că e mai potrivit să o numească : „*Fru*“ [1]. Şi acum povestea noastră se întoarce la ea.

Această doamnă, fiica unui armator din Vik, urmase şcoala profesională din localitate. Se căsătorise cu sameşul Jon, spunea dînsa, numai şi numai pentru că era agricultor. Îi plăcea viaţa la ţară, cu bucuriile ei, pe care le cunoscuse, încă de la ea de acasă, din lecturile de literatură străină, îndeosebi din Björnstjerne Björnson [2], şi pe care le continuase la şcoală. Cînd a rămas însărcinată întîia oară, i s-a arătat în vis Ingolfur Arnarson [3], descălecătorul Islandei, şi acesta, după ce a preamărit în cîntece de laudă muncile cîmpului, i-a cerut să-i dea copilului numele său.

Şi-a mărit proprietatea cu ogoare ce valorau zece mii de *kronur* din zestrea ei, şi a mai rotunjit moşia mai tîrziu, atunci cînd murind tatăl ei, şi-a căpătat moştenirea. Ţăranii îi erau dragi mai mult decît orice pe lume şi nu pierdea niciodată prilejul de a le vorbi despre nepreţuita frumuseţe şi simplitate a vieţii la ţară, ca şi de marea bucurie de a trăi şi a muri în mijlocul ogoarelor şi al păşunilor. Fiinţa ei răspîndea prin întregul ţinut o lumină spirituală, strălucitoare ca soarele. Era întemeietoarea şi preşedinta asociaţiei locale a femeilor. Publica articole şi poezii în ziarele din capitală [4], aducînd laude vieţii de la ţară şi preamărind sănătatea fizică şi spirituală ce se putea dobîndi fiind proprietarul unei gospodării. Socotea că singura îndeletnicire îndrituită în Islanda era înfăţişată prin meşteşugurile casnice şi îşi închina o mare parte a timpului şi punea multă măiestrie

[1] *Fru* — doamnă.

[2] *Björnstjerne Björnson* (1832—1910), scriitor realist norvegian.

[3] Căpetenia celui dintîi grup de păstori şi agricultori scandinavi liberi care, neputînd răbda jugul feudal, au părăsit pentru totdeauna ţărmurile apusene ale peninsulei natale, şi în anul 874 s au statornicit în sud-vestul Islandei, la Reykjavik (Golful-Fiicle).

[4] Adică din Reykjavik, pe care din 1843 islandezii l-au considerat capitala ţării.

şi gust ţesînd la un război vechi, de lemn. De aceea fusese delegată şi trimisă în capitală la conferinţa Federaţiei asociaţiilor femeilor, să discute meşteşugurile casnice şi despre anumite calităţi morale ce se dezvoltă prin îndeletnicirile ţărăneşti şi care singure au puterea de a mîntui poporul islandez de prăpădul ce-l ameninţă în aceste vremuri grele.

O asemenea femeie ştia să preţuiască frumuseţea schimbării la faţă a anotimpurilor şi a munţilor albaştri, pe care o urmărea stînd la fereastra ei din Myri. O, da, ştia şi cum să vorbească despre această frumuseţe la cîte o întrunire. Vorbea atunci cu tot atîta patos ca un turist în timpul unei excursii de vară. Susţinea că munca în aer liber, în sînul naturii, e un exerciţiu fizic dătător de sănătate, mai ales fiindcă e făcut în mijlocul frumuseţilor de nedescris ale ţării. Şi-i mai pizmuia pe ţărani şi pentru că aveau atît de puţine griji, iar cheltuieli nu aveau decît foarte mărunte. În timp ce soţul ei se împovărase cu datorii pe urma noilor clădiri de care se apucase şi pe urma cumpărăturilor de unelte agricole şi a investiţiilor pentru îmbunătăţirea moşiei, ca să nu mai pomenim şi de costul mîinii de lucru în aceste zile grele, tot ce avea de făcut micul gospodar din vale ca să fie de-a binelea fericit era să se scoale dimineaţa cu un ceas mai devreme şi să muncească un ceas mai tîrziu. Niciodată, spunea dînsa, bogaţii nu cunosc fericirea, dar săracii sînt fericiţi cu toţii, aproape fără excepţie.

Ori de cîte ori vreun ţăran sărac se însura şi îşi înfiripa o mică gospodărie în vale, era şi pentru ea un prilej de a se căsători spiritual şi de a-i săruta urmele paşilor. De aceea, pentru nunta lui Bjartur a luat cu împrumut un cort mare, astfel încît cafeaua să poată fi servită înăuntru, la adăpost, şi să se poată ţine cuvîntări.

Ţăranii stăteau în bătătură, în faţa intrării sau rezemaţi de zid, schimonosindu-se cînd prizau tutun, sau tăifăsuind cu mirele. Convorbirea era, firește, o convorbire de primăvară şi se desfăşura în jurul temelor ei de nestrămutat şi mai cu precădere în jurul feluritelor boli ale oilor. De ani şi ani panglica fusese un blestem naţional, dar datorită progreselor crescînde în ceea ce priveşte îngrijirea cîinilor, s-a putut face un pas înainte în combaterea acestui musafir de rău augur. Totuşi, în anii din urmă, un vierme nou, şi care avea, dacă e cu putinţă, chiar mai puţin simţ patriotic decît

cel vechi, începuse să-şi facă apariţia printre oi. Era viermele de plămîni, şi cu toate că panglica nu înceta niciodată să fie în acest anotimp preocuparea cea mai de seamă a tuturora, viermele de plămîni totuşi arăta în fiece nouă primăvară că e repede în măsură să izgonească panglica din locul de cinste al subiectelor de conversaţie.

— Ei bine, spunea Thorir din Gilteig, fiindcă îmi cereţi părerea, eu v-aş spune să nu mai aveţi nici un fel de teamă dacă izbutiţi să le scăpaţi de treapăd în timpul iernii. Chiar dacă viermuşorii le ies pe nări afară, nu văd de ce trebuie să vă îngrijoraţi, dacă măruntaiele le sînt curate. Şi cită vreme le sînt măruntaiele curate, desigur că tot omul se aşteaptă să le vadă stînd pe propriile lor picioare în iarba timpurie de primăvară. Se prea poate totuşi să greşesc şi aici, ca şi în multe alte lucruri.

— Nu, zise mirele, ai foarte mare dreptate. Ragnar din Urdarsel, despre care se zice că e pe patul de moarte, era de aceeaşi părere, şi pot să vă spun că el e un cunoscător în ceea ce priveşte cufureala. Dar cînd e vorba de mieii adînşi de boală, el crede cu tărie în mestecatul tutunului. Mi-aduc aminte că acum un an sau doi, pe vremea cînd stam împreună, mi-a spus că au fost şi iarni în care a dat mieilor pînă la patru uncii [1] de tutun din cel mai bun. Şi spunea că mai curînd ar tăia din raţia de cafea şi chiar şi de zahăr a familiei sale decît să-şi vadă mieii lipsiţi de tutun pentru mestecat.

— Ei bine, nimeni nu m-a lăudat vreodată pentru felul cum mă gospodăresc la mine acasă, se mărturisi Einar din Undirhlid, alcătuitorul cîntecelor de jale şi psaltistul ţinutului, şi pot spune că nici nu-mi pasă, pentru că am băgat de seamă că pe lumea asta tocmai ălora care se zbat mai amarnic s-o scoată la capăt le merge cel mai prost : parcă norocul îşi bate joc de ei mai cu dinadinsul. Dar de-ar fi să-mi dau şi eu părerea, aşa cum mă taie capul, aş spune că dacă nici cu nutreţul nu izbutim să scăpăm mieii de viermi, atunci nici cu mestecuşul de tutun n-o putem face. Mestecuşul poate să fie de vreun ajutor cînd nu mai ai încotro, dar la urma urmei, mestecuşul e mestecuş, şi nutreţul e nutreţ.

[1] Unitate de măsură, egală cu aproximativ 35 de grame.

— Tot ce-ai spus e foarte adevărat, se amestecă Olafur din Ystadal, care avea un glas cam ascuţit şi vorba cam pripită. Nutreţul rămîne nutreţ. Dar există nutreţ şi nutreţ, cum cred că ştie orişicine, dacă ţinem seama că zoologii au spus-o de atîtea ori prin gazete. Şi un lucru e foarte sigur : există şi un anume nutreţ în care se ascund blestemaţii ăia de microbi care dau viaţă viermilor. Microbii rămîn microbi, şi nici un vierme nu s-a putut face vreodată fără microbi, desigur. Credeam că toată lumea poate să vadă asta. Şi unde se găsesc, mă rog, aceşti microbi la început, dacă nu în nutreţ ?

— Nu mă pricep şi nu discut cu nimeni despre aşa ceva într-o zi ca asta, întîmpină Thorir din Gilteig. Toată străduania noastră e să aibă vitele nutreţ cît mai bun ; şi ne mai străduim să aibă şi copiii o bună-creştere creştinească. E cu neputinţă să spui unde începe viermele, dacă începe în regnul animal sau în societatea omenească.

Între timp, femeile toate, adunate înăuntru în casă, se sfătuiau pe şoptite despre Steinka din Gilteig, care avea în grijă pe taică-su, Thorir. Săptămîna trecută născuse un copilaş, vezi dumneata, şi cu acest prilej o mulţime de femei alergaseră într-un suflet la gospodăria lor, să-şi ofere de bunăvoie serviciile, pentru că atunci cînd i se naşte unei un copil din flori, toate sînt dornice să o ajute, fie şi numai în prima săptămînă, cînd nimeni nu ştie încă cine e tatăl. Avusese o naştere destul de grea, biata fată, şi nici copilului nu-i prea mergea bine, aşa că era îndoielnic dacă va trăi. Dar încetul cu încetul convorbirea alunecă de-a binelea şi ajunse la propriile lor maternităţi şi metehne, precum şi la bolile copiilor. Se pare că în zilele noastre sănătatea naţiunii e cam în scădere, cu toate că nu se arată semne de vreo molimă rea, ca vărsatul sau ciuma neagră din vremurile de demult, ci numai acele veşnice jelanii, despre durerile de dinţi, spuzelile, umflătura încheieturilor, vînătăile, tusea îndărătnică, adesea cu flegmă, junghiurile în piept şi gîlcile, ca să nu mai pomenim de zgomotele iscate în măruntaie şi pricinuite de gazele din stomac... Cu toate că nici o altă boală nu este poate mai mortală pentru minte şi trup ca boala de nervi.

Soţia sameşului dădu buzna din casă şi o luă în goană de-a lungul pavajului către grupul de bărbaţi. Dar cînd auzi despre ce anume stăteau de vorbă, le porunci să pună capăt pălăvrăgelii ; şi bărbaţii se supuseră îndată, căci, cu faţa ei lată, cu ochelarii şi cu acea înfăţişare impunătoare care o făcea să semene destul de bine cu fotografiile papii, inspira respect. Le ceru să-şi aleagă vreun subiect mai în armonie cu frumuseţea zilei de primăvară şi le arătă crestele albastre, cerul luminos şi fără de nori deasupra lor şi păşunile care în curînd se vor acoperi de iarbă fragedă şi verde.

— Avem aici printre noi cel puţin doi skalzi bine cunoscuţi pe aceste locuri, spuse ea. Este mai întîi însuşi mirele, şi apoi, Einar din Undirhlid. Şi mai e şi Olafur din Ystadal al nostru, căruia îi plac învăţăturile ştiinţifice şi mai e şi membru al asociaţiei „Prietenii poporului". Cu siguranţă că în milostivul sîn al firii, în primăvara aceasta, trebuie să vă fi trecut prin minte cîteva versuri minunate.

Dar aceşti skalzi niciodată nu erau atît de năzuroşi şi atît de puţin înclinaţi să-şi recite poeziile ca de faţă cu soţia sameşului. Căci, în pofida caldelor mărturisiri de admiraţie pentru ei şi a sincerităţii cu care recunoştea că le invidiază faima, zîmbetul ei părea atît de rece, încît simţeau că nimic nu va putea să arunce o punte peste oceanul ce-i despărţea. Amîndoi skalzii se aflau aşa de departe de Doamna de la Myri prin felul lor de a gîndi ! Fiind o entuziastă admiratoare a marilor poeţi ai lumii, această doamnă nu putea să proslăvească îndeajuns frumuseţea vieţii noastre pe pămînt. Credea cu evlavie în dumnezeul care o cîrmuia şi spunea că el există în toate celea şi menirea omului e să stea alături de el şi să-l ajute la bine şi la rău. Orice altă viaţă nu o interesa. Pastorul osîndea felul acesta de a gîndi ca pe cel mai tipic păgînism. În schimb, Einar din Undirhlid dispreţuia lumea asta, şi de obicei nu scria despre oameni decît după moartea lor. Îşi căuta alinarea în religia creştină, pe care o socotea că e de folos ţăranilor mai mult pe lumea cealaltă decît pe lumea asta. Pastorul, însă, nu dădea voie să se cînte bocetele sale la înmormîntări, socotind că nu se cade ca un simplu ţăran, neştiutor în ale teologiei, să se ia la întrecere cu psalmiştii

cinstiţi de veacuri.[1] Cît despre Bjartur, el era un suflet cucerit de spiritul eroic al islandezilor, aşa cum reiese acesta din cuvîntul vestitelor *rimur* şi al altor opere tradiţionale, şi nu admira decît pe oamenii încrezători în propria lor tărie şi putere, oameni ca de-alde Bernotus Borneyarkappi[2] sau ca vikingii din Joms[3] şi alţi eroi din vechime. Tot de la clasici învăţase meşteşugul de a face versuri, refuzînd să admită că vreo altă versificaţie mai puţin complicată decît *slettubönd*[4]-ul poate fi poezie adevărată.

În clipa aceea se ivi şi pastorul pe calul său. Scoase un geamăt adînc descălecînd, apoi stătu locului. Era un bărbat cu o statură de viteaz, cu faţa întunecată, cu părul cărunt, arţăgos şi ursuz în răspunsuri şi totdeauna de altă părere, ori cu cine ar fi vorbit. În această împrejurare nu a fost de prea mare folos faptul că prima fiinţă de care a dat cu ochii s-a întîmplat să fie *skaldkona*.

— Nu are nici un rost că m-aţi tîrît pînă aici, mormăi el. Presimt că se găsesc printre voi oameni care se pricep mai bine la predică decît mine.

— Tot ce se poate, spuse cu un zîmbet Bjartur, luînd în primire calul, dar ne place mai mult cînd se poate pune un fel de pecete pe dragostea noastră.

— Dragoste! Hm! mormăi pastorul, îndreptîndu-se grăbit spre casă.

Dorea să bea o cafea înainte de a începe ceremonia. Se afla în trecere şi călătorea în grabă mare. Era sîmbătă, şi pînă nu se înserа, avea de botezat un copil şi de cercetat

---

[1] În urma Reformei (care în Islanda s-a săvîrşit în anul 1551), numeroşi poeţi islandezi de seamă din secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea s-au îndeletnicit cu traducerea şi ticluirea de psalmi, imnuri şi alte cîntări religioase în limba ţării.

[2] Eroul unui foarte popular ciclu de *rimur*, compus de *Magnus Magnusson* (1763—1840), ţăran potcovar care a dat la iveală nu mai puţin de 257 cicluri de *rimur*.

[3] Expediţia şi faptele vitejeşti ale vikingilor din cetatea Joms, de la gurile Oderului — care în anul 995 l-au atacat pe *jarl*-ul danez Hakon la Hjörungen, în strîmtoarea Kattegat — au fost slăvite de islandezi atît în versurile *(Jomsvikinga drapa)*, cît şi în proza *(Jomsvikinga saga)* secolului al XII-lea, de largă circulaţie pînă în ziua de azi.

[4] Formă prozodică a catrenului, frecvent folosită în *rimur*; ceea ce caracterizează *slettubönd*-ul este faptul că fiecare cuvînt din prima jumătate a catrenului rimează cu cuvintele corespunzătoare din cea de-a doua jumătate.

biserica filială, situată spre miazănoapte, dincolo de Sandgilsheid.

— Nici un cuvînt peste ce stă scris în tipic! continuă el. Cred că m-am fript destul cu aceste predici de nuntă. Oamenii dau buzna şi fac acest pas necugetat, dar habar nu au ce înseamnă o căsătorie creştină. Şi unde duce asta? Din cei pe care i-am cununat eu, nu mai puţin de douăsprezece perechi au ajuns în sarcina obştii, şi pentru astfel de oameni trebuie să mai ţii şi predică!

Şi plecîndu-şi capul, ca să-l ferească de pragul de sus, dispăru înăuntru.

Curînd după aceea, mireasa, gătită în port naţional, abătută şi cu o expresie de nehotărîre piezişă într-unul din ochi, fu însoţită pînă la cort de soţia sameşului. Toate femeile o urmară, apoi veniră bărbaţii şi cîinii; la urmă, într-o sutană mototolită, pastorul însuşi, care abia îşi băuse cafeaua, încheia alaiul.

Rosa din Nidurkot avea 26 de ani cînd s-a căsătorit. O faţă rotundă, cuminte şi cu un mic cusur la un ochi, cu obrajii roşii, binefăcută, dar nu prea înaltă. Cît a ţinut drumul pînă la cort, s-a uitat mereu în jos, la şorţul costumului ei naţional. Lîngă parul de susţinere al cortului era o mescioară: altarul. Pastorul se opri în spatele acesteia şi îşi răsfoi cartea de rugăciuni. Nimeni nu sufla o vorbă, cu excepţia membrilor corului, care se sfătuiră în şoaptă între ei cîteva minute, mai înainte ca vreo cîteva glasuri dogite, discordante să atace imnul nupţial pe tonuri şi în cadenţe diferite. Femeile îşi ştergeau lacrimile, pastorul îşi vîrî mîna într-un buzunar ascuns şi trase dintr-însul un ceasornic, pe care-l privi chiar sub nasul perechii nupţiale. Apoi îi cunună potrivit cărţii de rugăciuni. După ceremonie nu s-a intonat nici un imn, dar pastorul, potrivit datinilor, ură fericire perechii şi întrebă pe mire dacă s-au înşeuat caii; nu mai avea vreme de pierdut cu nuntile. Bjartur se repezi bucuros să vadă de cai, pe cînd femeile se îmbulzeau în jurul miresei şi începură a o săruta. Sosise acum şi timpul cafelei.

Mese şi bănci fură rînduite ici şi colo, şi musafirii se aşezară. După plecarea pastorului, soţia sameşului luă loc lîngă noii căsătoriţi. S-au adus farfurii pline vîrf cu gogoşi bine rumenite şi prăjituri făcute cu stafide scumpe. Bărbaţii

continuau să prizeze tabac şi să vorbească despre oi. Curînd sosi şi cafeaua.

Cîtva timp petrecerea lîncezi. Lipsea însufleţirea, dar fiece oaspe îşi sorbi pe îndelete, metodic şi gălăgios patru pînă la opt ceşti de cafea, pe cînd, din loc în loc, la răstimpuri, puteai auzi cum spărgeau între dinţi sîmburii stafidelor.

— Daţi iama în nutreţ, flăcăi, strigă Bjartur, înflăcărat de simţul ospitalităţii, şi nu vă fie frică de cafea!

În sfîrşit, îşi potoliră cu toţii pofta de cafea. Afară auzeai strigătul plîngăreţ al culicului, care era şi el în luna de miere.

Apoi Doamna de la Myri se ridică în picioare, ea, *skaldkona*, cu chipul strălucind deasupra întregii adunări şi mărinimoasă în demnitatea ei pontificală. Scotocind în buzunarul fustei, scoase cîteva file de hîrtie scrise mărunt.

Spuse că simţea nevoia de a rosti cîteva cuvinte cu acest solemn prilej, în care se sărbătorea împletirea a două inimi. Desigur, nu era de a sa datorie, ci de a altora să lase lumina să se răsfrîngă asupra acestei perechi tinere care acum se avîntă în viaţă spre a-şi îndeplini datoria faţă de ţară, cea mai frumoasă datorie cu putinţă, şi faţă de Dumnezeu. Era însă tocmai ca în vechea parabolă: mulţi sînt chemaţi, dar puţin aleşi, şi astfel, în împrejurarea de faţă, s-a gîndit că tot ce are mai bun de făcut este să ţină o scurtă cuvîntare, ca orice altă femeie oarecare. Iată un lucru pe care într-adevăr nu putea să nu-l facă, pentru că cei doi soţi erau ca şi propriii ei copii, o slujiseră în gospodărie cu atîta credinţă, ba încă mirele chiar vreme de optsprezece ani, aşa încît ea nu s-ar îndura să-i vadă pornind pe drumul sfinţit al vieţii fără să le spună cîteva cuvinte de îndemn şi încurajare. Mărturisea cu părere de rău că era o patimă a ei să nu piardă niciodată prilejul de a lăuda noblеţea vieţii la ţară. E adevărat că fusese crescută la oraş, dar pronia a vrut ca ea să devină soţia unui agricultor, fapt pe care desigur că dînsa nu l-a regretat niciodată, fiindcă cea mai mare creaţie a lui Dumnezeu e natura, iar viaţa trăită în sînul naturii e viaţă desăvîrşită. În comparaţie cu aceasta, orice alt fel de viaţă e numai spumă şi fum.

— Orăşenii, le zise, nu ştiu ce înseamnă liniştea pe care o dăruie Maica Natură, şi atîta vreme cît această linişte nu

este găsită, spiritul trebuie să caute a-şi astîmpăra setea cu noutăţi efemere. Şi nu este oare cît se poate de firesc ca această goană înfrigurată a orăşeanului după plăceri să modeleze oameni cu un caracter nestabil, uşuratic, care-i face să se gîndească numai la înfăţişarea şi la veşmintele lor şi să găsească o alinare de o clipă în mode prosteşti şi alte asemenea inovaţii fără valoare ? Ţăranul, pe de altă parte, se preumblă pe pajişti înverzite, într-o atmosferă limpede şi preacurată, şi în vreme ce soarbe aerul în plămîni, puteri necunoscute îi curg prin mădulare, călindu-i trupul şi sufletul. Pacea care domneşte în natură îi umple mintea de tihnă şi voie bună, iarba verde, strălucitoare, de sub picioarele sale, trezeşte în el simţul frumosului şi aproape al sfinţeniei. În mireasma care ajunge atît de lină la nările sale, în liniştea atît de fericită din preajmă-i e numai alinare şi repaos. Munţii, dealurile, văile, căderile de apă, toţi şi toate sînt prietenii copilăriei sale şi nu pot fi date uitării niciodată. Munţii noştri alcătuiesc o privelişte măreaţă şi sînt un izvor de inspiraţie. Puţine lucruri pot avea o înrîurire atît de statornică şi de adîncă asupra inimilor voastre ca liniile lor pure şi măreţe. Ei ne dau adăpost în văi şi ne impun să dăm şi noi adăpost celor ce nu au nici mărimea şi nici statura noastră. Unde oare, întrebă *skaldkona*, mai există o atît de rodnică fericire ca în liniştitele şi înfloritele luminişuri de munte, unde florile, aceşti ochi îngereşti, dacă mă pot exprima astfel, arată spre ceruri şi ne îndeamnă să îngenunchem şi să adorăm pe Atotputernicul, în frumuseţea, înţelepciunea şi iubirea sa ?

Da, într-adevăr, toate aceste înrîuriri sînt măreţe în puternicia lor şi au un scop atotcuprinzător. Şi doamna socotea că nu înseamnă puţin lucru să-ţi trăieşti viaţa în slujba unor asemenea forţe.

— În evul mediu era o faptă cavalerească să ocroteşti pe cei neajutoraţi, urmă ea. De ce n-ar mai fi şi acum la fel ?

După definiţia ei, neajutoraţi erau toţi cei ce sînt mai slabi decît noi înşine şi care au nevoie de un adăpost şi de aripa noastră ocrotitoare.

— Şi cînd spun aceste cuvinte, eu le însoţesc cu multe şi sincere mulţumiri închinate ţie, Bjartur, din partea oilor noastre din Utiraudsmyri. Ţi-ai împlinit o măreaţă menire pe această moşie ca păstor. „Iubeşte-l pe păstor ca pe pro-

priu-ți sînge", spune o străveche baladă. Păstorul se scoală devreme dimineața și pleacă, înfruntînd frigul, să vadă de bietele animale fără de grai, în staulul lor. Dar el nu se dă în lături, spuse ea. Pala de vînt înghețat îl întărește și îi călește curajul. Simte o putere pe care nu o cunoștea mai înainte. În luptă cu furtuna, firea sa viteză iese deasupra, întocmai ca rădăcinile inimii sale, care se încălzesc la gîndul că munca lui e în folosul celor neajutorați. Aceasta este frumusețea vieții țăranului. E cel mai de seamă așezămînt de educație națională. Și cultura noastră rurală e purtată pe umerii țăranilor noștri. O prudență plină de înțelepciune s-a întronat alături de ei pe scaunul de onoare, o nesecată fîntînă de fericire pentru țară și pentru poporul ei.

Skaldkona își citea cuvîntarea cu o convingere și o ardoare la care se adăuga căldura din cort. De pe fruntea lată sudoarea se prelingea rîuri-rîuri de-a lungul obrajilor stacojii. Pescuind în buzunar o batistă, își șterse fața. Apoi continuă :

— Nu știu de cunoașteți credințele religioase ale persanilor. Această națiune credea că zeul luminii și zeul întunericului poartă un veșnic război și că menirea omului este să-l ajute pe zeul luminii în lupta sa, plugărindu-și ogorul și îngrășîndu-și pămîntul. E tocmai ceea ce fac țăranii. Îl ajută pe Dumnezeu, dacă se poate spune așa. Muncesc cu Dumnezeu alături, cultivîndu-și plantele, crescîndu-și vitele și purtînd de grijă semenilor. Nici nu există mai nobilă îndeletnicire pe pămînt. De aceea, aș spune următoarele cuvinte tuturor țăranilor, dar îndeosebi mirelui nostru de azi : Voi, copiii pămîntului, a căror muncă nu are sfîrșit și al căror răgaz e atît de scurt, vă cer vouă să vă dați seama cît de măreață este chemarea voastră. A munci pămîntul înseamnă a munci alături de însuși Creatorul, și prin voi își găsește el mulțumirea. Și nu uitați niciodată că el este acela care vă dă roadele. Și acum, zise doamna, aș dori să spun cîteva cuvinte anume pentru Rosa, acesată fată binecrescută și cuminte din Nidurkot, pe care cu toții ne-am învățat să o iubim atît de mult și să o stimăm foarte în cei doi ani cît ne-a ajutat la Utiraudsmyri, pentru mireasa noastră de azi, viitoarea gospodină de la Sumarhus. Nu e o treabă ușoară să fii gospodină, nu este lucru lesne să știi că soarta ta e să împlinești cea mai înaltă menire din cîte există. Nu mă

îndoiesc că multe femei vor gîndi că e peste poate să-ţi întocmeşti căminul în aşa fel încît oriunde te-ai uita să vezi plutind ceva ca un zîmbet radios... Să îmbraci totul înăuntrul casei cu o astfel de linişte şi fericire încît toată ura şi amărăciunea să dispară şi astfel ca toţi ai tăi să fie în stare să înfrunte cele mai mari piedici. Să faci pe fiecare om să simtă că e liber, preacurat şi curajos şi să-l faci să-şi dea seama de asemănarea sa cu Dumnezeu şi cu iubirea. Toate acestea sînt, desigur, uluitoare şi grele. Dar asta e menirea ta, gospodino : menirea pe care însuşi Dumnezeu ţi-a încredinţat-o. Şi tu ai puterea să o duci la bun sfîrşit, deşi poate nu o ştii încă. Eşti în stare să o îndeplineşti dacă nu-ţi pierzi credinţa în dragostea din tine. Căci nu numai femeia căreia o soartă norocoasă i-a hărăzit să treacă pe cărările însorite ale vieţii şi care s-a bucurat de o creştere aleasă, dar şi aceea care n-a avut parte decît de prea puţină şcoală şi trăieşte în părţile umbrite ale existenţei, într-o casă mică, unde nu poţi alege nimic, chiar şi ea are această putere, fiindcă aparţineţi cu toţii acelciaşi nobile familii. Cu toţii sînteţi copiii lui Dumnezeu. Puterea femeii a cărei casă străluceşte în razele fericirii pămînteşti este aşa de mare, încît poate face ca şi coliba cu tavanul jos şi palatul cu stîlpi înalţi să fie deopotrivă. Deopotrivă de luminoase. Deopotrivă de călduroase. Această putere este adevăratul socialism. Adu-ţi aminte, Rosa, că în fiecare zi tu pui în mişcare valuri care unduiesc spre marginile existenţei : tu pui în mişcare valuri ce se sparg de malurile veşniciei. Şi e de cea mai mare însemnătate dacă sînt valuri de lumină ce se răspîndesc, purtînd lumină şi mireasmă pînă departe, sau dacă sînt valuri de întuneric, purtînd mizeria şi nenorocirea, pentru a dezlănţui gheţarii nemişcaţi, ce pot aduce o epocă de gheaţă în inima naţiunii. Să iei dragostea în forma ei desăvîrşită, în jertfa ei neprecupeţită, în legăturile ei cu tot ce este mai larg şi mai măreţ în sufletul omului. Gîndeşte-te la forţa care înfruntă tot ce e rău şi impur. Gîndeşte-te la puterea dragostei, care preschimbă o cocioabă într-un palat, şi cum printr-însa iarna geroasă devine o vară de raze plină, şi sărăcia însăşi se preschimbă într-un pat de trandafiri.

Mirii şi oaspeţii au ascultat oraţia într-o tăcere desăvîrşită, tulburată numai de ciripitul păsărilor verii, de zumzetul a două musculiţe deasupra stîlpului din centrul cortului şi de fîrnîitul nărilor îmbîcsite de tabac. Nimeni nu a îndrăznit să-şi sufle nasul înainte ca *skaldkona* să se aşeze. Cîteva femei discutau discursul în şoapte admirative. Apoi s-a făcut din nou tăcere. Oaspeţii stăteau cu privirile vagi şi aţintite în gol, îngreunaţi de căldură şi de atîta cafea, hipnotizaţi de pereţii de pînză încinsă la soare şi de zumzetul musculiţelor.

În cele din urmă tăcerea fu spartă din nou. Era Hrollaugur din Keldur, un bătrîn ţăran cu nasul roşu şi barba cărunţă, care, întorcîndu-se către Bjartur, spuse, fără nici o pricină vădită :

— Ai prins vreun semn de capie pe la voi la Myri în primăvara asta, Bjartur ?

Această binevenită întrebare smulse adunarea din aţipeală şi din transă, trezindu-i iară dorul de viaţă. Foarte conştiincioşi, bărbaţii povestiră cu de-amănuntul fiece caz de tremurici întîmplat în partea locului pe timpul primăverii şi îşi îngăduiră cîteva observaţii prea puţin cuviincioase cu privire la panglică. Şi toţi au fost într-un glas cînd au spus că doftoricirea cîinilor s-a făcut de mîntuială în ultimii doi ani, o stare de lucruri pentru care unii înclinau să-l învinovăţească pe *fjallkongur* [1]-ul şi ţîrcovnicul lor, un om care, folosindu-se de recomandaţia pastorului, reuşise să se strecoare în postul de veterinar.

— Eu, unul, m-am hotărît să dau cîinelui meu curăţenie pe propria mea cheltuială în toamna asta, declară mirele.

Cu toţii au fost de părere că un cîine sănătos e unul dintre lucrurile cele mai temeinice ale vieţii şi e scandalos că unii oameni pot fi atît de lăsători cu chisturile, asta chiar şi în gospodăriile bine chivernisite.

— Dacă oamenii ar şti într-adevăr să doftoricească un chist, spuse Thorir din Gilteig, care ajunsese prin experienţă la înţelepciune, n-am mai avea de ce ne teme. Dar e acelaşi lucru dacă e vorba de un simplu chist sau de o fiinţă omenească, delăsarea e rădăcina mai tuturor nenorocirilor, şi

[1] *Fjallkongur* (regele munţilor), nume dat în Islanda ciobanului numit să conducă toamna, la desfacerea stînei, răscolul, adică separarea oilor după proprietarii lor.

dacă oamenii şi-ar da măcar seama că atunci cînd îngrijesc un chist principalul lucru e să ştii cum să o faci, atunci cîinii ar fi sănătoşi şi nu ne-am mai teme de nimic. Să nu mai dăm vina pe alţii.

Chestiunea fu întoarsă pe toate laturile cu putinţă şi fiecine şi-a spus părerea. Einar din Undirhlid şi-a mărturisit lipsa de încredere în măsurile luate de oameni, mai întîi pentru că lumea toată merge spre prăpăd şi nimicire şi, aşa cum o dovedesc cu prisosinţă vremurile noastre, nici medicina, nici doctorii şi nici vreo altă ştiinţă nu îi schimbă mersul măcar cu o iotă ; în al doilea rînd, cîinii au fost întotdeauna cîini, chisturile — chisturi, şi oile — oi.

Dar Olafur din Ystadal s-a împotrivit acestei spuse, susţinînd că panglica la cîini şi urmările ei, capia la oi şi chisturile apoase la făpturile omeneşti nu dovedeau altceva decît că medicina pentru cîini nu a fost ştiinţifică de la început.

— Pentru că, spuse el, oricine poate vedea că dacă medicina ar fi fost chiar de la început ştiinţifică, atunci cîinii n-ar fi fost încuiaţi niciodată.

4. Nori rătăcitori

A doua zi mireasa a fost adusă acasă călare pe Blesi. Neobişnuită cu povara unui călăreţ, iapa era îndărătnică şi zvîrlea, aşa că Bjartur a trebuit să o ducă de căpăstru tot drumul. Într-un sac aruncat pe umeri, el căra rufăria de pat a neveste-si, în timp ce doi saci atîrnaţi de şa cuprindeau cîteva din darurile de nuntă, printre care o tigaie şi un polonic ce zăngăneau fără întrerupere, speriind iapa. Aceasta se ridica mereu în două picioare şi ar fi rupt-o la fugă dacă Bjartur n-ar fi ţinut-o strîns de căpăstru, ca o ancoră. Titla tropăia în urma lor, vîrîndu-şi cu nepăsare nasul ici şi colo, aşa cum fac toţi cîinii în mireasma primăverii. Dar era destul de atentă ca, de fiecare dată cînd iapa se speria, să se repeadă nebuneşte în copitele ei, speriind şi mai tare şi iapa şi călăreaţa. Cît a ţinut suişul spre creastă, bărbatul a tot înjurat cînd cîinele, cînd iapa, astfel

că, din lipsă de răgaz, nici un fel de convorbire n-a putut avea loc.

Cînd ajunseră la Gorganul Gunnvorei, Rosa vru să descalece. Dorea să pună şi ea o piatră pe mormîntul Gunnvorei, crezînd că alungă astfel nenorocul. Gunnvor cere trecătorilor cîte o piatră, ea ţine astfel socoteală tuturor celor care trec peste lanţul de dealuri.

— Prostii, zise Bjartur, nu e nimic norocos sau nenorocos în asta! Nu vreau să am de-a face cu superstiţiile. N-are decît să zacă acolo unde e, căţeaua bătrînă!

— Lasă-mă să cobor, să-i dau o piatră, Bjartur.

— Ce naiba o să facă ea cu pietrele? Nu, nici o piatră de la mine sau de la ai mei. Ne plătim datoriile către cei în viaţă, asta, da, este mult mai important decît să te linguşeşti pe lîngă cei care se prăjesc în iad de cîteva veacuri.

— Bjartur, lasă-mă să cobor.

— Isprăveşte cu ereziile astea papistăşeşti!

— Bjartur, aş vrea să-i dau şi eu o piatră.

— Dacă mi-aduc bine aminte, i-am plătit chiar ieri pastorului banii lui, şi asta cu toate că ne-a tras chiulul cu predica. Nu datorez nimănui nici un ban.

— Bjartur, dacă nu mă laşi să cobor, o să se întîmple sigur ceva rău.

— Credeam că ţi-e de-ajuns să crezi în preasfîntul Gudmundur bătrînul, fără să te mai închini şi Necuratului. Sînt un om slobod. Şi tu eşti o femeie slobodă.

— Dragul meu Bjartur, se apără femeia cu un sughiţ în gîtlej, mi-e aşa de frică să nu mi se întîmple ceva rău dacă nu i-oi da o piatră! E o credinţă veche.

— Las-o să putrezească, spurcăciunea bătrînă! Dii, Blesi! Tacă-ţi botul, Titla!

Rosa se ţinea de coama iepei cu amîndouă mîinile, ca un copil, şi buzele îi tremurau şi capul îi atîrna în piept, ca unui copil. Nu mai îndrăzni să spună nimic. Porniră din nou.

Dar cînd ajunseră în dreptul pajiştilor întinse de cealaltă parte a crestei, cel care s-a oprit fu Bjartur: Sumarhus se vedea în depărtare. Aplecîndu-se peste gîtul calului, făcu semn spre casa cea nouă, cît de înfloritoare arăta, stînd acolo, în verdeaţa strălucitoare a colnicului, cu muntele deasupra şi mlaştinile în faţă. Şi lacul. Şi rîul curgînd alene

printre smîrcuri. Casa tot mai era de culoarea lutului ars, pe brazdele proaspăt tăiate iarba nu crescuse încă.

Aşteptase cu nerăbdare clipa în care anume de pe locul acesta, între apele ce curgeau printre hăţişuri, să-i arate gospodăria de la depărtare, închipuindu-şi că avea să-i audă exclamaţiile de încîntare şi uimire. Dar parcă era ceva fără de viaţă în ochii ei stinşi şi nepăsători, care priveau în josul văii. Umbra durerii pricinuite de purtarea lui necruţătoare de lîngă gorgan îi mai întuneca trăsăturile. O socoti nemulţumită că gospodăria nu avea încă destulă verdeaţă.

— Doar n-ai să ceri ca iarba să răsară în cinci minute, spuse el. Aşteaptă numai pînă vara viitoare, şi mă prind că nu va mai fi mare deosebire între acoperiş şi cîmp.

Dînsa nu răspunse.

— Iată o casă frumoasă, spuse el.

Rosa întrebă :

— De ce nu m-ai lăsat să cobor la movilă ?

— Cred că n-ai să-mi fii tot mereu îmbufnată pentru că nu i-ai aruncat o piatră bătrînei strigoaice, nu-i aşa ?

Femeia, însă, într-o îndărătnică tăcere, continua să se uite la coama calului, şi iată că o umbră căzu deodată pe valea mlăştinoasă, căci era una din acele zile de început de vară care poartă o faţă vie — grămezi albe de nori străbat ca nişte gînduri cerurile, iar umbrele trec peste cîmpii, acoperind soarele întregii văi, cu toate că munţii de jur împrejur stau încă scăldaţi în lumină. Şi pentru că nevastă-sa nu-i dăduse nici un răspuns, Bjartur îşi luă mîinile de pe gîtul iepei, apucă iarăşi căpăstrul, îşi strigă cîinele, oricît ar fi fost toate acestea de prisos, şi, cu darurile de nuntă zăngănind în sacii de şa, îşi duse mireasa mai departe.

Poteca începuse să coboare de-a lungul marginii prăpastiei săpate de rîu între dealuri. Picături de ploaie porniră să cadă din norul de deasupra văii, înainte ca femeia să fi rupt tăcerea strigîndu-şi soţul :

— Bjartur !

— Ce s-a-ntîmplat ? întrebă el, întorcîndu-se pe călcîie.

— Nimic, răspunse ea. Lasă-mă să cobor aici, vrei ? Mă duc acasă.

Uluit, cu gura căscată, se holbă la ea.

— Ţi-ai pierdut minţile, Rosa ? întrebă el, în sfîrşit.

— Vreau acasă.

— Acasă, unde ?

— Acasă.

— Niciodată nu te-ai mai purtat cu mine aşa, Rosa, zise omul şi, întorcîndu-se încă o dată în loc, o duse mai departe pe drumul său.

O podidi plînsul : sînt puţine lucruri care să aline ca lacrimile. Astfel îşi urmară drumul în jos spre vale. Cîinele mergea încetişor după ei. Şi cînd ajunseră în dreptul gospodăriei, Bjartur scoase calul din potecă şi îl îndreptă printre smîrcuri spre casă. Trebuia să se ferească de gropi şi de bălţi adînci. Într-un loc, calul se scufundă pînă la vintre. Pe cînd se zbătea să iasă la uscat, femeia fu azvîrlită din şa. Zăcea în apă şi noroi. Bjartur o ridică în picioare şi o şterse cît putu mai bine cu batista.

— Mi se pare că voi, femeile, sînteţi mai vrednice de milă decît ceilalţi muritori, grăi el.

Spusa lui o făcu să se oprească din plîns. Merse alături de el tot restul drumului. Se aşeză lîngă pîrîiaş să-şi stoarcă fustele, în vreme ce Bjartur scoase şaua de pe Blesi şi o priponi. Umbrele îşi luaseră zborul din vale şi soarele strălucea pe micul ogor.

Locuinţa şi grajdul se aflau într-o singură clădire. Tot ce se vedea din lemnăria casei era uşa şi pervazul ei. Uşa era aşa de mică şi pragul atît de înalt, încît trebuia să te apleci la intrare. În grajd era frig şi întuneric, aerul acru de mirosul pămîntului şi al ciupercilor de pivniţă, dar cînd ridicară chepengul, o lumină sfioasă străluci dinspre pod. Iesle se aliniau pe toate laturile, iar în peretele cel mai depărtat se vedea o crăpătură largă, atît cît să lase o trecere spre hambarul pe care Bjartur avea de gînd să-l clădească în spatele casei. O scară cu şapte trepte ducea spre odaia de sus ; Bjartur sui el mai întîi ca să-i arate nevestei că scara e sigură. Dînsa îl urmă şi, ajungînd sus, se uită în jur, prin cameră. I se păru că fereastra e prea mică.

— De te-ar auzi cineva, ar crede că te-ai născut într-un palat, bombăni Bjartur. Dacă îţi place soarele, ai destulă lumină afară.

— Mă tem totuşi că pentru mine o să fie o mare schimbare faţă de ferestrele largi de la Raudsmyri.

— Mă întreb dacă n-ai să duci mai degrabă lipsă de altceva sau de altcineva de la Raudsmyri, rosti el cu amărăciune.

— Ce vrei să spui ? întrebă ea. Ar trebui să-ţi fie ruşine să spui astfel de lucruri !

Era o încăpere de mărime mijlocie şi atît de joasă, încît Bjartur de-abia putea sta în picioare sub stîlpul acoperişului. Două paturi, făcute din acelaşi lemn ca şi podeaua şi învelişul casei, erau ţintuite în perete, iar masa sta bătută în cuie de pervaz. La stînga uşiţei podului se afla o sobă, şi deasupra ei, aşezată în partea înclinată a acoperişului, o altă fereastră, cu un geam nu mai mare ca palma. Cîteva fire de iarbă ce creşteau la fereastră, pe dinafară, tremurau în vînt. Dar brazdele de pămînt care căptuşeau zidurile exterioare erau prea groase pentru a lăsa să intre multă lumină, şi dacă soarele nu bătea de-a dreptul în geam, nici o rază nu putea pătrunde înăuntru.

Patul de lîngă masă fusese aşternut cu o saltea de iarbă uscată. Era patul de nuntă. La picioarele lui se găseau lăzi cu provizii, căci Bjartur îşi făcuse rost de cu vreme, de la „Bruni", de făină de secară şi zahăr, de cea mai bună calitate, şi poate şi de o mînă de făină de grîu, dacă i-ar veni poftă de clătite, şi cine ştie de nu se mai aflau şi vreo pungă, două de stafide ascunse pe undeva. Jos, un sac doldora de plevuşcă. Pe lîngă acestea, Krusi din Gil le dăruise o căruţă de băligar uscat, de oaie, pentru foc, căci Bjartur îi scăpase de la înec o iapă tînără, care căzuse într-o bulboană, cu doi ani în urmă. Dar trebuia folosit cu economie şi numai după ce a fost mai întîi amestecat cu muşchi şi cu iarbă-neagră. De-altminteri, se găsea destulă turbă în mlaştinile de la răsăritul acestei case şi la o adîncime de numai patru lopeţi.

Cu ochii înroşiţi şi coatele murdare de noroi. Rosa şedea pe salteaua de iarbă uscată de pe pat, uitîndu-se la mîinile ei mari, care îi zăceau nemişcate în poală.

— Ce zici, e ceva care nu-ţi convine ? întrebă Bjartur de la Sumarhus.

— Nu cumva crezi că m-am aşteptat la ceva mai bun ?

— Se poate, dar există totuşi şi ceva bun în toate astea : nimeni din cei care locuiesc aici n-are nevoie să robotească toată ziua în gospodărie, spuse el, şi am crezut că

ai destulă minte ca să pui preţ pe libertatea ta. Cel mai de seamă lucru în viaţă este neatîrnarea. Să ştii de la mine că degeaba mai trăieşte omul dacă nu e şi liber. Dacă nu sînt slobozi, oamenii nu sînt oameni. Cel care nu e propriul său stăpîn e tot aşa de oropsit ca un om fără cîine.

— Un cîine ? întrebă Rosa cu nepăsare.

Cîteva clipe Bjartur se uită pe fereastră, fără să mai ia seama la mersul gîndurilor şi privind în tăcere către munte.

— Pămîntul ăsta n-o să-şi trădeze turmele, spuse el în cele din urmă.

Cu dosul palmei, nevastă-sa îşi şterse o picătură din vîrful nasului.

— Unde trăiesc oile trăieşte şi omul ! continuă mirele. E cum spunea şi tata : într-un anume fel, oile şi oamenii sînt totuna.

— Am avut nişte vise atît de rele... zise nevasta.

Bjartur îşi întoarse capul spre ea ca să-i arunce o privire de dispreţ şi îi spuse :

— De ce iei în seamă astfel de lucruri ? Visele sînt pricinuite de sîngele care curge în sus : visezi cînd stai culcat cum nu trebuie, sau dacă ai vreun cocoloş sub tine, asta e tot. În primăvară, de pildă, cînd mă îndeletniceam cu scosul pietrei prin ruinele astea, am visat că din munte a ieşit o femeie, o femeie al naibii de arătoasă, să ştii tu !

— Da, zise Rosa. Nici nu se putea să nu fie o femeie, nu-i aşa ?

— Fără să prea cred în vise, continuă Bjartur, mă prind că asta înseamnă că voi avea nişte miei frumoşi de vînzare chiar la toamnă.

— Toată lumea spune că Gunnvor e gata să pună mîna pe locul ăsta. Sînt numai doi ani de cînd un cal a fugit de aici la amiază.

— Să nu mai aud de de-alde Gunnvor şi de alte blestemăţii !

— Cu toate astea, a silit o mulţime de oameni să plece de aici, din mlaştini.

— O fi fost vreun nătărău din ăia care nu ştiu osebi o greblă de o lopată, sforăi Bjartur. Întotdeauna vor găsi ceva sau pe cineva să arunce vina dacă nu le-a mers şi lor.

— Vorbeşti ca şi cum ai crede că răul nu există pe lume.

— Nu, n-am spus așa ceva, întîmpină el. Există primejdie pe pămînt și primejdie pe mare, dar ce-i cu asta? Dacă te afli în vreo primejdie de moarte, ori pieri, ori scapi, una din două. Dar să spui că Necuratul și diavolii și toate drăcoveniile astea există într-adevăr, e ca și cum ai spune că ți s-au tulburat mințile, asta-i tot.

— Și, totuși, cîinii văd o groază de lucruri, spuse nevastă-sa.

— Un cîine nu-i decît un cîine.

— Ia te uită! Și eu care credeam că pentru tine cîinii sînt atoateștiutori.

— A, nu! se împotrivi Bjartur. N-am spus niciodată așa ceva. Cîinele e singurul animal care-l înțelege pe om, asta e tot ce susțin. Dar cîinele e cîine, și omul e om, cum ar zice Einar din Undirhlid.

— Orice om dăruit cu a doua vedere spune că locul ăsta e bîntuit de stafii.

— Mie puțin îmi pasă de oamenii cu a doua vedere! mormăi el. Eu vreau un om care să fie stăpîn pe mințile lui. Ăilalți se plimbă încoace și încolo, și dracu știe ce mai aud, ca, de pildă, haimanaua, smintitul ăla în jurul căruia s-a făcut atîta tămbălău acum un an sau doi la Fjord. Se credea despre el că poate să cadă în transă și în starea asta să sporovăiască tot felul de lucruri fără șir, de dincolo de viață, despre Isus Hristos, Egil Skallagrimsson [1] și Cristian al IX-lea [2]. Pînă la urmă a înfundat pușcăria fiindcă a măsluit semnătura ispravnicului.

— Sînt sigură că nu crezi nici în Dumnezeu, Bjartur.

— Despre asta eu nu vorbesc, dar e un lucru pe care nu-l voi tăgădui niciodată: că oile reverendului Gudmundur sînt de un soi minunat, cum nici nu s-a mai pomenit mai bun pe aceste locuri.

---

[1] *Egill Skallagrimsson* (910—990), unul dintre cei mai mari poeți din epoca de aur a literaturii islandeze; peripețiile vieții sale sînt povestite de celebra *Saga despre Egill Skallagrimsson* — atribuită de unii cercetători ve-titului skald și istoriograf islandez Snorri Sturluson (1178—1243 — care încorporează vreo cincizeci de stanțe aparținînd acestui părinte al poeziei skaldice.

[2] *Cristian al IX-lea* (1818—1906), rege al Danemarcei (1863—1906); în anul 1874, cu prilejul aniversării unui mileniu de la colonizare, Islanda a dobîndit o anumită autonomie.

— Doar n-ai să-mi spui că nici măcar nu-ţi faci rugăciunile seara, la culcare, Bjartur ?

— Nici eu nu ştiu. Dacă sînt cu rimă, atunci mai spun şi eu cîte o rugăciune, două, cînd adorm, ca să umplu timpul, spuse el, sau o mai fac şi atunci cînd n-am la ce să mă gîndesc. Dar eu niciodată nu spun *Tatăl nostru*, sînt de părere că asta nu e poezie. Şi oricum ar fi, de vreme ce nu cred în Diavol, nu văd de ce m-aş ruga, aşa că să nu mai vorbim despre asta. Ce-ai zice dacă am lua cîte o cafea, să ne mai înviorăm niţel ?

— Ce urît vorbeşti, Gudbjartur, spuse Rosa, e groaznic ! Ai speriat şi îngerii Domnului cu vorbele tale, sînt sigură. Tăgăduieşti totul, afară de ce vrei să crezi tu. De-ăştia mi-eşti !

— Sînt stăpîn pe cele cinci simţuri ale mele, răspunse el, şi nu prea văd de ce aş mai avea nevoie şi de altele.

— Cunosc oameni care stau mai bine decît tine în lume şi totuşi cred atît în cel bun, cît şi în cel rău.

— Se poate, spuse Bjartur, şi cam ştiu eu cum li-i felul. Nu m-ar mira dacă unul dintre ei ar fi pramatia care se ţinea de fustele voastre, ale femeilor, primăvara asta, la Myri, pricopsitul ăla care obişnuia să vă sperie cu poveştile lui cu strigoi, pînă vă aruncaţi de gîtul lui.

— Noi, care noi ? întrebă Rosa, uitîndu-se la el, şi pentru prima dată în ochiul ei cu albeaţă se aprinse o licărire. Ce vrei să spui ?

Dar el tocmai fredona un cîntec vechi şi căuta ceainicul să aducă apă, fiindcă ţinea foarte mult să-şi bea cafeaua. Pe scară, se întoarse şi aruncă peste umăr următoarele cuvinte :

— Oh, te pomeneşti că e cineva care s-a apropiat de altcineva cît a putut mai bine ! Nu m-ar mira de loc, nu m-ar mira cîtuşi de puţin.

5. *Secretul*

Această spusă, rostită la plecare, dacă nu era cercetată mai de aproape, părea cam nelămurită şi lipsită de înţeles. Totuşi, asupra vieţii casnice la Sumarhus, la începuturile

ei, puţine lucruri au avut o mai mare înrîurire ca imputarea la care se făcuse aluzie. Şi mai era mai ales un fapt petrecut chiar în prima seară şi care s-a dovedit a fi fost temelia acelei imputări.

— Nu, zise ea, e o minciună.

Îşi întoarse sfidătoare faţa spre perete — nenorocită, dezamăgită.

— Cine a fost ? întrebă Bjartur.

— E o minciună ! strigă ea din nou.

— Dacă aş fi în locul tău, aş spune.

— Nici tu nu-mi spui despre ale tale.

— Nu ? Dar eu n-am nevoie să ascund nimic.

— Şi nici nu vreau să aud despre ele.

— Toate sînteţi modeste şi sfioase în ziua nunţii, dar degeaba vă tot înroşiţi, nimeni nu ştie cu cine v-aţi culcat. Ne dăruiţi nouă, bărbaţilor voştri, trupul fără de viaţă al dragostei, după ce vulturii i-au scos ochii.

— Nu cumva eşti înger ? spuse ea.

— O fi fost fîrtatul ăla din Tîndstadir ?

— N-ai decît să-l întrebi.

— Sau smintitul ăla de la Fjord, care ara ?

— Poate.

— Sigur că n-ai fost aşa de nebună să te duci după curvarul ăla de învăţător care a procopsit-o cu un copil pe Steinka din Gilteig !

— De ce nu-mi înşiri pe toţi curvarii din partea locului ?

— Ca să găsesc că te-ai întins cu toţi ? Mîţa care se tîrăşte e mai vicleană decît cea care sare.

Se ridică deodată mînioasă şi strigă cu o voce plină de patimă :

— Îţi spun pe dumnezeul meu şi pe Isus Hristos că dacă îmi pare rău de ceva e că nu m-am culcat cu toată lumea decît să mă mărit cu un bărbat care se închină la cîini şi pentru care oile sînt mai presus decît sufletul omenesc ! Nu-mi doresc decît să fi avut destulă minte să mă întorc azi acasă la tata şi la mama.

— O, ştiam eu bine că nu de bătrîna strigoaică ţi-era ţie frică. Află că pot vedea niţel mai departe decît lungul nasului. Nici n-am nevoie să-ţi pun întrebări. Nu trebuie cine ştie ce înţelepciune ca să ghiceşti gîndurile unei femei. Iată felul vostru de a lucra : iubiţi pe domnii aceia care sînt des-

tul de milostivi să vă dea cu piciorul cînd s-au săturat de voi şi pe urmă vă duceţi de vă măritaţi cu vreunul pe care l disprețuiți.

— Eşti un mincinos! îi strigă femeia.

— Aşadar, asta era pricina că picoteai de somn toată ziua, primăvara trecută, cînd s-a întors dumnealui de la şcoala de agronomie. Asta ţi-era dragostea de independenţă. Asta ţi-era dragostea de libertate. Te-ai gîndit, desigur, că se trăgea dintr-un neam mai de soi decît al meu, pentru că tatăl lui era prea zgîrcit ca să mănînce o masă mai acătării cînd se ducea la pescuit şi îşi dregea untura cu grăsime minerală, ca s-o lungească, şi înşela tovarăşii turnînd apă în rachiul ce-l vindea, şi cînd se găsea în sud, cumpăra cu salariul său de vacanţă gloabe bătrîne, bune numai de abator, şi întorcîndu-se acasă, le punea muştar sub coadă ca să sară drept în sus, ca şi cum ar fi fost cai nestruniţi. Poţi să fii un om de seamă şi totuşi să te strecori noaptea în patul slujnicuţelor, ca pe urmă să dormi toată ziua următoare, dacă ai avut norocul să te naşti dintr-un tată care e şi hoţ, şi pungaş.

— Minţi, minţi! strigă femeia, ca turbată.

— Şi pentru porcul ăsta am muncit eu ca un rob optsprezece ani de zile, mi-am pierdut optsprezece ani din viaţă, ca să-şi poată plăti caii lui pursînge, călătoriile şi anii de învăţătură! Şi pentru porcul ăsta ai răbdat tu împunsăturile sameşului cînd socotea dumnealui că nu i-ai udat cu destulă vrednicie ogoarele cu oala de noapte de sub patul lor! Iar acum au îndrăzneala să-mi ceară să le cresc bastarzii în propria mea locuinţă?!

Şi Bjartur de la Sumarhus se întărîtase atît de tare, încît, în culmea mîniei, sări din pat la soţia lui pe jumătate goală şi smulse ce mai avea pe ea, ca şi cum ar fi avut de gînd s-o biciuiască. Îngrozită şi căznindu-se să se ridice în genunchi, îşi aruncă braţele de gîtul lui, îi jură pe toate cele sfinte că nici un bărbat nu se atinsese de ea vreodată, şi cu atît mai puţin acela, cu atît mai puţin, cu atît mai puţin!

— Aşa să mă ajute Dumnezeu dacă te mint! strigă ea. Ştiu că pe această gospodărie apasă un blestem. De şapte ori gospodăria asta a fost nimicită de strigoi şi de draci, şi ce ai să foloseşti tu că ai numit-o Sumarhus dacă începi prin

a mă ucide pe mine, nevasta ta, chiar în noaptea nunții, și-i dai oasele mele lui Kolumkilli ?

Și astfel a continuat să se apere, să-i ceară iertare, rugîndu-se de el printre lacrimi și pierzîndu-și șirul, pînă ce, în sfîrșit, bărbatului i se făcu milă de ea. Căci știa că femeile sînt mai de plîns decît muritorii de rînd. Trase puțin tabac, se culcă din nou și adormi. S-au întîmplat acestea în noaptea nunții lor, într-o noapte de vară.

Și astfel le-a fost toată viața lor ca soț și soție.

6. *Vise*

Dar diminețile, cînd se scula în faptul zorilor, nu se îndura niciodată s-o trezească din somn. Dormea atît de firesc. Se îmbrăca și se uita la ea, spunîndu-și : „E tînără, e ca o floare".

Și multe lucruri îi ierta. Dar se întreba totuși, totdeauna, cum de e cu putință ca tocmai ea, care dormea cu atîta nevinovăție, să fi iubit și alți bărbați, și nici n-a vrut măcar să mărturisească. Ea, care era pururi atît de reținută și părea atît de puțin înclinată să răspundă celor ce o măguleau. Adesea își spusese : „Iată o fată stăpînită și retrasă și care ține bărbații la distanță. Am să mă însor cu ea și am să-mi cumpăr o bucată de pămînt." Și acum, cînd s-a însurat cu ea și cînd și-a cumpărat și pămînt, a aflat că se culcase și cu alți bărbați, fără ca nimeni să fi știut ceva. Cînd dormea, era fericită, dar cînd se trezea, citea în ochii ei dezamăgirea, și de aceea o lăsa să doarmă mai departe. Schimbau numai cîteva cuvinte și de-abia îndrăzneau să se uite unul la altul. Era ca și cum se luaseră de douăzeci și cinci de ani și totuși nu știau nimic unul de altul. Bjartur se ducea pe după colțul casei și se închina, făcîndu-și cruce spre răsărit, dar numai din obișnuință, fără să se gîndească. Și Titla sărea de pe zidul pe care dormea pe pervazul de pămînt al ferestrei dinspre apus și se apropia de el. În fiecare dimineață se gudura pe lîngă el și punea atîta dragoste și căldură în zbenguI ei, de parcă nu se mai văzuseră de două săptămîni. Alerga în jurul lui în cercuri mari, lătrînd

fără încetare, şi pornea în goană pînă la marginea îngrăditurii, şi strănuta, şi-şi freca botul în iarbă. Apoi îl însoţea pe cîmp, la coasă.

Se crăpa de ziuă, adierea dimineţii era proaspătă şi lacul limpede ca oglinda. Pe ostrovul din apropiere se cuibărise o pereche de lebede, şi raţe-moţate şi bodîrlăi cu ochi aurii înnotau în mici pîlcuri, dar raţele-sălbatice şi arlechinii preferau ochiurile mai adînci ale rîului şi îşi clădeau cuiburile pe maluri ; uneori nu se putea stăpîni să nu se oprească o clipă să admire penajul regesc al răţoilor. Văzîndu-l, cîţiva culici cu picioruşe roşii îşi luară zborul dinspre răsărit şi-l salutară cu meşteşugitele lor saluturi matinale. Mai erau şi nişte chirighiţe care-şi făcuseră cuib lîngă lac ; pentru ele viermele e viaţa. Ici şi colo, pe întinderile înverzite din jurul lacului, se puteau vedea gîşte-sălbatice mişcîndu-se două cîte două şi profilîndu-şi pe cer gîturile lor lungi. „Păsările sînt mai fericite decît oamenii : toată deosebirea e în aripile lor. Maică a gîştei-cenuşii, aripi împrumută-mi !" Nu se auzea decît un singur strigăt plîngăreţ, cel al corcodelului, o tristă pasăre cîntătoare. Bjartur de la Sumarhus apucă strîns mînerul adus al coasei şi începu să cosească.

Dădu cu coasa de cîteva ori, dar se simţi cam ţeapăn. Dimineaţa nu mai era tot atît de vioi ca acum zece sau doisprezece ani, cînd îi plăcea s-adune noaptea cu ziua. N-avea nevoie pe atunci nici de somn, nici de odihnă, iar dimineaţa obişnuia să mănînce urdă stînd în picioare, în cîmp, şi sprijinindu-se de toporîştea coasei. De abia de cinci ani încoace aflase ce înseamnă a fi obosit, iar acum, din cînd în cînd, ziua începea pentru el cu nişte dureri sicîitoare, care-l fulgerau prin mădulare. Dar cu toate astea, iată-l astăzi proprietar şi înscris la stat ca atare. În următorii doisprezece ani îşi va fi plătit pînă la ultimul ban pămîntul, asta face în total treizeci de ani. Se simţea un rege în propriul său regat, şi păsările cu penaje bogate şi cîntece felurite îi erau oaspeţi. Soţia lui dormea în casă şi era soţie legiuită, chiar dacă au mai avut-o alţii înainte şi poate mai păstrau un drept de întîietate asupra ei. În vreme ce lucra, îşi turna gîndurile în versuri, dar era o poezie pe care nu o recita nimănui. Titla alerga primprejur, fugărind păsările peste nlaştini. Uneori prindea cîte un cîrstei sau cîte o becaţă. Îşi mînca prada, şi după aceea se aşeza la pămînt,

se lingea şi se purica. Mai dădea apoi, gînditoare, cîte o raită, uitîndu-se ţintă în susul văii, într-o încremenire în care nici nu clipea, apoi, în cele din urmă, se cuibărea în păpuriş şi se culca, încovrigîndu-se. Soarele se ridica pe cer şi umbrele se scurtau, dar adesea cam pe la vremea gustării soarele era întunecat de nori şi un vînt rece sufla în josul văii. Partea cea mai frumoasă a zilei trecuse. Nici o dimineaţă nu semăna cu alta, fiece dimineaţă era o dimineaţă nouă, dar, pe măsură ce ziua înainta, păsările cîntau mai puţin şi Munţii Blafjoll îşi pierdeau treptat frumuseţea culorilor. Zilele arătau ca oamenii în puterea vîrstei, dimineţile erau însă de-a pururi tinere.

Îşi închipuia că soţia îl va primi cu bucurie cînd se va întoarce să-şi ia cafeaua de dimineaţă, şi poate că îi va face plăcere să asculte o poezie nouă despre natură. Dar pare-se că ea nu se simţea prea bine, sau cel puţin nu destul de bine ca să poată gusta o poezie. Drept e că nu prea se pricepea la poezie. Îi dăruise o rochie trandafirie, înflorată, din cel mai bun material ce se putea purta pe vreme frumoasă. Dar pare-se că ei îi plăcea mai mult vechiul ei şorţ de pînză pe care-l purtase la Raudsmyri, la mulsul oilor, sau o fustă de lînă roasă şi o haină veche, peticită. Şi într-un anume fel, nu se simţea bine niciodată : uneori o lua cu leşin şi trebuia să se aşeze, da, foarte des trebuia să se retragă după o movilită. Dimineaţa mîncau pîine de secară şi cafea fără lapte. Pe vremuri fusese o muncitoare de nădejde şi de mare ajutor pe cîmp, dar acum stătea deseori aplecată cu nepăsare pe greblă.

— Eşti cenuşie la faţă şi parcă ai fi istovită, îi spuse el.

Nici un răspuns.

— Grebla aia ar trebui mînuită mai cu nădejde, se plînse bărbatul.

Rosa nu-i răspundea, ci numai îşi muşca buzele. O lua înspre casă, adusă din spate, taman înainte de 9, ca să fiarbă peştele, dar de foarte multe ori nici nu izbutea să aprindă focul. Îi aducea peştele, pîinea de secară şi cafeaua la cîmp.

— Nu trebuie să faci atîta economie cu scîrboşenia aia, spunea el, vorbind despre zahăr.

Totdeauna vorbea cu dispreţ despre dulciuri. Apoi se ducea pe malul rîului să se întindă şi să se odihnească, dar asta niciodată mai mult de vreo patru minute. Nevastă-sa,

între timp, şedea jos în iarbă pe pajişte şi, absentă, smulgea mușchiul cu degetele, cu rădăcină cu tot.

Duminicile se urca pe munte să culeagă iarbă-neagră sau o lua spre mlaştinile de sus. Era o desfătare pentru el să ia seama la oi, să vadă dacă poate deosebi din ochi de unde anume vin : cunoştea diferitele soiuri ale multor cătune. Îi făcea o plăcere ciudată să împingă pietroaie mari peste marginea prăpastiei. Nevasta lui spăla rufele la pîrîu, în apropierea cascadei din vale. Într-o duminică lipsise mai mult decît de obicei. La întoarcere, părea cît se poate de mulţumit de sine. O întrebă dacă poate să ghicească ce a văzut. O văzuse pe Mjoinhyrna. O văzuse la sud în Lindir. Avea un miel de toată frumuseţea.

— Fac prinsoare că pînă la toamnă o să cîntărească treizeci de livre[1] mielul ăsta al Mjoinhyrnei, nici o livră mai puţin !

Dar nevastă-sa nu dădea nici un semn de mulţumire.

— Straşnică rasă de oi aceea a pastorului Gudmundur ! zise Bjartur. Nu e un soi hoinar, mergi cu el la sigur. Oile din rasa asta ştiu ce caută şi se opresc unde trebuie. Sînt nişte oi deştepte. Dacă ţin şi eu într-adevăr la ceva, e să cresc un berbec de soiul celor pe care îi creşte pastorul Gudmundur.

— Vai de mine ! exclamă Rosa. Asta-i bună !

La nici o bucurie de-a lui nu lua parte, şi tot ce rîvnea, tot ce voia el o lăsa nepăsătoare. Iar gîndurile ei, oricare ar fi fost, le ţinea numai pentru sine.

— Bjartur, spuse femeia după o mică tăcere, aş avea poftă de nişte carne.

— Carne ? întrebă el mirat. Carne în toiul verii ?

— Îmi lasă gura apă ori de cîte ori mă uit la oi.

— Îţi lasă gura apă ? repetă el. Pesemne că ai acreală.

— Peştele ăla sărat, al tău, nu e bun nici de dat la cîini.

— Nu cumva nu te simţi bine, fetiţo ?

— La Raudsmyri ne dădeau totdeauna carne de două ori pe săptămînă.

— Carne de cal. Nici să nu-mi vorbeşti de scîrboşenia aia.

[1] Unitate de măsură, egală cu aproximativ ½ kg.

— Nu era duminică să n-avem carne de oaie, chiar şi vara, stărui ea. Şi, oricc-ai zice, carnea de cal e foarte bună.

— Nu tăiau pentru argaţii lor decît nişte prăpădite de oi şi nişte mîrţoage descărnate şi bătrîne. Era o carne bună numai pentru robi.

— Dacă-i aşa, care-i carnea pe care o dai tu ?

— Un om liber poate trăi numai cu peşte. Neatîrnarea e mai bună decît carnea, răspunse el.

— Viscz cîrnaţi în fiecare noapte. Se face că tai mărunţaie cu amîndouă mîinile ; le scot din oală cu aburi mirositori şi cu grăsimea picurînd de pe ele. Uneori sînt cîrnaţi de ficat, alteori sînt făcuţi cu sînge. Să mă ajute Dumnezeu din cer !

— Asta înseamnă ploaie şi furtună, tălmăci el visul. Grăsime, asta înseamnă nor cu niţel soare. Se pare că vom avea acecaşi vreme mai toată vara.

— Viscz şi lapte, continuă ea.

— Lapte ? Zăpadă ? În toiul verii ?

Acest vis i se păru cît se poate de ciudat lui Bjartur.

— Noaptea trecută am visat că mă întorsesem la Raudsmyri. Se făcea că băteam untul la lăptărie şi că dintr-o ţeavă curgea lapte smîntînit şi din cealaltă curgea smîntîna, întocmai cum ai lucra la un putinei. Şi visam că mi-am pus gura la ţeava cu smîntînă.

— De ce-ţi mai baţi capul cu blestematele astea de nerozii ? Iată ceva ce nu pot eu să înţeleg şi nici n-are vreun rost pentru mine, zise Bjartur, şi, în disperare, o lăsă cu visele ei cu tot.

— Chiar şi în timpul zilei mă gîndesc într-una la lapte. Şi cînd sînt la păşune, la greblă, tot la lapte mă gîndesc. Şi la carne.

Bjartur se încruntă. Stătu aşa cîteva clipe, gîndindu-se cu îngrijorare la cele auzite, şi, în cele din urmă, întrebă :

— Ascultă, draga mea, nădăjduiesc că nu eşti bolnavă cu nervii.

— N-am putea oare să cumpărăm o vacă ?

— O vacă ? repetă el, cu gura căscată de uimire. O vacă ?

— Da, stărui cu încăpăţînare soţia, o vacă.

— Nu mai încape acum nici o îndoială, femeie. Nervii tăi sînt de vină. Aşa a început şi maică-mea, cu nervii. A început prin a avea tot mereu cîte o idee ciudată, apoi a

început să audă glasuri. Mai întîi ne-am dus să o vadă o femeie care vindea ierburi de leac. Dar nu i-a făcut nici un bine şi a trebuit să mergem la doctor. Dacă starea ta e tot mereu aşa, e mai bine să mi-o spui, ca să mă reped pînă la bătrînul doctor Finsen şi să iau vreo doctorie mai tare pentru tine.

— Nu vreau doctorie. Vreau o vacă.

— Dar unde ţi-e imaşul pe aici ? Credeam că ţi-ai dat seama ce puţină iarbă creşte pe colnicul ăsta blestemat pe care e clădită gospodăria. Şi păşunile de mai departe sînt şi mai păcătoase : ar trebui s-o ştii din propria ta experienţă. De unde ai să iei fîn pentru vacă ?

— E rogoz destul de-a lungul rîului.

— Şi cine o să ţi-l cosească ? Şi cine o să ţi-l ridice pe mal ? Şi cu ce o să ţi-l care acasă ? Crezi că noi, ţăranii, ne putem îngădui să ne răsfăţăm cu bunătăţi în primul nostru an ? Nu eşti în toate minţile.

— Te credeam un rege liber, spuse ea în batjocură.

— N-avem oare peşte de cel bun şi din belşug ? Sîntem propriii noştri stăpîni, călcăm pe propriul nostru pămînt. Nu mai sîntem nevoiţi să mîncăm rămăşiţele împuţite date argaţilor la Raudsmyri. Mîncăm un peşte uscat cît se poate de gustos, şi de la o vreme, pe lîngă peşte, mai avem şi cartofi de import. Pîine de secară e berechet şi pe deasupra şi tone întregi de zahăr. Şi nu e vina mea că ai lăsat biscuiţii să mucezească. Dacă voiai o schimbare, trebuia să fi mîncat biscuiţi, nu să-i laşi să prindă mucegai. Biscuiţii de secară sînt totdeauna biscuiţi de cofetărie. Ba mai mult, fată, sînt produse de cofetărie de pe continent.

— Sînt sigură că tata o să ne împrumute toţi trei caii lui de povară ca să cărăm rogozul acasă.

— N-am să ies la drum să cerşesc nimănui şi nimic, afară numai dacă mi-ar fi viaţa în joc... Eu pot să plătesc totul, pînă la ultimul ban, spuse Bjartur. Şi acum, destul cu asta. E o curată deşertăciune din partea unor bieţi ţărani ca noi să vorbim despre o vacă ; gospodăria asta a noastră e o creşcătorie de oi... Numai în oi trebuie să ne punem toată nădejdea, şi gata. Nu mai am chef să mai ascult prostii.

— Şi dacă voi avea un copil ?

— Copilul meu va trăi din laptele maică-si. Nici nu împliniserăm un an cînd aveam în biberonul meu peşte fiert şi grăsime şi untură de peşte şi creşteam destul de bine.

Se uită ţintă la el, cu ochi plini de nelinişte, şi de pe chipul ei se şterse parcă orice urmă de viaţă. Bărbatul se tulbură şi îi spuse pe un ton de parcă şi-ar fi cerut iertare :

— Îţi poţi da seama şi singură : mai întîi şi întîi nevoile cele mai grabnice, adică plata datoriei pentru pămînt. Va trebui să dăm aproape toţi mieii ca să mai micşorăm datoria faţă de sameş şi ar fi o nebunie să ne vîrîm pînă în gît în datorii şi să trebuiască să tăiem oile de dragul unei vaci. Dar cam într-un an de zile o să încercăm să ne facem o palmă de grădină de zarzavat, şi asta, fetiţo, numai de dragul tău.

Şi o bătu pe umăr cum ai bate un cal.

7. *Nervozitate*

Dar în ciuda leacurilor tari pe care Bjartur se oferise să le procure de la doctorul Finsen, s-a întîmplat că starea neveste-si, în loc să se îmbunătăţească, se înrăutăţea pe zi ce trecea. Seara îi dădea să mănînce pîine şi peşte rece, dar pentru ea îşi făcea o fiertură vîrtoasă din făină de ovăz, stînd aplecată pe maşina de gătit şi amestecînd cu polonicul, în vreme ce fumul vreascurilor, pe jumătate ude, umplea încăperea. Bjartur scotea oasele din peşte, apoi, după ce punea una peste alta cele două jumătăţi, în aşa fel încît partea groasă a uneia să cadă drept pe partea subţire a celeilalte, mușca din peşte ca şi cum ar fi fost o felie de pîine, fără a o slăbi din ochi pe nevastă-sa, la care se uita mereu pe sub sprîncene. Acum un an era o fată cu pielea obrazului fragedă şi obişnuia să-şi pună în fiece seară rochia cea mai bună şi să se spele zilnic... O fată zglobie, care rîdea în felul ei de orice lucru ce i se părea că e de rîs. Şi deodată fata aceasta devenise o femeie între două vîrste, o nespălată, îmbrăcată cu un şorţ din pînză de sac pe care-l purta cînd mulgea oile la Myri. Faţa i se bulăise şi se făcuse cenuşie — îşi pierduse şi strălucirea

ochilor, şi culoarea obrajilor, şi graţia portului. Atît de repede se ofilea această floare a lui, cu toate că a avut peşte din destul şi pîine şi terci din belşug, şi nici de cartofi n-a dus lipsă pînă acum o săptămînă, două, şi nici de biscuiţi de secară, într-adevăr importaţi de pe continent.

— Tare mi-e teamă că tînjeşte de dorul vreunui afurisit de ibovnic, îşi spuse el, vorbindu-şi cu glas tare, aşa încît ar fi putut să-l audă şi ea dacă ar fi vrut.

Un lucru era sigur: se ferea de el atît de mult, încît avea mare grijă să nu se culce niciodată înainte de a-l vedea adormit, şi dacă îl trezea cu mişcările ei, se întorcea repede cu spatele spre dînsul. Şi dacă îi şoptea ceva la ureche, ea zăcea ca moartă, şi atunci orice dorinţă îl părăsea îndată. De altminteri, nici el nu era chiar atît de grozav, cu veşnicul lui sentiment de oboseală, de sfîrşeală oarecum. Îşi blestema soarta în tăcere: optsprezece ani din viaţă, anii lui cei mai buni, daţi sameşului şi alor săi, ca să nu aibă parte de cea mai mică bucurie în căsnicia sa măcar acum, cînd ajunsese, în sfîrşit, să fie propriul său stăpîn. Cînd adormea, vedea în vis nişte vaci care păşteau pe cîmpul lui. Vacile erau întărîtate şi se repezeau la el, speriindu-l în somn, aidoma cum îl speriau şi în copilărie. Tresărea cu putere şi, încă ameţit, murmura: „Mai bine un sicriu decît o vacă!" Dimineţile, cînd ieşea în curte şi se ducea pe după colţ să se uşureze, îşi făcea cruce, cu faţa la răsărit, şi murmura: „În numele Tatălui, şi al Fiului, şi al Sfîntului Duh, mai bine un sicriu decît o vacă. Acum şi în veacii veacilor, amin."

Şi iat-o acolo, în picioare, aplecată peste fiertura ei, punînd tot mai multe vreascuri. Trosneau şi iarăşi trosneau, şi fără încetare fumul se îngroşa din ce în ce.

— Ai milă de vreascuri, fetiţo! îi spuse Bjartur.

Dar ea nu-l auzi şi continuă să pună vreascuri pe foc.

— Bine, fetiţo, e treaba ta, că tot treaba ta este să le şi aduni.

În sfîrşit, terciul fu gata. Rosa luă un castron pe care şi-l umplu, sfinte Doamne, pînă sus de tot. Cît o fi avînd de gînd femeia asta să mănînce? Îşi vîrî apoi mîna în cutie şi, rupîndu-şi o bucată mare de zahăr-candel, începu să-l mănînce o dată cu fiertura. El îi urmărea pe sub sprîncene toate mişcările, aproape scos din fire că cineva

se poate măcar gîndi la asemenea lucruri : candel cu terci de ovăz, ce gust ! Nu fiindcă ar fi vrut să i-l dea cu măsură, departe de el asemenea gînduri : în sinea lui era mîndru că nevasta mînca propria sa făină de ovăz, chiar dacă mînca zahăr cu fiertură, dar cînd ea se întoarse la oala de pe foc şi îşi umplu a doua oară castronul şi-şi rupse iarăşi zahăr să mănînce, o oarecare neliniște îl cuprinse. Două castroane pline vîrf pentru o singură femeie ? Şi iarăşi zahăr ? Da, iarăşi zahăr. Nu putea pricepe nimic din starea nervilor ei, cu rătăcirile lor de nepătruns. Ieri carne şi lapte, astăzi două castroane de terci şi al naibii de mult zahăr, mîine se prea poate să fie chiar un elefant. Nu spuse un singur cuvînt, dar începu să-şi recite nişte versuri, dintre acelea cu rime complicate, pe care le repeta ori de cîte ori se afla în încurcătură, spunîndu-şi-le cu glas foarte încet şi cu accentul principal pe rima lăuntrică, din mijloc, debitînd parcă un monolog spiritual. După ce isprăvi cu terciul, Rosa luă cîteva perechi de ciorapi mînjite de noroi şi plecă la pîrîu să le spele, iar el se culcă singur.

Cînd se sculă a doua zi dimineaţă, nu o găsi lîngă el. Asta nu se mai întîmplase niciodată. Se îmbrăcă în grabă şi iată-l pe scară în jos, afară.

„Rosa !“ urlă el ca un smintit de pe lespezile din faţa locuinţei. Se duse în spatele casei şi strigă în sus spre munte : „Rosa !“

Dar melodiosul nume nu trezi în întreaga privelişte nici măcar un ecou. Răsărise soarele cu lungile sale umbre care preschimbau casa într-un palat. Dar către apus cerul era încă în întuneric. Vara trecea, şi păsările îşi cîntaseră cîntecele lor cele mai frumoase. Acum strigătele lor erau scurte şi repezite, ca şi cum şi-ar fi dat seama de trecerea timpului.

— Titla ! strigă el, dar nici un cîine nu mai sări de pe zid, aşa cum se întîmpla întotdeauna.

Îl trădase şi Titla. Pentru el asta însemna un adevărat prăpăd. Dar nu se dădu bătut. Îşi agita în faţa muntelui pumnul strîns ori de cîte ori înceta să-şi mai strige femeia şi cîinele.

— Tăiaţi-mă bucăţele, dar n-am să mă las niciodată... Rosa, Titla, urlă el, tăiaţi-mă bucată cu bucată...

Într-un sfîrşit, auzi un schelălăit dinspre apus, dinspre mlaştini. Era căţeaua. Venea în goana mare dinspre dealuri, schelălăind necontenit: „Vau-vau-vau...“ Omul alergă în calea ei s-o întîlnească.

— Unde e? întrebă.

Căţeaua era plină de noroi şi gîfîia de atîta fugă. Limba îi atîrna din gură. Sări însă pe el şi îşi atinse de faţa lui botul deschis. Apoi se întoarse şi, ca o săgeată, o luă la fugă iarăşi, peste bălţi şi hîrtoape. Omul — după ea. Din cînd în cînd se oprea să-l aştepte, dar cînd o ajungea la numai cîţiva paşi, căţeaua pornea din nou. Cuminte animal. Norii pribegiră peste soare, văzduhul se răci treptat, ploaia sta să înceapă. Şi această stranie călătorie, în care cîinele e călăuza, iar omul e cel călăuzit, nu mai conteneşte. Şi nici nu luă sfîrşit pînă nu ajunseră în vîrful dealurilor şi la movila femeii de mult îngropate, şi cîinele, iată, se dovedi a fi avut dreptate: nevasta lui Bjartur se culcase şi ea să doarmă acolo. Sta culcată în iarba din jurul movilei, în şorţul ei de pînză de sac, cu o cîrpă legată în jurul capului, cu ciorapii căzuţi pînă la glezne, plină de noroi pînă la genunchi, ca un boinar dintr-o poveste veche, care rătăceşte pe dealuri noaptea şi doarme cu traista la căpătîi. Se trezi şi se uită în juru-i, cu ochii tulburi şi dinţii clănţănind. Bjartur îi vorbi, dar ea nu-i răspunse. De cîteva ori încercă să se ridice în picioare. De fiecare dată căzu. Nu cumva vreun strigoi o adusese aici, pe cînd dormea?

— Ce faci, femeie? Încotro?

— Pleacă de-aici!

— Ai umblat în somn? întrebă el.

— Lasă-mă-n pace!

— E sigur, nu-i aşa, că n-ai fost tîrîtă aici? întrebă el, căci, oricît s-ar părea de curios din partea unui om care pune totul la îndoială, înclina totuşi să lase, măcar în parte, această întîmplare pe seama strigoilor.

O ridică în picioare şi îi trase ciorapii. Tremura încă şi mai vorbea anevoie. O însoţi spre cărare, devale. Picioarele femeii se muiau tot mai mult, tot mai mult.

— Încearcă să te ţii bine, scumpa mea.

— Am fost aşa de lihnită după puţin lapte.

— Da, răspunse el, asta e boala ta.

Așadar plecase spre Raudsmyri după lapte și s-a folosit de prilej să se plătească de datorie și față de Gunnvor. La urma urmei, n-o ademenise nici un strigoi pe aceste locuri, afară de unul singur, care își făcuse drum în inima ei. Dar ca soția proprietarului de la Sumarhus să-și pună în gînd să cerșească ceva de la alții, iată pentru Bjartur o umilință prea dureroasă ca să fie măcar pomenită.

— N-am avut de gînd să cer nimic de pomană, întîmpină Rosa.

— Ce ai în traistă?

Neliniștită, își ascunse traista sub braț, strîngînd-o cu putere, ca și cum i-ar fi fost teamă să nu i-o ia.

— E avutul meu, îi spuse.

Dar la stăruințele lui de a afla și alte amănunte, ieși la lumină că e vorba de o traistă cu lînă, propria ei lînă, din blana Kollei, iar Kolla fusese proprietatea ei, singurul lucru pe care-l adusese în gospodărie, singura ei proprietate după douăzeci și șase de ani de trudă grea, cu nesfîrșite ceasuri de muncă și ore de somn puține. Avusese de gînd să ofere această lînă Doamnei de la Myri în schimbul unei sticle cu lapte, dar cînd ajunsese în vîrful dealurilor, s-a simțit istovită... Totdeauna, de altminteri, picioarele i-au fost foarte slabe. A pus atunci o piatră pe Gorganul Gunnvorei și s-a culcat.

— Luăm șase, șapte oi de la mieii lor și le păstrăm pentru muls pe vara viitoare, îi făgădui Bjartur.

Înfrigurată și sleită de oboseală, femeia se simțea groaznic de rău. O apucară vărsături atît de năprasnice, încît Bjartur trebui să o țină ca să poată vărsa pe potecă. Începu să plouă, cu picături mari, mai întîi una, apoi două; femeia era cu totul slăbită după ce vărsase, iar ploaia se înteți, și ploua cu găleata. Cît ținu drumul pînă jos în vale, bărbatul își sprijini nevasta, apoi o purtă peste hîrtoape și băltoace pînă acasă la Sumarhus, în vreme ce ploaia de vară continua neînduplecată.

— Nu mai are de gînd să se însenineze? întrebă Bjartur. Dacă se însenineazǎ, bătălia e cîștigată. Dar dacă timpul continuă să fie doar în general frumos, cu vînt dinspre mare și ploi intermitente, va fi mereu aceeași nesiguranță, același război.

Uneori vremea zădărnicea munca de zile întregi. Toanele cerului nu puteau fi nici numărate şi nici prevăzute. Era războiul lor mondial, şi în acest război mondial Bjartur comanda ca un generalisim, şi armata sa — acea mică armată, cea mai mică armată din istoria războaielor, lipsită de carne şi de lapte, fără hrană proaspătă — îl asculta ; şi, totuşi, nu reuşiră să strîngă fînul înainte ca ploile să fi început serios.

Într-una din aceste umede zile de vară Rosa lucra lîngă lac, strîngînd la un loc fînul de curînd cosit printre apele smîrcurilor. Şi chiar într-una din aceste băltoace, pline de pir, de noroi şi de iarbă care creşte mai jos de margine, ea văzu că mişcă ceva. Se mişca încet în susul apei, şerpuindu-şi drumul în curbe înelate. Puse mîna pe mînerul greblei, îl vîrî dedesubt şi îl trase afară din apă. Peste capul ei zbură un ţipar mare, de cel puţin trei picioare[1] lungime, şi căzu departe în spate, întinzîndu-se pe fîn ca un vierme de pămînt de o mărime uriaşă şi încolăcindu-se în optsprezece colaci. Instinctul vînătoresc se trezi în ea. Era un peşte, şi de aceea se frămînta pe uscat. Desigur că Rosa era neliniştită. Ştia că Bjartur are să o certe dacă află de aceste fapte, dar era hotărîtă să-l prindă şi să-l mănînce tot. Îşi scoase deci cuţitul şi încercă să apuce ţiparul. Îi alunecă de mai multe ori din mînă, ba chiar i se încolăci pe braţ, pînă ce ea reuşi, în sfîrşit, să-l taie în două. Şi acum erau doi peşti, şi fiecare din ei la fel de temători, străduindu-se să fugă care încotro, aşa că îşi pierdu vremea să-i adune la un loc. Îşi scoase basmaua, îi înveli şi îi puse pe o moviliţă, pe al cărei vîrf basmaua continuă să se zbată, pînă ce, scara, cînd Rosa plecă spre casă pentru a pregăti de cină, o găsi pe jos, rostogolită într-un şanţ.

— M-aş uita de două ori la vreascuri înainte de a le folosi pentru scîrnăvia asta, fetiţo, spuse Bjartur, uitîndu-se cu neîncredere la femeia cu istericale, ocupată să cureţe pielea de pe ţipar.

Ţiparul se zvîrcoli şi se încolăci în oală pînă fierse de tot şi fu gata. Rosa îl scoase, îl servi şi spuse :

— Nu doreşti niţel peşte la cină ?

[1] Unitate de măsură, aproximativ o treime dintr-un metru.

— Sfinte Dumnezeule, nu! Şi, mai cu seamă, nu din soiul ăstuia. Nu cumva mă crezi în stare să mănînc un vierme? Ăsta-i un vierme de apă, asta e!

— Dacă e aşa, al meu să fie, răspunse ea şi începu a îmbuca, în timp ce Bjartur se uita la ea scîrbit că e în stare să mănînce asemenea lucru.

Şi Rosa mîncă ţiparul întreg.

— Fac prinsoare pe tot ce vrei că e un ţipar, spuse el. E tot aşa de rău ca şi cum ai mînca balaur de mare.

— Zău? făcu nevastă-sa, sorbind sosul.

— N-aş fi crezut niciodată că nevastă-mea să pună în gură asemenea puturoşenie, cînd cămara e plină cu de-ale mîncării.

— Puturoşenie e mai degrabă peştele ăla mucegăit pe care m-ai silit să-l mănînc toată vara, răspunse nevasta, gata să-şi apere ţiparul.

Dar Bjartur n-avea chef să se ia la gîlceavă cu o femeie cu istericale la ceasul acela tîrziu din noapte; purcese deci a se dezbrăca, scărpinîndu-se pe ici, pe colo între timp şi murmurînd cîte un vers sau două din numeroasele *rimur* despre Gongu-Hrolfur [1], despre obîrşia oceanică a lui Grimur [2], apoi se culcă şi adormi.

8. Vreme secetoasă

Parcă era un făcut. Ploaia, în sfîrşit, încetă, dar seceta, într-adevăr, era o binecuvîntare cu două tăişuri. Un turbat vînt de ţară le smulgea din mîini fînul uscat de pe fîneţe şi îl spulbera pretutindeni, o parte peste iarba încă necosită, iar alta (cel puţin o treime din roadele a trei săptămîni de trudă), de-a dreptul în lac. Trei zile au stat pe maluri strîngîndu-l la un loc şi grămădindu-l în clăi. Apoi vîntul se

[1] Sub această poreclă e cîntat în rimur şi în saga norvegianul *Hrolf* (860—931) — pomenit de izvoarele istorice franceze sub numele de Rollon — care, după ce a făcut numeroase incursiuni în Franţa, în fruntea unor cete de vikingi, a reuşit să pună stăpînire pe regiunea situată la sud de Canalul Mînecii, întemeind acolo ducatul Normandiei.

[2] Viking legendar, erou al vechilor saga islandeze.

opri din nou, şi iarăşi norii se întinseră ca nişte gheare pe cer, ameninţînd cu ploaie. Se sfîrşise cu bucuria. Fînul trebuia legat şi cărat fără zăbavă, mai înainte ca vremea să se strice iarăşi. Nu mai era chip să-ţi vezi de casă, să găteşti mîncare şi să-ţi cinsteşti pîntecele... Nici măcar să te gîndeşti la somn. Acum sunase ceasul să pui umărul şi să păcăleşti stihiile, căci pentru Bjartur de la Sumarhus aceasta era războiul de independenţă. De îndată ce isprăviră cu strînsul clăilor, Bjartur se puse cu hotărîre la legatul fînului. Era seară tîrziu, lumina se stingea, vara era de-a binelea pe sfîrşite. În ceasul cel mai întunecat dădu fuga să-şi caute iapa să ducă fînul acasă, lăsîndu-şi nevasta să tragă un pui de somn, pe furate, pe după o claie. În sfîrşit, îşi găsi iapa în mijlocul hergheliei de la Raudsmyri, dar pînă a apuca să pună şaua pe ea şi să se întoarcă, se şi lumină iar de ziuă. Îşi trezi nevasta şi amîndoi începură din nou să lege de acolo de unde se opriseră. Se ospătară cu peşte rece şi băură apă dintr-o baltă. Fîşiile de nori se întinseseră şi se lăţiseră peste tot cerul, ploaia se putea porni în orice clipă, fînul trebuia cărat în pod fără zăbavă. Rosa urma să ducă iapa acasă şi să vină înapoi cu ea în goana mare. Îşi alese drumul peste mlaştini, ducînd calul cu povara lui, şi apoi, aşezată în şa bărbăteşte, se grăbi îndărăt înspre păşune, să ia încărcătura următoare. Ploaia nu începuse încă. La apropierea nopţii, norii se subţiară din loc în loc, lăsînd să se vadă printre ei luna nouă. După o zi întreagă de muncă neîntreruptă, era o binefacere să vezi o lună atît de lucitoare, lumina ei atît de romantică şi de supranaturală, în care te aşteptai să vezi elfii [1] ieşind din peşterile lor să o privească, elfii cu mult mai fericiţi decît oamenii. Dar cu trecerea orelor, luna îşi pierdu din puterea ei de a însufleţi, de a îmboldi la visare. Foamea şi oboseala luară locul sentimentului de pace vrăjită de pînă atunci. Rosa făcu drumul peste mlaştini de nenumărate ori. De la un timp nici nu-şi mai simţea picioarele, se poticnea şi cădea mereu. Într-un rînd, la întoarcere, capul îi căzu pe piept şi aţipi, trezindu-se în şa, cu calul păscînd.

[1] În mitologia scandinavă, genii sau divinităţi ale vîntului, apelor şi focului.

— Nu e de nici un folos să aţipim cînd e în joc existenţa noastră, mormăi Bjartur.

Femeia nu putu să răspundă. Limba nu voia să se mişte. Văzu luna strălucind pe apele unui mic şanţ, şi în şanţ înotau trei sau patru notătiţe: capetele lor aplecate se răsfrîngeau în apă cu o mişcare leneşă, plină de graţie. Iubite şi gingaşe păsări, atît de fericite în lumina lunii şi în viaţa lor fără de grijă, cît de drăgălaşe ar arăta pe o farfurie! Peste puţin începu să se lumineze. Paşii calului încetiniră din ce în ce, lupta lor devenea tot mai anevoioasă. Luna spălăcită dispăru pe după norii care se întunecau, iar fînul părea să-şi fi pierdut mireasma de pînă ieri. Rosa nu mai ştia nici ea dacă se simte jilavă sau uscată. Era ca şi cum faţa lunii fusese ştearsă cu nas şi cu ochi cu tot, şi nu mai exista nici un alt simţămînt decît greaţa, un gust amar în gură şi un miros nesuferit în nări. Iarăşi şi iarăşi trebui să se oprească şi să se sprijine de gîtul iepii ca să verse fiere. Îşi şterse sudoarea rece de pe frunte şi încercă să-şi înghită amărăciunea înţepătoare care îi venea pe gît. Aşa era acest război mondial. Da. Şi cu încetul se lumina, şi norii se întunecau din ce în ce, şi încă o dată se întoarse cu iapa acasă. Bjartur se îngrijea acum de ultima claie. În curînd bătălia avea să fie cîştigată, dar ea nu simţea nici o bucurie, nimeni din cei ce ies biruitori dintr-un război mondial nu e vreodată bucuros. Era cu totul istovită. Îngenunche pe malul năpădit de muşchi al pîrîului de lîngă gospodărie. Cu mîinile căuş, ca să bea, se aplecă înainte, şi atunci simţi, aplecîndu-se, ca şi cum braţe drăgăstoase o îmbrăţişau şi o trăgeau blînd spre un sîn unde să găsească odihnă... Şi, într-o clipă, se lăsă mai adînc, tot mai adînc în această îmbrăţişare, pentru vecii veci lor, întocmai ca bunica ei care murise fericită şi lăsase o saltea nepoatei... Mai adînc, tot mai adînc, şi-şi văzu chipul răsfrînt şi spălat în firul apei, şi pămîntul întreg pluti cu ea în spaţiu, ca un înger care se depărtează alunecînd cu noi cînd murim, şi încă o dată mireasma tomnatică şi binefăcătoare a pămîntului îi năpădi simţirea şi, în sfîrşit, pămîntul îşi lipi obrazul de al ei ca o mamă, în vreme ce apele lunii îi murmurau în urechi, povestindu-i de dragostea lor. Şi apoi nu mai fu nimic.

9. O zi în pădure

Era într-o duminică.

Puţin înainte ca Bjartur să o fi găsit dormind lîngă pîrîu, plouase. Zăcea udă pînă la piele, cu obrazul pe mal şi un braţ sub ea. Un snop de fîn stătea de-a curmezişul apei. Şaua, cu chinga ruptă, căzuse pe prundiş, iar calul păştea în bătătură. Femeia privi în jurul ei cu ochi neliniştiţi, ca un om pe care vreun prostănac l-a sculat din morţi, şi ascultă cu spinarea îndurerată cuvintele batjocoritoare ale soţului. Apoi, lăsîndu-l pe Bjartur să acopere fînul cu iarbă pentru a-l apăra vremelnic de ploaie, se tîrî în casă, şi, prea ameţită ca să mai pună cafeaua pe foc, adormi din nou.

Puţin înainte de amiază se lumină. În mare grabă şi gîfîind, Bjartur intră în casă să-şi trezească nevasta şi să-i spună să pregătească de cafea. O ceată de oameni călări venea înspre ei peste imaşuri, şi cîţiva, care galopau în frunte, ajunseseră în şesul din preajma gospodăriei.

— Nu sînt cai de povară ; sînt pesemne nişte nătărăi, nişte blestemaţi veniţi în plimbare din interiorul insulei, sau aşa ceva. Nici nu se putea să nimerească un timp mai potrivit.

— Nu mă pot arăta nimănui în halul ăsta, întîmpină Rosa.

— Dar nu se poate să nu le dăm cîte o ceaşcă de cafea dacă se abat pe la noi, femeie ! stărui el. Eşti destul de arătoasă pentru de-alde ei, nu-i aşa ?

Se aplecă peste masă să-i urmărească prin fereastră cu privirea, şi pe măsură ce se apropiau, recunoscu şi caii şi oamenii. Erau printre ei fetele şi feciorii cîtorva gospodari bogaţi, mai erau şi muncitori veniţi pe timpul verii din Utiraudsmyri, apoi mai erau şi fetele pastorului şi de asemenea şi Ingolfur Arnarson Jonsson, agronomul, călare pe calul său cenuşiu. Dar cînd Bjartur se întoarse, nevastă-sa — nicăieri.

Tinerii veniseră să-şi încerce caii, pe cînd fetele nu doreau decît să culeagă afinele, coapte în acest anotimp pe dealurile mlăştinoase. Ei numeau această excursie „zi la

pădure". Îşi aduseseră şi mîncarea în saci de piele căci aveau de gînd să facă şi un „picnic". Ingolfur Arnarson nu veni chiar pînă la gospodărie, dar trimise să întrebe dacă Bjartur ar avea ceva împotrivă ca el să vîneze prin mlaştini şi să încerce a pescui în lac. Şi n-ar putea oare şi doamnele să suie pe munte şi să vadă dacă se găsesc afine ?

Bjartur era mîndru de drepturile sale de proprietar şi totdeauna îi făcea plăcere să i se ceară învoire. În răspunsul său făcu desigur aluzie la faptul că fetele ştiu mai bine ce anume adulmecă din clipa cînd pornesc să adulmece, iar el nu va lua seama dacă ele vor culege vreo afină, două mucegăite, ba chiar ar fi mirat să le vadă umblînd numai după afine, zău aşa ! Şi dacă feciorul sameşului vrea să-şi mînjească mîinele curăţind măruntaiele vreunui peşte împuţit din lacul de aici şi ţine morţiş să ucidă într-o zi de duminică bietele păsări care zboară peste mlaştini, fără să facă rău nimănui, atunci, bine, poate că astea o să-l oprească de la alte rele. „Dar, adăugă el, l-aş fi stimat şi mai mult dacă ar fi călărit pînă la uşa mea, să dea ochi cu mine, că doar n-a trecut cine ştie cîtă vreme de cînd îl ajutam să se încheie la pantaloni, şi după cîte îmi amintesc, mi-am plătit totdeauna datoriile faţă de taică-su, aşa că pot îndrăzni să privesc în faţă pe oricare din ceata lui, fie că ei catadicsesc sau nu să se uite la mine. Dar mă întreb, unde naiba s-o fi dus Rosa ? Sînt aşa de grijulii femeile astea cînd e vorba de gătelile lor, niciodată nu vin să-ţi deschidă uşa aşa cum se găsesc îmbrăcate, că numai straiele de duminică sînt destul de bune pentru ele. Dar poftim de intraţi, totuşi, trag nădejde să pice şi ea, mai curînd sau mai tîrziu, să vă ureze bun venit la Sumarhus. Trebuie să fie cafea cu găleata şi poate vreo nenorocită de bucată de zahăr pe-aici pe undeva, numai s-o putem găsi."

Cafeaua, firește, fu refuzată cu mulţumiri, dar cei mai mulţi ţineau să arunce o ochire înăuntru, pentru că, veniţi din gospodării mai înstărite, găseau că e o adevărată aventură să intri frînt în două prin uşa de la Sumarhus şi să simţi valul greu de miros de pămînt care te întîmpină din întuneric de îndată ce intri. Unii se căţărară pe scară, şi treptele scîrţîiră. Alţii se mulţumiră să strecoare o privire prin fereastră, de pe cal. Nu trebuia să te întinzi prea mult, nu era mult mai înaltă decît un stat de om de la pămînt.

Unele fete îl întrebară cu multă stăruinţă de Rosa. Voiau să o ia cu ele după afine, aşa că nici un ascunziş şi nici un colţişor nu rămase necercetat. Strigăte şi ţipete răsunară în casă şi afară, în vreme ce Rosa se ghemuia lipindu-se tot mai strîns de peretele de pămînt al grajdului în care, cu o rugăciune către Mîntuitorul, îşi găsise refugiu. Pe Bjartur însă toate prostiile acestea îl obosiră. Cu o mînă grea îşi tîrî nevasta de sub iesle afară şi o întrebă unde îi era bunacuviinţă şi ce anume o făcea să-i fie ruşine, ei, o femeie căsătorită în toată legea. „Şi apoi vreau cafea pentru oaspeţii mei, chiar dacă o fi ultima picătură pe care o mai avem în casă. Şi ce rost are purtarea asta de sihastru, că fugi şi te ascunzi de semenii tăi ? Du-te şi primeşte-ţi musafirii, femeie !"

O trase după el pe scări în sus, îmbrăcată aşa cum era, cu o fustă de pînză şi o broboadă zdrenţuită pe umeri — plină de noroi şi de praf — cu mucegai prin ciucurii şalului.

— E aici, iat-o !

Şi toţi cei de faţă, serioşi dintr-o dată, îşi întinseră mîinile să o salute.

Nu, mulţumesc, nu voiau cafea. Dar fetele o luară pe Rosa de braţ şi o scoaseră afară din bătătură, o duseră devale la pîrîu şi se aşezară lîngă ea, spunînd că trebuie să fie minunat să ai un pîrîu aşa de aproape de casă, un pîrîu micuţ şi aşa de prietenos. O întrebară cum îi merge, şi ea le răspunse că îi mergea foarte bine ; şi atunci o întrebară de ce îi era obrazul aşa de umflat, şi dînsa le spuse că era umflat din pricina durerii de dinţi, şi apoi o mai întrebară de-i plăcea să trăiască printre smîrcuri, şi ea trase aerul pe nas şi, cu ochii în pămînt, spuse că i se părea că aici avea, oricum, foarte multă libertate. O întrebară dacă văzuse strigoiul, şi ea spuse că nu aveau nici un strigoi pe aceste meleaguri. Apoi plecară călare cu toţii.

Tinerii cutreierară ţinutul pînă pe înserate. De acasă, de la gospodărie, glasurile lor vesele — cu hohote de rîs şi cîntece — se puteau auzi pînă de pe coastele muntelui. Se auzeau şi împuşcături dinspre mlaştini. Astăzi gospodarul se odihnea — muncise în ultima vreme zi şi noapte, iar acum era lungit în pat şi dormea. Soţia lui sta la fereastră,

ascultînd împuşcăturile, şi cu privirea dusă peste mlaştini, aştepta neliniştită fiece nouă împuşcătură. Era ca şi cum ar fi ştiut că fiece împuşcătură de-a lui o nimerea pe ea şi numai pe ea... Că ar nimeri-o în inimă, şi numai în inimă. S-a întîmplat însă ca Bjartur să nu aibă un somn foarte greu. Se trezi din aţipeală, se uită la ea pe sub sprîncene şi văzu că tresărea năprasnic la fiece împuşcătură.

— Parc-mi-se că ştii ce e cu împuşcăturile astea, aşa-i ? se interesă el.

— Eu ? spuse nevasta, sărind în picioare, foarte tulburată. Nu.

— Neamul ăsta afurisit nu poate să vadă în ochi o fiinţă fără să tragă un folos de la ea, mai ales omorînd-o, spuse el.

Apoi aţipi din nou.

În amurg, excursioniştii se înapoiară la gospodărie să aştepte pe vînător, care avea de gînd să vîneze cît mai era lumină. Fetele se întorseseră de pe suişul muntelui cu căni de afine pline vîrf. Puseră toate mînă de la mînă să-i ofere Rosei un castron plin.

— Sînt afine de pe propriul tău munte, fetiţo, îi spuseră ele cînd o văzură că se codeşte să primească un asemenea dar.

Se strînseră în pîlcuri mici pe cîmpul învecinat cu proprietatea lui Bjartur şi jucară felurite jocuri. Răsuna muntele de rîsetele lor. Seara era liniştită, faţa lacului netedă, doar cîteva gîngănii primprejur, o lună nouă pe cer, valea plină de pace şi libertate. Bjartur era cam supărăcios şi dădu a înţelege că după cîte i se pare, oaspeţii lui nu s-au obosit din cale-afară cu cositul fînului. „Aş vrea să vă văd călcînd în picioare şi iarba îngrăşată a samecşului, aşa cum tropăiţi aici, spuse el, şi aş mai vrea să văd dacă o să topăiţi tot aşa la primăvară, cînd o să vin să vă cer o încărcătură de fîn, pentru că am rămas fără nici un pai."

Fetele pastorului şi cele care lucrau la Myri nu răbdau să vadă pe cineva în toane rele şi de aceea se străduiră cu dinadinsul să-l înveselească. Îl traseră, silindu-l să intre, vrînd-nevrînd, în cercul unde jucau leapşa, îl sîcîiră cu mîinile, pe cînd el le afurisea în tot felul, dar în cele din urmă începu a le urmări, spunînd că nu o dată se mai ţinuse el de oiţe tinere şi zburdalnice, şi-şi scuipa în palmă

înainte de a le prinde. Ba îl mai şi luară deoparte şi-i cerură să recite din *rimur*, şi de-abia atunci se simţi la largul său şi nu se mai opri pînă nu le recită toate stihurile deocheate din Gongu-Hrolfur *rimur*: cele în care bătrînul Olver îl învinuieşte pe Hrolfur de o patimă nefirească pentru Vilhjalmur — la auzul cărora fetele se ascunseră, îmbulzindu-se între ele şi încercînd să-şi ţină rîsul — şi pînă şi cele ce povestesc cum Ingibjorg şi-a deşertat oala în capul lui Mondull, cînd nu se mai putură stăpîni să nu rîdă cu hohote. În cele din urmă îi cerură să improvizeze ceva despre ele. Bjartur răspunse că, pe cînd se aflau la culesul afinelor, pe suişurile muntelui, îi dăduseră prin minte cîteva versuri, pe diferite ritmuri, dar nu avusese vreme să le şlefuiască îndeajuns, cu toate că primul catren avea rimă dublă şi aliteraţie dublă:

Gala şi Gunna, maici fără har,
Zburdă departe de-altare.
Calde-s de soare şi de-umblet hoinar,
Sfîntă-i a lor nepăsare.

Deşte dau iama-n tufişu-nflorit,
Zeama din afine-i dulce-nzecit
Guri cînd din ele s-au pus pe şorbit,
Trai fără grijă, fii deci preamărit.

Zîne plăpînde, lucioase-arămii,
Greu vi-e să strîngeţi afine mii.
Fiţi mai degrabă iubeţe, sprintare,
Parte s-aveţi de-o plăcere mai mare.

Petrecerea era în toi cînd Ingolfur Arnarson Jonsson, feciorul sameşului, apăru. Un zîmbet rece îi flutura pe buze, zîmbetul mulţumit de sine şi linguşitor al maică-si, acel zîmbet care făcea ca sforţările literare ale Doamnei de la Myri să fie mai puţin preţuite decît ar fi fost fără el. Îşi aruncase peste umeri prada lui vînătorească, pe două sfori. Pe una, o raţă şi o gîscă, pe cealaltă, o găleată cu păstrăvi şi lipani, care cîntăreau între unul şi trei funţi fiecare. Spuse ciobanului să le lege la şa, apoi îl salută pe Bjartur

cu surîsul său rece şi acel ifos nesuferit de superioritate care caracteriza întreaga familie.

— Nu ştiu ce i-o fi năzărit bătrînului cînd te-a căpătuit cu ţarina de la Veturhus şi te-a făcut stăpîn peste acest pămînt bogat. Cît îţi datorez pentru distracţia asta ?

— O, ar însemna să merg prea departe dacă m-aş aştepta la vreo arendă pentru propriul vostru dar ! răspunse Bjartur. De altminteri, tu [1] însuţi spui, ţarina asta, pe care, fiindcă veni vorba, mi-am îngăduit să o numesc Sumarhus — dacă nu cumva ai şi aflat — Sumarhus e un pămînt atît de bogat, încît n-am nevoie de hoiturile pe care le cari cu tine din expediţiile tale de-aici, Ingi, flăcăule. Oile au mai multă încredere în fînul mărunt de pe malurile ostrovului Lambey. Aşadar, eşti binevenit la toate raţele şi păstrăvii pe care-i poţi dobîndi, Ingi, flăcăule. Ar fi chiar o schimbare foarte de dorit pentru voi, ăştia de la Myri, şi aş auzi şi eu o dată că aţi avut la masă peşte şi carne de pasăre.

— Uite la el cum s-a înfuriat ! spuse cu zîmbetul său rece Ingolfur Arnarson, scoţînd cîteva raţe cu ochii de aur şi unul sau doi lipani şi aruncîndu-i la picioarele lui Bjartur

— Fă bine şi mătura gunoiul ăsta din casa mea, spuse Bjartur. Aş fi mai mulţumit dacă ţi-ai lua numai asupra ta păcatul că ucizi într-o zi de duminică.

Dar aici fetele se amestecară în vorbă şi îi cerură în numele cerului să nu refuze o hrană atît de aleasă, asta măcar de dragul Rosei, dacă nu şi de al său, şi adăugară : „Cu astfel de carne de pasăre se pot face mîncăruri minunate".

— Pe vremea cînd lucram şi eu la Myri, răspunse Bjartur, stăpîna obişnuia să lepede găinile ca să nu-i rămînă carne de cal nemîncată, dar azi, dacă aveţi pe lista voastră carne de pasăre, tot ce vă rămîne mai bun de făcut cu aceste hoituri este să le luaţi cu voi şi să le duceţi sameşului, unde se vor simţi mai acasă.

[1] Aici şi în alte locuri, pentru a reda o particularitate a limbii originalului, traducătorul s-a abţinut cu bună-ştiinţă de la folosirea pluralului politeţii. În Islanda, în special în lumea satelor, unde s-a izbit de puternice tradiţii democratice şi egalitare, pluralul politeţii nu a căpătat aceeaşi răspîndire ca în celelalte ţări europene, iar în prezent mulţi filologi militează pentru înlăturarea lui totală.

— Sînt sigură că s-ar putea găti cu ele o masă foarte bună pentru Rosa. Judecînd după înfăţişarea ei, nu prea pare să fi mîncat carne proaspătă vara asta.

— Lucrul cel mai de seamă pentru noi, ţăranii nevoiaşi, spuse Bjartur, este nutreţul pentru vite. Ce mănîncă omul vara este de mai mică însemnătate decît buna stare a oilor iarna.

Mai mult înveseliţi decît tulburaţi de veşnicul cîntec al ţăranului sărac, acest răspuns îi făcu să rîdă. Dar mulţi dintre ei erau membri ai ramurii locale a Asociaţiei tinerilor islandezi, iar Ingolfur Arnarson Jonsson le era preşedinte. Aveau încredere în ţara lor: „Totul pentru Islanda, Islanda islandezilor!" suna lozinca lor, şi acum stăteau faţă în faţă cu un om care desţelenise pămînt virgin, un om tot ca şi ei, plin de încredere în ţara sa, şi care, mai mult încă, îşi dovedea încrederea prin fapte. Privit de aproape, felul său de a gîndi putea să pară niţeluş ridicol, dar aşa cum sta înfipt în propriul său pămînt, în această liniştită seară de duminică şi cu mica lui gospodărie în spate, gata oricînd şi dornic să-şi ducă războiul de neatîrnare cu puterile duşmănoase, naturale şi supranaturale, şi, neînfricat, să înfrunte şi să răpună lumea toată, izbuti să-i tulbure. Mai stătură puţin, în vreme ce argaţii le aduceau caii, şi nimeni nu se simţi jignit cînd Bjartur le arătase că se ştie stăpîn pe pămîntul său. Ingolfur Arnarson ceru să se cînte un cîntec.

— Bjartur şi cu mine sîntem vechi prieteni, sîntem ca şi fraţi de cruce, spuse el. Am făcut la vremea noastră cîteva pozne împreună şi pe care ar fi mai bine să le dăm uitării, dar ştiu că noi ne înţelegem cu adevărat unul pe altul, cu, cel puţin, îmi dau seama din ce aluat e plămădit Bjartur şi chiar şi Rosa. Ei au arătat că spiritul eroic al primilor colonişti nu s-a stins încă în islandezul de astăzi. Mulţi ani trăiască ţăranul islandez!

Pofti pe ceilalţi să cînte, şi cîntară:

Lupta-i grea, dar voi, ca fraţii,
O strigare daţi, doar una:
Trudă, vieţi, Islandei totul!
Dîrji şi-uniţi întotdeauna!

— Ura! Trăiască pionierul acestor văi mlăştinoase! strigară cu toţii. Ura pentru neînfricatul fiu al Islandei! Ura pentru Bjartur de la Sumarhus şi soţia sa!

Cîntece patriotice urmară unul după altul, făcînd să răsune munţii în liniştea acestei seri timpurii de toamnă, pînă ce corcodelul, care striga mereu dinspre lac, amuţi, minunîndu-se foarte. În cele din urmă, flăcăii aduseră caii. Din toată inima oaspeţii îşi luară bun rămas de la Bjartur. Cîteva fete intrară să-i ureze noapte bună Rosei, dar Rosa nu se vedea nicăieri. Ingolfur Arnarson ceru cîntăreţilor să continue a cînta chiar şi după ce vor fi încălecat cu toţii. Şi cîntarea lor din urmă, spre lauda vieţii de ţară, răsună dinspre mlaştini ca un adio închinat celor ce locuiau la Sumarhus.

Glasurile de fericire pline se mai auziră încă o bucată de vreme, apoi se contopiră cu tropotul copitelor pe măsură ce oamenii se depărtau mai repejor pe malul pietros al rîului şi în cele din urmă pieri din auz. Amurgul acestui început de toamnă se aşternu peste văi şi dealuri. Şi omul din vale sta singur pe pămîntul său. Curînd intră în casă să se culce. Rosa reapăruse. Nu spunea un cuvînt.

— Ai un dar pentru tine; e pe jos, lîngă pîrîu, zise Bjartur.

— Pentru mine?

— Da, păsări şi peşte.

— De la cine? se interesă ea.

— Du-te jos şi vezi, poate că-i recunoşti semnul pe ele.

Femeia se furişă afară din casă pe cînd Bjartur se dezbrăca. Se duse pînă la pîrîu şi, într-adevăr, găsi pe jos, acolo, peştele care-l prinsese şi raţele pe care le împuşcase el. Simţi că prin toată valea răsună încă glasurile celor ce cîntaseră în jurul lui. Cîntecele cîntate mai adineauri îi pluteau încă aievea în minte, întîrziind în aerul de peste mlaştini.

Un stol de raţe cu ochii de aur zburâ jos peste ogorul lor, vuind din aripi, speriate încă.

— Nu vă mai fie frică, şopti tînăra femeie. A plecat.

Multă vreme rămase lîngă pîrîu în înserare, ascultînd cîntecele ce tăceau în vale şi focurile de puşcă ce fuseseră de mult trase şi gîndindu-se la nevinovatele păsări pe care le ucisese el. Toanma bătea la uşă.

10. *Ajunul răscolului*

Cu o zi înainte de răscol, Bjartur s-a hotărît să-şi radă barba, o barbă nerasă de o vară întreagă. Că dispreţuia această formalitate, era lucru vădit, şi cît ţinu rasul, înjură de toţi sfinţii, dar nici o nădejde de scăpare nu exista, ziua sărbătorii oilor bătea la uşă. În acea zi, de altfel, îl mai aştepta încă o sarcină, tot atît de neplăcută. După cît ştia, unul din semnele bolii de nervi a soţiei era teama de a rămîne singură acasă dacă Bjartur pleca. Mai avea înainte trei zile pentru cercetarea plaiurilor de munte, şi apoi, după răscol, urma imediat coborîrea la oraş, în tovărăşia celorlalţi gospodari. Rosa spusese sus şi tare că nici nu voia să audă să fie lăsată singură în casă în lipsa bărbatului. Îi ceru, mai întîi, să-i lase cîinele, dar cînd el îi arătă că pentru strîngerea oilor i-ar fi mai uşor să se lipsească de mîna dreaptă decît de ajutorul cîinelui, ea nu mai voi să ţină seama de temeiurile lui şi spuse :

— Fă cum vrei, dar dacă e aşa, mă duc mai bine la Utiraudsmyri decît să mai stau în groapa asta de strigoi.

Nimic însă nu-i era mai neplăcut lui Bjartur decît gîndul că trebuie să ceară vreun hatîr celor din Utiraudsmyri. În cele din urmă i-a spus că se va duce să caute o mioară de-a lui cam de vreun an, una din mica turmă pe care o văzuse păscînd prin apropiere cu cîteva zile mai înainte. Aşa că de îndată ce isprăvi cu rasul, porni cu cîinele, găsi miaua şi, cu ajutorul cîinelui, o prinse ; întorcîndu-se cu ea pe înserate, o priponi la marginea ogrăzii. Mieluşeaua se numea Gullbra [1]. În noaptea aceea femeia dormi un somn frămîntat, căci oiţa nerăbdătoare behăia în ogradă, neputînd să priceapă toanele oamenilor.

Cu mult înainte de a se lumina, ciobanii intrară în ogradă la pas, urmaţi de dulăii lor. Bjartur, care stătea în faţa casei, cu ciorapii traşi peste capetele nădragilor, le strînse zdravăn mîinile, în culmea încîntării, sucindu-se şi învîrtindu-se în jurul lor, plimbîndu-se ţanţoş încoace şi încolo, în vreme ce îi poftea înăuntru la cafea. Cei mai mulţi vrură să cerceteze aşezarea. Cîţiva flăcăi suiră tropăind scara, prin

[1] *Gullbra* — Ochi-Aurii.

fumul ce ieşea în valuri, să o vadă pe Rosa. Cîinii încercară să-i urmeze, dar scara fiind prea dreaptă, căzeau de pe ea schelălăind.

— Iată şi palatul meu, spuse Bjartur. N-am nici un ban întîrziere.

— Mulţi au început cu mai puţin şi au ajuns totuşi gospodari cu dare de mînă, spuse cu tărie *fjallkongur*-ul.

El însuşi începuse cu puţin, dar acum, de cînd deţinea slujba de *fjallkongur*, pe lîngă aceea de ţîrcovnic al parohiei şi de veterinar, devenise om de seamă şi mergea vorba că la o adică n-ar avea nimic împotrivă să fie ales în consiliul obştii.

— Jon din Husavik a pornit de la un petic de turbărie tocmai la dracu! izbucni, fără rost, un tînăr care era obişnuit cu proprietăţi mai acătării.

— Şi acum, voi, mînjilor, ieşiţi afară! spuse *fjallkongur*-ul, care voia să-i vadă pe flăcăi plecaţi îndată la drum.

Căci făcuseră haz de el călărind la doi paşi în urma lui la trecerea dealurilor, pentru a-i sili calul să o ţină tot în galop, iar mai tîrziu, cînd străbătuseră mlaştinile, i-au luat-o mereu înainte, ca să-l poată stropi cu noroi. Şi nici nu avea chef să stea la o cafea la Sumarhus cu oricine se nimerea. Prefera sindrofia cîtorva oameni aleşi pe sprînceană, cu care să se încălzească la un strop de rachiu, mai ales cu unii gospodari care, în lipsă de argaţi, se vedeau siliţi să ia ei înşişi parte la răscol. Printre aceşti gospodari nevoiaşi se numără şi Torfur din Nidurkot, socrul lui Bjartur de la Sumarhus. Unchiaşul pierduse cîţiva copii în nişte împrejurări cu totul obişnuite, dar prima sa întîlnire cu dezamăgirea s-a întîmplat cu prilejul singurei sale întreprinderi pe care o luase în serios, adică moara. Dar nu s-a îmbolnăvit de supărare şi nici nu şi-a blestemat norocul, o, nu! Primea totul aşa cum venea, cu o seninătate de spirit vecină cu înţelepciunea şi un surîs de resemnare aproape religioasă. Încă de pe treptele scării fu auzit spunînd cît de mult preţuia izul de bucate alese pe care îl răspîndea fumul din cuhnia preaiubitei sale fiice. Ea îl ajută să se suie prin uşiţa podului şi-şi ascunse faţa lîngă obrazul lui murdar şi în perii bărbii sale răvăşite.

— Mama se gîndeşte cu dragoste la micuţa ei scumpă şi mi-a cerut să-ţi aduc aste cîteva mărunţişuri, spuse el, întinzîndu-i un pacheţel învelit într-o batistă.

În el se afla zahăr şi cafea, cîte o jumătate de funt din fiecare.

Nu se mai putea dezlipi de bătrîn. Se ghemuise lîngă el şi îşi ştergea ochii cu şorţul. Atît de candidă şi de copilăroasă se arăta încît Bjartur simţi că niciodată în viaţa lui n-o mai văzuse pe această femeie. Părea să se fi dezbărat într-o clipă de întunecata îndărătnicie a femeii din smîrcuri şi să se fi preschimbat deodată într-o fetiţă care arăta, în toată voia, ceea ce simţea.

— Tată, tată, se văita ea plîngînd, ce dor mi-era de tine!

Aşa i-a spus. Şi niciodată Bjartur nu şi-a dat seama că purtase mereu în inima ei această speranţă, că o vreme atît de lungă îşi aşteptase tatăl. Şi cînd o văzu alipindu-se de el şi îmbrăţişîndu-l cu un avînt atît de copilăresc, fu cuprins, ca şi în noaptea nunţii, de nesănătoasa bănuială că regatul lui dintre mlaştini nu era chiar atît de „unit" cum l-ar fi dorit el.

Bărbaţii se aşezară, scoaseră pungile de tabac din buzunare şi începură să discute despre vreme cu acea seriozitate profundă, cu acea calmă cumpănire ştiinţifică şi acea vorbire apăsată şi gravă cu care acest subiect era cinstit întotdeauna. Au început printr-o recapitulare generală a mersului vremii de-a lungul ultimei ierni, trecînd apoi la o mai amănunţită cercetare a schimbărilor petrecute de-a lungul primăverii şi la o privire cuprinzătoare aruncată asupra anotimpului mieilor, asupra stării sănătăţii oilor, asupra calităţii lînii, urmate, acestea, de o examinare, săptămînă cu săptămînă, a verii. Se corectau unul pe altul, aşa încît nu le scăpa nici o greşeală. Îşi amintiră de fiece vînt uscat ce suflase mai cu tărie, scoaseră la iveală tot ce s-a înregistrat în privinţa condiţiilor atmosferice din timpul fiecărui răstimp de ploaie şi furtună, şi-aduseră aminte ce prorocise unul şi altul şi cum, în cele din urmă, lucrurile îşi urmaseră vechiul făgaş, în ciuda tuturor acestor prorociri. Fiecare din ei purtase, de unul singur, propriul său război mondial împotriva elementelor necruţătoare. Fiecare în parte reuşise, într-un fel sau altul, să-şi strîngă lînul atins sau neatins şi

să-l ducă acasă pe propriul său cal. Cei mai mulţi dintre ei mai aveau în care zăcea încă pe pajişti. Unuia vîntul îi împrăştiase tot finul. Recolta unuia fusese înecată.

Afară de *fjallkongur*, toţi ceilalţi erau gospodari singuratici, lipsiţi de mijloacele necesare pentru a-şi tocmi argaţi destoinici. Trebuiau să se mulţumească de cele mai multe ori cu micul ajutor pe care-l puteau aştepta de la copiii lor, încă nevîrstnici, sau de la bătrîni, de la smintiţi şi alţi becisnici de acest soi.

— Vreme de cincisprezece ani m-am gospodărit fără argaţi, spuse *fjallkongur*-ul, care ajunsese acum în rînd cu gospodarii mijlocaşi, şi cînd mi-aduc aminte, mi se pare adesea că au fost anii mei cei mai buni. Cînd începi să plăteşti simbrii, poţi să-ţi iei rămas bun de la bogăţie. Numai simbriile atîrnă greu şi trag în jos pe om de-a binelea.

— Cît despre mine, rosti Einar din Undirhlid, pot spune tot ce poftesc gospodarii voştri, dar e o viaţă de cîine să n-ai nici un ajutor de nădejde de la nimeni. Murim de foame, trupeşte şi sufleteşte. Şi aşa va fi tot mereu.

— Aşa e, Einar, dar nu te mai văicări atît, cel puţin cîtă vreme-l ai pe feciorul tău Steini acasă, observă Krusi din Gil.

— Cît despre asta, toţi vor simbrie, fie că-ţi sînt copii sau străini, răspunse Einar. Şi în orice caz, norocul ăsta nu ţine mult. În zilele noastre, slabă nădejde ca uscatul să biruie chemarea mării [1]. Ca mîine îl văd şi pe Steini al meu luînd-o pe acelaşi drum cu toţi ceilalţi. Nu apucă să li se usuce pe buze laptele supt de la mama lor, şi au şi rupt-o din loc... Uscatul e uscat ; marea e mare. Iată-l, de pildă, pe Ragnar din Urdarsel ; ce procopseală a făcut ? Avea trei băieţi voinici ca nişte armăsari. Nici nu le mijiseră bine tuleiele, şi au şi pornit-o în largul mării. Unul s-a înecat, ceilalţi doi au ajuns în America [2]. Şi credeţi că măcar i-au scris mamei lor cîteva rînduri, în primăvară, cînd le-a murit

[1] În Islanda, industria pescuitului a luat un avînt deosebit la începutul secolului nostru (după ce s-a stabilit că bancurile de heringi se-adună cu regularitate în dreptul coastelor nordice ale insulei) şi a exercitat o puternică atracţie în special asupra ţăranilor săraci, care şi-au părăsit ogoarele spre a deveni pescari.

[2] Într-un singur deceniu (1880—1890), 25.000 de islandezi, împinşi de foametea care devenise endemică şi înfricoşaţi de erupţiile şi de epidemiile ce se ţineau lanţ, au părăsit insula, emigrînd în S.U.A. şi Canada.

tatăl? Nu, nici un cuvînt. Şi nici măcar două *kronur* nu i-au trimis, ca să-i mai treacă amarul. Iar acum bătrîna şi fie-sa au făcut ferma pe numele pastorului şi stau cu el...

Einar proroci că acelaşi lucru se va întîmpla şi cu el, fiindcă doi dintre feciorii săi îl şi părăsiseră, iar al treilea nu mai era nici el un copil.

Dar Krusi din Gil era de părere că nu copiii îl stînjeneau, ci bătrînii. Nimeni nu-şi poate închipui ce poftă de mîncare au. Taică-său murise acum un an la vîrsta de 85 de ani. „Şi acum, adăugă el, mi se scade birul cu o *krona* sau două, şi în schimb mi-o dau pe soacră-mea s-o ţin. Are 82 de ani, şi e aşa de zahărisită, sărmana, că trebuie toată vara să fim mereu cu ochii pe unelte, că nu se lasă pînă nu le ascunde pe toate."

— Şi cînd te gîndeşti că a fost o neîntrecută gospodină pe vremea ei, murmură Tordur din Nidurkot.

— Eu, unul, nu prea văd de ce vă tot plîngeţi, spuse Thorir din Gilteig, a cărui fiică, Steinka, deşi rămăsese nemăritată, îi dăruise, cu cîteva luni mai înainte, un nepoţel. Băieţii îşi poartă de grijă şi singuri, ori pe unde s-ar aciui, şi cu toate că bătrînii trăiesc încă multă, foarte multă vreme cu un picior în groapă, totuşi pînă la urmă sfîrşesc prin a-l pune şi pe celălalt. Dar fetele, măi băieţi! Fetele sînt un izvor de atîtea griji şi necazuri pentru părinţi, că nu pizmuiesc pe nimeni care are o fată în vremurile astea grele. N-o să mă credeţi, de pildă, dacă vă spun că ciorapii de lînă, lucraţi acasă din firul cel mai moale, azi nu mai sînt destul de buni pentru ele! Numai deşertăciune şi risipă, asta e tot ce urmăresc ele an cu an.

— Ce să zic? se amestecă în vorbă *fjallkongur*-ul. Sînt foarte mulţi şi din aceia cărora fetele lor le-au adus numai mîngîiere. Sînt sigur că e o bucurie să ai pe cineva care să-ţi zburde prin casă zîmbind şi cîntînd.

— Să-ţi zburde prin casă, da! Dar dacă nu le dai şi o pungă plină ca să o risipească la oraş, îţi scot şi sufletul să plece şi să-şi ia o slujbă, mai bine la Reykjavik decît altundeva. Şi dacă nici asta nu se poate, atunci îşi fac de cap chiar la ele acasă. Încep prin a-ţi cere ciorapi de bumbac curat, o păcăleală afurisită! şi le vezi cum aruncă banii pe fleacurile astea, care nici măcar nu ţin de cald, cu toate că sînt destul de lungi, fir-ar ei să fie, şi nici n-au căutare

decît dacă ajung pînă sus la coapsă... Dar dacă fuge un fir, ce mai faci cu ei ? Pe vremea mea, femeia era mulţumită dacă ciorapii îi ajungeau pînă la izmene, şi, cu toate astea, era socotită soţie cumsecade. Şi daţi-mi voie să vă spun că pe atunci femeile nu erau atît de uşuratice, şi poate că nici nu era obiceiul să-şi ridice fustele aşa de sus ca în ziua de azi.

— Aşa e, încuviinţă *fjallkongur*-ul, poate că ai dreptate. Şi pentru că veni vorba despre fuste, toată lumea recunoaşte că în zilele noastre par mult mai scurte decît erau de obicei.

— Oare unde au să sfîrşească toate astea ?! exclamă Thorir. Am auzit din izvor sigur că astăzi nici bumbacul nu mai e bun pentru ele. Aud că o fată şi-a cumpărat nici mai mult, nici mai puţin decît o pereche de ciorapi de mătase.

— Ciorapi de mătase ???

— Da, ciorapi de mătase, nici mai mult, nici mai puţin decît ciorapi din fir curat de mătase ! Pot chiar să vă spun şi cum o cheamă : e fata mijlocie a pastorului, aia care a fost în sud anul trecut.

— E o poveste născocită de cineva, desigur, murmură Tordur din Nidurkot împăciuitor.

— O fi avînd şi Steinka noastră păcatele ei, dar nu se poate spune că e mai mincinoasă decît alţii... Şi e gata să jure pe *Sfînta Scriptură* că a văzut-o încălţată cu ei. Culmea e că femeile astăzi nu mai poartă fuste de dedesubt, şi asta numai şi numai din fandoseală şi stricăciune, pe urmă vin şi ciorapii de bumbac lungi de tot pînă sus la coapsă, care, dimpreună cu celelalte boarfe de lux, ajung să coste aproape cît un miel... apoi îşi scurtează fustele, şi cînd au mers cu neruşinarea atît de departe, fireşte că de-aici şi pînă la ciorapii de mătase nu mai e decît un pas, şi îmi vine a crede că pînă la urmă chiar fustele o să dispară cu totul.

— Iar eu, bombăni Thordur din Nidurkot, de şapte ani de zile n-am fost în stare să-mi cumpăr o pereche de pantaloni.

— Şi cu ce mi se aleg din toate astea ? Oftica n-ar fi nimic. Dar cînd femeile nu mai au cinste şi nici ruşine, ce ne facem atunci cu neamul ? Cîţi sărmani părinţi bătrîni

nu şi-au rupt spinarea sub povara tuturor acestor neruşinări ?

Cineva îşi dădu atunci cu părerea că fetele pastorului arătau tustrele destul de zdravene.

— Firește. Tot aşa de bine ai arăta şi dumneata, Thorir, dacă ai avea o mie cinci sute de *kronur* pe an de la vistierie ca să nu lucrezi nimic, să n-ai nici o altă treabă decît să faci pe nerodul ! Oameni din ăştia nu sînt prea mulţi, o ştii şi dumneata.

— Eu, unul, sări Tordur din Nidurkot, nu pot crede că e cu putinţă să fie plătiţi cu o mie cinci sute de *kronur*. Poate că doar li se făgăduieşte.

Mulţi dintre cei de faţă se şi îndoiau că o asemenea sumă de bani poate să existe undeva, grămadă.

— E adevărul adevărat, întări Thorir, şi nu retrag nici un cuvînt.

— Să ştiţi că bătrînul pastor are şi el părţile lui bune, întîmpină Bjartur, căruia nu i-a plăcut niciodată să audă pe cineva vorbindu-l de rău pe pastor, căci avea pentru el, în adîncul inimii, un nemărginit respect din pricina rasei lui de oi. Cu toate că e un om aşa de învăţat, are nişte berbeci cît se poate de buni. Eu, unul, aş vrea mai bine să am un singur berbec de-al lui decît pe toate cele trei fete ale sale, şi aş mai da şi o mie cinci sute de *kronur* pe deasupra. Dar, fiindcă veni vorba, nu cumva ştiţi cum se vinde carnea de oaie în toamna asta ?

Fjallkongur-ul povesti tot ce auzise despre asta, dar, ca de obicei, ştirile lui, ca toate informaţiile privitoare la preţuri, erau cît se poate de felurite. Hrollaugur din Keldur, unul dintre arendaşii sameşului, spuse că o să-şi vîndă mieii, ca de obicei, lui Jon din Myri, de vreme ce tot lui va trebui să-i plătească arenda. Şi dacă ar fi ceva de zis despre hoţul de bătrîn, e că tot ce depăşeşte îţi plăteşte în bani gheaţă, şi cu toate că dă preţuri foarte mici, tot e mai bună vrabia din mînă decît a de pe gard. Pe litoral nu capeţi nici măcar o leţcaie. N-ai să găseşti acolo decît numai datorii.

Bjartur nu putea tăgădui c-ar fi de folos să capeţi uneori şi bani număraţi, dar cînd era vorba să rămîi cuiva dator, nu încape îndoială că dintre două rele, „Bruni" este răul cel mai mic, fiindcă din afacerile cu sameşul singurul

care vedea banii era tot ispravnicul. Cît despre acesta, era un meşter neîntrecut în arta de a se înţelege cu cei cărora Bruni nu voia să le dea pe datorie. El le dădea numai două treimi din preţul pe care Bruni li-l oferea la Fjord. Dar, în schimb, cît a luat el pe oile cumpărate, cînd le dusese în sud, la Vik ? Cel puţin o jumătate peste ceea ce oferise Bruni. El vindea oile cu sutele acolo unde alţii le vindeau cu zecile. Mai mult încă, el era cel care făcea preţurile şi le impunea negustorului din Vik.

— Oho, aşa ceva e cu totul departe de adevăr ! zise Tordur din Nidurkot, care nu putea crede în nici o afacere făcută în stil mare. Gîndiţi-vă şi la riscuri. Şi costă bani, nu glumă, să tocmeşti oameni să-ţi mîne turmele atîta cale, pînă în sud. Şi unde pui cîte se mai pierd pe drum...

Dar *fjallkongur*-ul o ţinea morţiş că nu puţini erau cei care aveau temei să binecuvînteze ziua cînd Bruni i-a trecut în catastifele lui. Niciodată Bruni nu lăsa pe vreun om de-al lui să moară de foame.

— Aţi auzit vreodată ca Bruni să fi refuzat să dea cuiva pe datorie după ce i-a primit garanţiile ? Drept e că, pe vremurile astea grele, nu prea voia să plătească în bani gheaţă. Şi ani de-a rîndul nu s-a văzut la ţară nici măcar o para chioară... şi pe urmă voi ştiţi cu toţii că e cam strîns la mînă cînd e vorba de lucruri de găteală. Rareori însă a lăsat pe unul de-al lui în suferinţă, afară doar cînd n-avea încotro, aşa cum se întîmplă, de pildă, primăvara. Oricum, continuă *fjallkongur*-ul, nu e de loc adevărat că banii sînt totul. Multora le-a mers bine în viaţă şi fără să fi mînuit vreodată sume mai însemnate. Şi, fiindcă veni vorba, adăugă el, ca o dovadă pentru a întări cele spuse, ispravnicul m-a întrebat în primăvara asta, la *thing*, dacă nu aş putea să-i recomand un om de nădejde, care să-mi ajute să doftoricesc cîinii.

— Foarte bine, încuviinţă Bjartur. Nu se cade să n-ai grijă de un cîine, şi poate că aţi auzit că primăvara asta, la nunta mea, eu m-am jurat să-mi văd singur de cîinele meu dacă nu s-o curăţa cu pişoarca aia a noastră de leac !

— Desigur că nimeni nu vrea să dea de înţeles că ar fi ceva greşit sau necurat în doctoriile pe care le primesc chiar de la medicul districtului, zise *fjallkongur*-ul, cu aerul unui dregător jignit. Recunosc, firesc, că nimeni în locul

meu, care am o droaie de cîini pe seamă, n-ar putea să jure pe sufletul său că doctoria a fost dată fiecărui cîine în parte așa cum trebuia. De aceea ispravnicul a găsit cu cale să-mi dea un om de nădejde ca ajutor.

Ceilalți recunoscură că situația cerea măsuri straşnice, căci în primăvara trecută boleşniţa se răspîndise chiar şi la Utiraudsmyri.

— Da, trebuie să mă gîndesc bine la treaba asta, continuă *fjallkongur*-ul, vorbind ca un om foarte pătruns de răspunderile sale. E fără îndoială o sarcină de mare însemnătate, cu toate că nu e mai plăcută decît altă sarcină doftoricească. Şi la treaba asta e nevoie de un bărbat destoinic. Cred că aş putea, cu oarecare stăruinţă, să-l înduplec pe ispravnic să plătească acestui ajutor propus de mine un salariu destul de bun. Dar deocamdată nu am căderea să făgăduiesc nimic.

— Dar ce-aţi zice voi dacă ar fi însuşi sameşul ? întrebă Bjartur, căruia îi venea destul de greu să şi-l scoată din cap pe acest sameş. Nu văd de ce n-ar putea fi un foarte bun ajutor al veterinarului, nu-i aşa ?

Această propunere, făcută jumătate în glumă, jumătate în serios, nu trezi sub nici o formă vreo întîmpinare mai serioasă din partea oaspeţilor lui Bjartur. Pufniră în rîs sau strîmbară uşor din nas, în semn de amărăciune şi dispreţ.

În clipa aceea Rosa aduse cafeaua, dar nefiind destule cești la îndemînă, trebuiră să servească în două rînduri.

— Luaţi, fraţilor, îi îndemna Bjartur. Nu vă temeţi că o să vă apuce durerile de burtă de prea multă smîntînă aici, la Sunarhus... dar, în schimb, nu sîntem zgîrciţi la cafea...

— Ce-aţi zice de cîte o porţie de frişcă daneză ? întrebă *fjallkongur*-ul, scoţînd o butelcuţă din buzunarul de la piept.

Cînd o destupă, un zîmbet de mulţumire lumină chipurile necioplite şi aspre ale ţăranilor nevoiaşi din jurul său.

— Eu sînt întotdeauna bucuros să pot face plăcere prietenilor cînd ne aflăm pe munte, continuă *fjallkongur*-ul. Cine ştie, poate că şi prietenii mei vor fi în stare să facă pentru mine ceva cînd ne-om întoarce iarăşi acasă, adăugă el, turnînd cîte puţin în fiecare ceaşcă. Ştiţi cu toţii că biruri grele au apăsat pe micul proprietar în anii din urmă,

dar s-ar putea prea bine ca, în curînd, cei cu venituri mai puţine şi prea puţini bani de cheltuială să aibă şi ei pe cineva care să vorbească în numele lor în sfatul obştii. Pînă atunci să lăsăm lucrurile aşa cum sînt.

— Hai, fraţilor, daţi iama în gogoşi, strigă Bjartur, nu-mi faceţi economie la gunoiştea asta de zahăr! Tu, Rosa, mai toarnă-i *fjallkongur*-ului o ceaşcă.

— Ehei, băieţi, spuse *fjallkongur*-ul, după ce butelcuţa trecuse din mînă în mînă, sînt sigur că vreunul dintre voi trebuie să fi făcut cîteva stihuri în vara asta, la coasă, cu toate că vremea a fost schimbătoare.

— Da, tocmai voiam să auzim o poezie frumoasă şi bine turnată.

— Pe mine, unul, să nu vă bizuiţi, zise Einar. Ştiţi ce cred eu despre poezie. Nu mă sinchisesc de aşa-zisele versuri meşteşugite. În puţinele stihuri pe care le potrivesc la cîte un prilej prielnic caut să iau aminte mai mult la cuprinsul şi înţelesul lor decît la formă şi la măsură.

Nu era un secret că Bjartur avea o părere proastă despre versurile lui Einar, pentru că Bjartur fusese crescut la vechea şcoală a baladelor din secolul al XVIII-lea, şi ca atare dispreţuia atît imnurile şi poezia lirică de modă nouă, cît şi orice lucrare fantezistă şi fără de miez. „Tatăl meu, spunea el, era în materie de poezie un om de seamă şi avea şi darul vorbirii; numai lui îi datorez că am învăţat regulile prozodiei de pe vremea cînd nu eram decît un copilandru şi că de-atunci încoace le-am ţinut minte, în pofida învăţăturilor năzdrăvane ale marilor poeţi, ca alde Doamna de la Myri, de pildă. Am moştenit de la tatăl meu copii-manuscrise ale diferitelor culegeri de *rimur* — şapte dintre ele sînt chiar din vremea cînd în Islanda mai trăiau oameni minunaţi, oameni care îşi ştiau prea bine meşteşugul ca să facă un vers şchiop, oameni cărora nu le trebuia mai mult de patru rînduri pentru o strofă, şi totuşi le puteai citi în patruzeci şi opt de feluri, şi oricum le-ai fi citit, tot aveau un înţeles. Nu era de ei patosul acesta tînguitor, nervos şi plin de o simţire bolnavă. Şi nici imnurile de slavă, pe care le lăsau pe seama preoţilor. Erau oameni care nu credeau că trebuie să-şi smulgă părul din cap şi să se bată cu pumnul în piept. Luaţi, de pildă, vestitele *rimur* despre

Ulfar, cu bătăliile crîncene, una mai înverşunată decît alta. În ele găseai eroi adevăraţi, care nu se tîrau în faţa femeilor să le sărute picioarele, aşa cum fac poeţii din zilele noastre în poeziile de dragoste. Luaţi seama, însă, că dacă auzeau de vreo femeie de care s-a dus vestea, nu-şi pierdeau vremea în socoteli, chiar dacă locuia în cealaltă parte a pămîntului, nu! Ci porneau spre ea cu ochii scînteind de focul luptei, să cucerească tronuri şi regate, gata să facă grămezi de cadavre în jurul lor, mai înalte decît dealurile."

Astfel s-au tot ciorovăit, fără să cadă la nici o învoială, unul susţinînd cu tărie forma clasică şi spiritul eroic al vechilor balade, celălalt rămînînd neclintit în credinţa sa în ce e omenesc şi în ce e divin. Deosebirea de vederi avu ca urmare că nici unul dintre ei nu putu fi convins să-şi recite un poem cîtă vreme celălalt era de faţă.

— Oamenii cărora le place să-şi arate o migăloasă măiestrie în arta de a versifica se dovedesc mai dornici să se laude pe ei înşişi în opera lor decît cei care scriu numai pentru propria lor mulţumire, spuse Einar.

Bjartur răspunse că niciodată nu s-a socotit un mare poet, dar să fie silit să asculte ceva uşurel, ceva lipsit chiar de catrene cu rimă interioară, iată un lucru pe care nu-l putea înghiţi, şi, „dac-aş fi un adevărat poet, zise el, aş avea grijă ca nici un catren scris de mine să nu fie dat în vileag dacă nu este un palindrom[1] bine închegat".

Olafur din Ystadal, care avea un fel ştiinţific de a gîndi şi se îndeletnicea îndeosebi cu părţile întunecate ale ştiinţei, era întotdeauna dezorientat cînd discuţia se mărginea la poezie. Pînă în clipa de faţă nu fusese în stare să spună măcar un cuvînt, dar acum nu se mai putu stăpîni să nu pună o întrebare, o cît de mică întrebare, ca să-şi asigure partea sa de strălucire în această adunare de zori de zi, el, a cărui minte cercetătoare era veşnic în luptă cu probleme nelămurite.

— Nimic de zis, lumea asta e plină de ciudăţenii, interveni el, furişîndu-se în conversaţie ca un hoţ în întuneric. Se spune că la anul Paştele cade într-o sîmbătă.

[1] Vers care, citit de-a dreptul sau de-a-ndaratelea, păstrează acelaşi înţeles.

Timp de cîteva clipe adunarea rămase fără de glas la auzul acestei veşti uimitoare.

— Sîmbătă ? repetă într-un tîrziu *fjallkondur*-ul, îngîndurat. Asta nu poate fi adevărat, Olafur, Paştele cade întotdeauna duminica.

— Da, aşa am crezut şi eu de cînd mă ştiu ! strigă Olafur triumfător. Dar am citit-o de două ori în *Almanahul asociaţiei „Prietenilor poporului"*. Şi scrie acolo că Paştele cade într-o sîmbătă.

— Trebuie să fie vreo greşeală de tipar, sugeră *fjallkongur*-ul.

— O greşeală de tipar în *Almanah* ? Nu, nici nu poate fi vorba. Nu şi-ar îngădui-o. Dar cred că ştiu adevărata explicaţie. Cred că era într-o carte veche a reverendului Gudmundur, pe care am citit-o într-o noapte cînd am rămas acolo, acum cîţiva ani. Spunea că din cînd în cînd soarele îşi încetineşte mersul un răstimp. Dacă e aşa, atunci timpul o ia de-a-ndaratelea cel puţin o bucată de vreme. Şi e firesc să fie aşa.

— Dragul meu Olafur, zise Bjartur pe un ton blînd şi plin de îngăduinţă, pentru Dumnezeu, nu mă face să cred că iei toate lucrurile astea în serios. Fereşte-te de a crede în tot ce găseşti în cărţi. Eu niciodată nu iau cele scrise în cărţi drept adevărul adevărat, şi cu atît mai puţin cele scrise în *Biblie*, pentru că n-am nici o putinţă să cercetez ceea ce se spune în ele. Oamenii îţi pot ţese minciuni oricît de mari au poftă, şi tu niciodată n-ai să ştii dacă n-ai fost la faţa locului. Dacă e adevărat, de pildă, că timpul o ia de-a-ndaratelea măcar o bucată de vreme, apoi s-ar putea ca, pînă la urmă, Paştele să cadă în ziua de Crăciun.

— Ei bine, spuse *fjallkongur*-ul, tot ce am de zis este că în *Evanghelie* se spune că Isus a înviat într-o duminică dimineaţă, şi eu nu ies din asta. De aceea, Paştele trebuie să cadă veşnic într-o duminică, fie că timpul merge sau nu merge înapoi.

— Din parte-mi, *Evanghelia* n-are decît să spună tot ce vrea, grăi Bjartur gînditor, dar eu aş vrea să ştiu un lucru : cine l-a văzut pe Isus înălţîndu-se la cer duminica ? Vreo cîteva femei, pare-mi-se, şi cine oare se poate bizui pe femei şi pe nervii lor ? Acum un an sau doi, de pildă, o

femeie din părţile de la miazăzi, care se tocmise în slujbă la Utiraudsmyri, într-o bună zi dădu buzna, urlînd că se împiedicase de un prunc părăsit în surpăturile de acolo. Era într-o seară de vară tîrzie şi se jura că pruncul ţipase. Ce credeţi că a fost ? O afurisită de pisică-sălbatică în călduri, şi alt nimic, vezi bine !

— Fiindcă veni vorba, se-amestecă în vorbă *fjallkongur*-ul, care prefera să nu încurajeze o discuţie întortocheată şi fără rost, mă întrebam, auzindu-l pe Bjartur că pomeneşte de nişte sălbăticiuni, ce gînduri aveţi pentru la toamnă cu prietena noastră vulpea ?

— Una sînt gîndurile, şi alta sînt faptele, răspunseră ei. Ce-ar fi dacă ne-am sfătui cu sameşul ?

— Pare-se că şi sameşul a avut de furcă cu vicleana asta de vulpe, spuse Bjartur. Anul trecut a avut de vînzare douăzeci de pici. Şi a luat un preţ al naibii de bun pe ele !

Ceilalţi erau de părere că, orice s-ar întîmpla, oile micilor proprietari tot vor avea de suferit, şi timp de cîteva minute afurisiră pe cumătra vulpe din toată inima şi pe diferite glasuri, căci aşa cum omorîse oile în toamna trecută, e sigur că o să mai omoare şi în toamna asta. Cu ifose de profesor, *fjallkongur*-ul declară că vulpile erau fără doar şi poate unul dintre cei mai mari duşmani ai neamului. Şi bătrînul din Nidurkot puse capăt acestui crîmpei de convorbire rostind răspicat :

— A omorît anul trecut. A omorît în primăvară. Şi o să mai omoare şi-n toamna asta.

Cînd isprăviră cu toţii de băut ceaiul, *fjallkongur*-ul astupă la loc butelcuţa şi şi-o vîrî în buzunar. Se luminase bine de ziuă. Puteau porni.

— Ehei, oameni buni, spuse el, ridicîndu-se, am tot umblat peste mlaştinile astea, dar ca acum, niciodată. Ce deosebire. O deosebire de care mulţi vor fi încîntaţi într-o zi aspră de iarnă ca asta. Am fost primiţi regeşte. Dacă nici acum nu vă simţiţi în stare să pornim să strîngem oile, n-o să mai fiţi niciodată.

Dar pentru Bjartur, ospitalitatea lui era de foarte mică însemnătate şi voia să se ştie.

— Lucrul cel mai de seamă, spuse el, şi scopul statornic al vieţii mele întregi a fost neatîrnarea. Şi un bărbat este

întotdeauna de sine stătător cînd coliba în care trăieşte este a lui. Dacă trăieşte sau moare, asta e treaba lui şi numai a lui. Altminteri, o spun sus şi tare, nu poţi fi independent. Această dorinţă de libertate curge chiar în sîngele omului, şi asta o poate înţelege numai acela care a slugărit la un stăpîn.

— Da, întări *fjallkongur*-ul. Eu, unul, înţeleg. Dragostea de libertate şi de independenţă a fost întotdeauna însuşirea cea mai de seamă a poporului islandez. Islanda a fost colonizată chiar din începuturi de *hofdingi*[1] liberi, care au vrut mai degrabă să trăiască şi să moară însinguraţi decît să slujească unui rege străin. Erau din acelaşi aluat ca şi Bjartur. Bjartur şi cei asemenea lui sînt islandezi liberi din naştere, oameni pe care naţia islandeză, independenţa islandeză s-a bizuit întotdeauna, se bizuie şi acum şi se va bizui de-a pururi. Şi Rosei îi merge şi ei bine aici în vale ; n-am văzut-o niciodată arătînd aşa de bine ca acum. Cum îţi place viaţa pe aceste plaiuri mlăştinoase, Rosa ?

— O, e foarte liberă, desigur, răspunse ea şi trase aer pe nas, fîrnîind.

— Da, spuse *fjallkongur*-ul, care, după ce dăduse pe gît duşca sa de rachiu, aducea tot mai mult cu un proprietar de pămînturi, dacă duhul de care e însufleţită această tînără pereche ar cuprinde întreaga generaţie tînără, bărbaţi şi femei deopotrivă, ţara noastră ar putea să privească fără teamă viitorul.

— Aşa e, spuse bătrînul Tordur din Nidurkot. Cît despre mine, cred că tot ce am mai bun de făcut ar fi s-o întind la drum pe gloaba mea, săraca.

Sta mai la o parte, lîngă chepeng, atît de şubred şi vlăguit, după o viaţă atît de lungă şi atît de săracă în gînduri, că ar fi fost greu să nu-i fi spus şi lui o vorbă bună. Aşa că *fjallkongur*-ul îl bătu pe umeri, în chip de mîngîiere, şi-i zise :

— Da, dragul meu Tordur, viaţa noastră, a tuturora, e un fel de loterie.

---

[1] În trecut, în perioada colonizării insulei, pe lîngă înţelesul de bărbat vajnic, de om de seamă, cuvîntul islandez *hofdingi* mai avea şi sensul de membru al aristocraţiei gentilice.

— Hîm ? rosti bătrînul în neştire, fără să înţeleagă despre ce e vorba, fiindcă nu jucase decît la o singură loterie cu ani în urmă, cînd Doamna din Myri pusese la loterie o iapă tînără pentru fondul cimitirului, şi rezultatul loteriei a fost că însuşi sameşul a cîştigat iapa.

— Tată, îi spuse Rosa, pe cînd îl petrecea pînă la cal, caută să te înveleşti bine astă-seară în colibă.

— De ce să tot alerg prin munţi la vîrsta mea după nişte oi sălbatice, spuse el, lăsînd frîul pe coama calului, iată ce nu pot pricepe... eu, un om care se apropie de 80 de ani şi care abia de-şi mai urneşte ciolanele din pat dimineaţa !

Bărbaţii îşi despărţiră cîinii, care se dădeau tava, jucîndu-se pe taluzul din faţa casei, pe cînd oiţa, încă legată la marginea ocolului, sta şi behăia, uitîndu-se la ei. Bătrînul îşi îmbrăţişă fata, şi după aceea purcese cu multă caznă şi anevoinţă a se urca pe cal, în vreme ce Rosa îi ţinea scara. Aruncase peste şa o piele de oaie neagră, ca să-i vină mai uşor şi să-l apere de frig. Rosa dezmierda botul iepii, pe draga şi bătrîna Glaesir, pe care o ţinea minte cînd era doar o mînză mititică. Şi ce minunat de frumos era la ei în zilele acelea, acum optsprezece ani, cînd toţi fraţii şi toate surorile se aflau acasă la Nidurkot, fraţii şi surorile care se risipiseră acum în lumea largă. Şi deodată apăru Samur, cu limba atîrnîndu-i din gură după atîta luptă. Dar o recunoscu numaidecît şi, uitînd pe loc de ultima lui încăierare, sări la ea. Reîntîlnirea îl făcea să latre cu atîta bucurie, încît Rosa nu se putu stăpîni să dea fuga înăuntru, după o bucăţică de peşte pentru cîinele tatălui ei.

— Ţi-aş cere, tată, să mi-l dai pe Samur să-mi ţină tovărăşie astă-seară. Ştiu însă că mai presus de toate sînt oile. Şi n-am prea mare încredere în oaia pe care o s-o lase cu mine.

În această clipă se ivi Bjartur, ducînd-o pe Blesi de frîu. Îşi îmbrăţişă grăbit nevasta, îi spuse ce era de făcut în lipsa lui, apoi se aruncă în şa şi o strigă pe Titla. Şi toţi cei ce plecau la strînsul oilor ieşiră din curte călări. Rosa îi urmări cu privirea cînd străbătură mlaştinile. În urma tuturor mergea tatăl ei, aplecat în şa, legănîndu-şi picioarele şi bătînd cu ele în coastele calului. Căci Glaesir, iapa cea bătrînă, înainta aşa de greu prin noroi.

11. Noapte de septembrie

Curînd după aceea începu să plouă, o ploaie foarte blajină la început, dar cerul era îndesat cu nori şi, treptat, picăturile se făcură tot mai mari şi mai grele, pînă ce se aşternu o ploaie tristă de toamnă, o ploaie din cele ce par că umplu întreg universul cu bătaia lor de plumb, o ploaie care în jalea ei te ducea cu gîndul la nesfîrşitele puhoaie ale spaţiilor siderale, o ploaie acoperind la fel tot cerul, ca să apese ameninţător peste întreaga privelişte cu puterea unei monotonii mereu aceeaşi în greutatea ei înăbuşitoare, în cruzimea ei rece şi neiertătoare. Cădea fără osebire şi tresăriri peste întregul ţinut, peste iarba culcată a mlaştinilor, peste lacul în tremur, peste întinderile de pietriş cenuşiu, peste muntele sumbru care domina gospodăria, întunecînd depărtările. Şi răpăiala stăruitoare, neîntreruptă şi deznădăjduită îşi croia drum pătrunzînd în fiece crăpătură a casei, rămînea ca o pernă de vată peste urechi, învăluind preajma şi depărtările în îmbrăţişarea ei atotcuprinzătoare, întocmai ca în scarbăda poveste a vieţii stătătoare, lipsită de avînt şi de înălţări, dar care te copleşeşte cu legea ei şi te înspăimîntă cu înţelesurile sale. Şi în adîncul acestui ocean fără fund al neistovitei ploi sta casa cea mică, şi într-însa, femeia cu sufletul bolnav.

Îşi luase ceva de cusut, dar prea se simţea sleită şi fără poftă să se apuce de lucru. Sta nemişcată la fereastră, toropită de şuieratul şi ropotul ploii. Ca într-un somn letargic şi lipsit de gînduri se uita la întunericul cenuşiu de afară, sau îşi atintea privirile ca un copil la ochiurile de apă alcătuite din picăturile ce se scurgeau înăuntru, pe pervazul ferestrei. Dar cum ziua se apropia de sfîrşit, se porni un vînt, şi vîntul alungă ploaia în rafale urlătoare şi albe, biciuindu-le ca pe nişte turme de oi. Se repezeau spumegînd peste mlaştini şi, luînd chipul talazurilor gata să se spargă, se ridicau tot mai sus, ca pe urmă să se potolească sau să se frîngă.

În curtea gospodăriei, cîrlana nu mai behăia. Cu capul în jos şi coarnele în vînt, se ţinea cît putea mai departe de priponul ei. La început, femeii i se făcu milă de ea şi de

nenorocirea ei. Era pe acele locuri singura oaie tîrîtă şi silită să stea prinsă şi legată, aşa încît se hotărî să o aducă la adăpost. Văzînd-o că se apropie, oiţa încercă să fugă, dar funia nu-i îngăduia să se depărteze. Femeia luă frînghia în mînă şi înaintă de-a lungul ei pînă reuşi să apuce mioara de coarne. Prinse apoi animalul între picioare şi se căzni să-l tîrască pînă la gospodărie, unde îi dădu drumul în grajdul întunecos, închizînd uşa în urma lui. Nu trecu însă mult, şi oaia îşi arătă nemulţumirea pe care i-o pricinuia casa. Mai întîi se scutură cît putu mai bine de ploaia ce îi pătrunsese în cojoc. Apoi o luă în sus şi-n jos prin grajd şi, negăsind nici o portiţă de scăpare, începu să behăie atît de tare, încît gospodăria răsună toată. Femeia încercă să se poarte cu ea ca o gazdă primitoare şi îi duse apă de băut, dar mioara o refuză. Îi oferi apoi niţel fîn, dar nu vru nici măcar să se atingă de el şi fugi de ea, înspăimîntată. Stătea la pîndă într-un colţ, privind-o din întuneric cu ochii ei verzi şi bănuitori. Bătea podeaua cu piciorul din faţă, ca şi cum ar fi ameninţat. În sfîrşit, femeia o îmbie cu pîine şi peşte, dar cînd şi acestea îi fură refuzate, se lăsă păgubaşă, iar oaia behăia, cu behăitul ei ascuţit şi plin de teamă.

Se lăsă seara, şi oaia tot mai behăia. Femeia îşi pregăti o fiertură, se ospătă. Între timp se făcu întuneric, dar ea nu se îndura să stingă focul. Aerul era aşa de tare, şi apa picura de pe două din grinzi, şi, de altfel, în casă nu se găseau chibrituri, iar omul nu se simte în siguranţă decît în lumina focului şi, după aceea, în jăraticul ce trebuie păstrat nestins. Multă vreme stătu lîngă plită, cu uşiţa întredeschisă, aşa încît să poată vedea focul. Ca să mai prindă inimă şi să se răsfeţe, îşi făcu un ibric de cafea din aceea pe care i-o dăruise maică-sa. Mîncă şi zahăr tot din darul maică-si, cinci bucăţi în loc de una, pentru că era zahărul ei. Ceaşcă după ceaşcă, îşi bău cafeaua pe îndelete, cu privirile mereu aţintite asupra jăraticului, ca să alunge teama de noapte care nu aştepta decît un prilej pentru a i se strecura în carne şi a-i da fiori prin şira spinării. Căută cu dinadinsul să se gîndească numai la lucruri bune şi, tot răscolind amintiri plăcute, izbuti, din cînd în cînd, să se simtă aproape la largul ei. În sfîrşit, mioara tăcu ; se culcase. Dar vîntul se înteţi. Se făcu şi mai sălbatic. Încetul cu în-

cetul ropotele de ploaie se îngemănară cu vîjîitul suitor al vîntului ce bătea în geamuri, zguduind coliba din temelii. Se făcuse aşa de tîrziu, că femeia nici nu mai îndrăznea să se mişte de lîngă plită în acel întuneric, pînă într-atît îl simţea de plin de duhuri rele în jurul ei. Sta cu picioarele sub ea şi cu braţele strînse tare la piept. I se părea că, de le-ar fi întins, ar fi putut cineva s-o apuce de mîini şi de picioare. Încercă să se liniştească îndreptîndu-şi gîndurile în lumea amintirilor. Cîtăva vreme rămase aşa, izbutind chiar să uite de spaime, cînd deodată oaia, plictisită de a fi stat culcată mereu, se ridică în picioare şi, din întunericul de jos, cu puterea pe care i-o dădea odihna, behăi mai puternic, mai ascuţit şi mai tăios decît înainte. Era ca şi cum s-ar fi speriat pe neaşteptate de ceva... Ca şi cum cineva ar fi lovit-o dintr-o dată cu piciorul... Cîtva timp, ca urmărită, alergă speriată din colţ în colţ. De două ori se opri, bătu podeaua cu piciorul şi sufla în faţa cuiva. A cui ? Poate a nimănui.

În cele din urmă, femeia înaintă tiptil înspre chepeng şi strigă în jos :

— Mioriţă mică, nu te speria.

Dar auzindu-şi glasul în pustietatea casei cufundate în beznă, inima îi tresări. Propria ei voce i se păru străină. Niciodată nu mai auzise un glas atît de ciudat. Stătea lîngă chepeng nemişcată, şi într-o clipă toată frica ei de întuneric şi de nenorocirile care o pîndeau negreşit în noapte deveniră un adevăr sigur şi îngrozitor. Simţi de-a lungul spinării un fior care o paralizâ, ca o durere năprasnică şi de nesuferit. Cineva era jos, cineva care se năpustise asupra oiţei, apucînd-o diavoleşte de gît, cineva care îi sugruma behăitul şi o arunca de perete — cineva, ceva — pînă cînd oiţa scoase un alt behăit, mai plin de groază, mai deznădăjduit decît înainte.

Nu, nu a leşinat ; instinctiv, dibui după nişte vreascuri să le pună pe foc. Vreascurile, cu flacăra lor zgomotoasă şi albastră, cu jăraticul lor care strălucea, erau singura ei nădejde. Focul din sobă nu trebuie să se stingă. „Nu, poate că nu e nimic", îşi zise ea, punînd pe foc, cu degetele ei amorţite, ramurile uscate.

Cineva, ceva ; poate nimic. Era hotărîtă să se liniştească, uitîndu-se la slaba scînteiere a jăraticului, la focul din micul ei cămin, focul care arde slăvind ideea de independenţă,

ideea de libertate. Nimeni nu mai poate să umble după ce a murit, şi cu atît mai puţin Kolumkilli. Peste mlaştini nu domneşte nimeni altul decît bunul Dumnezeu al libertăţii, Dumnezeu cel care îl înalţă pe om mai presus decît pe cîine... dacă e aşa. Cine ştie dacă nu ea însăşi e sortită să fie soţia sameşului, întocmai ca Doamna de la Myri, peste douăzeci şi trei de ani ? Viaţa e un fel de loterie, aşa cum îi spusese *fjallkongur*-ul tatălui ei... bietul bătrîn, ce-ar fi dacă la această loterie s-ar alege cu o aprindere de plămîni în culcuşul din adăpost de munte, la cei peste 70 de ani ai lui ? Nu, nu trebuia să se gîndească la asta, nu trebuia să se gîndească la nimic rău, numai la ce e bun şi frumos.

„Me-eh-eh..."

În behăitul oiţei răzbătea un sunet ciudat, un fel de nebunie, un tremur răguşit, aproape muribund, care o făcu pe Rosa să se întrebe dacă oiţa behăise într-adevăr. Nu mai era behăit, era urlet de agonie. Nu cumva o fi chiar Diavolul acolo şi o strînge de gît ? Prăbuşirile şi zgomotele continuară cu întreruperi la răstimpuri, ceva se lovi de scară şi se pocni de uşă, casa întreagă se cutremură din toate grinzile, apoi se aşternu linişte şi tăcere, afară de rafalele ce loveau în fereastră şi de bătăile inimii ei, şi spera că vîrtejul a luat sfîrşit, că miaua o să se liniştească, dar de-abia i se potolise zbuciumul pieptului, cînd o lovitură puternică zgudui uşa, răsunînd prin toată casa, şi iureşul se năpusti din nou cu un vuiet, nişte tropăituri, un clocot şi un tărăboi de parcă totul se năruia. Mai întîi, femeia se gîndi că zgomotul şi clocotele veneau dinspre munte, sau că partea din faţă a locuinţei se năruise, dar auzi pe urmă un behăit ca un ţipăt şi-şi dădu seama că oaia era sugrumată. Tremurînd de groază, se ghemui lîngă pat, chemînd în ajutor pe Dumnezeu şi pe Isus, rostindu-le numele în neştire, ca unul care se roagă pe patul de moarte. În cele din urmă prinse a se dezbrăca cu multă băgare de seamă, scoţîndu-şi rochia şi rămînînd în cămaşă. Dar nu îndrăzni să se dezbare şi de aceasta, pentru că putea cu fiece mişcare să trezească puterile întunericului care se furişau. Treptat şi cu încetul se strecură în pat şi, trăgîndu-şi pătura peste cap, nu se simţi mai uşurată decît atunci cînd şi-o strînse atît de tare în jurul trupului, încît nici un pic de aer să nu poată pătrunde pînă la el. Zăcu aşa cîtva timp, tremurînd încă şi

simțind mereu o durere în inimă. Nici o amintire nu reușea să o mai aline, căci groaza e mai puternică decît toată fericirea cuiva strînsă la un loc. Căută să-și îndrepte gîndul și să spere în depărtatele zori, căci veșnic făptura omenească își caută izvor de mîngîiere, și în această căutare a unei consolări, chiar atunci cînd orice retragere e tăiată, stă dovada că ești încă în viață.

Multă, foarte multă vreme rămase acolo, tremurînd de spaimă, pînă ce căzu într-o amorțeală, într-o nesimțire grea, care nu era nici somn și nici odihnă trează, ci o călătorie anevoioasă printr-o lume fără loc și fără timp, în care retrăi iarăși întîmplările cele mai de necrezut ale trecutului și întîlni oameni pe care îi mai cunoscuse odată, într-un șir de vedenii nefirești de limpezi, dar cumplite prin amănunțimea lor. Auzi din nou mormăitul unui glas uitat de mult, un glas care niciodată nu avusese pentru ea vreo însemnătate. Văzu iară și iară acea zbîrcitură pe un chip de care nici nu-i păsa. Fiece față ce se ivea dinaintea închipuirii ei rătăcite căuta să-i pătrundă în minți ca un cancer. Văzu, de pildă, chipurile musafirilor din dimineața trecută cu o amănunțime care aproape o îngrețoșa. Vedeniile acestea o înspăimîntau cu atît mai mult cu cît erau mai limpezi și mai lămurite. Se înverșunau să i se întipărească în creier, să nu mai poată fi niciodată șterse.

Stăteau acolo, în revărsarea cenușie a zorilor adormite, cu fețele lor țepene, asemenea unor morți pe care îi vedem în vis — vin spre noi și pretind că trăiesc, și totuși în visul nostru știm că-s morți, pentru că am fost cîndva de față la înmormîntarea lor. Rînjetul lor melancolic este rînjetul unui mort. Spusele lor, neînchipuit de obositoare, sînt spusele morților. Chipurile pe care și le arată sînt numai măști, icoane pe jumătate înghețate, plutind peste groaza prăpădului care i-a înghițit. Nici un om în toate mințile n-ar putea crede că acestia sînt niște gospodari stăpînitori de pămînt. „Într-un rînd Bjartur își făcuse socoteala că va ajunge sameș cam în douăzeci și trei de ani, dar eu unde voi fi atunci?“ se întreba Rosa. Și taică-su visase să fie odată un gospodar bogat, poate chiar un sameș. Își clădise o moară peste pîrîu și, totuși, unde dormea el în noaptea asta? Se culcase undeva, el, om de peste 70 de ani, bolnav de reumatisme și slab de piept, iar moara sta, năpădită de

mușchi, la pîriu. Unde erau țurloaiele și fălcile, jucăriile copiilor din Nidurkot ? Speranțele copilăriei sale fusesră turmele imaginare, vacile ude de rouă și cu ugerele grele, iepele jucăușe aduse la montă cu mîndri armăsari, toate acestea pe propriile ei pășuni de munte. Și mai visase să fie tot așa de poetică și de isteață ca soția sameșului și să trăiască într-un conac frumos. Și acum unde locuia ? Unde îi erau turmele, unde îi era geniul ? Avea o singură oaie și de-abia știa să scrie. Fusese un copil bogat la moara tatălui său. În zilele acelea, speranțele ei erau vacile, visele ei — caii poeziei. Pîrîul de lîngă casă își avea cîntecul lui. Clădirea morii, care nu fusese niciodată o moară, avusese și ea un suflet, un astfel de suflet, încît nimic în viață nu i-a mai putut semăna. Vedea fălcile și țurloaiele zăcînd pe mal lîngă casa morii, văzu și scoica pe care taică-su o găsise pe malul mării. Atît de mult îi plăcuse scoica aceea — fusese o comoară fără preț pe lume, nici unul dintre frații și surorile sale nu avusese voie să se joace cu scoica ei — oare ce s-o fi ales de scoica ei ?

„Ma-a-a-a..."

Strigătul ascuțit o trezi pe loc din letargie. În urechile-i amorțite răsună ca un strigăt de necrezut : oaia fusese ucisă, și acum, cu ajutorul Necuratului, după trei ore, a înviat. Acel strigăt răgușit, subpămîntean, nu putea fi al unui animal născut. Era țipătul sufletelor chinuite, despre care vorbesc scripturile. Toți diavolii și strigoii pustiei s-au adunat jos în această singură oaie. Sînt strigoii celor ce nu se pot odihni în mormintele lor, strigoii copiilor părăsiți sub o stîncă în deșertul pietros și lăsați să moară acolo, strigoii țăranilor cu beregatele tăiate pentru măduva oaselor lor, sînt papistași ce-i urăsc pe Dumnezeu și pe Isus și n-au altă dorință decît să tîrască toată lumea jos, în iadul lor veșnic. La fel se tîra și noaptea asta.

Într-un sfîrșit căpătă destul curaj ca să strecoare o privire de sub pătură, și, iată, în odaie strălucea o slabă rază de lumină. Spre marea ei ușurare, își dădu seama că noaptea e pe sfîrșite. Oricît de lungă, oricît de dureroasă ar fi noaptea, în cele din urmă zorile sosesc. Vîntul se potolise, dar ploaia cădea necontenit, îmbrățișînd totul de aproape și de departe în cernerea ei grea și nesfîrșită. Și oița tot mai behăia. Pe încetul lumina din cameră se întărea și pe încetul

şi starea sufletească a femeii se schimba. Oboseala bezmetică a nopţii fu răpusă treptat de ziua dătătoare de curaj. În sfîrşit. se făcu atîta lumină, încît nu-i mai fu frică de animal. Îl ura. Era un duşman. Ficce behăit o aţîţa mai mult, era ca şi cum ar fi turnat gaz peste foc. Cu orice preţ, avea să oprească această gură diavolească, nu aştepta decît mai multă lumină, mai multă bărbăţie, şi apoi nimic nu o va opri să se năpustească asupra animalului şi să-l nimicească într-un fel sau altul. În cele din urmă, nu se mai putu stăpîni şi sări din pat. Nici nu se mai sinchisi să se îmbrace, ci deretică prin casă cu braţele goale şi sînii pe jumătate dezgoliţi, cu faţa palidă şi nedormită şi ochi ce străluceau, sălbatici. În lumina cenuşie a zorilor căută sub grinda cea mare şi scoase la iveală fierul coasei lui Bjartur. O despături din pînza ei de sac, se uită la tăiş şi îl încercă pe un fir de păr. Apoi coborî. Miaua o luă la fugă din colţ în colţ, îngrozită. O urmări. Se împiedică de greble şi de frînghii încolăcite, care căzuseră în forfota de peste noapte. Dar acum nu-i mai era frică, nici o teamă închipuită nu mai putea să o abată de la ţelul ei. După cîtva timp, izbuti să prindă oaia. Descolăci un capăt de frînghie şi tîrî oaia afară peste prag. Animalul se împotrivea cu îndărătnicie, suflînd pe nările ei mărite. Îl tîrî în curte spre locul unde pîrîiaşul se vărsa în mlaştină. Acolo trînti oaia pe spate, cu capul spre apă. Îi legă picioarele cu frînghia. Era lumină destulă să vadă ce făcea.

Se puse pe treabă cu dinadinsul. Ca un casap priceput despărţi lîna din jurul gîtului oii, dar animalul îşi simţise moartea şi tremura convulsiv sub mîna femeii, gîfîind cu gura deschisă şi nările umflate şi zbătîndu-se nebuneşte în legăturile care-l ţineau. Dar în acele clipe femeia nu mai ştia ce e mila. Stînd călare pe oaie, îi ţinu strîns trupul care se zvîrcolea între picioarele ei pînă cînd se potoli îndeajuns ca să-i pună tăişul la gît. Fierul coasei nu era tocmai potrivit ca să slujească drept cuţit de măcelar, căci, deşi destul de ascuţit, era greu de mînuit şi trebuia să ai multă grijă să nu te tai. Fu nevoită să-l apuce cu amîndouă mîinile, şi astfel pierdu stăpînirea asupra capului oii, care se zvîrcolea de moarte. Dar nu se lăsă biruită de toate aceste greutăţi. Tăie şi căsăpi gîtul oii, în vreme ce sîngele, în ţîşnituri calde, se juca pe mîinile ei, stropindu-i faţa. Cu

timpul, pe măsură ce pierdea sînge, animalul se zvîrcolea din ce în ce mai slab, şi, în sfîrşit, nici nu-şi mai ridica botul, ci se întinse şi zăcu liniştit, cu gura gîlgîind. În cele din urmă femeia îi găsi beregata. Vîrî tăişul mai adînc, tot mai adînc. Un spasm voluptuos scutură animalul prins între picioarele femeii. Apoi nu mai mişcă decît din coadă. Beregata era larg deschisă, arătînd albeaţa şirei spinării. Femeia i-o tăie. Încă un tremur de-abia simţit, şi oaia zăcea moartă. Femeia îi reteză capul şi lăsă trupul să sîngereze în apă; în iarbă se prelinseseră doar cîteva picături de sînge. Se aşeză pe malul apei şi, după ce se spălă pe mîini şi pe faţă, şterse cu muşchi tăişul coasei. O trecu un fior — era atît de sleită de puteri, încît simţi că leşină. Nu se mai gîndi la ceea ce făcuse, ci, ameţită, se întoarse împleticindu-se în casă, să se îmbrace. Se aşeză pe pat. Îşi astîmpărase pornirea pătimaşă. Îşi făcuse treaba, şi acum, în lumina tristă a zorilor, simţea o amorţeală plăcută curgîndu-i prin mădulare. Se lăsă pe spate, îşi trase pătura peste umerii goi şi adormi.

Era ziuă de-a binelea cînd se trezi din nou. Ce visasc? Îşi trecu mîna peste ochi şi peste frunte ca să rupă păienjenişul dintre somn şi trezire, să despartă visul de realitate. O visase pe Doamna de la Myri. Se făcea că săvîrşise o faptă de care avea să se îngrozească întreaga obşte: tăiase beregata Doamnei de la Myri. Dar cînd se uită pe fereastră, şi-aduse aminte că nu omorîse decît o biată oaie, o oaie fără altă vină decît că fusese cel puţin la fel de îngrozită ca şi dînsa în singurătatea nopţii. Şi, totuşi, nu avea mustrări de conştiinţă pentru ceea ce făcuse. Tot ce simţea era numai uimire. N-o putea înţelege pe femeia nedormită care în dimineaţa acelei zile se ridicase din pat înarmată, ca Moartea, cu o coasă. Se îmbrăcă, îşi înfăşură broboada în jurul capului şi pe umeri şi acum era aceeaşi femeie ca şi ieri. Dar oaia nu mai behăia. Îşi dădu seama numaidecît că trebuia negreşit să ascundă de Bjartur urmele faptei sale, totul depindea de asta. Se duse la pîrîu, unde oaia descăpăţînată zăcea pe mal, şi o lovi cu piciorul: o oaie măcelărită. O oaie măcelărită? Fiece fibră a trupului ei fremătă, anticipînd, tresăltînd de bucurie, căci nu era numai un hoit de oaie, era carne. Carne proaspătă. Acum, în sfîrşit, înţelese ce făcuse: omorîse o oaie ca să aibă carne proaspătă.

Visul ei de toată vara, visul cel mai mare şi mai scump avea să fie, în cele din urmă, îndeplinit.

Simţi că-i lasă gura apă, simţi în trup o foame binecuvîntată, iar în suflet prevestirea unei fericite îndestulări. Tot ce mai avea de făcut era să pregătească oaia şi să pună oala la foc. Îşi găsi briceagul şi, după ce-l ascuţi pe două pietre, se apucă să taie oaia. Cu toate că niciodată nu luase parte cu propria-i mînă, toamna, la tăierea oilor, totuşi urmărise lucrarea şi, de bine, de rău, o cunoştea. Scoase deci măruntaiele cît putu mai bine, răzui seul, luînd seama să nu străpungă băşica fierii, apoi spălă stomacul la izvor. Cînd fu pe sfîrşite cu această treabă, dădu fuga în casă şi, fără zăbavă, puse oala la foc. Îndopă gîtul cu grăsime, făcu din prapur o piele de cîrnaţi şi le puse pe toate în oală, împreună cu inima şi rinichii. Curînd, casa se umplu de mirosul măruntaielor în clocot. Şi în timp ce acestea fierbeau încet, isprăvi de tăiat oaia şi ascunse urmele măcelului, aşa ca nici măcar ciorile să nu mai poată găsi nimic. Legă maţul gros de uşă, îl răzui, apoi tăie trupul cu satîrul şi îl puse cu sare într-o ladă.

În curînd, masa fu gata.

Poate că niciodată la vreun ospăţ mare în vreo locuinţă seniorială nu s-a dat o masă mai gustoasă şi mai ispititoare decît aceea la care femeia mlaştinilor se aşează acum în propria ei gospodărie. Ceea ce e sigur e că niciodată, începînd cu zilele lui Gudmundur cel Bogat[1] şi ale vechilor *hofdingi* de odinioară şi pînă în vremurile noastre, niciodată o astfel de bucăţică n-a mai iscat atîta bucurie în trupul şi-n sufletul celui ce o mînca... o bucurie ca bucuria pe care o cunoscu această femeie cînd se înfruptă din grăsimea sărată şi atît de gustoasă a gîtului umplut, din inima cărnoasă şi dulce a oiţei, din carnea fragedă cu fibre subţiri a rinichilor, cu acel iz specific lor, şi din feliile groase ale cîrnatului de ficat înecat în grăsimea din oală. Sorbi sosul gros, o dată cu mîncarea. Înfuleca de parcă n-avea să se mai satură niciodată. Fu prima ei zi fericită de la nuntă. După aceea, îşi făcu o cafea din boabele dăruite de maică-sa şi mîncă mult zahăr. După masă căzu din nou într-o

[1] Una dintre căpeteniile primei generaţii de colonişti ai Islandei.

toropeală plăcută. La început, se aşeză lîngă plită cu mîinile în poală, moţăind din cap. Dar în cele din urmă, dîndu-şi seama că nu se mai putea ţine pe scaun, se culcă şi adormi. Şi dormi ore întregi.

12. Părerea doctorului

Bjartur îşi aduse oile acasă abia a patra zi, şi, chiar în dimineaţa următoare, plecă la oraş, în tovărăşia cîtorva ţărani din văile de către miazănoapte. Răscolul ieşise cu bine şi putu lua cu sine o turmă de douăzeci de miei. Dintre aceştia, doisprezece erau puşi deoparte ca să-şi plătească datoria pentru pămînt către sameş, iar în schimbul celorlalţi, negustorul avea să-i dea un sac de făină de secară, ceva peşte sărat, cîţiva funţi din toate: grîu, zahăr, făină de ovăz şi puţin tabac de prizat. În afară de aceste merinde, aduse acasă măruntaiele mieilor, şi după aceea trebui să mai facă încă trei drumuri la oraş pentru nutreţul calului. Nu dormi decît puţin, călători zi şi noapte, socotind că e mai bine să facă trei călătorii în loc de una singură, cum face orice bogat, decît să intre în datorii pentru transport. Istovit de atîta drum prin noapte, ud pînă la piele datorită ploilor repezi de toamnă şi murdar de noroi pînă peste genunchi din pricina cărărilor alunecoase, cînd ajunse, în sfîrşit, acasă, nu putu să nu se minuneze de înfăţişarea soţiei, atît de fragedă şi de sănătoasă arăta. Era ca un nap de Suedia, care înfloreşte mai frumos toamna, şi desigur că trebuie să-i fi trecut toată spaima ei de strigoi de vreme ce dăduse drumul oiţei pe care i-o lăsase să-i ţină tovărăşie.

Dar Bjartur îşi dădea seama că boala de nervi e o boală îndărătnică şi poate izbucni în felurite chipuri şi mai ştia că un lucru făcut la timp te cruţă de osteneli înzecite, aşa că nu uitase să treacă pe la doctor. Scoase din buzunar o cutiuţă cu hapuri pe care le căpătase de la doctorul Finsen şi le întinse neveste-si.

— Se zice că astea fac minuni, grăi el. Cred că la ele nu şi-or fi precupeţit ştiinţa, cum au făcut la doctoriile pentru cîini. S-ar părea că hapurile astea îţi întremează aşa de

bine toate măruntaiele, că nu mai trebuie să te temi de nici o boală. Au un fel de zeamă în ele care vindecă orice ceptură, preîntîmpină orice durere de măruntaie şi-ţi primeneşte sîngele, întărindu-l.

Nevastă-sa luă darul şi-l cîntări în palmă.

— Şi cît crezi c-am dat pe ele ? spuse el.

Femeia n-avea de unde să ştie.

— Ce crezi c-a spus bătrînul Finsen cînd am dat să-i plătesc ? „N-o să facem caz pentru un moft ca ăsta, dragul meu Bjartur ; nu ne uităm noi la un *eyrir* [1] sau doi, mai ales cînd e vorba de membrii partidului nostru", mi-a zis bătrînul. „Bine, zic. Eu, care abia de un an de zile am gospodăria mea, niciodată n-am fost atît de sus încît să fiu privit ca membru în partidul doctorului." „Fiindcă veni vorba, dragul meu Bjartur, zice, cu cine am votat la ultimele alegeri ?" „Cu cine-am votat ? întrebai eu. Nu s-ar cuveni ca un membru al *Althing* [2]-ului să ştie acest lucru mai bine decît oricine ? Întrucît mă priveşte, am fost atunci şi sînt şi acum de aceeaşi părere, adică socot că ar fi culmea trufiei ca muncitorii agricoli şi micii proprietari să-şi bată capul cu politica, de vreme ce oricine poate vedea şi cu ochii închişi că guvernul este şi va fi întotdeauna de partea celor mari, şi nu de partea celor mici, şi că cei mici nu se vor face nici cu un dram mai mari amestecîndu-se în treburile celor puternici." „De, prietene, nu prea ai dreptate, zise el, vorbindu-mi ca de la om la om. Guvernul, mi-a zis, este mai întîi şi întîi pentru popor ; şi dacă poporul nu votează, şi chiar cu multă chibzuială, ajung să fie aleşi în guvern oameni lipsiţi de răspundere, şi asta trebuie să ne intre bine în cap tuturor, chiar şi cui n-are prea multe de aşteptat în privinţa asta." „Da, i-am zis, fiindcă nu voiam să mă necăjesc luîndu-mă la harţă cu bătrînul, mare lucru este să fie om atît de învăţat ca dumneata, doctore, şi de aceea am spus-o întotdeauna sus şi tare că noi, cei din partea locului, avem noroc cu carul că ne reprezintă în *Althing* un cărturar ca dumneata." Ce-i al lui e-al lui, e tobă de carte cocoşul ăla bătrîn, cu mîinile alea gingaşe de doctor şi

---

[1] *Eyrir* (plural *aurar*) — monedă divizionară reprezentînd o sutime dintr-o *krona*.

[2] *Althing*-ul — Adunarea Poporului din Islanda, parlament înfiinţat în anul 930.

cu ochelarii ăia din aur curat. „Nu știu cum se face, zic, da' am și eu un năravˌ să plătesc tot ce cumpăr, căci sînt de părere că libertatea și independența cuiva stau în aceea că să nu fie dator nimănui și să-și fie propriul stăpîn. Și de aceea te rog, doctore, nu te mai codi și spune-mi cît costă afurisitele dumitale de hapuri; știu că sînt niște hapuri straşnice, care te înzdrăvenesc dacă vin de la dumneata.“ Dar oricît am dat cu gura, el nici n-a vrut să audă de bani. „Să nu uităm unul de altul la toamnă, zice, și să ne arătăm la ora și locul potrivit ca să votăm, pentru că vremurile sînt grele, zice, sînt cumplit de grele, și *Althing*-ul trebuie să facă față multor probleme serioase, și e nevoie de oameni cu judecată ca să găsească o ieșire din toate astea, ca să-i apere pe oamenii ce muncesc de sarcinile ce-i împovărează și să lupte pentru neatîrnarea țării.“ Și apoi bătrînul cela impunător, cum n-a mai fost altul, și vrednic de respectul oricui, iată-l că se ridică în picioare, pune o mînă pe umărul meu și zice: „Salută pe soția dumitale din parte-mi cu toată căldura și spune-i că-i trimit de încercare aceste hapuri. Spune-i că sînt printre hapurile cele mai bune făcute pînă acum, în ceea ce privește umorile, și sînt bune mai ales pentru întremarea nervilor.“

13. Skaldkona

Multă lume se perindase pe la Sumarhus în toamna aceea, fiindcă drumul către oraș ducea prin vale. Zilnic, șiruri lungi de cai încărcați cu poveri înaintau cu greu pe malul gîrlei, îndreptîndu-se spre dealuri, în drumul lor spre Fjord, în timp ce chiaburii, stăpînii cailor, lăsau coloana în seama argaților și se abăteau la Sumarhus. Uneori gospodarii, întorcîndu-se beți de la oraș, băteau la ușa lui Bjartur și a soației lui în toiul nopții și, gălăgioși și limbuți, trăncăneau despre poezie și desfrîu. Cîntau cît îi ținea gura cîntece de ruşine, cîntece patriotice, stihuri deocheate și versuri hazlii, ținînd-o tot într-o petrecere noaptea întreagă, pînă cînd vărsau pe podea și adormeau în patul gazdelor. Cîte o nevastă de gospodar părăsea și dînsa șleaul, alegîndu-și

cu grijă drumul peste mlaştini, pe calul ei domol, numai şi numai ca s-o sărute pe scumpa lor Rosa de la Sumarhus. Una dintre aceste femei era însăşi Doamna de la Myri. Călare pe calul ei, Soti, se ducea la oraş, purtînd o fustă care părea destul de largă ca să cuprindă jumătate din parohie. Avea cioltar brodat sub şa şi purta o pălărioară de călăric, cu văl; îşi ridică vălul pînă la jumătatea nasului şi o sărută pe scumpa ei micuţă. Doamna îi făcu Rosei cinstea să bea patru ceşti din cafeaua ei, şi cînd i se arătară proviziile, îşi dădu cu părerea că peştele sărat le va ajunge pînă la Crăciun, şi făina de secară, pînă la Anul nou, dacă vor fi folosite cu chibzuială. Spuse că desţelenirea pămînturilor noi, o mişcare populară în ţară. în clipa de faţă era o mişcare într-adevăr minunată, fiind însufleţită de însuşi spiritul vechilor colonişti. Spuse că pe această mişcare se întemeia înflorirea ţării în viitor, în aceeaşi măsură în care s-a întemeiat şi în trecut. Această mişcare se numea iniţiativă particulară, şi numai ea putea să înfrîngă feluritele tendinţe politice nesănătoase, care, din păcate, erau acum tot mai răspîndite în oraşele de pe coastă şi ţinteau să coboare pe om, punîndu-l în acelaşi rînd cu dobitoacele, atît din punct de vedere fizic, cît şi spiritual. Spuse că ea îi socoate pe cei ce-şi părăsesc pămînturile spre a merge la oraş ca pe nişte suflete pierdute; nu-i aştepta nimic alt decît dezmăţul.

— Cum poate oare cineva cu mintea sănătoasă să părăsească florile dragi sau Munţii Blaſjoll, care înalţă inima omului pînă la cer? întrebă ea. Pe de altă parte, cei care îşi au pămîntul lor sînt adevăraţii preoţi ai lui Dumnezeu, ei dau un imbold vieţii, frumosului şi binelui. Pe umerii fermierului din această vale se reazemă toată mărirea şi progresul naţiunii islandeze în trecut, în prezent şi în viitor.

— Da, răspunse Rosa, bine e să fii liber. Libertate înainte de toate.

Skaldkona era încîntată, mai mult decît încîntată, să audă rostindu-se astfel de simţăminte; aşa era sănătos să gîndească oamenii! Nici strălucirea vieţii de la oraş, nici zădărnicia acestei vieţi nu se puteau compara cu felul ei de a gîndi. Iată o femeie al cărei suflet se îndrepta liniştit către culmile înalte ale idealismului şi pe care proştii

n-au izbutit s-o înspăimînte, căci ea ştia bine că poveştile despre arătările strigoilor din mlaştinile de aici erau poveşti grosolane de-ale prostimii, născocite de către nişte bieţi fricoşi, fără ştiinţă de carte, care trăiseră cu sute de ani în urmă. Îi mulţumi pentru cafeaua cu adevărat minunată pe care i-o făcuse şi îi mărturisi că o pizmuia pentru un lucru, şi anume pentru odăiţa ei, unde toată gospodăria îi stătea sub ochi, cîtă deosebire faţă de o casă mare, unde e atîta alergătură! Nimeni nu-şi dă seama cîte nopţi nedormite înseamnă o casă mare! Casa ei avea douăzeci şi trei de încăperi, nici mai mult, nici mai puţin. Rosa putea fi martoră, de pe cînd era slujnică la ei; avea în slujbă peste douăzeci de oameni de care trebuia să se îngrijească — oameni de toate vîrstele şi caracterele, aşa cum sînt oamenii pe lumea asta — şi fiecare clipă, spunea poeta, trebuia să ţi-o petreci ţinîndu-te după ei, supraveghind slugile pe care nu te puteai bizui, păstrînd legături paşnice şi armonioase cu toţi şi încercînd să răspîndeşti lumina şi balsamul peste viaţa micii comunităţi.

— Adevărata fericire a vieţii la ţară nu înseamnă să ai neapărat o locuinţă măreaţă, ci o căsuţă, un petic de pămînt, un mic cămin. De ce? Iată, dragă, ce voiam să-ţi spun. Aşa cum zice poetul:

Adevărata fericire-n căsnicie,
Te apără de-a sorţii vijelie...

Apoi încep să vină copiii — drăguţii de ei! — nu ca să scadă, ci ca să sporească mai mult bucuria. Dar tu cînd oare îi aştepţi pe ai tăi, draga mea, dacă-mi îngădui să te întreb?

La întrebarea aceasta neaşteptată, Rosa se tulbură deodată. Privirile îi rătăceau pretutindeni, ferindu-se de *skaldkona*, şi nu găsi nici un răspuns. Iar cînd nevasta sameşului întinse mîna spre ea, femeia sări în picioare, ca şi cum gîndul unei asemenea atingeri ar fi fost ceva aproape necuviincios, şi se feri de această atingere, aţintind asupra micuţei *skaldkona* o privire sălbatică, fioroasă, plină de o mînie cu totul de neînţeles după convorbirea dulceagă dinainte. Era greu de spus ce se ascunde dincolo de misterul acesta: Să fi fost spaimă? Sau ură? Sau poate o

nedumerire lipsită de orice patimă, sau toate acestea la un loc ? Un lucru, totuşi, se vedea limpede în privirea aceea fixă, şi acesta era : „Nu mă atinge". Şi încă ceva : ochii aceia străniі oglindeau mîndria de a înfrunta nebuneşte pe nevasta sameşului, care ar fi putut fi tălmăcită astfel : „Nu-ţi fie teamă, ţie n-am să-ţi cer niciodată vreun ajutor".

În orice fel şi-ar fi tălmăcit mama lui Ingolfur Arnarson purtarea Rosei, nu încape îndoială că o tulbură adînc. Renunţă la orice discuţie, neştiind cum să schimbe mai repede vorba. Avu grijă să nu se mai uite în ochii tinerei femei. În acest scop îşi îndreptă privirile pe fereastră, dar, din păcate, peste Blafjoll plutea o ceaţă uşoară, aşa că nu putu să-i arate cum îşi ridică munţii piscurile spre ceruri. Era atît de tulburată, încît uită, pentru moment, să-i ofere sprijinul ei în prezent şi în viitor. Ca urmare se simţi datoare să proclame că totul în viaţă e să te poţi găsi pe tine însuţi. Un simplu aforism, şi iat-o iarăşi plutind pe mări liniştite. Pentru ea era neîndoielnic lucru că soţul şi soţia s-au „găsit" unul pe altul în mlaştini.

— Am observat că oamenii săraci sînt întotdeauna mai fericiţi decît aşa-zişii oameni bogaţi, care în realitate nici nu există. Ce sînt oamenii bogaţi ? Sînt oameni care au afaceri multe şi — dacă socoteşti bine — au numai griji, şi nimic altceva. Coboară în mormînt la fel de săraci ca şi ceilalţi, doar că s-au necăjit mai mult pentru a-şi dobîndi mijloacele de trai şi s-au bucurat mai puţin de o adevărată fericire. În ce mă priveşte pe mine, pot spune că fiece bănuţ pe care am izbutit să-l punem deoparte se duce pe simbriile muncitorilor. De trei ani şi mai bine mă tot gîndesc la o rochie nouă, dar nu văd cîtuşi de puţin cum aş putea să mi-o fac.

— Vai, vai... spuse cu nepăsare Rosa.

— Sînt aşa de mulţi oci pe care am vrea să-i ajutăm, spuse doamna, dar în vremuri atît de grele, noi, oricît am dori să facem acest lucru, de cele mai multe ori nu ne putem îngădui îndeplinirea dorinţei.

— Noi, ăştia, avem de toate din belşug, spuse Rosa.

Răspunsul fu pe placul nevestei sameşului, ba chiar îi plăcu foarte mult, acesta fiind spiritul pe care se reazemă neatîrnarea ţării.

— Nu sînt sigură, draga mea, spuse ea cu un aer tainic, dacă ai aflat sau nu că ani de-a rîndul sfatul obștii s-a împotrivit din răsputeri ca soțul meu să-i vîndă pămînt lui Bjartur al tău. După cum știi, el i-l cerea mereu, în fiecare an. Dar cei din sfatul obștii susțineau că Bjartur n-o să fie niciodată în stare să-și întrețină nevasta și familia și se prea poate ca în curînd obștia să se trezească pe cap cu o liotă de copii, pentru că așa s-au deprins oamenii în zilele noastre, ca familii întregi să fie ținute pe socoteala obștii. Și impozitul plătit de cei cîțiva care o duc mai bine e mai nimic, iar birul pus asupra noastră, a așa-zișilor oameni cu dare de mînă, devine pe an ce trece mai apăsător. Apoi, către sfîrșitul iernii trecute începu să se vorbească pe șoptite despre tine și Bjartur, la noi acasă, la Myri, și nu mult după aceea s-a întrunit la noi sfatul obștii. Atunci am luat taurul de coarne și am spus: „Cu Bjartur să nu vă fie teamă. Dacă nici fata bătrînului Tordur din Nidurkot nu e femeia care să se descurce acolo, în smîrcuri, și să-l ajute și pe Bjartur să se descurce, nu mai rămîne decît un singur lucru, și anume: să cer și eu ajutorul obștii, și asta pe loc și fără întîrziere. Căci, dacă există un om harnic și de încredere în întreaga obștie, acela este bunul nostru Tordur din Nidurkot, omul cu suflet ales, întotdeauna cel dintîi la plata dărilor. Parcă-l am chiar acum în fața ochilor, așa cum îl văd în fiece an, cînd vine la soțul meu, cu banii în buzunar. Își pune pălăria sub scaun, desface acul de siguranță de la buzunarul de la piept și își scoate punga, învelită în două basmale, una roșie și alta albă — oameni ca el nu cer ajutor altora. Iar pe Bjartur îl cunosc și pe el ca pe mine însămi; poate nu e un vînător de avere, lacom de cîștig, așa cum nici lingău nu e, dar e fără doar și poate un om întreg, pe care te poți bizui întru totul. Pentru el, gîndul că ar putea fi dator cuiva e un lucru de nesuferit. Oameni ca ei nu trăiesc pe socoteala obștii. Astfel de oameni sînt temelia vieții neamului."

Rosa nu răspunse. Toate acestea se întîmplaseră puțin după ce *skaldkona* găsise pe această fostă servitoare a ei într-o parte a casei unde nu se aștepta să o găsească și la o oră atît de tîrzie, încît era lesne de ghicit ce căuta acolo. Dar Rosa vedea bine că nevasta sameșului era oarecum dezamăgită de nepăsarea pe care o arăta față de rolul atît

de însemnat jucat de dînsa ca să înduplece sfatul să-i dea lui Bjartur încuviinţarea de a cumpăra pămîntul. Curînd după aceea, musafira se ridică şi, după ce o sărută pe scumpa ei Rosa, drept mulţumire pentru cafea, îşi trase vălul pînă la bărbie şi se aburcă pe spinarea lui Soti.

14. Rămas bun

După cel de al doilea răscol al oilor, Bjartur tăie o oaie bătrînă pentru casă şi o sără într-un butoi. Hotărî să păstreze carnea pentru la iarnă, să mai schimbe hrana zilnică şi să aibă cu ce prăznui duminicile şi sărbătorile; dar în cîteva duminici Rosa îi dete cîte o ciozvîrtă ulmitor de fragedă, şi atunci l-ai fi putut auzi mirîndu-se cum de era carnea asta atît de gustoasă, cînd oaia fusese bătrînă şi obosită? Acum, cînd mioara Gullbra nu se arătase nici la al doilea răscol al oilor, începu să se simtă cam îngrijorat de soarta ei, dîndu-şi cu părerea în fel şi chip şi făcînd felurite presupuneri cu privire la soarta ei. Gîndea că se prea poate să se fi speriat din pricină că fusese ţinută legată şi a rătăcit către miazăzi, înspre Blafjoll, departe de locurile pe unde căutaseră ei. Adesea îşi întreba soţia ca să afle cînd văzuse pentru ultima oară oiţa, dar singurul răspuns era că oiţa rătăcise peste mlaştini, pînă ce n-a mai zărit-o.

Apoi veni al treilea răscol al oilor, şi Bjartur de la Sumarhus îşi strînse toate oile, în afară de această singură mioară. Simţea el că era ceva ciudat în toată povestea şi îl apăsa greu pe suflet. Era vechea parabolă a oii rătăcite.

— E cea mai minunată făptură din cîte sînt pe lume, spunea el, un adevărat mărgăritar printre animale. Gîndeşte-te ce mîndreţe de oaie, cu coarnele răsucite, cu spinarea lată şi muşchiuloasă, de soi bun, şi vicleană, ca oile „Reverend Gudmundur", şi ce uitătură avea, aspră şi bănuitoare, fără să-i pese de om cîtuşi de puţin. Asemenea oi sînt ca fiicele *fjallkongur*-ilor, atît de alcasă le este înfăţişarea. Dar nu e o trufie sau o viclenie care să le ducă

pe căi greşite, ci o trufie care le face să caute ce e mai bun şi să-l găsească.

Şi pe cînd se dezbrăca să se culce, îi spuse :

— Tare-aş vrea s-o visez pe mica mea Gullbra în noaptea asta.

— Dar tu nu crezi în vise, Bjartur, obiectă nevastă-sa.

— Cred ce-mi place ! se răsti el, mînios. Cred în orice lucru cu bun-simţ, dar nu cred în vise înşelătoare, care te tulbură şi-ţi dau bachiţe, zise şi-i întoarse spatele, supărat.

Într-o dimineaţă, cînd se trezi din somn, mărturisi că dorinţa îi fusese împlinită.

— Am o presimţire că mai trăieşte şi e teafără, zise el. Mi s-a părut că o văd pe munte, lîngă un şipot drăgălaş, cu iarbă verde. Să fiu al'naibii dacă pot să-mi aduc aminte pe unde era, căci în visul meu se făcea că ştiu şi că am mai trecut pe acolo. Dar oricît am încercat, nu m-am putut urca pe culme sus, să recunosc locurile, deşi sînt aproape sigur că era pe lîngă izvoarele calde, dincolo de Munţii Blafjoll. În schimb, am recunoscut oaia. Era Gullbra a mea, şi nu alta.

— Vai de mine... se tînguí nevastă-sa şi, o dată cu pîinea, îi dădu şi o costiţă rămasă de la masa de duminică, din oaia pe care o visase.

Toamna era în toi, şi lapoviţa înlocuise ploile de la început. Dealurile erau aproape acoperite cu zăpadă, pe mlaştini se vedeau pete mari de omăt, iar muntele din faţă era alb cam pînă la jumătatea povîrnişurilor. Vremea, totuşi, rămînea încă destul de blîndă. Se mai găseau păşuni pe-aproape de casă, şi micii erau lăsaţi pe afară. Turma lui Bjartur şi oile din Raudsmyri păşteau laolaltă, cam la vreo milă, două înspre apus. În unele zile soarele străluceа şi topea zăpada de pe munte, dar bruma tot mai stăruia pe povîrnişurile de către miazănoapte ale şuvoaielor.

— Astăzi se înseninează de tot pentru mica mea Gullbra, observă gospodarul.

Apoi dădu un ger straşnic. Într-o dimineaţă, întinderile netede ale mlaştinilor se albiră, acoperite fiind cu un strat subţire de gheaţă ; pe iarba veştedă se aşternuse brumă. Şi pe marginile pîrîului de lîngă casă se iviră bucăţele de gheaţă, şi pe sub ele jucau bolboci mărunţi, fără

astîmpăr. Ce limpede era pîrîiaşul lor, clipocind printre foiţele de cleştar! Femeia stătea pe mal, cu ochii la pîrîul rece şi cu urechea aţintită la susurul său. Copilul ei va creşte lîngă acest pîrîu, aşa cum crescuse şi ea lîngă pîrîul de-acasă.

— Acu, iată, zise Bjartur, dă-mi ceva merinde pe vreo trei zile. Mă bate gîndul să dau o raită peste mlaştini, colo, spre miazăzi.

Erau două săptămîni după întîia zi a iernii.[1]

— Nu fi prost, spuse Rosa. Sînt sigură că oaia o fi căzut pe undeva.

— Să fi căzut? repetă Bjartur, jignit peste măsură. Mica mea Gullbra? Doar e din soiul reverendului Gudmundur! Parc-ar fi vorba de vreun miel slăbănog! Trebuie să fii nebună, femeie!

— Atunci o fi lovit-o ciuma, spuse Rosa.

— Nu, n-a putut s-o lovească ciuma. Nu mai vorbi prostii.

— Dar uită-te în ce lună sîntem, omule. Nu ştii niciodată cum o să fie vremea.

— O, doar nu e întîia oară că pornesc prin mlaştini pe vremea asta, sau chiar mai tîrziu, şi pentru oile altora. Nimănui nu i-a fost milă de mine atunci, şi nici n-avea de ce să-i fie milă.

— La mine nu te gîndeşti, fireşte, se tîngui nevasta.

— Vremea e întotdeauna bună cînd stai lungit în pat.

— Ar trebui să-ţi fie ruşine să spui aşa ceva.

— Ei, n-are rost să mai vorbim, spuse el în doi peri. „Scrie la carte că fiul omului are mai multă bucurie pentru o singură oaie care s-a pierdut şi s-a aflat decît pentru o sută de oi care nu s-au rătăcit."

— Dar dacă o fi murit de ciumă?

— Cugetul meu n-o să fie împăcat, răspunse el, pînă ce nu voi fi făcut totul ca să aflu dacă e vie sau moartă. Ori poate că ţi-ar plăcea să vezi că şi cugetul din mine moare de ciumă?

— Dar dacă mă apucă tocmai atunci cînd eşti plecat?

---

[1] Potrivit vechiului calendar islandez, iarna începea în sîmbăta premergătoare lui 28 octombrie.

— O, nu poate să te-apuce chiar aşa de rău. Nu încă, în orice caz.

— Şi dacă te pierzi în viforniţă ?

— Ei, acum ajunge ! spuse el. Mi-e lehamite să tot ascult aiurelile tale fără rost. Orice s-ar întîmpla, te poţi mîngîia cu gîndul că oile sînt la păşune, acasă. Haide, dă-i cîinelui să mănînce pe săturate. Şi fă-mi o legătură cu ceva caltaboşi şi cîrnaţi cu ficat. N-ar fi rău să-mi pui şi puţină cafea rece într-o sticlă. Fă-o cît poţi mai tare.

Femeia stătu în cumpănă un răstimp şi, cu toate că ar fi fost în puterea ei să lămurească totul cu un singur cuvînt, era prea mîndră să se folosească de această putere. Începu, în schimb, cu ameninţări, care nu păreau că îl vor înduplecа să rămînă acasă.

— Dacă mă laşi singură aici, să ştii că mă duc după altul.

— După altul ! O femeie liberă ca tine nu se poate înjosi pînă-ntr-atît !

— Totuşi, am s-o fac !

— Nici nu mă îndoiesc. Dacă ţi-a intrat ceva în cap, eşti mai rău ca un catîr. Cît ar fi de îndărătnică o oaie, nu e nimic pe lîngă o femeie.

— Ştii doar în ce stare mă aflu şi că aştept un copil.

— Ştiu numai un singur lucru : copilul meu nu poate să vină pe lume decît după Anul nou. Copiii altora nu mă privesc.

— Cu toate astea, îl simt încă de mult cum se mişcă.

— Tot ce se poate, dar asta nu mă priveşte.

Oricît a mai stăruit, nu-l putu clinti pe Bjartur din hotărîrea lui. Îşi puse două perechi de ciorapi, îşi îmbrăcă amîndouă hainele de lînă, şi cum soaţa nu făcea nici o mişcare să-i pregătească legătura cu merinde, şi-o făcu singur, în timp ce Rosa sta lîngă plită, întorcîndu-i spatele. Şi totuşi nici nu-i trecu prin minte să-i spună că mîncase oiţa. El mai zăbovi cîtva timp, făcîndu-şi de lucru, parcă aşteptînd ca ea să-şi vină în fire, mai mormăi un vers sau două, dar ea tot nu-şi venea în fire şi rămînea neclintită.

— Bine, spuse el în cele din urmă, nu mai pot să mai stau aşa. E tîrziu.

Dînsa rămase tot nemişcată, cu fruntea-n pămînt.

Omul își mai încercă o dată cureluşele bocancilor, trase o înjurătură, trînti un pumn în grinda tavanului, de parcă ar fi fost primejdie să cadă casa, mai înşiră vreo două stiburi.

— Bine, zise el, dar nu merge aşa!

Nici un răspuns, nici o mişcare.

— Dacă-i aşa, poate că ar fi mai bine să-ţi las căţeaua. Că doar n-are de păzit turma.

Tăcere.

— Aşa, să-ţi las căţeaua, şi nu cumva să-ţi dea prin gînd să pleci şi să ajungi o belea pe capul altora. Nu uita că eşti soţia unui gospodar.

Tăcerea se prelungea.

— Dumnezcule mare, de ce naiba stai ca o halcă de oaie moartă?! strigă el, pierzîndu-şi răbdarea. Parcă n-ai avea destulă vreme să taci din gură în mormînt!

Cu sufletul plin de îndoială, coborî scara şi chemă căţeaua, şi aceasta, dîndu-şi seama îndată că stăpînu-său pleca undeva, se bucură nespus, crezînd că-l va însoţi. Dar cînd o chemă înăuntru, intră la bănuială şi nu voi să-l asculte, fiindcă n-avea nici o poftă să stea închisă în casă cînd stăpînul pleca la drum.

— Aici! Intră odată! spuse el. Voi, femeile, mai bine staţi împreună.

Dar pe cînd înainta spre ea, căţeaua se ferea într-una, gudurîndu-se şi izmenindu-se în fel şi chip. Da din coadă, deşi o cam lăsase în jos, se uita la el, îşi lipea urechile de cap, schelălăind. În cele din urmă se aşeză pe iarba înghеţată şi scînci ca un copil, apoi, supunîndu-se pe de-a-ntregul, se culcă pe burtă, cu botul la pămînt, clipind din ochi şi urmărindu-l cum se apropia. Cînd fu aproape s-o atingă, se întoarse pe spate şi îşi întinse labele, tremurînd. O luă la subţioară şi o duse în casă, aruncînd-o prin deschizătura chepengului. Căţeaua zăcea pe podea, tremurînd încă, dar fără a se mai împotrivi.

— Uite, Rosa, spuse el, uite-ţi căţeaua. N-ar fi rău s-o ţii închisă, că altfel e sigur că îmi va lua urma. Te las cu bine, draga mea. Făgăduieşte-mi că nu mă faci de rîs faţă de blestematul ăla de consiliu al obştii fugind la alţii.

Îşi luă desaga cu merinde şi toiagul, îşi sărută nevasta înainte de a pleca.

— La revedere, spuse el, roza mea micuță!

La auzul acestor cuvinte calde de bun rămas, inima i se frînse, lacrimile o podidiră. Nici nu mai avu vreme să se ridice și să-l sărute.

— La revedere, șopti ea, ducîndu-și mîna la ochi și ștergîndu-i cu mînecа.

Titla tot mai zăcea lîngă chepeng, cu labele rășchirate.

Bjartur coborî scara, și treptele scîrțiiră; trase chepengul după el, apoi închise ușa de-afară. Porni aproape în fugă peste smîrcurile albe de brumă, înspre miazăzi, către ținuturile deluroase.

15. *Căutarea*

Bjartur de la Sumarhus cunoștea mai bine ca oricare altul toate viroagele și coclaurile celor mai depărtate pășuni de munte unde se mai găsesc oi și după ultimul răscol. Pe clina dinspre răsărit a acelui vast podiș plin de mărăcinișuri își petrecuse el copilăria, pe clina dinspre apus păstorise toți anii tinereții sale, iar acum trăia tot într-una din aceste văi, dar slobod, pe pămîntul lui. Și datorită nenumăratelor drumuri făcute în căutarea oilor, care îl legaseră atît de strîns de ținutul acesta, ajunsese să-l cunoască din primăvară și pînă iarna tîrziu, în ciripit de păsări și mireasme, ca și în tăcerea nămeților. Dealurile înalte mai aveau însă în ochii lui și altă însemnătate decît aceea de a trage foloase de pe urma lor. Erau pentru el o hrană sufletească, un lăcaș sfînt, o lume minunată, așa cum e, fără doar și poate, oceanul pentru marinar. Cînd colinda singur dealurile, în zilele senine și friguroase ale toamnei tîrzii, cînd își rotea ochii peste mărăcinișurile încîlcite ale pustiei și primea în obraz adierea rece și curată a munților, i se trezea în suflet un cîntec de dragoste de țară. Se simțea înălțat mai presus de mărunta viață de toate zilele pe care o trăia acasă și se avînta în acel minunat simțămînt al libertății, căruia nimic nu-i poate sta alături decît numai dragostea de pămîntul strămoșesc, pe care și oile o cunosc, căci ele ar muri în munții lor dacă nu le-ar sili

cîinii să se întoarcă la ferme. Toamna, în hoinărelile lui, cînd cutreiera de la un rîu la altul, de pe o culme pe alta a podişului povîrnit, pe o cărăruie care parcă te ducea spre infinit, nimic nu tulbura privirea semeaţă a poetului. Nimic nu-l ajuta mai mult pe poet în darul său ca singurătatea unui lung drum de munte. Putea să frămînte timp de ore întregi în fel şi chip aceleaşi cuvinte, pînă cînd izbutea să le potrivească în versuri. Nimic nu venea să-i distragă mintea de la poezie. Astăzi, cînd încă o dată îşi întîlni vechiul prieten — vîntul pustiei — nu-şi îngădui nici un simţămînt de remuşcare pentru despărţirea de Rosa, ca nu cumva asemenea remuşcări să mai întîrzie bucuria adevărată a libertăţii, a pustiei. Nimic nu e mai fermecător toamna decît să porneşti înspre pustietăţi, departe, cît mai departe, acolo unde Munţii Blafjoll strălucesc mai ispititor ca oricînd. Oaspeţii înaripaţi ai verii au plecat din mlaştină aproape cu toţii, dar ieruncile n-au luat-o încă înspre cătune. Au rămas pe loc, atingînd turba îngheţată cu aripile în zborul lor greoi, cîrîind şi privind cu luare-aminte împrejur. Cele mai multe raţe s-au călătorit spre malul mării, sau spre lacurile mai calde de pe coastă, căci bălţile mlaştinilor au îngheţat şi rîurile sînt şi ele prinse în gheaţă. Cînd şi cînd, poţi zări cîţiva corbi tîrcolind şi croncănind îngrozitor. Acesta poate fi adesea un semn rău: vreo oaie moartă, sau care trage să moară pe undeva prin vecinătate. Zăpadă se vedea prea puţină acum, dar acolo unde pămîntul era lipsit de iarbă, era totuşi acoperit cu un mic strat de gheaţă. Într-un loc, o vulpe se năpusti într-un tufiş, şi un ceas, două mai tîrziu, trecu pe lîngă urmele unei turme de reni.

În ziua aceea Bjartur străbătu două văi, amintindu-şi că într-una din ele era o rîpă adăpostită, plină cu muşchi de munte, iar cealaltă avea stufişuri veşnic verzi, în jurul unui izvor care-şi păstra căldura tot anul. Dar pe nicăieri nu văzu vreo vietate, în afara unui cîrd de raţe-sălbatice, într-o dulbină a rîului care curgea printre mărăcinişuri, la sud de văi şi mai jos de mlaştini. Se înserase, şi lumina era prea slabă ca să mai caute oaia, aşa că Bjartur se îndreptă spre Munţii Blafjoll, unde ştia că poate găsi un adăpost bun

pentru noapte. Avea de gînd să mai caute a doua zi şi prin munţi, mai ales prin cei de la miazăzi, unde sînt văi al căror pămînt mai păstrează căldură şi unde se ştie că oile pot trăi toată iarna fără să li se întîmple nimic. Pe înserate luna se arătă în zare, scăldînd rînd pe rînd în lumina ei albăstruie înălţimile şi văile, smulgînd fărîmelor de gheaţă prăfuită şcînteieri de aur. Nimic nu tulbura liniştea dealurilor. Tăcere, lumină, privelişte, totul făcea ca omul să se simtă împăcat în sufletul său.

Seara, tîrziu, ajunse la adăpost — o peşteră sub Strutfell, făcută din stînci ieşite în afară — şi, aşezîndu-se la intrare, cu faţa spre lună, se apucă să mănînce. Cînd isprăvi, intră în peşteră, unde o piatră mare şi netedă, sprijinită pe nişte bolovani, slujise încă din negura timpurilor drept loc de odihnă pentru drumeţi. Bjartur se întinse pe ea, punîndu-şi traista la căpătîi în loc de pernă. De fapt, era aproape singurul drumeţ care se abătea în fiece an pe la peşteră în anotimpul acesta, şi cum cunoştea meşteşugul de a dormi pe o piatră, pe orice vreme, fără să se simtă rău, îndrăgise foarte mult locul acesta. După ce dormi cîtva timp, se trezi tremurînd. Fiorul acesta era ceva obişnuit în peşteră, dar nu aveai de ce să te tulburi dacă ştiai ce să faci ca să scapi de tremurici. Tot şiretlicul era să te scoli în picioare, să iei piatra cu amîndouă mîinile şi s-o tot întorci pînă te încălzeai. Potrivit unei datini străvechi, trebuia s-o întorci de trei ori pe noapte de cîte optsprezece ori. Oriunde, în altă parte, ar fi părut o sarcină nespus de grea, căci piatra cîntărea nu mai puţin decît vreo cincizeci de funţi, dar Bjartur găsea că e foarte firesc să o răsucească de cincizeci şi patru de ori pe noapte, fiindcă îi plăcea să-şi încerce puterea cu astfel de bolovani. După ce întorcea piatra de optsprezece ori, îi era destul de cald ca să se poată culca din nou şi să adoarmă cu traista sub cap. Cînd se trezi a patra oară, se simţi odihnit, şi iată că se iveau şi zorile pe cer. Porni îndată în sus pe povîrnişurile muntelui, să caute prin rîpe. Cînd i se făcu iarăşi cald de atîta umblet, se aşeză pe o piatră şi mîncă o bucată de caltaboş. După ce străbătu o trecătoare în munte, ajunse cam pe la amiază în ţinutul Reykjadalir. În văile de aici pămîntul e fierbinte pe alocuri, şi din nisip se ridică aburi, deşi izvoarele calde nu se văd nicăieri, iar mai jos sînt

mari întinderi pătate cu roşu din pricina apei feruginoase, şi înspre ele, pe coasta muntelui, vezi tăpşane cu iarbă şi muşchi, unde se găsesc adesea oile rătăcite. Acum însă nu se zărea nimic. O pasăre necunoscută se înălţă în zbor de pe acele nisipuri calde. „Pesemne e vreo pasăre de apă", gîndi Bjartur.

Hotărî să se îndrepte spre răsărit, să cerceteze viroagele prin care şuvoaiele se scurgeau în Jokulsa, apoi să rămînă peste noapte într-un adăpost al ciobanilor, hăt-departe, pe malul rîului, la hotarul de răsărit al ţinutului. Gerul nu era prea mare, dar cerul era acoperit, şi în timpul zilei se porni o ninsoare straşnică. Drumul ducea de-a lungul malului de apus al Jokulsei, iar pe malul celălalt se întindeau pînă departe păşunile altui ţinut. Şi cum de-a lungul întregului său curs, începînd chiar de la izvorul din ghiaţar, rîul era mare, adînc şi repede, foarte rar se întîmpla ca oile să treacă de pe un mal pe altul. Dar în numeroasele lui şerpuri, rîul da ocol la cîte o luncă în care muşchiul creştea din belşug şi unde adeseori se ascundeau oile pînă iarna tîrziu. Rîul vîjîia curgînd întunecat, greoi, prin zăpada ce se cernea mărunt, şi vuietul lui putea fi auzit la mari depărtări. Nopţile începuseră de mult să se lungească, dar astăzi lumina fusese şi mai împuţinată de zăpada care cădea tot mai din belşug; cădea în fulgi grei pe pămînt, şi în scurt timp ajunsese atît de adîncă, încît îngreuna mersul. În pustiul de zăpadă, rîul Jokulsa curgea slobod, parcă şi mai înfrigurat.

Bjartur îşi dădu seama că n-are nici un rost să umble după o oaie acum, pe lumina asta, pe zăpada asta tot mai grea, în mijlocul pustietăţii posomorîte. Mai purta şi grija mieilor săi, care mai erau încă afară la loc deschis şi în mare primejdie dacă venea vreun viscol. Dar într-o împrejurare ca asta, gîndul de a străbate tot podişul, ca să se întoarcă acasă tocmai cînd se lăsa noaptea şi vremuia cumplit, nu era de loc ispititor, iar el nu se simţea prea odihnit după o zi de drum; aşa că hotărî să se îndrepte spre răsărit, de-a lungul Jokulsei, către adăpostul ciobanilor, să-şi petreacă noaptea acolo.

Una dintre ciudăţeniile vieţii este că uneori cea mai neaşteptată întîmplare poate hotărî locul unde să poposească un călător, mai degrabă decît planul cel mai bine chib-

zuit ; astfel se întîmplă şi cu Bjartur de la Sumarhus. Tocmai cînd trebuia să treacă printr-una din numeroasele viroage care taie marginile văii pînă la rîu, zări cîteva animale sărind sprinten peste un pîrîiaş nu prea departe de el şi oprindu-se pe malul rîului. Îşi dădu seama îndată că erau reni, un mascul şi trei femele. Merseră cîtva timp pe mal, masculul pe lîngă rîu şi femelele căutîndu-şi adăpost în urma lui, toţi cu coarnele în vînt şi cu spatele la om, deoarece vîntul bătea de peste rîu.

Din viroaga lui, Bjartur îi privi cîteva clipe nemişcat. Alergau încoace şi încolo, dar tot cu spatele la el. Erau nişte sălbăticiuni de toată frumuseţea, tinere, pesemne, deci nu e de mirare dacă Bjartur socoti că a dat norocul peste el, noaptea asta, ce mai vînat de soi, dacă ar izbuti să prindă măcar unul dintre ei ! Îndeosebi, judecînd după mărimea lui, renul părea să fie o pradă minunată, şi Bjartur nu uitase că între bunătăţile ce se răsfaţă pe mesele boiereşti, carnea de ren e printre cele mai gustoase. Chiar de nu-şi va găsi oiţa, drumul va fi fost cu folos dacă va reuşi să prindă un ren. Dar, presupunînd că ar prinde masculul, cum îl va putea ucide în aşa fel încît să nu i se risipească sîngele ? Căci din sîngele de ren se face un cîrnat nemaipomenit, un cîrnat de uns pe pîine. Cel mai bun lucru ar fi să-l ducă viu acasă, numai să izbutească. Şi cu gîndul ăsta, scotoci prin buzunare după două lucruri ce sînt de neapărată trebuinţă omului la drum, un cuţit şi ceva sfoară, şi le găsi pe amîndouă : briceagul şi un ghem de sfoară din cea mai bună. Apoi, îşi făcu socoteala : „Mă reped la el acum şi-l dobor. Apoi, îi înfig vîrful cuţitului în nas, trag sfoara prin gaură şi fac un nod. În felul ăsta, trebuie să-l pot mîna cea mai mare parte a drumului peste mlaştini, sau măcar pînă ce ajung la vreun loc uşor de recunoscut unde să-l pot lega de un par şi să-l las acolo pînă cînd cobor în ţarină şi aduc oameni şi unelte.“ Sumarhus se afla, desigur, la o zi de drum pentru un om care merge pe jos. După ce Bjartur îşi făcu planul de atac, se furişă cu spinarea încovoiată în josul rîpei, pînă cînd ajunse în faţa renilor, care stăteau cu coarnele în vînt pe limba de pămînt dintre viroagă şi rîu. Se strecură cu băgare de seamă prin surpăturile mai mici, se tîrî în tăcere pînă sus pe mal şi, uitîndu-se peste culme, văzu că nu

mai era decît la doi stînjeni de mascul. Vînătorul din el se înfioră, mușchii i se încordară și simți cum îi bate inima cu putere. Puțin cîte puțin se căță în sus pe mal pînă cînd stătu în picioare, apoi se furișă binișor pînă la un pas de ren, și în clipa următoare se și repezi la el, apucîndu-l cu putere de un corn, tocmai de jos, de lîngă rădăcină. La acel neașteptat atac al omului, animalele tresăriră, își dădură capul pe spate și-și ciuliră urechile, femelele o rupseră la fugă de-a lungul rîului, sărind sprintene prin zăpada care cădea. La început, renul păru că vrea s-o ia din loc cu Bjartur agățat de capul lui, ca și cum nu-i păsa de el. Bjartur se ținea bine, și renul nu putu scăpa de el, cu toate că smucea din cap mereu. Dar în curînd Bjartur simți că n-a făcut bine că l-a apucat de corn, fiindcă avea o scoarță netedă ca de mesteacăn, care-i aluneca într-una din mîini, și renul era prea sprinten ca să-l poată înșfăca într-alt fel. Pe de altă parte, văzu mai pe urmă că trebuia să renunțe și la gîndul de a pune mîna în ceafa animalului și de a-l apuca strîns de gît ca la luptă dreaptă, căci coarnele îi erau grozav de ascuțite, și gîndul de a le avea înfipte în măruntaie nu era cîtuși de puțin atrăgător. Mai luptară un răstimp, încleștați, renul cîștigînd treptat cîte un pas, pînă ajunse să o ia mai repejor și să-l tîrască pe Bjartur o bună bucată de loc de-a lungul rîului. Deodată, fără voie, îi fulgeră prin minte lui Bjartur vicleșugul învățat în copilărie și folosit la caii sălbatici: „Caută să mergi pe lîngă ei și apoi le sari în spinare". Izbuti. Și iată-l în clipa următoare călare pe spatele renului, ținîndu-se de coarnele lui, așa cum povesti mai tîrziu: deși s-ar părea că sălbăticiunile astea au un mers ușor, a încerca să călărești un ren mascul este într-adevăr cel mai anevoios lucru ce i-a fost dat vreodată să facă; îi trebui multă băgare de seamă ca să se poată ține în spatele lui. Dar drumul nu avea să fie prea lung. Căci după ce renul făcu vreo cîteva salturi cu această povară nedorită în spinare, fără a fi izbutit să se dezbare de ea, văzu îndată că e nevoit să recurgă la o măsură disperată și, abătîndu-se din drum, făcu o săritură bruscă într-o parte și se năpusti drept în Jokulsa, scufundîndu-se adînc în apă.

Într-adevărat că Bjartur pornise la drum să-și caute oaia, însă acum călătoria lui avea să ia cu totul altă întorsătură.

Iată-l cufundat pînă la mijloc în Jokulsa, nici mai mult, nici mai puţin. Şi nu călărea pe un cal obişnuit, ci pe acel sireap ce este socotit vrednic de cele mai năstruşnice aventuri. Dar credeţi oare că Bjartur era mîndru de această romantică schimbare? Nici pe departe! Deocamdată n-avea răgaz să ia aminte nici la isprava lui vitejească, atît de neobişnuită, nici la ciudăţenia întîmplării, căci avea destul de furcă să se poată ţine în spatele renului. Se încleştase cu deznădejde de coarne, cu picioarele lipite de coastele lui, gîfîind, cu răsuflarea tăiată şi cu o negură pe ochi. Animalul fu luat de curent şi purtat un răstimp în josul rîului; şi multă vreme păru că n-are de gînd să facă nici o sforţare pentru a ajunge pe uscat. De o parte şi de alta a rîului, malurile, care se ridicau din apă înalte şi stîncoase, se arătau cînd şi cînd prin ninsoare, dar cu toate că erau atît de aproape, Bjartur se simţea pierdut ca un naufragiat într-o barcă fără vîsle şi în mijlocul oceanului. Cînd şi cînd, renul era prins în cîte un vîrtej, care-l trăgea la fund. Atunci apa îi ajungea omului pînă la gît şi îi părea atît de îngrozitor de rece, încît capul îi vîjîia şi nu-şi mai dădea seama ce se petrece cu el, dacă leşină sau dacă renul se scufundă, ceea ce ar fi însemnat pentru el sfîrşitul. În felul ăsta fură purtaţi multă vreme în jos pe Jokulsa...

16. Poezia baladei

Într-un tîrziu, se părea că renul avea de gînd să iasă la mal. Bjartur îşi dădu seama deodată că se apropiaseră de malul răsăritean al rîului şi că nu era mai mult de un stînjen sau doi pînă la crestele de gheaţă, ascuţite, care acopereau tot malul. Fură purtaţi o vreme în josul rîului, trecînd pe lîngă gheţari, dar cum malurile se înălţau pretutindeni la fel de repezi din pragurile lor ferecate în gheaţă, Bjartur nu era de loc ispitit să încerce să iasă pe uscat. Cu toate astea, simţea că cel mai bun lucru era să prindă o clipă în care renul s-a apropiat mai tare de mal, ca să se arunce în apă, apoi să caute să se caţăre pe

gheaţă, căci şederea prelungită în apă rece ajunsese de neîndurat. Îşi dădu seama, desigur, că săritura lui va fi un salt mortal, care nu putea duce decît la două deznodăminte. În sfîrşit, sosi şi clipa cînd renul, înaintînd, se apropie numai cam la un cot de gheaţă, şi atunci omul îşi încercă norocul. Lăsă din mîini coarnele animalului, se sălţă afară din apă şi se azvîrli cu partea de sus a trupului pe gheaţă. Aici Bjartur se despărţi pentru totdeauna de ren. Dar toată viaţa lui a purtat pică acestui neam de sălbăticiuni.

Şi atunci şi mai tîrziu au fost clipe cînd lui Bjartur i se năzărea că renul acela nu era altul decît diavolul Kolumkilli.

Gheaţa subţire se rupse îndată sub greutatea omului, aşa că era cît pe ce să fie luat de apă o dată cu sloiurile, dar cum zilele nu-i erau numărate, izbuti să se agaţe de gheaţa nespartă şi se smuci în sus pînă ce îşi trase din apă şi picioarele. Dîrdîia de frig, din creştet pînă în tălpi, dinţii îi clănţăneau, în toată îmbrăcămintea lui nu era locşor uscat nici cît să bagi un ac. Dar nu se simţea de loc la largul său pe pragul acela îngust de gheaţă şi se căzni să urce malul. Lucru destul de primejdios în sine, fiindcă povîrnişul nu era numai foarte repede, dar şi acoperit de polei de cînd crescuseră apele ; şi dacă i-ar fi alunecat cumva mîna sau piciorul şi ar fi căzut, nu putea fi decît un singur sfîrşit. Frînt de oboseală după păţania din apă, îi trebui un timp mai îndelungat ca să se caţăre pînă sus, dar, în sfîrşit, sosi şi clipa cînd ajunse cu bine pe malul răsăritean al rîului Jokulsa, pe păşunile îndepărtate al unui alt ţinut. Îşi scoase haina, o stoarse, apoi se rostogoli în zăpadă ca să se usuce, şi zăpada îi păru caldă faţă de apa rîului. Din cînd în cînd, se ridica în picioare şi-şi rotea braţele cu putere ca să-i treacă dîrdîiala. Nu-i trebui prea mult ca să-şi dea seama de renghiul pe care i-l jucase renul purtîndu-l peste Jokulsa. În primul rînd, îl ademenise dincolo de adăpostul unde avea de gînd să rămînă peste noapte, şi anume în coliba ciobanilor de pe malul apusean al rîului. Dar asta era o nimica toată. Cu mult mai grav era însă faptul că se pomenise, aşa, deodată, zvîrlit pe malul răsăritean al rîului Jokulsa, căci rîul curge înspre nord-est. Aşadar, ca să treacă din nou apa, va fi nevoit

să facă un ocol tocmai în partea dimpotrivă de Sumarhus, pînă la funicularul din vecinătatea gospodăriilor, şi asta însemna un drum de cel puţin douăzeci de ore, chiar mergînd repede, căci cea mai apropiată gospodărie din Jokulsardal era la o depărtare de cincisprezece ore pe puţin. Chiar dacă ar călători zi şi noapte, pătania lui îl întîrzia cu aproape patruzeci şi opt de ore, pe o urgie de vreme ca asta, ştiind că mieii lui sînt încă afară.

Cu toate că nu voia să recunoască nici faţă de sine însuşi, era sleit de puteri, iar pe acest ger cumplit hainele-i ude nu prea i-ar fi ţinut de cald de s-ar fi hotărît să se înfunde în zăpadă. Fulgii se făceau tot mai mici şi mai ascuţiţi; de-abia căzuţi pe pămînt, vîntul îi ridica din nou şi îi alunga într-un vîrtej de omăt adînc pînă la genunchi. Rufele de pe el rămîneau neatinse de ger atîta vreme cît se mişca, dar hainele îi erau îngheţate bocnă, şi genele şi barba, înţepenite de gheaţă. În traistă nu mai rămăsese decît o singură bucată de caltaboş îngheţată sloi, şi încă o jumătate dintr-o alta. Îşi pierduse toiagul. Noaptea era neagră ca smoala şi bezna atît de deasă, că puteai s-o tai cu cuţitul. Vîntul sufla dinspre răsărit, aruncîndu-i virtejul de zăpadă drept în faţă. Cînd se rostogolea pe marginea unei prăpăstii, cînd se prăbuşea într-o groapă, scufundîndu-se pînă la pîntece în pulberea de zăpadă care zbura în juru-i ca conuşa. Şi iarăşi, şi iarăşi o lua de la capăt... O singură mîngîiere: orice s-ar întîmpla, nu putea rătăci, pentru că pe stînga lui curgea Jokulsa, cu mugetul său adînc şi dătător de groază.

Înjură într-una cu atît mai cumplit cu cît nu-l mai ţineau picioarele, dar ca să-şi călească simţurile, îşi îndrepta gîndul din răsputeri şi tot mereu la bătăliile, vestite în lumea întreagă, din vechile balade. Rosti cu glas tare un vers după altul, alegînd părţile cele mai însemnate şi oprindu-se mai cu seamă asupra povestirii cu acei demoni viteji, pe nume Grimur cel Mîndru şi Andri. „Cu Grimur mă bat acum", gîndea el. Grimur, cel mai puţin atrăgător dintre toţi diavolii, acel demon cu gura împuţită, întrupat într-un *troll*, şi care fusese potrivnicul lui tot timpul; dar acum se va sfîrşi cu duşmănia de moarte, căci acum totul era pregătit pentru lupta hotărîtoare. Într-o vedenie a minţii, îl urmărea pe Grimur de-a lungul vieţii lui hîde, chiar din

clipa cînd vrăjitoarea Groa[1] îl găsise pe țărm, galben la față, cu trădarea în suflet; și iarăși și iarăși, cu vorbele poetului, descrise cum urlă și se împotmolește în pămînt pînă la glezne monstrul plin de ură și vrăjitorie diavolească, scoțînd flăcări pe gură și rînjind, mai mult decît sigur că nu poate fi învins de vreo putere omenească:

Monstrul în mlaștini viața-și ducea,
Marea întinsă doar el stăpînea,
Singe de om jinduia însetat,
Carne, hulpav, ar fi vrut ne-ncetat.

Munții în față-i adînc se căscau
Ape țîșnind, ca puhoiul zbucneau;
Stînci se fărmau sub a vrajei putere
Mintea-i vicleană urmînd în tăcere.

Pentru diavolul acesta, Bjartur nu simțea nici un pic de milă. Nu-i păsa de cîte ori s-a întins pe jos, prin rîpe; se ridica de acolo neînfricat și, cu o furie sporită, îl ataca din nou, încleștîndu-și dinții și aruncîndu-i blesteme în fălcile care scrîșneau, hotărît să nu se odihnească pînă cînd duhul cel rău al lui Grimur nu va fi fost fugărit pînă în cele mai depărtate tainițe ale iadului și nu-l va fi străpuns cu sabia goală și nu vor începe zvîrcolirile lui de moarte, prinzînd în hora lor și marea și pămîntul.

I se părea tot mereu că l-a răpus pe Grimur, că l-a trimis în iad, și striga în urma lui vorbele nemuritoare ale poetului. Dar cînd ajungea pe dealul următor, viscolul se năpustea asupră-i cu o furie întețită, i se înfigea în ochi și în rădăcinile bărbii, îi urla în urechi și încerca să-l doboare; oricum, bătălia nu se sfîrșise, se mai lupta încă încleștat cu războinicii iadului, care scuipau otravă și se năpusteau pe pămînt ca o furtună, într-o furie turbată, pînă făceau să se cutremure și bolta cerească de răsunetul iureșului lor.

Capul nălța, hidos clătinînd,
Urlet demonic cu ură scoțînd.
Gura-i de vinete bale mustea
Blesteme hîde pe limbă rotea.

[1] În mitologia scandinavă, vrăjitoare răpită din țara uriașilor de Thor, zeul războiului.

Şi aşa mai departe, iarăşi şi iarăşi...

Niciodată n-au scăpat mai-marii iadului de dreapta lor răsplată. Nimeni n-a auzit vreodată ca Harekur sau Gongu-Hrolfur sau Bernotus să fie învinşi în bătălia hotărîtoare. Tot astfel, nimeni nu va putea spune că Bjartur de la Sumarhus a fost înfrînt în lupta cu lumea strigoilor ţării, chiar dacă s-a poticnit adesea peste vreo prăpastie sau s-a rostogolit într-un şanţ, „atîta vreme cît mai am suflare, nu mă va doborî, oricît de tare ar lovi". Într-un sfîrşit, se opri locului, rezemîndu-se de viscol ca de un perete, şi nici unul din doi nu putu să-l împingă pe celălalt înapoi. Atunci luă hotărîrea să se îngroape în zăpadă, şi se puse să caute un loc adăpostit într-o viroagă mai adîncă. Cu mîinile scobi o groapă într-un troian de zăpadă, căznindu-se să o întocmească aşa fel încît să poată sta pe brînci în ea; şi începu să grămădească zăpada la intrare, dar aceasta fiind moale şi vînturată, nu se putea lipi, şi cum nu avea unelte, peştera lui se dărîma îndată. Nu stătu multă vreme în troian, că frigul şi începu să-l pătrundă; o amorţeală şi o toropeală i se strecurară prin mădulare, pînă sus la şold, dar ce era mai rău era piroteala care îl ameninţa, somnul fermecător al zăpezii, care face ca moartea în viscol să fie atît de plăcută. Lucrul cel mai de seamă e să fii în stare să loveşti această mînă ispititoare care te atrage atît de voluptuos spre limanul unde poţi găsi căldura şi odihna. Ca să lupte cu uitarea pe care o dă zăpada, obişnuia să recite, sau mai degrabă să cînte cu glas tare toate cîntecele de ruşine învăţate încă din copilărie, dar privelistea ce-l înconjura nu-l prea îndemna la cîntec, şi de astă dată glasul îi suna tot mai spart; toropeala îi învăluia mintea în ceaţă, pînă cînd în faţa ochilor minţii îi plutiră tot felul de icoane de oameni şi întîmplări, atît din viaţă, cît şi din balade — o tavă mare încărcată cu carne de cal fumegîndă, turme de oi behăind în ocol, Bernotus Borneyarkappi travestit, fetele destrăbălate ale pastorului, purtînd ciorapi de mătase — şi, în sfîrşit, treptat, îşi luă o altă înfăţişare, închipuindu-şi că este chiar Grimur cel Mîndru, fratele lui Ulfar cel Puternic, primind femeia în iatacul lui. Regele, tatăl celor doi fraţi, luase de soţie o femeie tînără. Cum regele era destul de vîrstnic, nevestei i se păru că petrece nopţi nespus de jalnice în patul ei de nuntă şi căzu pradă

melancolici. Dar cu timpul ochii se opriră asupra sa, adică asupra lui Grimur cel Mîndru, feciorul regelui, cel mai falnic bărbat din tot regatul. Tînăra regină se îndrăgosti atît de tare de el, că nu mai putu nici să doarmă şi nici să mănînce, şi se hotărî în cele din urmă să se ducă noaptea în iatacul lui. Îi vorbi despre bătrînul rege, tatăl lui, în cuvinte pline de batjocură :

La ce bun feţii-n putere
Seva ramurii ce piere ?
Celeia ce se frămîntă
Spinul trestii-n două frîntă ?

Vizita asta nu fu pe placul lui Grimur, şi cu atît mai puţin vorbele ei nerușinate, totuşi cîtva timp îşi păstră o înfăţişare curtenitoare. Însă,

De-o respinge, nu se lasă,
De-al său sfat ei nici că-i pasă.
Şi cu gîndul la păcat,
I se-ntinde-alene-n pat.

Şi înainte ca Grimur cel Mîndru să aibă timp să se apere, se întîmplă următoarele :

Strîns în braţe-l ia deodată,
Caldă de răsfăţuri toată,
Miere-i a ei sărutare,
Moale-alint orice mişcare.

Dar în clipa aceea, Grimur îşi dădu seama de josnicia celor petrecute şi, sărind în picioare mînios, se întoarse spre tîrfa nerușinată :

Grabnic sare-n sus viteazul,
Greu îi pălmuieşte-obrazul
Şi, scîrbit de fapta sa,
O-mbrînceşte pe podea.
Zace ca fără mîndrie,
El îi strigă cu mînie :
„Eşti o scroafă-n desfrînare,
Şi-a ta viaţă cinste n-are“.

— În iad cu mine, atunci! strigă Bjartur, care stătea acum în picioare în zăpadă, după ce respinsese vicleşugurile cu care regina desfrînată căutase să-l ademenească în patul ei. Oare eroii baladelor s-au lăsat vreodată atraşi într-o viaţă de adulter, desfrîu şi mişelie, aşa cum fac toţi cei care-şi arată vitejia doar în îmbrăţişările unei femei? Niciodată nu se va spune despre Bjartur de la Sumarhus că a întors spatele duşmanilor, ca să se ducă să se culce cu acea otreapă de regină desfrînată. Acum era în culmea furiei. Se potienca nebun prin zăpadă, bătîndu-se cu pumnii din răsputeri, şi nu voi să se mai aşeze jos pînă cînd nu birui toate aceste porniri ale trupului care tînjeşte după tihnă şi huzur, tot hîruri care te îndeamnă să cedezi şi ascultă de îmboldul zeilor slabi de înger. După ce luptă astfel un răstimp, vîrî caltaboşii înghemţaţi în pantaloni şi îi încălzi cu trupul său, apoi îi roase ţinîndu-i în pumni, în întunericul acestei neîndurate nopţi de iarnă, şi mîncă zăpada care cădea pe el, ca pe-o mîncare aleasă.

Noaptea îi păru lungă. Ararcori rostise el atîtea versuri într-o singură noapte; rosti toate poeziile tatălui său, toate baladele de care îşi mai amintea, toate palindromurile lui de la cap la coadă şi de la coadă la cap în patruzeci şi opt de feluri, şiruri întregi de stihuri de ruşine, un cîntec învăţat de la maică-sa şi toate strigăturile şi chiuiturile care erau cunoscute în pătrarul[1] acela din timpuri străvechi despre sameşi, negustori şi ispravnici. Din timp în timp se lupta să iasă din zăpadă şi-şi trăgea la pumni, în sus şi în jos, pînă nu mai putea răsufla.

În cele din urmă îi fu atît de teamă să nu degere, încît simţi că stînd locului se juca sigur cu moartea, şi cum tot trebuia să se crape de ziuă şi nu prea îl ispitea gîndul să-şi petreacă o zi întreagă nemîncat într-un troian de zăpadă, la multe zile depărtare de orice locuinţă, hotărî să-şi părăsească adăpostul şi să se lase la voia întîmplării. La început porni împotriva viscolului, cu capul în piept, dar cînd ajunse pe dealul de deasupra rîpei, nu mai putu să înainteze în felul acesta, aşa că îşi croi drum de-a buşilea prin

[1] Deşi de mult înlocuită, împărţirea Islandei, după punctele cardinale, în patru ţinuturi, numite pătrare, care e veche de peste un mileniu, a rămas vie în vorbirea locuitorilor insulei.

viforniță, ajutîndu-se cu mîinile și cu genunchii, tîrîndu-se peste povîrnișurile pietroase și peste movile, ca un animal, rostogolindu-se în șanțuri, ca un butuc de lemn ; mîinile goale, fără mănuși, nu mai simțeau nimic.

În noaptea următoare, după ce furtuna bîntuise neîncetat douăzeci și patru de ceasuri în șir, la Brun, cea mai depărtată dintre gospodăriile ținutului Jokulsardal, se întîmplă ca, mult după ce se culcaseră cu toții, gospodina să fie trezită din somn de o larmă la fereastră, de unde se auzeau gemete și bătăi. Își trezi bărbatul și socotiră că vreo făptură oarecare, înzestrată cu judecată, da pesemne tîrcoale casei, cu toate că, pe un viscol ca acela, la gospodăria lor singuratică, nu prea se așteptau la musafiri. O fi fiind oare om, sau diavol ? Își traseră cîte o haină pe ei și se duseră la ușă cu o lumină. Și cînd deschiseră ușa, din viscolul de afară se prăbuși înăuntru o făptură care aducea numai în oarecare măsură cu o ființă omenească ; se rostogoli peste prag, ferecat în gheață de sus pînă jos, cu nasul și gura pline de țurțuri, se așeză pe vine, cu spatele lipit de perete și cu capul plecat pe piept, ca și cum strigoiul cel groaznic, sătul de a-l mai chinui, îi făcuse vînt în sfîrșit peste prag, pînă la perete ; musafirul era în plină lumină. Gîfîia din greu, scoțînd din piept cîte un geamăt adînc, și se căzni să-și curețe gîtlejul și să scuipe. Cînd gospodarul îl întrebă cine e și de unde vine, se sili să se ridice în picioare, ca un animal care ar fi încercat să stea în două labe, și-și spuse numele :

— Bjartur de la Sumarhus.

Feciorul gospodarului se sculase și el și, împreună cu taică-său, vru să-i ajute oaspetelui ; dar el îi respinse :

— Merg și singur, le spuse. Merg după femeia cu lampa.

Se culcă în patul feciorului, și un răstimp nu le mai răspunse la întrebări, ci bolborosi ca un bețiv, mormăi ca un taur gata să mugească. În cele din urmă spuse :

— Mi-e sete.

Femeia îi aduse o oală de o oca plină cu lapte ; el o duse la gură și-l dădu de dușcă. Spuse apoi, înapoindu-i castronul :

— Mulțumesc pentru băutură, măicuță.

Cu mîinile ei calde, îl ajută să-şi topească ţurţurii de gheaţă din barbă şi din sprîncene, apoi îi scoase hainele îngheţate şi pipăi degerăturile cu mîinile ei dibace. Nu-şi mai simţea degetele de la mînă şi de la picioare, pielea îl durea de ger, dar altfel nu părea să aibă nici o rană. Cînd coaja de gheaţă se topi, se întinse gol în patul cald al feciorului, şi în toată viaţa lui nu se simţise parcă aşa de bine ca acum. După ce gospodina se duse să-i gătească ceva de mîncare, tatăl şi fiul se aşezară lîngă el; îl priveau uimiţi, parcă nu le venea să-şi creadă ochilor că poate fi aievea, şi nu prea ştiau ce să-i spună. În cele din urmă deschise el vorba, întrebînd cu o voce răguşită de sub pătură:

— Mieii voştri sînt acasă?

Răspunseră că da şi-l întrebară la rîndul lor cum se făcea că nimerise aici, pe partea de răsărit a Jokulsei, pe o vreme atît de vrăjmaşă, c-ar fi putut ucide orice om.

— Orice om? repetă el întărîtat. Ce însemnătate au oamenii? Totdeauna am crezut că oile vin mai întîi.

Gazdele stăruiră cu întrebările.

— Ei, de fapt, făceam şi eu o mică plimbare de unul singur, îi încredinţă Bjartur. Mi s-a rătăcit o mioară şi am cutreierat şi eu munţii, aşa, ca să fiu cu cugetul împăcat.

Tăcu un răstimp, apoi adăugă:

— S-a cam zburlit vremea astăzi.

— Nici noaptea trecută n-a fost mai bine, întăriră ei. Un adevărat uragan.

— Da, încuviinţă Bjartur. Şi aseară se cam zburlise.

Voiră să afle unde a mas noaptea trecută, şi el răspunse:

— În zăpadă.

Erau curioşi mai ales să afle cum izbutise să treacă Jokulsa, dar el nu le dădu nici o lămurire.

— Frumos lucru să ţii mieii afară pe-o vreme ca asta! zise el, cu durere.

Spuseră că dacă ar fi în locul lui, nu şi-ar bate capul cu mieii pe o asemenea noapte, ci s-ar socoti fericiţi că sînt aici unde sînt.

— Se vede bine, răspunse el, că voi aţi prins ceva cheag. Dar eu lupt pentru libertatea mea. Am muncit optsprezece ani ca să-mi înjghebez şi eu o mică turmă, şi dacă o fi zăcînd acum sub zăpadă, mai bine ar fi să zac şi eu sub zăpadă.

Dar după ce femeia îi aduse de mîncare la pat şi după ce mîncă pe săturate, se culcă fără a mai vorbi şi adormi pe loc, sforăind asurzitor.

17. Întoarcerea

În după-amiaza zilei a cincea Bjartur se îndreptă spre casă peste smîrcuri, cufundat în zăpadă pînă la genunchi. Nu prea era mulţumit de sine, ruşinat de ceea ce îi părea lui că a fost o călătorie umilitoare şi împărţit între teamă şi nădejde cu privire la soarta oilor de pe păşunile de lîngă casă. Iar acum, ca să pună vîrf la toate, nu văzu nici măcar o licărire de lumină în fereastră care să-i urceze bun venit cînd se întorcea, în sfîrşit, acasă. Coliba era îngropată în zăpadă şi nimeni nu încercase să cureţe drumul spre uşă sau spre fereastră ; nu era nici o cărare tăiată prin nămeţi, nici urmă de fum nu ieşea pe coş. Se căţără pe acoperiş, scormoni zăpada din fereastră şi strigă :

— Rosa, vezi dacă poţi să-mi aduci o lopată la uşă.

Singurul răspuns îl dădu cîinele, care urlă jalnic din odaie, şi cînd gospodarul începu să-şi strige din nou nevasta, cîinele sări la fereastră şi o zgîrie cu labele. Omul începu să se întrebe dacă nu cumva i se făcuse rău soţiei sale şi, înspăimîntat la gîndul ăsta, începu să se lupte cu troienele, ca scos din minţi. Trebui să rînească zăpada cu mîinile, o muncă anevoioasă, dar în cele din urmă izbuti să-şi facă destul loc pînă la uşă ca să poată intra tîrîş.

Cînd ajunse în capul scării, cîinele sări la el ca turbat, scheunînd amarnic, parcă i-ar fi călcat cineva într-una pe coadă. Era iarnă şi se întunecase devreme. Înăuntru domnea o beznă adîncă şi trebui să-şi croiască drum pe dibuite, ferestrele fiind înzăpezite. Dar nu făcuse bine un pas pe podea, cînd lovi cu piciorul ceva neobişnuit. Înjură, aşa cum obişnuia el cînd se împiedica. Oare peste ce căzuse ?

Pierdu multă vreme pînă să găsească chibriturile, şi cînd le găsi, lampa era goală, fitilul ars, sticla neagră de fum. Dar cînd umplu lampa şi fitilul începu să tragă din nou,

putu să-şi dea seama, chiar în acea lumină slabă din încăpere, de cele petrecute la Sumarhus în lipsa lui. Era nevastă-sa. Zăcea acolo, moartă, plină de sînge închegat. Părea că se sculase din aşternut într-un scop anume şi, fiind prea slabă ca să se urce din nou, căzuse lîngă pat. În mînă avea un prosop ud, pătat de sînge. Pe trupul ei se vedea limpede ce se întîmplase. Şi cînd se uită în pat, pe locul de unde cîinele sărise pe neaşteptate, zări pe sub pîntecele animalului o faţă mică, pămîntie şi zbîrcită, cu ochii închişi, de prunc născut bătrîn ; faţa îi tresărea uşor şi se zgîrcea, iar dacă sta să asculte, auzea, la răstimpuri, un scîncet stins, venind de la biata făptură.

Căţeaua căuta să se întindă cît mai aproape de trupul micuţ pe care îl luase în grija ei, dîndu-i singurul lucru pe care-l putea da : căldura trupului păduchios, slăbit şi înfometat. Cînd Bjartur se apropie să se uite mai de aproape, căţeaua îi arătă dinţii, ca şi cum voia să-l facă a înţelege că nu el era cel care avea dreptul la acest copil. Mama învelise biata fiinţă într-o zdreanţă de lînă de îndată ce-i tăiase buricul, şi pesemne că se ridicase din pat să încălzească niţică apă pentru baia lui, căci pe plită se mai afla şi acum o oală plină cu apă, de mult răcită, peste focul stins. Copilul însă mai era în viaţă mulţumită trupului cald al animalului.

Bjartur ridică de pe podea cadavrul nevestei şi, după ce-l aşeză pe patul gol de lîngă patul lor, se apucă să-l spele de sînge cît putu mai bine. Se strădui din răsputeri să îndrepte cadavrul, căci mîinile şi picioarele întepeniseră în poziţia în care căzuse : braţele nu voiau cu nici un chip să stea cruciş pe piept, ochii fără lucire nu voiau să se închidă ; îndeosebi ochiul drept, cel cu albeaţă, era tot atît de îndărătnic. Dar Bjartur se simţi cu atît mai neîncrezător în puterile sale cînd se apucă să încerce lucrul cel mai de seamă în clipa de faţă, şi anume să trezească scînteia de viaţă care mai dăinuia în pruncul nou născut. Omul liber era la mare încurcătură, căci ar fi fost nevoie de mîini destoinice, mîini de femeie, el singur nici nu cuteza să aibă de-a face cu copilul. Va trebui, aşadar, să ceară ajutorul altora ? Ultimul lucru asupra căruia stăruise faţă de nevastă-sa era să nu ceară ajutorul altora. Un om liber care cere

ajutor cuiva se lasă în puterea Diavolului. Şi acum, aceeaşi umilinţă urma s-o îndure el, Bjartur de la Sumarhus, dar era hotărît să plătească orice preţ i s-ar fi cerut.

18. Raudsmyri

„Ehei, băiete, mult ai mai avut şi tu de colindat zilele astea", îşi zise Bjartur chiar în seara aceea, pe cînd bătea la uşa bucătăriei la Raudsmyri.

— Iată-te, în sfîrşit! îi spuse argatul care veni la uşă. Era numai în ciorapi şi ţinea în mînă nişte lînă spălată din care ieşeau aburi — munca gospodăriei fiind în toi. Credeam c-ai murit.

— Da' de unde! răspunse Bjartur. Am fost la deal după oi.

— Nu cumva ţi-ai pierdut minţile? întrebă celălalt.

— Am pierdut o oiţă.

— Aşa eşti tu! Îţi laşi toate oile la voia întîmplării, ca să te duci în munţi să cauţi o singură mioară.

— Bine, frate, poate că oi fi greşit, dar după cîte ştiu eu, scrie în *Biblie* că oaia rătăcită preţuieşte mai mult decît toate oile de acasă, spuse Bjartur, căruia îi plăcea *Sfînta Scriptură* mai ales acolo unde era vorba de oi. Şi, la o nevoie, dacă se strică vremea, poate că nu degeaba sînt eu vecin cu omul stăpînirii.

Drept e că aşa se şi întîmplase: în seara cînd se pornise furtuna, ciobanii din Raudsmyri băgaseră şi oile lui Bjartur în staul o dată cu ale lor, dar acum sameşul le poruncise să le ducă înapoi acasă mîine dimineaţă şi să afle totodată dacă proprietarul lor murise sau nu.

— Ai găsit oiţa?

— Nu, n-am văzut nici o vietate, fir-ar să fie, afară de o pasăre de apă la izvoarele calde, la sud de Munţii Blafjoll, răspunse Bjartur. Dar fiindcă veni vorba, au fost daţi mieii la fîn?

— Da, da! Au mirosit fînul de mai multe ori la rînd, spuse argatul, dîndu-i să înţeleagă că mieii lui cei năzdrăvani au să fie în curînd mari meşteri la mîncare.

Pe cînd vorbeau, se apropie de uşă Gudny, cămărăşiţa, care recunoscuse glasul lui Bjartur ; îl pofti în bucătărie : nu cumva doreşte o strachină de terci şi o coastă de cal ? El îşi răzui cu cuţitul zăpada de pe haine şi îşi scutură pălăria de canatul uşii.

Era o bucătărie mare, folosită, în parte, şi drept cameră de locuit ; argaţii spălau lîna sau îşi făceau de lucru cu părul de cal, slujnicele cu lîna lor şi cîinii zăceau întinşi pe podele ; erau cu toţii vechi prieteni de-ai lui Bjartur, pînă şi cîinii. Bjartur era foarte flămînd. Toată lumea vorbea de viscolul neaşteptat şi de vitele care vor avea de suferit de pe urma lui.

— Ne putem aştepta că va fi cumplit în ianuarie, spuseră femeile, dacă a început de pe acum ; şi mai este pînă la Crăciun. Ce mai face Rosa ?

— Hm... mormăi Bjartur cu gura plină. Se cam zburlise vremea pe malul celălalt al rîului Jokulsa !... Dar adesea mi-a fost dat să văd şi mai rău decît atît.

— Pe malul celălalt ? La Jokulsa ? se mirară argaţii. Doar n-ai vrea să te credem că ai trecut Jokulsa ?

— De ce nu ? Poţi să treci multe rîuri cu piciorul, chiar dacă sînt sus pe deal, răspunse Bjartur, doar n-om fi toţi cîini de casă ca voi.

— Va să zică tu ai hoinărit peste dealuri, pe cînd biata Rosa e într-o stare, cum s-ar zice... strigă cămărăşiţa, cuprinsă de milă.

— Fac ce-mi place, Gudny, fato ! răspunse Bjartur, cu un rînjet dispreţuitor. Ştii că azi eu sînt stăpîn şi n-am nevoie să dau socoteală nimănui, şi ţie mai puţin ca oricui. Şi azvîrlind unuia din cîini, în timp ce vorbea, carnea de cal pe care i-o dăduseră, adăugă : Dar, fiindcă veni vorba, crezi că s-o fi culcat buna noastră doamnă ?

Soţia sameşului intră în bucătărie, păşind cu capul sus şi cu pieptul înainte. Se uită întrebător la Bjartur prin ochelarii care săpau brazde în obrajii ei graşi şi roşii, şi pe buze i se întipări zîmbetul acela rece, superior şi distant care, în ciuda năzuinţelor şi a harului de poetă, parcă ridica un zid înalt şi masiv între ea şi aceia a căror stare n-avea decît prea puţin de-a face cu romantismul. Bjartur îi mulţumi din inimă pentru carnea de cal şi pentru terci.

— Desigur că n-ai trimis după mine ca să-mi mulţumeşti pentru o lingură de terci, spuse ea, fără să pomenească nimic de carnea de cal.

— Nu, o, nu, nu tocmai... răspunse Bjartur. Altceva aş fi vrut, de fapt. Îi era ruşine să ceară, bineînţeles, dar se întreba dacă, încercînd să-i vorbească puţin între patru ochi, dînsa nu l-ar putea ajuta cît de cît. Şi, de altfel, trebuie să-ţi mulţumesc ţie şi soţului pentru oi, că mi le-au adăpostit flăcăii voştri în timp ce eu eram plecat să caut mioara.

Skaldkona îi dădu să înţeleagă că el cunoştea destul de bine rosturile gospodăriei ca să ştie că dînsa nu se îngrijea niciodată de vite, ci lăsa asta în seama oamenilor mai pricepuţi.

— Ştiu prea bine, spuse Bjartur, şi de fapt şi hotărîsem să le iau negreşit mîine ; trag nădejde că n-au să mănînce aşa de mult încît să-l sărăcească pe bietul sameş. Dar dacă o fi la strîmtoare la primăvară, poate oricînd veni la mine să-i dau o sarcină de fîn pentru mieii lui.

— Mai bine mi-ai spune ce face scumpa mea Rosa, zise *skaldkona*.

— Da, ajungem şi la asta, răspunse Bjartur. De fapt, voiam să vă văd fiindcă aveam ceva a vă spune. Nimic de seamă, bineînţeles.

Soţia sameşului se uită la el ca şi cum ar fi bănuit că are de gînd să-i ceară ceva, şi atunci sufletul i se depărtă, înălţîndu-se ca o stea, acolo sus, prin pustiurile îngheţate ale infinitului. Şi pe pămînt nu rămase decît zîmbetul ei rece.

— Pentru binele tău, sper că nu e vorba de ceva care să nu poată fi auzit de soţul meu, spuse ea cu hotărîre.

— O, nu, răspunse Bjartur, nu se supără samesul pentru un moft ca ăsta, slavă Domnului !

Doamna îl pofti pe Bjartur în sanctuarul sameşului Joa din Myri, o cămăruţă dintre cele mai mici în casa aceasta atît de încăpătoare. Soţii nu mai dormeau de multă vreme împreună ; doamna dormea într-o cameră separată, cu fetiţa ei, Audur. Odăiţa sameşului ar fi semănat leit cu chiţimia păcătoasă a unui om sărac, ajutat de obşte şi lepădat acolo, fără multă bătaie de cap, să se descurce cum o şti, dacă n-ar fi fost un perete întreg acoperit cu rafturi de cărţi,

pe care se aflau volume legate în piele neagră, cuprinzînd decrete şi ordonanţe guvernamentale, anul fiind înscris pe o etichetă albă. Patul era prins de perete în cuie şi era făcut ţărăneşte, din scînduri negeluite, acoperite cu o pătură zdrenţăroasă, vopsită în casă. Pe podea era o scuipătoare smălţuită, albastră, în chip de ceasornic de nisip ; deasupra patului, un raft necioplit, pe care stăteau un castron de supă înflorat, o ceaşcă groasă de porţelan şi o sticlă de unsoare pentru reumatism ; la perete, o masă grosolană, pe care se găseau cele trebuitoare pentru scris, şi, sub fereastră, o ladă uriaşă ; în faţa mesei, o rablă de fotoliu fără învelitoare, legat cu sfoară pe la încheieturile slabe. De perete atîrna un tablou în culori vii, înfăţişînd pe Mîntuitorul pe cruce, altul, la fel colorat, cu ţarul Nicolae şi un calendar purtînd numele negustorului din Vik.

Sameşul Jon era întins pe pat, cu mîinile sub cap şi cu ochelarii pe vîrful nasului ; tocmai pusese deoparte ultimul pachet de ziare. Îşi salută musafirul cu un mîrîit surd, străduindu-se să nu piardă nici un strop din zeama de tutun pe care o ţinea în gură mai dinainte. Se deprinsese să nu scuipe prea devreme, ci să tragă cel mai mare folos cu putinţă din zeama de tutun a fiecărui mestecuş. Era îmbrăcat aproape ca un cerşetor, într-un surtuc vechi şi lăbărţat, atît de peticit, încît părea de nerecunoscut, şi prins la gît cu un ac de siguranţă. În afară de feluritele pete de murdărie care îl acopereau mai demult, mai erau acum şi cîteva pete proaspete de pămînt şi cîteva smocuri de lînă, care dovedeau că tocmai se întorsese din staulul oilor. Pantalonii erau atît de roşi, încît postavul din care fuseseră făcuţi nu mai ţinea la petice şi se rărea pe la cusături. O pereche de ciorapi gălbui, nevopsiţi, traşi peste manşeta pantalonilor, şi cizmele de piele, cu tocurile roase, pe care le purta în picioare, adevereau presupunerea că nu demult dăduse o raită pe la grajduri. De altfel, mirosul ce-l răspîndea era şi el o dovadă. Bjartur de la Sumarhus arăta mult mai bine decît sameşul în ceea ce priveşte îmbrăcămintea şi înfăţişarea.

Nu era oare nimic deosebit la omul acesta, nimic mai presus de înfăţişarea unui ţăran necioplit ? Ba da ! În ciuda ţoalelor de vagabond, nimeni nu s-ar fi îndoit, nici chiar la prima vedere, că avea de-a face cu un om mai mare

peste alţii şi care ţinea în mîinile sale soarta lor ; buzele i se făceau pungă pe mestecuşul de tutun, ca un semn neştiut că el nu dădea nimic pînă ce nu storcea dintr-un lucru tot ce era mai de preţ în el. Ochii, ciudat de limpezi, cenuşii, cu privirea aspră şi rece, trăsăturile regulate, fruntea lată, părul negru sîrmos, încărunţit la tîmple ; linia hotărîtă a fălcilor şi a bărbiei ; pielea gălbejită, care mărturisea o viaţă sedentară, şi, pe deasupra, mîinile frumoase, neaşteptat de albe şi de moi, în ciuda lipsei vădite de îngrijire, toate acestea erau semnele dinafară ale unei personalităţi desăvîrşite, o fire mai puternică şi mai complexă decît poţi afla de obicei printre cei care trebuie să se bizuie pe munca lor ca să cîştige ce bruma au nevoie ca să-şi ducă zilele.

Bjartur întinse mîna să-l salute pe fostul său stăpîn, şi sameşul, fără a rosti un cuvînt, îi dădu, ca de obicei, degetul cel mare şi arătătorul, păstrîndu-şi cu grijă celelalte trei îndoite în palmă. În cei douăzeci de ani de ucenicie, Bjartur învăţase să se poarte faţă de sameş într-un fel care era numai şi numai al lui. Purtarea aceasta se întemeia pe nevoia ce o simţea orice tînăr neînsemnat de a se apăra de un stăpîn bănuitor, purtare care, cu anii, se prefăcea în dorinţa pătimaşă a omului cu judecata întreagă de a ţine piept puterii asupritoare, ajungînd în cele din urmă o obsesie, o neîntreruptă încordare, fiind pus pe gîlceavă în orice clipă, urmărindu-şi doar propriul său interes, fără a admite să fie nepărtinitor cu cel mai puternic decît el.

Skaldkona îşi pofti musafirul să ia loc pe lada de sub fereastră, spunîndu-i că nimeni în afară de sameş nu cunoştea şiretlicul să se poată aşeza pe fotoliu.

— Ptiu, rosti mînios Bjartur, la ce bun să stai jos ? ! Ai vreme destulă să te aşezi cînd te ajung bătrîneţile, cu slăbiciunile lor. Tocmai îi spuneam doamnei, Jon, că dacă s-o întîmpla cumva să isprăveşti fînul către sfîrşitul iernii, fiindcă argaţii tăi au adăpostit şi oile mele vreo cîteva nopţi, n-ai decît să trimiţi la mine în primăvară.

Ridicîndu-şi încet şi cu băgare de seamă capul de pe pernă, aşa încît mestecuşul să nu-i alunece nici în gîtlej, nici afară din gură, ci să rămînă pe loc, sameşul îşi întredeschise un pic buzele, uitîndu-se la el cu un soi de dispreţ îngăduitor, şi răspunse :

— Vezi-ţi de tine, băiete !

Deşi nu era de-a dreptul jignitor, tonul lui semeţ şi plin de compătimire izbutea, fără doar şi poate, să facă în aşa fel încît toată lumea să pară o pleavă neînsemnată ; iar în ceea ce îl privea pe Bjartur, urmarea era aceeaşi întotdeauna : parcă i-ar fi pus în seamă cine ştie ce fărădelege. În anii ce se scurseseră, asta îi aţîţase şi mai mult firea gîlcevitoare, sporindu-i dragostea de libertate şi independenţă.

— Să-mi văd de mine ? Da, poţi să-ţi pui viaţa rămăşag pentru asta. Îmi văd eu de mine. Nu ţi-am datorat nimic pînă acum, prietene, în afară de ce ne-am învoit.

Soţia sameşului îi atrase atenţia asupra faptului că îi dăduse să înţeleagă cum că ar avea ceva să le spună la amîndoi : să facă bunătate să le spună îndată, căci se făcuse tîrziu.

Bjartur se aşeză pe ladă, cum fusese poftit la început.

— Hm... mormăi el, strîmbîndu-se şi scărpinîndu-se în cap. Iată despre ce e vorba, zise şi o privi cu coada ochiului, aşa cum făcea ori de cîte ori trebuia să pipăie terenul. Vezi că am pierdut o mioară...

Urmă o lungă tăcere, în care timp ea îşi aţinti asupră-i, prin ochelari, privirile înăsprite. Cînd văzu că nu-i nici o nădejde să continue, îl întrebă :

— Ei şi ?

Scoţîndu-şi cutia de corn, Bjartur îşi turnă în palmă o dîră lungă de tutun de prizat.

— O chema Gullbra. Sărăcuţa, împlinise un an primăvara trecută şi era o oaie de soi bun. Taică-său era Gelli, ştiţi doar, din rasa reverendului Gudmundur, cu care n-am dat greş niciodată. Sînt nişte animale minunate. Pe ea o lăsasem acasă cînd am plecat prima oară cu oile, ca să-i ţină tovărăşie neveste-mi, şi apoi, cum s-o fi întîmplat, să fiu al dracului dacă ştiu ! dar a fost lipsă şi la al doilea şi la al treilea răscol. Atunci, ce mi-am zis eu acum cîteva zile ? Cel mai bun lucru, băiete, e să faci o plimbare peste plai, s-o cauţi pe Gullbra asta a ta ; că doar, mult după ce s-au strîns oile, ai mai căutat atîţia miei peste munţi, şi tot mieii altora ; cred că amîndoi puteţi fi martori că lucrul ăsta s-a întîmplat chiar în toamna trecută.

Soţia sameşului se uita întrebător la Bjartur, neştiind încă unde vrea să ajungă.

— Așa că am luat-o spre miazăzi, peste plai, continuă el. Am fost și la sud de Munții Blafjoll, am trecut și Jokulsa.

— Rîul Jokulsa ? întrebă doamna, uimită.

— Da, spuse el, și n-ar fi fost nimic că am trecut rîul dacă aș fi văzut vreo urmă de vietate, dar n-am aflat nimic decît păsări, păsări care trăiesc în jurul izvoarelor calde din munți, aș crede. Cît despre vreo vietate cu patru picioare, nici gînd, afară doar de un ren de parte bărbătească, pe care nici nu-l socot un animal, și tot drumul meu a ținut, pot zice, cinci zile și patru nopți. Ei bine, ce credeți că m-aștepta aseară acasă, în chip de bun venit ?

Cei doi nefiind în stare să dezlege ghicitoarea asta sau nefiind dornici să-și bată prea mult capul, nevasta sameșului îl îndemnă pe Bjartur să le dea pe loc răspunsul dacă socoate că ar fi în interesul lui să știe și ei.

— Ei bine, scumpă doamnă, fiindcă te știu cît de mult îți place poezia, m-am gîndit că n-ar fi rău să asculți acest mic catren, un lucru de nimica, ce mi-a trecut întîmplător prin minte acum vreun ceas, la mine acasă, după ce am aruncat o privire prin deschizătura chepengului.

Și Bjartur recită aceste cîteva stihuri :

Turma-i grija lui,
Bucurie nu-i.
Rece jale-l poartă,
Rosa lui e moartă.

Sameșul întoarse capul încet să se uite la Bjartur, înălțînd din sprîncene a întrebare, dar avu mare grijă să nu-și deschidă gura, ca nu cumva să întrebe ceva fără să vrea. O lăsă pe nevastă-sa să vorbească :

— Sper că nu ne dai să înțelegem că i s-a întîmplat ceva Rosei ?

— Hm ! N-aș putea să vă spun dacă i s-a întîmplat ceva sau nu, zise Bjartur. Totul depinde de cum privești lucrurile. Știu doar că orice ar mai fi, ea nu mai trăiește pe pămîntul meu.

— Rosa noastră ? întrebă doamna, foarte tulburată. Vrei să spui că a murit Rosa, o femeie atît de tînără ?

Bjartur trase cu putere tabacul pe nas, apoi, ațintindu-și ochii în tavan și lăcrămînd din pricina tutunului, răspunse cu mîndrie :

— Da! Şi a murit singură!

La ştirea asta, sameşul se ridică în capul oaselor şi, lăsîndu-şi picioarele în jos, se aşează pe marginea patului, rumegîndu-şi încă un timp mestecuşul şi socotind că este încă prea devreme ca să scuipe din gură zeama cea atît de preţioasă.

— N-ar fi ăsta lucrul cel mai rău, rosti Bjartur, plin de înţelepciune. La urma urmei, moartea nu este decît o datorie pe care, de voie, de nevoie, trebuie s-o plătim cu toţii, pînă şi voi, cei de aici. Beleaua cea mare e această aşa-zisă viaţă pentru care cei mai mulţi nu avem mijloace. Ştiţi doar că viaţa totdeauna o ia razna, şi de fapt e o prostie să mai faci tărăboi întrebînd cine e tatăl, deşi în anumite împrejurări e bine de ştiut, fiind vorba de cel care plăteşte. Aşa, ca să vă spun tot adevărul, nu pentru nevastă am venit eu aici astă-seară — după cum se vede, nu cred că mai are nici un rost să încerci s-o readuci la viaţă — ci mai degrabă pentru micuţul acela nenorocit de sub burta căţelei, a cărui viaţă abia de se mai ţine într-un fir. M. tot băteam cu gîndul că aş putea să-ţi cer unele lămuriri, dragă doamnă.

— Ce vrei să zici cu asta, măi omule? se repezi doamna, şi zîmbetul ei rece îngheţă acum de-a binelea, ca şi ochii, înapoia ochelarilor.

Sameşul se aplecă peste scuipătoare şi scuipă zeama dintr-o singură ţişnitură, apoi, rostogolindu-şi tutunul de sub limbă pînă sub falcă, îşi împinse ochelarii spre vîrful nasului şi îşi plimbă privirea la musafir.

— Dă-mi voie să te întreb ce lămuriri ai vrea să-mi ceri? urmă *skaldkona*. Dacă spui că ţi-a murit soţia din naştere şi că pruncul mai trăieşte încă, spune-o limpede, fără atîtea ocoluri. Cred că vom încerca să te-ajutăm, cum am mai ajutat pe atîţia alţii înaintea ta, fără nici un gînd de răsplată. Dar un lucru îl cerem totuşi, şi anume ca nici tu şi nici altcineva să nu-mi umblaţi cu insinuări învăluite despre mine şi gospodăria mea.

Cînd văzu sameşul că nevastă-sa a luat frînele discuţiei, se linişti şi, aşezîndu-se iarăşi cît putu mai bine, începu să caşte, cum îi era obiceiul ori de cîte ori asculta o convorbire, şi cînd nu îi era gura plină cu zeamă de tutun, totdeauna i se făcea somn şi îşi lăsa privirile să rătăcească

peste tot locul, cu o vădită plictiseală. Nevastă-sa, pe de altă parte, nu se liniști de-a binelea decît atunci cînd Bjartur înlătură pe deplin orice bănuială că ar fi venit cu gîndul să cerceteze cine era tatăl copilului de la Sumarhus.

— Vezi că limba mea s-a obișnuit să vorbească mai mult despre miei decît despre oameni, spuse el, cerîndu-și parcă iertare. Mă gîndeam doar atît să vă întreb : dacă nu credeți că ar fi nimerit să i se toarne cîteva picături de lapte cald pe gît, ca să vedem dacă o mai duce pînă mîine dimineață. Plătesc oricît îmi cereți, desigur.

După ce s-a lămurit toată neînțelegerea asta, doamna spuse sus și tare că pentru ea, firește, cea mai mare bucurie în viață era să întindă o mînă de ajutor celor slabi chiar și pe aceste vremuri grele ; să fie un sprijin celor slabi, să aibă grijă de cel ce se trezește la viață.

Inima ei bătea alături de a lui, la bucurie ca și la necaz.

19. Viața

Soția sameșului se ținu de cuvînt.

Chiar în seara aceea o trimise pe cămărășiță călare, în vale, la Sumarhus, cu cîteva sticle de lapte, cu un primus și fel de fel de scutece pentru noul-născut ; Bjartur mergea prin zăpadă, înaintea calului, ca în baladele vechi.

Cel dintîi lucru la care luă seama dădaca, pătrunzînd la Sumarhus, fu mirosul ; în grajdul de jos te izbea umezeala pereților de pămînt și mirosul peștelui stricat, iar odaia de sus duhnea a mort și a gaz de lampă ; fitilul era uscat, cea din urmă flăcăruie pîlpîia, gata să se stingă. Cămărășița îi ceru să primenească aerul. Întinse o învelitoare peste trupul neînsuflețit de pe patul gol. Apoi se întoarse spre copil. Dar căteaua nu vru s-o lase să-l ia, îl tot păzea și-l încălzea ; era și ea mamă, flămîndă și însetată ; și totusi nimeni nu se gîndi să-i răsplătească bunătatea. Cămărășița încercă să o gonească, ca se repezi să muște, așa că Bjartur trebui s-o ia de ceafă și s-o arunce pe scară în jos. Dar cînd se uită la copil, acesta nu mai dădea nici un semn

de viaţă. Femeia se grăbi să-l pună cu faţa în jos, să-l legene încoace şi încolo, ducîndu-se cu el pînă la uşa de-afară şi întorcîndu-l cu capul în vînt. Totul fu în zadar. Făptura aceasta amărîtă şi plină de zbîrcituri, care venise pe lume nepoftită şi nedorită, părea să fi pierdut orice dorinţă de a-şi mai cere dreptul la viaţă.

Cu toate acestea, cămărăşiţa, care rămăsese văduvă de tînără, nu voia în ruptul capului să creadă că pruncul putea fi mort ; ea ştia ce înseamnă să naşti cînd viscolul urlă prin văi. Încălzi puţină apă la primus ; nu era pentru prima oară că pregătea baia unui copil. Apa se înfierbîntă îndată, şi femeia îmbăie pruncul, lăsîndu-l să stea un răstimp în apa aceea, mai mult decît fierbinte, din care nu-i ieşea decît vîrful nasului. Bjartur vru să ştie dacă avea de gînd să-l fiarbă, dar pesemne că ea n-auzi, şi cum copilul nu dădea încă nici un semn de viaţă, îl scoase din apă şi, ţinîndu-l de un picior, îl legănă în aer cu capul în jos. Bjartur începu să se ia de gînduri : pînă acum urmărise totul cu luare-aminte, dar asta era mai mult decît putea suferi şi socoti că ar fi bine să ceară îndurare pentru biata făptură.

— Vrei poate să-i scoţi şoldul din încheietură, fir-ai tu afurisită ? întrebă.

La care Gudny, ca şi cum pînă atunci nici nu-şi dăduse seama că e şi el de faţă, îi răspunse aspru :

— Destul ! Pleacă de aici şi să nu-ţi mai văd mutra pînă nu te-oi chema !

Pentru întîia oară Bjartur era dat afară din propria lui casă, şi dacă împrejurările ar fi fost altele, ar fi avut desigur ceva de zis împotriva unei asemenea grozăvii şi ar fi încercat să vîre în capul Gudnyei faptul că nu îi datora nici un ban ; dar aşa cum stăteau lucrurile acum, se pare că a plecat smerit, la fel cu Titla, căţeaua, cu coada între picioare, luînd acelaşi drum şi furişîndu-se pe scară în jos. Dar nu ştia în ruptul capului de ce să se apuce acolo pe întuneric ; era un om sleit de puteri, care niciodată nu se simţise mai puţin sigur de sine ca în acea noapte ; simţea că era aproape de prisos în lume, simţea că, pe lîngă moarte, viaţa e chiar de prisos. Îşi trase un braţ de fîn şi, răspîndindu-l pe podea, se culcă pe jos, ca un cîine. Oricum-ar fi fost, cel puţin era acasă.

Dimineaţa îl trezi ţipătul copilului.

Cînd se duse sus, Gudny şedea pe pat cu copilul în braţe şi îşi descheiase haina la piept ca să împartă căldura ei cu sugarul, în timp ce nevastă-sa, mama copilului, zăcea fără viaţă pe patul dimpotrivă. Gudny legase cîteva smocuri de lînă de gîtul unei sticle şi îl învăţa să sugă. Bjartur stătu şi se uită la ea oarecum stînjenit, ruşinîndu-se în sfiiciunea sa, apoi un zîmbet i se furişă pe faţa bărboasă şi degerată, ca şi în ochii înroşiţi de viscol.

— Iată-ţi fata sănătoasă la trup şi suflet, spuse Gudny, mîndră că readusese la viaţă făptura aceea neînsufleţită.

— Am şi auzit-o! zise el. Biata copiliţă... şi se minuna văzînd cît putea fi de micuţă şi de gingaşă. Nu te poţi aştepta să fie mare lucru de capul ei, adăugă cerîndu-şi parcă iertare, cînd te gîndeşti că şi omenirea, aşa cum e, e o jale...

— Comoara mea mică... gînguri femeia, alintînd copilul. Şi cum o fi avînd de gînd tăticul s-o boteze?

— Hm... măcar pentru asta, şi tot am să-i fiu tată, vorbi el. Dar am să-i pun un nume frumos.

Gudny nu-i răspunse, gîngurind mai departe cu copilul şi vîrîndu-i sticla în gură.

Bjartur stătu un răstimp, uitîndu-se la ele. Era vădit că în sufletul lui se dădea o luptă, şi în cele din urmă rosti hotărît:

— Da, s-a făcut! şi atinse faţa pruncului cu mîna sa puternică şi murdară, care se luptase cu groaznicii strigoi din partea locului. Numele ei să fie Asta-Sollilja [1].

Era mîndru că făptura aceea micuţă şi plăpîndă n-avea pe nimeni pe lume decît pe el şi era hotărît să împartă cu ea aceeaşi soartă.

— Şi să nu mai vorbim despre asta, zise el.

Erau atîtea de făcut: oile lui se aflau încă la Raudsmyri, trebuia să se îngrijească de toate pentru înmormîntare; sicriul, pastorul, cioclii, drumul la oraş, praznicul de pomenire.

— Mă gîndeam, Gudny fato, că poate ai vrea tu să frămînţi un aluat de budincă de Crăciun, să-i omenesc. Să-mi vii cu mirodenii, cu stafide, şi dacă vrei, şi cu de-alea mari

[1] *Asta* — dragoste; *sollilja* — crin strălucitor.

şi negre, care seamănă cu baliga de cal, prune uscate cred că li se spune. Nu te uita la cheltuială : plătesc. Şi, bineînţeles, atîtea clătite cît să se sature cu toţii. Şi cafea tare, femeie, cafea aşa de tare, ca să smoleşti şi un berbec întreg. Nu vreau ca lumea să bea lături la înmormîntarea soţiei mele.

20. *Demersuri*

Toată lumea era încredinţată că strigoiul îşi face iar mendrele la Sumarhus, aşa că Gudny luă de acasă o slujnică să-i ţină tovărăşie. În jurul morţii Rosei s-au înşirat tot felul de poveşti ciudate, cu atît mai ciudate cu cît depărtarea de locul unde fuseseră născocite era mai mare ; acolo, însă, unde era vorba de pricina morţii, toate sunau la fel şi erau pe acelaşi calapod cu poveştile care se istoriseau din timpurile străvechi despre această aşezare singuratică. Aşadar, viitorul gospodarului din pustie dădea tuturor de gîndit, mai ales că lucrurile luaseră chiar din primul an o astfel de întorsătură. Cîteva zile mai tîrziu, cînd ajutorul ispravnicului îl întîlni pe Bjartur, îi spuse în treacăt că în curînd o să-i poată face rost de o slujbă de muncitor, şi că din pricina greutăţilor pe care Bjartur le va întîmpina într-un viitor apropiat şi la care toată lumea se aştepta, ar putea, mai devreme sau mai tîrziu, să rămînă în sarcina obştii ; iată-l unde a ajuns : un văduv cu un copil mic pe seamă. Ce are de gînd să facă ? Spuse că ar fi auzit că cei din Raudsmyri ar putea fi înduplecaţi să ia copilul să-l crească, chiar şi fără cuvenita plată, dar cu învoiala ca pămîntul să le fie dat înapoi, „şi să ştii că dacă aş fi în locul tău, aş spune că am scăpat ieftin şi bine".

Bjartur socotea însă că era şi timpul ca cei din Raudsmyri să se arate atît de mărinimoşi în toate cele, deşi propunerea lor i-a ajuns pe o cale ocolită.

— Se prea poate ca voi, ăştia, bogaţii din consiliul parohial, să ziceţi că aţi scăpat ieftin dîndu-vă copii să vi-i crească la Raudsmyri. Dar eu zic altfel. Căci, din întîmplare, şi eu am fost crescut de cei din Raudsmyri timp de

optsprezece ani. Şi atîta vreme cît mă pot numi cetăţean liber al acestei ţări şi-mi pot plăti cele cuvenite lui Dumnezeu şi oamenilor, am de gînd să fiu eu acela care să-mi cresc copiii, şi nu cei din Raudsmyri.

— S-ar putea să vină o vreme, spuse celălalt, cînd pricini temeinice te vor împiedica să plăteşti cele cuvenite, mai ales dacă va trebui să tocmeşti o femeie ca să-ţi ajute să gospodăreşti pămîntul acela al tău ; toate astea pot avea o înrîurire asupra aşa-zisei tale libertăţi.

— Mi-au trebuit optsprezece ani ca să strîng o turmă şi să plătesc rata pentru Sumarhus, răspunse Bjartur, şi cu toate că nu mi-am putut clădi un palat regesc din marmură şi safire, oricum, tot mi-am clădit un palat care are la temelie optsprezece ani de viaţă. Şi atîta vreme cît nu datorez nimic nici obştii, nici negustorului, şi pot plăti sameşului ratele asupra pămîntului, casa mea este un palat cel puţin tot atît de măreţ ca şi acelea pe care tu şi sameşul le-aţi clădit vreodată. Şi acum hai să-ţi mai spun ceva, prietene : Niciodată nu mi-am bătut capul cu copiii sameşului, nici nu m-am sinchisit cum i-a botezat şi ai cui sînt : şi n-am s-o fac nici de aici înainte ; cer în schimb ca sameşul să nu se amestece în treburile mele şi să-mi lase copiii în seama mea, să-i botez cum oi crede de cuviinţă. Şi spune-i că-i urez sănătate.

În ziua aceea Bjartur pornise la Stadur, să-l vadă pe reverendul Gudmundur, omul pe care-l preţuia atît de mult ; îl preţuia, de fapt, mai mult ca pe oricine din pricina acelui soi minunat de oi pe care îl adusese în parohie. Fu poftit în odaia plină de fum în care pastorul îşi vedea de predicile lui şi de socotelile gospodăriei, plimbîndu-se, ca de obicei, în sus şi în jos. Se ştie că pastorul arareori sta locului — n-avea timp s-o facă — şi tot arareori se aşeza pe un scaun ; şi ca orice om ocupat, cunoştea meşteşugul de a vorbi răstit şi fără replică. Era destul de vîrstnic, destul de trupeş, cu nasul şi obrajii vineţi. Urmaş al unei vechi şi nobile familii din vest, în tinereţea lui avusese o parohie în sud, dar îşi petrecuse cea mai mare parte din viaţă aici, şi starea lui era înfloritoare. Era un gospodar foarte priceput, dar cînd sta de vorbă cu enoriaşii, arăta întotdeauna mare dispreţ pentru pămînteştile îndeletniciri şi nu se lăuda cu ştiinţa sa în ce priveşte munca la cîmp. Ca mai toţi oa-

menii care au mult de lucru, era de obicei foarte scurt la vorbă şi socotea că orice ar fi spus altcineva e neapărat o prostie. Era aspru în judecata sa şi avea idei îngrădite şi bisericoase în toate privinţele, dar le schimba îndată dacă cineva era de aceeaşi părere. Se bizuia prea puţin pe firea omenească şi nu se încredea în bunătatea nimănui, în afară de familia regală daneză, pe care o preamărea pentru inteligenţa şi însuşirile ei morale. O îndrăgise mai ales pe principesa Augusta, al cărei portret se afla şi acum în biroul său, deşi murise cu mulţi ani înainte. Nu avea o părere bună despre morala enoriaşilor şi adesea strecura cîte un cuvînt răutăcios şi obscur, dînd întotdeauna a înţelege că, de cînd era pastor, se săvîrşiseră în parohia lui o sumedenie de crime într-ascuns. Şi, totuşi, se spunea că n-a respins niciodată pe cineva care a venit la el, aflîndu-se în restrişte. Îi era la fel de neplăcut să audă vorbindu-se de un oarecare în prezenţa lui, fie de rău, fie de bine. Cînd era în tovărăşia oamenilor care nu prea aveau credinţă, discuta chestiuni religioase cu o înflăcărare nemaipomenită, dar printre cei bisericoşi, purtarea sa era necuviincică şi batjocoritoare. Enoriaşii socoteau că predicile lui erau deslînate şi fără noimă, uneori chiar cu totul de neînţeles, şi puţini îşi dădeau silinţa să trăiască potrivit îndemnurilor propovăduite de el.

— Precum văd, iar te-ai pornit pe hoinăreală, mormăi reverendul, ursuz.

Atinse din fugă mîna lui Bjartur, trecînd pe lîngă el în goana mare, ca să facă înconjurul odăii. Din mers, trăgea mînios din pipă, şi fumul se înălţa deasupra capului său ca norii de praf stîrniţi de copitele calului.

— Nu-mi vine a crede că-mi stă în obicei să hoinăresc, răspunse Bjartur, dar nu pot tăgădui totuşi că l-am întîlnit pe ajutorul ispravnicului.

— Ptiu! Ajutorul ispravnicului! mormăi pastorul şi, trecînd în goană pe lîngă sobă, scuipă dispreţuitor în găleata de cărbuni.

— Aşa că mă gîndii să intru şi la pastor, continuă Bjartur, să văd şi eu care din doi rîvneşte mai mult la libertate.

— Libertate? repetă pastorul şi se opri în loc, aţintindu-şi privirea ascuţită asupra musafirului, ca şi cum i-ar fi cerut socoteală.

— Da, adică pentru cei săraci!

— Eu nu năzuiesc la nici un fel de libertate, nici pentru săraci, nici pentru bogaţi, zise în treacăt pastorul şi se depărtă încetă.

— Vreau să spun, desluşi Bjartur, că deosebirea dintre mine şi cei din consiliul obştii este că eu am avut întotdeauna unele năzuinţe în ce priveşte libertatea mea. Iar ei ar vrea să fim cu toţii la pămînt.

— Nu există altă libertate decît libertatea singurei şi adevăratei mîntuiri a Domnului nostru Isus Hristos, glăsui pastorul cu vocea lipsită de nuanţe a unui vînzător, explicînd cu nerăbdare unui muşteriu neînsemnat că singura ţesătură care se vinde aici e pînza numită „Hessian", după numele stăpînului. Aşa cum spuneau cei vechi... Şi rosti un citat într-o limbă străină, după care întrebă: Ce este libertatea? Fireşte, întocmai cum m-am aşteptat, habar n-ai nici tu! Nu c-aş avea ceva împotrivă dacă vrei să trăieşti printre gheţari[1]; să-ţi fie de bine! Aşa cum spuneau cei vechi... şi rosti un alt citat într-o limbă cu totul de neînţeles.

— N-am de gînd să mă iau la întrecere cu dumneata în limba ebraică. Dar nu-mi pasă ce zice lumea, cred că ştiu tot atît despre oi ca oricare alt cioban, şi pot spune că berbecii dumitale au făcut straşnică treabă prin părţile noastre.

— Da, fir-ar să fie! strigă pastorul, iuţind pasul. Straşnică treabă pentru cei al căror dumnezeu este stomacul şi care se laudă cu dobitoacele alea păcătoase!

— Hm, după cît îmi amintesc, în *Biblie* oaia este numită mielul lui Dumnezeu.

— Tăgăduiesc că vreo oaie a fost numită vreodată mielul lui Dumnezeu în *Biblie*, răspunse pastorul cu înfocare. Eu nu spun că oaia nu e făptura lui Dumnezeu, dar spun sus şi tare că Dumnezeu n-a părtinit-o mai mult ca pe oricare alt dobitoc cu patru picioare. Apoi, după o clipă de tăcere, urmă cu glasul plin de mustrări amare: La ce bun să cauţi o oaie pe munţi şi prin coclauri? Parc-ar avea vreun rost!

— Apoi, ca să spun drept, aşa cum simt eu, poate că, dacă am vorbi ca de la om la om, din inimă, ştii, ca fraţii, s-ar putea să ne dăm seama că părerea noastră despre oi

[1] O optime din suprafaţa Islandei este acoperită de o carapace de gheaţă.

nu se deosebeşte chiar atît de mult cît ai dori s-o creadă un neştiutor ca mine. Şi aş vrea să-ţi spun, că, în primul rînd, scopul venirii mele aici astă-seară, scop la care am tot visat şi m-am tot gîndit destul de multă vreme, era să văd dacă te-aş putea convinge să-mi vinzi la toamnă un berbec tînăr de soi bun. Dacă o vrea Cel-de-Sus, poate că ţi-l voi plăti cu bani gheaţă, iar dacă lucrurile merg prost, oricum, cu ajutorul lui Dumnezeu, am să trec pe numele dumitale ce am de primit de la negustor.

Bjartur se străduia cu mare băgare de seamă să ţină calea de mijloc între frica lui Dumnezeu şi închinarea la Mammon, aşa ca să nu-i dea pastorului nici un prilej de atac. Dar nu-i folosi la nimic. Reverendul Gudmundur nu înţelegea să fie adus în aşa chip încît să fie de acord cu cineva.

— Să treci pe numele meu ? repetă el supărat. Nu admit nici un fel de tranzacţie între Dumnezeu şi Diavol. Poţi să mergi la logofătul meu şi să te tocmeşti cu el.

— Bine, dar n-aş fi vrut să vorbesc cu slugile mai înainte de a fi căzut la învoială cu dumneata.

— Dacă vrei o cafea, mai bine spune îndată. Dar nu am nici un strop de coniac în casă, aşa să-mi ajute Dumnezeu.

— Oh, niciodată nu mi s-a întîmplat să dispreţuiesc cafeaua fără coniac. Atîţia oameni necăjiţi au trebuit să se lipsească de coniac, după cum ştii.

Pastorul se duse la bucătărie să vadă ce era cu cafeaua şi, întorcîndu-se după cîteva clipe, îşi reluă plimbarea cu aceeaşi iuţeală nebună, cu capul învăluit în norii de fum pe care-i pufăia din pipă.

— N-ai să capeţi decît drojdia aici, băiete, spuse el, fiindcă niciodată n-am băgat de seamă să te fi gîndit cîndva, cît de cît, şi la mîntuirea sufletului. Îţi urmezi calea fără să-ţi pese de nimic, colo, sus, în vîrf de munte, nu numai nepregătit cu totul, dar cu inima vădit împietrită ; şi mai crezi apoi că poţi veni să dai lecţii altora.

Una dintre fiicele pastorului, foarte gătită, aduse într-o cană de bronz cafeaua aromată, cîteva ceşti şi farfurioare de porţelan pictat cu figuri japoneze, două farfurii pline cu felurite dulciuri, toate minunat de bune, zahăr şi frişcă nebătută. Îi aminti lui Bjartur de ultima lor întîlnire, mai

ţinea minte şi acum versurile pe care le făcuse el vara, şi le recită în cinstea lui, în timp ce pastorul asculta nemulţumit şi posac, mormăind ca pentru sine :

— Ptiu ! exclamă el. Dacă nu se pot traduce pe loc în latineşte, apoi sînt curat versuri de duzină ! Hai, pleacă de-aici, Gunna ! Nu trebuie să ai de-a face cu individul ăsta !

De îndată ce se închise uşa în urma tinerei domnişoare, pastorul se aplecă şi deschise unul din sertarele biroului şi, tuşind, în norii de fum ce-i ieşeau din pipă, scoase de acolo o sticlă de coniac, plină. Mînios la culme, turnă cam o jumătate de oca de coniac în cana de cafea, apoi umplu amîndouă ceştile cu amestecul acesta. Bjartur nu spunea nimic, plin de respect pentru pastor şi de admiraţie pentru coniac. Începură să bea cafeaua. După trei ceşti, Bjartur începu să asude.

— Bea, omule, îl îmbie pastorul. De ce crezi că ţi-au dat femeile cafea pe o vreme ca asta ?

— Am băut pînă acum trei ceşti, ştii, spuse Bjartur cuviincios.

— Asta te priveşte, dar eu nu beau niciodată mai puţin de treizeci de ceşti pe zi, răspunse pastorul şi umplu într-una ceştile, tot îndemnîndu-l să bea, pînă cînd băură amîndoi cîte şase ceşti, şi cana de cafea se goli.

Sudoarea curgea şiroaie de pe fruntea lui Bjartur în jos pe tîmple. Privi un timp visător la picturile de pe ceşti şi farfurioare, apoi făcu următoarea observaţie :

— Domnişoarele astea, cu gătelile lor, nu-s de loc de lepădat ! era vorba de doamnele japoneze de pe ceşti. Ştiu că are să mai treacă multă vreme pînă cînd fetele de pe ceştile de la Sumarhus or zîmbi atît de dulce. Şi asta îmi aminteşte, adăugă el, ştergîndu-şi cu mîneca sudoarea de pe faţă, că sînt la mare încurcătură : nevastă-mea — cum poate că i-i fi zicînd de vreme ce ne-ai cununat şi ne-ai dat binecuvîntarea în primăvară — a murit acum o zi sau două.

— Cum asta ? întrebă pastorul bănuitor. Dacă a murit, n-am ce face, nu e vina mea.

— Nu, Doamne fereşte, o ştiu prea bine ! Nici nu am vrut să spun... zise Bjartur, izbăvindu-l pe pastor de orice vină în această privinţă. A murit dintr-o pricină firească, o

pierdere de sînge, pare-se, şi ştiu destul de bine cum s-a întîmplat. În schimb, ce s-o fi întîmplat cu Gullbra, o oiţă frumoasă de un an, din rasa dumitale, pe care o legasem în fundul curţii în toamna asta, în timpul primului răscol al oilor ? O lăsasem acasă cu răposata mea nevastă, ca să-i ţină tovărăşie. Ei bine, nu pot să lămuresc de loc ce s-a făcut.

— Eu nu ştiu nimic de ea, vorbi pastorul cu răceală. Nu sînt hoţ de oi. Nu recunosc să fi luat parte la o asemenea treabă.

— Vreau să spun, răspunse Bjartur cumpănit, că ar trebui să punem ceva la calc cel puţin în ceea ce priveşte nevasta.

— Aş putea să-ţi fac rost de o altă femeie, o femeie minunată, smerită, ca o călugăriţă, şi foarte ascultătoare. Dar o însoţeşte o bătrînă, o babă tare arţăgoasă, aşa ca să ştii la ce să te aştepţi — a învăţat pe dinafară toţi *Psalmii de la Videy* [1].

— Bun ! Dar mă gîndisem să-ţi cer să o îngropi mai întîi pe asta, spuse Bjartur cuviincios.

— O, Doamne, gîndul să îngrop oamenii mi-e nesuferit.

— Da, dar ceea ce nu înţelegi e că nu pot aduce pe nimeni în casă atîta vreme cît ea zace moartă acolo. Nici nu-ţi închipui ce nerozi sînt oamenii în zilele noastre. Şi superstiţioşi.

— Atunci mai bine ai pune-o într-o groapă provizorie, pînă-n primăvară, spuse pastorul. Firește că n-am să pornesc la munte, să mă bălăcesc prin zăpadă, la vîrsta mea, bătrîn şi fără vlagă, cum sînt de ani de zile, suferind de piept şi pesemne şi de un cancer la ficat. Apoi nu se' ştie cum a murit femeia asta a ta. Voi, bieţii munteni, puteţi scăpa oricînd cu faţa curată cînd vă mor nevestele dacă spuneţi că eraţi pe coclauri, umblînd după oi rătăcite. Dar femeile, după cîte ştiu, au şi ele nevoie de îngrijire, ca şi vitele. Şi nu mi-ar fi greu să dovedesc unele lucruri cu privire la moartea atîtor bărbaţi şi femei, de treizeci de ani încoace, de cînd am venit în parohia asta în ceasul îndoielilor. Şi desigur c-aş face-o dacă nu mi-aş iubi enoriaşii

[1] Culegere de psalmi găsită la Videy, insulă lîngă coasta de sud-vest a Islandei, unde, înainte de Reformă, fiinţa o aşezare mînăstirească

şi n-aş fi prea bătrîn şi prea slăbit ca să tulbur o administraţie coruptă, pe care nici tîlhăria, nici focul pus şi nici omuciderea nu o pot hotărî să ia măsuri.

— O, cred c-ai înmormîntat şi vreo cîţiva care au murit de o moarte mult mai ciudată decît Rosa mea.

— Da, oftă pastorul cu jale. Nu sînt decît un biet bătrîn, fără vlagă şi sătul de viaţă.

— Tot ce-ţi cer este să faci un drum pînă la Raudsmyri în prima sîmbătă, dacă vremea e prielnică.

— Lopata de-acolo, din biserică, e ruptă, aşa să-mi ajute Dumnezeu ! spuse pastorul, născocind toate piedicile cu putinţă. Eu nu-mi iau nici o răspundere, nici în privinţa morţii, nici a judecăţii de apoi şi a vieţii viitoare, dacă s-a folosit la îngropăciunea cuiva o unealtă atît de veche şi ponosită. Apoi, mai e ceva ; desigur că ai să-mi ceri o predică, eu îţi spun însă, o dată pentru totdeauna, că nu văd rostul să-i ţin moartei o cuvîntare pe o astfel de vreme. Oricum, tot nu serveşte la nimic.

— Nu e nevoie să fie o cuvîntare lungă, spuse Bjartur.

— N-ar putea să ţină cuvîntarea muierea asta bătrînă de la Raudsmyri ? I-a mai ţinut Rosei un discurs şi în primăvara trecută. De ce nu i-ar mai ţine încă unul şi în toamna asta ?

— Apoi, pe cinstea mea, pot s-o spun oricui, nu-mi pasă, grăi Bjartur, nu prea pun preţ pe discursurile celor de la Raudsmyri. Şi cred mai degrabă că lucrurile ar fi ieşit mai bine dacă atunci, la nuntă, ai fi vorbit dumneata, şi nu ea. Deşi spun drept că, de fapt, nu prea mă încred eu în nici un fel de discurs, fie că e pentru un scop sau altul, şi cu cît e mai lung, cu atît am mai puţină încredere.

— Al meu, dacă-o fi să-l ţin, se repezi pastorul, nu poate fi decît lung. Fiindcă o dată pornit, nu mai sfîrşeşti niciodată ce ai de spus, avînd în vedere purtarea oamenilor din zilele noastre, atît a unora faţă de alţii cît şi faţă de parohie.

— Depinde cum priveşti lucrurile, spuse Bjartur. Unii cred că cu cît spui mai puţin, cu atît e mai bine. Dar un lucru nu e nevoie să-l discutăm, şi anume : despre ce o să vorbeşti ; mie mi-e totuna atîta vreme cît nu e nimic jignitor în cuprinsul cuvîntării. Principalul e să fie o predică pentru răposata, ţinută la locul potrivit şi de către omul

potrivit, altfel îţi găsesc cusur ceilalţi şi-ţi dau a înţelege că n-ai fost în stare nici să plăteşti o cuvîntare, dar asta este o ocară pe care n-am s-o îndur atîta vreme cît mă pot numi un om liber. Nevastă-mea era şi ea o femeie liberă.

— Şi cît crezi că poţi plăti pentru o cuvîntare ?

— Apoi şi ăsta e un lucru pe care voiam să-l lămurim împreună. Eu socot, de fapt, că-mi datorezi un discurs încă din primăvara trecută şi cred că l-ai putea ţine acum. Nu se va face mai bun dacă-l mai ţii la păstrare.

— Asta nu, spuse pastorul cu hotărîre. Despre o femeie care trăieşte căsătorită numai o vară şi pe urmă moare, eu nu pot ţine nici o predică. Norocul tău că nu cer o anchetă în chestiunea asta. Poate c-ar fi cu putinţă să-ţi dau pe gratis discursul la cununia ta următoare, dar să schimb un discurs de înmormîntare cu un discurs de nuntă, eu nu mă bag în astfel de treabă.

— Eu îmi închipui, spuse Bjartur, că o cercetare temeinică ar putea dovedi că am dreptul la o predică, prin lege. Chiar dacă nu împlinise treizeci de ani, era nevasta mea, o nevastă bună, o nevastă creştină.

— Era creştină, aşadar ? spuse pastorul cu necaz, căci nu putea suferi să audă că e lăudat cineva.

— Bun ! răspunse Bjartur, gata să mai lase cîte ceva ca să nu strice învoiala. Poate ar trebui să spun că era creştină în felul ei. Dar, ştii, totul cu măsură...

— Pot să-ţi spun că e ceva nou pentru mine dacă oamenii de prin partea locului s-au făcut creştini aşa, deodată ! strigă pastorul, scos din fire. În Rangarvellir [1] erau creştini destui, sînt de acord. Aveaţi acolo cîte un sfînt şi cîte un profet în fiecare gospodărie, dar am trăit aici în surghiun treizeci de ani şi nu am întîlnit niciodată un creştin adevărat sau o adevărată căinţă în faţa lui Dumnezeu, sub nici o formă şi în nici un chip. Nimic decît crime monstruoase, crime dintre cele mai monstruoase, paisprezece asasinate şi copii lăsaţi să moară, în afară de avorturi.

— Despre asta nu ştiu nimic, spuse Bjartur, dar ştiu că nevastă-mea era o femeie de treabă, care în inima ei

[1] *Rangarvellir* — cîmpie întinsă din sud-vestul Islandei.

trebuie să fi crezut în Dumnezeu şi în oameni, chiar dacă nu striga asta în gura mare. Şi dacă spui ceva de ea, mi-ar plăcea s-o lauzi şi nu s-o vorbeşti de rău, fiindcă eu o preţuiam mult pe femeia asta.

Buna-cuviinţă nu-i îngădui pastorului să se împotrivească laudei aduse unei femei simple şi de rînd, care trăise numai o vară şi apoi murise; îi arătă însă portretul prinţesei Augusta cu o expresie mustrătoare, dar cu atît mai elocventă, şi spuse:

— Dacă vrei să vezi chipul unei femei care a fost o pildă pentru toate celelalte, ca prinţesă, ca nevastă şi ca om, iată-l acolo. Nu v-ar strica să vă aduceţi aminte de asta, voi, piticilor vrednici de dispreţ, care nu v-aţi gîndit măcar o dată să vă plecaţi capetele voastre păduchioase în faţa harului Duhului Sfînt, deşi, pentru societate, sînteţi mai prejos decît oile care vă mor de foame şi de bolesniţe în fiece primăvară dăruită de Dumnezeu. Dar copiii regelui Cristian erau sculaţi în fiecare zi la ora şase, pe orice vreme, spre a se uni cu Mîntuitorul lor şi stăteau acolo şi se rugau pînă ce capelanului curţii i se făcea greaţă de foame ce-i era. Ei! Ce zici?

Bjartur nu mai putu să-şi ţină rîsul.

— Hahaha, hahaha! hohoti el. Asta seamănă grozav cu povestea aia cu cîinele de la Raudsmyri acum un an sau doi, cu cîinele ăla pe care nu-l puteai urni de lîngă carnea de cal.

— Cum? spuse reverendul Gudmundur cu gravitate, oprindu-se în mijlocul odăii, nedumerit, cu gura deschisă şi sprîncenele ridicate a mirare.

— Iată cum a fost, spuse Bjartur. Era odată un flăcău la Myri, venit de la oraş, un smintit şi un muşteriu cam primejdios, care îşi băgase în cap să se facă prieten cu toţi cîinii şi să-i vrăjească, luîndu-i de la stăpînii lor adevăraţi; era şi căţeaua mea printre ăştia. Întotdeauna am iubit cîinii, era o căţea minunată, credincioasă şi deşteaptă. Hahaha, hahaha!

— Nu înţeleg, spuse tăios pastorul, stînd locului.

— Nici nu mi-am închipuit c-ai putea să înţelegi, spuse Bjartur rîzînd. Nici eu n-am înţeles pînă n-a început să verse hălci de carne de cal, mari cît pumnul dumitale, frate. Dacă împieliţatul ăla n-ar fi încercat acelaşi şiretlic

tot timpul iernii, adică să fure carne de cal din bucătărie ca să atragă cîinii...

— Destul, nu mai pot s-ascult ! spuse pastorul. În numele cerului, pleacă !

— Da, spuse Bjartur, spăsit. Nimeni nu-şi poate struni gîndurile. Cred că nu fac rău nimănui. Şi îţi mulţumesc foarte mult pentru cafea. Aşa cafea bună n-am băut de mult. Şi ne putem bizui unul pe altul pentru oaia de prăsilă din toamnă şi pentru treaba cealaltă.

— Trag nădejde să mor înainte de primăvară, spuse pastorul cu evlavie, să mor, să mor odată, să scap de gloata asta sălbatică ! La revedere.

Bjartur n-avea însă de gînd să plece tocmai acum. Se tot aţinea pe lîngă pastor, făcîndu-şi de lucru, pînă ce, în sfîrşit, îşi luă inima-n dinţi şi spuse :

— Fiindcă veni vorba, părinte Gudmundur, parcă auzii că ai pomenit de o femeie, sau, mai degrabă, de două femei.

— Unde vrei s-ajungi ? întrebă pastorul morocănos. Le vrei tu ? Să nu crezi că umblu să scap de ele.

— La urma urmei, de cine e vorba ?

— Dumnezeu, în mila sa, are grijă de ele. Le-am adus de la Sandgilsheid chiar pe calul meu, ţin de parohia mea. Stăpînul casei a murit de vătămătură ; tot avutul lor erau şaptesprezece oi prăpădite, cîteva unelte stricate şi o pereche de iepe de vreo douăzeci şi cinci de ani, pe care, cînd au venit aici, în toamnă, mi le-au dăruit ca o contribuţie la întreţinerea lor, aşa să-mi ajute Dumnezeu. Bătrînul a lucrat patruzeci de ani în şir şi n-a pus nici un ban deoparte, atît de prost era pămîntul.

— Oho ! spuse Bjartur. Au şi un petic de pămînt ?

— Sigur că au pămînt, spuse pastorul. Apoi, repezindu-se la uşă, o deschise şi strigă : Aduceţi-mi numaidecît pe Finna şi pe bătrîna Hallbera ! E cineva la mine care vrea să le ia.

Trecură cîteva clipe, şi apoi, prin deschizătura uşii, se furişară două femei : mama împletea într-una, pe cap purta o bonetă cafenie, iar pe bărbie avea un neg păros ; pe faţă îi era întipărită o expresie acră, expresia unui ins care vreme de şaizeci de ani şi mai bine a stat de vorbă numai cu sine însuşi. Nu-şi ridica de loc privirile ; cu capul plecat pe un umăr, îşi aţintea ochii, care clipeau neîncetat, pe vîrful nasului şi pe împletitură. Fiica era o femeie de mult

trecută de 30 de ani, cu un trup greoi, mai ales de la mijloc în jos, dar înlocuind cu un zîmbet blajin, îmbietor, blîndeţea care-i lipsea maicăsi. Se opriră umăr la umăr, la un pas de prag, astfel că uşa nu se mai putu închide în urma lor. Bătrîna împletea înainte, iar fiica se uita la cei doi bărbaţi cu ochii ei mari, în care lucea o speranţă nespusă. Pe obraz avea un semn vînăt, de la o degerătură mai veche; şi era vădit că inima îi bătea cu putere.

— Iată aici un om care ne va uşura pe toţi de o grea povară, spuse pastorul. Are de gînd să vă ia la el acasă. Nevastăsa zace în sicriu, Dumnezeu s-o ierte, şi el e cu totul copleşit de durere.

— Da, ştiu, bietul om, murmură bătrîna în undrelele sale, fără să se uite în sus.

Cu ochii plini de o caldă înţelegere, fiica privi spre „bietul om".

— Ia te uită, nu cumva sînt femeile din Urdarsel, văduva lui Ragnar şi fiica lui? exclamă Bjartur, întinzîndule mîna şi mulţumindule din toată inima pentru buna lor găzduire.

Petrecuse o noapte la ele, acum patrucinci ani, într-o toamnă, pe cînd căuta cîteva oi delale sameşului, rătăcite pentru a nu ştiu cîta oară. Da, şil amintea prea bine pe Ragnar, era meşter mare, nimeni nu se pricepea mai bine ca el cum să unble cu o oaie bolnavă, şi mai degrabă şiar fi lăsat peai lui fără zahăr sau cafea decît săşi lase micii fără fîn.

— Nu cumva avea urechea dreaptă ciupită şi cea stîngă străpunsă în două locuri? Da? Vezi ceam ghicit? Navea el şi un cîine cu blana brumărie, un dulău nemaipomenit, care vedea mai bine noaptea decît văd toţi ceilalţi cîini ziua? Să fiu al dracului dacă navea darul prevestirii; nare oricine norocul săi pice un asemenea animal, credeţimă!

Toate astea erau adevărate. Fanna zîmbi cu recunoştinţă faţă de sincera atenţie a oaspetelui de odinioară, care ţinea atît de bine minte totul. Îşi aminti şi ea, de parcă ar fi fost ieri, de o noapte în care fusese găzduit la Urdarsel însuşi pastorul din Utiraudsmyri. Nu prea era lucru obişnuit să rămînă cineva la ei peste noapte, dar ca să rămînă cei de la gospodăriile mari, asta se întîmpla rar de tot. Mama

şi fata, sfătuindu-se în şoaptă, se înţeleseseră că nu e uşor să găzduieşti un om de la conac, un om deprins, fireşte, cu tot ce era mai ales. Ce aveau de făcut ? Hallbera îşi dăduse cu părerea să coacă în spuză nişte prăjituri de ovăz, fata îi spusese însă : „Doar n-ai uitat, mamă, că niciodată nu i-ar trece prin minte unui om din Utiraudsmyri să bage în gură un aluat pîrpălit pe cărbuni !"

Bătrîna îi răspunse că de mult uitase totul ; în afară de tinereţile ei şi de cîteva versuri sfinte, nu-şi mai amintea nimic din trecut, şi nici din clipa de faţă. Ajunsese ceva de speriat, o adevărată căzătură, şi de n-ar fi fost bunătatea pastorului, căruia i se făcuse milă de ele cînd mîna Atotputernicului a găsit de cuviinţă să-l ia pe bietul Ragnar...

— Nu v-am spus că omul vrea să vă ia la el ? o întrerupse pastorul, nerăbdător. O să vă simţiţi bine acolo. Încă din primăvara trecută şi-a durat o gospodărie în minunatul nostru ţinut. Şi e un om de modă nouă, cu păreri înaintate şi hotărîte în ceea ce priveşte aceste coclauri pustii, care trebuie să înflorească precum trandafirii, şi doreşte să înfăptuiască măsurile pe care şi Parlamentul le discută tot mereu şi despre care va scrie în ziarul din Reykjavik.

— O, nu prea îmi bat eu capul cu ce se scrie în ziare la Reykjavik, spuse Bjartur. Vă spun totuşi că Sumarhus are mare viitor pentru cei ce pun mare preţ pe libertate şi vor să fie oameni de sine stătători.

Apoi bătrîna spuse, încordîndu-şi vocea tremurătoare :

— Pe vremea mea, Bjartur băiete, moartea nevestei tale n-ar fi fost socotită chiar atît de firească. Şi ocolul ăla de miei al tău n-are nume bun, după cîte am auzit.

— Ptiu ! mormăi pastorul, înfruntînd-o mînios. Urdarsel mişuna şi el de tot felul de strigoi. În două rînduri m-am rătăcit acolo peste deal, de fiecare dată era ziua-n amiaza mare şi în toiul verii, aşa să-mi ajute Dumnezeu !

— Or fi fost unul sau doi gospodari care-şi aveau spiridusul lor, încuviinţă bătrîna, dar vecinii noştri au fost vecini buni în toţi cei patruzeci de ani pe care i-am trăit acolo, martori îmi sînt şi Dumnezeu, şi oamenii !

— Mama vrea să spună că strigoii nu se arătau decît atunci cînd veneau anumiţi oameni, îl lămuri fata. Noi însă aveam prieteni buni acolo şi adeseori ne-au fost de folos.

— Nu înţeleg să vorbesc despre fiinţe care nu-şi au numele trecute în registrul parohiei, interveni pastorul.

— Cu toate acestea, multe ceşti de cafea ne-au mai dat în vis, stărui fata. Şi erau foarte darnici, nu se uitau la zahăr.

— Hm, multe bucate gustoase şi multă băutură am avut de la ei, încuviinţă bătrîna, cu smerenie.

Pastorul se tot învîrtea prin odaie, bombănind nemulţumit ; Bjartur arătă însă că el recunoscuse întotdeauna cît de plină de ciudăţenii e firea lucrurilor. Spuse :

— Eu, unul, socot că nu greşeşti de loc cînd crezi în elfi, chiar dacă nu-şi au numele trecute în registrul parohiei. Nu fac rău nimănui, uneori chiar îţi fac şi un bine în loc să-ţi facă rău ; dar credinţa în stafii zic eu că nu e nimic altceva decît o moştenire papistăşească şi nu se cuvine ca un creştin să gîndească la asta nici o clipă.

Se strădui din răsputeri să convingă femeile să ia drept bună părerea lui în această privinţă.

21. Cioclii

Sîmbătă dimineaţă cioclii trecură cu multă greutate prin mlaştini, cu cîinii lor. Erau patru inşi, toţi vechi cunoştinţe : *fjallkongur*-ul, Einar skaldul din Undirhlid, apoi Olafur din Ystadal, prietenul fantasmelor, şi, în sfîrşit, tatăl moartei, bătrînul Tordur din Nidurkot. Nu mergeau laolaltă, ci la mare depărtare unul de altul, ca oamenii care au pornit la drum fiecare spre altă ţintă, care nu-i priveşte pe ceilalţi. Cel dintîi sosi *fjallkongur*-ul, ceilalţi îl urmară unul cîte unul, Tordur din Nidurkot fiind cel din urmă. Toţi purtau haine de sărbătoare, cu ciorapii traşi peste manşetele pantalonilor.

Bjartur nu era omul să-şi clocească durerea ; făcu oaspeţilor o primire regească.

— Poftiţi în palat, fraţilor, strigă el, e un ger straşnic astăzi, încălziţi-vă ! Muierile au pus ceainicul pe foc.

Îşi scoaseră cuţitele şi începură să-şi răzuiască zăpada de pe haine. Spuneau că drumul a fost cumplit de greu — în-

ghețat pe deasupra, moale și alunecos pe dedesubt. Bătrînul, mișcîndu-se anevoie și gemînd, se așează cu băgare de seamă pe prag; încheieturile îi pîrîiau de-ai fi crezut că sînt gata să se sfarme în bucăți. Parcă se chircise, era vînăt la față, barba răvășită era plină de brumă, coada ochilor și pleoapele îi erau umflate, iar irisurile, cu vîrsta, își pierduseră de tot culoarea. Pe pămîntul proaspăt săpat, între ieslele oilor, stătea sicriul, împodobit cu smocuri de lînă, care se lipiseră întîmplător de scîndurile smolite cînd, la amiază, oile se îngrămădiseră să se adape din copca făcută în gheața pîrîului. Bătrînul își apăsă mîinile vinete și noduroase ici și colo pe sicriu, ca și cum i-ar fi încercat tăria — sau poate că erau mîngîieri? Cu grijă și cu un simț înnăscut al ordinii, smulse cele cîteva smocuri de lînă. Partea dinafară a grajdului era pentru oile fătătoare, partea dinăuntru fiind împărțită într-un staul pentru miei și o boxă pentru cal. Șanțul de scurgere se stricase și mirosul urinei de cal era mai pătrunzător decît toate celelalte mirosuri din grajd.

În odaia de sus, cele două femei aduse de la Raudsmyri îngrijeau de copil și de foc. Spălaseră și tavanul și podeaua. Bărbații își lăsaseră cîinii afară, în semn de respect pentru moartă; altfel, purtarea lor era aceeași ca totdeauna și nu se gîndiră cîtuși de puțin să pună frîu convorbirii lor însuflețite despre starea vremii, nici nu încercară să discute cu deosebită solemnitate acest subiect. Își trecură unul altuia pungile cu tabac. Einar din Undirhlid îi înmînă lui Bjartur obișnuita elegie, scrisă pe o bucată de hîrtie zdrențuită, și Bjartur se uită la manuscris cu o schimă de neîncredere, chiar de la început, față de conținutul poeziei prietenului său, apoi o puse nepăsător pe o grindă. Bătrînul din Nidurkot își șterse ochii umezi cu batista sa murdară de tutun. Cînd cei de față căzură de acord că vîntul avea parcă de gînd să se statornicească în direcția sud-vest, Tordur își dădu cu părerea că va rămîne așa toată iarna. Fu singura dată cînd luă parte la convorbire, căci ajunsese la o vîrstă la care omul nu-și mai bate capul cu vremea; nu mai avea decît prea puține lucruri pe lume în afara morii de lîngă pîrîul de acasă. Nu părea pornit împotriva cuiva, numai că îi venea greu să vorbească. Iar cînd deschidea gura să spună o vorbă, parcă îl strîngea ceva de gît; arăta ca și

cum ar fi fost gata să izbucnească în plîns. Trăsăturile lui descompuse aveau o expresie tîmpă, faţa parcă i se surpa pe dinlăuntru, gata să se sfărîme în bucăţi la cea mai mică sforţare, chiar şi la aceea de a spune un lucru neînsemnat despre vreme.

Olafur din Ystadal spuse că după o vară ploioasă era firesc să urmeze o iarnă grea ; umezeala şi uscăciunea trebuiau să ţină cumpăna în natură.

Fjallkongur-ul socotea că vremea rea începînd atît de devreme, desigur că are să se lase moina înainte de Crăciun şi apoi vor avea un lung răstimp de vreme bună, cum a fost, de pildă, în iarna de acum şase ani. Era de părere că, la urma urmei, iarna se va dovedi destul de blîndă şi că desigur nu trebuiau să-şi piardă nădejdea chiar dacă îşi arată ghearele devreme.

Einar din Undirhlid arătă că prorocirile lui erau întemeiate îndeobşte pe intuiţie şi pe vise. În ciuda celor spuse de *fjallkongur*, avea o presimţire că va fi o iarnă crîncenă şi mai bine să nu facă prea mare risipă de fîn. Dar era sigur că vor avea o primăvară minunată, căci văzuse în vis, la o mare depărtare, o tînără frumoasă din părţile de la miazăzi.

— Cît mă priveşte pe mine, niciodată nu m-am încrezut în visele cu femei, spuse Bjartur, fără să se lase molipsit de acele nădejdi atît de puţin întemeiate. Nici cînd eşti treaz nu prea ai pricini să te bizui pe ele, d-apoi cînd dormi !

— Desigur însă că de te-ai pricepe să tălmăceşti visele, ai găsi că te poţi bizui pe femeile care ţi se arată în somn la fel ca şi pe celelalte, îi întoarse Einar.

— Ai dreptate, îl întrerupse cămărăşiţa cu înfocare. Desigur că te poţi bizui temeinic pe ele ; şi lui ar trebui să-i fie ruşine de felul cum vorbeşte tocmai acum, cînd nevastă-sa zace moartă acolo.

— Hai să lăsăm visele acum, propuse *fjallkongur*-ul, întotdeauna gata să fie mijlocitor între cei doi skalzi cu renume. Ei bine, ca să reluăm convorbirea de la începutul toamnei, aflaţi cu toţii, pînă nu uit, că am primit acum un leac nou de la doctorul Finsen. I-am înfăţişat plîngerile multora dintre oamenii noştri cei mai cu vază, printre ele erau şi ale tale, Bjartur, şi mi-a scris o reţetă numai şi nu-

mai pentru noi. Şi, după cum mi-a spus, cei ce au pregătit-o vă încredinţează că, pe lîngă panglică, are să vă cureţe cîinii de toate bolile, atît ale sîngelui, cît şi ale nervilor şi ale întregului trup.

„Era şi timpul!" îi răspunseră. Vulpea e un blestem, dar tenia e cu mult mai afurisită. Toţi aveau aceeaşi poveste de spus despre cîinii lor, nu era cîine să nu aibă viermi. Şi oamenii şi animalele se aflau în primejdie. Cerură *fjallkongur*-ului să dea lupta hotărîtoare.

— Desigur, spuse el, şi veţi primi curînd de la mine circulara anuală în privinţa asta. Părerea mea era să aplic tratamentul cam în jurul datei alegerilor pentru *Althing*, aşa ca să vă puteţi aduce cîinii cu voi cînd veţi veni la vot şi să sfîrşiţi cu toate într-o singură călătorie. Pentru gospodarul care n-are nici un ajutor e mult mai uşor să facă doar un singur drum.

— Ce s-a-ntîmplat cu ajutorul de veterinar ? întrebă Olafur din Ystadal, care, ca mulţi alţii, poate, visase printr-asta să-şi cîştige o pîine şi o faimă oarecare. Nu spuneai astătoamnă că ispravnicul avea de gînd să numească un ajutor pentru ţinutul nostru ?

— Da, dar trebuie mai întîi să ţinem seama de unele lucruri, răspunse *fjallkongur*-ul cu gravitate. Trăim vremuri grele, precum ştiţi, şi districtul nostru nu prea e în stare să-şi sporească prea mult cheltuielile. Şi apoi, părerea mea a fost întotdeauna că numirea unui ajutor din parohia de aici, cînd eu sînt presupus să îndeplinesc această sarcină, ar însemna oarecum un vot de neîncredere dat nu numai mie şi doctorului Finsen, dar şi cîrmuirii, căci cîrmuirea e aceea care procură medicamentul. Mi-ar părea mai bine, pe de altă parte, să-mi dau oricînd demisia. Şi l-am înştiinţat pe ispravnic că sau îmi dau demisia, sau fac munca pe propria mea răspundere.

— Da ! E tocmai ce susţineam eu întotdeauna, grăi Olafur, care nu arăta prea dezamăgit. Dacă doctoria ar fi fost bine drămuită din capul locului, cîinii n-ar mai fi fost încuiaţi.

— Cum am mai spus-o, răspunse *fjallkongur*-ul, medicamentul ni-l dă stăpînirea.

— O, stăpînirea nu te înşală niciodată, întrerupse bătrînul din Nidurkut cu o încredere cu totul lipsită de temei.

— Ai dreptate, încuviinţă *fjallkongur*-ul. Din partea mea, socot că guvernul pe care-l avem în ţară de cîţiva ani a slujit bine poporul. Şi în ce priveşte doctorul, e un om cu multă rîvnă pentru bincle obştesc, care să ne reprezinte ţinutul în *Althing*, un om care a fost întotdeauna gata să facă totul pentru noi, atît ca doctor, ca om, cît şi ca membru al *Althing*-ului.

Urmă un răstimp de tăcere, şi gospodarii, văzînd că discuţia ia o întorsătură politică, îşi contemplau, duşi pe gînduri, mîinile cu palme bătătorite.

— Nu m-aş mira de fel dac-or fi şi unii oameni care-l văd pe doctor cu alţi ochi, spuse într-un tîrziu Einar din Undirhlid. Un lucru e sigur : aceia care n-au de-a face cu negustorul din Fjord nu vor vota cu candidatul propus la Fjord.

— Da, cred că îl cunoaştem cu toţii pe bunul nostru sameş, spuse Bjartur. Dacă guvernul ar fi de vînzare, l-ar cumpăra, apoi şi-ar adăuga un procent de beneficiu şi l-ar oferi tuturor, să vadă dacă nu găseşte vreun nebun să-l cumpere.

În faţa plitei cămărăşiţa bombăni de una singură :

— Mai mare ruşinea să-l auzi cum vorbeşte de binefăcătorul lui, de acela care l-a crescut, aş putea zice. Nu-i de mirare că pe unul ca ăsta îl paşte nenorocirea.

Se vedea limpede că părerile politice ale lui Einar nu erau de fel sănătoase, aşa că *fjallkongur*-ul îi veni într-ajutor, arătîndu-i unde greşise :

— De pildă, n-aş crede, Einar, spuse el, că Finsen ţi-a trimis vreodată nota pentru toate medicamentele pe care le-a primit biata ta mamă acum cîţiva ani.

Einar nu putu tăgădui că mai era încă dator doctorului — fuseseră cam vreo două sute de sticluţe.

— De, nu e nevoie de prea multe doctorii ca să te coste cît preţul unei vaci, zise *fjallkongur*-ul.

Asta închise pentru cîtva timp gura lui Einar, care ştia că toţi ceilalţi aflaseră cum îşi zălogise vaca şi jumătate din oi să plătească o datorie sameşului din Utiraudsmyri ; adăugă în cele din urmă că vaca e vacă, doctoria, doctorie, cîrmuirea, cîrmuire şi, de fapt, se gîndea să stea acasă cînd se vor ţine alegerile viitoare.

Ori de cîte ori era vorba de politică, Olafur din Ystadal își putea lăsa gîndurile să rătăcească în voie, căci interesele sale erau cu totul în altă parte. Pruncul se trezise și plîngea; cămărășița lăsă toată treaba ca să se îngrijească de el. Era în firea lui Olafur să se minuneze de aceste mici făpturi — dacă pot fi numite făpturi — ce vin astfel pe lume, să ia locul celor care pier.

— Știi, dacă stai să te gîndești, mare minune! Iată un trup nou și un suflet nou care se ivește așa, deodată, și de unde vin și de ce oare vin într-una? Da, întrebarea asta mi-am pus-o adesea, zi și noapte. Ca și cum n-ar fi mai firesc să lași pe lume tot pe aceeași oameni să trăiască veșnic, și atunci n-ar fi cu neputință ca oamenii de rînd, ca voi și ca mine, să poată ajunge cu timpul la o stare înfloritoare.

Dar nici chiar cămărășița nu putea sau nu voia să dezlege această problemă. Așa că Olafur din Ystadal continuă:

— Pentru mine, lucrul cel mai ciudat la ștrengarii ăștia mici e că s-a făcut dovada, pare-se, că nou-născuții pot să înoate singuri de tot dacă îi pui în apă. Ai încercat oare, Gudny?

Nu, cămărășița nu încercase și, cu glas răstit, îl sfătui pe Olafur nici să nu răspîndească prea mult vorba asta, dacă îi trece cumva prin cap să încerce cu propriii săi copii, o asemenea încercare putînd fi tălmăcită în felurite chipuri.

Olafur spuse că nu era mare primejdie de una ca asta, el fiind dintre aceia cărora nu le prea place să aibă de-a face cu nou-născuții. „Dar, adăugă el, uneori am avut prilejul să ucid cățel nou născuți, și pot să-ți spun ceva din cale-afară de interesant despre ei. Le-am tăiat capetele pe malul pîrîului, de-acasă, cu cuțitul, știi, și apoi le-am aruncat trupurile în rîu; și acum aș vrea să vă pun o întrebare: ce credeți oare că se întîmplă cu trupurile, credeți că plutesc, sau credeți că se scufundă?"

Această întrebare întoarse mințile adunării de la orice schimb de vederi politice și de la cei doi candidați, cel din Fjord și cel din Vik, care puneau în mare încurcătură pe alegătorii atît de agitați. Femeile credeau că e firesc să se scufunde trupurile cățelușilor, Einar socotea că s-ar putea admite că plutesc la suprafață, în timp ce *fjallkongur*-ul era de părere că ar pluti pe sub apă.

— Nu-u! strigă Olafur triumfător, mîndru de a fi îndreptat atenţia tuturor pe făgaşul acesta ştiinţific. Înoată, înoată întocmai ca un cîine mare cu cap şi celelalte, nici mai mult, nici mai puţin, şi asta e tot atît de adevărat cum stau eu aici.

Dar în clipa aceea se ivi cafeaua mult dorită, punînd capăt convorbirii pline de învăţăminte cu privire la ciudatele fenomene ale naturii. Era o cafea straşnică, nimănui nu i-ar fi fost ruşine cu ea, chiar dacă ar fi stat sus de tot pe treptele societăţii. Asemenea cafea te făcea să asuzi ca un cal. „Beţi, fraţilor, beţi!" Şi o dată cu cafeaua s-au mai adus şi nişte prăjituri minunate: felii groase de budincă de Crăciun cu stafide mari, gogoşi dolofane şi clătite tăvălite în zahăr. „Mîncaţi, fraţilor, mîncaţi!" Încîntaţi la culme, se înfruptară cu toţii din acele bucate alese — la naiba cu părerile şi interesele fiecăruia! Sorbeau ceaşcă după ceaşcă şi nu se mai auzea decît zgomotul pe care-l făceau mestecînd, înghiţind şi fîrnîind din nările pline cu tabac.

— Poate să mai treacă mult pînă să vă mai poftesc la o petrecere, spuse Bjartur de la Sumarhus.

În sfîrşit, se săturară cu toţii şi se ştersera la gură cu mîneca şi dosul palmei. Apoi se făcu tăcere. Era tăcerea cerută de prilejul acela, tăcerea care, mai devreme sau mai tîrziu, trebuie să se aştearnă la toate înmormîntările, întreruptă cînd şi cînd de o tuse sfioasă, însoţită de o privire vagă, fără nici un înţeles.

— Te-ai gîndit să-i faci o slujbă aici, în casă?

— Nu, fu răspunsul lui Bjartur. Nu l-am putut convinge pe acel catîr de pastor al nostru să se caţăre pînă în locurile astea, numai din pricina toanelor lui afurisite. Dar nu cred c-are cine ştie ce însemnătate.

— Poate că maică-sa ar fi dorit să-i cîntăm ceva frumos în timp ce o ridicăm de aici, spuse bătrînul, cerîndu-şi parcă iertare, aşa că am adus cu mine cîntările patimilor lui Hristos.

— Bine, omule, crezi că nu-i tot aia? întrebă Bjartur.

— Copila noastră era creştină, spuse cu amărăciune bătrînul.

Cînd văzu atîta hotărîre, Bjartur îi îngădui să-şi facă voia.

Blesi stătea gata înşeuată, legată la stîlpul porţii ; era un cal greoi, cu cap mare ; tremurîndu-şi la răstimpuri buza de jos, ca şi cum ar fi vorbit singură, şi mişcîndu-şi pe rînd urechile, părea că toate întîmplările casei se oglindesc în ochii ei adînci şi înţelegători. Cîinele urlă, zgribulit, lîngă scară, cu coada între picioare, fără să se gudure pe lîngă cineva.

Multe oi se şi întorseseră de la pîrîu acasă, la gospodărie. Cîteva îşi croiră drum pe lîngă cal, intrînd în casă, şi după ce mirosiră ieslele, scoaseră un behăit jalnic, fiindcă ieslele nu fuseseră umplute. Tot mai multe oi se strecurau în casă, unde le aştepta aceeaşi dezamăgire. Altele se adunară în prag sau priviră cu teamă la cîinii musafirilor. Mulţumită lor, alaiul de înmormîntare era parcă mai bogat, mai duios, îşi dăruiau căldura atît de preţuită pe o zi ca asta, în mijlocul zăpezii îngheţate a mlaştinilor şi a povîrnişurilor înalte, acoperite de gheţari. Oamenii se aşezară în jurul sicriului. Bătrînul Tordur din Nidurkot desfăcu basmaua în care înfăşurase *Cîntările patimilor,* compuse de Hallgrimur Petursson [1], şi începu să caute pagina pe care o însemnase îndoindu-i colţul.

— N-ar vrea să înceapă vreunul dintre voi, care are voce ?

Îşi trecură cartea de la unul la altul, dar pare-se că nimeni nu cunoştea melodia. Rareori se ducea vreunul la biserică şi uitaseră de mult toate melodiile imnurilor ; aşa că bătrînul îşi luă cartea înapoi şi încercă să ia o notă. O oaie se uită la el şi behăi cît o ţinu gura.

Bătrînul începu apoi să-i cînte fiicei lui iubite. Cîntă imnul care pomeneşte de clipa cînd l-au dus pe Mîntuitor să-l răstignească, imnul al douăzeci şi cincilea, intitulat *Atîtea răni, ca să mă pot odihni în pace.* Îl cunoştea pe dinafară, fără să se uite pe carte, dar vocea îi era stinsă şi răguşită,

[1] *Hallgrimur Petursson,* cel mai reprezentativ poet islandez al secolului al XVII-lea, stăpîn pe toate rafinamentele artei skaldice ; a scris, pe lîngă poeme pe teme laice, numeroase meditaţii şi imnuri religioase, cu puternice accente de protest social, printre care culegerea *Passiusalmar (Cîntările patimilor).*

şi nu putea păstra firul melodici. Pînă şi cei din jurul lui simţeau că nu cîntă cum trebuie.

Şi astfel îngerii Domnului vor spune :
„Ai grijă de-acest om."

Calul îşi ciuli urechile, sforăind. Cînd şi cînd, cîinele scotea un urlet sfîşietor, de parcă cineva îl chinuia, şi oile, care nu-şi primiseră nutreţul, behăiau într-una, în lung şi jalnic alai, pe lîngă casă şi înăuntrul ei. Bătrînul îngînă stihurile de la urmă într-un fel de hîrîit, fără nici o melodie :

Cu adevărat, fiul lui Dumnezeu eşti.

Iar lacrimile i se desprindeau fără sfîrşit din pleoapele umflate şi curgeau şiroaie în barba lui rară. Şi rostirea îi era greoaie şi peltică din pricina dinţilor ştirbi ; uneori cîntarea nu era decît un gîjîit slab al gîtului şi fălcilor. Era ca un copil care nu vorbeşte, dar a plîns mult. Apoi se lăsă tăcerea.

— N-ar fi mai bine să spunem *Tatăl nostru* ?

Fjallkongur-ul îl apucă de braţ pe bătrîn ca să nu cadă şi şopti :

— Gudny ar vrea să ştie dacă n-ar fi mai bine să spunem *Tatăl nostru.*

Astfel, bătrînul spuse *Tatăl nostru* plîngînd, fără a se opri din tremurat, fără să-şi ridice capul, fără să-şi ia batista de la ochi. Mai mult de jumătate din cuvinte se înecau în sughiţuri de plîns, nu era uşor să înţelegi ce spunea : „Tatăl nostru, carele eşti în ceruri, da, nespus de departe, încît nimeni nu ştie unde eşti, aproape nicăieri, dă-ne nouă astăzi cîteva firimituri să mîncăm întru slava ta şi iartă-ne dacă nu putem plăti negustorului şi celor ce ne-au dat bani cu împrumut, şi, mai presus de orice, nu ne lăsa ademeniţi de fericire, căci a ta este împărăţia..." Anevoie puteai să-ţi închipui alt loc mai potrivit pentru această încîntătoare rugăciune ; părea că Mîntuitorul însuşi ar fi scris-o pentru acest prilej. Plecară cu toţii capetele, în afară de Bjartur, căci lui nu i-ar fi trecut niciodată prin minte să-şi plece capul la o rugăciune care nu era în versuri. Apoi ridicară si-

criul şi-l scoaseră afară. Îl aburcară pe cal şi-l legară de şa, apoi puseră mîna să-l sprijine la colţuri.

— Oare i s-a spus calului? întrebă bătrînul. Şi cum nu-i vorbise încă nimeni, îl apucă de urechi, cu amîndouă mîinile, şi-i şopti, potrivit unui vechi obicei, caii înţelegînd asemenea lucruri: Astăzi duci un sicriu. Astăzi duci un sicriu.

Apoi alaiul de înmormîntare porni.

Fjallkongur-ul mergea în frunte, alegînd, pe cît era cu putinţă, locurile fără zăpadă, ca să fie mai puţin în primejdie de a aluneca. Einar din Undirhlid ţinea calul de căpăstru, Olafur şi Bjartur se aflau la capetele sicriului, şi bătrînul, cu băţul şi cu mănuşile lui uriaşe, cu degetele prea lungi, şchiopăta în urma lor.

Femeile rămaseră în uşă cu obrazul umflat de plîns, urmărind din ochi alaiul ce se pierdea în zăpada viscolită.

22. *Vîrtej de zăpadă*

Înaintau încet peste dealuri, căci, oricît ai fi ocolit, era adesea cu neputinţă să găseşti loc de trecere. Se scufundau uneori în nămeţi adînci, pe dealuri, şi neîncetat trebuiau să ia seama ca sicriul să nu se rostogolească de pe şa. Trupul neînsufleţit nu ajunse la Raudsmyri decît tîrziu după amiază. Începuse să asfinţească. Pastorul sosise puţin mai înainte; deşi chipul său nu trăda nimic, se vedea bine că era grăbit. Alţi cîţiva oaspeţi aşteptau înmormîntarea şi cafeaua care-i va urma. La cererea pastorului, sicriul fu dus de-a dreptul în biserică, în sunetele clopotelor. Slab era dangătul lor, nespus de slab, se contopea cu iarna atotputernică şi cu toată firea îngheţată, amintind abia de clinchetul unei jucării de copil. Şi oamenii se tîrîră prin vîrtejul de zăpadă pînă în biserică, fiind cuprinşi de sfială în faţa morţii care nicicînd nu pare atît de neîndurată ca atunci cînd bat clopotele pierdute în văzduhul înfrigurat al zilei ce moare. Soţia sameşului nu venise nici măcar să vadă înmormîntarea. Pe o zi de iarnă ca asta, nici ea nu se simţea bine; pesemne răcise şi stătea în casă trăgînd

apă sărată caldă pe nări, ceea ce, fără doar şi poate, vindeca orice răceală. În schimb, se arătase sameşul, care, deşi purta tot vechii săi pantaloni destrămaţi şi peticiţi, îmbrăcase cel puţin un alt surtuc în cinstea acelei împrejurări; îşi luă locul în strană ca de obicei, avînd grijă să nu deschidă gura tot timpul slujbei. Blesi fusese legată de poartă, şi cum cîinele nu putea să intre din pricina datinii, aştepta tremurînd afară în prag.

Pastorul intră, purtînd anteriul mototolit pe care-l ţinea la filială şi cravata albă în jurul gîtului, prilejul nefiind destul de însemnat ca să pună colereta. Cîţiva gospodari intonară imnul *Trăiesc şi ştiu*, fiecare cum îl tăia capul. Bătrînul stătea mai în fund; dar nu mai plîngea, părea că jalea i se ostoise. În timpul cîntării, pastorul îşi scoase de două ori ceasul în faţa sicriului, ca şi cum nu prea ar fi avut timp pentru astfel de lucruri. Cînd sfîrşiră de cîntat, îşi puse ochelarii şi citi rugăciunea din cartea lui Ferfenitită. Aşa cum se şi aşteptau, auziră o rugăciune veche şi, de altfel, omul era şi răguşit. Apoi, în loc de predica lungă cu care îl ameninţase pe Bjartur, pastorul ţinu o predică scurtă, în care, după ce spuse că duhul rău pîndea oamenii şi pomeni despre lipsa de credinţă în cuvinte nu tocmai plăcute auzului, îi vesti că mulţi sînt aceia care nu se îngrijesc de Dumnezeu şi, în schimb, cutreieră munţii după nişte prăpădite de oi.

— Ce sînt oile? întrebă. Şi răspunse tot el: Oile sînt o plagă asupra naţiunii islandeze, mai rea decît vulpile şi teniile la un loc. Blana oilor ascunde un lup fioros, căruia i s-a zis uneori, în ţinutul acesta, Diavolul de la Albogastadir, şi pe care alţii îl numesc Kolumkilli. Oamenii aleargă după oi toată viaţa lor şi nu le găsesc niciodată. Aceasta e învăţătura pe care o putem trage din dureroasa despărţire de astăzi.

După ce sfîrşi predica, spuse cîteva cuvinte despre faptele moartei: şi faptele ei nu erau nimic altceva decît o dovadă cît e de neînsemnat omul, privit prin prisma registrului parohiei. Ce înseamnă un ins dacă îl cîntăreşti ca pe o entitate de sine stătătoare? „Nimic — un nume, cel mult o dată. Astăzi — eu; mîine — tu. Să ne unim rugăciunile în faţa lui Dumnezeu, care stă deasupra omului, în timp ce numele noastre putrezesc în registre.“ Fără lacrimi,

fără vaiete sau scrîşnire a dinţilor, fără nici o tulburare, fără să se joace cu inimile oamenilor, îngînă un *Tatăl nostru* şi un scurt *Amin*. Contrazicerile pastorului erau un lucru tot atît de neînţeles ca şi ţara noastră. Credincios, din ciudă împotriva nepăsării oamenilor care nu se gîndeau decît la cîini şi la oi, crescător de oi bine pregătit tocmai din pricina dispreţului faţă de ele, pastorul islandez al poveştilor vechi de o mie de ani ale neamului era de-ajuns să fie de faţă ca să aducă o alinare şi o încredinţare că totul era aşa cum trebuie să fie.

Sicriul fu scos acum afară din biserică.

Cu ajutorul a două frînghii fu coborît în groapă, şi toţi cei ce au luat parte mai rămaseră lîngă marginea gropii cîtva timp. Trei gospodari cu capetele descoperite în vîrtejul de zăpadă intonară cîntul *Ca singura floare*... Era o zi de ger cumplit, o zi de pomenire pentru Hallgrimur Petursson. Căţeaua stătea lîngă Bjartur, cu coada între picioare, scheunînd şi tremurînd toată, ca şi cum ar fi lovit-o cineva. Pastorul zvîrli în tăcere cîţiva bulgări de pămînt pe sicriu, apoi trase cu zgomot şi cu mare plăcere cîteva prize straşnice de tabac din cutia cu care-l îmbia *fjallkongur*-ul, ţîrcovnicul lui. Cioclii îşi apucară degrabă lopeţile şi se puseră pe lucru cu nădejde. Unul cîte unul, ceilalţi se îndepărtară.

23. Focul gerului

Pînă a doua zi Bjartur nu făcu cale întoarsă spre Sumarhus. Căţeaua trepăda pe lîngă el într-o fericită aşteptare. E minunat lucru să te duci acasă! Cînd se afla la cîţiva paşi în faţa stăpînului, se oprea în loc şi se uita înapoi cu ochii plini de o credinţă nestrămutată, apoi se întorcea lîngă el, făcînd un ocol mare. Îşi respecta atît de mult stăpînul, încît nici nu îndrăznise să meargă înaintea lui. Cîinele afla la om tot ceea ce căuta. Omul stătea încovoiat în viscol şi zăpadă, trăgînd-o pe Blesi de căpăstru şi aruncînd întîmplător cîte o privire cîinelui — vai de el! — păduchios şi plin de viermi, dar unde, dacă nu în ochii

aceia căprui, se poate găsi o credinţă şi o prietenie sinceră, de neclintit ? Necinste, nenoroc, mustrări de conştiinţă, nimic nu poate stinge flacăra, sărmana căţeluşă ! În ochii ei, Bjartur de la Sumarhus va fi întotdeauna cel mai nobil, cel mai mare şi cel mai bun ; fără pereche pe lume. Omul găseşte în ochii cîinelui tot ce năzuieşte.

Al naibii de greu s-o mîni astăzi pe Blesi ! Şi, totuşi, duce în spate o fiinţă omenească. O fiinţă ? Cine oare ? E bătrîna din Urdarsel, călărind la o parte, pe şa, încotoşmănată pînă peste ochi în saci şi şaluri. Boccelele ei şi ale fetei atîrnă de şa, în partea cealaltă. Finna se ţine pe urmele lor, cu faţa bătută de vînt, cu mersul ei stîngaci, cu fustele prinse deasupra genunchilor.

Nu scoteau nici o vorbă. Micul alai îşi vedea de drum, îndreptîndu-se spre Sumarhus, oameni şi animale, oameni-animale, cinci suflete. Un soare roşu-stins mîngîia întinderile de pămînt în această dimineaţă de iarnă din miază-noapte, care nu era altceva decît un amurg. Şi totuşi era amiază. Lumina poleia în aşa fel norii de zăpadă care se învolburau peste dealuri, încît păreau un ocean de foc, fără de margini, o singură vîlvătaie de aur, cu flăcări revărsate şi fum strălucitor, de la răsărit şi pînă la apus, peste întreaga întindere îngheţată. Prin acest foc auriu de gheaţă, al cărui farmec nu-şi poate afla pereche decît în puternica şi migăloasa vrajă a baladelor, ducea drumul lor spre casă.

Femeile de la Myri salutară pe noii veniţi cu o mută curtenie ; cerură în schimb, cu îndîrjire, laptele pe care Bjartur făgăduise să-l aducă ; fuseseră nevoite să-i dea copilului o fiertură subţire în săculeţul lui de supt. După ce făcură cafeaua pentru noii veniţi, sarcina lor luă sfîrşit, aşa că-şi strînseră lucrurile şi se pregătiră de plecare. Bjartur propuse să le însoţească o bucată de drum, dar ele n-au primit. Mulţumindu-i, îşi luară rămas bun de la el şi de la cele două femei cu aceeaşi bună-cuviinţă ca şi la venire. Au lăsat-o pe Finna cu copilul în braţe dîndu-i pentru întîia oară de mîncare. Şi bătrîna începu să se învîrte prin casă.

Cu toate că era încă devreme, Bjartur se culcă de îndată ce isprăvi de îngrijit animalele. Simţea că de la cea din urmă noapte petrecută acasă cu Rosa nu se mai odihnise

cum trebuie. Era mulţumit cel puţin că-şi luase rămas bun de la ea înainte de plecare. Căutarea oii fusese plină de peripeţii şi i se părea că abia astă-seară a venit acasă cu adevărat. Căci de la întoarcerea de pe coclauri, de cîte ori se culca şi îl fura somnul, simţea că o furtună de zăpadă îl izbea în obraz pe neaşteptate, o amorţeală plăcută i se furişa de la picioare şi pînă sus la stomac. Şi sărea în sus, îngrozit, fiind încredinţat că dacă se lăsa să aţipească, va muri în viscol. Din pricina asta dormise atît de prost. Se trezea în mijlocul nopţii cu un cîntec de ruşine pe buze sau cu vreun stih vechi, necuviincios, bătîndu-şi joc de sameş sau de negustori, şi, înainte de a-şi da seama unde se afla era gata-gata să sară din pat, să se bată pe umeri ca să se dezmorţească.

Dar astă-seară nu se mai simţea în primejdie.

Lumina din lampa de perete fusese stinsă din economie ; totuşi, în candela mică de pe raftul de deasupra patului bătrînei mai pilpîia o mică licărire. Mama şi fiica stătură multă vreme, vorbind în şoaptă, la lumina candelei. La răstimpuri, auzeau de jos behăitul unei oi sau pe Blesi bătînd copita în despărţitura ei îngustă şi sforăind în iesle. Căţeaua, culcată lîngă perete sub plită, se ridica uneori să se scarpine, bătînd o clipă în perete cu laba din spate, apoi căsca şi se încovriga din nou. Din celălalt pat se auzea răsuflarea uşoară a copilului şi cîte un scîncet cînd şi cînd, ca şi cum ar fi dat să plîngă. Nu plîngea totuşi, ci adormea din nou.

În cele din urmă, scîncetul încetă, şi Finna începu să se dezbrace. Auzi cum îşi descheia nasturii de la haină şi cum îşi scotea rochia. Îşi trase apoi peste cap, cu oarecare greutate, o fustă strîmtă de dedesubt. Apoi se culcă în pat lîngă copil şi îşi scoase celelalte veşminte sub pătură. O auzi cum îşi descheie alţi doi, trei nasturi. În sfîrşit, nemaiavînd nimic pe ea, Finna se întinse somnoroasă, se scărpină ici şi colo, căscînd zgomotos.

Bătrîna şedea şi acum pe marginea patului în licărirea candelei, cu coatele în poală şi un deget între gingiile ştirbe. Privea la chepeng, mormăind ceva din cînd în cînd. De două ori se duse într-acolo, bombăni şi scuipă. A doua

oară se opri în loc, legănîndu-se de cîteva ori înainte şi înapoi, uitîndu-se în jos şi mormăind :

Fii de-ocară, vulpe rea,
Cară-te din casa mea,
Că Hristos la uşă bate,
Să fugi în pustietate !
În numele Domnului,
Iasă şi Kurkur de-aci !
Îngerul de-o porunci,
Iasă şi Kolumkilli !
Afară cu Ragerist,
Tot în numele lui Hristos,
Iar în al lui Benedictus,
Afară cu Valedictus...

După ce rosti această veche şi sfîntă rugăciune, îşi făcu semnul crucii şi spuse :

— Ne lăsăm cu totul în mîna Domnului. Noapte bună.

Apoi închise uşa chepengului şi se culcă şi ea.

Şi abia atunci se pregătiră cu toţii de dormit.

Laugaretn — Barcelona
în vara *1933*
(pe baza unor ciorne din 1929)

Fără datorii

24. *Dimineață de iarnă*

Încetul cu încetul, ziua de iarnă își deschide ochiul ei boreal.

De la cea dintîi clipire somnoroasă și pînă cînd pleoapele-i de plumb s-au fost deschis cu totul, ceasuri au urmat după ceasuri. Și nu numai atît, dar a trecut și veac după veac. De-a lungul dimineții fără sfîrșit, lumile s-au perindat una după alta, ca în închipuirea unui orb: ce este acievea, ce a fost acievea, iar azi a încetat de a mai fi. Lumina sporește... Atît e de departe ziua de iarnă de dimineața ei. Și însăși dimineața e departe de începutul ei. Întîia slabă licărire a zării și deplina strălucire din fereastră, pe la prînzișor, sînt doar un început, un punct de plecare. Și dacă în zori dimineața e atît de departe, ce va fi seara? Clipa dinaintea amiezii și după-amiaza sînt tot atît de îndepărtate ca țările pe care am dori să le vedem cînd vom fi mari; seara, la fel de departe și de nepătruns ca moartea, despre care i s-a vorbit ieri fiului celui mic al lui Bjartur, „moartea care ia pe copilași de lîngă mamele lor pentru ca pastorul să-i îngroape în grădina sameșului, moartea de la care nu se mai întoarce nimeni, ca în poveștile bunicii, moartea care te poate chema și pe tine cînd ai să fii atît de bătrîn încît ai să ajungi iarăși copil".

— Așadar, nu mor decît pruncii? întrebase el.

Oare de ce întrebase?

Fiindcă ieri tată-său plecase la cimitir cu copilașul care murise. Îl luase în spate, într-o lădiță, ca să-l îngroape pastorul și sameșul. Pastorul avea să sape o groapă în cimitirul sameșului și avea să-i cînte un cîntec.

— Am să mai fiu vreodată copil de țîță? întrebă feciorul care n-avea decît 7 ani.

Şi maică-sa, care-i cînta cîntece minunate şi îi spunea atîtea lucruri de prin străinătăţi, îi răspunse cu voce stinsă din patul în care zăcea bolnavă :

— Cînd cineva îmbătrîneşte rău de tot, ajunge iar ca un copil mic.

— Şi moare ? întrebă băiatul.

O coardă i se rupsese în piept, una dintre acele coarde plăpînde ale copilăriei care se sfărîmă înainte de-a apuca tu să-ţi dai seama că pot cînta : şi coardele nu mai cîntă ; de acum înainte, sînt doar o amintire a zilelor acelora fără seamăn.

— Toţi murim.

În aceeaşi zi, ceva mai tîrziu, deschise iarăşi vorba, cu bunica :

— Eu ştiu pe cineva care n-o să moară niciodată, zise copilul.

— Zău, băieţaş ? întrebă ea, privindu-şi vîrful nasului, cu capul plecat pe umăr, cum făcea ori de cîte ori se uita la cineva. Şi cine-o fi acela ?

— Tata, răspunse răspicat băiatul.

Totuşi, nu era chiar atît de sigur că nu greşeşte, fiindcă se uită ţintă la bunică-sa, cu ochi întrebători.

— Oho, o să moară şi el, o să moară sigur ! pufni bătrîna, fără nici o părere de rău, aproape cu bucurie, suflîndu-şi tare nasul.

Răspunsul stîrni împotrivirea băiatului, care întrebă :

— Bunico, o să moară cîndva şi făcăleţul ?

— Destul ! se repezi bătrîna, crezînd că-şi bate joc de ea.

— Dar tigaia neagră, bunico ? O să moară şi ea odată ?

— Prostii, copile ! răspunse. Cum poate să moară ceva care e mort din capul locului ?

— Dar făcăleţul şi tigaia nu-s moarte, spuse băieţelul. Ştiu eu că nu-s moarte. Cînd mă trezesc dimineaţa, adeseori le aud vorbind împreună.

Ce prost ! Iată că a dat pe faţă o taină ştiută numai de el, căci numai el descoperise că, în răstimpul cel mai lung şi mai însemnat poate al întregii dimineţi, cratiţele şi tigăile şi alte vase de bucătărie îşi schimbă înfăţişarea, prefăcîndu-se în bărbaţi şi femei. Dimineaţa în zori, cînd se trezea mult înaintea celorlalţi, le putea auzi vorbindu-şi una alteia

cu mult ifos şi cu vorbe anume potrivite uneltelor de bucătărie. Şi nu din întîmplare pomenise de făcăleţ mai întîi, căci, oricum, făcăleţul e un fel de boier printre toate celelalte lucruri, folosit arareori, şi atunci doar la supa de carne, dintre toate felurile de mîncare cel mai gustos ; de obicei îşi petrece cea mai mare parte a timpului trîndăvind, curat şi lung, atîrnat de perete numai de frumuseţe. O dată luat de-acolo, însă, treaba pe care o face e vrednică de băgat în seamă. De aceea băiatul privea cu nespusă smerenie la făcăleţ, simţind că nu-l poate asemui cu altcineva decît cu soţia sameşului. Oala neagră, care era adesea plină ochi şi avea uneori o coajă arsă pe fund şi un strat gros de funingine dedesubt, oala neagră nu putea fi decît sameşul din Myri, cel cu gura întotdeauna plină de tutun. Îl puteai vedea cîteodată cum fierbe încet ; fără doar şi poate că avea un foc lăuntric, dar mai era şi soţia sameşului care să-l tragă la o parte, ca să nu dea în foc, la prilejurile mai deosebite. Celelalte vase de gătit făceau la fel ; în întuneric se preschimbau în bărbaţi şi în femei, unii bogaţi şi cu vază, alţii săraci şi neînsemnaţi. Cuţitele erau ţărani urîţi, de care îi era frică şi pe care nu-i putea suferi ; ceştile, femei tinere, durdulii, cu trandafiri pe şorţuri, trandafiri de care se ruşinau flăcăii ; şi la mese, în plină lumină a zilei, se ferea să se atingă de oamenii aceştia ; se ferea să-i privească măcar cu coada ochiului, ca să nu-i poată citi pe faţă tot ce ştia el despre păţaniile lor. Noaptea erau plini de ifose şi de bunăvoinţă ; ziua, murdari şi delăsaţi, respingători, ca musafirii aceia care stau şi fîrnîie şi nu cutează să se mişte. Dînsul, care aflase atîtea despre ei, în descătuşarea nopţii îi plîngea pentru robia lor zilnică.

Dar se afla printre ele ceva care nu se sinchisea nici de noapte, nici de zi, nici de descătuşarea întunericului, nici de robia luminii ; ceva care le punea în umbră pe toate celelalte cu strălucirea ei, făcîndu-le să pară nişte flecuştcţe. Un lucru atît de scump, încît era păstrat cu grijă în fundul scrinului cu haine. Copiii îl vedeau numai dacă veneau oaspeţi de seamă, la Crăciun sau de Sînziene, şi nici atunci nu li se îngăduia să se atingă de el, atît era de preţios. Farfuria de prăjituri a mamei — un dar de la soţia sameşului din Myri. Cea mai frumoasă farfurie din lume

Pe ea era înfăţişată o minune de casă, pe jumătate ascunsă în boschetele înflorite. Înspre casă ducea o cărăruie netedă, şerpuind prin iarba verde, mărginită de tufişuri încîntătoare. Şi cine oare stătea pe cărare într-o rochie albastră şi cu o pălărie albă, cu flori în mînă şi soare în inimă ? Ştia el bine cine era, dar nu o spusese nimănui niciodată. Era Audur, fata sameşului, care plecase peste mări toamna şi avea să se întoarcă la primăvară, ca păsările călătoare. Şi casa, pe jumătate ascunsă de flori, era casa Audurei, într-o ţară depărtată. Într-o bună zi, nici micuţul Nonni nu va mai fi un băieţel care doarme în patul bunicii.

Tăcu un răstimp, şezînd lîngă ea pe pat şi împletind de zor. Dar în curînd nu a mai putut răbda.

— Ştiu ceva ! spuse el, lăsînd să-i cadă undrelele şi uitîndu-se la bunică. Mă prind că ştiu ceva care nu poate să moară niciodată, niciodată.

— Oho ?

— Niciodată, repetă copilul.

— Hai, spune-mi şi mie ce anume, băiete.

— Nu-ţi spun, răspunse el cu hotărîre. Niciodată n-am să spun nimănui.

Trecîndu-şi lîna pe arătătorul drept, o făcu laţ, gata pentru ochiul următor. Putea uneori să mai dezvăluie cîte o taină, dar una ca asta era mai presus de viaţă şi de moarte, mai presus de libertatea întunericului, de umilinţa zilei. Nimeni pe lume nu va afla vreodată taina farfuriei de prăjituri a mamei.

Sufletul omenesc încearcă arareori o dezamăgire mai mare decît atunci cînd omul se trezeşte în timp ce toată lumea doarme, mai ales dacă se întîmplă să fie foarte devreme dimineaţa. De-abia după ce te-ai trezit îţi dai seama cît de mult ai depăşit în vis tot ce ai cunoscut aievea. Adesea băieţaşul visa o monedă de cincizeci de *aurar* sau de o *krona*, sau chiar de două *kronur*, dar le pierdea pe toate de îndată ce se trezea. Nu sorbea supa de carne din strachină, ci dintr-o putină, şi mînca o carne atît de grasă, încît se umplea de untură pînă peste coate. Înfuleca felii uriaşe de prăjitură de Crăciun dintr-o farfurie de prăjituri fără margini, nişte felii atît de groase, că putea să scoată uşor stafidele din ele, stafide mari cît ochiul. Iată ce foloase trage sufletul omenesc de pe urma viselor. Dar oricîtă oste-

neală şi-ar fi dat, nu putea face în aşa fel ca asemenea bunătăţi să-l îmbie încă o dată, cînd adormea din nou, tot astfel şi banii ce-i ţinuse în mînă şi care erau întotdeauna arginţi, la fel cu aceia pe care taică-său îi plătea sameşului pentru pămînt şi, în visul lui, urma să-i cheltuiască pe stafide şi pesmeţi şi pe un briceag şi ceva sfoară.

De obicei îi era tare foame cînd se trezea, şi stătea culcat, tînjind după visul său ca un cîine după un os pierdut; dar fusese oprit cu străşnicie să trezească pe cineva pentru a cere o felie de pîine; iar de nu, taică-său îl va lega în magazie la un loc cu berbecul din rasa reverendului Gudmundur şi cu celălalt berbec, care uneori se băteau între ei toată noaptea. Ar fi fost tare neplăcut, fiindcă nici un animal nu-l îngrozea nici pe sfert cît berbecul „Reverend Gudmundur". Berbecul acesta, căruia vederea oamenilor îi era nesuferită, avea răul obicei de a-l fugări pînă şi în visele lui, scoţîndu-l din vise afară, şi băiatul alerga cît putea de la un vis la altul, fugind de spaima acelui dobitoc, care, în ciuda credinţei tatălui său că e de spiţă bună, era la fel de neobişnuit în sluţenia lui pe cît erau de neobişnuite prăjitura de Crăciun şi supa de carne în toată măreţia lor. Aşadar, în visurile cuiva, poate fi şi un lucru de primejdie.

Ca să-şi uite de foame, asculta adesea oalele şi cratiţele stînd la sfat, în dulap şi pe rafturi, ca în fiecare noapte. Despre ce vorbeau oare? Nu e lucru uşor pentru un băieţel să urmărească firul convorbirii celor vîrstnici — vorbeau la fel ca oamenii de prin partea locului, luîndu-se la întrecere care mai de care să-şi spună cuvîntul, aşa ca să atragă cît de cît atenţia tuturor, şi ridicîndu-se cu toţii împotriva săracilor parohiei şi a bătrînilor care erau o povară, fiindcă pare-se că nu mureau niciodată la vîrstă potrivită. Şi dările din ziua de azi! Se plîngeau amarnic de purtarea îndrăzneaţă a fetelor, de tinerii ce pribegeau la oraş, de vremurile grele, de preţul mare al grîului, de viermele cel nou care se încuibase la oi, în locul teniei. Făcăleţul spunea sus şi tare că toate aceste rele se datorau lipsei de muzică. Părea ciudat că nişte unelte de bucătărie puteau fi atît de chibzuite în tot ce spuneau. Ceea ce îl tulbura pe băiat nu era atît agerimea şi judecata fără greş de care dădeau dovadă în convorbirile lor, ci ştiinţa şi cu-

noaşterea vieţii, precum şi bogăţia de cuvinte folosite de ele — numele unor ţinuturi depărtate, căsătorii încheiate pe alte meleaguri, stihuri măiestrite, înjurături, ştiri de la oraş. Ba uneori se şi certau între ele. Una spunea că orga bisericii nu era prea bună, sau că ar fi mai bine să lucrezi cu negustorul de la Vik decît cu cel de la Fjord, alta că ar avea copii din flori, unele nu credeau că s-ar putea dobîndi neatîrnarea ţării [1], în timp ce altele se întreceau cu gluma, ţinînd morţiş că oala n-ar fi vrednică decît să fie umplută cu baligă de cal. Unele ar fi vrut să scrie poezii care sunau cam aşa :

Dacă lupta e aprigă, o, lacule, băiete,
O corcitură după mine
De-ai luptat, nu-i trist hatîrul
Ca să treacă umezeală.

Altele ca acestea :

Sirry simsy pomsy prams
Pirry himsy firry
Kirry simsy romsy rams
Birra dimsy nirry. [2]

Doamne, nu se mai făcea odată lumină ?

Cu multă băgare de seamă, ca să nu tulbure strigoii întunericului, înălţă capul, privind peste piciorul patului.

Pe măsură ce se apropiau zorile, se vedea bine că lucrurile din bucătărie îşi pierdeau treptat toată înţelepciunea adunată în timpul nopţii. Şi de îndată ce începeau să mai sporovăiască, urechile băiatului erau în stare să asculte şi alte voci.

Jos, în grajd, oile se ridicau în picioare şi behăiau, uşurîndu-se după trecerea nopţii. Unele se înălţau pe picioarele dinapoi, să miroasă finul rămas din ajun, îşi vîrau coar-

[1] Cu toate că în Islanda flacăra rezistenţei nu s-a stins nici o clipă de-a lungul celor aproape şapte veacuri de împilare străină, lupta pentru neatîrnare s-a organizat şi a luat avînt abia spre jumătatea secolului al XIX-lea şi s-a încheiat abia în 1944.

[2] Cu încîlcitul său complex de aliteraţii şi rime interioare, acest catren, reprodus mai sus în forma originală, ilustrează schema *sléttubönd*-ului (vezi p. 39, nota 2).

nele în iesle, sau se împingeau între ele. Cum le auzea că se mişcau, speranţa se trezea în pieptul băiatului.

Dar dintre toate semnele ce vesteau dimineaţa, cele mai sigure erau sforăiturile lui taică-său.

În zori, cînd se trezea băiatul, tatăl tot mai sforăia cu sforăieli lungi, lungi şi răsunătoare. Sforăitul acesta era a nopţii, şi nu al dimineţii. Nu avea nici o legătură cu lumea în care trăim şi ne trezim; era o ciudată călătorie peste întinderi ameţitoare, prin timpul fără de sfîrşit, într-o altă existenţă cu totul neobişnuită; da, caii acestei cavalcade aveau prea puţină asemănare cu caii din lumea asta, iar priveliştile vieţii somnului nu se potriveau de fel cu priveliştile zilelor noastre.

Dar pe măsură ce sforăielile tatălui său îşi pierdeau răsunetul, hîrîitul puternic din piept se prefăcea într-o gamă ce urca încet. Trecea, pe rînd, întîi în gît, din gît în nas şi în gură, apoi pe buze, cu un şuierat, uneori numai cu un pufăit neliniştit; fiind atît de aproape de capătul drumului lor, caii jucau de bucuria de a fi străbătut neatinşi cîntătoarele pustietăţi ale infinitului. Pămîntul ogrăzii se întindea în faţa ochilor.

Răsuflarea celorlalţi nu avea de loc aceeaşi măreaţă răsuflală a sforăielilor lui taică-său şi, mai mult chiar, nu avea nici o legătură cu timpul. De pildă, răsuflarea bunicii. Cine şi-ar fi închipuit, după respiraţia ei, că lîngă băiat dormea o fiinţă omenească? Respira atît de încet şi făcea atît de puţine mişcări, încît ore întregi ai fi putut crede că a încetat de a mai fi. Dar dacă te aplecai peste ea şi ascultai cu încordare, puteai să prinzi cîte un semn de viaţă, căci buzele-i scoteau uneori un uşor pufăit. Mai avea şi alt obicei. După ce zăcuse ore întregi ca moartă, viaţa se ridica deasupra cum se ridică la răstimpuri mici clăbuci în băltoacele mlaştinii; viaţa izbucnea în mormăieli ciudate, în şoapte şi bolboroseli, în viersuri stranii de pe altă lume. Avea şi ea, pesemne, un univers al ei, de neînţeles pentru alţii, făcut din rugăciuni şi cîntări sfinte, din stihuri lungi, obositoare, pe care taică-său nu le putea suferi, universul unui dumnezeu mărinimos şi plin de milă. Tatăl iertător şi spaima iadului. Pomenea de această lume a ei doar cînd murmura cîte o rugăciune şi mai de neînţeles ca de obicei. Niciodată n-a fost cineva ca bunica asta care să cînte

atîtea imnuri sfinte şi să cunoască atît de bine bucuriile vieţii de apoi, fiind totuşi atît de puţin dornică de a propovădui credinţa. Drept e că-l învăţase să se culce cu cuvîntul acesta pe buze, dar lumea din rugăciunile ei rămăsese la fel de neînţeleasă, de străină de realitatea omenească precum era şi lumea somnului lui taică-său. Din vorbele ei nu izbutea să întrevadă priveliştile şi nici făpturile fără trup ce locuiau acolo. Viaţa stranie a cîntărilor, desprinsă de pe buzele neştiutoare ale bunicii, trezea în el aceeaşi groază ca băltoacele mlaştinii cu apa lor putredă, acră, cu mîlul lor, cu buruienile răvăşite, respingătoare, şi cu gîndacii lor de apă.

Peste drum de patul părinţilor dormeau cei trei copii mai mari, Helgi şi Gvendur la cap, Asta-Sollilja la picioare. Din care lume venea graiul somnului lui Helgi ? Din care lume plînsul Astei-Sollilja, scrîşnetul dinţilor ei ? Un grai fără cuvinte, fără înţeles, lipsindu-i orice, în afară de o mînie neroadă ; un plîns care nu era însoţit nici de lacrimi, nici de suspine ; era numai o durere bruscă, sfîşietoare, care se ivea fără de veste şi pierea fără urmă, de parcă ar fi trecut prin mădularele ei o înfricoşată chemare de la o lume la alta. Nici una dintre aceste lumi, nici una dintre aceste voci nu urma legile zilei sau simţirile lumii acesteia.

Unde era maică-sa în aceste dimineţi de iarnă, cînd nimeni nu se afla acasă, toţi fiind plecaţi departe, fiecare în somnul său, în timp ce umbrele altor lumi, pline de minunăţii, învăluiau odăiţa de la Sumarhus ? Dormea, sau era trează ? Oare gemetele ei, ce se contopeau iară şi iară cu sforăielile tatălui, să fi fost semn că se trezeşte ? Sau poate că ei îi era oprită pînă şi în lumea somnului liniştitoarea mînă a uitării ? Stînd acolo singur, înconjurat de acele lumi stranii şi indiferente, care habar n-aveau de el, tînjea de dorul zilei, dar mai mult încă de dorul îmbrăţişării maică-si.

Trăise o dată o noapte atît de cumplită, că n-avea s-o uite viaţa întreagă. Trebuie să fi fost mult de cînd se petrecuse acel fapt — da ! — mult înainte ca ziua de iarnă să fi început a se lupta ca să-şi deschidă ochiul obosit, căci băiatul care dormea încă se afla departe, pe tărîmul nestatornic şi furtunos al viselor lui. Atît de plăcută era plecarea aceasta, atît de dulce şi de grea toropeala care-i cuprinsese

mădularele în acel miez de noapte, încît nu voia s-o părăsească, dar în curînd sosi clipa cînd simţi că trebuie să-şi scuture amorţeala şi să se întoarcă : îl chema cineva.

Cine să fie ? La început strigătul era atît de îndepărtat, că nici nu încercă să asculte, neluîndu-l în seamă, ca pe o veste sosită de pe alte meleaguri. Dar cu încetul, zgomotul se apropie ; gemete şi vaiete, tot mai aproape şi mai aproape. Într-un timp i se păru că ajunseseră la conacul din Raudsmyri, dar nu s-au oprit acolo, au venit tot mai aproape şi mai aproape, pînă cînd băiatul descoperi că-şi făcuseră drum pînă în camera în care era culcat. Veneau de la maică-sa. Acum era treaz de-a binelea. Sta singur în patul bunicii. În odaie ardea candela. Bunică-sa bombănea, cocîrjată, şi, cu mîinile tremurînde, se lupta cu ceva lîngă patul părinţilor, în timp ce taică-său, stînd pe marginea patului, ţinea mîna mamei într-ale sale. Copiii din celălalt pat îşi trăseseră pătura peste cap, dar cînd şi cînd furişau cîte o privire îngrozită. Nu cutezau însă să se uite unul la altul, prefăcîndu-se că dorm. Mama era cumplit de bolnavă în astă noapte. Gemetele se făceau tot mai ascuţite, tot mai de neîndurat, în ele era cuprinsă toată suferinţa lumii ; băiatul voise să se scoale şi să întrebe, dar acum nu se mai gîndi să întrebe nimic, ci se ghemui sub cearceaf. După un răstimp, gemetele maică-si încetară. Bunica se lupta cu focul din plită — lupta fără sfîrşit din moşi-strămoşi — ca să aprindă focul şi să încălzească apa. Trecură cîteva clipe. Mintea băiatului se întunecă din nou, şoaptele tatălui şi ale bunicii zburară pe sus, se pierdură pe alt tărîm. Părea că tata coboară o scară care scîrţîia zgomotos într-o clădire îndepărtată — pesemne biserica din Raudsmyri, sau altă biserică, încă şi mai depărtată — şi acum trase chepengul după el şi se avîntă în noapte. Dar de îndată ce închise uşa, mama începu iarăşi să ţipe, mai cumplit decît înainte ; şi o mînă îngheţată cu gheare ascuţite păru că înşface iarăşi inima băiatului. De ce oare cei ce ne sînt cei mai dragi trebuie să sufere cel mai mult ? Şi de ce nu putem niciodată face nimic pentru ei ?

Fără voie, băiatului îi trecu prin minte că taică-său era vinovat de toate necazurile mamei. El era acela care dormea cu ea întotdeauna, acela care-şi închipuia că îi este proprietar şi stăpîn. Trebuie să fi avut el pe suflet ceva

care-l făcuse să se îngrijească de mama în noaptea asta. O luase de mînă, lucru ce nu l-a mai văzut să-l facă vreodată, și apoi în toiul nopții fugise undeva, ca și cum i-ar fi fost frică.

Puține lucruri pe lume sînt atît de ușuratice, atît de nestatornice ca o inimă iubitoare, și totuși e singurul loc pe lume unde poți afla înțelegere. Somnul e mai puternic decît cea mai aleasă pornire a unei inimi iubitoare. În toiul acelei zvîrcoliri de moarte a maică-si, lumina începu să scadă, clocotitul ceainicului să slăbească. Trosnetul focului, mișcările bunicii, mormăitul și cicăleala ei, crîmpeiele de cîntece uitate, totul se topi într-o visare înaripată, aproape cu ochii deschiși ; visele nu mai aveau ciocuri și gheare, erau vise fără de patimi și suferințe, isnititoare și vesele, ca viețile elfilor din peșteri. Toropeala din miez de noapte, atît de dulce, atît de grea, începu din nou să-i curgă prin mădulare, și, încetul cu încetul, ca mii și mii de grăunțe de nisip, conștiința se prefiră în genunea somnului, pînă cînd uitarea umplu o dată mai mult genunea.

Ieri taică-său luase pruncul să-l îngroape la Raudsmyri. Așadar, maică-sa avea să fie iarăși fericită ? Să se împace iarăși — la fel cu copiii — cu zilele de iarnă, atît de cenușii, mereu aceleași... Sau poate că gemetele ei se înecau în adîncurile nepătrunse, de care sufletul omenesc nici n-are știință ? La copii durerea vine și se duce după scurt timp, dar suferința mamei era veșnică. Băiatul nu-i mai văzuse niciodată pe ai săi să doarmă atît de tîrziu ca în dimineața asta. Oile se sculaseră de mult, le auzea cum se băteau în capete, cînd și cînd. Taică-su parcă gonea leghe după leghe, sforăind din piept, cratițele tăcuseră la ivirea zorilor, și ochiul zilei de iarnă s-a deschis într-o lumină pală, albăstruie, la fereastră. Se temeau oare să se trezească, sau ce-o fi cu ei ? Începu să bată încet cu vîrful degetelor în tavan, lucru pe care, în ciuda amenințărilor, nu se putea împiedica să-l facă dimineața, cînd i se părea vremea prea lungă. Dacă văzu că nici asta nu-i ajută, se porni să chiăie, mai întîi ca un șoricel, apoi mai ascuțit și mai tare, scheunînd ca un cățel cînd îl calci pe coadă, și, în sfîrșit, și mai tare, ca vîntul cîmpiei vuind prin ușa deschisă

— Ei, destul cu prostiile !

Era bunică-sa. Așadar, băiatul izbutise. Tot bombănind, bătrîna își adună puterile, și după ce încercă zadarnic o dată sau de două ori să se ridice, putu, în sfîrșit, să se dea jos din pat, cu toate sughițurile și gemetele care însoțeau întotdeauna sculatea. Își puse fusta din pînză de sac și scurta. Începu apoi să caute chibriturile. Și, ca totdeauna, sfîrși prin a le găsi. În lumina slabă a lămpii de perete, o văzu aplecîndu-și capul descoperit peste plită, îi văzu pielea care părea cioplită adînc în lemn de mahon, umerii obrajilor ieșiți în afară, gura căzută și ceafa ofilită, șuvițele rare de păr cărunt, și îi fu teamă de ea, și simți că dimineața nu o să se arate pînă cînd nu-și va fi pus pe cap broboada de lînă. Chiar în clipa aceea își puse pe cap broboada de lînă. În mișcările ei șovăielnice, în ochii care clipeau într-una, saluta fiecare zi nouă; saluta mereu întoarcerea a ceea ce este aievea, pe chipul acela bătrîn și neclintit, care pîndea de sub broboadă, în timp ce, o dată mai mult, cu o cazmă nesfîrșită, bodogănind și mormăind, dînsa se trudea să aprindă focul, aceasta fiind sarcina ei de totdeauna. Apoi, pe neașteptate, taică-său începu să se scarpine, să-și curețe gîtlejul, scuipînd și trăgînd tutun. Își trase pantalonii. Era timpul să se îngrijească de hrana oilor.

Sosise, în sfîrșit, acel răstimp al dimineții cînd totul nu mai e vis, ci aievea. Se mîngîia cu gîndul că măcar un singur lucru era neschimbat de la o zi la alta, și anume: lupta îndîrjită a bunicii cu focul. Vreascurile erau totdeauna ude, și cu toate că fărîma turba în bucățele și punea fărîmele cu multe surcele între ele chiar lîngă aprinzător, cîtva timp nu auzeai nimic decît un trosnet slab, și o duhoare umedă și nesuferită se răspîndea în fiece colțișor și-i înțepa dureros ochii și nasul. Chiar dacă-și vîra capul sub pătură, fumul pătrundea și acolo. Flacăra lămpii de perete scădea, fumegînd, pînă la fitil. Dar oricît de mult se prelungeau obișnuitele bodogăneli ale bunicăi-si, tot aduceau cu ele făgăduiala cafelei. Oricît ar fi fost de des fumul și de albăstrui, oricît de adînc ți-ar fi pătruns în ochi, în nas, în gîtlej, în plămîni, și tot nu te putea face să uiți că el e vestitorul acelei arome care-ți umple sufletul de bucurie și încredere, aroma boabelor măcinate sub șuvoiul apei în clocot, gîlgîind din ceainic, mireasma cafelei.

Cu cît se prelungea mai mult aprinsul focului și cu cît

devenea mai înţepător fumul ce se răspîndea în cameră, cu atît era mai lungă, mai vajnică aşteptarea... Ca să-şi mai treacă timpul, se apuca de ficcare dată să cerceteze tavanul cu de-amănuntul. E adevărat că îl cerceta la fel în fiecare dimineaţă, şi cu toate că rezultatul cercetării îl cunoştea prea bine dinainte, totuşi era o cercetare de neînlăturat, în fiecare dimineaţă, dacă ţinea ochii deschişi. Mai cu seamă două noduri ale grinzii îi atrăgeau mereu atenţia ; cînd se subţia fumul şi pătrundea destulă lumină ca să poată desprinde contururile nodurilor, era semn că focul trăgea cum trebuie şi apa se încălzea. Aşadar, ce-o fi fost cu aceste două noduri ? Erau doi bărbaţi, doi fraţi. Amîndoi aveau cîte un ochi în frunte şi chipul rotund, ca al maică-si. Cum se făcea că semănau cu dînsa ? Fiindcă erau fraţii maică-si, care plecaseră pe mare în ţări depărtate şi găsiseră acolo tot ce doreau, cu mult înainte ca el să se fi născut.

— Ce de lucruri vede copilul ăsta ! spusese odată maică-sa, cînd, rămînînd singur cu ea, îi destăinuise toate acestea.

Îşi şopteau unul altuia felurite lucruri pe care nimeni nu se cădea să le ştie ; era vorba de cîntece, de unele ţări depărtate...

— Dacă pleci departe, departe, întrebă copilul, stînd pe marginea patului şi ţinîndu-i mîna, poţi să capeţi tot ce doreşti ?

— Da, dragul meu, zise mama, obosită.

— Şi să fii oricum ai vrea ?

— Da, îi răspunse, cu gîndul aiurea.

— Cînd o veni primăvara, zise el, am de gînd să mă sui în vîrful muntelui nostru, să văd dacă nu pot zări ţările celelalte...

Tăcere.

— Mamă ! Odată, în vara trecută, am văzut cum se împrăştia în vînt cascada din peşteră. Apa era împinsă înapoi, peste margini, de suflarea vîntului.

— Ascultă, dragul meu, spuse ea atunci. Te-am visat astă-noapte.

— Pe mine ?

— Am visat-o pe crăiasa elfilor care m-a luat cu ea pe stînca mare şi mi-a dat o cană cu lapte şi mi-a spus să-l

beau, şi după ce l-am băut, crăiasa mi-a spus : „Să fii bună cu micul Nonni ; cînd va fi mare, va cînta lumii întregi".

— Cum ? o întrebă copilul.

— Nu ştiu.

Atunci se culcă la pieptul mamei şi, un răstimp, nu mai simţi nimic altceva pe lume decît bătaia inimii ei. Într-un tîrziu se ridică şi întrebă :

— Mamă, de ce să cînt eu lumii întregi ?

— E doar un vis, răspunse mama.

— Să le cînt dealurilor ?

— Da.

— Şi mlaştinilor ?

— Da.

— Şi să le cînt şi munţilor ?

— Aşa a spus crăiasa elfilor, răspunse maică-sa.

— Cred că va trebui să le cînt şi oamenilor din biserica de la Raudsmyri, spuse el gînditor.

— Cred că da.

Se cuibări iarăşi la pieptul maică-si, răpit de frumuseţea acelei proroci, frămîntînd în minte în fel şi chip cuvintele înaripate.

— Mamă ! zise în sfîrşit. Ai să mă înveţi să cînt lumii întregi ?

— Da, şopti ea, la primăvară.

Şi închise ochii, obosită.

Şi, astfel, privirile băiatului rătăceau de la nodurile din grinda acoperişului la farfuriile din dulap şi de pe rafturi, sau la făcăleţul atîrnat de perete şi la tigaia de pe podea, toate avînd acea înfăţişare nevinovată pe care numai uneltele de bucătărie o pot lua în lumina necruţătoare a zilei ; şi dacă vedea strălucind ceştile cu femei năzdrăvane, plăpînde şi înflorate, care se temeau ca nu cumva să fie luate în rîs, simţea de fiece dată o nobilă pornire, făgăduindu-le să nu le pomenească în nici o poveste de a lui, şi, plin de curtenie faţă de ele, închidea un ochi, privindu-le numai cu celălalt. „Şi eu sînt cu totul deosebit de ceea ce par", îşi spunea ; şi se gîndea la cîntecele necîntate şi la ţinuturile întinse, depărtate cum sînt prinzul şi cina pe care le aştepta.

Într-un tîrziu, se auzea şi susurul bine cunoscut al ceainicului, care vestea că apa începe să fiarbă. Băiatul era atît de flămînd în clipa aceea, încît ar fi mîncat orice ar fi pus în gură, nu numai fîn, dar chiar şi turbă sau baligă. Aşadar, nu era de mirare că aştepta nerăbdător să vadă cum e felia lui de pîine: dacă bunica sa a tăiat-o din pîinea întreagă sau dacă i-a dat numai o jumătate de felie, şi aceea subţire ca o foiţă. Şi cum o s-o ungă? Dacă-i pune o bucată de seu şi untură de peşte numai la mijloc, iar coaja rămîne uscată cum a fost ieri? Băiatul nu se săturra niciodată de amestecul acesta minunat care-i lăsa în gură un gust pătrunzător; şi dacă ar fi fost să spună ceva în apărarea bunicii, apoi rareori era zgîrcită cu unsoarea; întindea un strat gros cu degetul cel mare de la mîna dreaptă. Era totuşi pornită să se calicească la zahăr, avînd prostul obicei de a sparge bucata mare în bucăţele de felurite mărimi, astfel că se putea uşor întîmpla să-i cadă lui cea mai mică. Gîndurile la aceste lucruri nu erau niciodată lipsite de nelinişte şi de nerăbdare.

Iată că odaia se umplu acum de mireasma cafelei. Era clipa sfîntă a dimineţii. Aroma cafelei te face să uiţi toată răutatea lumii, şi sufletul e plin de încredere în viitor. La urma urmei, se prea poate ca ţinuturile acelea depărtate, ca şi ţările străine, să fie aievea. Oricît ar părea de necrezut, primăvara va sosi şi ea într-o zi, o dată cu florile, presărate prin ogradă. Şi s-ar putea ca şi mama să se scoale din pat cînd zilele vor fi mai lungi, aşa cum se sculase anul trecut şi acum doi ani.

Pe cînd şuvoiul curgea aburind din cana de cafea, în casă răsunară cele dintîi cuvinte: preludiul la încercările bunicii de-a o smulge pe Asta-Sollilja somnului ei adînc. Ceremonia aceasta avea loc în fiecare dimineaţă, potrivit unui tipic neschimbat, şi cu toate că Astei înseşi i se părea în fiecare dimineaţă la fel de năstruşnică, băiatul o învăţase destul de bine ca să şi-o amintească toată viaţa.

— Doamne, ce cumplită privelişte! Uită-te la ea cum zace acolo! Ditamai fată, aproape o muiere în toată firea, şi mai doarme la ora asta! Dumnezeule! Cînd o să-i vină mintea la cap?

O fi fost chiar atît de proastă bunica încît să-şi închipuie că ar fi putut trezi pe cineva din somn cu trăncă-

neala ei gîngavă şi de neînţeles ? Credeau cu toţii că boscorodeşte de una singură cîntările ei de dimineaţă. Oricum, Asta-Sollilja dormea înainte, cu capul vîrît într-un colţ, cu gura deschisă, cu bărbia în sus şi capul dat pe spate, cu o mînă sub falcă şi cu cealaltă întredeschisă pe învelitoare, ca şi cum ar fi gîndit că în somn va veni cineva să-i pună fericirea în palmă. Cămaşa îi era peticită pe la gît. După cîteva clipe, bolboroseala reîncepea :

— Se vede bine ce cap sec au prăpăditele astea. Cum ar putea cineva scoate ceva din ele ? (Folosea adesea pluralul vorbind despre Asta-Sollilja.) Şi de-abia dacă au cămaşă pe ele. Apoi, ridicînd glasul : Sollilja, te aşteaptă undrelele, fată ! E aproape ceasul nouă, şi nu mai e mult pînă la amiază !

Felul cum bunica înţelegea timpul era un izvor nesecat de uimire pentru băiat.

Apa îşi urma căderea ei vrăjită din ceainic în strecurătoare, cu un sunet surd, risipind un nor de aburi deşi, aromaţi. Iar Asta-Sollilja dormea înainte. Dar pe cînd cafeaua trecea prin pînza strecurătorii, bătrîna îi dădea înainte, crezînd de datoria ei s-o trezească :

— Ai să fii o haimana leneşă toată viaţa, Asta-Sollilja !

Dar Asta-Sollilja dormea mai departe.

— Să nu-ţi închipui c-o să-ţi aducem cafeaua la pat, ca unei prinţese. O fată de doisprezece ani, mergînd pe treisprezece, care avea să fie confirmată [1] în curînd. Dar pînă atunci, am să-l pun pe taică-tău să-ţi tragă o mamă de bătaie, domniţă !

Însă aceste predici nu păreau să aibă vreo înrîurire asupra Astei-Sollilja.

Abia cînd bătrîna Hallbera se apropia de pat şi o scutura, deschidea ochii. Îi deschidea anevoie, pleoapele i se zbăteau speriate şi privea rătăcită împrejur. În sfîrşit, îşi dădea seama unde se află şi, ascunzîndu-şi fruntea cu braţul îndoit, începea să se smiorcăie.

Era o fată cu părul negru, cu fălci alungite, cu bărbie puternică şi cu o pată pe un ochi. Sprîncenele şi genele le

[1] Potrivit ritualului protestant, copiii de 14 ani sînt primiţi în sînul comunităţii religioase în cadrul unei ceremonii cunoscute sub numele de confirmare.

avea negre, dar ochii îi erau cenuşii ca pilitura de fier. Între toţi cei din casă, era singura care avea o anume linie şi culoare, de aceea se întîmpla adesea ca băiatul să se uite la soru-sa ca şi cum s-ar fi întrebat de unde venise. Era foarte palidă; faţa prelungă şi matură purta parcă pecetea unei îngrijorări, a experienţei vieţii. De cînd ţinea minte băiatul, Asta-Sollilja fusese sora lui mai mare. Dar deşi pieptul şi umerii nu aveau frăgezimea copilăriei — pe care o depăşise de fapt, sau nu o avusese niciodată — îi lipsea moliciunea rotunjită a maturităţii; copil nu era; dar era tot atît de departe de a fi femeie.

— Poftim cafeaua, Sollilja, bombăni bunica, punîndu-i ceaşca în colţul cel mai depărtat al camerei. Nu ţi-o aduc decît pînă aici.

Fata se scărpină în cap cîtva timp, căscînd şi sugîndu-şi buzele, apoi îşi scoase fusta de sub pernă şi o îmbrăcă în căldura păturilor. Lăsîndu-şi în jos picioarele lungi şi subţiri, şi le vîrî aşa, nespălate, în ciorapii groşi de lînă, şi se aşeză, fără nici o ruşine, picior peste picior, astfel că băiatul, cercetîndu-i picioarele încă neîmplinite, hotărî şi de data asta că, deşi soră mai mare, aşa cum era făcută, se afla mult mai prejos de fraţii ei.

Dar iată că răgazul de gîndire luă sfîrşit, căci în clipa aceea bunica aduse cafeaua şi-i trezi din somn pe fraţii săi mai mari. Acum băiatul putu afla din care parte a pînii îi fusese tăiată felia şi dacă grăsimea se întindea şi pe coajă, dacă bucata lui de zahăr era mai mică sau mai mare. Acum fereastra se luminase. Dimineaţa de iarnă izbutise încă o dată să-şi deschidă pleoapele grele.

Acum începea ziua.

25. Ziua

De obicei, în familia lor se prînzea într-o tăcere plină de reculegere, ca şi cum s-ar fi săvîrşit în taină o rînduială întunecată şi cutremurătoare. Fiecare se apleca adînc asupra farfuriei de pe genunchi şi scotea oasele de peşte cu grija migăloasă a unui ceasornicar, sau, ţinîndu-şi stra-

china sub bărbie, sorbea terciul cu o atenţie încordată. Era o minune cît terci putea înfuleca tatăl băiatului într-un timp atît de scurt. Lîngă foc, aşezată cu spatele la ceilalţi, bătrîna mînca fără cuţit. Pentru gustarea de dimineaţă, aveau întotdeauna terci de ovăz cald, caltaboşi, o felie de pîine, rămăşiţele peştelui sărat din ajun, cafea caldă şi, lîngă ea, o bucată de zahăr. Zahărul era aşteptat cu cea mai mare nerăbdare. Mama, care nu avea poftă de mîncare nici cît o păsărică, se ridica greu în capul oaselor şi lua o doctorie dintr-una din cele optzeci de sticluţe pe care i le adusese doctorul, deputat în *Althing*. Faţa îi era cenuşie şi moleşită, ochii mari ardeau de febră; nu putea mesteca din pricină că o dureau măselele. Băieţaşul simţea uneori că nu era frumos din partea tatălui să stea chiar în faţa ei acolo şi să înfulece atîta terci, cînd ea abia ciugulea, fără nici o poftă, din bucăţica de peşte şi înghiţea mîncarea cu un fior care-ţi făcea milă. Niciodată nu-şi doreau copiii o bucată bună de carne mustoasă sau o felie groasă de pîine de secară unsă cu grăsime mai abitir ca după ce abia sfîrşiseră de mîncat.

După gustarea de dimineaţă, Bjartur se culca în pat, obicei copilăresc, sforăia crîncen o clipă sau două, apoi sărea în sus cu privirea unui om urmărit de o primejdie fără seamăn şi se ducea să îngrijească de oi. La un capăt al curţii clădise un saivan, acum neîncăpător, pentru oile ce fătaseră, în vremc ce cîrlanii şi noatenii mai erau adăpostiţi şi azi sub acelaşi acoperiş cu familia. Fraţii mai mari măturau staulele, greblau murdăria pe podea şi făceau pîrtii în jurul casei, pîrtii pe care zăpada ce cădea neîncetat le acoperea din nou. Oile aveau de coborît optsprezece trepte tăiate în zăpadă ca să iasă din troienele din faţa uşii, cu oamenii după ele, şi trebuia de asemenea făcută o deschizătură în dreptul ferestrei troienite, ca să lase să pătrundă lumina.

Şi abia după prînzişor, după ce tatăl şi fraţii mai mari plecau să vadă de oi, începea ziua la gospodărie, începea de-a binelea ziua cît era ea de mare şi de lungă, ziua cu seara ei, pe care nimeni nu o putea prevedea. Lumină era puţină, fereastra fiind mică şi stratul de zăpadă foarte gros. Două dintre paturi fuseseră acoperite, iar într-al treilea

zăcea mama, nemişcată, lăuzia ei fiind, ca de obicei, totuna cu o boală grea, ararcori ţinea mai puţin de două, trei luni, o boală care o făcea să zacă în fiecare iarnă după o rînduială statornică. Mai născuse ea un copil pentru sameş şi pentru pastor şi acum doi ani, şi atunci zăcuse patru luni. Se aşeza uneori într-o poziţie nouă, stăpînindu-şi gemetele şi mişcîndu-se alene şi cu luare-aminte, din pricina rănilor, datorite zăcerii. Pe marginea patului, lîngă fereastră, stătea Asta-Sollilja, împletindu-şi o vestă. Stătea cocoţată în vîrful patului, cu picioarele atîrnînd fără a atinge podeaua, dar în felul ăsta putea să-şi rezeme uneori capul pe perete. Cînd şi cînd se lăsa spre perete şi adormea.

Bunica luă fuiorul şi începu să toarcă.

Şi cît era ziulica de mare, sfîrîitul roţii umplea casa ; şi roata aceasta care se tot învîrtea era ca roata timpului, care duce sufletele, fiecare pe tărîmul său.

Micul Nonni avea acum un scurt răgaz pentru joacă, îşi mîna oile, sau, mai exact, corniţele de oaie, la păşune, pe toate paturile, pe unele cocoţîndu-le pe grinzile care înfăţişau vîrfuri de munţi, cu toate că oile se căţărau şi înăuntrul acelor vîrfuri de munţi, şi lega nişte fălci de oaie de picioarele sobei, zicînd că sînt vacile lui ; iar prin aceasta micul Nonni se deosebea de Bjartur de la Sumarhus : avea zece vaci. Apoi pornea pe jos în cîte o lungă călătorie, căutîndu-şi drumul prin locuri necunoscute, dincolo de mărăcinişuri şi de munţi şi mînîndu-şi caii înspre fiorduri — lungi şi anevoioase călătorii — căci în odaia aceasta erau distanţe nemăsurate dacă în călătoria lui se supunea unor legi de neînţeles pentru oricare altul decît el. Pînă şi căpătîiul patului era o primejdioasă cărare de munte, unde nu lipseau prăpăstiile, viscolele şi strigoii. Trebuia să poposească peste noapte într-un loc pe drum (sub masa de lîngă fereastră). Numai în primăvară, la topirea zăpezilor, cînd îţi puteai da seama de adevăratele distanţe şi cînd mama se mai întrema puţin, dimensiunile odăii începeau şi ele să se micşoreze. Şi atît de neînţelese erau aceste distanţe, încît, cu toată lungimea călătoriei, ţinta ei de lîngă chepeng nu era decît la o palmă de grajdul său.

Cînd ajungea la oraş, avea o convorbire cu doctorul şi cu negustorul. Cumpăra o uriaşă cantitate de stafide, căci

în gospodăria lui nu se trăia decît din ele: stafide în lăzi, stafide în saci, apoi şi căpăţîni de zahăr. În dispensarul său, doctorul avea tot atîtea sticle cu doctorii cîte oi avea sameşul, adică cinci sute, sau aproape, dar oricît de ciudat ar părea, băiatul nu cumpără nici o picătură. De aceea nu voi să făgăduiască doctorului votul în schimbul doctoriilor, cum făcuse taică-său. Niciodată nu se pomenise ceva care să miroasă atît de urît şi să fie atît de amar ca medicamentul doctorului. Bănuia de fapt că doctoria asta o împiedica pe maică-sa să se facă bine, chiar că tata o cumpărase spre a fi sigur că mama nu se va mai scula din pat şi doctorul era părtaş la această urzeală. Iată de ce nu-i plăcea doctorul şi nu voia să-şi dea votul ca un astfel de om să ajungă în *Althing*. Făgădui în schimb să voteze pentru negustor, din respect pentru stafidele lui. Dar atunci doctorul se supără şi ameninţă că va chema ispravnicul. Băiatul însă nu se temea cîtuşi de puţin. Făgădui să-şi plătească datoria dînd doctorului un ciine bătrîn şi un hartan de miel, şi lucrul acesta iscă o cumplită ceartă la Fjord.

— Doamne-Dumnezeule, ce înseamnă gălăgia asta? strigă bunica.

Dar băiatul nu răspunse deocamdată, pentru că bunica era pe alt tărîm, cu alt fel de măsuri. Chiar dacă ar mai spune ea ceva, n-ar fi decît o mică răbufneală de zăpadă din nord.

— Dacă nu poţi sta liniştit, ai să faci cunoştinţă cu cureaua.

— Bunico, răspunse atunci băiatul, tu nici nu eşti. Eşti numai o furtună în aer. Eu sînt plecat la oraş.

— Nu vorbi prostii! bombăni bătrîna. Ar trebui să-ţi fie ruşine, băiat marc, cu astfel de închipuiri neroade, ziua-n amiaza mare! Şi nici măcar nu ştii să împleteşti!

Băiatul îşi întrerupse convorbirea cu domnii din Fjord şi spuse:

— Iată, vă spuneam eu, vîntul s-a înteţit.

Şi, luîndu-şi rămas bun în grabă, porni spre casă cît putu mai repede, zorind pe cărările şerpuite care se întindeau în susul şi în josul podelei. Dar pe la jumătatea drumului îl ajunse bunică-sa, ca o furtună, izbucnind fără veste pe dealuri, aşa că muri în zăpadă şi fu dus pe patul bunicii şi i se dădură undrelele.

Petrecîndu-şi leneş firul de lînă în jurul degetului, începu să împletească. Era talpa ciorapului, cu care se lupta de o săptămînă şi totuşi mai avea mult pînă să fie gata măcar jumătate. Parcă nimic nu voia să înainteze zilele astea, parcă totul era osîndit să se tîrască pe cît mai încet cu putinţă. Nu se vedea nici un sfîrşit, nicăieri, nici sfîrşitul tălpii, nici sfîrşitul zilei, nici sfîrşitul vieţii între cei patru pereţi ai casei. Gîndul la această tărăgăneală fără margini îl făcu să moţăie. Apoi deodată îşi aminti că murise într-o furtună în pustie.

— Bunico, sînt un strigoi, spuse el, căscînd.

— Sărăcuţul de tine, n-ai auzit ceva înălţător astăzi, nu-i aşa ?

Nu, foarte adevărat, acum, că se gîndea la asta ; nu auzise încă ceva înălţător astăzi şi i s-ar fi putut întîmpla şi mai rău decît să audă ceva înălţător. Adesea bunică-sa era atît de cufundată în acel ceva înălţător pe care-l spunea pe dinafară, încît uita să-l mai certe pentru felul cum împleteşte, mai ales dacă era vorba de ceva deosebit de înălţător :

In dulsi jubilo
Zace dorinţa inimii noastre,
Impre sepio
Corul ceresc.
Alfa hesido !
Alfa hesido !

O, Jesu, parvuli,
Sufletul mi-e cu tine.
O, pura oftimi,
Liber în regatul tău,
Prinsinn glorii,
Drag on postea,
Drag on postea.

O, Petur's Karitas !
O, cari Penitas !
Luată din această parte
Per nostra Krimina

Şi toate păcatele iertate.
Selorum gaudia,
O, dacă am fi acolo!
O, dacă am fi acolo![1]

Şi cînta bunica, şi cînta... Niciodată nu par îmnurile sfinte atît de lungi ca în copilărie, niciodată nu pare lumea lor şi graiul lor atît de străin sufletului. La bătrîneţe e tocmai împotrivă: ceasurile sînt atunci prea scurte pentru îmnuri. În versurile acestea vechi, evlavioase, sfinţite de vreme şi presărate cu latină, pe care bătrîna le învăţase de la bunică-sa, în acestea consta lumea ei; cadenţa, ritmată de pedala organistului, era muzica ei, căreia i se supunea pînă cînd pereţii odăii înguste pluteau către zarea veşniciei, şi stătea cu mîinile căzute în poală, cu firul rupt, cu roata nemişcată. Cu răsunetul versurilor în suflet şi pe buze, începea să-şi caute firul, şi cînd, în sfîrşit, îl găsea, trăgea capătul şi îl trezea pe băiat.

— Cerule, ce văd! exclamă ea. Astăzi împletitura ţi-e ca o plasă de prins peşte, ieri nu puteai să baţi un cui prin ea. Învîrte lîna de două ori pe deget, prostuţule, sau de nu, am să fiu nevoită să deşir totul.

Trebuia să găsească un mijloc să scape de această cicăleală zilnică, mereu aceeaşi, fără însă a arăta ce urmăreşte. Putea să-şi atingă scopul în felurite chipuri. Uneori o lingUşea pe bătrînă, convingînd-o să mai cînte încă un imn sau să spună o poveste, dar era şi mai bine să-i îndrepte atenţia către un fapt vădit mai supărător decît cele cîteva ochiuri prea largi. Astăzi avu noroc. Asta-Sollilja stătea rezemată de tavanul înclinat, cu capul bălăbănindu-se înainte, cu undrelele nemişcate în poală, şi dormea dusă.

— Bunico! izbucni băiatul, în culmea indignării. Asta-Sollilja doarme, uită-te la ea!

Astfel băiatul abătu atenţia bunicii asupra Astei-Sollilja, acea fiinţă somnoroasă, cam anapoda, şi care — ca să spunem tot adevărul — era o fiinţă omenească neisprăvită. Doamne, ce jalnică privelişte! Dar după ce Asta-Sollilja a fost trezită din somn după tipicul obişnuit, totul a fost

[1] Copiat de autor dintr-o carte de rugăciuni tipărită în Islanda în anul 1747. psalmul cuprinde frînturi de fraze în limba latină stîlcită, care, întrucît nu se leagă cu crîmpeiele în islandeză, sînt intraductibile.

luat de la capăt — ziua părea că nu a înaintat nici cu un pas, maică-sa gemea tot atît de greu,

O, pura oftimi, drag on postea.

Drag on postea...

Roata începu iarăşi să se învîrte, înainte ca băiatul să-şi amintească că de la o vreme el era strigoi.

— Strigoi, rosti el. Oare strigoii nu capătă tot ce vor ?

— O, prostii !

— Pot face tot ce vor, nu-i aşa ?

— Vezi de împleteşte acolo, prostuţule !

— Bunico, nu vrei să-mi spui o poveste cu un strigoi ?

— Am eu timp de poveşti ?

— Măcar una, cu un singur strigoi.

— Ce poveşti cu strigoi poate şti o bătrînă ca mine, legată de pat, care nu mai ţine minte nimic ?

Cu toate acestea, după cîteva clipe o auzea mormăind ceva ca pentru sine ; era ca primul suspin al vîntului, care în curînd va sufla turbat, din plin. Toate poveştile ei erau turnate în acelaşi tipar. În timpul foametei ce urmase după Erupţie [1], oamenii au mîncat piele de oaie tăiată şuviţe şi erau atît de slabi, că îi năpădiseră păduchii şi pe dinăuntru. Bunica putea să-şi amintească întîmplările din vremea aceea. „A fost cîndva un cuter francez — asta s-a întîmplat cînd eram în sud — care s-a împotmolit din pricina unui vînt cumplit, şi tot echipajul a pierit pe un banc de nisip. Un chiabur bogat a furat tot ce ajunsese la ţărm, chiar şi un butoi plin cu bănet şi un butoiaş de vin alb. Căpitanul, ca şi bucătarul cuterului s-au întors apoi pe pămînt şi l-au urmărit pe hoţ pînă într-a noua spiţă, şi nici pînă acum n-au scăpat urmaşii lui, şi multe se mai spun despre ei..." „Cîndva, doi fraţi s-au dus la tîrg ; unul vru să mai rămînă o zi, celălalt porni înapoi spre casă dimineaţa. Avea de străbătut un drum lung, peste munţi. Se dezlănţui o furtună groaznică, dar izbuti să ajungă la un adăpost. Adăpostul era bîntuit de duhuri. Un strigoi începu să bată noaptea în pereţi şi în uşă, dar fratele scoase nişte pietre din pardoseală şi le grămădi în

[1] Este vorba de erupţia din 1845—1846 a vulcanului Hekla, care a ţinut un an şi trei luni.

ușă. Afară, strigoiul urla înspăimîntător. Fratele grămădi și mai multe pietre în dreptul ușii și-l blestemă. Dimineața se lăsă un ger groaznic, dar nu mai ningea. Fratele dădu la o parte pietrele și deschise ușa. În clipa cînd o deschise, celălalt frate, care murise înghețat, se prăbuși înăuntru. El s-a întors apoi pe pămînt, urmărindu-și fratele." Apoi, despre întinderi nemărginite, nămeți fără fund, prăpăstii peste care oamenii pășeau orbește spre moarte, fluvii înghețate, unde oamenii cădeau în copei și erau duși pe sub gheață pînă în mare; după care se întorceau pe pămînt, băteau în ferestre și cîntau stihuri. Și despre niște monștri marini care atacau oamenii la poalele stîncilor, dărîmau casele femeilor ce locuiau singure. Zic legendele că diavolul Kolumkilli e nemuritor și că vrăjitoarea Gunnvor a trăit pe meleagurile astea și a făcut legămînt cu el, și ucidea oamenii, și cîte povești nu se mai spun, nesfîrșite povești, și în cele din urmă a fost sfîrtecată la poarta cimitirului de lîngă biserica din Myri, în ziua Sfintei Treimi, și mădularele i-au fost tăiate. Cine credea în Dumnezeu sau era binecuvîntat nu putea fi oaspele lui Gunnvor fără a-și primi pedeapsa... „Ea mi-a rupt coasta, fluierul piciorului, șoldul; și de m-ar chema Kolumkilli, iată ce mi-ar spune: «Oase și sînge, oase și sînge», și dă-i, și dă-i..."

Deodată Bjartur vîrî capul prin chepeng și strigă:

— Pune ceainicul la fiert, Hallbera, ne vin musafiri!

Dînd la o parte roata chiar în mijlocul povestirii, bătrîna bombăni:

— Nici nu era nevoie să-mi spui. Sînt unii care nu stau niciodată pe-acasă. Și am avut semne destule azi-dimineață ca să-mi dea de veste.

— Să-ți ajute Sola să prăjești niște clătite, și cafeaua poți s-o faci cît mai tare, în cinstea cuiva care nu s-a prea arătat pe aici decît cu un gînd anume. Și nu te lăsa pe tînjală.

Cîteva clipe mai tîrziu, capul sameșului, cu trăsături frumos dăltuite, încadrat de un păr aspru, presărat cu fire albe, se arătă la chepeng. Purta o jachetă groasă de călărie și un șal, cizme de piele de focă și ciorapi lungi pentru zăpadă, trași peste pantaloni pînă sus pe coapse. Coada

biciuştii îi era împodobită cu trei fire de argint strălucitor. Mergea spre oraş şi avea cu el un argat să-i ţină tovărăşie ; întinse două degete, în chip de salut, şi mormăi ceva în barbă. Asta-Sollilja îi făcu loc pe patul copiilor, în timp ce Bjartur se aşeză lîngă nevastă. Mirosul primei clătite ajunse pînă la ei.

— Ei, moşule, spuse Bjartur, ca şi cum i s-ar fi făcut milă de sameş, aşadar ştii ce părere au caii tăi despre drumuri pe o vreme ca asta !

— O, drumurile sînt destul de bune, răspunse sameşul somnoros, mîngîindu-şi bărbia şi căscînd, în timp ce privirile îi rătăceau prin odaie.

— Oh, asta are haz ! Îmi amintesc de timpul cînd ai îi zis că pustia şi smîrcurile sînt o primejdie pentru cai cînd stratul de zăpadă e atît de mare, spuse Bjartur, care trebuia negreşit să aibă dreptate cînd avea de-a face cu sameşul, mai ales dacă eram eu acela care voiam să iau un cal. Dar, fireşte, omul ştie mai bine singur cît poate să-şi împovăreze caii.

— O, nu mă plimb prea des pe dealuri fără pricină, spuse sameşul, cu tîlc. Şi, la urma urmei, sînt caii mei.

Bjartur respinse înfruntarea, spunînd că şi bogaţi şi săraci au întotdeauna un scop în minte, fie acasă la ei, fie prin coclauri, şi că, orice ar spune sameşul, aici sus, pe coastă, nu le-a lipsit zăpada, chiar dacă la Myri n-o fi fost.

Sameşul răspunse că nu era nici mai rău, nici mai bine decît te puteai aştepta în toiul iernii. Scoţîndu-şi tabachera de argint, măsură cu degetul o bucată bună de tabac, apoi muşcă din ea şi, după ce puse cu multă grijă la loc rămăşiţa, închise cu atenţie cutia. Apoi se întinse pe pat, fără frică de păduchi.

— Fie şi aşa, moşule, spuse prietenos Bjartur. Da ! Da ! Chiar aşa ! Şi ce mai nou pe la voi zilele astea ?

Sameşul spuse că totul era ca de obicei. Cum le mergea altora, habar n-avea.

— Nici un semn de panglică sau pîntecăraie ?

— La mine ? întrebă sameşul.

— După cît te cunosc, totdeauna vorbeşti de tine în primul rînd.

— Față de prețurile ce se pot lua pe ele, e totuna dacă au panglică sau nu, spuse sameșul. În zilele noastre, bietele animale nu mai sînt decît o povară.

Bjartur îi dădu a înțelege că se îndoia dacă domnii cred cu adevărat ceea ce spun cînd își vorbesc de rău oile.

— Cît despre mine, n-ai decît să te îndoiești, dacă-ți place, i-o întoarse sameșul.

— Ai curățat zăpada de pe locul de lîngă casă ?

— Nu. Nu duc încă lipsă de fîn, răspunse sameșul.

— Nici eu, zise Bjartur.

Sameșul, care se lăfăia în pat, sugea cît putea din tutunul lui și strînsese atîta zeamă în gură, încît se ferea să spună o frază mai lungă. Își plimbă ochii abia întredeschiși de colo pînă colo, oprindu-i în cele din urmă asupra Astei-Sollilja, care-și făcea de lucru cu gătitul.

— Într-uncle împrejurări, zise sameșul, ai fost silit să ceri altora lucrurile de care aveai neapărată nevoie.

— Apoi, vina e a nevestei tale dacă n-a vrut să primească nimic pentru cele cîteva picături de lapte pe care le-am luat ca să le amestec în fiertura copiilor cînd erau mici ; și știe toată lumea că nu-ți datorez nici un ban pentru pămînt, deși mi-au trebuit doisprezece ani pentru asta.

— Mi se pare ciudat că mai folosești și pămîntul altora, ca și altă dată.

— Cum adică ?

— Nu duceai ceva în spate cînd ai trecut să mă vezi ieri ? Dacă nu mă înșel, e a patra oară... Nu pot înțelege de fel de ce ai cumpărat pămînt de la mine aici, în vale, dacă ai de gînd să-mi iei și cimitirul.

— Pesemne că voi, cei din Raudsmyri, ați izbutit să învingeți moartea, spuse Bjartur, dar la această glumă răutăcioasă sameșul nu răspunse.

— Ce să-i spun ispravnicului dacă îl întîlnesc la oraș ? întrebă el.

— Că oaia cea neagră pe care i-am scos-o din baltă la Sînziene era putredă de boală, răspunse Bjartur.

Singurul răspuns al sameșului a fost că mai mestecă tutunul cîteva clipe și-apoi îl scuipă dintr-o dată la picioarele lui Bjartur.

— Cîți ani are fata asta a ta acum? întrebă el, fără să-și ia ochii de la Asta-Sollilja.

— Aproape paisprezece, sărăcuța de ea. Nu m-aș mira să se fi născut cam pe vremea cînd ți-am plătit prima rată pentru pămînt.

— Se vede bine ce fel de om ești: ai gospodăria ta de paisprezece ani și nici măcar n-ai o vacă.

— De n-ar fi fost peticul ăsta de pămînt pe sufletul meu în toți acești doisprezece ani, aș fi cumpărat negreșit o vacă și mi-aș fi tocmit și un ajutor. Dar nu știu cum s-a făcut că toată viața mea am fost de părere că libertatea și independența prețuiesc mai mult decît toate cirezile pentru care s-a îndatorat cîndva vreun țăran.

Sameșul mormăi ceva.

— Cum spuneai că o cheamă? întrebă.

— Numele ei e Asta-Sollilja.

— Și ce-o fi însemnînd?

— Cred că înseamnă, prietene, că atîta vreme cît trăiește în coliba asta, n-o să aibă nevoie de alții, nici trupește, nici sufletește. Și acum să nu mai vorbim despre asta, frate.

Dar dispretul sameșului pentru libertatea lui Bjartur nu avea margini și spuse:

— Poți s-o trimiți la mine pe la începutul anului, soției mele îi place să-i învețe pe copii să citească și alte cele... O să-i dăm de mîncare o lună, două.

— Mîncare avem din belșug la Sumarhus, răspunse Bjartur. Iar năzbîtiile alea pline de evlavie pe care voi cei din Myri le numiți învățătură sînt mai potrivite pentru copiii pe care îi recunoașteți ca fiind ai voștri.

Sameșul, aplecîndu-se înainte, trînti un scuipat cît toate zilele la picioarele lui Bjartur, apoi își trecu mîna somnoros peste frunte și obraz și-și stăpîni un căscat.

— Eu, cu ai mei; tu, cu ai tăi, adăugă Bjartur, fără să se uite la scuipat.

— După cîte văd, nevastă-ta e tot ca de obicei, observă sameșul. Cît ai dat pe doctorii anul ăsta?

— Asta-i cu totul altceva. Nu s-ar putea să nu recunosc că am avut nenorocul să mă însor cu niște femei bolnave de inimă, amîndouă, ceea ce, fiind doar voia lui

Dumnezeu şi ursita mea rea, nu priveşte pe nimeni, şi pe tine şi mai puţin.

Sameşul, pe care nu-l supăra niciodată un răspuns răstit, ci se împăca foarte bine cu felul acesta de a vorbi, se scărpină ici şi colo, căci păduchii începuseră să mişune, şi grăi, fără a vorbi cu cineva în parte :

— O, nu face nimic, mie nici nu-mi pasă. Dar nevastămea crede că fata ar trebui să înveţe ceva, şi s-a votat o lege care face învăţămîntul obligatoriu. Şi ca să nu fie vreo îndoială în ce mă priveşte : părerea mea este că educaţia va atrage ruina poporului de rînd.

— Dacă-i aşa, cu socot că ar fi mai bine ca aceia ce aparţin poporului de rînd să educe poporul de rînd, iar cei bogaţi să-i educe pe ai lor ; şi te rog să transmiţi doamnei cele mai bune urări din partea mea.

— Eu nu cîştig nimic dacă oamenii primesc educaţie, spuse sameşul. Dar aşa vrea guvernul. Şi fiindcă veni vorba, femeile de la mine de-acasă parcă au turbat cu toatele ; spun că ar trebui să-ţi cumperi o vacă.

— Sînt un om liber.

— Hm ! Ce să-i spun ispravnicului dacă ar vrea să-şi vîre nasul în treaba asta ?

— Spune-i că noi, oamenii care trăim pe coclauri, stăm pe propriile noastre picioare.

— Da, şi staţi pînă în gît în propriile voastre morminte ! se răsti sameşul.

Înainte ca Bjartur să fi avut timp să se gîndească la un răspuns potrivit, o voce, stinsă şi tremurată, venind dinspre plită, îi întrerupse :

— Cred că domnul are dreptate ; asta nu e viaţă de om. Am trăit patruzeci de ani la Urdarsel şi totdeauna am avut o vacă şi n-am mai avut ce să cer de la Dumnezeu vreme de patruzeci de ani.

— Ascultă, spuse sameşul, ca şi cum îi dăduse ceva în gînd tocmai atunci. Pot să-ţi vînd una care trebuie să fete în vara asta, o vacă frumoasă, nu dă lapte mult, dar dă lapte ani de-a rîndul.

„Iarăşi o ia de la început", gîndi Bjartur, care-l cunoştea de mult pe sameş ; asta nu era prima lor discuţie, şi ştia că tot ce-i spuneai se lovea ca de un zid de piatră. Avea obiceiul să înceapă din nou de unde se oprise data tre-

cută, catîrul bătrîn! Orice încercare de a-l face să-şi mute gîndul de la ceva era zadarnică. Dacă această trăsătură în caracterul lui îl mînia pe Bjartur sau mai degrabă îi stîrnea admiraţia, era greu de spus. Apoi se întîmplă ceva care întîrzie pentru o clipă răspunsul lui Bjartur: Finna încercă deodată să se ridice şi, privindu-i pe amîndoi cu ochii aprinşi de febră, şopti veselă:

— Tare-aş vrea ca bunul Dumnezeu să ne-o dăruiască! şi se culcă iar la loc.

Abia după ce suspinul ei se stinse găsi Bjartur prilejul să-i răspundă sameşului:

— Nu păreai atît de grăbit să-mi vinzi o vacă anul trecut sau acum doi ani, prietene, cînd încă nu erai sigur că pot plăti ratele pentru pămînt.

— Ţi-aş putea da şi ceva fîn pentru ea, îl îmbie sameşu.

— Dumnezeu să-l binecuvînteze... oftă din nou femeia de pe patul ei de suferinţă.

— Tu, fată, capeţi de la Finsen toate leacurile, spuse Bjartur. N-ai dus niciodată lipsă de doctorii.

Sameşul, care îşi făcuse renume de homeopat prin partea locului, întrebă dacă n-ar putea să vadă unele medicamente pe care Bjartur le luase pentru nevastă-sa de la doctorul Finsen, care era medicul districtului şi membru al *Althing*-ului. Finna trase perdeaua dulăpiorului de lîngă pat, dînd la iveală o colecţie mare şi impunătoare de sticluţe de doctorii de toate mărimile şi culorile — trei rafturi pline. Cele mai multe sticluţe erau goale. Sameşul luă vreo două din ele, le scoase dopul şi le mirosi. Toate purtau aceeaşi însemnare, scrisă de mîna doctorului, cu o scriitură rondă, şcolărească: „Gudfinna Ragnarsdottir[1]. A se lua de trei ori pe zi la intervale regulate. Uz intern." După ce mirosi cu dispreţ conţinutul cîtorva sticluţe, sameşul le puse la loc, adăugînd că prea şi-a pritocit mult otrăvurile ticălosul ăla bătrîn.

Dar iată că se aduse cafeaua, şi Bjartur, mărinimos, îl pofti pe sameş şi pe însoţitorul său să dea iama prin clătite, sau cum le-o fi zicînd. Bătrîna se tot învîrtea în jurul plitei bombănind, dar Asta-Sollilja, care ascultase cele

[1] *Ragnarsdottir* — fiica lui Ragnar.

spuse despre vaci și educație, stătea cu degetul în gură și se minuna de felul cum înfuleca sameșul clătitele făcute de ea. Ochii băiatului se făceau tot mai mari privind cum scade într-una mormanul presărat cu zahăr aflat în tarfurie, și fețele celor doi copii se alungiră tot mai mult, pe măsură ce începeau să întrezărească pe fund trandafirii, peisajul romantic și domnișoara. N-aveau de gînd să le lase nici o singură clătită ?

— Fiindcă veni vorba, spuse sameșul, s-ar putea ca fiul meu, Ingolfur, să vină pe la noi la primăvară, cu vreo treabă.

— Într-adevăr ? N-am să-l împiedic eu să vină. Am auzit că ar fi ajuns acum grangur mare în sud.

— Administrator al cooperativei de consum, îl îndreptă sameșul.

— Oho ! E vreo deosebire ?

— Nu știu dacă ai aflat că anul trecut lîna a ajuns la un preț de trei ori mai mare decît cel plătit de Bruni. Și cîștigul pe care i l-a adus carnea de oaie în toamna asta nu pare să fi fost mai mic.

— În ce mă privește, zise Bjartur, atîta vreme cît pot să-ți plătesc ție și negustorului ceea ce vă datorez după iege, mi-e totuna dacă voi, domnii, găsiți de cuviință să vă învinuiți unul pe altul de șarlatanie sau de furt. Mi-e totuna !

— Da, sînteți niște fricoși cu toții, zise sameșul. Trăiți și muriți încrezîndu-vă orbește în acela care vă jumulește cel mai rău.

— Nu prea știu, dar după cîte am auzit eu, prietene, nici tu nu dai un preț mai bun pe oile vii. Negustorul îmi spunea toamna trecută că scoți cîștig de cinci pînă la opt *kronur* de pe fiecare miel vîndut la Vik. Și nu era o apreciere exagerată.

Firea sameșului era așa făcută, că dacă ar fi fost învinuit de furt sau chiar de un omor, și-ar fi păstrat înfățișarea neschimbată și ar fi părut chiar mulțumit. Dar nu-i plăcea să-și vadă numele alăturat unei anumite crime : dacă cineva lăsa să se înțeleagă că adună averi, gheața era spartă și limba i se dezlega, o asemenea calomnie era mai mult decît putea el să îndure. Aplecîndu-se înainte, își deschise gura, revărsînd potop de cuvinte, mușchii feței îi tremurau

pătimaș, ochii îi scînteiau, spusele sale erau pline de afirmații ciudate, de lucruri care se băteau cap în cap. Într-o clipă îi pierise toată toropeala.

— Din fericire, îmi cunosc mai bine daraverile decît negustorul din Fjord. Și pot s-aduc în orice clipă dovezi scrise că afacerile mele cu oile mi-au făcut mie mai mari pagube decît le-au cășunat gospodarilor toate vulpile din ținutul nostru și din altă parte vreme de două-trei generații. Negustorul de acolo din vale te-a păcălit spunîndu-ți că eu aș cumpăra oi toamna numai așa, pentru plăcerea mea. Dar adevărul este că atunci cînd am cumpărat oi de la oamenii de prin partea locului, totdeauna am făcut-o de milă. Și ce este mila ? Un oarecare se duce și se bagă în bucluc care ar trebui mai întîi de toate să-l privească numai pe însul cu pricina, un oarecare se îndupleacă prostește să scape de foamete, de datorii, de ruină niște oameni care nu merită, toate astea pentru plata dărilor, în loc să-i lase în seama obștii, și obștia în seama districtului, și districtul în seama țării. Și totul în seama dracului ! Poate crezi că i-am chemat la mine fiindcă îmi place să-i văd la față ? Nu, eu nu chem pe nimeni, dar, cu toate acestea, ei vin toți buluc, și iată unde am ajuns. Unul vine să-mi ceară grîu, altul zahăr, al treilea fin, al patrulea bani, al cincilea tabac, cînd poate nici pentru mine însumi nu am. Al șaselea vine să ceară toate astea dintr-o dată, al șaptelea îmi cere chiar tutun preparat anume pentru prizat, ca și cum ar fi treaba mea să le prepar și tutunul ! Își închipuie cumva Bruni că țin un fel de depozit de daruri, unde toată lumea poate veni și cere tot ce poftește, fără să se gîndească și la plată ? Atunci te-aș întreba, de ce oare nu-și transformă Bruni prăvălia într-o întreprindere de daruri pe vecie ? Nu, prietene, spune-i lui Bruni din partea mea că tot anul e la mine o avalanșă nesfîrșită de oameni fără o para chioară, oameni pe care el i-a jumulit pînă la piele, oprindu-i apoi cu strășnicie să ia pe datorie măcar o înghițitură pentru droaia lor de copii flămînzi și slabi. Și ce vezi de la oamenii aceștia toamna ? Cîteva biete oi pipernicite pe care le-ai putea ridica și cu degetul mic, care nu-s bune nici măcar ca momeală otrăvită pentru vulpi.

După această ieșire, sameșul se scotoci mînios prin buzunare, căutîndu-și tabachera. Ararcori însă își reîncepea mes-

tecatul înainte de a-l fi cîştigat de partea sa pe potrivnic sau de a fi pierdut orice nădejde de a-l cîştiga.

— A sosit clipa, spuse el, în loc să muşte din tutun, şi a sosit chiar mai demult, cînd gospodarii care au puţină îndrăzneală să se adune laolaltă aici la noi, ca şi în alte locuri, şi să chibzuiască singuri unde sînt mai cîştigaţi, iar un biet om ca mine, cu venituri mici şi cu răspunderi grele, să nu mai trebuie să aibă grijă de cei pe care negustorul şi-a pus în gînd să-i înfometeze, şi apoi să mai i se zică şi hoţ, pentru toate cîte le îndură de la aceştia.

— Era o vreme cînd oamenii ar fi spus că nu-i de-a bună dacă te gîndeşti întîi la alţii şi apoi la interesul tău, observă Bjartur.

— Oricum, de un lucru poţi fi încredinţat, şi anume : că aş putea să-ţi pregătesc pentru Finna ta o sticlă de doctorie mai bună decît aceste blestemate lături de camfor date de bătrînul Finsen. El şi cu Tulinius Jensen sînt de o teapă. După cît ştiu, n-a făcut nimic altceva în *Althing* decît să susţină clădirea unor cheiuri necesare negustorilor. Au stors subvenţii de la vistierie pentru două cheiuri, care, bineînţeles, au fost surpate de valuri tot atît de repede pe cît au fost construite, aşa că au hotărît acum să mai smulgă încă o sută de mii de *kronur* ca să clădească un dig care să se întindă undeva mai aproape de orizont ca un parapet pentru cheiurile distruse. Şi cine plăteşte pentru toate aceste construcţii şi clădiri care sînt aruncate în valuri, de pare-ar fi nişte gunoaie ? Noi, ţăranii, desigur ; jumuliţi pînă la măduva oaselor cu impozite directe şi indirecte către vistierie. Nu ! Dacă obştea ţăranilor islandezi nu vrea să ajungă o biată zdreanţă sub picioarele negustorului, atunci noi, ţăranii, trebuie să ne unim într-u apărarea intereselor noastre, la fel cum începuseră să o facă cei din Thingey [1] cam acum treizeci de ani !

Se ridică, se întinse şi începu să-şi înfăşoare şalul în jurul gîtului.

— Ehei, fetiţo !... spuse el, oprindu-se în faţa Astei-Sollilja.

Ochii îi erau atît de calzi şi trăsăturile dăltuite atît de puternice, încît fata se înroşi toată şi inima începu să-i bată.

[1] *Thingey* — localitate din nord-estul ţării, unde, în 1882, a luat fiinţă cea dintîi cooperativă de consum din Islanda.

— Am să-ţi dau două *kronur*, adăugă sameşul. Tinerelor domnişoare le place uneori să aibă bani pentru batiste.

Scoase o monedă de argint din pungă şi o dădu Astei. Ei totdeauna îi fusese frică de dînsul, dar niciodată ca acum. La băieţi sameşul nici că se uită. Apoi îşi încheie nasturii de la jachetă.

— O sută şi cincizeci pe vacă, nici un ban mai mult, spuse el. Şi fin, după înţelegere.

26. *Seara*

În curînd se lăsă seara. După toate cîntecele şi poveştile zilei, băiatul nu se mai simte la largul său, nu mai îndrăzneşte să-şi lase picioarele să atîrne peste marginea patului, ci se face ghem, temîndu-se de puterile ascunse ale lumii, şi împleteşte fără a cuteza să facă nici cea mai mică mişcare. Bunică-sa şi soru-sa stau cu spatele la el, urmărind cu evlavie gătitul bucatelor. Surcelele trosnesc lugubru, umplînd odaia cu un fum des, care te ustură pe gît ; în fumul acela dăinuie toată poezia zilei, cu toate furtunile ei cumplite, prăpastiile şi strigoii *per nostra krimina*[1]. Deşi aude cînd şi cînd de afară vocile certărețe ale fraţilor mai mari, ele nu-i aduc nici o mîngîiere, şi cu asemenea vecinătate apăsătoare, ochiurile ciorapului arată tot mai mult ca o plasă ; arătătorul stîng i-a amorţit de mult, împungînd drept în aer. În amurg, odaia pare să fie tot mai întinsă. Nici o putere lumească nu mai poate s-o străbată. La cea mai mare depărtare se afla maică-sa. Şi inima ei părea să fi pierit pe vecie în adîncurile fără fund ale acelei ceţi, plină de poezia vieţii, de poezia morţii.

La cină se simţeau încordarea şi oboseala şi domnea o tăcere de gheaţă. Cîte unul arunca pe furiş o privire lui Bjartur, apoi celorlalţi. Asta-Sollilja de-abia se atingea de mîncare. În curînd se săturară cu toţii de peşte sărat, cartofii se isprăviră, nimeni nu mai ceru din fiertura de dimineaţă. Asta-Sollilja începu să strîngă masa, privind cruciş,

[1] Pentru păcatele noastre (în limba latină în original)

înspăimîntător. Fraţii mai mari spuseră ceva răutăcios pe şoptite, şi mama rosti „dragii mei" tot în şoaptă. Bătrîna îşi luă undrelele de pe raft şi spuse tare aceste cuvinte, din mijlocul poveştii :

— Mugi, vacă ! Mugi acu, Bukolla mea, de mai trăieşti.

— Cum ? se răsti Bjartur din patul lui.

— Smulge un păr din coada mea şi pune-l în pămînt, mormăi înfundat bătrîna în împletitura ei, fără nici o deslușire.

În tăcerea aceea parcă se auzea gheaţa trosnind. Băieţii începuseră să se bată lîngă cheperg. Oprindu-se deodată în faţa tatălui ei, cu o farfurie în mînă, Asta-Sollilja îl privi cu ochiul cel sănătos şi zise :

— Tată, vreau să învăţ.

Se spărsese gheaţa.

— Eu n-am învăţat nimic înainte de iarna cînd m-am dus la pastor acasă şi am citit *Saga despre Orvar-Odd* [1], în timp ce ne învăţa catehismul, răspunse Bjartur.

— Tată, vreau să învăţ, stărui fata, lăsîndu-şi capul în jos şi plecîndu-şi pleoapele ; bărbia şi buzele îi tremurau puţin şi ţinea în mînă farfuria fragilă.

— Prea bine, fetiţo, o să silabisim împreună *Bernotus Rimur*.

Fata îşi muşcă buzele şi spuse :

— Nu vreau să învăţ *Bernotus Rimur*.

— Ciudat ! spuse Bjartur. Ce vrei să înveţi atunci ?

— Vreau o învăţătură creştină.

— Asta te poate învăţa şi bătrîna Hallbera.

— Nu, spuse fata. Vreau să mă duc la Raudsmyri, cum a spus sameşul.

— Şi de ce ţi-ai pus în gînd să te duci ?

— Să învăţ să-l cunosc pe Dumnezeu.

— Lasă prostiile astea ! spuse Bjartur de la Sumarhus.

— Oricum, vreau să mă duc la Raudsmyri.

— Adevărat, fata mea ? spuse el. Dar nu ştiu cum se face că mai degrabă aş creşte copiii din Raudsmyri decît să îngădui celor din Raudsmyri să-i crească pe ai mei.

---

[1] *Orvar-Odds saga* aparţine grupului de saga elaborate între 1250 şi 1400 şi închinate isprăvilor unor personaje fabuloase ; eroul ei este viteazul viking Orvar-Odd (Orvar-Arcaşul).

— Vreau să mă duc la Raudsmyri.

— Da, cînd oi muri eu.

— La Raudsmyri.

— Şi maică-ta voia să meargă la Raudsmyri. Dar mai degrabă ar fi murit decît să-şi facă pe voie. Cum a şi murit. Era o femeie adevărată. Raudsmyri e Raudsmyri. Eu m-am dus acolo pe cînd aveam optsprezece ani, acum treizeci de ani, şi de atunci nu mi-am mai putut ridica fruntea ; dar încă n-au sfîrşit-o cu mine. Acum mă ameninţă ca să mă silească să le iau o vacă. Maică-ta însă a murit aici, în odaia asta, fără să primească nimic de la nimeni. Era o femeie independentă.

După treisprezece ani de la moartea ei, Bjartur era foarte mîndru de nevasta asta a lui. Memoria ei îi era scumpă şi îi uitase greşelile. Dar cînd văzu cum se scutură umerii fetei şi cum plînge spălînd vasele, îşi aduse aminte că femeile sînt mai de plîns decît muritorii de rînd şi au nevoie să fie mîngîiate cît e ziulica de mare. Şi apoi, dacă era cît de puţină duioşie în el, era pentru acel firicel de fată, subţirică şi sașie, cu nume minunat, la care se uita uneori duminica şi pe care o apăra uneori de ploaie vara, totul fără o vorbă. Aşa că îi făgădui să o învețe mîine, ca să nu mai aibă de ce să se vaite cei din Raudsmyri. „Şi poate că ne vom putea cumpăra *Saga despre Orvar-Odd* în primăvara asta. Şi pe deasupra şi o băsmăluţă."

Tăcere.

— Ar trebui să-mi dai mie banii aceia, fetiţo. Sînt banii lui Iuda.

Nici un răspuns.

— Cine ştie, poate că am vreo rochie pentru tine, împachetată în haina mea de sărbătoare, în ladă. Dar va trebui să te grăbeşti şi să mai creşti pînă la primăvara ce vine.

— Muge vaca, muge-acum ! mormăi fusului bătrîna bunică, trecînd firul prin ţeava de trestic.

— Nu vreau asemenea nerozii în faţa copiilor, Hallbera ! se răsti Bjartur.

— Smulge un fir de păr din coada mea şi punc-l în pămînt.

Lacrimile Astei-Sollilja cădeau înainte peste farfurii.

— Mă gîndeam, spuse Bjartur, că deoarece te-ai făcut mare, e timpul să-ţi dau un miel care să fie al tău. E o

mioară gălbuie, cu un bot pufos, care seamănă cu fetiţa mea mică.

Vreo cîteva clipe stătu privind cam încurcat la trupul acela subţire care îşi avea dorurile lui în valea asta plină de zăpadă, la fata care plîngea şi nu se lăsa alinată ; apoi se duse spre ea şi o mîngîie cum mîngîi un pui de animal — o mică floare.

— Cînd o veni primăvara, spuse el, am să te iau cu mine la oraş. E mult mai bine decît să te duci la Myri ; poţi să vezi marea şi lumea toată într-o singură călătorie.

Şi pe cînd o dezmierda astfel, ea nu mai era mîhnită, îşi uitase durerea, aşa de rar se întîmpla s-o dezmierde. Se cuibări lîngă Bjartur şi simţi că era omul cel mai puternic pe lume. Pe gîtul lui se afla un locşor blagoslovit, între cămaşă şi rădăcina bărbii ; cînd buzele îi tremurau, fierbinţi de lacrimi, îşi dorea acel locşor ; şi-l găsea. Astfel pierea dintr-o dată toată duşmănia vieţii ; o clipă doar în amurg, şi s-a dus...

În curînd aprinseră lampa.

Cele cîteva fiinţe omeneşti care îşi duceau cu greu viaţa acolo, în pustietăţile uitate şi îngheţate, erau din nou normale. Bjartur cioplea nişte lemne ca să le pună cruciş la hambarul de fîn, încercîndu-le într-una dacă se potrivesc. Avea muşchi şi aşchii de lemn în barbă şi cîte o frîntură de vers pe buze, la răstimpuri. Băieţii mai mari scărmănau lînă. Erau o pildă vie de ceea ce înseamnă două firi deosebite : cel mare, cu părul creţ şi picioare lungi, părea un suflet chinuit, de neînţeles ; cel de-al doilea, mai îndesat, ager şi înflăcărat, aşa cum se întîmplă cu oamenii care au voinţa lor. Cel mare obişnuia să se strîmbe în spatele lui taică-său. Pe la amiază se furişa înapoi în casă şi zgîria masa cu un cui, uitîndu-se între timp stăruitor şi timp la maică-sa. Cînd sta pe scaun, îşi lovea într-una genunchii unul de altul. Băiatul mijlociu ar fi fost în stare să-şi ţină ochii deschişi cu beţe de chibrituri şi ar fi lucrat fără preget pînă cădea leşinat. Tot scărmănau şi scărmănau şi se împungeau în coaste unul pe altul ; pesemne că totul se va sfîrşi cu cîţiva ghionţi. Iar Asta-Sollilja mai adăugă un rînd la lucrul ei — pfui ! nu era fiinţă omenească întreagă, îi lipsea ceva pe ici, pe colo, şi pentru cel mai mic lucru se

pornea pe plîns. Nimănui nu i-ar trece prin gînd să urle ca ea. În cele din urmă sfîrşise cu urletul. Mama, pe de altă parte, nu era mai bine astăzi, totul era la fel ca ieri şi ca alaltăieri. Poate că sameşul ar face o doctorie care s-o vindece ?

Şi roata torcea înainte mersul timpului.

Micul Nonni nu se mai gîndea la seară, şi cu toate că venise, nici nu se uita la ea. Toţi ai săi, ca şi uneltele de bucătărie, alunecară treptat afară din raza simţurilor, dimensiunile încăperii sporiră neînchipuit, pînă acolo unde nimic nu mai era cu putinţă. Ce putea fi mai caraghios decît o cameră care creşte ? Chiar şi sfîrîitul roţii bunicii îşi pierduse răsunetul apropiat ; era ca un vînt de departe, foarte de departe, şuierînd prin văgăuni nevăzute ; obrazul ei îmbrobodit se pierdea într-o ceaţă ireală. Oare va fi fost trimisă Sola la Utiraudsmyri să înveţe să-l cunoască pe Dumnezeu ? Sau căpătase cumva o vacă ? Nu ! Era doar cîinele lîngă cheptng, căscînd şi scărpinîndu-se şi lovind peretele înainte de a se încovriga.

Maică-sa era numai amintirea mută a unui nedesluşit cîntec al lumii, o ţintă rîvnită ziua întreagă, dar pe care ai uitat-o acum. O, de-am ajunge acolo, de-am ajunge acolo ! Ceasul ce aducea împlinirea tuturor dorinţelor se apropia, deşi nici una dintre ele nu fusese îndeplinită.

Aşa venea seara, înainte ca cineva să-şi fi dat seama că lunga zi s-a terminat. Venea deghizată, în imagini care se topeau şi cu încetul se făceau nevăzute. Şi băiatul pieri din timp o dată cu celelalte imagini care piereau.

Bunica îi desfăcu şireturile de la ghete.

27. Literatură

Am iubit o fată o minune,
Ce de mult era numai a mea,
Voce-auzuse-adîncă şi blajină,
Păr bălai pe frunte-i unduia.

Ochii ei sclipeau aprins şi-alene
Şi-mi şoptea duioase jurăminţi,
Strecurîndu-mi dulce printre gene
Jucăuşe raze, şi fierbinţi.

Roşu sînge-n chipu-i, o ispită —
Sînge pe omăt eu n-am ştiut
Dorul că-i pîndit de-o rea ursită,
Ceasul relei sorţi c-a şi bătut.

Groapă sapă celei ce mi-e dragă
Şi mi-o culcă-ntr-un adînc mormînt.
Trudnic chin mi-e astăzi viaţa-ntreagă
Şi-s pribeag şi singur pe pămînt.

Cu acest *mansongr*[1] din ciclul de *rimur* despre vikingii de la Joms şi-a început Asta-Sollilja învăţătura. Cînd a izbutit să silabisească o strofă, Bjartur s-a rezemat de scaun cu ochii pe jumătate închişi şi a cîntat-o. Fiecare vers pe care-l citea îl învăţa pe dinafară, şi cîntecul, de asemenea, îngînîndu-l pentru sine ori de cîte ori rămînea singură. Toate cîntecele de dragoste din ciclul acesta de *rimur* erau închinate aceleiaşi fete : se numea Rosa. Asta-Sollilja nu s-a întrebat niciodată cine-o fi fost fata atît de lăudată în stihurile acestea, dar parcă o vedea alături de taică-său, şi o îndrăgise şi ea, ca şi el, în graiul străvechi şi aspru al vikingilor, care amintea foarte mult de creştăturile pioase, dar stîngace, de pe fusul bunicii. Nu era prea lămurită despre felul cum se compune o poezie şi cum e trecută apoi şi altora şi nu putea face nici o deosebire între glasul tatălui său care cînta şi dragostea care trăia în inima unui poet mort cu multe veacuri înainte ; îşi privea însă chipul oglindit în găleata cu apă, în dorinţa copilăroasă de-a fi asemenea fetei încîntătoare care acum zăcea într-un mormînt.

Dar de îndată ce trecură peste *mansongr* şi intrară de-a dreptul în miezul ciclului de *rimur*, merse cu mult mai greu. Aici, explicaţiile lui Bjartur nu prea o ajutau să lim-

[1] *Mansongr (Cîntarea închinată fetei)* — potrivit tradiţiilor curteneşti medievale, poeţii islandezi au pus întotdeauna în fruntea ciclurilor de *rimur* o stanţă închinată iubitei sau dragostei.

pezească ce era nedesluşit şi să împletească laolaltă cele cîteva părţi mai uşor de înţeles; cititoarea nepricepută rătăcea pierdută şi deznădăjduită prin negura cuvintelor anevoie de rostit şi printre imagini greoaie, care nu păreau să aibă legătură între ele — vikingii eroi de la Joms, călătoriile şi bătăliile lor erau atît de departe de slaba ei închipuire. Şi cînd firul povestirii se îndrepta spre viaţa personală a vikingilor de la Joms, tatăl ei citea numai pentru sine şi rîdea: „Doamne, ce mai goană după fuste!" Apoi închidea cartea şi spunea că nu e bine ca tinerii să audă astfel de lucruri, e o adevărată porcărie. În sfîrşit, goana după fete a vikingilor de la Joms ajunse atît de înverşunată, că trebuiră să lase cartea la o parte. Taică-său scoase atunci ciclul de *rimur* închinat lui Bernotus, care este mult mai potrivit pentru tineret.

— De ce să nu pot citi despre dragoste? întrebă fata.

— Cum?

— Ce mult aş vrea să aflu ceva despre goana după fete!

— Obraznico! spuse el şi îi trase o palmă, apoi nu-i vorbi toată ziua.

După aceea, fata nu mai îndrăzni niciodată să pomenească de astfel de lucruri în faţa lui. Şi cînd ajunseră la pasajul din ciclul Bernotus unde eroul pătrunde travestit în dormitorul domniţei Fastina, care fusese cinstită cu numele de „Potrivnica mătăniilor", fata se înroşi. Bernotus spunea:

„De cînd te-am fost văzut, înaltă doamnă,
A inimii odihnă nu-mi găsesc;
Şi nu văd alt decît să te iubesc."

Răspunse-agale: „Iată ce-ţi promit:
Iubirea pentru mine-i biet cuvînt,
Dar de m-atingi, trezeşti în mine focul sfînt."

Şi acolo rămaseră domniţa şi cavalerul noaptea întreagă, pînă la răsăritul soarelui. Asta-Sollilja nu zise nimic, nici un cuvînt, şi avu grijă să nu-şi ridice ochii. Seara, însă, la culcare, cînd îşi trăgea pătura peste cap şi odăiţa de la Sumarhus pierea, nu trăia decît Fastina, cu degetele ei subţiri, potrivnice mătăniilor, care stătea în iatac cu gîn-

dul dus la cavalerul ce supunea totul în calea lui și aștep-tîndu-i întoarcerea.

Lungă, foarte lungă îi fu atunci așteptarea, căci Bernotus fu silit să fugă de mînia regelui și rătăci prin Borney, unde ticăloșii cei mai înrăiți fură trimiși să-l ucidă. Iar ea stătea acasă, singură în iatac, în timp ce dînsul, singur pe un țărm îndepărtat, se lupta împotriva dușmanilor fără număr, unul împotriva tuturor.

Spre vrăjmaș pe țărm pornește
Brat puternic, fără frică,
Și cu paloșu-ntr-o mînă
Toți mișeii mi-i despică.

Roșu-i fier întins spre Thorleif
Răzbunări purta prin aer...
Fără preget țintuiește
Pe fălos, pe mal și-n vaier.

Crunt se scaldă-n mări de sînge,
Greu lovind și moarte dînd;
Vezi doar capete tăiate,
Leșuri stive-n preajmă-i stînd.

Taică-său cînta.

Trase cu ochiul de sub pătură, și iată-l stînd încă pe marginea patului, meșterind vreo uncaltă, în timp ce toți ceilalți adormiseră. Nimeni nu mișca, odaia întreagă era cufundată într-un somn adînc, el singur era treaz, singur cu cîntecul lui, stînd acolo în cămașă, voinic și lat în spete, cu brațe puternice și părul încîlcit. Sprîncenele îi erau stufoase, povîrnite și zburlite ca stîncile munților, iar pe gîtul lui vînjos era un locșor moale la rădăcina bărbii. Îl privi un răstimp, fără ca el să știe : omul cel mai puternic din lume și cel mai mare poet știa să răspundă la orice, în-țelegea toate baladele, nu-i era frică de nimic și de nimeni, se lupta cu toții pe un țărm îndepărtat, liber și independent, unul împotriva tuturor.

— Tată... șopti fata de sub pătură, căci era încredințată că Bernotus Borneyarkappi era el, nu altul, și trebuia să i-o spună.

Dar n-o auzi.

— Tată... şopti din nou, şi nu-şi recunoscu glasul.

Dar cînd veni la o adică, nu îndrăzni să i-o spună ; cînd se uită la ea, un fior îi trecu prin trup, prin tot trupul, şi se ascunse sub pătură, cu inima zvîcnind. Poate c-ar fi pălmuit-o iarăşi, ca atunci cînd cu vikingii de la Joms. Noroc că nu-i spusese nimic.

Înainte de a se culca, Bjartur coborî să vadă mieii. Asta-Sollilja îi numără paşii pe scară ; tatăl îngînă un cîntec mieilor, fata ascultă cu luare-aminte ; apoi se întoarse iar pe scară cîntînd încet ; inima fetei tot mai zvîcnea în piept.

Deşi cuvîntul singur nu e-n stare
Să-ţi strîmbe cugetul, o, doamna mea,
Să ştii că versul meu de-a pururea
Fiinţei tale fi-va o-nchinare.

Cînd Asta-Sollilja furişă din nou o privire, stinsese lampa.

Noapte...

28. Vaca

Intr-o zi liniştită de la începutul lui martie, o zi luminată de strălucirea zăpezii, se produse o întîmplare neobişnuită, care n-a mai putut fi dată uitării niciodată. Cei ce au trecut prin asta ştiu ce înseamnă. Pe coama dealului, înspre apus, se mişca ceva, nedesluşit şi mare cît toate zilele. Băieţii, care făcuseră şi ei cunoştinţă cu ciclurile de *rimur*, ţineau morţiş că e o ceată de războinici care se duc la luptă. Era o mare mîngîiere să vezi aşa ceva, în toiul iernii, veşnic aceeaşi, cînd pînă şi un om cu un toiag în mînă e un lucru de mirare. Ceata se îndrepta încet spre vale. Atît micuţul Nonni, cît şi Asta-Sollilja se căţăraseră pe troienele de lîngă uşă. Pînă şi bunica se cocoţă sus, pe cele optsprezece trepte de zăpadă, şi îşi umbri ochii cu mîna. Era o vacă.

— Da, sigur că e o vacă! strigară băieţii.

Cel din urmă care se alătură grupului fu Bjartur, plin de praf şi de fîn şi mînios din cale-afară: n-avea loc aici pentru vite, n-avea de gînd să ia nutreţul oilor şi să-l arunce vitelor şi nu voia în ruptul capului să ia grajdul calului, căruia îi datora mai mult decît oricărui animal, în afară de căţea, şi să-l treacă unei vaci străine. Zicînd acestea, se făcu nevăzut şi nu se mai arătă pînă cînd nu fu chemat cu dinadinsul.

Şi alaiul înainta încet spre casă, peste smîrcuri. După vacă, venea şi nutreţul, tras de o sanie cu un cal. Era o vacă.

— Da, e o vacă! strigară băieţii.

Nu era prea mare. Peste spinare şi peste coapse era legată cu o pînză, de sub care ieşea capul tărcat, cenuşiu, un cap speriat şi buimăcit, şi sub uger era legată o zdreanţă de lînă, care să-i ferească ţiţele să nu se tîrască în zăpadă; Gudny, cămărăşiţa din Raudsmyri, trecuse ea însăşi dealurile, deşi era neobişnuită cu drumurile la vreme de iarnă şi nepregătită. Răsuflarea aburea în aerul liniştit şi geros în jurul nărilor vacii, şi nările îi erau încărcate de promoroacă. Fumul ieşind din coş şi mirosul casei îi stîrniră şi mai mult curiozitatea: adulmecă şi sforăi, încercînd iară şi iară să scoată un muget, în chip de bun venit; căpăstrul însă o strîngea prea tare.

Bătrîna, recunoscîndu-se în băţ, merse şchiopătînd spre ea, ca s-o întîmpine:

— Făptură de trei ori blagoslovită, mormăi ea, fii binevenită şi binecuvîntată!

Şi vaca o mirosi pe bătrînă apoi, ca şi cum ar fi vrut să salute îndată o asemenea femeie, se căzni într-una să mugească în cinstea ei.

— Făptură de trei ori blagoslovită! mormăi bătrîna din nou.

Era singurul lucru ce-i venea în minte, ei, care nu vorbise niciodată nimănui într-un fel atît de prietenos. Mîngîie fruntea brumată a vacii, şi vaca bolborosi adînc din gît. Pe loc, s-au şi înţeles. Oprirea aceasta neobişnuită o descumpănea pe noua-sosită; mişcările îi erau încă pline de teamă, copitele neliniştite. Tremura uşor, răsufla greu, pufnea, gemea.

Bjartur îi întrebă pe oaspeți ce voiau. Ce voiau oare? Li se spusese să-i aducă o vacă. De la cine? De la sameș, desigur.

— Fie el dintre toți oamenii blestemat pentru darurile sale, declamă Bjartur în stilul vechilor saga și amenință că-și ascute cuțitul.

— Fă cum vrei, răspunseră ceilalți.

— Vreme de treizeci de ani a tot încercat sameșul să-mi taie craca de sub picioare, și dacă-și închipuie cumva că o singură vacă ar fi de-ajuns acum, puteți să-i spuneți că a greșit, zise Bjartur.

Și urmarea a fost că au băgat vaca în grajdul bătrînei Blesi și că i s-au adus ogrinji să-i pună dedesubt, în timp ce calul a fost adăpostit alături, unde înainte fusese un țarc pentru mieii mai slăbuți. Bjartur astupă cu grijă toate spărturile și crăpăturile prin care era primejdie să intre lumină sau aer, căci îngrijise niște vaci cîndva și știa din experiență, experiența milenară a neamului, că dacă vrem să dea lapte, dobitoacele de soiul ăsta trebuie ferite de aceste elemente primare.

Dar cînd solii se pregătiră de plecare, Bjartur îi rugă să mai aștepte un minut, și după ce căută prin pat cîtva timp, scoase, în sfîrșit, o mănușă veche, pe care o ținea sub salteaua neveste-si.

— Spuneți sameșului, le zise el, că pînă acum nu i-am datorat nimic decît după înțelegere. Dacă se așteaptă să pună mîna pe mieii mei în toamna viitoare, să-și ia gîndul de la ei. Și vă iau martori: dacă socotește că banii ăștia nu-s de-ajuns, atunci să facă bine să-și ia vaca cel mai tîrziu pînă mîine, altfel am dreptul să hotărăsc dacă o omor sau nu mîine seară.

Era o purtare mîndră; iată un om care, atunci cînd era nevoie, avea bani gheață și putea să se împăunezc cu libertatea și independența sa în fața sameșului și a oricui din văile mai dinlăuntrul țării. Trimișii însă se codeau să ia banii, nu aveau nici o împuternicire să primească; nici măcar nu știau dacă sameșul aștepta ca Bjartur să-i plătească pentru dobitocul ăsta, poate că era plătit mai dinainte. Plătit? Da, de altcineva. De altcineva?

Înnebuniseră cu toții sau cele întîmplate ascundeau vreo meltire? Nu cumva era la cheremul unuia sau altuia?

Îşi închipuiau cumva cei ce locuiau în văile dinlăuntru că sărăcia l-a împiedicat să-şi cumpere o vacă ? Nu, fraţilor, nu ducea lipsă de nimic şi, mai mult chiar, avea bani destui. Era, desigur, împotriva principiilor sale să ţină vaci pe socoteala oilor, dar putea, dacă era nevoie, să cumpere tot atîtea vaci ca oricare şi să plătească pe loc pentru ele. Avusese din capul locului un ţel îndepărtat gospodărindu-şi pămîntul. Ştia foarte bine ce avea de gînd să facă cu banii lui. Ce avea de gînd să facă ? Ce ? „Dacă vi s-a dat poruncă să aflaţi ceva în privinţa asta, puteţi spune că poate am să-mi clădesc un palat cu ei. Şi să sădesc o livadă de jur împrejur. Adio !"

Dar nu trecu mult, şi vaca se împrieteni cu toţi cei de la Sumarhus, în afară de Bjartur, de căţea şi de bătrîna Blesi. Cînd bunica sui cu greu scara în seara aceea, cu puţin lapte în fundul unei găleţi, şi începu să toarne fiecărui copil o ceaşcă plină din această licoare rară care-ţi încălzea inima, şi Finnei îi umplu o cană mare, ai fi putut spune că s-a născut un veac nou în valea aceea pustie. Pe la începutul lui martie viaţa păru că se înteţeşte pretutindeni, era primăvară şi în sufletele acestea pipernicite, care trăiau înconjurate de gheţuri şi pustietăţi. Fraţii încetară veşnica ciorovăială şi sfîrşiră cu toate poreclele năstruşnice şi cu ameninţările de răzbunare. Asta-Sollilja îşi isprăvi vesta şi începu, fără nici un fel de întîrziere, o nouă pereche de pantaloni, cu toată rîvna şi voia bună de care e nevoie. Din amintirea bunicii pieriră pînă şi cîntecele mai alese, mai uşor de înţeles, mai puţin împănate cu latină. Strigoii din poveştile ei se făcură pe loc mai puţin primejdioşi decît înainte ; într-un rînd îşi aminti chiar de un faimos strigoi de la miazăzi care făcea ce i se poruncea dacă îşi avea zilnic paharul plin, la fel cu ceilalţi oameni. Istorisirile ei despre soarta călătorilor pierduţi în zăpadă nu mai erau atît de apăsătoare ; se întîmpla chiar uneori, oricît de necrezut ar părea, ca oameni căzuţi în prăpastie să fie salvaţi după două zile şi să trăiască pînă la adînci bătrîneţi, cu amîndouă picioarele rupte. Dar minunea şi mai mare a fost aceea că nici nu trecuse bine săptămîna, şi stăpîna casei se ridică din pat şi încercă să facă vreo cîţiva paşi şovăielnici prin odaie, cu ajutorul celorlalţi. Îşi recăpătă vocea şi începu să întrebe de lemnele de foc cu trei

săptămîni mai devreme decît anul trecut, cînd se ridicase din patul în care bolise toată iarna. Ba mai întrebă şi de haine — toate erau zdrenţuite — aşa că-şi găsi acul de cusut şi se aşeză în capul oaselor în pat, să le peticească. Într-o dimineaţă, nici mai mult, nici mai puţin, s-a sculat din pat înaintea tuturor, aprinzînd focul cu mîinile ei descărnate. În dimineaţa aceea a fost mai puţin fum în odaie, surcelele au început să trosnească mai devreme, casa se încălzi mai repede. Şi într-o altă dimineaţă, cînd Bjartur coborî, îşi găsi nevasta lîngă vacă — îi dăduse nu treţul şi o curăţase şi acum stătea lîngă staulul ei, scărpinînd-o şi vorbindu-i.

— N-am ştiut niciodată că blestemata asta de vacă trebuie servită înaintea celorlalţi! bombăni el şi începu să-şi hrănească oile.

Din ziua aceea Finna se deprinse să se scoale în fiecare dimineaţă să hrănească vaca. Îi aducea şi apă şi avea grijă ca podeaua staulului să fie întotdeauna uscată şi curată. Vacile sînt recunoscătoare pentru astfel de atenţie. O mulgea cu degetele ei subţiri; purtau lungi convorbiri împreună. Finna avea o intuiţie care zădărnicea în totul experienţa de o mie de ani a neamului, şi de aceea lăsa din cînd în cînd uşa întredeschisă cîteva clipe şi scotea dopul de muşchi din acoperiş dacă era o zi frumoasă. Bătrîna Blesi se simţea tare nemulţumită să fie atît de aproape de această nesuferită vacă; avea şi Blesi toanele ei şi nu-i plăcea o astfel de tovărăşie la bătrîneţe; destul că îi avea pe berbecul „Reverend Gudmundur" şi pe frate-său în despărţitura din partea cealaltă a jgheabului, care se băteau şi behăiau cît e noaptea de lungă. Stătea uneori ore întregi cu urechile culcate, în semn de dispreţ, şi pîndea prilejul să întindă gîtul peste despărţitură şi să fure din ieslea vacii o gură plină din fînul frumos de la Raudsmyri. Dacă nu putea dormi noaptea, o muşca de cîte ori îi venea bine. Astfel, Finna însăşi bătu în cuie o scîndură cruciş între amîndouă.

— Se cuvine să ne purtăm frumos cu ea, spuse dînsa, cu dragoste şi recunoştinţă.

— Trag nădejde că eşti în stare să plăteşti leafa unui muncitor să cosească fînul pentru ea, la toamnă, răs-

punse Bjartur. Pentru că eu desigur n-am să-mi omor o oaie de dragul acestei lighioane blestemate!

— Știu că Dumnezeu va avea grijă de scumpa noastră Bukolla [1], spuse nevastă-sa, cu ochii plini de lacrimi.

Începu să mîngîie vaca cu mai multă duioșie decît înainte, căci femeia aceasta cunoștea pe Dumnezeu în felul ei și-l afla într-o vacă, așa cum fac și cei din Orient, unde Atotputernicul sălășluiește în vaci, iar oamenii se închină acestor animale sfinte.

Anul acesta primăvara se arăta destul de prielnică; în curînd pămîntul va fi curățat de toată zăpada. Bjartur începu să-și mîne oile printre smîrcuri, unde căutau iarba de primăvară — cele dintîi firișoare cărora le merge vestea că vindecă orice boală numai dacă pot fi mîncate. Oile fătătoare nu sînt niciodată prea vioaie, nici în cea mai blîndă primăvară, și cu toate că în anul acesta erau într-o stare oarecum mai bună ca de obicei, turma ce se tîra obosită prin smîrcuri era o turmă leneșă, cu gîturile slabe, cu vocile stinse, oile acestea cu lîna lor murdară erau o adevărată întruchipare a jalei. Bjartur alerga pretutindeni, gata să le scoată dacă se poticneau, dar anul acesta numai puține dintre ele arătau dorința să rămînă nemișcate prin smîrcuri, chiar dacă se cufundaseră pînă la coapse. Curînd se topi și zăpada de prin văgăuni.

Soarele strălucea peste iarba albicioasă și ofilită a iernii, peste pîrîul umflat și smîrcurile care se dezghețau duhnind a ierburi și putregai. Undeva, în adierea caldă, ploierul-auriu își ciripea sfiosul viers de primăvară, căci primii prieteni ai dealurilor se și întorseseră din țările calde. Cureșul culic se ținea pe urmele păstorului pînă acasă, pînă aproape de ușă, simțind că trebuie neapărat să-i spună povestea lui cu haz, de care nu se plictisea niciodată, „hi, hi, hi, hi, hi, hi, hi!" Micul Nonni luă cornițele, arșicele și fălcile de oaie și le duse afară pe povîrniș. Pîrîul era aproape la fel ca marea, atît era de lat, încît îți puteai închipui că lumea e de partea cealaltă. După o zi sau două, scăzu din nou, și toată zăpada de pe munte se topi. Și-a pierdut oare pîrîul farmecul? Nicidecum! Între malurile acoperite cu iarbă veștedă curgea limpede și vesel peste nisipul și pietri-

[1] *Bukolla* — ciută, vacă fără coarne.

şul sclipitor, cu bucuria veşnic nouă în fiecare primăvară, de o mie de ani încoace ; şi cu murmurul său molcom, cu mlădieri line, şoptea mici povestioare. Şi de o mie de ani un băieţaş la fel cu acesta stătea pe mal şi-l asculta. Băiatul şi veşnicia — doi prieteni buni. Cerul fără nori şi fără margini.

Aşa.

29. Boierii

Sameşul se întorcea acasă călare, după ce dăduse o raită pe coastă. Ca şi la ultima călătorie, avea cu el doi însoţitori, dar de data aceasta tovarăşii de drum erau pe măsura rangului său : fiul şi fiica, nou-veniţi din sud — Ingolfur Arnarson, administratorul cooperativei, şi frumoasa Audur, care avea 20 de ani şi se întorcea de la învăţătură. Cei de la Sumarhus tocmai împrăştiaseră gunoiul peste ogor, dar acum se opriră din lucru şi, sprijinindu-se în greble, priveau cu ochii mirati la alaiul acesta. Lăsîndu-şi fără ajutor oile şi mieii pe care îi fătau, Bjartur ieşi să-i întîmpine în faţa casei. Fata nu voi să coboare în noroi şi rămase pe cal, dar sameşul descălecă, deşi vădit stingherit de ceea ce avea să se întîmple ; administratorul, cu cizme mari, descălecă şi el. Sameşul salută ca de obicei, întinzînd cel mult două degete. Pentru Ingolfur Arnarson însă o strîngere de mînă era cu totul altceva. Exponent al lumii, al puterii, al drepturilor şi al nesfîrşitelor posibilităţi de care se pot bucura cei ce au strînse legături cu stăpînirea, Ingolfur Arnarson nu era om să se sfiască de poporul de jos. Nu se dădu în lături să strîngă laba lui Bjartur de la Sumarhus ; merse chiar mai departe şi-l bătu pe umăr ; pentru o clipă, de fapt, ai fi zis că e gata să-i sară de gît, să-l sărute şi cine mai ştie ce. Se vădea aici, fără doar şi poate, înrîurirea mamei lui. Oricum, nu mai era studentul uşuratic de odinioară, a cărui petrecere în zi de sărbătoare era să ucidă păsărilc plăpînde şi nevinovate care zburau peste bălţile oamenilor. Cu trecerea anilor, ajunsese un om de lume, măsurat în purtări, sporise şi în greutate,

lucru de neapărată trebuinţă celor care ţin ca vorbele lor să fie ascultate într-o adunare. Învăţase să facă gesturi impunătoare, să-şi umfle pieptul, să-şi ţină capul sus. Dar Bjartur de la Sumarhus era acelaşi om care se arăta şi în ochii Astei-Sollilja : avea proastă părere de mai-marii săi, oricîtă grijă ar fi arătat pentru treburile obşteşti, şi în faţa lui toţi păreau că-şi pierd dintr-o dată tot prestigiul, sau chiar că suferă de vreo meteahnă, parcă le-ar fi crescut pe loc şase degete sau chiar trei ochi.

— Pot s-o ajut pe domnişoară să coboare, ca să nu i se strîmbe picioarele de atîta şedere în şa ? întrebă Bjartur cuviincios.

Şi cînd sfîrşi vorba, ea şi sări jos fără ajutor şi îşi făcu singură drum pînă la locul pietruit. Purta pantaloni şi cizme lucitoare, înalte pînă la genunchi, şi era voinică şi sănătoasă ca o plantă crescută pe povîrnişurile adăpostite dinspre miazăzi. După ce călătorise în sud, stătea acum, înfloritoare, în veşmintele ei frumoase, în faţa uşii scunde, pe pămîntul cumpărat de Gudbjartur Jonsson, după ce trudiseră el şi copiii, viii şi morţii, vreme de doisprezece ani în şir, şi încă cei optsprezece ani de mai înainte... ea, care îşi avea locuinţa pe o alee bine netezită, care ducea la o casă ascunsă între flori, durată pe vecie.

— Mulţumesc, mulţumesc mult, spuse domnişoara, dar n-o să putem intra. Vreau să ajung cît mai curînd acasă.

Sameşul voia însă să meargă sus cu stăpînul casei, măcar cîteva clipe. Ingolfur şi el aveau ceva de vorbit. Spre nenorocul ei, întotdeauna era ceva. Dar cînd ajunseră cu bine sus, după ce trecură prin noroiul şi murdăria de la intrare, domnişoara încercă toate şiretlicurile care îi trecură prin minte ca să-i împiedice de a se aşeza pe pat, din pricina păduchilor. Sameşul însă nu vru să ţină seama de nazurile astea, el, care crescuse la un loc cu păduchii. Se aşeză cu grijă, dar cu toată greutatea, pe patul pe care stătea ori de cîte ori venea pe la Sumarhus. Ingolfur Arnarson Jonsson îşi găsi un loc pe lada de haine, apoi îşi roti privirea prin odaie, cu capul pe un umăr şi cu chipul strălucind ca un soare, dar cu surîsul rece al maică-si. Tînăra domnişoară se cocoţă pe masă. Sameşul era atît de adîncit în gînduri, încît nici nu-i răspunse lui Bjartur cînd îl întrebă cum le mergea oilor şi cum era vremea. Degetele lui moi şi tre-

murătoare tot scotoceau prin buzunări. Pe chip i se așternu o expresie de smerită evlavie, expresie aproape fanatică în cucernica sa reculegere, și mîna, niciodată prea sigură în mișcări, mai ales atunci cînd ținea bani, tremură vădit cînd scoase punga cu bani. O deschise și se uită în ea, apoi, dîndu-și puțin capul pe spate și bosumflîndu-și buza de sus într-un anumit fel, izbuti să țină tot tutunul în gură în timp ce vorbea :

— Pînă astăzi n-am avut prilej să te văd ca să-ți înapoiez banii pe care mi i-ai trimis pentru vacă în iarna ce abia a trecut. Mi-a fost plătită de altcineva.

— Într-adevăr ? Cine e acela care crede că se poate lăuda că mi-a dăruit ceva mie, Bjartur de la Sumarhus ? Plătită de altcineva ? Niciodată n-am cerut nimănui să-mi plătească datoriile, nici aici, nici în altă parte. Ducă-se dracului oricine crede că are dreptul să-mi plătească datoriile !

— Așa o fi. A fost plătită, totuși, stăruí sameșul.

— Nu iau pomană de la nimeni, nici din cer, nici de pe pămînt. Nici chiar Mîntuitorului însuși nu i-aș da dreptul de a-mi plăti datoriile și l-aș opri să o facă.

— Ei bine, de fapt nu e Mîntuitorul, este Federația femeilor, spuse sameșul.

— Ar fi trebuit să ghicesc ! bombăni Bjartur și începu să arunce în capul Federației toate vorbele de ocară ce-i veneau la gură.

Nu erau altceva, spuse el, decît o gașcă de bîrfitori neobrăzați, al cărui scop este să-i silească pe oamenii de treabă să primească sprijinul lor mîrșav și să facă din ei datornicii și cozile lor de topor, așa ca să aibă cu ce se lăuda mai tîrziu, atît pe pămînt, cît și în cer.

Dar poți să faci ce pofteşti, continuă el, eu tot am să căsăpesc vaca asta bătrînă și s-o toc în bucățele cînd oi crede eu de cuviință, fiindcă altceva nu face decît le taie copiilor pofta de mîncare, așa că merg cocoșați, fără să mai aibă nici putere să se certe unul cu altul, și unde pui că femeile se fac și mai îndărătnice, și mai arțăgoase !

— Da, dar pe la noi lumea spunea că toți ai tăi arată mult mai bine de cînd v-a sosit vaca.

Dar această remarcă a lui nu potoli cîtuși de puțin mînia gospodarului. Nimic nu-i stîrnea bănuielile mai mult decît

faptul că oamenii de prin văile dinăuntrul insulei se îngrijeau dacă îi merge bine.

— Aş vrea să te întreb ceva : ce te îndeamnă pe tine sau pe Federaţia femeilor să ne purtaţi de grijă mie şi nevestei ? Şi copiilor mei ? Atîta vreme cît nu-ţi datorez nici ţie şi nici Federaţiei nimic, cer în schimb ca nici tu şi nici Federaţia să n-aveţi de-a face cu nevastă-mea şi cu copiii ! Morţi sau vii, soţia şi copiii sînt ai mei. Cum arată copiii mei, dacă arată bine sau nu, e treaba mea şi numai a mea, nici a ta şi nici a găştii aceleia de babe afurisite, puse pe bîrfeală ! Mai repede s-or urca la cer toate movilele de pe pămîntul de la Sumarhus şi s-or prăbuşi toate bălţile în iadul fără fund decît să mă lipsesc eu de libertatea mea şi de drepturile mele de om !

Sameşul nu dete nici un răspuns la puhoiul ăsta de cuvinte, dar expresia lui rămase neclintită — el însuşi era un om de sine stătător, într-o măsură mult mai mare ; de aceea, în fundul sufletului său avea şi mai puţină încredere în bunătatea dulcoasă şi în apucăturile creştineşti decît avea Bjartur. Îşi puse teancul de bani înapoi în pungă cu aceeaşi gravitate şi cu aceeaşi grijă meticuloasă, dînd a înţelege, între timp, că cel mai bun lucru ar fi să înapoieze fleacul ăsta de unde a venit, „eu desigur că n-am să silesc pe nimeni să ia banii". Şi aşa se sfîrşi opera de caritate care ar fi putut să fie atît de înălţătoare. S-ar fi putut crede că nobilii aceştia de la ţară se vor lăsa acum de încercarea de a face minuni cu ţăranul independent din deal, dar nu fu de loc aşa. Administratorul cooperativei, întinzîndu-i tabachera lui de argint plină cu tabac aromat şi fin măcinat, se amestecă şi el în vorbă, ca să-i sară în ajutor ţăranului singuratic :

— Ehei, bătrîne, zise el, după cîte văd, eşti încă plin de viaţă !

Luară cîteva prize de tutun. După ce isprăviră, administratorul lăsă să se înţeleagă că Bjartur de la Sumarhus l-o fi aşteptat să vină cu o treabă oarecare.

— Te-am oprit eu să treci pe aici ? întrebă Bjartur.

— Odată, demult, începu, s-a iscat o anumită mişcare printre ţesătorii de caşmiruri din Anglia. Mişcarea aceasta a fost de mare folos fermierilor săraciţi care căutau să se ridice împotriva negustorilor hrăpăreţi. Ea îşi făcu drum în

Islanda în secolul trecut, cînd țăranii săraciți din Thingey, ale căror suferințe se datorau lăcomiei negustorului lor, au alcătuit o tovărășie pentru a-și cumpăra proviziile fără interpus. Această organizație de cumpărare a fost originea mișcării cooperatiste în Islanda, și acum cooperativele de consum s-au răspîndit cu încetul de-a lungul și de-a latul țării, ca să asigure țăranului un cîștig frumos pentru produsele sale și un preț potrivit pentru bunurile de care are nevoie. Cooperativele acestea sînt pe cale de a deveni cele mai puternice întreprinderi comerciale din întreaga țară și, cu timpul, vor face să piară întreaga tagmă negustorească. Țăranii săraci din districtul Thingey care au urmat pilda țesătorilor englezi au ajuns farul călăuzitor pentru tînăra obște islandeză. Situația în această parte a țării este acum următoarea : negustorul din Fjord, urmărind propriul său interes, vă dă vouă, țăranilor nevoiași, numai atît cît crede el de cuviință pentru produsele voastre, și apoi vă vinde lucrurile de care aveți nevoie la un preț din calc-afară de ridicat, și astfel vă jefuiește în fiecare an de mari sume de bani ; atît de mari, de fapt, că după un calcul amănunțit, socot că escrocheria întreprinsă asupra țăranilor săraci din districtul nostru trebuie să se ridice în fiecare an pînă la prețul unei case trainice din beton armat, iar în cîțiva ani ar acoperi, în afară de locuința propriu-zisă, și costul a două sau măcar a unui generator de electricitate.

— Oh, nu m-ar mira de fel dacă cea mai mare parte a electricității de care vorbești ți-ar folosi ție, îl întrerupse Bjartur.

— Toți banii aceștia intră în buzunarul firmei „Bruni", desigur, însă în mare parte îi cheltuiește însuși directorul, a cărui familie se tot vîntură prin Danemarca, fie ca să-și îngrijească sănătatea, fie ca să petreacă ; dar cu toate acestea, nu izbutește să risipească toată prada jefuită de întreprindere de la niște oameni lipsiți de mijloace și înfometați.

— Oh, ai fost și tu în Danemarca, Ingi, băiete ! îi tăie vorba Bjartur.

— După cum se știe, directorul întreprinderii și-a clădit un palat minunat la Fjord, cu un fel de turn în vîrf, și a cheltuit mii de *kronur* ca să mărească localul.

— Ei și, zise Bjartur, de ce nu și-ar face bietul om un turn dacă are chef ?

— Şi, pe deasupra, lucru ştiut de toată lumea, doctorul Finsen susţine întreprinderea în *Althing*, şi la îndemnul lui, vistieria a băgat mii şi mii de *kronur* în întreprindere, subvenţionînd construirea digurilor şi cheiurilor, pricina fiind că doctorul este cointeresat, avînd o cotă însemnată în pescuitul făcut de întreprindere la Fjord. Deşi locuim într-un ţinut care din cele mai străvechi timpuri a fost renumit pentru bogăţiile sale naturale, nu se poate tăgădui că în chestiuni sociale am rămas mult în urma unor ţinuturi mai puţin norocoase. Dar acum a venit vremea, spuse Ingolfur, cînd toţi oamenii din sud care se îngrijesc de treburile obşteşti, ştiind în ce strîmtoare se zbat ţăranii din locurile singuratice, şi-au dat seama că trebuie să se străduiască din răsputeri ca să-i convingă să urmeze exemplul ţăranilor din districtul Thingey. Ei trebuie îndemnaţi să întreprindă ceva bine chibzuit împotriva bandei de speculanţi care jupoaie omul şi statul de fiecare ban pe care pot să pună gheara, pentru a-şi învîrti afacerile lor deocheate. Ziua şi noaptea, voi, ţăranii săraci, robiţi pe micile voastre proprietăţi, fără a avea nici măcar o zdrenţă pe spinare, nici destule provizii ca să ţineţi piept foametei care vă pîndeşte an de an pe timpul ăsta. Nu vedeţi ani de zile un ban, în afară de cîteva *kronur* care vă vin aşa, pe negîndite, din mîna însăşi a întîmplării.

— Bani avem berechet la Sumarhus, îl contrazise Bjartur.

— Poate că aveţi o *krona*, două pe an. Ştii foarte bine că e adevărat, Bjartur, şi nu trebuie să încerci să poleieşti această sărăcie în culori strălucitoare. Acum te întreb, ca un om cinstit ce eşti: ce ai de spus de jaful acesta la drumul mare al obştii întregi?

— Iată, am să fiu foarte sincer cu tine. Niciodată n-am avut obiceiul să mă uit la voi, aşa-zişii domni, cînd începeţi să aruncaţi cu noroi unul într-altul; nu e o privelişte plăcută. Mie nu-mi pasă ce face negustorul; oricare ar fi felul lui de viaţă, nu e treaba mea atîta timp cît nu am a mă plînge de el. Tot ce ştiu, şi tot ce vreau să ştiu, este că oile mele o duc bine cînd ies din iarnă şi că nu datorez nimic nici lui Dumnezeu, nici oamenilor. Am bani destui, şi, la o adică, şi toţi ai mei sînt sănătoşi, la fel ca voi, cei de la Utiraudsmyri, căci nu cred că voi sînteţi nemuritori, şi e un lucru vădit că familia mea e mult mai sănătoasă

decît a negustorului, despre care spui că se duce în fiecare an în străinătate, spre continente îndepărtate, în căutarea doctorilor. Noi, oamenii de pe dealurile astea, nu am vrea să ne schimbăm viaţa cu nimeni.

— Dar, scumpul meu Bjartur...

— Nu sînt „scumpul tău Bjartur". Numele meu este Gudbjartur Jonsson de la Sumarhus.

— Foarte bine, atunci, Gudbjartur Jonsson! spuse Ingolfur, cu zîmbetul acela care te îngheţa, şi-şi înălţă fruntea cu o trufaşă nepăsare. Numele meu este Ingolfur Arnarson. Şi aşa cum mă arată numele, sînt colonist.

— Da, ai încercat de toate la timpul tău.

— Vreau să colonizez această ţară şi să conving şi pe alţii să o colonizeze. Vreme de o mie de ani oamenii au murit de foame aici, şi ei şi vitele lor, totuşi trebuie s-o colonizăm. Lasă-mă să-ţi spun un lucru: sînt două partide în ţară care de acum înainte nu se vor înţelege niciodată, ci vor lupta pînă cînd se va ajunge la o încheiere. De o parte sînt conservatorii şi reacţionarii [1], care fac tot ce pot ca să-i ţină pe ţărani cît mai jos, şi alături de acest partid sînt negustorii, armatorii şi slujbaşii stăpînirii, ca doctorul. Celălalt partid e compus din cei care vor să facă totul ca să-i ajute pe ţărani. Noi vrem să le dăm ţăranilor un preţ cinstit pentru produsele lor şi să le vindem cele trebuitoare fără profituri, fondînd cooperative, apoi vrem să le facem rost de muncitori la preţ scăzut. La asta se poate ajunge distrugînd capitalismul din oraşele de pe coastă, aşa ca muncitorii să fie siliţi să se întoarcă la ţară. În sfîrşit, lucrul cel mai de seamă e să facem rost de bani pentru agricultori, şi asta o vom face înfiinţînd bănci agricole, prin care statul va da împrumuturi cu dobîndă mică ţăranilor, aşa ca ei să-şi poată mări clădirile, să-şi instaleze centrale electrice şi să-şi cumpere unelte potrivite pentru o cultură intensivă. Acesta este programul nostru, programul noilor coloniști islandezi. Un veac nou al colonizării începe, un veac în care ţăranul islandez va fi un om liber într-o ţară liberă. Vom ridica pe ţăranul islandez la o viaţă plină de cinste, potrivit rangului său din naştere, sortindu-l măre-

[1] Este vorba de partidul independenţei, întemeiat în 1897, care reprezintă interesele industriaşilor, ale armatorilor şi ale burgheziei comerciale şi financiare

ţului scop de a ajuta pe Atotputernicul în lupta sa cu forţele întunericului.

— Da, pare-mi-se că am mai auzit partea asta de la sfîrşit şi altă dată, spuse Bjartur, scărpinîndu-se.

— Doamne, omule, nu poţi înţelege odată că noi îţi arătăm calea ca să faci avere ?

Nu, tocmai asta nu putea înţelege Bjartur de la Sumarhus. Cît s-ar fi străduit, tot nu îi intra lui în cap că marii agricultori doreau să-l ajute să facă avere. Puteau să înfiinţeze pentru ei înşişi oricîte asociaţii de femei, oricîte cooperative le-ar fi trecut prin gînd, „dar o să aştepte mult şi bine ăştia marii pînă cînd voi ajunge eu să le cer de pomană. Voi, oamenii cu vază, vă îmbogăţiţi oricum, fie că sînteţi în tovărăşie, fie că nu, dar dacă se întîmplă să pierdeţi, pierdeţi cu miile, şi nu o să mă băgaţi pe mine într-o societate care să vă acopere pierderile. Abia anul acesta, după treizeci de ani, am scăpat şi eu de tată-tău. Cine ştie, cu timpul, dacă n-am să-mi pot clădi un saivan frumos pentru oi şi ţarcuri separate pentru miei ? Turmele mele au sporit, nu au scăzut. După cîte ştiu, un şaptezeci de oi cu lînă bună, care stau să fete, şi douăzeci de mioare de un an : şi asta o datorez faptului că nu m-am împovărat niciodată cu o vacă, deşi, bineînţeles, nu văd de ce n-aş avea tot atîtea vaci ca voi cei din Randsmyri, de pildă, şi pot chiar să-mi clădesc şi o casă pentru ai mei, aşa, ca să-mi fac chetul ; nu e-ar fi neapărată nevoie, cele mai multe din grinzile de aici sînt încă destul de trainice, deşi poate mai pică ici şi colo pe sub grinda de la mijloc. Dar să mă fac eu chezaş pentru o mulţime de granguri care se dau la întrecere cu negustorul ? El s-a purtat întotdeauna cinstit de cînd am început să am ceva de vînzare, acum mai bine de douăzeci de ani..."

— Bine, omule, nu poţi vedea că ai s-o sfîrşeşti cerşind mila obştii ?

Atunci Bjartur luă foc, începu să vorbească descusut, se jură că el era un islandez născut liber „şi... şi... şi... pentru mine toate-s la fel de păcătoase şi... şi mai curînd mă las tăiat în bucăţele de viu, ca bătrîna Gunnvor pe roata de la Myri, că nici ea nu s-a lăsat de loc, ci i-a blestemat cît a putut în timp ce murea şi totul s-a adeverit. Eu, unul,

în Federația femeilor și în cooperativă n-am să intru niciodată!"

— În numele cerului, Ingi, hai acasă! Nu vezi că degeaba îți pierzi vremea cu omul ăsta? Plec singură dacă nu încetezi cu prostiile astea fără nici o noimă!

Fiica sameșului se săturase de toată petrecerea. Lipsindu-i îndărătnicia de catîr a tatălui și a fratelui, nu vedea de ce ei, oameni cu vază, să-și piardă atîta vreme ca să convingă un singur țăran din deal și să-l salveze, ca și cum omul n-ar avea voie să înnebunească dacă are poftă. Dacă nu i-ar fi întrerupt ea, nu se știe cît ar mai fi stat acolo.

— Fetița asta se numește Asta-Sollilja, îi spuse sameșul fiului său, arătîndu-i pe fata lui Bjartur, care stătea cu o greblă în mînă și se uita la ei uimită, pe cînd ieșeau călare din ogradă. Are treisprezece ani.

— Ah, da, desigur, spuse Ingolfur, oprind calul ca s-o privească. Uitasem de tot. Bună ziua, Asta-Sollilja. Văd că te-ai făcut fată mare.

— Ți-ai cumpărat o batistă din banii pe care ți i-am dat în iarnă? întrebă sameșul.

— Banii despre care vorbești, strigă Bjartur din fața casei, a fost scris să cadă într-o băltoacă în mlaștinile de colo. Din întîmplare, vezi bine. Dar nu ne-a păsat. Erau bani din aceia...

— Da, întotdeauna ai fost un catîr îndărătnic, răspunse sameșul.

— Hai, grăbiți-vă! strigă din drum fata sameșului. Să mergem acasă.

— Ehei, Asta-Sollilja... spuse Ingolfur. Ce e drept, te-ai făcut fată frumoasă. La revedere. La revedere tuturor.

La revedere.

30. Despre cîntec

Iscusit, ploieru-și drege glasul,
Trist își cheamă dorul fluierarul,
Și din sud venit să-și ia popasul,
Albatrosu-și strigă-n cer amarul...

...toți cîntăreții de la miazăzi s-au întors în smîrcuri și de coclauri, iar în văi și pretutindeni de-a lungul apelor iarba albă ca zăpada a iernii s-a înfrățit cu iarba verde a cîmpului, verde și iar verde, și, iată, au trecut atîtea zile de primăvară și trebuie negreșit să scoată vaca la păscut. Cîteva zile în șir s-au tot sfătuit despre asta, dar Finna voia să aleagă o zi mai frumoasă și mai caldă pentru ceremonie. Veni curînd o zi și frumoasă și caldă. Au deschis ușa grajdului și au dezlegat vaca. Clătinîndu-se pe picioare, șovăind, pufnind și răsuflînd greu, cu nările lărgite, își vîri capul în deschizătura ușii cu un mormăit prevăzător, ieșind din întunecimea și duhoarea iernii în lumina și mireasma primăverii. Schimbarea a fost prea neașteptată, îi trebuia timp să se obișnuiască. De pe pietrele din fața grajdului mugi prelung către soare, apoi, după ce înaintă cu băgare de seamă cîțiva pași, se opri încă o dată să soarbă mireasma zilei aceleia frumoase. Încercă să mugească din nou, dar parcă n-ar mai fi putut spune nimic, atît era de bumăcită. Visa oare ? De atîtea ori visase lumina soarelui și pășunile verzi, în întunericul și mirosul grajdului, încît nu-i venea să creadă că în sfîrșit visul ei se împlinise. Porni în trap mărunt, pe povîrniș, dar după cîteva clipe nu-și mai putu stăpîni bucuria. În sfîrșit, aceasta era adevărata libertate ! Porni în galop, stîngace și amorțită, după atîta închisoare în timpul iernii, și, fluturîndu-și coada în aer, se îndreptă spre smîrcuri. Fără să-și dea seama de distanțe, alerga fără nici o țintă, făcînd ocoluri mari, cîntînd cu mugete lungi cîntecul ei de primăvară ; și copiii alergau după ea rîzînd și strigînd : pînă în cele din urmă vaca se opri într-o băltoacă, noroiul îi venea pînă la glezne și gîfîia din greu. Trecu aproape toată ziua pînă cînd se liniști îndeajuns ca să se poată gîndi să pască.

În zilele dintîi i se îngădui cu multă bunăvoință să rămînă pe pășunea de lîngă casă, cu toate că Bjartur ofta după fiece gură de iarbă pe care o păștea, căci iarba aceasta crescută în pămînt îngrășat era de neapărată trebuință oilor către sfîrșitul iernii. Ponegrea într-una animalul care năvălise în gospodăria sa și dăduse totul peste cap. Și cățeaua urma pilda stăpînului. Acum era o cățea bătrînă și cu tabieturi ; și, oricum, nu avusese niciodată înțelepciunea maică-si, despre care se știa că dădăcise copiii nou-

născuți și le dăruise viața. Cățeaua stătea culcată deseori pe pietrele din fața casei, amărîtă și somnoroasă, destul de trează totuși pentru a urmări cu o privire răutăcioasă fiecare mișcare a vacii. Cînd te așteptai mai puțin, se furișa pe pășune și, venind pe la spate, pîndea clipa potrivită să-și înfigă colții în pulpa vacii. Vaca încerca să se apere și dădea cu copitele sau se întorcea cu fruntea plecată și încerca s-o gonească, dar se lăsa curînd — cățeaua era prea sprintenă pentru ea. Stăteau atunci față în față, cu o privire rea și piezișă, cățeaua arătîndu-și colții într-un rînjet și lătrînd cînd și cînd, iar vaca scuturînd din cap.

— De ce nu poate blestemata aia de vacă să lase cățeaua în pace? se mira Bjartur, care întotdeauna lua partea cățelei împotriva vacii.

Bjartur era cam îngrijorat din pricina copiilor. Zi de zi le plăcea tot mai puțin plevușca, ori calcanul sărat, caracuda și caltabosul acrit din toamna trecută, așa că i se părea nepotrivit din partea nevestei să binecuvînteze animalul care tăia pofta de mîncare firească a copiilor pentru merindele cumpărate la prețuri atît de piperate la Fjord.

Apoi, într-o zi, vaca a fost dusă la Krok, un loc departe în munți, cu pajiști bogate. Iarba de primăvară crescuse peste iarba ofilită; mlaștinile erau verzi, întreaga vale era verde. Dar vaca nu se simțea fericită singură la pășune și încerca s-o ia razna peste culme. A doua zi, băieții fură trimiși s-o păzească, dar asemenea tovărășie n-o bucura, voia să meargă la surorile din staulul de la Utiraudsmyri, și stătea ore întregi mugind în susul văii înspre ele. O dată o luă la fugă fără să-i mai pese de băieți. A fost o vînătoare minunată. Au prins-o pe la jumătatea drumului, într-o rîpă, dincolo de creastă, au legat-o cu o frînghie și au dus-o acasă. Se opri istovită și năucă în fața casei, vinele de la gît i se îngroșaseră, urechile îi tresăreau nestăpînit și mugea într-una, dureros, pînă cînd Finna ieși la ea s-o mîngîie și să-i vorbească despre viață. Cînd viața ajunge o povară și nu ai scăpare, e minunat lucru să ai un prieten care să-ți poată aduce pacea numai cu o atingere a mîinii. După aceea, Finna hotărî să aibă ea însăși grijă de vacă. Îl luă pe micul Nonni cu ea. Ce zile minunate au fost acelea! Zile senine și liniștite, ca zilele cele mai bune din viața cuiva; băiatul nu avea să le uite niciodată. Nu

se întîmplă nimic, trăieşti şi respiri şi nu doreşti nimic altceva, nimic altceva.

Erau zilele cînd ramurile de răchită-albă îmboboceau pe dealuri, cînd tufele afinişului îşi deschideau florile îmbălsămate, albe şi roşii, şi cînd albina sălbatică zbura bîzîind asurzitor ici şi colo prin tufişurile tinere. Păsările de pe plaiuri îşi puseseră la clocit primele ouă, şi totuşi din cîntecul lor nu pierise încă dragostea. Pe dealuri curgeau pîrîiaşe limpezi, şi în jurul lor erau poieniţe verzi pentru vacă, pe acolo se aflau şi stîncile unde locuiau elfii, şi acolo era şi muntele cu povîrnişurile sale pe care se căţăra iarba verde. Soarele strălucea ziua întreagă. Se lăsa apoi o ceaţă şi nu se mai arăta nici o rază de soare o zi sau două. Moviliţele înveşmîntate în buruieni se ridicau din ceaţă, iar munţii se făcuseră nevăzuţi. Muşchiul căpătă o culoare mai vie, mireasma deveni tot mai tare ; iarba era încărcată de rouă, scumpe ţesături de mărgăritar acopereau tufişurile şi pămîntul gol. Ceaţa se întindea albă şi străvezie, deasupra capului aproape că puteai zări cerul, dar vederea se oprea la cîţiva paşi, colo, în vîrful colnicului. Dealurile se înălţau spre cer cu miresmele, cu verdeaţa şi cîntecele lor ; parcă ai fi locuit în nori. Vaca încovoia limba să apuce iarba şi păştea de zor ; se întinse chiar şi la ramurile de răchită-albă ce atîrnau peste pîrîu. Şi băiatul stătea lîngă maică-sa, împletind la marginea văii, şi asculta vaca, şi iarba, şi pîrîul, şi totul.

„A fost odată un bărbat. Şi mergea înspre casă. Era într-o noapte întunecoasă de toamnă. Se simţea foarte obosit. Avusese atîtea daraveri cu sameşul şi cu negustorii, încît nu-i mai rămînea decît să ceară ajutorul obştii. Nu fusese în stare să-şi plătească datoriile, negustorul nu mai voia să-i dea cu împrumut, şi sameşul îl ameninţa că-i scoate lucrurile în vînzare. Poate că consiliul obştii îl va sili să se mute, şi atunci va trebui să-şi trimită copîii pe la unii, pe la alţii, oriunde, ca să moară de foame în zilele de lucru şi să mănînce bătaie duminica. Acum îl aşteptau acasă, şi el se întorcea cu mîinile goale de la oraş ; fusese atît de mîndru, că nu se putuse hotărî să ceară altora să-i cumpere ceva. Da, dar paşii lui erau apăsaţi.

Mulți pași apăsați au călcat pămîntul țării și nimeni n-a știut vreodată. Ce era de făcut ?

Și deodată văzu o lumină printre stînci.

Trecuse pe aici de zeci de ori, atît ziua-n amiaza mare, cît și pe întuneric, și nu știa ce să creadă : o lumină strălucea colo, printre stînci. Așa că se îndreptă spre acea lumină și găsi o căsuță. Un om stătea în ușă, un tînăr frumos la chip : era stăpînul căsuței, un elf. Nu vorbi prea mult, dar toate cuvintele i-au fost blajine. Avea acea înfățișare visătoare și plină de farmec a elfilor, căci elfii nu au alte griji decît să caute binele și să-l descopere. În stînci i se dădu o cafea cu mult zahăr și cu frișcă și, înainte de a-și da seama, se pomeni povestind acelui tînăr atît de binevoitor toate necazurile sale. Cînd s-au despărțit, elful îi spuse : «Mîine, cînd te vei trezi, să cauți acasă în tindă.»

Țăranul nostru porni spre casă, și el și toți ai lui merseră la culcare. Nu îndrăznise să le spună de necazurile sale. Dimineața coborî în tindă și ce crezi c-a găsit ? Saci plini de făină, lăzi pline de zahăr și niște pești minunați într-un sac. Nu mîncaseră încă niciodată pește ca ăsta. Ba era chiar și un borcănaș cu sirop..."

...„Și a fost odată un băiețaș. Fusese înfiat de niște oameni care locuiau într-o vale dintre dealuri și nu i se dădea voie să meargă la biserică, deși toți ceilalți mergeau la biserică. Nu avea nici frate și nici surioară, pentru că fuseseră luați de lîngă el. Era într-o duminică de vară. Toți porniseră la biserică în straie de sărbătoare, fiecare călare pe calul său, iar el rămăsese în fața casei, privindu-i cum se depărtează și cum din copitele cailor se înalță nori de praf pe cărările de-a lungul rîului. Mai încape îndoială că-i era inima cernită ?

Rătăci plîngînd departe de casă, sus pe stînci, la poalele muntelui, copleșit cu totul de răul ce pare adeseori să biruie în lume și chiar să o călăuzească. Dar ce crezi că a auzit în stîncile de la poalele muntelui ? Ei bine, a auzit un cîntec minunat. Cine putea să cînte atît de frumos ? Nu era o singură voce, sau două, sau chiar trei ; o întreagă adunare cînta. Era o slujbă ; niciodată nu auzise băiețașul un imn atît de înălțător. Și de unde venea oare

cîntecul ? Atunci băiatul văzu că stînca fermecată nu mai era o stîncă, ci o biserică. Şi biserica se afla deschisă în lumina soarelui, şi elfii şedeau în biserică. Şi pastorul se afla în faţa altarului în veşminte verzui. Şi băiatul intră în biserica elfilor. Niciodată nu mai văzuse oameni atît de frumoşi şi de fericiţi. Aşa e viaţa cînd e trăită în pace şi în cîntece. Cînd imnul se sfîrşi, pastorul se urcă în amvon şi ţinu o predică. Niciodată nu mai auzise băiatul o predică atît de frumoasă şi de mişcătoare. Şi nici nu a mai auzit după aceea. Şi-a amintit-o toată viaţa, meditînd asupra ei în taină şi încercînd să o urmeze întocmai, dar nu spuse nimănui de ce era vorba. Unii oameni gîndeau că trebuie să se fi spus că pînă la sfîrşit în viaţa omului va învinge binele. Apoi pastorul se duse la altar şi cîntă liturghia cu glas cald şi duios, cu totul deosebit de al pastorilor de aici de pe pămînt. Parcă îi pusese cineva o mînă blîndă pe inimă. Apoi, după ce s-a cîntat cel din urmă imn, toţi oamenii s-au ridicat şi au ieşit. Şi băiatul s-a ridicat şi el şi a ieşit. Dar cînd se uită înapoi, oamenii se făcuseră nevăzuţi şi biserica pierise şi ea. Nu se vedea nimic decît stînca fermecată, golaşă şi abruptă ca întotdeauna. Singurul lucru pe care-l putu auzi era ciripitul unor păsări care zburau cînd înăuntru, cînd afară din peşteri, pesemne că erau pescăruşi. Niciodată de atunci nu a mai văzut deschizîndu-se stînca fermecată. Dar amintirea acelei duminici a păstrat-o pe veci şi i-a fost mîngîiere atunci cînd i-a lipsit fericirea de care se bucură alţii în viaţă ; şi cînd se făcu mare, ajunse un om mulţumit cu ceea ce avea şi împăcat cu soarta sa."

În timp ce-şi înşira poveştile, din cerul alb de ceaţă, în care soarele se ascundea ca o minunată promisiune, pe părul ei cădeau mii şi mii de mărgăritare de preţ, sclipitoare. Cînd ajungea la capăt, îşi subţia buzele, cu reculegere, cu evlavie chiar, ca pentru o legendă sacră. Netezea încet ochiurile de pe undrele ; priveliştea părea înfăşurată într-un giulgiu sfinţit, care tremura uşor. Cea mai bună prietenă a ei fusese o elfă şi mai cunoscuse un elf — fratele ei ; dar toate astea se petrecuseră demult, demult de tot, pe cînd era acasă la Urdarsel.

— Nu cumva am scăpat un ochi? întrebă ea şi oftă. Ei, nu face nimic! Ce s-a dus s-a dus. Şi nu se mai întoarce niciodată.

Dar băiatul simţea că nimicul acela îşi avea însemnătatea lui. O rugă să meargă cu el la acei prieteni ai ei — cînd tata s-o duce la Fjord cu Asta-Sollilja — şi acolo să se prefacă amîndoi în elfi. „Şi s-o luăm cu noi şi pe Bukolla", adăugă copilul.

— Nu, răspunse visătoare mama. E prea tîrziu acum. Cine ar avea grijă de bunica?

La acestea, băiatul nu mai avu ce răspunde; se mulţumi să contemple chipul mamei, care era cel mai ales şi cel mai înflăcărat din cîte se aflau pe lume. Bunătatea, frumuseţea şi tristeţea sa n-aveau pereche. Mai tîrziu, în viaţă, cînd se gîndea la acele zile şi la chipul care domnea peste ele, simţea că şi el, ca şi munţii albaştri, avusese parte să cunoască extazul. Făptura lui îşi aflase pace, slăvind acea fericire care apropie tot ce pare de nepătruns, atîta de duios şi de minunat, că nu mai rîvneşti la nimic altceva. Cînd soarta îi era vitregă şi dorurile neîmplinite, simţea totuşi că viaţa e vrednică de a fi trăită.

Cînd pe strune cîntul a tăcut,
Pasărea-n frunziş cînd se-nfioară,
Iarna cînd pe deal s-a aşternut,
Ascunzînd privirii-ntreaga ţară,

În lăcaşul viselor, ades,
Sau departe,-n codri, mi se pare
Că din ochi am osebit şi-ales
Pe-al Islandei om, pe cel mai tare.

Ca un singur sunet pe o strună
Am fost doi, cîndva, cu bucurie.
Azi pe veci ursrea mea cea bună
Îi va duce pace-n sihăstrie.

Încă-ngînă struna vechiu-i cînt:
Doar un dar de dragoste îl curmă;
Dar ursrea mea îi dă avînt
Şi de-a pururi o să-i dea de urmă.

Maică-sa îl învăţă să cînte. Cînd ajunse bărbat şi asculta cîntecul lumii, simţi că nu ar putea fi fericire mai mare decît să se întoarcă la cîntecul ei. În cîntecele mamei sălăşluiau cele mai scumpe şi mai neînţelese vise ale omenirii. În acele zile, tufişurile se înălţau pînă la cer. Păsările văzduhului, cîntătoare, ascultau cu uimire cîntecul ei, cel mai frumos cîntec al vieţii.

31. Despre lume

Ajun de Sîntul Ion; cine se scaldă în rouă poate să-şi dorească ceva.

Mlădioasă şi tînără, cobora de-a lungul pîrîului, spre smîrcuri în jos, şi-şi bălăcea picioarele desculţe în noroiul călduţ al smîrcurilor. Mîine se va duce la oraş să vadă şi ea lumea.

De săptămîni de zile gîndul acesta o făcea să viseze cu ochii deschişi, într-o aşteptare plină de farmec; după venirea sameşului, în fiecare noapte adormise legănată de visarea plină de vedenii a acelei călătorii ce-i fusese făgăduită. Ziua-n amiaza mare sau în vis se vedea pornind de sute de ori, şi în ultima vreme îi părea aşa de rău să-şi piardă timpul dormind, încît stătuse trează pînă în zori, gustînd de pe acum bucuria ce sta să vină. Astăzi ceasurile trecuseră ca o adiere de departe, îi amorţiseră vîrfurile degetelor, iar obrajii îi ardeau. N-auzea nimic din ce se spunea. Îşi împletise singură rufăria de corp dintr-o lînă de un albastru gingaş şi o pusese deoparte pentru această plimbare, uitîndu-se la ea numai duminica. Îşi mai împletise şi o fustă cafenie cu două dungi jur împrejur, una roşie, cealaltă albastră. Şi acum cîteva ceasuri taică-său a deschis scrinul de haine — singurul lor dulap care avea lacăt — şi a scos de-acolo o rochie înflorată, frumos împăturită în surtucul lui de sărbătoare.

— Poate că eşti cam slăbuţă pentru ea, îi zise, dar a venit vremea să porţi rochia cea mai bună a maică-ti. Să nu-i lipsească nimic fetei mele, nici în suflet şi nici la înfăţişare, în ziua în care iese în lume.

De bucurie se înroşise toată, ochii îi scînteiau. Clipa era solemnă. Rochia era cam mototolită, stofa aspră şi subţiată de vreme, dar nu fusese atinsă nici de molii, nici de umezeală. Pe ea se aflau imprimate flori bogate din alte ţări şi avea numeroase volănaşe pe piept. Dar cu toate că Asta-Sollilja crescuse neaşteptat de mult în ultimele cîteva luni, trupul ei începînd să capete rotunjimile tinere ale vîrstei, era încă o iadă cu picioare lungi şi mult prea subţire ca să-i vină bine o asemenea rochie. Atîrna de umerii ei slăbuţi şi pe mijloc făcea valuri-valuri.

— E ca sperietoarea de ciori din poiana de la Utiraudsmyri, spuse Helgi, şi taică-său îl împinse jos pe scară.

În afară de faptul că-i era cam mare, rochia i se potrivea de minune.

Plină de recunoştinţă, aruncă braţele în jurul gîtului tatii şi, găsind locşorul de pe grumazul lui, îşi ascunse faţa acolo. Buzele i se îngroşaseră. Cînd o priveai dintr-o parte, împotriva luminii, vedeai că are buza de jos groasă şi fermecător rotunjită: gura ei începea să arate a gură de femeie, biata fată, şi barba tatii îi gîdila pleoapele.

Năinolul călduţ îi ţîşnea printre degetele piciorului şi plescăia cu zgomot cînd îşi ridica în sus călcîiul. Astă-noapte are să se scalde în rouă, parcă nici n-ar fi avut trup pînă acum. La fiecare dulbină a pîrîului era cîte o notăţiţă ca s-o întîmpine cu o plecăciune. Nici o altă pasăre a smîrcurilor nu are purtare atît de cuviincioasă în ajun de Sînziene. Era după miezul nopţii, aproape către unu. Noaptea de primăvară, ca o fetişcană, domnea peste întreaga vale.

Oare să se scalde sau să nu se scalde? Şovăi, porni repede în vîrful picioarelor, şi iată că se făcu ziuă. Negurile pufoase de pe mlaştini se înălţară îmbrăţişate peste tufişuri şi înfăşurară sfioase, ca într-un văl, spinarea muntelui. Luciul alb al lacului oglindea forma unui animal, ca un duh rău al apelor în noaptea străvezie.

O luncă înverzită pe malul pîrîului. Şi, ducînd spre luncă, prin rouă, urma şovăielnică lăsată de două picioruşe nedeprinse cu mersul. Păsările tăcură o clipă. Se aşeză pe mal şi ascultă. Apoi îşi scoase zdrenţele rupte, de fiecare zi, sub un cer care le putea face să uiţi că o viaţă întreagă n-au fost decît ierni fără soare — cerul de la Sînziene. În

noaptea luminată de soare se ivi o tînără zeiță, perfectă în goliciunea ei, aproape împlinită și fără greș. Nimic pe lume nu e așa de frumos ca noaptea înainte de a se întîmpla ce e scris să se întîmple, noaptea și roua. Subțiratică și crescînd parcă din iarba abia încolțită și din roua ei, își rosti dorința. Trup și suflet erau totuna, și totul era curat în dorința ei. Își spălă apoi părul în pîrîu și și-l pieptănă cu grijă; degetele de la picioare i se înfigeau în nisipul de pe fund. Ciudatele păsări de apă înotau în jurul ei în ocoluri stranii, ivindu-se cuviincioase cînd le așteptai mai puțin și făcîndu-i cîte o reverență așa, fără pricină. Și nimeni pe lume nu știa să facă plecăciuni atît de grațioase.

I se făcu frig și o luă la fugă încoace și încolo, pe malul pîrîului, urmele sale încrucișîndu-se ca străzile orașelor lumii. Era ușoară și străvezie, nou-născută din rouă ca însăși ceața, minunată ca priveliștea umedă și verde a nopții luminate de soare. După ce mai alergă puțin, se încălzi, și păsările se treziră, și cerul scînteia în minunate sclipiri de toate culorile; peste un ceas, soarele avea să strălucească pe roua din iarbă, și roua, roua sfîntă a Sfîntului Ion, avea să piară în soare.

O dată cu primele raze ale dimineții, cu mult înainte ca sforăielile nopții să i se fi ridicat în gîtlej, Bjartur sări din pat, trase la repezeală puțin tutun și începu să se îmbrace. Dormise oare Asta-Sollilja mai mult ca de obicei în dimineața asta, dimineața măreței zile în care urma să vadă lumea? Nu, n-ar putea spune nimeni asta, se trezise însă și-și freca ochii somnoroși, uitîndu-se la el cum se îmbrăca. Apoi Bjartur se duse să-și ia calul. După plecarea lui, Asta își scoase rufele cele noi și le trase pe trupul ei curat, scăldat întîia oară în noaptea trecută, pe trupul pe care tocmai îl descoperise pentru întîia oară, trupul care acum abia îi fusese dat cu adevărat. Își puse fusta, ciorapii noi de lînă și ghetele noi din piele de oaie și, în cele din urmă, trase pe ea minunata rochie, amintire de la maică-sa. Se tot învîrtea în sus și în jos prin odaie, inima bătîndu-i tare de emoția și de bucuria plecării, în timp ce mama ei vitregă îi încălzea cafeaua. Bunica era și ea trează, stînd în capul oaselor în pat, cu degetul pe buze.

— Nu-ţi uita haina, fată! Eşti cam slăbuţ îmbrăcată pentru vreo răpăială de ploaie.

Aşa era bunica! Ca şi cum Astei-Sollilja i-ar trece prin gînd măcar să se arate jos în oraş într-o zdreanţă atît de veche şi de păcătoasă.

— O, poate să plouă, oricînd, stărui bunica.

— Dar nu-i nici urmă de nor pe cer, zise Sollilja.

— Vremea frumoasă prosteşte pe oamenii isteţi, rosti bunica. Şi lipsa de grijă se plăteşte.

Dar nimic nu-ţi insuflă atîta încredere ca o dimineaţă senină cum e asta; soarele zîmbea peste valea verde, şi Munţii Blafjoll se răsfăţau pe albastrul cerului cu o linişte visătoare, ca nişte copii într-o casă bogată, cu chipurile luminoase şi fericite, ca şi cum nimic, nimic nu ar mai putea arunca o umbră pe strălucirea soarelui atît de liniştită sub cerul adînc şi veşnic. Să care după ea, pe o asemenea dimineaţă, haina cea ruptă şi veche, era ca un gînd rău, şi Asta-Sollilja îşi luă rămas bun de la bătrîna bunică şi o lăsă bombănind.

Porni apoi în lume cu taică-său. Căruţa pe care o trăgea bătrînul Blesi era încărcată cu saci de lînă, şi cînd ajunseră pe şosea, taică-său îi spuse că putea să se urce sus pe saci, iar el avea să meargă pe jos, ducînd calul de căpăstru. Era o dimineaţă minunată. Niciodată pînă acum nu cunoscuse Asta-Sollilja o zi atît de plină, de vastă, niciodată nu se simţise atît de slobodă. După un răstimp, noi privelişti prinseră să se desfăşoare, iar ea îşi dădu seama că lăsase în urmă traiul mărunt de pînă atunci. Vînturile ce adie peste dealuri nu i-au suflat niciodată în nări o boare atît de proaspătă. Cîntecul păsărilor de pe plaiuri nu a străbătut niciodată atît de departe. Altele erau ecourile, altele vocile. Nu mai auzea păsările cunoscute din vale, auzea alte păsări, păsări care cîntau altor privelişti, păsările lumii. Movilele de-a lungul şoselei aveau altfel de tifişuri şi altfel de forme, munţii şi-au schimbat aşezarea şi au răsărit alte alcătuiri, în timp ce vechile lanţuri de dealuri şi deluşoare se dădeau înapoi sau se prefăceau în dealuri de sine stătătoare. Rîurile curgeau într-altă parte, pietrele arătau altfel; din văi mireasma unor flori necunoscute plutea spre călătorul neştiutor. Drumul era atît de rău, încît căruţa o scutura şi o hurduca fără milă, dar simţurile fetei

erau treze la cel mai mic amănunt al zilei şi al drumului, şi lumea părea nouă ca în prima dimineaţă cînd a făurit-o Dumnezeu.

Şoseaua şerpuia cînd înainte, cînd înapoi printre rîuri, urcînd treptat spre dealurile mai înalte, şi pe călători îi întîmpinau pe culmea fiecărei coline alte neamuri de păsări ale plaiurilor, care îi petreceau cu un cîntec pătimaş pînă la o nouă colină şi la un alt alai. Dimineaţa trecuse pe jumătate cînd ajunseră pe podiş. Aici iarba era mai rară, vîntul mai rece. Ţinutul sterp, cu mărăcinişuri, se întindea în faţa ochilor tinerei călătoare, pustiu şi sur, cu păsări din ce în ce mai puţine, fără pîraie. Departe, departe de tot, scînteia oglinda unui lac. O colină urma după alta, cu culmea ei golaşă bătută de vînturi, cu întinderile-i triste, acoperite de grohotiş, şi cu limbile-i de pămînt slab şi sterp. Din cînd în cînd se vedea cîte un petic abia acoperit de muşchi, unde oile de munte şi mieii lor stăteau să rumege în strălucirea dimineţii şi o luau la fugă cînd se apropiau. Fata sări jos din căruţă şi merse pe lîngă taicăsău în rochia ei largă şi înflorată, străduindu-se să se încălzească. Pustietatea rece a podişului de peste creastă îi apăsa pe cei doi drumeţi. Tăceau. Monotonia tristă a priveliştii le amorţea simţurile ; fetei începu să-i fie foame şi nu mai cercetă locurile, nici n-o mai încîntau aceste locuri noi pentru ea.

Aştepta într-una creasta de deal următoare ca să-şi împrospăteze ochiul cu vreo schimbare, cu vreo privelişte nouă, era însă mereu aceeaşi nesfîrşită monotonie, în afară de strălucirea lacului de mult lăsat în urmă. Pierduse orice nădejde şi de mult osteneise aşteptînd ceva mai deosebit, cînd deodată drumul făcu o cotitură, coborînd de-a lungul unei prăpastii adînci, în fundul căreia curgea un rîu. Şi cînd se uită prin acea deschizătură, spre răsărit, aşteptîndu-se să vadă un alt deal, vai ! nu mai văzu nimic ; era ca şi cum lumea s-ar fi sfîrşit brusc în faţa ochilor ei, şi adîncimile cerului i-ar fi luat locul, avînd însă o culoare deosebit de albastră. Sau poate că cerul se sprijinea acolo în zare de un perete strălucitor de sticlă verde-albastră. Această ciudată culoare albastră părea că îmbrăţişa toate tainele depărtărilor, şi Asta-Sollilja stătu o clipă copleşită de pri-

veliştea acestei nemărginiri. Ca şi cum ar fi ajuns la capătul lumii.

— Tată, zise ea cu o voce nedumerită şi şovăielnică, unde sîntem ?

— Am ajuns la capătul de răsărit al podişului, răspunse el. Ăsta-i oceanul.

— Oceanul... repetă ea într-o şoaptă smerită şi înspăimîntată.

Privea într-una ţintă spre răsărit, şi fu străbătută de un fior de bucurie la gîndul că a avut norocul să ajungă la marginea dinspre răsărit a pustiei şi să vadă unde se sfîrşeşte uscatul şi unde începe oceanul, marea lumii.

— Nu e nimic de partea cealaltă ? întrebă ea, în sfîrşit.

— De partea cealaltă sînt ţările străine, răspunse taicăsău, mîndru că poate să-i arate o astfel de privelişte. Ţările de care se vorbeşte în cărţi, continuă el, regatele.

— Da... suspină ea într-o şoaptă plină de încîntare.

Trecu un răstimp pînă să-şi dea seama cît de neroadă fusese întrebarea ei ; ar fi trebuit să ştie că acesta era oceanul pe care călătoreau tineri viteji ca să fie slăviţi în *rimur*. Departe, nespus de departe, dincolo de această mare întinsă, se afla tărîmul aventurilor. Îi fusese hărăzit marele noroc să privească marea ce scaldă meleagurile legendare ; calea spre lucrurile de necrezut. Cînd se opriră în vîrful primei coline în drumul lor către vale, îşi uitase de foame şi privea mereu la ocean într-o uimire mută. Chiar în cea mai îndrăzneaţă închipuire a ei, oceanul nu era atît de nemărginit.

În marginea de răsărit a podişului erau numai ripe, nu ca pe la ei. În curînd zăriră jos acoperişurile tîrgului şi grădinile brumării cu alcile lor printre răzoarele de zarzavaturi. Asta-Sollilja visase minunate lucruri despre Fjord, dar nu-şi închipuise că ar putea fi laolaltă atîtea case, toate arătoase, pe potriva conacului din Utiraudsmyri, şi înşirate de-a lungul unei uliţe atît de scurte. Şi fumul care ieşea din case, împrăştiindu-se pe dealuri, îi gîdila nările cu un miros dulceag, foarte deosebit de duhoarea nesuferită pe care o lăsa tiziculsărac de acasă, de la Sumarhus. Curînd trecură de primele case de pe deal şi începură să întîlnească drumeţi de tot felul, unii pe jos, alţii călare, iar alţii mînîndu-şi căruţele. Întîlniră şi cîţiva tineri bine îm-

brăcaţi, purtînd guler şi cravată, deşi era zi de lucru. Se uitau la ea lung, cu ţigara în gură, izbucneau în rîs, uitînd-o după un pas.

— Cine erau tinerii ăştia ? întrebă.

Dar taică-său pare-se că nu era atît de tulburat ca ea de filfizonii aceia.

— O ceată de moţici care pufăie din ţigară, îi răspunse.

Mergeau acum pe o şosea pietruită şi erau case pe amîndouă părţile, şi perdele şi flori la ferestre — nu e oare minunat ce de lucruri se află pe lume ? Şi iată că spre ei doi veneau două fete, ţinîndu-se de braţ. Amîndouă purtau ghete cu şireturi şi jachete, una avea părărie roşie, cealaltă albastră, şi amîndouă erau atît de gătite, încît de departe i se păru că una dintre ele trebuie să fie Audur din Myri, dar cînd se apropiară, crezu că cealaltă ar fi Audur, şi nu mai înţelese nimic ; dar pare-se că nu erau decît două orăşence, şi amîndouă izbucniră în hohote de rîs nestăpînit cînd trecură pe lîngă ea. Oamenii din Fjord se arătau cît se poate de darnici cu rîsul şi cu bucuria lor.

Dar taică-său nici nu le băgă în seamă.

— Cine sînt ? repetă el cînd îl întrebă. Nişte tîrfe obraznice, vezi bine, care nu-s bune de nimic decît să se fandosească pe uliţe şi să trăiască pe spinarea părinţilor, fără să facă nici o treabă.

Casele erau din ce în ce mai înghesuite, nemaiavînd nici loc de curte sau de vreo păşune mai bunicică între ele ; cel mult, de o grădiniţă. Orăşenii şi drumeţii, caii de povară şi caruţele se buluceau pe stradă. Luntrile şi corăbiile — pe mare. Atîtea lucruri îi izbeau privirea în acelaşi timp, că în curînd osteni să mai pună întrebări. Mintea îi era un vîrtej prin care zbura ca în vis. Necunoscuţi alergau în toate părţile pe lîngă ei, fără să le dea mîna sau să le spună vreun cuvînt de bun venit. Înainte de a-şi da seama ce se petrece, se pomeni stînd în picioare lîngă taică-său în faţa tejghelei din prăvălia firmei „Bruni", privind la toate bunurile cu care o puteau îmbia lumea şi civilizaţia : ciorapi albi ca neaua, zeci de haine de ploaie, ceşti cu trandafiri, o sobă cu gaz, tutun de prizat. În dosul tejghelei se aflau cîţiva bărbaţi impunători, bine îmbrăcaţi, care scriau în registre sau puneau în faţa mustteriilor lanţuri de ceas de aur ori biscuiţi. Ea rămăsese

locului ametită, cu rochia învoaltă fluturînd în juru-i, cu ciorapii căzuți pe glezne și cu ghetele pline de noroi, uitîndu-se drept înainte, fără să vadă nimic, cu mintea răvășită de vederea atîtor minunății. Apoi se arătă magazionerul, grăbit și plin de ifose. Cîntări lîna lui Bjartur afară în gang și privi de două ori la Asta-Sollilja. Nu bănuia, spuse el, că Bjartur avea o fată care va fi în curînd bună de măritat. „Puțin să mai treacă, și va fi tocmai bună pentru Magnus al meu."

Bjartur îi răspunse însă că mai aveau vreme pînă să se gîndească la asta, căci Asta-Sollilja nu avea să fie confirmată decît primăvara viitoare și deocamdată nu era decît o lungană de fată. Fata din văile munților roși cumplit de această neașteptată propunere de căsătorie și fu foarte recunoscătoare tatălui său că nu căzuse la învoială fără să o mai întrebe, și totodată că o apărase pe cuvînt că nu e încă destul de grasă pentru astfel de scopuri. Nu pricepea că orășenii spun adesea unele lucruri care la țară ar putea părea nesocotite.

După aceea i se îngădui Astei-Sollilja să-l însoțească pe Bjartur în biroul negustorului. Își închipuise întotdeauna că pe negustor îl cheamă Bruni, dar acum află că avea un nume și mai frumos : Tulinius Jensen. Ceea ce simțea era aidoma cu ce-ar fi simțit de ar fi fost poftită la altarul bisericii din Raudsmyri în timpul liturghiei, dar cinstirea aceasta deosebită nu-l tulbura de fel pe taică-său. Nu se miră de nimic ; nici măcar cînd Tulinius Jensen îl strînse la piept și-l ținu lîngă el, într-o îmbrățișare drăgăstoasă, nu arătă nici un semn de mirare. Nu, îmbrățișările oamenilor de seamă ai lumii nu erau o noutate pentru taică-său.

— Mă bucur cînd văd un vechi prieten de nădejde, zise acel domn distins și corpolent, mai ales în vremurile astea grele, cînd nimeni nu pare să pună preț pe prietenie. Desigur că ai auzit despre întrunire ?

— Oarecum, răspunse Bjartur. Nu pot zice că n-am auzit unele zvonuri despre afacerea asta a lor cu asociația. Și mi-au sosit și niscai musafiri la gospodărie astă-primăvară, tot în vederea acestei trebi. Dar pînă acum m-am ținut de o regulă, și anume, să fac ce-mi place mie mai

degrabă decît ceea ce le place altora, chiar dacă ceilalţi ar fi, din întîmplare, tocmai cei doi de la Raudsmyri.

— Foarte adevărat ! Ingolfur Arnarson a ajuns un fel de director al acestei aşa-zise asociaţii cooperatiste. Prima lor încărcătură a sosit cu vaporul acum cîteva zile, şi pe loc toţi care au putut m-au părăsit şi s-au repezit să se înscrie în asociaţie ; dar mă întreb dacă va mai fi tot atîta entuziasm peste doi sau trei ani, cînd vor începe să nu mai facă deosebire între datoriile bogaţilor şi ale săracilor şi să le scoată în vînzare pămînturile, aşa cum a făcut asociaţia din Hrappsvik anul trecut !

— Asta nu ştiu, zise Bjartur. Dar atîta vreme cît nu rîvnesc la cîştigul altora, fireşte că nu vreau nici să plătesc pierderile altora.

Negustorul declară ritos că asociaţiile cooperatiste n-ar putea duce la altceva decît la un adevărat prăpăd pentru ţară ; ca oricare altă formă de monopol, unicul lor scop era să distrugă iniţiativa particulară, libertatea şi independenţa individului.

— Pînă una-alta, dragul meu Bjartur, magaziile noastre, cu tot ce e în ele, îţi sînt deschise. Dar fiindcă veni vorba, fata asta a ta s-a făcut mare şi frumoasă, nu încape îndoială.

— O, e încă mică, răspunse Bjartur, nici n-a fost confirmată. Dar trag nădejde că o să fie ceva de capul ei. Ştie să citească. Şi cunoaşte puţin şi clasicii. Ce înseamnă „copacul scuturilor“ [1], Sola ? Arată-i negustorului cît eşti de învăţată.

— Asta zic şi eu că e straşnic, spuse negustorul, cînd fata îi lămuri înţelesul. În zilele noastre, prea puţini sînt aceia care cunosc *Edda* [2]. Am să-i spun micii noastre Svanhvita despre asta : ea nu citeşte decît în limba daneză.

---

[1] Peiorativ pentru corabie ; îşi are originea în faptul că, în cursul expediţiilor, vikingii obişnuiau să-şi atîrne scuturile de-a lungul bordului corăbiilor ; acest fel de metafore — cunoscute sub numele de *Kenning* şi caracteristice pentru vechile cîntări eddice şi mai ales pentru creaţiile skalzilor — s-au menţinut în poezia evului mediu islandez, inclusiv în *rimur*.

[2] *Edda*, cel mai de seamă monument poetic al veacului de aur islandez, care a străbătut pînă în zilele noastre, înmănunchează poeme datînd din secolele IX—XIII despre zeii nordici şi despre eroii legendari ai popoarelor germanice.

— O, limba daneză! repetă cu nepăsare Bjartur. O fi avînd rostul ei într-o țară mare, dar noi, cei de prin văi, rămînem credincioși geniilor trecutului, cu alde Magnus Magnusson [1] din Magnuskogr. Niciodată nu va mai vedea Islanda unul ca el. Sola, fetițo, ia spune-i tu negustorului un *mansongr* de-al lui.

Fără să facă moșturi, Asta-Sollilja începu să recite îndată prologul cîntului al doisprezecelea din *Bernotus*. Cu capul plecat, roșindu-se pînă la rădăcina părului, îl depănă dintr-o dată, oprindu-se numai ca să-și tragă sufletul, înșirînd cuvintele unul după altul cu atîta iuțeală, că era cu neputință să înțelegi ceva. Dar pe la jumătate se încurcă în versuri, se opri gîfîind, din ce în ce mai îngrozită, și, în cele din urmă, își pierdu glasul și-și dori să se deschidă pămîntul sub ea și s-o înghită.

— Minunat! izbucni negustorul. O capodoperă! Iată ce numesc eu geniu, și luîndu-i amîndouă mîinile într-ale sale, ca s-o mîngîie, o scoase din încurcătură.

Era încredințat că fata făgăduia să fie o domnișoară plină de daruri cu totul deosebite; de aceea îi întinse o monedă strălucitoare de zece *aurar*, ca să-și poată cumpăra o batistă drăguță, căci toți oamenii de seamă au această aplecare de a dărui tuturora cîte o batistă. Apoi deschise ușa și îi împinse curtenitor în prăvălia pe care, adineauri, le-o pusese la dispoziție, cu tot ce se afla înăuntru.

Ziua a trecut cu felurite cumpărături și drumuri fără rost. Asta-Sollilja își putu cumpăra batista; era prima ei batistă și avea flori pe margine. Tatăl o lăsă să-și cumpere și un șirag de mărgele albastre ca cerul, pe care și-l agăță în jurul gîtului, ca să fie și ea la înălțime într-un oraș atît de mare. Neavînd nici un buzunar, ținea batista în mînă.

Dar nu s-au mărginit la atîta.

— Parcă țin minte că ți-am făgăduit *Saga despre Orvar-Odd*, zise taică-său, astfel că se îndreptară spre librărie.

Librarul era un bătrîn care nu se putea ridica în picioare fără de ajutor și-și tîrșea pașii prin prăvălie, sprijinindu-se într-un baston. Cu toate acestea, îi mergea

[1] Autorul ciclului de *rimur* despre Bernotus Borneyarkappi.

numele că se ţine pe cît se poate în pas cu timpul. Dugheana lui se afla tocmai sus, sub acoperiş, o chiţimie despărţită din podul unei case vechi şi dărăpănate, ascunsă în spatele altor clădiri. La ea ducea o scară întunecoasă, care scîrţîia şi părea că nu se mai sfîrşeşte. Librarul avea de lucru: fierbea nişte peşte proaspăt pe un primus; aburul din oală umplea odaia şi rafturile numeroase, care se îndoiau sub greutatea cărţilor ce se pierdeau în ceaţă, ca un şir neîntrerupt de stînci. Se ridică de lîngă oala lui, îşi luă băţul şi dădu mîna cu noii-veniţi.

— Am putea cumpăra nişte cărţi? întrebă Bjartur.

— Sînt cărţi şi cărţi, răspunse librarul, depinde ce doriţi.

— Apoi aş vrea ceva pentru Sola mea, spuse Bjartur. Biata fetiţă şi-a băgat puţin nasul în cărţi şi pare-se că i-am făgăduit odată *Saga despre Orvar-Odd*. Plătesc pe loc.

— Aşa să-ţi ajute Dumnezeu, măi omule! Sînt mai bine de treizeci de ani de cînd am vîndut cel din urmă exemplar din *Saga despre Orvar-Odd*. În zilele noastre ţara are cu totul altă mişcare culturală. Te sfătuiesc să iei de colo *Mincle de aur ale regelui Solomon*; e vorba acolo despre Umslopogaas, un om de seamă în felul său, şi, după părerea mea, cu nimic mai prejos de Orvar-Odd.

— Asta nu o pot crede. Presupun că o fi tot vreun flecuştet dintr-astea moderne, fir-ar să fie! Nimeni n-o să-mi spună mie că ăla de care ai pomenit poate sta alături de Orvar-Odd, care era înalt de doisprezece coţi!

— Se prea poate, dar ţara noastră pare să fi ajuns la o treaptă a dezvoltării ei cînd vrea să se ţină în pas cu timpul, şi noi, librarii, nu trebuie să uităm asta. Desigur că şi dumneata, domnişoară Sola, eşti de părere că trebuie să fii din timpul tău. Vino încoace, draga mea, şi răsfoieşte cărţile mele noi. Am aici un roman faimos în lumea întreagă, în care e vorba de un om care a fost ucis într-o căruţă, iar aici, o dare de seamă ştiinţifică despre dezmăţul papistaşilor, şi anume despre viaţa destrăbălată ce o duceau în veacul de mijloc oamenii aceia stricaţi de prin alte părţi, călugării şi călugăriţele. Şi aici pot să-ţi arăt o carte care e ca şi nouă şi ultimul

cuvînt al modei de azi : uită-te numai la ea, micuţă domnişoară, nu crezi că ţi-ar plăcea s-o citeşti ?

Cu toate că omul era bătrîn şi gîrbov. Asta-Sollilja nu se putu împiedica să roşească pînă în vîrful urechilor auzind cum o strigase. Nici chiar în visele ei cele mai îndrăzneţe nu-şi închipuise vreodată că va fi numită într-o zi „domnişoara Sola", sau că ar putea purta o dezbatere literară cu un om ca el. Şi cînd aruncă o privire asupra titlului cărţii, fu atît de buimăcită, încît inima aproape că încetă să-i bată. Acel lucru atît de ciudat şi plin de înţelesuri, al cărui nume nu fusese niciodată rostit în faţa ei, dar pe care-l presimţea trăind în mijlocul animalelor de-acasă şi citind *rimur* despre vikingii de la Joms ! Iată că se scriau cărţi întregi despre asta : *Tainele dragostei. Sfaturi folositoare privind împreunarea bărbatului cu femeia.*

„Împreunarea ?" gîndi fata, tremurînd, ca şi cum s-ar fi temut să nu-i tragă taică-său o palmă, cum poate fi împreunare între un bărbat şi o femeie ? Se ruga şi trăgea nădejde că taică-său nu va zări cartea asta. Arareori o carte a stîrnit curiozitatea unei fete într-o asemenea măsură, arareori a fost o fată atît de ruşinată de o carte. Chiar dacă n-ar fi fost nimeni lîngă ea, şi tot n-ar fi avut niciodată îndrăzneala să o ceară. Deşi îşi întoarse cu grabă ochii în altă parte, prefăcîndu-se că nu văzuse nimic, titlul acela o tulbură în aşa măsură, încît nu mai putu privi nici o altă carte în toată încăperea asta nemaipomenită. Tatăl, bineînţeles, trebuia să-şi aleagă taman clipa asta ca să se uite la ea şi fireşte că se mînie, ca întotdeauna cînd era vorba de aşa ceva.

— Asta arată a fi vreo porcărie afurisită scrisă de acei feciori de lele din Reykjavik, ca să umple de stricăciune inima femeilor, mîrîi el.

— Oricum, e ceva foarte cerut de femei, răspunse librarul. Am vîndut treizeci de exemplare în ultimii cinci ani, şi tot mi se mai cere. Omorurile şi ştiinţa nu sînt de-ajuns, nici pe departe. Mai trebuie să fie şi cîte un pic de dragoste în literatura noastră. Orvar-Odd era lung cît o zi de post, dar cine ar cuteza să măsoare dragostea cît e de lungă ?

Urmarea era de neînlăturat : Bjartur şi librarul începură să se ciorovăiască asupra spiritului literaturii moderne şi

iscusinţei mult mai mari a ciasicilor, în timp ce Asta-Sollilja stătea uitîndu-se la ei cu totul năucită, pînă cînd dădu în foc oala librarului. Bjartur îi cumpără fiicei sale *Albă-ca-Zăpada şi cei şapte pitici*, şi vizita luă sfîrşit.

— Trebuie să aibă vreo şapte-opt copii din flori, nu te poţi aştepta la altceva după ce ai văzut ce fel de cărţi ţine, spuse Bjartur cînd ajunseră cu bine jos, pe treptele întunecate şi scîrţîitoare care duceau la *Tainele dragostei*.

O luă înainte, cu umerii încovoiaţi, cu paşi mari şi stîngaci, care dovedeau cît era de nedeprins să meargă pe un loc neted. Subţirică şi sfioasă în rochia ei umflată ca un balon, cu şiragul de mărgele la gît, cu batista făcută ghemotoc în palma umedă, Asta-Sollilja grăbea în urma lui, încercînd să ţină pasul, căci nu se pricepea să meargă singură. Toată lumea îi privea trecînd.

Seara intrară într-un han să-şi petreacă noaptea. Era o clădire mare, cu multe caturi, învelită cu tablă ruginită şi nevopsită, avînd mai multe trepte care duceau la uşă. Ce mai casă! Asta-Sollilja nu-şi închipuise niciodată asemenea balamuc, atîtea strigăte, urlete, cîntece, înghesuială, atîtea uşi trîntite, zăngănit de farfurii, ţipete de fată, şi lătrat, şi atîtea înjurături. Asta trebuie să fie faimoasa petrecere a lumii. Cerule, cîte se pot întîmpla într-o asemenea casă, într-o singură zi. Cu totul năucită de feluritmea de viaţă ce izbucnea în juru-i atît de zgomotos, copila simţea cît de tristă e în singurătatea ei şi cît de neînsemnată: se afla în afara hotarelor vieţii; casa aceasta încăpătoare era pentru ea la fel cu cartea despre tainele dragostei, plină de farmec şi de ispită, dar închisă. Fericiţi cei ce locuiau aici, în zbuciumul încîntător al vieţii, şi puteau să-şi ia partea lor de gălăgioasă veselie în bucătărie. Stătea nemişcată, ca un lucru încă neisprăvit, pe o bancă dintr-un colţ al sufrageriei, fără să se plîngă totuşi, în timp ce taică-său se amestecă printre ceilalţi, cei mai mulţi fiind, ca şi el, oameni din văile munţilor şi vorbind despre negoţ, despre panglică şi despre iarba din anul acesta. Se mîngîia doar cu gîndul că ţăranii nu o priveau chiar atît de ciudat ca oamenii subţiri de la oraş; nu se uita nimeni la ea.

Era obosită şi înfometată, mintea îi lucra alene după atîtea impresii care se perindaseră prin înţelegerea ei ziua întreagă. Nici măcar n-avea putere să-şi potrivească braţul

dinăuntrul ghetei, care ieşise pe jumătate şi îi atîrna afară ; stătea privind ţintă în faţa ei, cu batista în mînă, şi batista îi era murdară şi mototolită. Tocmai atunci intră o fată înaltă, cu obrajii rumeni şi ochii albaştri, cu un piept de trei ori mai mare şi mai plin ca al Astei-Sollilja ; unei fete ca dînsa i-ar fi venit rochia ca turnată. Se apropia cu pas uşor, vrednic de invidiat, aducînd din larma bucătăriei o farfurie uriaşă cu peşte aburind şi poftindu-i pe toţi la masă. Asta-Sollilja nu îndrăzni să se uite la ea decît cu un ochi. Cu o îndrăzneală potrivită frumuseţii ei, fata întrebă cu cine era Asta-Sollilja, apoi o aşeză lîngă taică-său şi avu grijă ca toată lumea să capete cîte o porţie ; şi ciorovăiala însufleţită a oaspeţilor cei mai gîlcevitori se potoli în faţa feliilor groase de peşte.

De-abia cînd se pregăteau de culcare li se dezlegară iarăşi limbile. O luară de la capăt cu negoţul şi cu panglica. Deodată dădură năvală în dormitor cîţiva inşi care arătau cam anapoda şi cîntau fără nici o noimă şi păreau că se ţin anevoie pe picioare pe podeaua lustruită. Aveau ochii tulburi şi roşii şi miroseau a drojdie. Asta-Sollilja se înfricoşă de îndată, căci simţea că o priveau într-un fel cam ciudat şi mai puseră şi mîna pe ea. Taică-său îi spuse însă că n-avea de ce să se teamă : erau beţi, şi atîta tot. Totuşi, ei stăruiră întrebînd care era ăla de-avea o nevastă aşa de tînără şi aşa de frumoasă, şi Bjartur se răsti la ei să lase fata în pace, că n-avea decît 13 ani şi nici nu fusese confirmată. Oamenii spuseră însă că ar fi putut jura că era destul de mare pentru bărbat, şi unul din ei vărsă pe podea. Nimeni nu se supără pe noii-veniţi şi urmară să discute despre treburile lor, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Potrivit părerii fiecăruia, se despărţiră, ca de obicei, în două tabere, una susţinînd cu vehemenţă pe aceia care voiau să facă totul ca să-i ajute pe agricultori, cealaltă luînd partea acelora care făceau totul ca să-i ducă la pierzanie. Unii ţineau morţiş că în întreaga ţară ar trebui să se înjghebeze cooperative de consum, aşa cum făcuseră ţăranii din Thingey acum treizeci de ani. Totuşi, Asta-Sollilja simţea că mergeau prea departe spunînd că negustorii erau nişte lipitori şi nişte hoţi, deoarece taică-său ţinea cu negustorul. Dar un lucru, i se părea că n-o să înţeleagă niciodată : de ce oare spunea taică-său

atîtea lucruri urîte despre Ingolfur Arnarson, bărbatul acela chipeş şi inimos care a salutat-o cu atîta bunăvoinţă o dată, în primăvară ? Şi apoi, tatăl lui Ingolfur îi dăduse în două rînduri cîte două *kronur*, fără ca să fi făcut nimic ; cu toate că şi negustorul îi dăduse un bănuţ strălucitor pentru balada pe care i-o recitase, nu se putea împiedica să dorească totuşi ca taică-său să nu mai fie aşa de pornit împotriva fiului sameşului, care avea atît de aleasă înfăţişare şi era în stare să facă orice pentru agricultori.

Convorbirea devenea tot mai înfocată şi, în cele din urmă, fata nu mai ştia care din doi trebuia mai puţin iubit : negustorul, sau administratorul cooperativei ? Se străduia numai să fie cît mai aproape de taică-său. Unul dintre ţărani spuse că negustorii, pe lîngă că erau hoţi, erau şi ucigaşi ; cunoştea o sumedenie de oameni care au ajuns să flămînzească pentru că firma „Bruni" nu voise să le mai dea pe datorie ; şi ar fi putut să le întocmească o listă de oameni de prin partea locului care au murit de foame din aceeaşi pricină. şi asta numai în anii din urmă. Asociaţiile cooperatiste, pe de altă parte, nu erau decît nişte magazii ale ţăranilor : prin ele, chiar şi ţăranul cel mai sărac putea fi încredinţat că nu va fi tras pe sfoară mai întîi ca pe urmă să moară de foame. Un altul spuse că astăzi cei care controlau cooperativele nu mai erau micii agricultori, ca pe vremuri la Thingev ; aceste asociaţii au ajuns acum în slujba chiaburilor. De ce oare lupta sameşul din Myri pentru asocierea în cooperative ? E vreunul atît de prost să creadă că din grijă pentru ţăranii săraci ? Nu ! Pentru că întreprinderea lui din Vik e pe dvojdie. Cooperativa din Vik i-o ruinase, şi acum voia să-şi recupereze pierderile aici, la Fjord. Nu, micul proprietar n-are s-o scoată mai bine la capăt cu cooperativa decît cu negustorul ; va fi tot grămada aia de datorii care sporeşte într-una, dar va mai fi, colac peste pupăză, şi un monopol. „Nu citiţi niciodată ziarele, fi-r-aţi să fiţi ?"

— Nu am nici o datorie, răspunse Bjartur de la Sumarhus.

Dar cei doi potrivnici erau amîndoi datornici, căci, după cum era de aşteptat, fiecare avea cîte o vacă şi nu aveau timp de pierdut cu un om liber şi neîmpovărat ca Bjartur. Întrebarea nu era dacă trebuie sau nu să ai datorii, ci faţă de cine să ai aceste datorii, şi pe această întrebare

spiritele se înflăcărară tot mai mult, pînă cînd unul dintre ei spuse că nu te poţi aştepta la bun-simţ din partea celuilalt, în orice caz, de la un om care nu putea să-şi îndeplinească datoriile faţă de nevastă-sa. Celălalt imediat îi luă pe toţi cei de faţă martori că a fost insultat, adăugînd că era un lucru ştiut de toată lumea că nevasta celuilalt l-a încornorat timp de doisprezece ani cu un argat şi nici nu putea spune că copiii lui ar fi ai lui.

— Nu, mergi prea departe acum, întrerupse Bjartur. Adu-ţi aminte că avem o fată aici cînd vorbeşti asemenea porcării! deşi Asta-Sollilja nu-şi dăduse seama de nici o porcărie şi nu-şi bătuse de loc capul ai cui erau copiii.

Îl întrebară atunci dacă-şi închipuie cumva că se află într-o grădiniţă de copii sau aşa ceva şi, afară de asta, ce naiba căuta el aici, oricum, cu o fată tînără, printre oameni vîrstnici, care discutau lucruri serioase? Un cuvînt aduse altul şi se întoarseră la subiect; ştiau şi ora şi minutul cînd fuseseră împreună, ba, mai mult, ştiau că nevasta purtase izmenuţe roşii în ziua aceea anume, şi apoi, firește, cuvintele nu au mai fost de-ajuns şi au trecut la pumni. „Izmenuţe roşii ai zis? Bine, poftim un nas roşu! Da, şi un ochi vînăt!" Asta-Sollilja acum începu să-şi dea seama că se discutau lucruri serioase. Războinicii ucişi în balade şi grămădiţi pe vîrf de deal nu erau nimic faţă de vederea unui om lovit într-un han, şi totul din cauza unor izmenuţe roşii; deci, erau şi oameni răi, totuşi. Ceilalţi încercară să-i despartă, şi i-a ajutat chiar Bjartur, dar tot luptînd, se prăbuşiră cu toţii grămadă în mijlocul podelei. Asta-Sollilja crezu că s-au încăierat, se bat ei între ei şi au să-l omoare pe taică-său. Începu să ţipe şi să plîngă amarnic. Încetul cu încetul ciorchinele de oameni se mută mai spre uşă, şi tot mai mulţi se năpusteau deasupra celorlalţi. În cele din urmă, duşmanii fură azvîrliţi afară la aer, unde vreo doi inşi luară asupra lor sarcina să-i împace şi să le dea tutun de prizat. Bjartur şi ceilalţi se întoarseră; fata însă tremura şi plîngea, în ciuda sforţărilor făcute de taică-său ca s-o mîngîie.

— Tată, suspina ea, vreau să merg acasă. Tată, tată, lasă-mă să plec acasă!

Dar el îi spuse scumpei lui fetiţe să înceteze odată cu scîncetul. „Prostănacii ăştia au vrut să petreacă puţin, au

băut peste măsură, şi într-o clipă au să înceapă să plîngă unul de gîtul celuilalt ; aşa că dezbracă-te acum, economisim douăzeci şi cinci de *aurar* dacă ne culcăm în acelaşi pat."

Paturile erau înşiruite de-a lungul pereţilor camerei, şi fiecare avea un culcuş sus şi unul jos. Fata se vîrî într-unul de jos şi-şi lăsă rochia înflorată să alunece la picioare, dar nu îndrăzni să-şi scoată fusta.

Mediatorii tot mai dezbăteau asupra bătăii şi a pricinilor ei, întorcînd-o pe toate feţele şi privind-o în fel şi chip. În cele din urmă începură să-şi şoptească la ureche, în mijlocul odăii, că numărul bărbaţilor încornoraţi ajunsese într-adevăr înspăimîntător. Asta-Sollilja nu putea să adoarmă şi nici să se odihnească ; tot mai dîrdîia sub pătură, după tulburarea pe care o încercase, urmărind această epopee fără glorie şi fără versuri.

Dădu mulţumire cînd, într-un tîrziu, oamenii arătară că li s-a făcut somn, începînd să-şi sufle nasul, să-şi desfacă şireturile şi să-şi scoată pantalonii. Taică-său se aşeză şi el pe marginea patului, îşi suflă nasul, îşi dezlegă şireturile şi îşi scoase pantalonii. Fata îi urmărea cu nerăbdare toate mişcările şi i se părea că va trece un veac pînă să-şi scoată de pe el toate veşmintele. Abia cînd se culcă lîngă ea se simţi în siguranţă ; niciodată ca după această încăierare nu i se făcuse atît de dor să se cuibărească lîngă el. Nu-şi putea încă stăpîni tremurul picioarelor ; dinţii îi clănţăneau în gură. Oamenii şi-au urat noapte bună creştineşte, şi cînd s-au culcat, paturile scîrţîiră.

— Mişcă-te puţin, fată, spuse taică-său. Nu-i loc de fel în afurisitele astea de culcuşuri.

Asta-Sollilja încercă să se lipească de perete cît putu mai mult.

— Aşa, pui mic, întoarce-ţi faţa la perete acum şi dormi.

Dar ea nu putea dormi. Poate că trăgea de la perete, pesemne de aceea dîrdîia aşa de tare. Învelitoarea era mult prea subţire şi taică-său o trăsese aproape de tot, şi căldura lui îi încălzea numai spatele ; la răstimpuri reîncepea să tremure. Cei din jur adormiseră îndată, şi acum sforăiau asurzitor. Nu ! Nu putea să adoarmă acolo, lîngă zidul rece.

Ceasurile treceau şi era încă trează. Într-un tîrziu, deschise ochii. Perdeaua fusese trasă peste ferestre şi odaia era slab luminată, şi, mai mult ca sigur, trecuse de miezul nopţii ; amîndoi genunchii îi ieşeau de sub învelitoare şi parcă venea o adiere rece de la peretele de-alături ; taică-său nici nu-i spusese noapte bună, deşi văzuse cît era de înspăimîntată. De jur împrejurul ei, străinii dormeau în casa aceasta mare şi plină de taine, în lumea pe care o aşteptase cu atîta nerăbdare, încît îşi închipuia că somnul nu e decît o pierdere de vreme. Şi acum, cînd, în sfîrşit, pătrunsese în această lume a ei, era atît de îngrozită, că oricît încerca, nu putea să doarmă de frică ; era înconjurată de oameni răi, ale căror neveste purtau izmenuţe roşii. Cum putea ea oare să doarmă singură, aici, în lumea asta ameninţătoare, de nerecunoscut ? Singură ? Nu nu, nu, nu era singură. Atîta vreme cît taică-său rămînea cu ea, nu putea fi niciodată, niciodată singură, cu toate că uitase să-i spună noapte bună ; dar îl ştia culcat lîngă ea. „Dragă tată, scumpul meu tată, mica ta Asta-Sollilja e lîngă tine." Şi apoi, fără să-şi dea seama cum, îi veni în gînd acel locşor moale şi alb de pe gîtul lui, locul care o vindeca de orice spaimă — numai de l-ar putea atinge cu buzele. Şi cum toţi sforăiau, şi cum dînsa nu putea dormi, şi fiindcă dîrdîia de frig şi se simţea aşa de singură, aşa de tristă şi de înfricoşată în lumea asta, şi totuşi atît de fericită să-l aibă alături pe el, care era o adevărată întruchipare a liniştii şi putea face orice voia şi nu era nimănui dator şi nu se mira de nimic şi avea răspuns la toate, pe el, care era regele gospodăriei de la Sumarhus şi poet, începu să se întoarcă încet, aşa de încet, că nu se auzi nici un scîrţîit ; aşa de încet, încît nimeni n-ar fi putut spune că se mişcă ; numai cîte puţin, foarte puţin deodată ; şi apoi încă puţin ; în casă, peste sforăielile nopţii, ca de pe altă lume şi peste glasul păsărilor care croncăneau pe sus, deasupra oraşului, domnea tăcere ; şi, în sfîrşit, se întoarse cu totul, se întoarse către taică-său ; nu, nu era singură pe lume, era trează şi lîngă pieptul lui puternic. Îşi mută capul mai aproape pe pernă, pînă cînd buzele i se odihniră pe gîtul lui şi ochii închişi în barba lui, în barba omului care luptase cu mîna goală împotriva strigoilor ţinutului chiar în noaptea în care s-a născut ea.

La început crezu că dormea şi n-a băgat de seamă. Trecură cîteva clipe. Îi auzi răsuflarea şi ascultă bătăile grele, puternice ale inimii. Dar treptat îşi dădu seama din mişcările lui, mult prea uşoare şi sfioase, că nu dormea ; era treaz. Şi îi fu ruşine. Oare nu se va ridica s-o bată, supărat că îndrăznise să se întoarcă către el, după ce îi poruncise să stea cu faţa la perete ? În deznădejdea ei, se cuibări încă şi mai bine lîngă el şi stătură aşa un timp, cu inimile bătînd tare, una lîngă alta. Zăcea acum nemişcată, cu obrazul lipit de gîtul lui, prefăcîndu-se că doarme. Încetul cu încetul, fără ca ea să-şi dea seama, mîna lui se apropie, desigur fără voie ; nu făcuse altceva decît să-şi schimbe puţin poziţia. Vreo doi nasturi de la pantalonaşii ei se descheiaseră întîmplător, şi în clipa următoare simţi pe piele mîna lui caldă şi puternică.

Niciodată nu mai simţise aşa ceva. Toată teama îi pieri deodată. Fiorul care-i trecea acum prin trup şi prin suflet era altceva decît tremurul rece care o ţinuse trează toată noaptea, şi în gură simţi deodată ca un fel de poftă lacomă, numai că nu vederea mîncării, ci mişcările lui îi stîrniseră foamea. Nimic, nimic nu mai trebuia să-i despartă, şi se agăţă pătimaş, cu amîndouă mîinile, strîngîndu-l cu putere, îmbătată de acea pornire stăruitoare a celui care într-o frîntură de clipă şterse totul din mintea ei. Oare aceasta o fi încîntarea lumii, care venise în sfîrşit ?

Şi atunci, atunci s-a întîmplat un lucru pe care nu l-a mai putut uita niciodată ; care avea să arunce o umbră neştearsă peste tinereţea ei în trezire şi să umple pînă în buze paharul crudelor suferinţe ce îi erau sortite de mai înainte ; chiar în clipa cînd ea uitase totul, afară de el, o împinse departe şi sări din pat. Îşi trase grăbit ciorapii şi pantalonii, îşi legă şireturile, îşi puse haina şi ieşi din cameră. Închise uşa după el, îi auzi paşii pe sală, apoi deschise uşa de-afară şi se duse. O lăsase singură aici, printre bărbaţii care sforăiau. Stătu cîtva timp istovită, orice gînd îi pierise din minte, dar dînsul nu se mai întoarse. Încetul cu încetul, păreri de rău începură să i se furişeze în minte. Ce făcuse oare ? Ce se întîmplase ? Nu avea nici cea mai mică idee, simţea numai că trebuie să fie ceva groaznic, ceva de o sută de ori mai rău decît atunci cînd îi dăduse o palmă din pricina unor versuri

necuviincioase din *rimur*, ceva pentru care nu va putea s-o mai ierte de-acum încolo toată viața. Ce-i făcuse ? Și de ce a trebuit să facă tocmai asta ? Cum ar fi putut bănui oare că astfel de lucruri groaznice, de neînțeles, o așteptau dacă se cuibărea lîngă gîtul lui, un lucru atît de bun, de nevinovat... Ce i se întîmplase ? „Tată, tată, ce ți-am făcut ? Sînt eu oare atît de rea ?“ Lacrimile începură să curgă și, suspinînd amarnic, își înfundă fața în pernă, de teamă să nu-i trezească din somn pe cei ce sforăiau.

Într-un tîrziu nu mai putu să plîngă și se așeză în pat, uitîndu-se în jur cu deznădejde. Da ! Fireşte, a părăsit-o, și acum era singură și fără nici un ajutor în lumea asta rea. Cine avea să-i dea de mîncare cînd i-o fi foame ? Îi trecu prin minte că poate i se va îngădui să stea la tatăl lui Magnus, adică la magazionerul care cîntărise lîna ieri. Sau să-și ia inima-n dinți și să ceară ajutor însuși negustorului ? Poate că administratorul, fiul lui Jon din Myri, care vorbise atît de frumos cu ea o dată, ar vrea s-o adăpostească ? Nu ajunse la nici o hotărîre și se sculă din pat, copleșită de deznădejde. Își trase rochia și ghetele și văzu apoi că șiragul se rupsese, mărgelele erau risipite prin pat. Dar îi era totuna, mărgelele nu mai aveau nici un farmec acum, cînd taică-său o părăsise ; viața îi era distrusă și rămăsese singură pe lume.

Se furișă tăcută pînă la ușă, ieși în sălița întunecoasă, și peste cîteva clipe era afară, în lumina nopții de primăvară, pe ulițele pustii ale orașului. Cădea o ploaie măruntă : dealurile erau pe jumătate învăluite în ceață. Nu știa cît să fi fost ceasul, dar trebuia să fie încă foarte devreme : nu era nici țipenie primprejur, doar departe în fiord, țipătul pescărușilor, ce nu aduce cu cîntul altor păsări. Rătăci fără nici un gînd, departe, în susul uliței.

Nu și-ar fi putut închipui vreodată o lume fără suflet, un oraș așa de pustiu. Nu se vedea nici o vietate, de nici un fel ; nimic decît burnița măruntă ce cădea peste case și pietre... Dintre case, unele nu erau aliniate. Peste tot, ferestre sparte. Vopseaua se cojea de pe fierul ruginit, și ici-colo, străzi întregi fuseseră distruse și nu mai fuseseră refăcute. Ploaia spălase mortarul de pe cartonul smolit, care, în multe părți, atîrna în fîșii de pe ziduri. Capete și oase de pește, rău mirositoare, agățate de garduri și

porți. Vaci rumegînd trist pe pantele deschise. Nici un bărbat bine îmbrăcat, nici o fată frumoasă. Pustiu.

Fără țel, își tîra pașii tot mai departe pe strada mare, înspre munte, cu picioarele șovăielnice, cu mintea golită de orice gînd. Ploaia îi udase părul și rochia era leoarcă, dar nu-i păsa. Apoi, prin ceață, se ivi în fața ei un bărbat ducînd un cal de căpăstru. Pe cînd se apropia, văzu că era taică-său. Își aducea calul de la pășune.

— Ce s-a-ntîmplat ? De ce nu ești în pat ? întrebă el.

Ea stătea nemișcată, cu ochii în jos, apoi își întoarse fața de la el, fără să-i răspundă.

— Așteaptă-mă aici, îi zise. Mă duc s-aduc și căruța.

Se așeză pe o piatră de pe marginea șoselei, și ploaia care cădea neîncetat îi uda părul și umerii ; curînd îi amorțiră degetele de frig. Totuși, rămase pe loc, zgribulită, somnoroasă, flămîndă, amețită. În sfîrșit, auzi zgomotul căruței în noaptea liniștită și-l văzu pe taică-său apropiindu-se din nou, cu calul înhămat.

— Poți să te sui în căruță dacă vrei, îi zise.

Dar ea voia mai bine să meargă pe jos.

Dînsul mîna calul de-a lungul cărării prăpăstioase care suia, șerpuind, pe munte, iar fata se tot poticnea în urma lui. Cu cît urcau mai sus, cu atît ploaia se înteța ; cînd ajunseră la capătul trecătorii, se prefăcu într-un potop ; dar fata de mult era udă pînă la piele. Apa i se prelingea din păr pe piept și pe spinare. Apoi, deodată, își aduse aminte că avea o batistă pe care și-o dorise de atîta vreme, batista pe care unii oameni cu vază pe lumea asta doriseră din toată inima să i-o cumpere. Unde era oare batista micii Asta-Sollilja ? O pierduse. Dar nici că-i păsa. Îi era totuna. Nimic n-o interesa. Alunecă pe șoseaua plină de noroi, și cînd se ridică în picioare, rochia îi era murdară și ruptă.

— Am să las calul să se odihnească aici sus, spuse taică-său. Și ar fi mai bine să sfîrșim și cu mîncarea.

Marele ocean de ieri pierise cu totul în neguri posomorîte și în ploaie. Și poalele munților, și cîmpia, cu orașul său minunat, se făcuseră nevăzute. Mărăcinișurile de pe dealuri, bătute de ploaie, se ascundeau privirii. Drumul ce le mai rămînea de străbătut pînă acasă îi părea fetei nesfîrșit de lung și de uricios ; se gîndea fără nici c

bucurie la ceasurile plicticoase ce o aşteptau, care-i păreau o veşnicie.

Se aşezară pe o piatră udă, la marginea prăpastiei. Taică-său stătea cu spatele la ea, ţinînd pe genunchi sacul cu merinde. Îi trecu peste umăr o felie de pîine uscată şi o bucată de peşte, rămăşiţă din mîncarea ce fusese împachetată ieri dimineaţă. Dar cu toate că îi fusese foame cu cîteva clipe mai înainte, acum nu mai simţi nici o poftă pentru aceste firimituri pe care ploaia le făcea şi mai puţin ispititoare ca de obicei, aşa că înghiţi fiecare bucăţică în silă. Taică-său tăcea. Stăteau cu spatele unul la altul, în timp ce ploaia stropea neîncetat stîncile dimprejur. Mîncarea era aşa de greţoasă, că, după cîteva înghiţituri, fata trebui să se scoale; merse cîţiva paşi şi i se făcu rău. Vărsă cele cîteva îmbucături pe care reuşise să le înghită şi vărsă într-una, pînă cînd, la sfîrşit, vărsă puţină fiere.

Mai încolo începea pustia.

32. Tirania

Într-o anumită privinţă, vara ce a urmat nu semăna cu cele dinainte: era întîia oară că Bjartur de la Sumarhus folosea un muncitor salariat. Acest fapt însemnat ajunse în curînd la Sumarhus o dată memorabilă. Despre orice se întîmplase mai demult se spunea că s-a întîmplat cu atît şi atît înainte de vara în care au adus-o pe căţeaua aia bătrînă de Frida, şi despre orice s-a petrecut mai apoi se zicea că s-a petrecut atît şi atît după venirea bătrînei Frida, lua-o-ar dracu!

Cine era Frida?

Iată de ce venise: acum, că aveau o vacă, era nevoie de mai multe braţe la cositul fînului. Iar cei din Raudsmyri, după ce se ţinură de capul lui Bjartur să ia vaca, se dovediră la fel de stăruitori aducîndu-i plocon şi o muncitoare, bineînţeles după ce stăpînul de la Sumarhus le spuse verde ce gîndea despre apucăturile lor. Şi muncitoarea se înfăţişă la gospodărie.

Sameşul, care avea atîta minte cît toată obştia la un loc, alese pe cineva pe măsura pungii lui Bjartur, aşa că se pomeniră cu o biată bătrînă infirmă, o femeie care trăia de ani de zile din mila obştii şi care, pe deasupra, fusese înzestrată cu o limbă afurisită, astfel că puţini erau cei care o puteau răbda multă vreme. Nu se pomenise să fi trăit vreodată în bună pace cu mai-marii ei şi îşi păstra veşnic înţepăturile cele mai veninoase pentru stăpînii care o tocmeau. Cum aceştia erau de obicei ţărani, avea destule prigini de gîlceavă şi obişnuia să cugete cu glas tare. Avea o sănătate plăpîndă, şi dacă nu era îndopată într-una cu numeroase leacuri, ca să se ţină pe picioare, se culca pe pat şi stătea acolo, leacurile fiind luxul ei, un fel al ei anumit de a se alinta. La început, doctoriile fuseseră procurate de doctorul Finsen şi puse pe socoteala obştii, dar veni un timp cînd sameşul îşi dădu seama că trebuie să pună o stavilă acestor veşnice note care aveau să ajute şi ele să-i aducă pe contribuabili la sapă de lemn, aşa că, fiind foarte priceput în arta medicinei, mai ales cînd era vorba de sărăcime, începu să fiarbă el însuşi leacurile. Aceste fierturi, deşi erau al naibii de tari, nu erau trecute în socoteala nimănui, şi cu toate că arareori le dădea fără o vorbă răutăcioasă, o dată ce se hotăra să dea, nu se uita la cantitate, nu da niciodată mai puţin de o sticlă, uneori chiar două de cîte trei zecimi de oca. De obicei femeii nu i se da leafa decît în toiul verii, dar sameşul se înţelesese cu Bjartur ca în vara asta să slujească la Sumarbus pentru cîteva *kronur* pe săptămînă, din care jumătate urmau să fie plătite în lînă. Bătrîna credea în Jesuspeter şi îl pomenea într-una.

Frida aduse ceva nou în gospodăria asta, în care toţi ai casei nu prea aveau ce să-şi spună unul altuia, mai ales în lume. Bjartur era deprins să-şi cheme nevasta de-afară din bătătură, strigînd la ea, cu uşa închisă, sau vorbind în văzduh, de parcă s-ar fi adresat universului întreg, şi nu era niciodată sigur că l-a auzit sau nu. De cele mai multe ori îi spunea cum e vremea sau ceva în legătură cu muncile, sau îi împărtăşea vreo poruncă oarecare. Spusele lui fiind cu totul în afara persoanei lor, era totuna dacă îi răspundea sau nu. Feciorii mai mari îşi cărau la pumni pe furiş, dar dacă îi vedea, tatăl îi atingea

uneori cu unealta pe care se întîmpla s-o aibă în mînă. „Helgi, derbedeule, lasă băiatul în pace!“ căci Helgi era întotdeauna de vină, iar Gvendur era „băiatul“. Bunica se legăna în scaun, cînd înainte, cînd înapoi, mormăind de una singură. Şi ochii cuminţi, plini de întrebări, ai Astei-Sollilja priveau prin ziduri sau prin cer. Ea, care nu trăia decît cu dorinţa ei, pesemne că stătea mult pe gînduri, ca Bjartur, care ticluia versuri neştiut de nimeni şi uimea pe toată lumea cînd le recita musafirilor.

Şi deodată puhoiul nestăvilit de vorbe al sărmanei femei se revărsă asupra marii gospodării libere, unde fiecare îşi vedea de treabă. Trecu peste smîrcuri cu traista pe spate, sporovăind, şi sporovăi fără încetare cît fu ziua de lungă, pînă ce se dezbrăcă şi se urcă tot sporovăind în patul ei, aşezat alături de al bunicii şi al micului Nonni. Vorba ei picura peste zilele ce treceau ca un şuvoi pe care nimic nu îl putea opri. Îşi vorbea singură pe cînd strîngea fînul cu grebla la deal, şi băieţii se apropiau furiş de ea s-o asculte: vorbea despre daraverile parohiei, despre muncile cîmpului şi treburile fiecăruia, cerceta paternităţile şi adulterele, ponegrea pînă şi pe ţăranii bogaţi care-şi lăsau oile să moară de foame, înfiera pe vrednicii cetăţeni ai obştii ca pe nişte hoţi, ba chiar îi încondeia pe sameş, pe pastor şi chiar pe ispravnic, şi înjura stăpînirea şi totdeauna avea dreptate, pentru că potrivnicii erau la mare depărtare. Dădea drumul unui şuvoi nesfîrşit de blesteme, plîngîndu-se cel mai mult de ceea ce ea numea „revoltătoarea tiranie a oamenilor“. Această tiranie a oamenilor era un spin atît de dureros în carnea ei, încît fie că vorbea singură, fie că le vorbea altora, sau căţelei, sau oilor care treceau întîmplător prin faţa coasei, sau neştiutoarelor păsări ale văzduhului, toate spusele ei, treză fiind sau în somn, se învîrteau în jurul acestui unic miez. Trăia într-o neîncetată răscoală împotriva acestei nesuferite asupriri, dar fără nici o nădejde de mai bine, şi din pricina asta avea ceva iute, arţăgos şi răzbunător în privire, ceva care-ţi amintea de ochii unei dihănii rele pe care ai văzut-o în vis, nedesluşit, fără nici o formă, dar groaznică dacă-ţi sta în preajmă. Bunica întorcea spatele ei cocoşat acestui furtuni neîncetate şi se retrăgea chiar mai adînc în tăcerea de pustie a sufletului ei îm-

bătrînit. Ici-colo mama găsea nimerit să emită, foarte înţelegătoare, cîte o exclamaţie fără sens precis. Helgi îşi îngusta ochii într-un rînjet răutăcios, şi uneori îi ascundea fusta noaptea sau îi vîra o pietricică în fiertură. Bjartur, care avusese şi el parte de multe înţepături bîlbîite de ea, nu se înjosea niciodată să răspundă unei blestemate de bătrîne cicălitoare ca ea, aşa că faţa lui arăta numai dispreţ oricînd o întîlnea, şi Gvendur urma în asta, ca şi în toate celelalte lucruri, pilda tatălui. Doar micul Nonni asculta cu ochii mari tot ce spunea bătrîna, încercînd să găsească vreo legătură în toate astea. Deseori stătea chiar în faţa ei, să cerceteze mai bine cum îi lucra limba, şi se minuna de repeziciunea şi de belşugul de cuvinte întrebuinţat. Cînd îi vorbea lui Nonni, nu făcea vreo deosebire între el şi un om mare şi nu-şi schimba nici graiul şi nici subiectul ca să i se potrivească ; îl socotea bărbat.

„Şi odată ca niciodată, pe un viscol cumplit, în toiul iernii, o regină stătea la fereastră, în palatul ei, şi cosea..." Era într-o noapte tocmai înainte de cositul fînului. Şi Asta-Sollilja stătea în faţa casei, privind păşunea din jurul gospodăriei şi citind. Citi cartea din scoarţă în scoarţă, acolo, în ogradă, şi cînd isprăvi, puţin după miezul nopţii, o luă iar de la capăt. Cînd o sfîrşi a doua oară, soarele răsărea. Stătu multă vreme uitîndu-se ţintă spre miazăzi, peste smîrcuri, şi prefirîndu-şi iarăşi în gînd povestea. Tot mereu păşea pe urmele Albei-ca-Zăpada, trecînd peste cei şapte munţi, şi-şi găsea adăpost în casa piticilor după ce fusese scăpată de la moarte de un bucătar. În cele din urmă, după ce avusese de suferit toată răutatea lumii, feciorul de împărat veni şi o luă acasă, în împărăţia lui, într-un sicriu de sticlă. Atît de adînc împărtăşea bucuria şi tristeţea, fericirea şi necazurile micuţei Albe-ca-Zăpada, încît îi zvîcnea pieptul şi ochii îi erau plini de lacrimi ; dar nu era simţămîntul amar, nimicitor al unuia care suferă pentru ceea ce i-ar fi făcut lui nişte oameni răi, ci mai degrabă emoţia cuiva care-i gata să trăiască şi să moară pentru tot ce este bun în viaţă. Atît de vie era povestea, încît printre lacrimi, îl vedea pe feciorul de împărat în carne şi oase. Se vedea zăcînd în sicriul de cleştar şi îi vedea pe oamenii împăratului care o duceau ; şi cum s-au împiedicat şi cum i-a sărit mărul din gît ; şi se ridică

în sus, se priviră, îşi zîmbiră, ca şi cum s-ar fi cunoscut de totdeauna, şi el o făcu împărăteasă, după toate cîte avusese de suferit din ziua în care se născuse. Era întîia oară că sufletul ei se afla prins de vraja poeziei care ne arată soarta omului cu atîta adevăr şi duioşie şi cu atîta dragoste de bine, încît noi înşine ne facem mai buni şi înţelegem viaţa mai bine decît înainte şi credem şi nădăjduim că în viaţă binele va învinge întotdeauna.

Bjartur nu-şi schimbă deprinderile lui de ţăran muncitor, ci se scula tot înaintea zorilor, aşa cum făcuse şi pînă atunci. Îndată după el, ieşeau la lucru muncitoarele mai vîrstnice, Finna şi Frida, care lucrau o bună bucată de vreme pe stomacul gol. Bunica se căznea cu focul, apoi trezea copiii, cărora li se îngăduia să doarmă pînă se încălzea cafeaua. Pentru ea, sarcina de a-i trezi era la fel de grea vara ca şi iarna, nici că se putea închipui ceva asemănător. Cînd nu răspundeau chemărilor, încerca să-i tragă cu sila, dar era ca şi cum ar fi tras de un elastic; cînd le dădea drumul din strînsoarea ei fără vlagă, copiii dormeau mai departe, cu pleoapele grele ca tristeţea. Chiar după ce izbutiseră să coboare din pat şi se căzneau să-şi tragă ciorapii, tot li se închideau ochii şi îşi pierdeau echilibrul şi se prăbuşeau înapoi pe pat. Bunica trebuia să-i croiască, adesea, cu o cîrpă udă ca să-i facă să deschidă acele pleoape ciudate. Şi în fiecare dimineaţă ajungea din nou la încheierea că nu sînt buni de nimic.

Şi cînd, în cele din urmă, erau în picioare, adesea se simţeau atît de rău, încît nu puteau să înghită nici cafeaua şi nici felia de pîine: înainte de a fi lucrat vreun ceas, bunătăţile nu aveau nici un farmec pentru ei. Se tîrau înspre smîrcuri, ducînd puţină cafea într-o sticlă pentru cei mari, clătinîndu-se ca oile ameţite despre care se spun atîtea, cu picioarele încă amorţite, ţepene de la genunchi, uneori chiar cu furnicături, trupurile lor tînjind pătimaş după mai multă odihnă. Era minunat să te prăbuşeşti printre cocoaşele înierbate. Nimeni nu-i putea împiedica să cadă şi nu le păsa dacă se udau sau dacă trebuiau îndată să-şi adune puterile, căznindu-se să se ridice; căderea era aşa de minunată, o clipă aveau parte de îmbrăţişarea fericită a odihnei. Se simţeau atît de rău, încît frunţile le erau brobonate de o sudoare rece; uneori stăteau

aplecați peste smîrcuri și vărsau, în timp ce sudoarea se răcea tot mai mult, ca o apă înghețată, pe frunțile și pe tîmplele lor, în plină vară. Cafeaua care se întorcea pe gît nu mai era dulce, ci amară, și după aceea li se umplea gura cu un lichid necunoscut. Aveau adesea dureri de dinți de dimineață pînă tîrziu, uneori chiar toată ziua, și era de necrezut ce gust rău, în felurite feluri, simțeau în gură.

Băieților mai mari li se dădea cîte o coasă, micul Nonni însă trebuia să ajute la greblat, așa ca femeile să poată ține pasul cu cosașii. Pentru copii, ziua de lucru era de șaisprezece ore, întreruptă de două ori pentru masă și o dată ca să soarbă o gură de cafea, și, afară de asta, cîteva minute de odihnă sub cerul liber la nămiezi. Cînd cerul era senin, mintea, zburînd spre țărmuri îndepărtate, își găsea alinare în gîndul că anii ce vor veni vor aduce o viață mai liberă și împrejurări mai prielnice, visuri mîngîiate de soare, care au fost întotdeauna răsfățul robilor; dar, din nefericire, vara aceasta au fost într-adevăr puține prilejuri ca visătorii cu grebla și cu coasa să poată hoinări în plină zi prin țara dorințelor, căci s-a întîmplat să fie o vară ploioasă, și cine trudește ud pînă la piele pe pămîntul mlăștinos nu mai e în stare să uite realitatea înconjurătoare. Copiii aveau tot atît de puține lucruri de îmbrăcat pe ploaie cît și pentru duminică, purtînd cel mult un tricou zdrențuit și o cămașă de in sau de stambă subțire; în aceste vremuri grele abia dacă poți țese sau împleti din lînă rufăria cea neapărat trebuincioasă. Bjartur avea o scurtă de piele pe care o folosea în zilele mai însemnate, precum și la adunarea oierilor și la răscol; era singurul veșmînt impermeabil din casă care merita un nume atît de măreț. Și cu toate că niciodată nu și-l pusese la muncă, pentru că era un simbol al libertății lui, dacă părea că ploaia va ține toată ziua, i-l dădea uneori Astei-Sollilja. Asta-Sollilja îl lua și se uita la el fără să-și ridice fruntea. Nimic altceva. Ciudat lucru, bătrîna Frida, cu toate că trăia din mila obștii, avea și ea o pelerină veche din lînă groasă, țesută în casă, și mai avea pe lîngă asta și o coș-cogea fustă din pînză groasă de vele. Și ploaia nesfîrșită a acestei veri nemiloase răpăia peste cei trei mici muncitori ai smîrcurilor, neocrotiți nici într-un fel, și peste femeia

care în fiecare iarnă îşi petrecea şaisprezece săptămîni în pat, muindu-le zdrenţele pînă la ultimul firicel, prefăcînd apărătoarea de cap într-o cocă moale şi fleşcăită şi scurgîndu-se pe ceafă şi pe faţă în şiroaie boite după culoarea pălăriilor. Se scurgea în jos pe spinare şi peste piept. Stăteau astfel în bălţi şi mocirle, în apă şi noroi, cu norii groşi grămădiţi asupră-le fără sfîrşit, cu iarba udă şuierînd monoton sub custură. Coasa se făcea din ce în ce mai grea, ceasurile nu mai voiau să treacă, clipele păreau că se lipesc între ele, la fel de umede ca şi veşmintele lor, leoarcă de apă. Toiul verii: păsările tăceau, afară de culic, care luneca grăbit, ciripind un crîmpei din acea minunată, nesfîrşită poveste: „Hi, hi, hi, hi"; aceste păsări norocoase sînt aşa fel făcute că apa nu se lipeşte de penele lor moi şi dese. Răsunetul vorbelor bătrînei Frida se pierdea în ploaia grea, şi ore întregi copiii nu auzeau alt semn de viaţă decît ghiorţăielile stomacului, pentru că erau nu numai uzi leoarcă şi nespus de obosiţi, dar şi lihniţi de foame, şi nu aveau nici măcar speranţa alinătoare să poată sta împreună cu elfii.

Mare mai e tirania oamenilor!

— N-are prea mare însemnătate dacă m-o ucide afurisitul, căci, după cum poate să v-o spună însuşi Dumnezeu sau oricine altcineva, sînt mai dinainte osîndită să robesc pînă la moarte şi să trăiesc pe seama obştii. Dar în ciuda hoţilor, asupririi şi ucigaşilor, n-am ajuns niciodată să n-am ceva care să mă ferească de umezeală. Ascultă cuvintele mele, copile, şi să vezi dacă afurisitul ăsta de tiran la care robim nu va scoate şi sufletul din biata maică-ta mai înainte ca Dumnezeu să-i mai dăruiască o vară.

Aşa le vorbea Frida.

Şi drept este că, şi în toiul verii, mama lipsea adesea de la muncă din pricina bolii, cît despre copii, mucii verzui ce li se prelingeau din nări se amestecau cu rîuleţele de apă care le şiroiau pe faţă.

— Dar numai eu singură sînt de vină că-l las pe blestematul de sameş să mă arunce vară după vară la ţăranii ăştia păduchioşi. De cînd trăiesc n-am întîlnit oameni mai zgîrciţi: cafeaua lor a naibii să fiu dacă are un pic de culoare, şi zi de zi, orice s-ar întîmpla, tot peşte sărat putred, cînd nu-ţi dă cîrnat mucegăit, care te arde ca

focul cu vîlvătăi şi e potrocit ca iadul! Şi dacă le mai ceri o bucăţică de carne, duminica, Jesuspeter! vai, te judecă de parcă ai fi săvîrşit un omor!

Tirania oamenilor; aceste cuvinte erau ca nişte picături de apă, care, căzînd îndărătnic pe o piatră, o găureau puţin cîte puţin; şi aceste picături stăruiau, îndărătnic, căzînd fără întrerupere pe sufletele copiilor.

— Ca şi cum n-aş cunoaşte eu gunoiştea asta blestemată de mici proprietari, după ce le-am fost slugă şi roabă de două generaţii! Nu e întîia oară că-i văd jertfind şi puţina minte pe care o au oilor roase de gălbează. Dracul îl recunoşti întotdeauna după copită. Toţi vor să fie bogaţi; nu le lipseşte rîvna. Nu trăiesc din mila obştii, nu, ei sînt oameni slobozi. Independenţă din belşug! Dar unde e independenţa lor, pot să întreb? Nu e în cea mai mare parte în maţele oilor cînd le mor de foame, primăvara? Libertatea lor are tot atîta preţ ca şi viermii care se hrănesc din vecie şi pe vecie din sacul de piele şi oase căruia îi zic oaie! Şi arată-mi mie, băiete, unde le stă împărăţia? În cafeaua spălăcită şi în tot peştele împuţit de pe lumea asta şi din cea viitoare! Nu e de mirare că Kolumkilli suge măduva bieţilor drăcuşori cărora ei ar trebui să le poarte de grijă.

Multă vreme copiii ascultaseră această sporovăială nesfîrşită ca pe o năzbîtie caraghioasă, care, cu timpul, repetînd-o fără încetare, putea ajunge o pacoste de neîndurat. Cum spunea şi tatăl lor: oala goală şi săracul fac cea mai mare gălăgie. Căzuse ca un nou fel de pacoste peste gospodărie, un nou fel de cîntare, faţă de care nu li se cerea să arate respect; puteau chiar să se strîmbe duminica la ea. Copiii fuseseră supuşi încă de la naştere absolutei autorităţi a tatălui. Era în acelaşi timp stăpînul atotputernic al gospodăriei şi izvorul tuturor lucrurilor ce se petreceau acolo. În această mică lume, el era soarta neclintită, izvorul restriştilor, pe care nu-l puteau nici cerceta, nici trage la răspundere, căci tirania sa era mai presus de orice critică şi făcea cu neputinţă orice împotrivire faţă de măsurile luate de el. Cu toate astea, în sufletul băieţilor încolţeau de multă vreme porniri nedesluşite, o duşmănie fără cuvinte împotriva tatălui, şi mai ales din pricina suferinţelor îndelungate ce le îndura în fiecare iarnă maica

lor şi din pricina copiilor născuţi morţi pentru care, fără voie şi fără nici o scînteie de revoltă, socoteau că vina o purta tatăl lor. Dar cînd nici în ultima săptămînă din august nu văzură sfîrşitul ploii, veni o clipă cînd vorbăria Fridei nu mai putu fi privită ca nesuferita cicăleală a unei bătrîne sărace şi arţăgoase, pentru că era în ea ceva care le lua partea împotriva duşurilor reci, împotriva răpăitului neîncetat al ploii care încleia zdrenţele vechi pe pielea lor tînără şi îneca orice bucurie a sufletului, împotriva trudei deznădăjduite, istovitoare, de şaisprezece ore pe zi. Pentru ei era ceva cu totul nou ca nenorocirea şi robia să le fie urmărite pînă la izvorul din care se trăgeau. În această sporovăială fără şir a unei biete bătrîne se furişa un temei împotriva jugului care le zdrobea viaţa; era însăşi vocea dezrobirii, care, luînd această ciudată înfăţişare, îşi unea puterile cu mintea lor neştiutoare. În sfîrşit, veni o vreme cînd Helgi nu se mai veselea necăjind-o pe Frida sau strîmbîndu-se la ea duminicile, ci arăta şi mai puţină grabă ca înainte să asculte de poruncile tatălui şi începu să i se strîmbe în faţă tot atît de des cum o făcea înainte în spatele lui. Micul Nonni spuse răspicat la păşune: „Mama zace bolnavă în pat astăzi pentru că tata nu vrea să-i dea o haină".

Nu era oare nici o oază în deşertul acestor zile? Ba da, zilele aveau şi ele oazele lor; răstimpul meselor, peştele sărat, fiertura de ovăz şi caltaboşii acri. Ele erau singura bucurie a vieţii, căci vaca nu fătase încă. Prima rază de speranţă a zilei se ivea în clipa cînd tatăl o chema pe Asta-Sollilja şi-i dădea mult aşteptata poruncă, să meargă acasă să fiarbă peştele. La început li se părea că oricît ar aştepta, clipa aceasta nu va sosi niciodată, dar cu timpul băieţii descoperiră cum, cu cît se uitau mai des la tatăl lor ca să-i amintească, plini de nerăbdare, cu atît mai mult întîrzia s-o cheme pe Asta-Sollilja.

În sfîrşit, Asta-Sollilja pleca spre casă să fiarbă peştele. Paşii îi erau mai uşori ca totdeauna, căci şi ea aştepta de mult clipa cînd taică-său va găsi potrivit să-i spună că poate să-şi lase grebla, în toiul luptei crîncene din fiece zi, şi să plece acasă să vadă de foc. De cum începea să ardă focul, îşi scotea lucrurile ude şi le usca lîngă plită. Uneori spărgea o bucăţică de zahăr între dinţi, să-şi în-

dulcească gura, şi după ce punea peştele în oală, se aşeza în faţa sobei şi se încălzea.

Bunică-sa, îndeletnicindu-se cu undrelele, îşi mormăia cîntările fără a ridica privirea. Fata nu-l cunoştea însă pe Dumnezeu şi nici firea lui, dar se bucura din plin de aceste clipe sub acoperişul colibei, de liniştea lor, de blînda tihnă a zilelor din toiul verii — oboseala, iarba udă, băltoacele şi nămolul, totul era dat uitării pentru moment. Cu încetul, terciul începea să clocotească şi să fiarbă, şi mirosul peştelui sărat umplea încăperea ; în faţa ei ardea focul. Dar pe păşune băieţii nu mai coseau, muşchii lor îşi pierduseră de mult puterea ; îndobitociţi cu totul, abia băteau iarba udă cu coascle, făcînd să ţîşnească apa, tăind doar cîte o felie de clisă, sau cîteva paie frînte. „Asta-Sollilja pesemne a adormit şi ne-a uitat de tot", îşi zicea. Era o privelişte plină de încîntare cînd în sfîrşit o zăreau ducînd oala cu merinde la marginea rîului.

Prînzul la păşune era ca orice adevărată bucurie ; mai dulce în aşteptare. Peştele sărat şi pîinea de secară, fiertura subţire şi caltaboşii acri, ploaia nesfîrşită care se revărsa peste mîncare, în timp ce înfulecau, alcătuiau o masă cum nici că se putea mai austeră. Peştele mirosea cumplit în ploaie, şi ceasuri întregi după aceea mirosul stăruia în nări, în haine, pe mîini. Niciodată nu aveau copiii atîta poftă de mîncare ca atunci cînd se sculau de la prînzul lor de sub claia de fîn.

Oricum ar fi fost vremea, Bjartur întotdeauna îi părăsea pe ceilalţi cînd se sfîrşea masa. Se culca pe o mînă de fîn, cu pălăria pe faţă, şi adormea pe loc. Dacă se mişca în somn, se rostogolea de pe paie uneori într-o băltoacă şi se trezea îndată, ceea ce îi făcea multă plăcere. Credea că e bine ca omul să doarmă patru minute în timpul zilei, şi întotdeauna se supăra dacă dormea mai mult. Femeile, după ce isprăveau de mîncat, se adăposteau sub claie. Atunci începea tremuriciul, căci stăteau pe iarbă udă, şi se sculau cu mîinile amorţite şi furnicături în picioare şi mergeau să-şi caute greblele. Şi dacă Bjartur le auzea plîngîndu-se de umezeală, le răspundea că „numai nişte prăpădiţi fără vlagă stau să se uite dacă nu cumva i-a udat ploaia". Nu putea pricepe de ce s-au mai născut pe lume astfel de oameni.

— Nu e decît o toană afurisită să vrei să fii uscat, spunea el. Eu am fost ud mai mult de jumătate din viaţă, şi niciodată nu mi-a dăunat cu nimic.

33. Întîmplări de seamă

Într-o seară, cînd cositul fînului era aproape pe sfîrşite, cînd tocmai cădea amurgul, căci zilele se scurtau repede, uitîndu-se în sus, ce să vadă ? Un om cu un cal de povară croindu-şi drum prin mărăciniş către şesurile ce se întindeau dincolo de lac. Asemenea ciudată călătorie nu putea face decît un străin, şi, pe deasupra, un om sucit la cap. Sau poate vreun surghiun ? Ce urmărea omul ăsta, dînd tîrcoale pămîntului altora ? Poate era un elf. În orice caz, nu putea fi om întreg la minte. Chiar şi Bjartur se opri din lucru şi se aplecă pe coasă, urmărind cu ochii omul care dispreţuia drumul bătut. Ce căuta oare ? Privea şesul de lîngă lac, cerceta lacul, aerul. Era oare vreun învăţat străin ? Sau vreun negustor de pămînt din Reykjavik ? Umbla cumva să cumpere ceva ? Pămîntul altora ? În sfîrşit, omul îşi luă desagii de pe spinarea calului şi îi lăsă să cadă în mocirlă pe celălalt mal al lacului. Ce naiba ? Apoi înconjură lacul şi veni spre ei. Rămaseră în loc, privindu-l şi uitîndu-şi de muncă. Ghicitoare. Mister. Ce poate fi mai atrăgător decît un străin în mijlocul priveliştii pustii ? Copiii uitară chiar şi crunta oboseală a ceasului al cincisprezecelea.

Nu părea să semene de loc cu alţi oameni. Era cu capul gol şi purta o cămaşă cafenie şi un tricou fără mîneci ; ars de soare, subţiratic, proaspăt ras, puţin adus din spate, cu trăsături gingaşe şi ochi pătrunzători, ca orice străin.

— Bună seara !

— Bună seara, îi răspunseră cu grijă.

— Sînteţi de la Sumarhus ? întrebă musafirul, înaintînd spre ei.

— Depinde cum priveşti lucrurile, îi întoarse Bjartur, supărat oarecum, înaintînd vreo doi paşi spre musafir şi

pregătindu-şi coasa. Eu întotdeauna am socotit că e pămîntul meu, oricine ai fi dumneata. Şi nu pot înţelege de ce cutreieri pe pămîntul altora!

Străinul nu-i întinse mîna, cum se obişnuieşte, ci se opri la cîţiva paşi şi privi împrejur, în amurg; îşi scoase gînditor pipa şi tutunul.

— O vale încîntătoare, remarcă el. Mai încîntătoare decît toate cîte le-am văzut.

— Încîntătoare? repetă Bjartur. Hm, depinde dacă alegem ceva din fînul ăsta. Nu cumva ăi fi trimis aici de careva?

Trimis? Nu, nu fusese trimis de nimeni, se gîndise însă că locul fiind atît de încîntător, ar putea cere voie să-şi ridice cortul acolo, pe celălalt mal al lacului.

— Pămîntul ăsta, zise Bjartur, pămîntul ăsta se întinde la miazăzi spre mlaştinile de colo, şi sus, pînă la vîrful muntelui, spre miazănoapte; la apus, pînă la mijlocul lanţului de dealuri, iar la răsărit, chiar pînă la Moldbrekkur. Toată această cîmpie îmi aparţine.

Musafirul spuse ceva neînţeles despre toată această întindere care ar fi ca un parc.

— O fi parc sau n-o fi, răspunse Bjartur, e totuşi proprietatea mea, şi n-aş putea zice că-mi place ca străinii să-şi vîre nasul pe-aici. Sînt mai bine de treisprezece ani de cînd am ridicat casa asta din dărîmături, iar cît despre cei din Raudsmyri, nu le datorez nici un ban. Mi s-a spus la început că era un strigoi aici, dar mie nu mi-e frică nici de strigoi şi nici de oameni. Am oi bune.

Musafirul înţelese şi dădu din cap:

— Iniţiativă particulară.

— Nu ştiu, zise Bjartur, şi nici nu mă laud. Ştiu numai că nu stau mai rău decît cei mai mulţi dintre oamenii din partea locului, şi dacă se poate, chiar ceva mai bine, căci nu m-am ferit să intru în datorii, ceea ce am izbutit uşor, căutînd într-una să ţin trîntorii departe de fînul meu, pînă iarna trecută, cînd, dintr-un anumit loc, mi s-a dat o vită cu sila. Firește că nu mă socot pe aceeaşi treaptă cu oamenii de seamă, afară doar că sînt şi eu un om de seamă pentru mine însumi, şi de aceea nu îngădui nici un amestec în treburile mele şi nu doresc să fiu tovarăşul nimănui.

Dar musafirul îl lămuri la iuţeală că prin „iniţiativă particulară“ el desigur că nu voise să spună că toţi ţăranii ar trebui să ajungă proprietari de moşii sau bogătaşi ; şi că, în orice caz, lui nu prea îi plăcea să aibă de-a face cu marii agricultori, voia mai bine să-şi vadă bănuţii trecînd în mîna micilor proprietari.

Bjartur trase îndată concluzia că trebuie să fie vreun om cu cine ştie ce chiţibuşuri noi în capul lui şi-i spuse verde că e hotărît să nu aibă de-a face cu nimeni decît cu negustorul său ; acesta îi ajutase pe mulţi la timpul lui, şi cu toate că Jon din Myri întemeiază cooperative de consum şi făgăduieşte beneficii cînd vremurile vor fi mai bune, „cred că beneficiul de care vorbeşte va fi foarte gros acolo de unde va muşca el, cu cei trei sute şi cincizeci de miei ai săi în fiecare toamnă, şi foarte subţire pentru noi, cei care n-avem de vînzare decît treizeci sau patruzeci. Şi anii răi ? Dacă întreaga şandrama se năruie, cred că tot noi o să plătim oalele sparte ; dar nu numai ale noastre, ci şi pe ale lor, fir-ar ei să fie !... Aşadar, prietene, întrucît priveşte afacerile...“

Călătorul se grăbi să-l încredinţeze pe Bjartur că nici nu i-a trecut prin gînd să sape buna înţelegere dintre ţărani şi negustor ; el era un ins căruia îi plăcea să-şi încerce puşca sau undiţa cînd îşi petrecea vara la ţară, „şi cum am auzit că nu prea îţi baţi capul cu vînatul, mă întrebam dacă nu cumva mi-ai îngădui să încerc undiţa pe aici. Bineînţeles, contra plată.“

— Nu prea ai ce pescui aici, zise Bjartur. Oamenii cu scaun la cap n-au vreme de pierdut pentru plevuşca pe care ai s-o găseşti în lac, şi, oricum, ceea ce ai vîna în smîrcurile de aici, peşte sau păsări, nu ar fi de nici un folos oilor mele. Poate că le-ar prinde bine oilor marilor proprietari, sau chiar fiilor marilor proprietari. E fiul sameşului de la Utiraudsmyri, de pildă, ăla căruia acuma îi zic „administratorul“, care a fost crescut în religia persană şi a fost făcut directorul cooperativei înjghebate de el şi de tat-su — ăla nu putea să vadă nici o vieţuitoare fără ca să vrea să-i împrăştie creierii, lua-l-ar naiba ! ! !

Bătrîna Frida, nesocotită şi haină ca de obicei, dădu drumul la gură :

— Ian ascultă-i cum îşi bat joc de mai-marii lor afurisiţii ăştia de înmlăştinaţi care scarmănă pe oricine, şi rudele, şi străinii, şi morţii, şi viii ! Pe toţi, numai păduchii care mişună pe spinarea lor mucegăită nu şi-i scarmănă.

Musafirul pufăi fumul înspre ea fără să-şi dea prea bine seama ce ar trebui să spună.

— O, nu-ţi bate capul cu ce toarnă aia de colo. Nu e decît o bătrînă săracă, din alea afurisite, şi nu e întîia oară c-o ia gura pe dinainte, zise Bjartur, ca să lămurească orice neînţelegere.

După asta, străinul se simţi slobod să-şi reînnoiască cererea.

— Bine, încuviinţă în cele din urmă proprietarul. Dacă nu învîrteşti afaceri şi nu eşti trimis aici de nici o firmă, nu văd de ce n-ai putea să-ţi ridici cortul o noapte sau două, dacă nu-mi calci prea mult pe iarbă. Dar nu primesc nici un speculant pe pămîntul meu. Şi nici un membru al nici unei firme sau asociaţii. După mine, asociaţiile duc oamenii de rîpă. Şi pămîntul meu nici într-un caz nu e de vînzare. Cu bani gheaţă, şi mai puţin ! Eu şi cu toţi ai mei locuim aici cu oile noastre în pace şi tihnă, şi avem de toate din belşug atîta vreme cît oile noastre au şi ele din toate. Numai ploaia asta afurisită de-ar înceta odată să mai ţîrîie !

Cînd străinul izbuti, în sfîrşit, să-l încredinţeze pe Bjartur că nu era nici speculant şi nici membru al vreunei asociaţii, se netezi şi calea pentru o învoială. Nu era decît un om oarecare, venit de la miazăzi, aşa cum vezi adesea vara un om în vacanţă, într-un surghiun voit. Cineva îi spusese că aici se putea găsi vînat din belşug ; uitase numele celui ce-l îndrumase. Ar dori să stea vreo cîteva zile, nu-i lipsea nimic, avea de toate. Ca dovadă, scoase portofelul său doldora de bancnote, bani adevăraţi în pachet ; cei din sud se învoiesc bine cu băncile ; ziceau unii chiar că ar folosi hîrtiile la closet. În ciuda disprețului lui Bjartur pentru bani, vederea lor îi făcu o anumită impresie. Vru să-i ajute omului să-şi ridice cortul, dar musafirul refuză, mulţumindu-i, spunînd că putea să facă totul singur. Îşi luă rămas bun cu cîteva spuse din vîrful buzelor, ca şi la venire, lăsînd în urma lui o aromă mi-

nunată şi un nor de fum albăstrui, care plutea peste păşune în liniştea serii. Vorbise atît de puţin, fusese atît de repezit în salutul său şi arătase atîţia bani, încît închipuirea putea lucra fără frîu, învîrtindu-se în jurul unui astfel de om, un om mare, bine îmbrăcat, distant, feciorul de împărat din basme, ajuns acuma vecinul oamenilor de la Sumarhus. Apropierea lui era ca balsamul unei duminici în mijlocul săptămînii, ca seninul după ploaie, ca o pată de culoare în cenuşiul zilelor, era o hrană gîndului cînd n-ai chef de nimic, o înviorare în lipsa de bucurii a vieţii. În noaptea aceea, Asta-Sollilja visă într-una că-i ieşise mărul din gît.

Apoi, în ziua următoare fătă vaca, şi astfel, în numai douăzeci şi patru de ore, se petrecură două întîmplări minunate acolo în pustie.

Vaca, sărmana, suferise cumplit în aceste ultime săptămîni, şi Finna, care ştia ce înseamnă asta, nu mai avea încredere în nimeni să o scoată dimineaţa şi să o aducă noaptea acasă. Nimeni nu se purta cu destulă blîndeţe cu ea, nimeni nu avea răbdare să aştepte pînă ce se hotăra să iasă pe uşa îngustă a grajdului, atingînd canatul cu pîntecele, în amîndouă părţile. Niciodată nu i-ar fi trecut prin minte Finnei să bată făptura asta care se căzneа să meargă, înotînd pînă la glezne în noroiul din faţa gospodăriei. Bukolla se oprea la fiecare pas, pufnind şi împotrivindu-se, dar întorcîndu-şi mereu privirea spre femeie, dînd din urechi şi mugind. Se despărţeau de obicei sus, în groapa de lîngă pîrîu, şi femeie îi mîngîia grumazul, „şi în curînd o s-avem un viţeluş cu un cap rotund şi cu picioare slabe, lungi şi stîngace, şi trag nădejde c-o să ne meargă bine şi ai să mă vezi din nou diseară; şi ne vom odihni şi ne vom gîndi una la alta."

Apoi Finna se ducea acasă, şi vaca începea să smulgă iarba, cu zgomot, cu nările umflate lacom de plăcere, căci numai de-a lungul pîraielor iarba era bogată şi zemoasă.

Dar în seara asta Finna nu-şi găsi vaca în locul ei obişnuit şi i se păru cam ciudat, căci vaca nu prea se arăta dornică să hoinărească acum, de cînd aştepta să fete, şi de multă vreme nu mai încercase să fugă. Finna cutrieră de pe o movilă pe alta, mai departe şi mai departe,

înspre poalele muntelui, strigînd-o : „Bukolla dragă!“ În cele din urmă, vaca îi răspunse din văgăuna ierboasă a unei rîpe ; dădu încă o dată răspuns mugind, şi astfel o putu găsi. Fătase. Femeia înţelese îndată.

Finnei i-a fost mult mai greu s-o mîne ca de obicei. Nu voia să asculte de ea şi trebuia îmboldită într-una ; dădea tîrcoale viţelului, mirosindu-l şi lingîndu-l şi mugind încet la fiece pas ; nici nu-i păsa de altcineva. Finna însă o înţelegea. Cînd ai un viţel, viţelul se aşază de-a curmezişul între mamă şi ceea ce a iubit mai mult înainte. Ca orice mamă fericită, era pusă pe ceartă, lucrul se vedea în toate apucăturile ei, care înlocuiseră blîndeţea şi cuviinţa de mai înainte. Părea că toate visele acestei vietăţi se înfăptuiseră într-o singură zi, părea că nu mai are nevoie de nimic altceva ; prietenia celorlalţi ajunsese o deşertăciune. Trecu un lung răstimp pînă cînd, cu linguşeli şi dezmierdări, femeia izbuti s-o ducă la grajd.

Toată lumea, afară de Bjartur, aştepta în ogradă să primească vaca şi viţelul nou născut. Copiii lăsaseră lucrul la cîmp ca să-i întîmpine şi să vadă viţelul cu pete cenuşii. Vaca îşi vădea soiul. Era un mic tăuraş, şi Asta-Sollilja îl sărută, în chip de bun venit, şi vaca privi la ei, mugind din fundul gîtlejului. Oricît de proastă era, căţeaua nu încercă să se repeadă la coapsele vacii astă-seară ; nici măcar nu lătră la ea în noaptea aceea, ci se trăgea la o parte, cu coada între picioare, cuviincioasă, de cîte ori părea că vrea să se repeadă, şi privea de departe, cu mare sfială, la noile ei rubedenii. Bătrîna bunică se tîrî şi ea pe lîngă zid, sprijinindu-se într-o coasă ruptă, ca să mîngîie viţelul şi vaca. Chiar şi bătrîna Frida avea inima mai caldă ca de obicei.

— Domnul să blagoslovească bietul dobitoc ! spuse ea. Jesuspeter !

Atunci ieşi Bjartur din casă şi zise :

— Aşa-a ! Mai bine-am pregăti cuţitul.

— Aşa şi gîndeam : ucigaşul sîngeros ! izbucni bătrîna Frida.

Dar soaţa lui Bjartur îl privi numai, rugător, şi spuse în şoaptă, trecînd pe lîngă el, în faţa casei :

— Dragă Bjartur...

Aşa că vaca fu legată în staulul ei, cu viţelul alături. Doar seara tîrziu, cînd toţi se culcară şi femeile vorbeau cu bucurie şi evlavie despre viţel şi despre naştere, cînd toată lumea era atît de veselă de ivirea fiinţei noi în gospodărie şi plină de recunoştinţă că totul mersese atît de uşor, cînd toţi luau parte cît mai de-aproape la fericirea vacii, abia atunci Bjartur îşi reluă şirul vorbei de unde-l lăsase :

— Păcat că n-am timp să-i duc hoitul devale la Fjord decît la sfîrşitul săptămînii.

În ziua următoare avură brînză din coraslă.

Zilele care urmară fură zile mari. N-aveai decît să te uiţi la făptura aceea care fusese odată atît de singuratică şi să vezi cît de sprinten îi era pasul acum, cînd, tropotind, străbătea păşunea, cu viţelul jucîndu-se ameţit pe lîngă ea — nu mai avea nevoie nici de îmbărbătare, nici de mîngîieri. Căuta să se depărteze de copii cît mai iute, căci prinseseră dragoste de tăuraş şi nu mai isprăveau cu mîngîiatul. Fără nici o grijă, hoinărea, cu feciorul ei, departe pe coasta muntelui şi aproape că se pierdea, ea, care mai înainte căuta adăpostul şi ocrotirea femeii ; acum nu mai avea nimic de-a face cu oamenii : era slobodă. Cînd Finna venea s-o aducă seara acasă, se uita la ea ca şi cum s-ar fi întrebat ce treabă avea cu dînsa, dar Finna nu se simţea jignită de o astfel de purtare, căci cunoştea fericirea mamei şi cum te înalţă cu mîndrie peste întreaga omenire şi face ca totul să-ţi pară lipsit de orice însemnătate. Da, atît de bine îi înţelegea mulţumirea, că, deşi vaca îi dădea aşa de puţin lapte seara, nu cuteza să o spună nimănui, de teamă ca Bjartur să nu dea poruncă să fie închis viţelul în timpul zilei ; nu putea să îndure gîndul că vaca ar pierde bucuria de a-şi avea fiul cu ea la păşune în toate zilele, după ce fusese, sărmana, singuratică atîta amar de vreme.

Duminică dimineaţa. De obicei stăteau tîrziu în pat duminică, uneori chiar pînă la 9, cu toţii, afară de Bjartur, pentru care zilele erau toate la fel şi care de obicei putea fi auzit meşterind ceva duminica dimineaţa, reparînd vreo unealtă sau altceva, bietul om. În dimineaţa asta anume

își vîrî capul prin chepeng și întrebă dacă toată lumea a murit sau nu.

— Tirania asta se va întinde acum și asupra duminicii ? întrebă Frida pe un ton acru.

— Măruntaiele vițelului sînt în fața casei, zise el. Vă las să hotărîți dacă le lăsați să se spele în noroiul ploii ăsteia afurisite. Eu mă duc devale la Fjord cu stîrvul.

În ziua aceea nevasta de la Sumarhus nu se crezu îndestul în puterile ei ca să se ridice din pat ; zăcea acolo, cu fața la perete — nu se simțea bine. Se sculă bătrîna Hallbera, apoi bătrîna Frida și copiii. Cînd coborîră, măruntaiele aburinde ale vițelului zăceau într-o troacă în fața casei, dar Bjartur de mult plecase peste smîrcuri, călare pe bătrîna Blesi, ducînd carne de viței pentru cuptorul negustorului.

— În felul ăsta o să vă omoare pe toți ! spuse Frida, și apoi ocărî, în timp ce pregătea măruntaiele.

Și copiii stăteau în fața casei cu degetele în gură și priveau ; și ascultau.

Vițelușul Bukollei... toți își aminteau privirea din ochii lui ; căci avusese și el o privire în ochi, ca și alți prunci. Se uitase la Nonni, se uitase la Helgi, se uitase la toți. Nu mai tîrziu decît ieri sărise prin ogradă ridicîndu-se pe picioarele dinainte, apoi pe picioarele dinapoi, cu amîndouă o dată, într-un joc pe care-l născocise el. Și capul îi era rotund ca o minge, vițeluții sînt întotdeauna așa. Asta-Sollilja spunea că era bălțat în trei culori. Hoinărise pe coasta muntelui și adulmecase cimbrul sălbatic ; cînd ploua, se adăpostea lîngă maică-sa. A fost o duminică neagră. Vaca mugea într-una în grajdul ei, și cînd încercară să o mîne la pășune, se întoarse îndată, mugind în ogradă ; stătu în prag și mugi. Muntele răsuna de mugetele ei, din ochii mari curgeau lacrimi mari, căci vacile plîng.

O săptămînă întreagă Finna nu se încumetă să se uite la vacă. Bătrîna Frida trebui să o mulgă. Nimeni pe lume nu e atît de nemilos ca omul. Cum putem găsi vreo îndreptățire, mai ales față de animalele din jurul nostru ? Dar zilele dintîi sînt întotdeauna cele mai rele, și este o alinare mare la gîndul că timpul șterge totul, crimele și mîhnirea la fel ca și dragostea.

34. Oaspetele

Ploua într-una.

În timp ce gătea mîncarea, Asta-Sollilja își scoase veșmintele ude și le puse la uscat pe plita încinsă. Un abur se ridica din ele, în timp ce dînsa, în picioarele goale, într-o cămașă zdrențuită, tăia peștele felii, gata să-l bage în oală, bășicile tocmai începuseră să se ridice, cînd deodată auzi ceva mișcînd acolo jos: ușa se deschise, un pas se auzi în grajd, scara scîrțîi, chepengul se ridică, și un bărbat păși înăuntru pe podeaua de scînduri, privind în jurul lui. Purta o manta de pînză cenușie. Mantaua era lungă și trainică, prevăzută cu gulere, buzunare, găici și nasturi; nu exista ploaie să poată pătrunde printr-o astfel de haină. Purta cizme înalte, impermeabile. Ochii îi erau limpezi și buni. Spuse bună dimineața. Asta-Sollilja nu îndrăzni să-i răspundă; nu spuse nimic. De obicei dădea mîna în tăcere cînd cineva o saluta, dar omul ăsta nu îi întinsese mîna. Prima oară cînd îl văzuse, i se păruse subțirel și tînăr, dar acum, în odăița lor, cu coșcogea mantaua pe el, arăta atît de uriaș, încît se temu nu cumva să dea cu capul de tavan. Bătrîna nu răspunse nici ea la salut, însă se opri din împletit și încercă să-și ațintească asupra lui ochii slabi. Purta atîrnate de o frînghie cîteva lostrițe și niște rațe-sălbatice.

— Carne proaspătă, spuse el. O schimbare...

Dinții albi străluciră ca nestematele în fața oacheșă, bărbătească; glasul avea un accent straniu.

— Sola, spuse bunica încet, cu vocea ei joasă, stinsă, nu-i dai omului un scaun?

Dar Asta-Sollilja nu se încumeta să-i dea omului un scaun, cămașa îi era atît de hîdă, brațele atît de lungi, mîinile atît de mari, avea noroi pe picioare. Nu cuteza să se uite la el, nici chiar la culoarea frumoasă a lostrițelor pe care le adusese. Zdrențele care-i țineau loc de rufe zăceau acolo pe plită, privindu-l în față și aburind de umezeală. Își închipuia, desigur, că n-aveau destulă mîncare. Ce ar trebui să-i răspundă? Ce i-ar fi spus taică-său?

— Hai să aruncăm cîțiva pești în oală, spuse oaspetele, luînd cuțitul.

Avea mîini subțiri, bronzate, curate, fără bătături sau zgîrieturi, mîini care mînuiau cuțitul cu iscusință. Curăță peștele la iuțeală, punînd mărunțaiele într-o farfurie și peștele în oală.

— Straşnic pește! zise el, ridicîndu-l în sus ca să-l vadă bunica. Cel puțin trei funți, un pește straşnic!

— Ihî, făcu Hallbera, e foarte bun pentru cei care-l pot mînca. Dar ceea ce e carne pentru unul e otravă pentru altul. Și pește proaspăt, mai ales de apă dulce, e ceva ce nu pot mistui. N-am fost niciodată în stare să mănînc lucruri proaspete. Îmi iese o spuzeală. E prea tare.

— Asta nu poate fi adevărat, zise el. Mîncarea proaspătă e bună și pentru dumneata.

— Și de unde vine domnul? întrebă ea.

— De la Reykjavik, răspunse străinul.

— Da, bietul om... comentă bătrîna, cu toată compătimirea celor foarte vîrstnici pentru oricine locuiește într-o parte îndepărtată a țării.

Și Asta-Sollilja stătea și îl privea cum pregătește peștele. Mîinile îi erau atît de dibace, făceau atît de puține mișcări și atît de măsurate! Treaba părea că se face singură, și totuși cu o iuțeală minunată. Avea un surîs pe buze, și cu toate că nu zîmbea, era o plăcere să te uiți la el; un om bun. Umplu oala pînă la margine. Un om de seamă, nici vorbă, numai că nimeni nu trebuia să știe ce visa dînsa de cînd venise străinul în vale. El îi ceru sarea.

Odaia se umplu de mirosul peștelui proaspăt care da în fiert. Oaspetele își scoase pipa și, înainte de a o aprinde, îndesă bine tutunul. Fumul avea o mireasmă dulceagă de poiană, dar cu mult mai încîntătoare; în mirosul acela dulceag era parcă o altă lume, și aroma stărui chiar după ce oaspele s-a dus.

— Bună ziua la amîndouă, zise el și plecă.

Și plecat a fost. Închise ușa în urma lui. Grăbindu-se la fereastră, fata îl privi cum alerga prin ploaia repede în uriașa lui manta impermeabilă de pînză ceruită. Ploaia nu putea face nici un rău unui om ca el, cît de sprinten îi era pasul! Fata simți că i se învîrtește capul și inima îi bate între coaste. Stătu la fereastră pînă cînd i se potoliră zvîcnirile inimii și pînă ce ploaia o buimăci. Bătrîna își aminti deodată că voise să-l întrebe ceva fiindcă venea din

sud, dar mintea-i era așa de încleiată acum, că nu mai ținea minte nimic. „Rușine, Sola, nu puteai să-i dai bietului om barem o cafea ?“ Dar Asta-Sollilja nici n-auzea ce spunea bătrîna, fiindcă se simțea foarte caraghioasă așa desculță, cu brațele goale, cu cămașa veche și cu picioarele ei subțiri : o pocitanie !

— Rațe ! zise Bjartur în seara aceea, privind cu dispreț păsările lăsate de musafir. Nimeni nu s-a îngrășat vreodată din păsări. Afurisit să fie, cu darurile lui !

— Am putea încerca să le fierbem, își dădu cu părerea nevastă-sa.

— Am auzit că boierii mănîncă și carne de pasăre, grăi bătrîna Hallbera.

— Da, franțujii mănîncă și broaște ! pufni Bjartur. Și nici nu gustă măcar din rațe.

Totuși îl iertă pe străin și pentru pește și pentru păsări, și după gustarea de dimineață din duminica următoare, îl auziră spunînd :

— Frumos vă șade să înhățați darul din mîna străinului și să-i spuneți : „Mulțumesc“, ca o ceată de cerșetori. Dar ca să vă dea în gînd să-i trimiteți omului o picătură de lapte duminică dimineață, ar fi, desigur, prea mult pentru mintea voastră.

Urmarea a fost că Asta-Sollilja și micul Nonni fură trimiși să ducă o mică garniță cu lapte dincolo de lac. Fata își spălă mîinile și fața și-și pieptănă părul. Ochii ei, dintre care unul privea drept, celălalt cruciș, erau foarte mari, foarte negri. Încălță ghetele din piele de oaie și rochia răposatei maicii sale. O spălase după călătoria la oraș și o cîrpise pe unde se rupsese, însă fiind foarte ieșită de soare, nu mai era cîtuși de puțin frumoasă ; rămăsese o biată zdreanță. Dar, din fericire, bucuria sufletului o înflorise în aceste zece zile de cînd fătase vaca, după cum se vedea limpede după pielea ei rumenă.

Străbătură smîrcurile ținînd garnița între ei. Atît era de tulburată Asta-Sollilja, încît tot drumul nu scoase nici o vorbă. De trei zile, vremea era cînd și cînd destul de frumoasă. Deși răstimpurile acelea erau prea scurte ca să poată fi folosite, au fost totuși de-ajuns pentru strînsul fînului, care fu dus în mare grabă acasă. Soarele strălucea și azi, dar din strălucirea lui pierise acel albastru gingaș care

apare numai primăvara, şi iarba smîrcurilor începuse să îngălbenească. Ploierii începuseră să se strîngă în stoluri, dar becaţinele se ghemuiau jos în iarbă într-o tristă singurătate, parcă le-ar fi părut rău de tot ce se întîmplase. Îţi zburau la picioare cu un fîlfîit de aripi care te speria ; nu se auzea nici un cîntec, afară de cîntecul inimii...

În jurul cortului nu se vedea nici o mişcare şi, nepricepîndu-se să bată la uşa unei locuinţe ca asta, care n-avea nici uşă şi nici canat, se opriră nedumeriţi la cîţiva paşi. În sfîrşit, îşi luară inima în dinţi şi se uitară pe sub marginea cortului. Străinul ieşi atunci din sacul de dormit căptuşit cu blană, scoase capul pe uşa cortului şi clipi la ei cu ochi somnoroşi.

— Pe mine mă căutaţi ?

— Nu, spuse Asta-Sollilja şi, punînd garniţa jos în faţa cortului, apucă mîna fratelui şi o luă la goană.

— Hei, ia ascultaţi ! strigă în urma lor. Ce vreţi să fac eu cu asta ?

— E lapte, răspunse micul Nonni din fugă.

— Staţi ! răcni el.

Şi cum nu îndrăzniră să facă într-alt fel, se opriră în loc, privindu-l peste umăr, gata, ca nişte pui de căprioară, s-o zbughească din nou, la prima mişcare îndoielnică.

— Veniţi încoace ! îi îndemnă.

Dar nu cutezară cu nici un chip să se apropie ; stăteau acolo nemişcaţi, urmărindu-l cu privirea. Dînsul ridică binişor capacul garniţei şi bău puţin lapte, apoi îşi şterse gura cu dosul palmei şi scuipă.

— Am să vă dau nişte friptură, zise el.

Îl priviră încă un timp, apoi se aşezară amîndoi pe aceeaşi moviliţă, neştiind ce înseamnă „friptură", dar gata să aştepte. Musafirul, desculţ, numai în cămaşă şi pantaloni, se apucă să aducă nişte lucruri în faţa cortului, în timp ce ei urmăreau cu ochii măriţi fiece mişcare.

— Nu strică să veniţi mai aproape ! le strigă, fără să se uite la ei.

După ce au mai aşteptat puţin, prinseră un moment cînd era cu spatele la ei şi se furişară cîţiva paşi mai aproape. Le spuse că, dacă voiau, puteau să intre în cort, aşa că îl urmară în cort, întîi băiatul, apoi fata, şi stătură cu spinarea rezemată de stîlp. Niciodată nu trăiseră o asemenea

aventură ; tot cortul mirosea a tutun, a fructe şi briantină. Fata îi privea braţele de culoarea cafelei cu frişcă şi îl urmări cum aprinse primusul şi topi puţin unt în tigaie. Avea trei raţe gata curăţate, şi curînd mirosul untului prăjit se adăugă celorlalte mirosuri.

— Nu ştiţi nici un joc ? întrebă el, fără să-i privească.

— Nu, răspunseră.

— Nu ? spuse el. De ce nu ?

— Trebuie să facem mereu cîte ceva, zise micul Nonni, fără să-i lămurească gîndul său.

— De ce ? întrebă omul.

Nu ştiau.

— E o mare plăcere să joci cîte un joc, spuse el.

Erau nelămuriţi cui vorbea ; le vorbea lor, sau îşi vorbea lui însuşi, ori în general oamenilor din partea locului ? Obrajii fetei ardeau de teamă că se va uita la ea sau îi va adresa cuvîntul ei anume.

— De ce nu împuşcaţi cîte o pasăre ? întrebă el.

— Nu vrea tata, răspunse băiatul, fără a-şi aminti că taică-său şi-ar fi dat în vileag părerea asupra acestui subiect.

— Ce-aţi făcut cu raţele pe care vi le-am adus zilele trecute ?

— Le-am fiert.

— Le-aţi fiert ? Ar fi trebuit să le prăjiţi în unt.

— N-avem unt.

— De ce n-aveţi ?

— Tata nu vrea să cumpere un putinei.

— Tatăl vostru vrea vreodată şi el ceva ?

— Oi, răspunse băiatul.

Atunci, în sfîrşit, străinul se uită la copii, şi parcă abia acum băgă de seamă că stătea cu ei de vorbă şi, mai mult chiar, că spusele lor aveau un miez de adevăr. Păru cam uimit.

— Aşadar, vrea oi, zise el, punînd accentul pe „oi", ca şi cum nu putea să înţeleagă cuvîntul în sine.

Apoi întoarse păsările din tigaie, şi atunci văzură că partea de dedesubt se rumenise bine şi untul stropea şi sfîrîia pe cînd le întorcea şi un fum des umpluse cortul. „Aşadar, vrea oi", îşi spunea omul. Dădu din cap, tot pentru sine, şi cu toate că cei mici nu puteau pătrunde nemul-

ţumirea lui, simţeau că nu e prea bine să doreşti multe oi. Nonni hotărî să-i spună fratelui său Helgi că omul acesta de seamă nu părea să împărtăşească toate părerile tatălui lor.

Fata cercetă cu privirea totul — şi cingătoarea, şi degetele de la picioare, şi cămaşa lui făcută dintr-o ţesătură cafenie, deschisă la gît; nu cunoscuse încă pe nimeni ca el; de bună seamă, omul acesta putea face orice voia. Casa lui... cu ochii minţii vedea casa, frumoasă ca în vis, ca aceea de pe farfuria de prăjituri a mamei, dar nu, asta era cu neputinţă. De ce era cu neputinţă? Fiindcă în faţa casei aceleia stătea o fată. Casa lui se afla într-o pădure — ca şi casa din minunatul calendar pe care îl călcaseră oile în picioare şi-l murdăriseră cu noroi cînd se rostogolise pe scară acum doi ani — o casă singuratică în pădure. Locuia singur în ea. În casa lui erau odăi mai multe şi mai frumoase chiar decît la conacul de la Raudsmyri, avea şi o canapea, mai frumoasă decît canapeaua de la Raudsmyri, el era acela despre care scria în *Albă-ca-Zăpada*.

— Cum te cheamă? o întrebă el.

Inima fetei se opri.

— Asta-Sollilja! izbucni ea cu un glas plin de nelinişte.

— Asta şi mai cum? stărui străinul, dar fata nu mai cuteză să repete.

— Sollilja, răspunse micul Nonni.

— De necrezut! zise străinul, privind-o parcă ar fi vrut să se încredinţeze că era totuşi adevărat, în timp ce ea se gîndea cît de cumplit lucru este să fii împovărat cu un nume atît de anapoda.

Dar dînsul îi zîmbi şi o iertă şi o îmbărbătă; în ochii lui era ceva atît de bun, atît de bun! Atît de blînd! Într-o privire ca asta ai vrea să-ţi odihneşti sufletul în vecii vecilor. Întrezări acest lucru pentru prima oară şi, poate, şi pentru ultima oară uitîndu-se în ochii lui, şi-l privi drept în faţă şi înţelese. Şi asta a fost totul.

— Acum ştiu de ce este valea atît de minunată, spuse oaspetele.

Ea nu ştiu de fel ce să-i răspundă — valea asta atît de minunată? Săptămîni după aceea îşi tot frămînta mintea. Ce-a vrut să zică? Auzise deseori oamenii vorbind despre

o mînă minunată, despre un fir minunat, şi cel mai mult, despre oi minunate, dar despre valea asta ? Ei bine, valea nu era altceva decît o mlaştină, nişte smîrcuri, unde stăteai pînă la glezne în băltoacele dintre movile şi chiar mai adînc în bălţi, un lac stătător, în care se zvonea că locuieşte un duh rău, şi colea o mică gospodărie, cocoţată pe coasta unui munte cu culmea încinsă de stînci, arareori luminate de soare. Privi valea din jurul ei, privi smîrcurile, mlaştina rea, unde în tot timpul verii, udă leoarcă şi nefericită, întorsese fînul jilav, unde zilele nu păreau să fi avut nici dimineţi, nici seri pe care să le poţi aştepta, şi acum valea asta era minunată ! „Acum ştiu de ce este valea atît de minunată." De ce oare ? Nu, nu pentru că dînsa se numea Asta-Sollilja. Dacă era minunată, se datora faptului că în valea asta păşise un om minunat.

Raţele se prăjeau.

— Să mergem afară, le zise.

Se aşezară pe malul lacului. Era aproape ora 3, în vale adia un vînticel văratic şi cald. Străinul se culcă pe iarbă cu ochii la cer, iar ei priveau ţintă la el, la degetele picioarelor lui.

— Ştiţi ceva ? întrebă străinul, cu ochii la cer.

— Nu, fu răspunsul.

— Aţi văzut vreodată un strigoi ?

— Nu.

— Ce ştiţi să faceţi ?

În clipa aceea, copiii simţiră că nu era cuviincios să răspundă „nu" la toate întrebările, aşa că nu tăgăduiră că ştiau să facă ceva. Ce putea să facă Asta-Sollilja ? Îşi frămîntă creierii cîteva clipe, dar la o adică găsi că uitase tot ce ştia.

— Nonni ştie să cînte, zise ea.

— Să te auzim, atunci.

Dar pare-se că băiatul uitase deodată să cînte.

— Cîte degete am la picioare ? îl întrebă omul.

— Zece, răspunse micul Nonni îndată, şi în clipa următoare regretă acest răspuns pripit, căci nu-şi bătuse capul să le numere, şi cine ar fi putut să garanteze că un om atît de mare nu avea unsprezece ?

Asta-Sollilja întoarse capul ; în toată viaţa ei nu auzise pe cineva să pună o întrebare atît de caraghioasă, şi oricît

se strădui, nu-şi putu stăpîni zîmbetul. Şi cînd se uită din nou la el, omul avea o privire atît de glumeaţă, încît izbucni în rîs. Îi era tare ruşine. Dar nu se putuse ţine.

— Ştiam eu, zise omul bucuros, ridicîndu-se de pe iarbă ca s-o vadă rîzînd.

Fata se trezise toată o dată cu rîsul, cu ochii şugubeţi; se lăsase înfrîntă, şi acum avea chip de fetiţă.

Dînsul fu nevoit apoi să se mai uite şi la raţe. Mirosul de prăjit se împrăştie jur împrejurul cortului, şi copiilor le lăsa gura apă cînd se gîndeau cu maro poftă că se vor înfrupta dintr-o mîncare cu miros atît de îmbietor. Străinul aduse cîteva cutii cu compot de fructe şi le răsturnă într-un castron, şi fiind cu totul prins cu bunătăţile lui aromate, nu mai avu vreme să se uite la copii, şi Asta-Sollilja se mînie deodată pe fratele ei Nonni că era aşa de prost şi de sîcîitor.

— De ce n-ai putut să-i cînţi ceva, tontule, după ce ţi-am dat voie să vii cu mine? îl certă ea.

Dar în seara aceea, pe cînd şedea, singură, pe pietrele din faţa colibei, se mustra amarnic că nu arătase şi ea ce ştia să facă, de ce, de pildă, nu i-a povestit povestea Albei-ca-Zăpada, pe care o ştia aproape pe dinafară? Fusese gata să înceapă: „Odată, demult, pe-un viscol cumplit..." Adevărul era că se temuse c-ar putea înţelege greşit basmul. Dar oricare ar fi fost urmarea, nu putea să-şi scoată din minte tot ce nu făcuse şi părerea de rău că nu-i istorisise basmul. Nu suflă însă nimănui nici un cuvînt, doar stătu şi se uită la cortul care strălucea în amurg, pe malul lacului. Şi atunci i se păru că zăreşte, atît cît putea ea vedea, un bărbat care, străbătînd smîrcurile, se îndrepta către apus, ca şi cum ar fi mers spre Raudsmyri. Era el.

Cînd vine vremea de culcare la Sumarhus, el pleacă înspre apus, peste deal. Unde oare putea să se ducă noaptea atît de tîrziu? Nu băgase de seamă mai înainte, dar poate că se ducea acolo în fiece noapte, fără ca ea să ştie. Dar oare nu-i spusese că valea e minunată? Ce-a vrut să zică? Nimic? O spusese numai aşa, într-o doară; şi era oare atît de sigură că crede ce spune? Dacă valea era minunată, de ce pleca peste dealuri cînd se lăsa noaptea? Se lăsase frig.

Nu-l mai văzură două zile, dînsa însă îl auzi vînînd. Apoi sosi. Se înnoptase şi erau gata să se culce. Din fericire, nu-şi scosese cămaşa. Pipa lui scînteie în beznă în clipa cînd îşi vîrî capul prin chepeng spunînd bună seara. Din buzunar scoase o cutie care dădea lumină; femeile erau numai în fuste. Pufăia tare din pipă; nori de fum aromat umplură odaia îndată.

— Plec, spuse.

— De ce te grăbeşti? întrebă Bjartur. Socoteam că pentru voi, cei din Reykjavik, o săptămînă, două mai mult sau mai puţin nu înseamnă nimic. Şi mlaştina, prietene, e un loc tot atît de frumos ca oricare altul.

— Da, întocmai.

— Le-ai dat puştilor să mănînce raţă mai zilele trecute, zise Bjartur.

— O, n-a fost nimic, spuse oaspetele.

— Drept e! încuviinţă Bjartur. E o mîncare bună la foamete, dar nu are nici o putere; se mînca şi după erupţie. Cred că trebuie să fi murit de foame, acolo în mlaştină, bietul de tine, după cum era de aşteptat.

— Nu, dimpotrivă, m-am îngrăşat.

— Ei bine, nouă ne place mîncarea mai de nădejde, stărui Bjartur, ne plac bucăţile sărate şi acre. Fiindcă veni vorba, pesemne că te pricepi la construcţii. Vezi că mă bat cu gîndul să încep să-mi clădesc o casă.

Aici bătrîna Frida nu mai putu răbda şi se amestecă în vorbă:

— Tu să clădeşti ceva? Hm! Ar fi timpul să te gîndeşti să-ţi clădeşti puţină minte în căpăţîna aia groasă a ta şi s-o şi zugrăveşti. Şi pe dinăuntru, şi pe dinafară.

Da, se hotărîse să clădească, dar poate ar fi mai cuminte să nu spună mai mult acum, fiindcă ascultă şi capetele astea seci, de sărăcani bătrîni, haini, trîntori, trăind din mila obştii, „dar orice ar fi, eşti binevenit aici, pe proprietatea mea, oricînd, fie noapte sau zi".

Oaspetele îi mulţumi lui Bjartur pentru regeasca ospitalitate şi-l încredinţă că, fără doar şi poate, se va mai întoarce în această vale atît de încîntătoare. Şi Bjartur răspunse, ca şi în prima lor convorbire: „O fi ea încîntătoare, de! depinde dacă alegem ceva din fînul ăsta".

Apoi oaspetele începu să dea mîna cu ei, luîndu-şi rămas bun.

Bătrînei părea să-i vină greu să-şi tragă mîna ei slabă din strînsoarea lui de adio. Ea, care atît de rar simţea nevoia să spună cuiva ceva, lucru ciudat, încerca acum să scoată ceva din tainiţele minţii ; era o mică întrebare pe care voise să i-o pună. Ce era ?

— Am auzit eu bine, acum cîteva zile, domnul acesta vine de la miazăzi ?

— Da, răspunse Bjartur, cu glas tare, ferindu-şi astfel musafirul de orice stînjeneală. Desigur că omul e din Reykjavik. Toţi am auzit-o de o sută de ori.

Bătrîna îşi ceru iertare, spunînd că se temuse c-ar fi auzit greşit — acum era o biată căzătură.

— Da, încuviinţă Bjartur. Te-ai prăpădit de tot cu vremea. Vede omul.

— Voiam să-l întreb pe dumnealui înainte de plecare, ţinînd seama că eu am fost crescută în părţile de la miazăzi, dacă se întîmplă să ştie ceva de soră-mea sau poate că a şi văzut-o pe-acolo.

— Nu, nu, strigă Bjartur, nu fi proastă, n-a văzut-o niciodată !

— De unde naiba ştii ? se miră bătrîna Frida.

Dar oaspetele vru să mai întrebe ceva despre asta şi spuse că tot poate fi o şansă să o întîlnească pe sora acestei bătrîne. Cum se numeşte ?

Îşi îndreptă lanterna asupră-i şi bunica încercă să-l privească, tot clipind des din ochii ei spălăciţi. Numele soră-si era Oddrun.

— Oddrun ? Locuieşte la Reykjavik ?

— Nu, nu locuieşte la Reykjavik. De altfel, n-are nici o casă nicăieri, n-a avut niciodată un cămin. A fost multă vreme fată în casă la Medalland, de acolo ne tragem noi.

— Sst, întrerupse Bjartur. Cum îţi închipui că el cunoaşte astfel de oameni, oameni de rînd ?

— Ultimul lucru pe care-l ştiu despre ea e că a fost în slujbă cu mai mulţi oameni undeva lîngă Vik, în Myrdal, şi că era în pat cu o coapsă fracturată. A cerut cuiva să-mi scrie. Am primit scrisoarea prin poştă. Au trecut mai mult de treizeci de ani. Eram numai două surori.

— Sst! Trebuie să fi murit de mult! strigă Bjartur.

— Ruşine! se răsti la el bătrîna Frida, luîndu-i apărarea. Doar nu eşti tu mai mare peste Dumnezeu şi peste oameni, slavă Domnului!

Oaspetele îşi ceru iertare că nu ştie nimic despre Oddrun, spunîndu-i că nu fusese niciodată la Medalland.

— O, a plecat din Medalland cu ani în urmă, zise bătrîna. Dar e tot în sud, cu toate astea.

— Bine, bine, spuse oaspetele. Întocmai.

— Ştirile au drum lung de făcut pînă aici, remarcă bătrîna.

— Da, se învoi vizitatorul.

— Aşa că voiam să te rog s-o saluţi din partea mea dacă o întîlneşti vreodată şi să-i spui că sînt sănătoasă, lăudat fie Domnul, dar că mă sting repede şi nu prea o duc bine nici cu trupul, nici cu sufletul, după cum vezi. Şi spune-i că l-am pierdut pe Ragnar acum treisprezece ani; şi că băieţii toţi sînt în America de ani de zile. Locuiesc cu fata mea. E căsătorită.

— Ştie asta! se răsti Bjartur.

Oaspetele strînse încă o dată mîna bătrînei în chip de bun rămas şi făgădui să ducă toate aceste ştiri lui Oddrun în sud. Apoi spuse la revedere celorlalţi. Şi spuse la revedere şi Astei-Sollilja.

— Asta-Sollilja... zise el, trecîndu-şi mîna peste obrajii ei, ca şi cum ar fi fost un copil. Un nume minunat într-o vale minunată. Sînt sigur că n-am să-l uit niciodată.

Fata stătea trează, rugîndu-se la Dumnezeu fără să-l cunoască pe Dumnezeu, răsucind neîncetat în minte făgăduiala lui de a nu-i uita numele niciodată. Niciodată. Aştepta cu nerăbdare vara viitoare, cînd se va întoarce din nou. Apoi îşi făcu loc îndoiala. Dacă nu-l va uita, de ce plecase peste deal alaltăieri noapte?

Cînd se treziră a doua zi dimineaţă, străinul îşi şi strînsese cortul şi plecase din calea lor. Ploaia era crîncenă, vara pe trecute, şi ploaia avea un sunet lugubru, care amintea de veşnicele căderi de apă dintre planete; se întindea apăsătoare peste întreg ţinutul, peste întreaga ţară, înceată şi lină, fără să scadă sau să crească, neîndurată în menirea ei şi înfiorătoare. Aroma tutunului său

mai stărui cîtăva vreme în casă. Asta-Sollilja o trăgea în piept ori de cîte ori venea acasă să gătească mîncarea. Cu timpul, slăbi. Şi în cele din urmă se risipi.

35. Clădirea casei

Sameşului Jon din Utiraudsmyri îi mersese vestea de multă vreme pentru iscusinţa cu care vindea oile oricînd voia şi la preţul care-l hotăra el, în timp ce ţăranii mai nevoiaşi trebuiau să se mulţumească să stea legaţi la conovăţul lui Bruni, din pricina datoriilor. Sameşul era singurul om în tot ţinutul care putea să-şi îngăduie să-l urască pe faţă pe Tulinius Jensen. Tot el cumpăra oile oamenilor şi le mîna înspre nord peste dealurile înalte şi le vindea pentru uriaşe sume de bani la Vik, fiindcă avea partea lui în afacerea de acolo. Dar cu timpul, molima asociaţiilor cooperatiste începu să se întindă din ce în ce mai departe, pînă cînd, la vremea ei, s-a înfiinţat o asociaţie şi la Vik, şi această cooperativă crescu atît de repede, încît negustoria din Vik muri parcă de oftică, şi asta în ciuda sprijinului dat de sameş, ceea ce arată cît de primejdioase pot fi, în aceste vremuri grele, asociaţiile pentru un om singur, oricît de puternic ar fi acel om. Ţi-ai fi putut, fireşte, închipui că Jon din Myri va lupta cu ghearele şi cu dinţii împotriva acelor asociaţii ale ţăranilor, dintre care una îi ruinase întreprinderea din Vik. Dar ce s-a întîmplat ? Trimise în sud după fiul lui, administratorul. Întemeie şi el o cooperativă la Fjord, împreună cu Ingolfur Arnarson Jonsson. Şi în această cooperativă nu numai că strînse pe toţi gospodarii buni platnici din împrejurimi, primindu-i pe toţi, chiar şi pe ţăranii cei mai nevoiaşi, dar începu să şi împrumute bani oamenilor în orice condiţii voiau, numai ca să poată sfărîma jugul lui Bruni şi să-i facă să se alăture cooperativei lui.

— Noi, ţăranii, cată să fim uniţi, spuse.

Dînsul, care pînă acum se ţinuse întotdeauna deoparte, deodată voia neapărat să se înhăiteze cu alţii. Astfel de oameni cunosc bine meşteşugul de a măguli şi de a linguşi.

— Dacă obştea ţăranilor islandezi nu mai vrea să fie călcată în picioare de negustorul cel puternic, şi vrea să ajungă altceva, trebuie să pornim o acţiune comună şi să ne strîngem în jurul drapelului intereselor noastre economice. Cooperativele plătesc produsele ţăranilor la adevărata lor valoare şi le vînd cele de trebuinţă aproape la preţul de cost; ele nu sînt întreprinderi comerciale, ci adevărate instituţii de binefacere, aparţinînd ţăranilor şi folosite de ei pentru cîştigul lor. Un om care ne vinde treizeci de miei primeşte, dacă piaţa mondială e favorabilă, o cotă de beneficiu de circa şaizeci de *kronur*. Un om care aduce cooperativei trei sau patru sute de miei ar primi un cîştig de, să zicem, o mie de *kronur*. Oricine poate vedea că aceste asociaţii sînt deopotrivă de folositoare şi pentru bogaţi şi pentru săraci. Nimeni nu caută să bage mîna în buzunarul cuiva.

Dar, o dată cu toamna, veni o scrisoare de la Bruni, făcînd cunoscut tuturor că tocmai s-a întors dintr-o călătorie în străinătate. În acest voiaj avusese norocul să obţină mărfuri la preţuri deosebit de joase şi încheiase tratative cu continentul, tratative care asigurau clienţilor săi condiţii cu totul excepţionale pe viitor: lista de preţuri, alăturat. Concura la preţuri cooperativa lui Ingolfur Arnarson la toate articolele şi plătea mai mult pentru toate formele de produse agricole. Piaţa la Fjord nu mai fusese niciodată atît de bună ca în toamna aceea. Dacă Ingolfur Arnarson te bătea pe umăr, Tulinius Jensen te mîngîia pe obraz. Cînd Ingolfur Arnarson o lua cu „dragul meu prieten", Tulinius Jensen îţi zicea „scumpul meu". Dacă Ingolfur Arnarson te lua în braţe, apoi Tulinius Jensen te şi săruta. Spiritul creştinesc în afaceri depăşise toate limitele obişnuite. Nimeni nici măcar nu pomenea cuvîntul datorie. Lucruri de preţ ţi-erau aruncate ca şi cum ar fi fost o nimica toată. Pînă în doi ani de zile, toţi aveau s-ajungă oameni înstăriţi. Bjartur profită de ocazie şi cumpără nişte fier şi cherestea.

— Bucuros, ia cît îţi trebuie, chiar de ar fi pentru o casă de beton cu două caturi! strigă Tulinius Jensen, îmbrăţişîndu-l. Şi dacă ai nevoie de bani, poftim, ia cît vrei.

— Clădim casa! spuseră copiii de la Sumarhus, în frigurile aşteptării.

Toţi stăteau şi făceau planuri, dezbătînd dacă să aibă două caturi casa, cum avea conacul din Raudsmyri, sau un singur cat, ca locuinţa *fjallkongur*-ului, dar cu o odaie frumoasă pentru oaspeţi şi bucătărie. Materialele de construcţie le biciuiau închipuirea, dar dacă îndrăzneau să-i pună lui Bjartur vreo întrebare, răspunsul era întotdeauna scurt: „Vedeţi-vă de treabă!" Asta-Sollilja desenă o bucătărie încăpătoare, o maşină de gătit cu multe ochiuri, şi rafturi şi poliţe pentru vesela de porţelan, la fel ca la Raudsmyri; căci, bineînţeles, aveau acum din senin şi porţelanuri din belşug. Aştepta cu nerăbdare să vină vara, ca să fie trimisă acasă să gătească. Vedea uşa bucătăriei deschizîndu-se deodată şi, în această minunată bucătărie, iată că pătrunde un musafir într-o manta uriaşă, un om cu zece degete la picioare şi cu o legătură de vînat şi peşti; îi întinde mîna, buna lui mînă blîndă — unii oameni au mîini atît de blînde, ţi le aminteşti chiar şi pe patul de moarte. „Dar, gîndi ea, dacă tata va clădi şi o odaie frumoasă pentru oaspeţi, de unde luăm tablourile? Şi canapeaua?"

Se trudeau să care acasă din mlaştini ultimele sarcini de fîn. Asta-Sollilja cărase cu multă rîvnă fînul, în timp ce el îl lega. Îi plăcea să muncească alături de taică-său cînd nu mai era nimeni prin preajmă. Un singur cuvînt de laudă de-al lui însemna mai mult ca orice. În sfîrşit, legară şi ultima sarcină. Stăteau pe o claie, uzi şi murdari de noroi. Tatăl îşi scoase tutunul de prizat. Fata îşi odihnea în poală mîinile ei mari, ostenite, privindu-şi ţintă picioarele, acoperite de clisă cu ghete cu tot. Avea o frunte înaltă; nu, fruntea asta înaltă nu era din neamul lui, fruntea alor săi era joasă şi lată. Sprîncenele ei, negre şi arcuite, aparţineau unui alt soi de oameni; la fel şi trăsăturile gingaşe, subţiindu-se în partea de jos, înspre bărbia sculpturală, puternică şi adusă într-o măiestrită îmbinare cu obrazul. Şi buza de jos, plină şi rumenă, cu farmecul rotunjimii ei. Apoi fata se uită la el, şi Bjartur îi văzu ochii. Ochiul drept era nespus de limpede, tînăr, aproape fericit şi cu totul slobod. Dar ochiul stîng, care nu privea nimic drept în faţă, ochiul ei stîng era alt suflet, de alt neam, avea altă viaţă; pluteau în el lucruri nebănuite, doruri suave, pline de nelinişte, năzuinţele omului care se află legat în

mîinile dușmanilor ; era ochiul sașiu al maică-si, care murise fără a ajunge să spună ce avea de spus, trăise și dispăruse cu spaimele ei, pe care o luase de soție, dar niciodată nu-l iubise. Era tînără ca o floare. Parcă o vedea prin negura anilor. Și deodată se simți ostenit ; pe chipul ei se ivi toamna, într-o clipită, sau mai degrabă chipul i se topi pe cărările fără formă și fără culoare ale toamnei ; stai uneori și îți privești viața, ca un străin...

— Tată, spuse Asta-Sollilja. Va fi minunat cînd vei începe să clădești.

Și apoi se uită cu luare-aminte la fața lui, fața pe care niciodată nu o arăta la lumina zilei, pe care nimeni nu o cunoștea, sau, mai bine zis, nu-i era îngăduit s-o vadă, care nu era oglindită nici chiar în cel mai dibaci vers al său, fața omului dinlăuntru. Poezia lui era atît de încîlcită și făcută cu atîta meșteșug, încît nu putea niciodată să aibă un conținut mai de seamă ; și așa era și cu viața însăși. Ar fi dorit fata să-i mai arunce numai o dată brațele în jurul gîtului și să-și îngroape fața în locșorul acela anume. Bjartur se ridică și mîngîie capul fiicei cu palma lui murdară.

— Într-o zi tatăl tău o să clădească o casă mare pentru floarea vieții lui, îi zise. Dar nu în toamna asta.

Și nici nu s-a apucat de clădit în toamna aceea.

În anul acela se mulțumi să clădească un staul cu acoperiș de tablă ondulată pentru oile fătătoare, ca să înlocuiască vechiul saivan de pe malul pîrîului, pe care-l cîrpise acum zece ani. Grajdul fu prefăcut în adăpost pentru miei, iar catul de jos al casei fu întocmit pentru vacă și cal. Pietruiră grajdul și deschiseră o ușă într-unul din pereții lăturalnici, ca să poată ridica o grămadă de gunoi în spatele gospodăriei și să nu mai trebuiască să scoată baliga pe ușa folosită de oameni.

În ciuda dezamăgirii lor, era totuși un eveniment însemnat. Se perindară oameni noi pe la ei : meșteri zidari vestiți, care căptușiră pereții sălașului oilor cu brazde de pămînt, rînduindu-le frumos, precum oasele de pește ; un tîmplar cu ziua, cu un metru lung, creion și fierăstrău, în a cărui privire parcă citeai socotelile ce le făcea în minte ; făcură cunoștință cu mirosul proaspăt al rumegușului, amestecat cu acela al noroiului de toamnă și al ploii ;

ascultară în jurul meselor, la care oamenii prizau tutun cu mireasmă plăcută, convorbiri zgomotoase, poezii, vorbe despre negustori şi cooperative, despre oi şi iarăşi despre oi, informaţii interesante din izvoare lăturalnice, cuvinte necunoscute, ciorovăieli, şi sorbiră cafea îndulcită...

— Din cele mai vechi timpuri, negustorii au fost nişte porci care au asuprit ţărănimea, cumpărînd ieftin, vînzînd scump şi băgînd diferenţa în buzunar. Poate vedea oricine că negustorul e cel mai mare duşman al ţăranului.

— În anii grei au salvat totuşi viaţa cîtorva.

— Se poate, dar dragostea asta a lor pînă unde mergea ? Cît de mare trebuie să fi fost datoria ca să refuze să mai treacă la socoteală încă un funt de făină de secară ? De ruşine, un om cumsecade mai bine s-ar spînzura decît să ştie că mîna de făină de secară pe care a cerut-o va fi pusă în socoteala altcuiva.

— Acuma cooperativa a introdus procente. Îţi plătesc acum atît la sută peste ceea ce capeţi pentru produsele tale dacă piaţa e bună. Dă-mi voie să te întreb : cînd le-a trecut vreodată prin minte negustorilor să plătească procente ?

— O, cei din Raudsmyri sînt în stare să născocească la procente ! Nu m-ar mira de fel dacă aceste procente ale lor n-ar fi altceva decît o grămadă de vorbe goale.

— Se gîndesc să întemeieze şi o casă de economii la Fjord, aşa ca banii oamenilor să poată aduce dobînzi.

— Dobînzi ?

— Da, un fel de odrasle pe care îi nasc banii dacă sînt depuşi la casa de economii. Unul şi altul, tot oameni pe care te poţi bizui, împrumută aceşti bani de la casa de economii şi îi plătesc înapoi cu o dobîndă chiar mai mare.

— Da, puţin le pasă celor din gaşca de la Raudsmyri dacă ar pierde ceea ce le-a fost împrumutat, atîta vreme cît pot face bani din asta.

Bjartur rămase credincios negustorului său, în ciuda tuturor împotrivirilor, neclintit în convingerea că va fi mai cîştigat lucrînd cu Tulinius Jensen decît cu sameşul, fiind sigur că toate cooperativele şi celelalte născociri ale celor din Raudsmyri n-aveau decît un singur scop : să adune şi procentele şi dobînzile pentru ei.

Dar mai presus de toţi negustorii şi de toate asociaţiile sînt visurile inimii, mai ales toamna, cînd cade seara şi norii lumii sînt zugrăviţi în minunate feţe şi chipuri. Asta-Sollilja stă la fereastră, uitîndu-se la cer. Maică-sa e jos, mulgînd vaca, hrănind-o şi mîngîind-o şi aşteptînd să i se facă sete, în timp ce bunica şade ghemuită pe patul ei, în amurg, cu degetul în gură şi cu un vers nedesluşit pe buze — o fiinţă de neînţeles, care, în ciuda tuturor, avea o soră în sud. Iar pe cer strălucesc continente îndepărtate, cu oceane în multe culori şi ţărmuri de mări schimbătoare, tărîmuri ale elfilor, oraşe... Din marea verde de cleştar se ridică palate roşii ca purpura, care îşi scufundă iarăşi turnurile, şi oceanul se topeşte şi se preface într-o livadă roditoare, înconjurată de munţi năprasnici, cu vîrfuri care parcă au prins viaţă şi se înclină adînc şi cad unul în braţele celuilalt înainte de a pieri cu totul. Niciodată nu mai stătuse astfel la fereastră. Şi acum, în vedeniile fugare ale văzduhului, fata îşi ţesea gîndurile despre el. El ! Acele ţări şi mări ciudate, cu pînze de corăbii plutitoare, oraşe şi livezi care înviau şi treceau în goană pe cer într-o strălucire exotică, erau toate un singur gînd nespus despre el, o singură lungă amintire a prilejurilor ce nu au existat niciodată, un singur vis al viitorului fără lume, fără zile. *El, el, el !* Auzi vaca adăpîndu-se colo jos, şi departe, foarte departe, pe maică-sa povestindu-i vacii despre viaţa omului, şi asculta şoaptele vorbirii lor depărtate şi fără noimă, din înălţimea norilor, unde îşi avea căminul ; unde îşi avea împărăţia, alături de el, ca în cuvintele cîntecului popular :

Dragostea mea locuieşte sub un acoperiş departe, departe,
Lîngă o vatră care nu cunoaşte tristeţea,
Nici lacrimile, nici un sunet al durerii amare ;
Bucuria mea este pentru totdeauna legată de dragostea mea.

Mi-am întîlnit dragostea în pădurea verde, verde,
În livada de o frumuseţe minunată.
Casa lui de bucurie am găsit-o,
Bucuria mea este pentru totdeauna legată de dragostea mea.

O, să nu se sfîrşească niciodată, să rămînă aşa pe vecie, în acea strălucire neîncetată de culori. Şi astfel stătea ea noapte după noapte, să asculte muzica tăcută a norilor.

36. *Floricica*

Saivanul nou clădit fiind atît de încăpător, Bjartur se lăsă ispitit şi, cu toate că îşi dădea bine seama că avea şi o vacă de hrănit, se încumetă în toamna aceea să păstreze un număr de oi mai mare ca de obicei. Se arăta bucuros de orice prilej de a le trimite la păscut; băieţii le păzeau printre smîrcuri. Cu toate că lui Bjartur îi erau dragi oile şi se gîndea mereu la ele şi chiar îi mergea numele că ştie să le îngrijească, nu era întotdeauna sigur că aceste animale vor supravieţui sau nu iernii, fără să mai vorbim de primăvară. Pe cine întreba, îi spunea că o nimica toată dă gata oile primăvara şi aşa se întîmpla mereu de o mie de ani. Încă din timpul colonizării această făptură nevinovată avea parcă o preferinţă deosebită să moară primăvara.

Familia, pe de altă parte, o ducea foarte bine în iarna asta, şi pentru întîia oară de ani de zile, Finna nu căzuse la pat, ca de obicei, în toiul iernii; abia pe la începutul lui martie începură să se arate primele semne ale sarcinii. Suferise totdeauna de o boală de piept, ca şi maică-sa; îngrozitoarea maşină de gătit, cu fumul ei veşnic, le făcea să tuşească de cînd o aprindeau şi pînă tîrziu, apoi, seara, le apuca o nouă criză. Ca să pună vîrf la toate, mai era şi duhoarea tare de baligă de vacă şi urină de cal de jos din grajd, şi această duhoare, împreună cu mirosul din casă, parcă o strîngea de gît şi o îngreţoşa. Tot ea singură avea grija vacii, dar nu i se mai îngăduia să-i dea fîn, fiindcă era mult prea risipitoare cu fînul cosit de pe pajiştea de lîngă casă, pe care Bjartur voia să-l păstreze pentru mieii şi pentru oile care nu mîncau nutreţ. Dar Finna hrănea vaca şi mătura locul pe care sta, o adăpa şi grebla murdăria, căznindu-se într-una să-i ţină grajdul cît mai curat cu putinţă, căci vacile sînt recunoscătoare pentru

astfel de lucruri. O scărpina şi stătea cu ea, vorbindu-i cît putea de mult. Îi dădea, fără ştirea lui Bjartur, oase de peşte, pe care izbutea să le şterpelească de la căţea, uneori şi bucăţi de aluat rămase de la coptul pîinii. Vaca părea adeseori foarte abătută, mugea întărîtată, cu un muget lung şi plin de deznădejde, parc-ar fi spus că nu mai vine niciodată primăvara. În zile ca astea ştia că inima vacii zvîcnea neliniştită, simţea şi ea că n-are nici un rost în viaţă. Şi atunci, Finna, femeia care nici ea n-avea parte de prea multă mîngîiere, cobora pînă jos, în plină zi, şi, dezmierdîndu-i gîtul şi capul, îi spunea că în viaţă tot puterea binelui învinge pînă la urmă, şi vaca se liniştea şi începea să rumege. Bătrîna Blesi, care pierduse orice nădejde de-a scăpa vreodată de tovărăşia rumegătoarei acesteia neroade, sforăia cu nepăsare, dincolo de stănogul care le despărţea. Copiii însă învăţaseră de la maica lor să iubească şi să preţuiască vaca pentru laptele ei care-ţi alină sufletul şi aduce buna înţelegere în gospodărie. Dar Bjartur nu se atingea de lăturile alea, care, zicea el, îţi taie pofta de mîncare şi te slăbănogeşte. Doar mieilor care aveau pîntecăraie le dădea puţin tutun de mestecat, fiert în lapte.

Oricum, copiii, care, înainte vreme, o duseseră tot într-o răceală şi un guturai, copiii, care abia se mişcau alene, aveau acum obrajii rumeni şi în ochi o strălucire de sănătate tinerească. Pierise toată lenevia lor voită. Nu mai simţeau nepăsarea nefericită dinainte, nici golul acela trist, de parcă le-ar fi fost pîntecele plin cu vînt şi apă. Asta-Sollilja ajunse să pătrundă înţelesul celor mai încîlcite stihuri din baladele lui taică-său, învăţă să scrie buchile pe o sticlă afumată şi se deprinse uşor să socotească în gînd. Şi înflori atît de repede într-o singură iarnă, că de-abia mai putea purta lucrurile ei vechi fără să le rupă, aşa că tăiară cîte o bucată de la subţioară şi cusură clinuri la mîneci şi în părţi; era acum o fetişcană de 14 ani, cu sîni, cu pielea albă, cu simţăminte cam ciudate şi unele indispoziţii sănătoase. Trebuiseră să-i înnădească o fîşie lată la fustă, din pricina genunchilor, că i se vedeau din tiv genunchii, care se făcuseră, încă din vară, rotunzi şi puternici.

În timpul iernii veni şi pastorul şi o puse să-i citească, şi se minună de iscusinţa cu care citea; pe frate-său mai mare tot ea îl învăţase carte. Dar învăţătură religioasă nu

i se dăduse? Se părea că nu. Se ruga însă uneori lui Dumnezeu, fără să-l cunoască, şi atîta tot.

— Asta nu se poate! zise pastorul. Nu e îngăduit. Fata e destul de mare ca să fie confirmată.

— N-aş putea spune că aş avea prea mare încredere în religia din zilele noastre, răspunse Bjartur. Dar am avut altădată un pastor minunat. Ce zile erau acelea! Cei ce au avut norocul să-l cunoască pe bătrînul pastor Gudmundur şi-l vor aminti pînă la moarte ca pe un om de seamă. Soiul lui de oi îi va păstra numele în ţinutul nostru în vecii vecilor.

Pastorul ăsta nou, ptiu! Nici nu era pastor ca lumea, un tînăr chelbos, acolo, ce să ştie el despre oi? Nu se poate zice că nu-şi dă toată osteneala, cînd îl cauţi; se grăbeşte să aducă vorba despre oi şi să pretindă că are un simţ înnăscut în privinţa lor. Într-una înfăţişa cîte o teorie din *Vestitorul agricol*, şi în clipa asta tocmai încerca să-i convingă să ţină un registru pentru oi şi să însemne mieii şi să scrie numărul fiecărui miel într-un catastif, aşa ca toamna să ştie soiul fiecărui miel; era păcat de turmă şi o pagubă pentru tine şi pentru toţi ai tăi să păstrezi toamna mieii cei mai mici, din pricină că, fiind numai pielea şi oasele, nu prea au preţ, ajungînd astfel ca soiurile celo mai de rînd să dea naştere noilor generaţii, şi aşa mai departe...

— Reverendul Gudmundur nu vorbea cu nimeni despre oi, spuse Bjartur. Şi n-a ţinut niciodată un catastif pentru oi şi nici un fel de carte, în afară de cartea sa ebraică. Cu toate astea, în ce priveşte oile, era fără pereche. Argaţii lui jurau că recunoştea urmele de copite ale oilor lui dintre toate celelalte. N-o să mai apucăm altul ca el în parohia noastră.

În cele din urmă se învoiră să amîne confirmarea Astei-Sollilja încă un an, ca să-l aştepte pe Helgi. Dar pastorul stărui ca iarna următoare, înainte de a fi confirmaţi, să meargă amîndoi la şcoala cătunului, ca să dobîndească primele noţiuni de religie, precum şi cunoştinţele de geografie, de zoologie şi de istoria Islandei cerute de lege pentru confirmare.

— Fiindcă veni vorba, ai zis şi geografie?

Cunoşteau fiece colţişor din valea lor, fiece stîncă, fiece movilă, fiece cotitură a rîului; pe orice vreme, nu se puteau pierde chiar dacă ar fi vrut; cît despre zoologie, cunoşteau fiecare oaie în parte; fuseseră crescuţi printre animale şi ştiau tot atît despre ele cît ştiau şi alţii. Şi cunoşteau istoria Islandei.

— Cine era Grimur Aegir, Asta?

— Duşmanul lui Gongu-Hrolfur, răspunse Asta-Sollilja cu sfială.

— Vezi, fără greş, dintr-o dată. Şi unde s-a dus după ce a fost ucis?

Ruşinată, cu bărbia în piept, Asta-Sollilja răspunse:

— În iad.

— Vezi ce a păţit, orişicum?! exclamă Bjartur, rîzînd cu hohote. Şi puţin mai tîrziu: La revedere, reverend Teodor, şi, vezi, bagă de seamă.

Era pe la începutul lui martie, şi Bjartur grăbea, ca de atîtea ori, devale, spre smîrcuri, ca să-şi adune oile şi să le mîne acasă. Vremea fusese nehotărîtă aproape toată ziua: lapoviţă, cu unele răstimpuri de vreme frumoasă şi chiar însorită. Băieţii făcuseră cu schimbul la paza oilor. Pe cînd le strîngea, văzu deodată că una din oi, Hetja, sîngera tare la cap. La început crezu că-şi spărsese un corn, dar cercetînd mai îndeaproape, găsi că, după cît se părea, oaia fusese însemnată a doua oară la urechi chiar pe păşunea lui. Descoperirea îl uimi nespus de mult, cum era şi firesc. Cu multă grijă, pipăi cu degetele urechile însîngerate, încercînd să descopere ce fel de semn era şi ce poznă i se pregătea, dar urechile fuseseră tăiate stîngaci şi chiar sfîrtecate dar, deşi găsi că seamănă cu vreo două semne cunoscute, nu putea fi sigur ce se urmărea cu asta. Un asemenea fapt era mai degrabă ceva pus la cale decît ceva întîmplător şi îi dădu mult de gîndit. Sosind acasă, cercetă cu de-amănuntul dacă nu cumva fusese văzut cineva în vale în ziua aceea, dar răspunsul de fiecare dată sună hotărît: nimeni.

— Dacă o fi adevărat că n-a fost nimeni pe aici, atunci e întîia oară de atîţia ani că ni se întîmplă ceva în valea asta, şi le povesti întîmplarea cu semnul oii.

Helgi spuse fără să fie întrebat:

— Mi se pare că am văzut pe cineva intrînd călare în lac, pe lapoviță.

— În lac ? Ai înnebunit, băiete ? Ce culoare avea calul pe care călărea ?

— N-am putut să văd bine, răspunse băiatul. Nici nu prea semăna a cal.

— Și omul cu cine semăna, ia zi, prostălăule ?

— Nici pe el nu l-am văzut bine ; turna cu găleata. Nu arăta de loc a om.

— Atunci a ce arăta ?

Dar băiatul nu ar fi putut spune, era un fel de mogîldeață care se rostogolise prin lapoviță și o zbughise în lac.

Bjartur căzu pe gînduri. Se adînciră cu toții în gînduri. Bătrîna mormăi vrute și nevrute către undrelele ei — semn rău.

— Mai bine să fii gata pentru la primăvară. Noi toți am băgat de seamă unele și altele în gospodăria asta, și oamenii știu mai mult sau mai puțin că strigoiul n-a murit încă, dar să iei o oaie din turmă și s-o însemni ziua-n amiaza mare...

Zilele care urmară — zile blînde, cu adieri călduțe, ploi de primăvară și zăpada topindu-se pe cîmpie — ajutară și ele să se împrăștie apăsarea iscată de acea întîmplare. Valea se ivi gălbuie, cu iarba ei uscată, vîlcelele înverziră deodată, și pajiștea de lîngă casă prinse și ea a se colora. Pîrîul curgea slobod, gheața de pe lac se spărsese ; Finna se opri în prag, să simtă adierea vîntului. Corbii care se aciuaseră în jurul gospodăriei zburaseră.

Micul Nonni își luă oasele de oaie pe deal să se joace. Într-o zi aduse vestea că a văzut o păpădie înflorită pe zidul de pămînt al căsuței. Lucru rar în acel anotimp, într-o vale pierdută, și copiii și mama lor se duseră să cerceteze mica păpădie, care își întindea petalele cu atîta bucurie și curaj în soarele de iarnă — petalele ei tinere și fragede. O singură floare. Un lung răstimp priviră cu evlavie la acest nou prieten, acest sol al verii chiar în adîncurile iernii, atît de vesel și de încîntător. Cu tăcută smerenie, ca o ceată de credincioși care ating moaștele vreunui sfînt, o pipăiră cu vîrful degetelor. Parcă ar fi vrut să-i spună : „Nu ești singură, și noi trăim, și noi ne luptăm să trăim". Ziua aceea a fost plină de strălucire.

Temerile iernii se risipiră toate într-o singură zi. Strălucirea senină a acelei zile a aşezat în suflet, ca şi pe bolta cerească, nemărginirea ; era una din acele zile fericite ale vieţii, de care-ţi aminteşti cît trăieşti. Apoi auziră şi ploierul, şi primul strigăt al ploierului avea un sunet minunat. Sfios şi recunoscător, totodată, şi tulburător, ca un prim salut după o primejdie grea ; totuşi plin de o liniştită bucurie.

Negurile iernii se ridicaseră şi de pe sufletul fetei care nu ştia mai nimic despre creştinism. Dar nu simţise ea oare nici o nelinişte cînd vremuia, în lungul întuneric al iernii ? Ba da, adesea fusese neliniştită. Toţi fuseseră neliniştiţi. Nopţile erau foarte lungi. Şi zilele mici nu erau zile. Trăieşti pentru primăvară, şi totuşi parcă nu-ţi vine a crede în primăvară mai înainte ca ea să fi sosit. O singură păpădie, un singur ploier, şi parcă se împlinea totul — acel tot pentru care trăieşti pînă la moarte. Smîrcurile vor înverzi în curînd, şi vor clocoti de viaţă la fel ca anul trecut, cu notăţile închinîndu-se pline de curtenie pe faţa băltoacelor mai adînci. Şi sus, în munte, cascada mică va curge iară, bătută de vînt şi de soare. Şi *el*, el, care venise de departe...

Sosi şi Vinerea patimilor, cea mai lungă zi a anului. Bănuiau ei că cineva fusese răstignit în ziua aceea, Dumnezeu sau Jesuspeter, dar nu erau prea lămuriţi în ce fel se răstigneau oamenii, căci niciodată nu văzuseră o cruce şi nici oameni răstigniţi, şi nu le păsa prea mult de asta şi nu puneau întrebări, doar ştiau ei că ţinutul întreg vuia de zvonuri străvechi. Dar tocmai în ziua aceea se strică vremea : începu să îngheţe, şi spre seară se ridică un vînt puternic şi cerul se acoperi de nori groşi. Pînă la culcare, ningea şi viscolea. Bjartur de la Sumarhus era şi el posomorît în seara aceea, şi cam pe la miezul nopţii, după ce-şi trase pantalonii şi ghetele, coborî să vadă cum e vremea. Vîntul sufla tare şi zăpada era cam de un deget. Către ziuă se dezlănţui un vifor cumplit şi se lăsă un ger de crăpau pietrele.

Bjartur se bucurase cel mai puţin de răstimpul de vreme bună care tocmai se sfîrşise ; semnele primăverii îl lăsaseră nepăsător ; nu era omul să pună prea mult

temei pe înflorirea unei floricele sau pe ciripitul unei păsări. Adevărul era că, deşi vremea fusese deosebit de frumoasă pînă acum, oile sale nu păreau prea zdravene — după vara umedă de anul trecut, fînul era prost, şi topirea zăpezii îl ispitise să-şi scoată oile la păscut, pe cîmp, mai mult decît le-ar fi priit. Un fapt însă îl tulbura mai mult decît oricare altul : din cînd în cînd, oile dăduseră semne că ar avea viermi, adică tuşeau, lîncezeau şi se cufureau cam des. Oile parcă mîncau degeaba ; unele ajunseseră atît de lipsite de vlagă, încît îl nelinişteau şi se gîndea să le aducă mai bine acasă şi să le dea fîn din ogradă, sau chiar hrană fiartă. Acum se pornise o furtună tocmai de Paşti, şi numai Cel-de-Sus ştie cît va ţine. Oile se obişnuiseră să fie afară la aer şi începuseră să pască iarba de primăvară încolţită prin smîrcuri ; şi acum trebuiau din nou închise, şi aveau să trăiască din nou, cine ştie cîtă vreme, cu hrană slabă.

Un viscol ca acesta nu se mai pomenise. Era una din acele vijelii straşnice cînd muntele vuia deasupra colibei, ca şi cum *troll*-ii care sălăşluiau pe vîrfuri înnebuniseră de-a binelea şi-şi scoseseră la iveală tobele ; căţeaua se învîrtea în jurul chepengului, chelălăind şi tremurînd toată. Şi dimineaţa de Paşti fu una din acele destul de rare dimineţi cînd bătrîna Hallbera a cîntat de la început pînă la sfîrşit psalmul pentru furtuni, în timp ce copiii se ghemuiau sub pături, ca nişte strigoi bătuţi ; cîntecul acela neobişnuit al furtunii şi al smintitului, care trăia în mintea lor, era poezia cea mai neplăcută din lume : atunci veni nebunul, chinuit de duhuri rele, gol, turbat, sălbatic, scos din minţi. Groaznicul erou al psalmului pentru furtună tot li se mai arăta în vis mult, mult după ce căzuse viscolul. Adeseori, şi multe zile mai tîrziu, chipul lui le întuneca bucuria verii ; cînd se aşteptau mai puţin, se ivea în amintirea lor ca o crimă, chiar şi în anii de mai tîrziu, cînd, în sfîrşit, ajunseseră să ducă un trai mai înlesnit.

Cu putere mare, mîinile, rebele,
Frînseră turbate lanţurile grele.
Şi-n pustiu îşi duse apriga mînie
Nesupus de nimeni — crunt în nebunie.

S-ascundea ca furii la pustii potice
Şi cu ochi de moarte, adăsta să pice,
Biet neştiutorul, pelerin al zării,
În amurg să-l prindă şi să-l dea pierzării.

Cînd bătrîna sunţea imboldul să cînte psalmul acesta, era semn că toate puterile răului dinlăuntrul şi dinafara pămîntului erau dezlănţuite. Întorcîndu-şi simţurile de la lumea înconjurătoare, stătea, legănîndu-se încetişor înainte şi înapoi, cu mîinile-i noduroase încrucişate peste pieptul veşted, şi vocea ei era ca scrîşnetul unui tăiş crîncen ascuţit pătrunzînd în carne vie. Niciodată nu e mai vajnică iarna ca în zilele astea de primăvară. Cu nespusă teamă bat inimile slobode, fără datorii, neliniştite în faţa puterilor răului, care încercuiesc mica gospodărie liberă. În dimineaţa de Paşti, mama îşi desfăcu şireturile de la ghete şi se întinse la loc în pat.

37. Bătălia

Cinci zile de viscol. E de necrezut într-adevăr cît de mult pot slăbi oile într-un răstimp atît de scurt. Şi cum nu voiau cu nici un chip să se atingă de fînul mucegăit adunat de pe păşunile din vale, se văzură siliţi să le dea lor fînul cosit în ogradă, care pînă acum fusese păstrat pentru vacă şi pentru miei. Dar cîtă vreme poate să ţină fînul de pe peticul de pămînt îngrăşat dacă ajunge să fie singurul nutreţ pentru toate dobitoacele? Din tot stogul nu mai rămăseseră decît două-trei picioare de fîn. Bineînţeles, oile fătătoare trebuiau să vină în primul rînd. Dar zadarnic au încercat să-i dea vacii, în loc de fîn îngrăşat, fîn din celălalt; nici nu se uita la el, mormăia supărată peste ieslea plină, dădea din ce în ce mai puţin lapte. Nu s-ar mai fi putut ţine pe picioare cu mult înainte de timpul cînd era de aşteptat să fie iarbă de păscut, abia pe la Sînziene, într-un viitor nesigur. Totuşi, trăgea nădejde că dacă vremea s-ar îmbunătăţi şi pămîntul s-ar curăţi din nou de zăpadă, poate ar izbuti să

ţină oile în viaţă cu cîte o mînă de fîn din cel ce-i rămăsese de pe păşunea din jurul casei. Deci, între vacă şi oi se dădea lupta pentru nutreţ şi, pe zi ce trecea, se vedea mai limpede că ori ea, ori oile erau sortite pieirii. Acestea sînt tragicele urmări pe care le poate avea viscolul de primăvară într-o gospodărie mică la munte. Nu e de mirare că sufletul e lipsit de veselie, că nădejdea nu creşte în inimile oamenilor, că nu prea simţi alinare cînd stai treaz noaptea. Chiar cele mai frumoase amintiri îşi pierd strălucirea, ca un ban de argint sclipitor care prinde rugină cînd l-ai pierdut. Cei patru copii se uitau la tatăl lor cum se scoală dimineaţa, cu chipul aspru şi nedormit; vedeau faţa mamei, umflată de plînsul tăcut al nopţii.

Dînsa tot se mai ducea jos la vacă să o mîngîie şi să o împace.

— Nu mai e mult, şi trece, îi şoptea. Curînd, soarele va răsări din nou pentru noi amîndouă şi zăpada se va topi, şi atunci oile se vor duce în mlaştini, şi noi amîndouă vom avea fîn bun din belşug. O să crească iarbă verde, şi micul Nonni are să vină cu maică-sa să se aşeze lîngă Bukolla ei, sus pe munte. Şi păsările...

Păsările? Vai, nu! În clipa aceea nu-şi mai găsi cuvintele şi mîngîie vaca în tăcere, fiindcă oricît ar cînta păsările în timpul verii, vaca gemea într-una peste fînul aprins, şi fînul stătea neatins în iesle. Muzică? Muzica nu e o alinare pentru cine priveşte moartea în faţă primăvara. O mîngîia, îngrozită. Vaca începu în sfîrşit să mugească.

Încetul cu încetul, se potoli şi furtuna asta de Paşti, ca orice furtună; şi ieşi soarele. Zăpada se topea destul de repede, căci ziua era mai lungă. Dar frigul aspru dăinuia şi noaptea dădea îngheţ. Bjartur porni încă o dată, mînîndu-şi turma spre smîrcuri în jos, dar iarba tînără fie că era ofilită la vîrf, fie că era veştedă de-a binelea. Gropile mlăştinoase erau negre cînd se arătară de sub zăpadă. Cele mai multe oi erau atît de slabe acum, încît mînatul îi dădu de furcă; unele nici nu se puteau urni din loc. După ce trecură pîrîul, le trebui mult şi amar ca să se caţăre pe malul celălalt, deşi apa de-abia le venea pînă la genunchi; dacă izbuteau să-şi tragă partea de sus a trupului, partea din spate rămînea nemişcată şi stăteau locului, legănîndu-se, jumătate în apă şi jumătate afară.

Dacă Bjartur încerca să le ridice, căzeau pe mal şi, o dată căzute, anevoie le mai îndemnai să facă vreo mişcare. Le apuca de coarne şi încerca să le scoale de jos, şi ele se ridicau cel mult pe jumătate şi se aşezau în genunchi — aveau un fel al lor anume de a sta, cunoscut încă din zilele colonizării sub numele de cotonogeală. După ce mergeau împleticit cîtva timp, iarăşi căzeau. Devale se înglodau în nămolul şanţurilor. Dacă se cufundau peste glezne, nu mai făceau nici o sforţare. Corbii se întorseseră în smîrcuri, aşteptînd prilejul să le străpungă spinările, să le smulgă maţele, de vii, să le ciugulească ochii. Într-o zi, trei din ele zăceau nemişcate, departe, pe ogorul de acasă; deşi trimise ciinii să latre în jurul lor şi să se repeadă la ele, nu făceau nici o mişcare, abia clipeau. Bjartur scoase cuţitul. Despărţi lîna de la gît şi le tăie beregata, apoi le îngropă.

Cele mai multe oi aveau viermi. Bjartur luă cîteva şi le hrăni în casă, dar ele de-abia dacă se uitau la fîn. Dimineaţa, cîte una, cîte două zăceau fără să se mai poată mişca sau chiar moarte. Porunci nevestei să-i facă un aluat din făină de secară; unele mîncară, altele nu. Făina de secară se împuţina, şi în felul acesta nu avea să mai ţină mult, chiar dacă familia ar face economie de pîine. Serile încerca să îmbie oile acasă, întinzîndu-le cîte o turtă de aluat şi îngăduindu-le să muşte din ea la fiece pas, dar era o muncă nespus de înceată, şi în felul ăsta abia dacă puteai să le aduci una cîte una, şi pînă băgai de seamă, iar se împrăştiau. Copiii făceau ce puteau ca să-l ajute în această nouă încercare de a strînge turma. Da, era mare deosebire între oaia din timpul verii, acea făptură falnică, mîndria păşunilor de munte, regina dealurilor, care păşeşte semeţ pe costişă, adulmecă cu grijă de pe o movilă sau priveşte batjocoritor printre sălcii, şi caricatura tragică pe care o vezi în smîrcuri primăvara. Tot mai multe erau oile cărora Bjartur le tăia beregata.

Totuşi, un mare număr de oi se mai păstrau încă tefere şi în putere şi mîncau cu poftă. Pentru ele se cădea să facă tot ce era cu putinţă şi să jertfească fînul din pămîntul îngrăşat pînă la ultimul fir. Şi stogul scădea din zi în zi, vaca slăbea şi ea din zi în zi, dînd tot mai puţin lapte.

Lapte nu mai aveau de-ajuns pentru toţi ; deşi se obişnuiseră primăvara să mănînce numai o singură masă pe zi, totuşi îi duceau lipsa. Oameni şi animale mureau de foame. În cele din urmă, Finna se apucă de treabă şi ciopli o bucată de lemn cu un nod la un capăt, pe care-l înbrăcă într-un fir aspru, din care făcu nişte ciucuri.

— Ce-o mai fi şi asta ? întrebară ei.

— E un bătător, îi lămuri Finna. A fost odată o femeie foarte săracă. Şi a venit Isus la ea şi a învăţat-o să facă un tel şi să bată laptele ca să-i ajungă.

Finna puse cîteva fire de drăgaică în cele cîteva picături de lapte care puteau fi stoarse din ugerul vacii, apoi bătu laptele într-o oală, şi în cîteva minute laptele sporise atît de mult, că umplu oala pînă la buze ; nu se ştie cît ar mai fi crescut dacă mai bătea. Copiii avură lapte destul şi se minunară de ce a făcut Isus.

Apoi, într-o seară, Finna zise :

— Bjartur, va trebui să mergi în văile dinăuntru şi să vezi de nu poţi împrumuta ceva fîn de la cineva.

Capul gospodăriei nu prea deschisese gura zilele astea, şi cînd, în sfîrşit, scotea cîte o vorbă, era mai mult ca să dea cîte o poruncă scurtă, ca un căpitan în primejdie de moarte pe mare, dar cererea ei îl făcu să sară ca împuns de un vîrf de cuţit.

— Eu ? În văile dinăuntru ? N-am nici o datorie de primit de la cei de acolo.

— Dar, dragă Bjartur, vaca e aproape seacă şi e cumplit lucru să o ştii flămîndă. Biata făptură, se topeşte văzînd cu ochii.

— Asta nu e treaba mea ! răspunse el. N-am de gînd să fiu dator nimănui de pe acolo. Sîntem oameni liberi. N-am nici o datorie la nimeni. Sînt un om slobod, trăind pe propriul meu pămînt.

— Ar trebui să fim recunoscători pentru multe bietei Bukolla, stărui nevasta.

— Da, ştiu, spuse el. Şi pesemne că o să-i fim şi mai recunoscători înainte de a muri, sărăcuţa. Mai ales dacă va izbuti să-mi ucidă şi oile care mi-au mai rămas.

— Dacă am avea numai o legătură, două de fîn bun... cerşi Finna.

— Nici o putere în cer sau pe pămînt nu mă va face să-mi trădez oile de dragul unei vaci. Optsprezece ani de muncă mi-au trebuit ca să-mi strîng o turmă. Am mai lucrat încă doisprezece ani ca să plătesc pămîntul. Oile mele au făcut din mine un om slobod şi nu mă voi pleca niciodată în faţa nimănui. S-ajungă oamenii să spună despre mine că am început să cerşesc puţin fîn primăvara, iată o umilinţă pe care nu pot s-o îndur! Cît priveşte vaca pe care mi-au băgat-o cu sila pe gît sameşul şi Federaţia femeilor, ca să taie pofta de mîncare a copiilor şi să le fure oilor fînul cel mai bun, nu pot face decît un singur lucru pentru ea. Şi-l voi face!

— Bjartur, spuse Finna, cu vocea stinsă, privindu-l ţintă, deznădăjduită, de la acea depărtare nespusă ce desparte două fiinţe omeneşti, dacă ai de gînd s-o tai pe Bukolla, taie-mă pe mine mai întîi.

38. Moartea primăvara

Vremea era tot acecaşi, nici un semn de înseninare, cerul posomorît, ploi dese, cu grindină. Întreaga gospodărie duhnea de mirosul putred al baligii viermănoase; viermii se făceau mai aprigi, tusea gălăgioasă a oilor se împletea cu geamătul vacii. Viermii le ieşeau din nări şi atîrnau ca nişte fire din mucoasa nasului; în fiecare dimineaţă, încă o oaie sau două zăceau culcate în murdărie, uneori de-abia mai răsuflînd, şi dînsul le omora, le trăgea afară înspre groapa săpată în pămînt, îşi ştergea cuţitul de muşchi şi înjura. Douăzeci şi cinci de oi moarte, toate crescute de el. Ştia soiul fiecăreia, putea să le recunoască pe fiecare din ziua naşterii lor; chipul fiecăreia îi era adînc întipărit în minte, ca trăsăturile unui prieten apropiat, atît înfăţişarea, cît şi felul ei de-a fi. Amintirea acestor animale îi evoca trecerea multor anotimpuri; le vedea sănătoase, cu lîna bogată, cum coborau de la munte în zilele de toamnă, mîndre de cîrlanii lor jucăuşi; şi le amintea primăvara cum îşi lingeau micii, nou născuţi şi slabi, într-o

luncă verde. Fiecare din ele avusese alte apucături, altă fire. Ţinea minte în amănunt cum fuseseră coarnele fiecăreia, moţate la cîte una, cu pete cenuşii la alta, dungate cu galben la o a treia; una era sfioasă şi smerită, ca fata cea mai ruşinoasă; alta sărea obraznică pe pereţii stîncoşi sau înota în rîuri repezi; celei de a treia îi plăcea să se furişeze în cîte o dulbină... şi trebuise să le taie beregata. Viermii colcăiau din trupurile lor sîngerînde, plămînii le fuseseră străpunşi, ca şi cadavrele putrede. Hringja, Skellan, Skessa, şi celelalte, făpturile acestea fuseseră izvorul cel mai de seamă al vieţii sale şi cel mai puternic sprijin al ei. Douăzeci şi cinci. Care va fi următoarea?

Zăpadă mare, nu era chip să laşi oile să pască afară astăzi, trei oi sortite morţii azi-dimineaţă — Kupa, Laufa, Snura. Tăcere de mormînt la gospodărie; se începuse ultimul strat de fîn; vaca nu s-a putut ridica pe picioare. Pe măsură ce treceau zilele, răstimpul dintre răpăielile de ploaie se făcea tot mai scurt, pînă cînd se porni iarăşi viscolul. Ferestruica era întunecată, şi fumul venea înapoi pe horn, ca să adauge la neplăcerile pricinuite de duhoarea baligii stricate de jos; era aproape cu neputinţă de respirat.

Şi în alte locuri în lume existau livezi şi palate.

Oare lumea uitase cu totul această mică gospodărie pierdută în vale? Oare fusese lăsată în voia soartei, împreună cu inimile lor pline de nelinişte? Oare eroismul lor va rămîne neconsemnat, nu va fi pomenit în cărţi? Oh, nu! Iată, aveau musafiri la uşă, auziră sforăitul cailor care-şi muşcă zăbelele, şi o voce străină în mijlocul furtunii — într-o clipită, mintea scăpă din strînsoarea temerilor ei mute, şi atît pentru oameni, cît şi pentru cîine se ivi o plăcere neaşteptată.

Prin chepeng se ivi o fată plină de zăpadă, cu bogate rotunjimi, accentuate de pantalonii strîmţi de călărie; ochii albaştri-cenuşii erau prietenoşi, şi frumosul obraz, rumenit de vînt. Scutura zăpada de pe haine prin chepeng în jos, îşi arăta dinţii sănătoşi rîzînd: „Hahaha!" şi înjura din cînd în cînd. Cravaşa ei lucea, scumpă, în aceste locuri unde nici un singur lucru nu făcea mai mult ca

trei *aurar*. Era Audur Jonsdottir[1] din Myri. Însoţitorul ei, unul dintre oamenii sameşului, se ivi şi el. O întovărăşea pînă la Fjord, ca să prindă mîine vaporul care făcea cursa înspre sud, spre Reykjavik, către o primăvară mai prielnică.

— Doamnă mică şi dragă, ce ai mai crescut în şolduri! strigă Bjartur, bătînd-o cu gingăşie peste buci. Te hrăneşti cu toate bunătăţile din lume. Fă-i o cafea bună şi tare şi nu te zgîrci la zahăr. N-a fost crescută cu lături, binecuvîntat să-i fie micuţul căpşor care de-abia îmi ajungea la brîu cînd m-am însurat întîia oară!

Înşiraţi, umăr la umăr, pe podea, copiii o priveau uimiţi, minunîndu-se de statura ei, de încrederea în sine, de lungimea călătoriei la care pornise şi de iscusinţa cu care înjura; şi acum, că se scuturase de zăpadă, stătea acolo învoaltă, ca o plantă rodnică ce se îndoaie sub povara florilor deschise de curînd, gata a-şi da sămînţa.

Nu, era cu neputinţă să pornească peste deal pe o asemenea vreme, viscolul ăsta ar răpune orice femeie; trebuia neapărat să rămînă aici pînă se va astîmpăra. Privi în jur, căutînd un loc, dar învelitorile de pe toate paturile erau la fel de respingătoare. În cele din urmă o îndemnară să se caţăre pe tăblia de lemn de la piciorul patului părinţilor. Nu voia să-i stînjenească de loc, nădăjduia că vremea se va îndrepta înainte de a se însera, şi întrebă cuviincios cum le mai mergea oilor.

— A fost cineva pe aici la sfîrşitul lui februarie care mi-a însemnat la urechi o oaie. Dar îmi închipui că asta nu e nimic faţă de ceea ce ai avea să-mi spui de pe la voi.

Da, aveau veşti proaste de acolo din văile dinlăuntrul ţării, întări însoţitorul, veşti proaste. Olafur din Ystadal pierduse patruzeci de oi, sau cam aşa ceva, în ciuda ştiinţei sale, şi Einar din Undirhlid, peste treizeci, pesemne că vor găsi păşuni mai verzi pe lumea cealaltă. Thorir din Gilteig nici nu voia să spună cîte a pierdut, acum, că cea mai tînără din fetele lui născuse şi ea un copil din flori.

— De ce nu s-or fi măritînd cu bărbaţi, după cuviinţă? se mîră fata sameşului.

---

[1] *Jonsdottir* — fiica lui Jon.

— Culege omul ce-a semănat... aruncă Bjartur şi rise. E numai vina vacilor. Ele îţi mănîncă şi sufletul, trîntoriţele blestemate! burţile lor sînt fără fund, cum e Mediterana.

La *fjallkongur*, totuşi, lucrurile nu stăteau chiar aşa de prost, urmă omul sameşului, iar la Myri erau hrănite cu alnat, dar unele oi erau vlăguite, cum sînt adesea primăvara, şi cîtorva trebuiseră să le taie beregata.

Desigur, Bjartur ştia asta foarte bine; era un vechi obicei la Myri. Cîţiva caltaboşi mai mult sau mai puţin, de asta nu-i prea păsa sameşului, atîta vreme cît caii lui de călărie erau bine hrăniţi.

Viscolul nu mai contenea, şi fata începu să-şi piardă răbdarea. Mereu se ducea jos şi se uita afară; zăpada sufla drept în uşă, drept în faţa ei. Viscolul cel mai turbat e întotdeauna primăvara. Blestemă cîtva timp, apoi se opri din blestemat şi căzu pe gînduri, pe urmă o apucară hachiţele, pierzîndu-şi cu totul stăpînirea de sine.

— Fratele meu, Ingolfur, mă aşteaptă astă-seară! strigă ea. Doamne-Dumnezeule, dacă pierd vaporul, desigur va crede că m-am prăpădit prin munţi!

— O, se înseninează negreşit în noaptea asta.

— Doamne, dacă pierd vaporul?!

— S-a mai potolit puţin acum.

— Dumnezeu atotputernicul să mă ajute dacă pierd vaporul.

— O mai fi şi altul.

— Dar dacă-l pierd pe ăsta?

— Reykjavik e tot acolo; chiar dacă pierzi un vapor, îl iei pe următorul.

— Da, dar trebuie să plec cu vaporul ăsta! stărui ea. Chiar dacă ar fi să mor pe dealuri. Trebuie să ajung la Reykjavik sîmbătă!

— De ce te grăbeşti?

Nici un răspuns; deznădejde. Se plînse că era gata să se înăbuşe, nu vru să mănînce, nici să bea. Dar rămase toată noaptea, în ciuda duhorii; nu avea unde să plece în altă parte. Se culcă, fără să se dezbrace, pe două lăzi şi se înveli cu două pături de cal. Nici nu voi să audă să se culce în pat. Toată noaptea o auziră oftînd şi gemînd;

din cînd în cînd bîjbîia jos pe scară, prin întuneric, şi se ducea afară.

— Vrei oala ? întrebă Bjartur.

Nu, voia doar să vadă cum e vremea. Şi a vărsat... Neapărat trebuia să ajungă la Reykjavik pînă sîmbătă.

Nimeni în toată gospodăria n-avu parte de odihnă în noaptea aceea. Ce căuta la Reykjavik ? Cu cine oare trebuia să se întîlnească ? Nu avea şi Asta-Sollilja fruntea înaltă şi sprîncenele îmbinate la fel ca ea ? Şi nici Asta-Sollilja nu mai era aşa subţire, şi ea era o fată tînără, plină de dorinţe şi de nădejdi. Casa lui stătea singură într-o pădure, nu cu o fată în faţa casei, ca pe farfuria de prăjituri a maică-si, ci singură în pădure, ca pe calendarul care căzuse jos acum doi ani şi fusese călcat şi rostogolit în noroi de copitele oilor. Ea îl văzuse mai întîi, doar fusese musafir pe pămîntul lor, nu pe al celeilalte. Doamne, ce vise visase toată iarna şi pînă ce coasa morţii s-a abătut primăvara asupra gospodăriei ; şi ea stătea treaz noaptea şi dorea la fel de pătimaş ca altădată, chiar mai pătimaş decît oricînd. Unele erau sortite să rămînă acasă cînd mureau oile primăvara, în vreme ce altele plecau spre miazăzi.

Asta-Sollilja a dormit puţin şi s-a trezit devreme dimineaţă, la sunetul unui rîs limpede şi vesel ; viscolul trecuse, şi fata sameşului era fericită, înfuleca la tartine, căci avea timp destul să prindă vaporul. Însoţitorul ei susţinea, ce e drept, că vremea nu se arăta prea bună, dar fata sameşului rîse :

— Cui dracu-i pasă de asta ? şi, redobîndindu-şi pofta de înjurături, se duse afară la cai şi strigă către însoţitorul ei, la răstimpuri scurte : Hai odată, nu e timpul să plecăm ?

Dar el mai avea ceva treabă sus, îşi bea cafeaua cu familia.

— Ce gălăgie a dracului face, spuse însoţitorul.

— Nu ţin prea mult toanele ei, slavă Domnului ! observă Bjartur.

— Adevărat, se învoi însoţitorul, sorbind cafeaua cu zgomot. Femeile astea sînt toate nervoase cînd se mărită.

— Greşesc eu, sau s-a cam îngrăşat pe la mijloc ? întrebă Bjartur.

— Nu-ţi trebuie cine ştie ce ochi buni ca să vezi asta.

— Mă dau cu gîndul c-o fi trecut careva pe acolo, spuse Bjartur.

— Ihî ! Ce, crezi că eroii ăştia ai cooperativelor de la miazăzi îşi încearcă undiţele numai pe pămîntul tău ?

— Oh-ho, aşadar era unul din gaşca aia ! Porcul ! izbucni Bjartur. Trebuia să ghicesc.

Cu toate acestea, îşi petrecu musafirii pînă la şosea. Vîntul era tăios, pesemne că mai aducea zăpadă. La naiba cu toate ! „Nu e cumva timpul ca drăcuşorii ăia leneşi să se scoale ?" Îşi luă două cuţite de măcelărie pe care le ţinea învelite într-o bucată de sac, le despachetă şi le puse pe pat lîngă el, luă o gresie de pe raft şi scuipă ; hîrşîitul cuţitului pe piatră ar fi sculat şi morţii.

— Helgi, scoală-te, băiatule,. am nevoie de tine.

Flăcăul se dădu jos din pat. morocănos, îşi trase pantalonii şi începu să-şi caute celelalte lucruri. Bjartur ascuţea înainte. Ceilalţi copii trăgeau cu ochiul de sub învelitoare. Mai ascuţi o vreme, apoi, smulgîndu-şi un fir de păr, încercă tăişul. După aceea luă din lada mare o şurubelniţă ruginită, o şterse pe pantaloni şi o ascuţi.

— Nu te-ai îmbrăcat încă, băiete ?

— Ce am de făcut ?

— Ce ai de făcut ? Ai de făcut ce ţi-oi spune eu. Dă-te jos !

Îl împinse pe băiat înaintea lui pe scară în jos, în timp ce Finna privea cu ochi înnebuniţi la soţul ei cum stătea lîngă chepeng cu cîte un cuţit în fiecare mînă. Oare gîndea femeia asta trecută, care credea că binele învinge pînă la urmă şi care făcuse un bătător după învăţătura lui Isus Hristos, oare gîndea că ar putea să îndrumeze într-alt fel voinţa de neînfrînt pe care s-a clădit o mie de ani libertatea şi independenţa neamului ? Cei o mie de ani ai Islandei... Se aruncă de gîtul lui, aşa cum stătea lîngă chepeng, cu un cuţit în fiecare mînă.

— E ca şi cum m-ai omorî pe mine. Gudbjartur... gemu ea. Nu mai pot îndura să văd copiii murind de foame, şi plînsul o zguduia toată, din cap pînă în picioare.

O floare veşnic înlăcrimată, tremurîndă. Dar cu o mişcare din umeri, dînsul o dădu la o parte, şi ea îl urmări cu priviri rătăcite cum cobora scara.

Cîtva timp nu auzi decît mişcări fără cuvinte. Bjartur dezlegă un capăt de frînghie şi făcu un laţ, apoi sili vaca, mai mult moartă decît vie, să se ridice în picioare, gemînd în sforţarea ei. Dezlegă frînghia care o lega de stănog; vaca mugi jalnic spre uşa deschisă.

Pentru Finna de la Sumarhus, acea femeie tăcută, căreia îi plăceau cîntecele, care născuse atîţia copii — şi pentru apărarea neatîrnării neamului, şi pentru a fi seceraţi de moarte — clipa aceasta însemna sfîrşitul tuturor lucrurilor. Era blîndă. Avea prietene printre elfi. Dar prea mult îi bătuse inima de groază. Viaţa? În clipa aceea viaţa parcă îşi căuta din nou izvoarele. Genunchii i se îndoiră şi, într-o tăcere adîncă, se lăsă în braţele bătrînei Hallbera apoi, ca o pulbere neînsemnată, căzu la pieptul ofilit al mamei.

Barcelona — Copenhaga
în iarna 1933—1934

Timpuri grele

39. În fața casei

Cînd moartea vine în primăvară, vara trece o dată cu înmormîntarea. Dar sufletul... sufletul ? Ce gînduri sălăşluiesc în suflet într-o nouă toamnă, la începutul iernii ?

— Şi dacă o fi cumva o iarnă lungă, spuse băiatul cel mai mare, stînd în faţa casei, în amurg, dacă o fi cumva o iarnă din acelea care se întinde şi se tot întinde, şi se învîrteşte într-una de jur împrejur, şi iarăşi se mai învîrteşte fără rost, tocmai ca un cîine care aleargă roată pentru că cineva l-a apucat de coadă, şi apoi se răsuceşte în cerc iară şi iară, şi tot mereu acelaşi cerc, şi pînă în cele din urmă nu se mai poate opri, oricît ar încerca cineva să-l oprească... atunci ce se va mai întîmpla ?

Şi apoi răspunse propriei sale întrebări .

— Nimic nu se mai poate întîmpla.

— Nu poate fi o iarnă atît de lungă... zise fratele cel mai mic. Că dacă are să fie o iarnă aşa de lungă, de o sută de ani, de pildă, eu am să plec sus, pe muntele casei noastre.

— Pentru ce ?

— Să văd dacă pot zări şi ale ţări.

— Ce alte ţări ?

— Ţările despre care îmi vorbea mama înainte de a muri.

— Alte ţări nici nu există.

— Ba există, ţi-o spun eu. Am văzut de multe ori în primăvară cascadele năpustindu-se înapoi.

Fratele cel mare, firește, nici nu catadicsi să răspundă unui raţionament lipsit de orice bun-simţ şi care se vedea bine că îşi avea obîrşia în lumea dorinţelor. După o clipă, se mulţumi să înceapă iar de unde se oprise.

— Dar închipuie-ţi că e o înmormîntare lungă, spuse el. Închipuie-ţi că e o înmormîntare atît de lungă, încît predica pastorului merge înainte singură, ca un şuvoi, de pildă, ştii, aşa, picătură cu picătură, şi închipuie-ţi că nu se mai sfîrşeşte niciodată. Închipuieşte-ţi că el rosteşte de o sută şi cincizeci de ori la rînd „amin". Închipuieşte-ţi că ar spune mereu amin timp de o sută şi cincizeci de ani. Ce se întîmplă atunci ?

— Nu poate să fie o înmormîntare atît de lungă. Oamenii s-ar ridica şi ar pleca.

— Dar sicriul, prostălăule ? ! O să se ridice şi el ? O să plece şi el ?

— Oamenii or să ia sicriul cu ei, răspunse fratele mai mic.

— Ce, eşti nebun ? Crezi că ar îndrăzni cineva să ridice sicriul şi să-l ia, înainte ca pastorul să fi spus ultimul „amin" ?

— Cînd a murit mama, ştiu că pastorul a vorbit şi a tot vorbit, dar în cele din urmă tot s-a oprit. Cînd pastorul începe să simtă nevoia unei ceşti de cafea, se opreşte singur. Ştiam că are să se oprească odată şi odată.

Fratele mai mare se trase mai aproape de cel mai mic, pe lespezile pe care stăteau în faţa casei, şi îi puse ocrotitor mîna pe umăr :

— Eşti încă aşa de micuţ, Nonni băiete, că nu mă pot aştepta să înţelegi.

— Ba înţeleg ! protestă micul Nonni, îndepărtînd de pe umăr mîna protectoare a lui frate-său. Înţeleg tot ce înţelegi şi tu, şi chiar ceva mai mult.

— Foarte bine atunci, spuse celălalt. Dacă eşti atît de isteţ, ia spune-mi, ce e o înmormîntare ?

Fratele cel mic se gîndi cîtva timp, pentru că era hotărît să dea răspunsul potrivit, apoi se mai gîndi încă puţin, tot fără să găsească un răspuns pe de-a-ntregul mulţumitor, şi în cele din urmă se gîndi atît de mult, că nu mai putu nici de frică să afle un răspuns cuminte acestei întrebări atît de simple, aşa că fratele mai mare trebui să-şi răspundă singur :

— O înmormîntare e o înmormîntare, nătărăule !

Şi micul Nonni era aproape uimit că nu i-a putut da şi lui prin gînd un lucru atît de învederat.

Apoi fratele mai mare continuă :

— Şi de acum înainte nu se opreşte niciodată. Cu toate că oamenii pleacă acasă ; cu toate că păstorul zice „amin" pentru ultima oară ; cu toate că şuvoaiele cascadei curg înapoi peste munte, cum spui tu că ai văzut în primăvara trecută, ceea ce, de fapt, nu e adevărat, pentru că nici o cascadă din lume nu poate să curgă înapoi înspre munte, din clipa aceea nu se mai sfîrşeşte niciodată, niciodată... Şi ştii de ce ?

— Nu mai pune şi tu întrebări prosteşti, măi nătărăule...

— Fiindcă mortul nu mai învie niciodată.

— Ce tot te îndeşi în mine ? N-ai putea să mă mai slăbeşti puţin ? şi fratele mai mic se dădu niţel mai încolo.

— Ţi-e frică ?

— Nu.

Pe lespezile din faţa casei amurgul se lăsa tot mai apăsător. Aerul e îngheţat. Grămezi întunecoase de nori la orizont. Poate că se pregăteşte ceva. Bunica aşteaptă luna nouă.

— Ascultă, Nonni băiete, vrei să-ţi povestesc ceva ?

— Nu, nu te mai osteni.

— Dacă am sta aici în faţa casei o sută de ani, poate chiar şi o sută cincizeci de ani, şi ar începe să se întunece tot ca şi acum, şi tata ar hrăni tot oile astea, tot cu fînul ăsta, din snopul ăsta, şi...

— Dacă tata ar fi acasă, ţi-ar trage o sfîntă de bătaie că stai aici şi trăncăneşti tot felul de tîmpenii, cînd ştii că ai atîtea lucruri de făcut !...

Era Gvendur, fratele mijlociu, care se furişase în această tainică a lor convorbire, ca un hoţ în noapte.

Dar oricît ar părea de necrezut, tocmai fratele care nu prea înţelesese mare lucru luă apărarea celui ce îndrugase atîtea. Îl întrebă pe Gvendur cu asprime :

— A vorbit cu tine cineva ?

Şi cel mare adăugă :

— Nu e nimeni atît de aiurit ca să stea de vorbă cu tine.

Niciodată fratele lor Gvendur n-a înţeles ce e sufletul, pe cînd ei între ei discutau fără sfîrşit despre speranţele

şi disperările sufletului. Această deosebire în preocupări îi unea pe amîndoi împotriva celuilalt, care nu se gîndea decît cum să tot facă şi să desfacă ceva.

— Ei, aş! răspunse Gvendur. N-ai decît să-l întrebi pe tata, şi o să-ţi spună că între noi, eu, unul, sînt mult mai bărbat decît sînteţi voi doi laolaltă!

— Ce-mi pasă? Pe noi ne-a iubit mama mai mult.

— Ştii că-mi place? N-aţi avut măcar o lacrimă în ochi, nici unul, nici altul, la înmormîntarea ei. Şi bătrîna Gunna din Myri spunea că era o ruşine să vă vadă cineva, pe cînd o îngropa pe mama, cum stăteaţi acolo holbîndu-vă la preot ca doi viţei, aşa spunea!

— Crezi tu că noi sîntem în stare să-i facem tatii plăcerea să ne vadă sughiţînd şi plîngînd? Nu. Niciodată. Şi nici nu ne lăsăm. Noi sîntem ca vikingii din Joms. Numai tu boceşti. Noi blestemăm.

Tocmai cînd cearta era în toi, Asta-Sollilja îşi arătă capul la uşă, privind spre şosea, în înserare, şi ştergîndu-şi pe fusta zdrenţuită mîinile ude şi degetele lungi.

— Băieţi, ia uitaţi-vă, nu-l zăriţi încă?

— Pe cine?

— Pe cine crezi? Fii mai deştept, măcar o dată!

— Crezi că o fi murit, sau mai ştiu eu ce?

— Să vă fie ruşine! Nu ştiu unde o să ajungeţi cu felul ăsta de a gîndi şi vorbi despre tatăl vostru.

— Da, sări Gvendur, nimic nu le-ar face mai multă plăcere decît să-l vadă mort, ca să nu mai fie nevoiţi să muncească, şi să poată zăcea ca nişte duhai în faţa casei, rozînd preşul toată ziua.

— Ehei! i-o întoarse Nonni. Noi o să plecăm şi o să călătorim prin lumea toată cînd ne-o veni la socoteală, şi o să vă lăsăm pe toţi acasă.

— În numele cerului, strigă Asta-Sollilja, plecaţi odată în lume, şi cît mai repede, cu atît mai bine! Fiţi siguri că nimeni n-o să vă pizmuiască.

Ea cunoştea lumea din proprie experienţă, de aceea vorbea aşa. Se întoarse şi intră în casă, încît rămaseră singuri pe lespezi, ca înainte.

— A bocit şi ea, grăi Helgi într-un tîrziu, cînd tăcerea se prelungi prea mult

— Da, şi mai boceşte încă. Plîngea şi alaltăieri noapte. Şi a plîns şi noaptea trecută. Nimeni n-ar putea boci nici pe sfert cît Asta-Sollilja noastră.

— Ştii ce, Nonni? Ea n-are dreptul să plîngă. Nu era nici măcar rudă cu mama. Şi de aceea nu e rudă cu nimeni de aici.

— Da, nu e rudă cu nimeni.

— Se cunoaşte foarte bine după ochiul ei. E saşiu.

— Da, e saşiu.

— Deşi se crede grozavă şi că poate să ne ducă pe toţi fiindcă au început să-i crească sînii ca la o femeie, de fapt nu e grozavă de loc şi nu poate să ducă pe nimeni, cum am văzut aseară, cînd se culca. Dar bagă de seamă să nu te audă, are urîtul obicei să tragă cu urechea şi-ţi arde una cînd te aştepţi mai puţin.

— Nu-mi pasă! Din pricina ei a murit mama. Ea a fost aceea care a căpătat o rochie cînd mama nu avea rochie şi ei i se îngăduia să vină acasă de două ori pe zi, pe cînd mama trudea afară la cîmp, deşi era bolnavă.

— Nonni, îţi mai aminteşti cînd a căzut mama în braţele bunicii şi nu s-a mai putut scula? Îţi aminteşti cum îi tremura tot trupul?

Încă o dată băieţelul se sfii să răspundă.

— A fost în ziua cînd a tăiat-o pe Bukolla noastră, adăugă Helgi.

Tăcere.

— Nonni, n-ai băgat de seamă că unii oameni sînt morţi, deşi trăiesc? N-ai văzut asta în ochii unor oameni care vin aici? Eu văd numaidecît; numai să se uite la mine, şi văd; şi nici nu trebuie să se uite la mine. Ziua în care mama a căzut în braţele bunicii a fost ziua cînd a murit; de atunci n-a mai fost vie. Nu-ţi aminteşti cum s-a uitat la noi în noaptea aia?

— O, taci din gură, Helgi! Ce tot te vîri aşa în mine?

— Tot ce a prorocit bătrîna Frida acum vreo doi ani s-a adeverit, oricît de nebună era. „Tirania omului, spunea ea. În felul ăsta o să v-omoare pe toţi!"

Vorbise fratele cel mare. Unii oameni au darul de a simţi lucrările soartei. Percepţiile lor se îndreaptă către ceea ce este obscur, chiar foarte obscur; simt chiar acele dimensiuni care te îngrozesc şi care se deschid dincolo de

viaţă şi de lume, şi de vederea cărora Dumnezeu a ferit de obicei ochii muritorilor. În faţa unor astfel de puteri, de vedenii, fratele mai mic stătea neştiutor şi fără reazem, el, care avea o sfîntă dorinţă printre dorinţe.

„Helgi, aş vrea să fiu mare", spunea el uneori, căci, cu ajutorul dorinţelor lui, şi al dorinţelor cu care îl înzestrase mama sa, încerca să înlăture hotărîrile soartei şi ale forţelor ascunse în spatele soartei. Da, ar fi bine să ai aripi şi să te înalţi deasupra soartei, ca păsările care zboară peste gardul cel înalt de la Utiraudsmyri, da, chiar şi peste firele de telefon ; dar oricît s-ar fi străduit, rămînea mereu asemeni animalelor gospodăriei, o făptură cu patru picioare şi fără aripi, iar fratele cel mare sta în jurul lui ca un gard cu multe uluci, ca un uriaş ghemotoc de sîrmă ghimpată ; putea să ţeasă din amurgul din faţa casei un veşnic „amin". Şi chiar dacă ţi-ai fi schimbat locul din faţa casei, şi te-ai fi aşezat pe piatra cealaltă, tot nu folosea la nimic, căci se ivea încă un „amin", şi mai prelung, un şi mai sepulcral „amin".

— Ascultă, Helgi, zise în cele din urmă, căci tocmai îi venise o idee strașnică, de ce nu putem fugi de-aici ? Ţi-aduci aminte de fiul vitreg al celor de la Gil, care a fugit ? A fugit. A fugit pînă la Vik.

— Taică-său şi maică-sa locuiau la Vik, îl lămuri Helgi, şi l-au luat la ei acasă cînd a sosit acolo, de pe dealuri. Dar noi ? Cine să ne ia pe noi ? Şi unde ? Nimeni. Nicăieri.

Şi iarăşi lespezile din faţa casei... Şi amurgul serii, tot mai greu, tot mai apăsător, mai ales peste fratele mai mic, atît de nenorocit din pricina dragostei lui pentru visele trandafirii... şi cînd nu mai putu îndura, încercă un alt îndemn :

— Demult, cînd era de-abia o fetiţă, mama se împrietenise de-a binelea cu neamul elfilor ; era pe vremea cînd locuia la Urdarsel, spuse el. Anul trecut, cînd mama şi cu mine mergeam de-a lungul dealurilor, păzind-o pe Bukolla, mi-a povestit tot felul de lucruri despre vremurile acelea. Mi-a spus şi poezii pe de rost. Şi odată, cînd eram mic, elfii i-au spus mamei că eu cînd am să fiu mare am să cînt... cîntece.

Nu se încumetă să-i mărturisească c-avea să cînte pentru lumea întreagă, ca nu cumva frate-său să nu-şi reverse dis-

preţul peste această sfioasă năzuinţă, fiindcă şi cele mai frumoase visuri ale sufletului sînt la fel cu tristeţea cea mai adîncă ; îi spuse numai :

— Am să cînt pentru credincioşii care vin la biserica din Raudsmyri.

— Ascultă, Nonni băiatule, tu n-ai aflat că ţi se spun tot felul de lucruri cînd eşti mititel ? Şi de ce ţi se spun ? Tocmai pentru că eşti mic. Şi mie mama mi-a spus la fel. Există, mi-a spus ea, nişte elfi care locuiesc dincolo de senin, ca şi dincolo de furtună, dincolo de lumina soarelui, în lumina altui soare. Dincolo de zilele toate. Şi pe urmă mama a avut un copil, şi acesta a murit, şi ea a zăcut săptămîni întregi, şi de cîte ori respira, puteam să aud cum o doare, şi uneori stăteam treaz noaptea şi ascultam cum o doare. Mă obişnuisem să ies nopţile, cîteodată ningea, şi fără să ştie nimeni, mă duceam la fiecare stîncă de-a lungul muntelui întreg şi le vorbeam în şoaptă fiecăreia şi scuturam zăpada de pe unele dintre ele, ca să mă poată auzi mai bine, şi am cerut stîncilor s-o ajute, aşa cum stîncile mai ajutaseră pe alţi oameni din poveştile ei. Într-o seară m-am rugat de zece stînci la rînd. Ba sînt sigur că m-am rugat la treizeci de stînci, căci mă gîndeam că dacă nu sînt elfi în stînca asta, s-ar putea să fie în cealaltă. Şi eram sigur că dacă elfii există, ar ajuta-o. Şi poate ne-ar ajuta şi pe noi toţi. Pînă cînd a murit. A murit mama. Spune-mi, de ce n-au ajutat-o, tu, care crezi că ştii tot ? ! Da, ştiu că nu poţi să-mi răspunzi. Ştiu că va trebui să-ţi spun eu de ce n-au ajutat-o. Pentru că nu există. Nici în stînca asta şi nici în stînca de colo. În nici o stîncă. Mama ne spunea poveştile acelea fiindcă noi eram aşa de mici şi fiindcă ea nu putea fi rea.

— Eşti un mincinos ! izbucni Nonni, adînc mîhnit şi aproape cu un suspin în glas.

— Şi după ce m-am făcut mare, continuă celălalt, mă duceam adesea în casă la ora mesei, şi ea zăcea acolo bolnavă, şi-mi puneam în gînd s-o întreb dacă existau cu adevărat. Dar n-am întrebat-o niciodată. Dacă ar fi existat cu adevărat, elfii ar fi ajutat-o. Şi pe noi toţi. Şi dacă nu existau cu adevărat, ei bine, n-aş fi vrut să-şi dea seama că m-am făcut mare. Pe urmă, venea tata şi mă gonea.

— Minţi, minţi, minţi! strigă micul Nonni, repezindu-se la frate-său cu pumnii strînşi, ca o dovadă palpabilă că există şi o altă lume, mai bună.

— Nonni, mai ţii minte psalmul pentru furtună? îl întrebă fratele mai mare, neclintit în judecata lui, cînd celălalt încetă de a-l mai lovi. Ştii ceva, Nonni?

— Nu, nu ştiu, lasă-mă în pace! Nu înţeleg de ce nu vrei niciodată să mă laşi în pace.

— Ai băgat de seamă că ori de cîte ori se întîmplă ceva, bunica spune: „Ştiam eu..." sau spune: „Va fi şi mai rău... Am văzut cu ceva azi-dimineaţă... semn rău..."? Dînsa e mereu aceeaşi, orice s-ar întîmpla. Nici veselă, nici tristă, niciodată. Ţi-aduci aminte ce a făcut cînd a murit mama şi cînd Sola a gătit-o de înmormîntare? A sărutat moarta şi a spus: „Nici nu mă mir".

— Asta pentru că în curînd va împlini o sută de ani, îngăimă Nonni într-o doară şi cu jumătate glas.

Dar nici aici nu-i fu îngăduit să aibă dreptate.

— Nu, nu de asta, spuse fratele mai mare, ci pentru că bunica înţelege totul. Ştie ce se petrece în cer şi pe pămînt. Nu-ţi aminteşti de smintitul din psalmul pentru furtună, şi cum se strecura în trupul animalelor? Oricine o înţelege pe bunica înţelege totul.

— Mama n-a cîntat niciodată psalmi, obiectă micul Nonni. Şi tata spune că nu există nici un Isus.

— Poate că n-o fi existînd, spuse celălalt, dar smintitul din psalmul pentru furtună există, şi este Kolumkilli, şi nu altul, ţi-o spun chiar eu! De unde ştiu? Ştiu, fiindcă l-am văzut cu ochii mei. Cînd? De multe ori. Îţi aminteşti cumva de seara aia de martie, anul trecut, de pildă, cînd tata aducea oile acasă? Ţi-aduci aminte că găsise o oaie cu urechile sfîrtecate? Ei bine, eu l-am văzut cum a făcut. L-am văzut cu ochii mei cînd a ieşit din furtună şi ploaie şi s-a repezit la una dintre oile noastre şi i-a făcut ceva. Nu ştiam atunci cine era sau ce-o fi fost, dar asta era. El era.

— Era el? întrebă prosteşte băieţelul.

— Şi acum doi ani, primăvara, cînd mureau oile, asta se întîmpla din pricină că el le făcea ceva înainte. Şi după aceea mureau. Era Kolumkilli. Kolumkilli, care, ucis de şapte ori, învie de fiecare dată şi ne prăpădeşte gospodăria.

A pustiit-o de şapte ori, aşa cum poate să ţi-o spună oricine. Îl văd în fiecare zi.

— Minţi! Nu vezi pe nimeni, niciodată! strigă Nonni, începînd din nou să dea cu pumnii în frate-său, de data asta urlînd.

— Şi ştii de ce îl văd? continuă celălalt. Şi, apucîndu-şi fratele de încheieturi, îl ţinu strîns şi îi şopti în faţă: Fiindcă şi eu sînt mort, Nonni, uită-te la mine, uită-te de aproape, uită-te în ochii mei. Vezi un om mort.

Două contraste care se întregesc, veşnicele contraste întrupate în om... O nouă toamnă, în pragul iernii... amurgul... hotarele lumii şi cele de dincolo de lume au dispărut. De după nori, iată, o lună nouă.

40. Şobolani

Era prin preajma Crăciunului.

Bjartur se dusese pînă la saivanul oilor. Zăpada era îngheţată bocnă, şi de păşune, nici o nădejde. Cu degetele amorţite, bunica da veşnica ei bătălie cu focul îndărătnic al iernii, în vreme ce, ghemuiţi în fumul din încăpere, copiii — fie treji, fie cufundaţi în somn — zăceau la fel ca şi anul trecut, la fel ca şi în anul dinainte, fie că ascultau, fie că nu ascultau trosnetul slab al surcelelor în sobă. Şi înainte de-a fi făcut bunica primele încercări neizbutite de a o trezi pe Asta-Sollilja, micul Nonni făcu şi el o şi mai neizbutită încercare să-şi îndrepte gîndul spre ceva ce s-ar putea întîmpla vreodată, oarecum, pe undeva... spre ceva care s-ar întîmpla, firește, cînd ar mai fi şi un altul de faţă. Anul trecut trăiseră cu toţii aici, în mijlocul unei agonii frămîntate, al unei respiraţii dureroase, care acum amuţise, ca şi struna viorii din baladă. S-a sfîrşit cu neliniştea care ne îmbrăţişa pe toţi şi ne înviora sufletul... S-a sfîrşit neliniştea care dă viaţă chiar şi lucrurilor fără viaţă dinlăuntrul nostru... farfuria cu bunătăţi din ladă se spărsese de mult.

Apoi, deodată, mult înainte ca să se fi aprins bine focul sau să fi început apa să dea în clocot cît de cît, tatăl lor

sui scara ca un turbat. Se năpusti în odaie şi, luîndu-şi cuţitele de măcelar, le dezveli.

— Hm! Arată de parc-ar mai fi găsit ceva de căsăpit, mormăi bunica.

— Afară cu voi, mînjilor! strigă el, ţinînd în mînă tăişul sclipitor şi trăgînd copiii jos din pat. Mai bine haideţi cu mine la saivan, să vedeţi semnele celor întîmplate acolo, ca s-aveţi ce-i răspunde bunicii.

— Nu-i de mirare că se întîmplă unele lucruri aici, îi întoarse bătrîna. Era de aşteptat.

În iarna asta, în stănoage, rîndurile se cam răriseră: „Oile sănătoase supravieţuiesc, cele slăbănoage mor", aşa cum spunea Olafur din Ystadal adesea, în nădejdea că va afla o mîngîiere, pentru el şi semenii săi, în această teorie ştiinţifică, pe care chiar şi străinii au repetat-o de nenumărate ori în gazete. Erau oi frumoase, oi minunate oile care se hrăneau iarna asta din ieslele lui Bjartur de la Sumarhus, şi ţinea la cele cîteva care îi mai rămăseseră cel puţin atît, dacă nu mai mult decît pe vremea cînd avea o turmă întreagă. Nu obişnuia să plîngă după un lucru pierdut. Unii o fac, dar Bjartur de la Sumarhus socotea că un bărbat trebuie să fie mulţumit cu ce are; sau mai degrabă cu ce i-a rămas, atunci cînd a pierdut ce avea. Viermii nu sînt urgia cea mai mare ce poate cădea pe capul unui crescător de pe plai, ci mai degrabă puterile tainice care nu pot fi ţinute în frîu nici chiar cu o recoltă bună de fîn. Bătrîna avusese dreptate spunînd că au să urmeze întîmplări şi mai rele. Puterile tainice se puseseră acum pe lucru.

În dimineaţa aceea coborîse în saivan după nişte fîn, şi ce găsise acolo, chircit între trepte? În locul acela de necrezut găsi una dintre oile sale moartă, înghesuită între două trepte, ca o zdreanţă veche, cu spinarea frîntă, cu un corn răsucit în jurul marginii scării. Începu să înjure de toţi sfinţii de care îşi mai aducea aminte, o scoase grabnic afară de acolo, o întinse pe un troian, chemă copiii. Şi acum sta privind în jos, la oaia moartă, şi copiii se uitau şi ei în jos, înmărmuriţi cu toţii, în lumina cenuşie a dimineţii. Era un ger posomorît. Unele zile, cînd stai şi le priveşti, îţi par lipsite de orice har. Parcă n-ar fi bune de nimic, pe cînd altele sînt pline de duh şi pot da răspuns

la toate. Gvendur credea că oaia încercase să se furişeze în hambarul cu fîn şi se încurcase.

— Prostule! îi spuse Bjartur.

Nonni apucă mîna fratelui mai mare şi apoi o lăsă. Dinţii Astei-Sollilja clănţăneau.

— Nu semeni cu maică-ta, spuse Bjartur, ea nu tresărea la toate fleacurile, ca o bătrînă pe oală.

Dar fata spuse că nu îi era frică, deoarece era de prisos să-ţi fie frică, şi că-i era doar frig.

Vreme de două zile umbra acelei întîmplări cumplite pluti apăsător peste gospodărie. Veniră oaspeţi de prin alte aşezări, oameni necunoscuţi, fără nici un gînd rău, dar Bjartur nu era de loc în toane bune şi spuse că viermilor ăstora le dă el cafea, dar nu cu dragă inimă, ci, dimpotrivă. Era de fapt o greşeală să încurajezi astfel de oameni, să mai vină pe aici, poftindu-i la cafea, ăstora trebuie să le dai lături. Erau aproape sigur urmaşii unor tîlhari şi mai ales hoţi de oi; niciodată pînă acum nu călcase pe pămîntul de la Sumarhus o mai spurcată drojdie omenească. „Dar oare ce s-a întîmplat?"

— Dacă ai fost trimis aici anume ca să mă întrebi, răspundea el, poţi să le răspunzi, băiete, că n-ai aflat nimic.

Aşa că oaspeţii plecau la ei acasă, la fel de neştiutori cum veniseră.

Într-a treia dimineaţă, intrînd în adăpostul mieilor, se lovi de ceva care atîrna de acoperiş. „Măi, să fie!" îşi zise, şi pe loc se porni pe înjurături. Era unul dintre mieii lui cei mai frumoşi, cu un laţ în jurul gîtului. Tăie laţul, cercetă frînghia îndeaproape, dar nu o putu recunoaşte ca fiind a sa. „Nu, asta nu poate fi fapta unui om", gîndi el, căci nu-şi putea închipui să fie pe lume vreun om atît de josnic încît să-i treacă prin gînd să spînzure o oaie. Cercetînd zăpada din jurul colibei, o găsi întărită, îngheţată şi rece, fără nici o urmă de paşi, şi toate astea i se întîmplau lui, lui Bjartur de la Sumarhus, lui, omului care nici măcar nu credea în suflet, şi mai cu seamă în diavoli şi strigoi. Dar de data asta cocoloşi lucrurile, spunînd că a trebuit să omoare un miel care mîncase lînă. Nimeni — şi cu atît mai puţin copiii săi — nu trebuia să descopere vreo fisură în platoşa de scepticism datorită căreia avea o tărie morală ce lipsea semenilor săi. Totuşi, cînd era singur, toate cele

ce se întîmplaseră în ultimele zile îl frămîntau necontenit. Rămînea cu ochii ţintă la oi, încruntîndu-se şi mormăind ca pentru sine. „Fir-ar blestemat şi-al dracului!“ gîndea el pentru a suta oară. Nu putea să lucrcze nimic, nici prin casă şi nici pe-afară.

— Fă-mi rost de o pereche de ciorapi curaţi, îi spuse, în sfîrşit, Astei-Sollilja. Am de gînd să fac o plimbare pînă în cătun.

— În cătun ?

— Da, răspunse, cred că sînt şobolani în storiştea oilor.

Dînd toate aceste lămuriri, parcă îşi cerea iertare, întocmai ca omul care, suferind de cancer, zice că nu e vorba decît de nişte crampe la stomac.

— Şobolani ? întrebară cu toţii, mirîndu-se. De unde să vină şobolanii ? Desigur, sînt numai nişte şoareci.

Îşi găsi vecinii, pe Olafur din Ystadal şi Einar din Undirhlid, pălăvrăgind şi trăgînd tabac pe înserate, cum e obiceiul în preajma Crăciunului, astfel că Bjartur trase şi el tabac şi pălăvrăgi. Spuseră că nu putea fi vorba de şobolani. Bjartur răspunse că după a sa părere deosebirea între un şobolan şi un şoarece e foarte neînsemnată.

Einar zise că părerea sa e, firește, cu totul lipsită de importanţă, dar că el a găsit întotdeauna că un şobolan era socotit şobolan, şi un şoarece, şoarece. „Şi, fiindcă veni vorba, mai bine ţi-aş dărui aceste cîteva stihuri pe care le-am scris astă-toamnă, după ce trecuse greul la strînsul fînului. Am scris ceva în amintirea primei tale soţii, adăugă el, şi m-am gîndit că aş putea să scriu şi ceva pentru cea de a doua. Au fost femei minunate şi mai presus de orice preţuire amîndouă ; da, nepătrunse sînt căile Domnului.“

Olafur, totuşi, afirmă că dacă e vorba de un şoarece care atacă oile, era un leac din bătrîni care s-a dovedit bun de cîte ori a fost încercat, deşi poate că nu s-a scris de el în ziare. „Că dacă şi-a făcut drum rozînd pe sub spata unei oi, de pildă, şi poţi pune mîna pe el, atunci striveşte-l în aşa fel încît măruntaiele lui să se amestece în rană... Se pare că în felul acesta rana se vindecă.“

— Păstrează-ţi stihurile ! îi răspunse Bjartur. N-am vreme de psalmi nici pentru vii, nici pentru morţi, şi n-am avut nici altădată : credeam că ştii asta de ani de zile. Pentru vikingii de la Joms nu s-a scris nici un psalm, şi

totuşi au mare faimă. Şi dacă îmi aduc bine aminte, Grettir[1] a mers cu răzbunarea pînă departe spre miazăzi, pînă la Miklagard[2], şi cu toate că n-a fost lăudat în psalmi, a fost socotit omul cel mai de seamă al Islandei. Aşa că nu văd de ce, numai pentru faptul că două muieri au dat ortul popii, să înceapă oamenii să scrie cîntări de slavă în cinstea lor. Niciodată nu mi-a plăcut prea mult religia, sau tot ce are vreo legătură cu spiritul. Dar dacă unul dintre voi ar vrea să-mi vîndă un cotoi, cred că mi-ar face un mare hatîr, oricît ar fi de sălbatic cotoiul.

În seara aceea se întoarse acasă cu un motan într-un sac. Răsturnă sacul, golindu-l pe podea :

— Ce e asta ? întrebară copiii.

— O pisică, spuse el.

Şi a fost mare bucurie toată seara. A mers vestea prin tot ţinutul, ca despre o schimbare de vreme, şi toată lumea spunea : „Şobolanul de la Sumarhus". Iar motanul cenuşiu şi vărgat stătea bănuitor colo, lîngă chepeng, aruncînd primprejur priviri îngrijorate, cu pupilele mărite peste măsură, cu o labă în sus şi mieunînd de ţi se rupea inima. Totuşi, nu părea de loc înfricoşat... Căci oricît ar răsuna Islanda întreagă de jalnicul miorlăit al pisicilor, nimeni totuşi n-a auzit pînă acum ca vreo pisică să se dea bătută. Pisicile nu se lasă.

— Aveţi grijă să nu se încaiere căţeaua cu motanul, spuse Bjartur.

Apoi afară, rezemat de zid, începu să se întrebe dacă n-a fost cumva nebun cînd adusese acasă o pisică.

Da, avea o pisică în casă. Uneori, în timpul zilei, stătea pe marginea chepengului, ascultînd cu atenţia încordată lătratul înverşunat al cătelei. Căţeaua era foarte întărîtată că se adusese o pisică în casă. Cînd simţea că motanul e pe aproape, i se zburlea părul pe spinare şi numaidecît

---

[1] Grettir Asmundarson, eroul străvechii *Saga despre Grettir (Grettis saga)*, este, ca şi Bjartur prototipul omului cu însuşiri deosebite, care înfruntă cu neclintită bărbăţie vrăjmăşia oamenilor, surghiunul şi soarta potrivnică.

[2] *Miklagard* (Oraşul-cel-Mare) — numele sub care era cunoscut Bizanţul în lumea scandinavă ; după moartea lui Grettir, fratele eroului îl urmăreşte pe ucigaş şi, după nenumărate peripeţii, îl ajunge şi-l răpune tocmai la Bizanţ.

începea să latre. Dacă urca sus, pisica sărea pe pervazul ferestrei, lîngă capul patului bunicii, unde abia izbutea să se ghemuiască. Şi cîtva timp pîndea cu atenţie fiece mişcare a căţelei, pe urmă pupilele-i se micşorau şi ochii i se închideau cu nepăsare. Cînd căţeaua pleca, motanul sărea din nou pe patul bunicii, şi după ce se spăla cu o migăloasă grijă, se culca să doarmă cu capul între labele dinapoi. Bătrîna nu-i zicea altfel decît „scîrba aia de pisică", sau „fiara aia de motan", şi totuşi marea plăcere a cotoiului era să stea cu bunica, fiindcă nu se uita la vorbe, ci la dispoziţia sufletească. Niciodată în viaţa ei bunica nu bătuse vreun dobitoc. Ciudat lucru ce mult iubesc pisicile pe bătrîni. Ele preţuiesc la bătrîni darul cel mai de seamă al vîrstei, şi anume, lipsa de inventivitate, care le face să se simtă în siguranţă, sau poate că-i atrage cenuşiul ce sălăşluieşte dincolo de credinţă, ca şi dincolo de suflet?

41. Obrazul stîng

Ei bine, a izbutit oare scîrba aia de motan să preîntîmpine o nenorocire la gospodăria singuratică din vale?

Chiar înainte de ceasul de culcare, Bjartur luă motanul sub braţ şi porni cu el la saivan. N-avea însă prea mare încredere în pisică, şi în loc să meargă de-a dreptul să se culce, stătu mai tîrziu ca de obicei, trebăluind la cine ştie ce nimicuri, mult după ce bătrîna şi băieţii adormiseră. Asta-Sollilja se culcă cea din urmă. Şi-a făcut de lucru pe lîngă sobă pînă foarte tîrziu, clătindu-şi mai întîi cîteva ruţe şi cîrpindu-le, apoi spălîndu-se şi dichisindu-se puţin; ajunsese la vîrsta pieptănatului. Uneori îşi încălzea apă şi se spăla pe picioare pînă peste genunchi, apoi pe gît, niţeluş pe spate; apoi pieptul; iar el nu putea s-o împiedice. Această patimă a spălatului o au femeile la o anumită vîrstă şi ţine numai cîţiva ani. E tinereţea, e floarea vieţii — oare iarba nu suge roua cît ţine creşterea? Apoi, după cîţiva ani, nu se mai spală; e vremea cînd încep să vină copiii. Bjartur stinse lampa şi se culcă în pat, îşi puse mîinile sub cap şi căscă, dar nici nu se gîn-

dea să doarmă. Stînd în cămaşă, cu un ciob de oglindă în faţă, Iata tot se mai spăla şi se mai pieptăna la lumina stioasă a candelei. Îşi dădu jos bretelele şi se spălă pe umeri şi la subsuori ; biata copilă, ajunsese o fată mare acum — firea nu poate fi ţinută în loc. Asta-Sollilja băgase de seamă că Bjartur o privea. S-ar fi spălat mult mai bine de nu s-ar fi uitat la ea. Dar dacă s-ar spăla mai bine şi ar vedea-o, n-ar fi frumos. Ciudat cît de mult dorea să-l convingă că nu se gîndea la ceva rău, la ceva neîngăduit. Şi de ce ? Fiindcă o dată, în copilărie, se cuibărise lîngă el cînd fuseseră undeva departe, în lume, şi fiindcă niciodată nu putuse uita acest lucru. Cît trăise mama vitregă, se înroşea adesea cînd îşi aducea aminte, dar de la moartea ei o trecea un fior aproape totdeauna cînd se gîndea la asta. Curios cît de mult o frămîntau trecutele greşeli din zilele copilăriei neştiutoare, cu toate că, de fapt, nu se întîmplase nimic : îi fusese doar teamă atunci, aflîndu-se afară, în lume, căci era atît de mică, iar el o dăduse la o parte şi plecase. Şi acum frica aceea i se trezea în trup şi în jurul inimii, frica de ceva neînţeles. Teama de necunoscut mocnea ascunsă în făptura ei, şi dacă începea să se gîndească la asta, izbucnea ca o flacără, dar niciodată mai cumplit ca atunci cînd hotăra să nu se mai gîndească de loc. Uneori frica o urmărea şi în vis, luînd chipul unei groaznice dihănii. Era cînd un strigoi, cînd un răufăcător ; sau se făcea o prăpastie din care nu mai putea ieşi la drum nici în sus, nici în jos ; sau, şi mai rău, un morman nemaipomenit de murdărie, pe care trebuia să-l mute din loc, dar care, pe măsură ce-l muta, sporea tot mai mult. Ce lucru rău făcuse, unde era păcatul ? Nu se gîndise la nimic urît, atîta doar că nu fusese în stare să se stăpînească, simţindu-se atît de nenorocită. Gîndurile acestea nu-i dădeau pace, dar hotărîrea era luată : nu, nu o să-şi scoată niciodată cămaşa de faţă cu cineva, cu atît mai puţin cu taică-său de faţă !

Bjartur se uita la obrazul ei în licărirea candelei şi desigur că nu-şi dădea seama cîtuşi de puţin de frămîntarea care îi chinuia sufletul ; dar văzu că era obrazul ei stîng, sufletul stîng, acel suflet fără de noroc, bătrîn şi amărît, cu o mie de ani mai bătrîn decît fiinţa fetei însăşi ; un suflet din alt veac, cu priviri piezişe, răutăcioase, cu pofte

schimbătoare şi trăsături ce-ţi aminteau de sfinte jurăminte şi de o ură de moarte. Buza de jos plină, a cărei rotunjime, văzută din dreapta, era atît de încîntătoare, se strîmba în partea asta, într-un fel de schimă urîtă. Părea cu neputinţă să fie doar o copilă de 15 ani; privit din partea asta, profilul ei parcă mărturisea o cumplită delăsare, aproape o orbire — o oarbă care ar trăi totuşi în lumea ei, fără să rîvnească la alta mai bună şi ar fi înzestrată cu acel dispreţ al morţii care simte orice restriştе şi o îndură.

— Ascultă, fetiţo, spuse el, gîndind în sinea lui: „Nu cumva sînt pe cale să-mi pierd minţile, sau aşa ceva?"

Auzindu-i glasul, fata tresări speriată şi îşi trase în grabă pe umeri bretelele cămăşii. Se uită la el îngrozită, clipind din ochi, gîfîind, cu răsuflarea tăiată: „Ce rău am mai făcut?"

Dar Bjartur nu-i ceru decît să-şi schimbe locul pe scaun; pentru că lui îi plăcea să vadă obrazul drept al oamenilor; îi spusese şi maică-si ceva asemănător cînd umbla după ea, cu mulţi ani în urmă.

— Partea dreaptă, fetiţo; după obrazul stîng, semeni atît de mult cu un copil schimbat la naştere de elfi, tot mai mult, din zi în zi... uite-aşa, da. Şi bagă de seamă să nu răceşti de atîta spălat. Nu e sănătos să te bălăceşti atîta, doar dacă ai neapărată nevoie, fetiţo; eu nu m-am bălăcit niciodată prea mult în apă. Şi mîine dimineaţă fă focul pentru bunică-ta; îi vine greu al dracului acum, a ajuns şi ea o căzătură...

Puţin după aceea se sculă şi ieşi.

Cercetă saivanul, să vadă dacă totul era cum trebuie. Găsi totul în bună rînduială. Ochii verzi ai motanului luceau cînd de la capătul ieslei, cînd de sus de pe grinzi; de fapt, se dispreţuiau unul pe altul, căci lui Bjartur îi erau dragi cîinii. Cînd se întoarse în casă, o găsi pe Asta-Sollilja culcată; bine de ea, biata fată, dacă nu-i e frig. Cu toate că avea pisica, simţea că oile sînt atît de ameninţate, încît se scula de două ori pe noapte, uneori şi de trei. Se ducea la saivan şi stupea în cele patru zări. Cerul era luminat de stele, iar căţeaua lătra în văzduh... Altminteri, părea că oamenii dormeau ca de obicei şi visau ca de obicei, cîteodată un florin de argint,

alteori două *kronur* sau cincizeci de *aurar*, şi uneori visau chiar oceanul, iar alteori numai priveliştea nedesluşită a micului lac.

42. *De vorbă cu puterile de sus*

Două săptămîni înainte de Crăciun vremea se schimbă. Ninsoarea deasă cădea liniştită zi după zi, blîndă, dar îndărătnică. Încolo, nimic. Nu se vedea nici o urmă de paşi. Dintre toate lucrurile care ne vin din cer, ninsoarea aceasta liniştită te înstrăinează de lume; te uiţi orbeşte afară, oum cade într-una, parcă ai fi despărţit de orice, parcă n-ai mai fi.

— Bine, atîta vreme cît nu se întîmplă nimic, zise Bjartur. Unii se vaită de plictiseală — asemenea văicăreală înseamnă lipsă de judecată; oamenilor cu scaun la cap nu le place să se tot întîmple ceva. Dintre animale, desigur, puţine sînt în stare să îndure plictiseala ca motanul.

În timp ce zăpada se strîngea în ferestruică, acoperind geamul ca o lînă dărăcită, albăstrnie, pisica închidea ochii cu ifose glumeţe şi cu o răutate încîntătoare. În sfîrşit, ninsoarea încetă. Cerul se lumină, dar gerul se înteţi; şi vîntul rece şi vijelios aduna zăpada în troiene adînci. Iarna asta, însă, aveau fin; în firea lucrurilor nu era nimic de care să te temi. Dar ce te faci cu ceea ce e peste fire? Se vedea oare cineva? Nu, nu se vedea. Simţămîntul de nesiguranţă care-l mînase în văile dinlăuntru în căutarea unei pisici părea să fi dispărut şi el. Îşi trecu mîna în grabă, o singură dată, de la capul pînă la vîrful cozii motanului şi zise:

— Aveţi grijă ca pisica şi cîinele să nu se repeadă unul la altul.

Totuşi, cînd sta să cugete în linişte, nu putea pricepe cum de îi trecuse vreodată prin minte că o pisică ar putea avea putere asupra celor suprafireşti. Oricum, nu se mai cuvenea noaptea să păzească saivanul.

Dar în ciuda motanilor, puterile necunoscute ale lumii nu erau încă înfrînte. Pesemne că aşteptau gerul, pentru

că nu le place să-şi lase urmele în zăpadă. Într-o dimineaţă, devreme, Bjartur se duse, ca de obicei, la saivan. Deschise uşa, şi după ce aprinse opaiţul, privi împrejur, ca să dea peste una dintre cele mai groaznice privelişti pe care a avut vreodată nefericirea să le contemple : zece oi zăceau moarte sau în ghearele morţii, unele pe jos, altele în iesle. Fuseseră măcelărite în chipul cel mai îngrozitor : unora li se tăiase gîtul pe jumătate, altora li se bătuseră cuie ruginite prin ţeastă, şi altele aveau capul spart, pare-se, cu un ciomag. Un măcel cum nu se poate descrie, fapt care explică de ce Gudbjartur Jonsson nu avu prea multe de spus mai tîrziu, ori de cîte ori venea vorba despre asta. În toată viaţa lui nu primise o astfel de lovitură. Îşi smulse pălăria din cap şi se scărpină cu amîndouă mîinile cît putu mai tare, apoi luă hoit după hoit, le cercetă rănile şi omorî oile care mai respirau. Dar nu se mai putu ţine. Răsucindu-se pe călcîie, izbi cu pumnii încleştaţi, înjurînd şi scuipînd în toate părţile. Chemă pe acel diavol de Kolumkilli şi pe tîrfa lui, Gunnvor, să iasă la luptă. Într-un grai păgîn şi creştin totodată, îi pofti pe amîndoi să se măsoare cu el, şi alese coasta din faţa gospodăriei ca loc de luptă. Ce putea face omul ? Ce putea spune ? Ceru ca puterile tainice ale vieţii să arate vreun semn de bărbăţie şi să iasă la lumină. Să nu se mai joace de-a v-aţi ascunselea cu viaţa lui dacă voiau să-şi mai păstreze o fărîmă de renume.

— E lesne să ucizi şi să nimiceşti cînd toată lumea doarme ! strigă el, arătînd pumnul întregii firi înglieţate şi tăriilor cerului.

În sfîrşit, nemaigăsind cuvinte destul de grele, începu să urle ; urla şi căţeaua. Era un adevărat blestem, şi cu nimic nu-l ajuta slaba licărire albăstruie dinspre răsărit, atît de palidă şi fără vlagă. Apoi începu să se întrebe dacă nu luase calea cea mai rea înjurînd acei monştri, căci îi trecu prin minte o veche poveste despre nişte duhuri rele care sporeau cînd le blestemai, dar ce să facă ? Să citească psalmi ? Poate că ar trebui să-i ceară bătrînei Hallbera să se tîrască pînă aici şi să cînte un psalm ? Sau să cheme pastorul şi să-l pună să ceară ajutorul lui Isus în limba ebraică ? E de la sine înţeles că el, Bjartur de la Sumarhus, n-avea nici o încredere în religie ; oamenii

slobozi n-au nevoie de religie, şi el singur se putea măsura cu orice strigoi. Pe de altă parte, auzise vechi poveşti care spuneau că strigoii cred în cuvîntul Domnului şi se lasă înduplecaţi de puterea numelui lui Isus, rostit în graiuri străvechi, graiuri vestite, deşi nu prea trăgea nădejde ca pastorul Teodor, cel tînăr şi chelbos, să fie în stare să facă mare lucru ca să îmblînzească diavolii, pe care preoţii bătrîni şi puternici de odinioară, cu molitvele lor aspre, i-au alungat într-una în iad, fără să izbutească.

Copiii stăteau afară pe zăpada care se adunase la saivan, privindu-l în tăcere cum atîrna de zid capetele oilor măcelărite. Micuţul Nonni fu acela care găsi în sfîrşit ceva de spus.

— Tată, spuse el, Helgi al nostru a văzut adeseori ceva pe lîngă casă.

Bjartur îşi îndreptă spatele şi, cu cuţitul însîngerat în mînă, întrebă :

— Ce anume ?

— Nimic, răspunse Helgi. Minte.

— Da ? Zici că mint ? Nu-ţi aduci aminte ce mi-ai spus într-o noapte, acum cîtva timp, cînd tata era plecat la oraş şi noi stăteam pe lespezile de colo, vorbind despre cascadă ?

Bjartur păşi spre fiul său mai mare cu cuţitul în mînă şi îi ceru răstit cît mai multe amănunte despre cele văzute. Dar băiatul ţinea morţiş că nu văzuse niciodată nimic. Atunci Bjartur îl luă de umeri şi-l scuturâ şi spuse că o s-o păţească. la care băiatul se sperie şi mărturisi că văzuse din întîmplare un flăcău, sau aşa ceva, ba un ins. mai în vîrstă, care uneori avea nişte codiţe cărunte, ca o babă.

— Pe unde l-ai văzut ?

— L-am văzut uneori alergînd de la saivan spre gospodărie. Am încercat de multe ori să-l prind.

— De ce nu mi-ai spus nimic despre el mai înainte ?

— Ştiam că nimeni s-o să mă creadă.

— Încotro mergea ?

— Fugea.

Bjartur stărui tot mai mult şi ceru să-i spună cu de-amănuntul cum arăta flăcăul misterios, dar răspunsurile băiatu-

lui se făcură tot mai încurcate şi fără şir : uneori omul avea barbă, alteori codiţe, în sfîrşit, purta fustă...

— O fustă ? întrebă Bjartur. Ce fel de fustă ?

— Una roşie. Şi avea ceva în jurul gîtului.

— În jurul gîtului ? Ce avea în jurul gîtului ?

— Nu prea ştiu a ce semăna. Parcă semăna cu gulerul unui preot.

— Gulerul unui preot, prostul dracului ! strigă Bjartur, pierzîndu-şi firea şi lovindu-şi fiul peste falcă, aproape să-l dărîme. Iată-ţi răsplata pentru povestea ta !

Întîmplările suprafireşti sînt foarte neplăcute din următoarea pricină : după ce învălmăşesc toate cunoştinţele bine rînduite ale unui om despre lume — adică tocmai temelia pe care stă el — îi lasă sufletul să plutească la jumătatea drumului, unde de fapt nu are ce căuta. Chiar şi cel mai sănătos bun-simţ nu cutează să-şi spună cuvîntul, căci toate hotarele, pînă şi cele dintre unele fapte ce se bat cap în cap, sînt într-o neîncetată mişcare. Moartea nu mai e moarte, şi nici viaţa, viaţă, cum spune Einar din Undirhlid — el, care aşază fiece lucru la locul lui, aşa cum alegi cărţile de joc în mînă — căci puterile ascunse ale existenţei au izbucnit fără veste peste această lume a simţurilor, şi totul a fost dat de rîpă, ca fînul de septembrie în ploaia de toamnă. Unii oameni sînt de părere că faptele suprafireşti se nasc din dorinţa lui Dumnezeu de a aminti muritorilor că el este mult mai înţelept decît ei. Care era părerea lui Bjartur de la Sumarhus ? Putea să-i îngăduie Necuratului să-l ducă la pieire ? Sau trebuia să se ducă la altii să le ceară sfatul ? Sau să blesteme de unul singur şi să aştepte pînă cînd sămînţa afurisită a unei alte lumi îi va măcelări toată turma şi va pustii gospodăria, ca în 1750 ?

Seara era liniştită, aşa că el nu se grăbi să bage oile la adăpost. Rătăci departe de casă cu mintea aiurea, vorbindu-şi singur, ocărînd şi certîndu-se cu puterile ascunse şi fără să-şi dea seama unde îl duceau picioarele. Apoi, deodată, mersul i se îngreună. Ajunsese mult mai departe decît ar fi crezut, şi acum urca măgura : poate că mergea să-l vadă pe Einar şi pe ceilalţi ?

Luna nouă şi aurie se oglindea trufaşă în zăpada îngheţată bocnă. Amurgul se făcea tot mai albastru — mulţi

spun că cel mai frumos răstimp al zilei este atunci cînd se înserează. Iar acolo, în priveliştea liniştită a iernii, pe culmea cea mai înaltă a lanţului de creste, aproape la marginea prăpastiei, se înalţa gorganul strigoiului, cu o latură în umbră şi cu alta în palida lumină a lunii, între zi şi noapte, neclintit şi mîndru, cu un farmec negrăit în nevinovăţia lui. Bjartur însă nu simţea nici un fel de vrajă în clipa cînd, mărind pasul, se repezi pe povîrniş ca un taur turbat care se năpusteşte asupra vreunui nefericit vrînd să-l spintece. Totuşi, nu atacă îndată gorganul, ci luă o piatră de jos şi stătu cîtva timp, ţinînd-o la spate.

— Aici zăceţi voi amîndoi, spuse el, privind cu o ură îngheţată locul mormîntului lor.

Îi izbi cu piciorul. Dar ei nu-i răspunseră.

Totuşi, le vorbi multă vreme. Le spuse că nu se lasă amăgit, ci îşi dă seama ce urmăresc. Îi învinui făţiş că i-au ucis nevestele şi copiii, şi acum se vede că au ajuns şi la oi.

— Daţi înainte, spuse el. Daţi înainte dacă îndrăzniţi! Dar nu îngădui nimănui să se poarte ca un tiran cu mine. Dărîmaţi muntele peste gospodărie dacă vă încumetaţi, dar eu tot aici rămîn cîtă vreme mai am suflare. Nimeni, şi voi mai puţin ca oricare, nu mă va îngenunchea!

Nici un răspuns, doar stelele mărunte, pe cer, surîdeau cu ochii lor ciudaţi, aurii, deasupra acestui muritor şi a duşmanilor lui.

Apoi spuse:

— Am o piatră, şi le trecu pe sub nas bolovanul pe care îl ridicase de jos. Am aici o piatră. Credeţi cumva că am de gînd să vă dau vouă această piatră? Vă ziceţi: „Trebuie să-i fie frică dacă stă aici cu o piatră în mînă". Vă ziceţi: „Ne-a adus, în sfîrşit, o piatră, fiindcă se teme că o pierde şi pe Asta-Sollilja, cum şi-a pierdut amîndouă nevestele". Dar vă spun: eu sînt cel care stau aici, eu, Bjartur de la Sumarhus, un om slobod pe pămîntul lui, un islandez independent din ziua colonizării şi pînă astăzi. Puteţi prăbuşi muntele peste mine. Dar eu niciodată n-am să vă dau o piatră!

Ca o dovadă a lipsei lui de smerenie, aruncă bolovanul în prăpastie şi ascultă ecourile trezite de cădere, de pe piscuri spre fund, şi de acolo, de jos, se înalţă zvonul

unor glasuri înfricoşate şi bătrîne, ca şi cum *troll*-ul, cu toţi ai săi, s-ar fi deşteptat deodată din somnul lor de veacuri, cu o întrebare plină de spaimă. Niciodată nu rîvnise Bjartur mai puţin la ajutorul cuiva ca în clipa cînd se răfuia cu ei. Niciodată nu fusese mai hotărît să stea singur şi fără nici un sprijin împotriva strigoilor neamului, şi cu mîinile lui să ducă lupta mai departe, pînă la sfîrşitul sfîrşitului.

Răsucindu-se pe călcîie, păşi spre casa lui din vale.

43. „Preumblări"

Întorcîndu-se de la oraş, trecuseră pe la Sumarhus şi aflaseră ştirile de la copii. Ei duseră vestea la aşezările din văile mai dinlăuntrul insulei, unde în scurt timp povestea strigoiului făcu singură picioare. A fost binevenită atît pentru tineri, cît şi pentru bătrîni, în lipsa de însufleţire şi emoţii care se ştie că însoţesc zilele scurte din toiul iernii ; şi oricine era gata să dea crezare apariţiei strigoilor, cu atît mai mult cu cît privise cu neîncredere vorbele despre şobolani, căci sufletul omului se desfată cu lucrurile de necrezut, dar se îndoieşte de cele ce pot fi crezute.

Curînd numărul oaspeţilor începu să crească. Oricît de ciudat ar părea, arareori arată oamenii atîta entuziasm ca atunci cînd caută să adeverească o poveste cu strigoi — sufletul simte un fel de foame de-a aduna în sine tot felul de lucruri de acest soi. Bjartur însă le spuse verde că nici nu se aştepta ca oamenilor de prin văi să nu le lase gura apă şi să dea năvală la strigoi, asta era doar în firea lor, dar n-aveau decît să-şi tocească tălpile pe oriunde le făcea plăcere. În ce-l priveşte, n-avea timp să răspundă la întrebările lor neroade despre stafii. Un singur lucru le putea spune, şi anume, că afurisitul de motan speriase oile într-o noapte, aşa că au înnebunit de groază şi s-au năpustit în pereţi sau în iesle, frîngîndu-şi gîtul sau agăţîndu-se în cuie ruginite.

Copiii, dimpotrivă, erau dornici să stea de vorbă cu oaspeţii ; şedeau afară, rezemaţi de zid, trăncănind într-una despre strigoi. Pentru întîia oară în viaţa lor se simţeau împovăraţi, căci oamenii îi ascultau cu luare-aminte ; pînă şi Doamna din Myri i-a trimis Astei-Sollilja puţină cafea şi zahăr, fără ştirea lui Bjartur, şi totodată o carte numită *Viaţa simplă*, de un renumit scriitor străin, plin de talent şi geniu literar. Se zvoni chiar că băieţii văzuseră strigoiul şi că i-au vorbit. Cel mare şi cel mic, mai ales, îndată ce intrau în saivan şi închideau uşa în urma lor, gata se arăta şi strigoiul. Puteau să-i vadă ochii strălucind în întuneric, dar niciodată nu au înţeles prea bine ce spunea, căci vorbea groaznic de peltic şi era fonfăit. Izbutise totuşi să le împărtăşească următoarele : că s-a săturat de atîta tăcere şi părăsire şi luase hotărîrea de a-i face din nou să simtă că e pe-aproape ; şi nu se va potoli decît dacă i se vor închina cu toată smerenia cuvenită, cu predici şi psalmi, chiar cu rugăciuni, mai ales cu rugăciuni de înmormîntare. Mulţi dintre oaspeţi se duseră pînă la saivan să îngîne un stih sau două dintr-un psalm sau să mormăie un crîmpei din *Tatăl nostru*. Asta-Sollilja nu-şi mai vedea capul de treabă tot turnînd la cafele. „Cît mai mulţi oaspeţi, spunea strigoiul. Mîine trimiteţi-mi şi mai mulţi." Se vedea bine că nu era vorba de un idol plăsmuit, ci de un zeu adevărat, care se ruga de oameni, zicîndu-le : „Dă-ne nouă astăzi rugăciunea noastră cea de toate zilele". Şi atunci se simţea cu mult mai bine.

Toată parohia vuia de zvonuri nemaipomenite despre acel diavol care călărea pe acoperişuri, în valea dintre dealuri, şi-l puteai vedea ziua-n amiaza mare gonind peste prăştini, cînd sus, cînd jos, şi îngînind cele mai cumplite ameninţări dacă nu-şi căpăta rugăciunea. Mica gospodărie, de care nimeni nu se îngrijise pînă astăzi, ajunsese deodată singurul subiect de vorbă în întreg pătrarul, chiar şi în celelalte pătrare. Bărbaţi şi cîini, pe care nimeni nu-i mai văzuse pînă atunci, se perindau pe lespezile din faţa casei şi năvăleau în odaie. Poveştile despre strigoiul ăsta, discuţiile înflăcărate, vederile deosebite, explicaţiile teologice şi filozofice, dacă s-ar fi apucat cineva să le scrie pe toate, apoi ar fi scris, nu glumă ! Ar fi ieşit o carte aproape cît *Biblia*.

Şi aici, ca în orice altă credinţă, se formară felurite secte. Unii erau convinşi că e un semn; alţii întrebau ce este un semn. Un al treilea grup susţinea, ţinînd seamă de toate faptele, că oile pesemne s-au omorît singure. Unii spuneau că strigoiul avea mărimea unui *troll*, alţii, că era de mărime obişnuită, în timp ce alţii ţineau morţiş că era mic şi bondoc. Mai erau şi oameni care invocau dovezi istorice că era de gen masculin, alţii susţineau că aveau mărturii la fel de temeinice că era parte femeiască; şi, în sfîrşit, erau aceia care născociseră o teorie plină de învăţăminte şi vrednică de a fi luată în seamă, şi anume, că era de gen neutru.

În cele din urmă, cineva care ţinea la cei de la Sumarhus se duse să-i vorbească pastorului despre asta, căci mergea zvonul că strigoiul avea de gînd să dărîme gospodăria în ziua de Crăciun. Cineva o aflase de la băieţii care erau neîncetat în legătură cu strigoiul. N-ar fi pastorul atît de bun să se ostenească pînă la Sumarhus, să facă o mică slujbă, ca să vadă dacă Diavolul nu se va supune voinţei Domnului? Pastorul se bucură mult că, în sfîrşit, s-a ivit o împrejurare care să amintească turmei sale atît de molatice că există un dumnezeu; căci el, de cînd luase în primire parohia, nu îndrăznea să-i rostească numele în afară de amvon sau din proprie iniţiativă, deoarece orice lucru spiritual îi supără sau, nici mai mult, nici mai puţin, îi făcea să rîdă.

Şi astfel, într-o seară, gospodăria era atît de înţesată de lume, încît ai fi putut crede că e vreo petrecere în ogradă. Vremea era liniştită şi geroasă, stelele străluceau, şi era aproape lună plină. Sosise mulţime mare de tineret şi tăbărîse pe troiene, bucurîndu-se ca proştii de spaima năprasnică ce bîntuia în lumina aceea alb-albăstruie a nopţii. Un tînăr vesel din Fjord, care se tocmise să dea o mînă de ajutor peste iarnă la una din gospodăriile de pe văile dinlăuntru, îi desfăta pe toţi cu acele cîntece noi după care dansează astăzi lumea la Fjord, şi ceilalţi încercau să i se alăture, ca să gonească teama. Dar în afară de cei care nu căutau decît fiorul groazei, mai erau şi alţii; în puterea vîrstei şi cu scaun la cap, vechi cunoştinţe de nădejde, printre care era şi *fjallkongur*-ul nostru, care acum doi ani izbutise să fie ales în consiliul parohiei, şi de aceea

era apăsat de atîtea răspunderi care împovărează administrația locală în vremurile grele. Și pastorul, tînărul chel, cu mîinile spuzite, care se înduplecase să vină, spunea acum că „a sosit timpul să se țină expoziții de berbeci și în districtul nostru" și să cheme un om mai destoinic din sud ca să supravegheze organizarea lor. Cită din *Vestitorul agricol* ultimul cuvînt al înțelepciunii în ce privește berbecii. Cîțiva oameni îi luară pe băieți deoparte să-i întrebe despre strigoi, despre înfățișarea și felul lui de a vorbi, dar Bjartur era mînios și abia dacă răspundea salutului oaspeților. Nu chema pe nimeni sus și stătea mormăind în barbă frînturi de *rimur*.

Un răstimp, oaspeții se perindară alene de la un grup la altul, afară prin troiene sau în prag, în umbra nopții, mulți dintre ei știind că erau mai mult sau mai puțin bineveniți, pînă cînd, în sfîrșit, bătrînul Hrollaugur din Keldur, om deschis și muncitor, care nu putea suferi să vadă pe cineva trîndăvind, strigă :

— Ei, flăcăi, nu e oare timpul să începem preumblarea ?

Așadar, urma să fie o rugăciune cu ocolirea acareturilor, care, acum, cu trecerea timpului, se prefăcuse într-un tipic hotărît de mai înainte, dîndu-i-se numele de „preumblare". Da, ceilalți se învoiră în chip solemn, era timpul de ocolit. Au trimis după băieți și fură strigați și tinerii ; unii dintre ei începuseră să se plimbe în felul lor la poalele muntelui, căci noaptea, cu umbrele ei albastre fluturînd, era nespus de ispititoare nu numai pentru strigoi, ci și pentru dragoste. Băieții sosiră, făcînd ochi mari, și pastorul, care, în discuția înteițită despre teoriile *Vestitorului agricol*, încercase să uite de puterile ascunse, răsuflă adînc și răspunse chemării lui Hrollaugur :

— Da, în numele Domnului !

Fjallkongur-ul, Einar din Undirhlid și Olafur din Ystadal se înșirară unul după altul, cu mîinile la spate, avînd fiecare o ciudată înfățișare, cu fire de fîn în barbă, cu ciinii în jurul lor, foarte întărîtați și pătrunși de însemnătatea acelei clipe solemne. Unii dădură brațul fetelor, și fetele se rumeniră la față de teama strigoilor, deși Bjartur găsea că ele altceva căutau, vezi bine.

— Acum, puștilor, intrați în saivan și întrebați încotro trebuie să ne preumblăm, zise Hrollaugur din Keldur, căci

era mai sigur să cercetezi înainte, fiindcă uneori strigoiul le cerea să meargă după soare, în jurul colibelor, şi alteori, dimpotrivă.

Helgi îl luă de mînă pe frate-său şi merseră în vîrful picioarelor pînă la uşă ; nimeni altul nu avea voie să stea de vorbă cu strigoiul. După ce au tras drugul, se uitară cu băgare de seamă.

— Ssss... şopti băiatul mai mare, fluturînd mîna, ca să îndepărteze pe oaspeţii mai curioşi. Nu prea aproape !

Pline de o spaimă nefirească, oile se bulucirăîn fundul adăpostului pe jumătate gol. Băieţii se strecurară înăuntru şi închiseră uşa după ei. O femeie între două vîrste, dintr-o aşezare oarecare, începu să cînte *Lăudat fie Domnul*. Mulţi i se alăturară. Dar Hrollaugur din Keldur le spuse că va fi vreme destulă de cîntat cînd s-o începe preumblarea, căci dînsul conducea alaiul şi ceremonia, cu chibzuială şi cu toată priceperea cerută, aşa cum ar fi dus la bun sfîrşit orice altă treabă. Deodată tresăriră cu toţii, căci băieţii ieşiră din saivan ca din puşcă şi se rostogoliră de-a valma pe gheaţă, ca şi cum fuseseră zvîrliţi afară.

— Cărţile de rugăciune, cărţile de rugăciune ! urlară ei, în timp ce se dădeau de-a berbeleacul.

Strigoiul cerea ca ei să se preumble de nouă ori în jurul colibei şi să cînte nouă stanţe.

— Presupun că vrea să spună stihuri, spuse înţepat Einar din Undirhlíd.

Orice-ar fi vrut să spună, procesiunea porni. Cei mai vîrstnici îngînau cîntul cît puteau de bine, cîinii urlau şi ei, tinerii nu cunoşteau stihurile şi se gîndeau la alte cîntece ; mai erau şi piscături pe ascuns, în timp ce umbrele albăstrii ale lunii pluteau învălmăşite. Bjartur stătea deoparte, chemîndu-şi căţeaua, ca să nu se încaiere.

De la o vreme, însă, se văzu limpede că tinerii nu puteau fi siliţi să facă toate ocolurile ; o mică ceată se desprinse şi rătăci pe la poalele muntelui, ca să asculte încă o dată din gura cîntăreţului cele mai noi cîntece de dans din Fjord : „Mlădie la joc, mlădie la mijloc, mlădie la cadril şi la joc". Doi bărbaţi mai îndrăzneţi, fără a mai cere îngăduinţă, intrară în saivan, să vadă strigoiul. Dar nu au stat mult acolo. De-abia trecuseră pragul, că au şi văzut doi ochi scînteietori aţintindu-i din firida uşii ham-

barului de fîn, tocmai în fundul ieslei. Era ceva groaznic, așa ca ochii *troll*-ului din *Saga despre Grettir*; cînd or îmbătrîni, bărbații aceștia vor povesti nepoților lor despre acea noapte de demult, cînd în tinerețe au privit în ochii legendei islandeze. Și nici nu a fost o privire tăcută, ci a fost însoțită de un zgomot diavolesc, mai cumplit ca vocea oricărei ființe din Islanda, amintind mai mult de scîrțîitul înnebunitor al unei uși a naibii de veche. După părerea pastorului, care aruncasc și el o privire din fugă în staul, era vocea unei ființe osîndite la veșnică deznădejde, în afara porților cerului, iar privirea galbenă-verzuie era privirea unor ochi ce n-au văzut și nici nu vor vedea lumina cerului; așa că prinse prilejul acesta ca să spună o rugăciune, ca „nouă să ni se deschidă porțile Cerului, și să putem vedea lumina de acolo". Și în clipa aceea luna se ascunse după o grămadă de nori, și tot atunci lumea de zăpadă palid-albăstruie se cufundă într-o beznă mai fantomatică decît înainte. Contururile locurilor pieriră; pînă și oamenii, privindu-se, păreau că nu mai sînt aievea așa cum stăteau în umbra acelei slujbe de noapte atît de neobișnuite, care depășea toate fruntariile bunului-simț. Fără de voie, își căutau mîinile, temîndu-se să fie singuri. Ce alteeva mai puteau face? Rămaseră astfel ținîndu-se de mînă și tremurînd, în timp ce luna se pierdea într-un întuneric tot mai adînc — pofteau o cafea, erau rebegiți.

44. *Despre suflet*

Da, cineva pomeni de cafea, și toată lumea se învoi — ceremonia religioasă se sparse de bunăvoie. Oameni veneau tot mai numeroși, sus pe scară, nepoftiți. Întregul ținut părea că și-a făcut sălașul la Bjartur. În curînd podeaua începu să scîrțîie amenințător, așa că cineva le spuse celor mai tineri să plece, ce naiba făceau aici? oricum, nu era nici timpul, nici locul pentru țipetele fetișcanelor, de altfel, pentru nici un fel de muzică; dacă voiau cafea, n-aveau decît să aștepte jos, în grajd. Chepengul se închise după ei. Bărbații se așezară în șir pe paturi, strîngîndu-se

pe cît puteau, în timp ce femeile îşi făceau de lucru pe lîngă foc.

— Apoi, asta-i pricina, pare-mi-se, spuse unul.

— Da, asta-i pricina, încuviinţă un altul.

— Hm... spuse un al treilea.

Oaspeţii erau încă sub înrîurirea acelor întîmplări misterioase şi le venea destul de greu să-şi schimbe gîndurile aşa, pe loc, trecînd la îndeletniciri mai pămînteşti. Hrollaugur din Keldur, însă, se deosebea de ceilalţi. Muntele ăsta de om nu se uita la obîrşia unei întîmplări, ci le lua pe toate de-a valma, cele fireşti, ca şi cele nefireşti, aşa cum veneau, dîndu-le şi atenţia pe care credea el că o merită.

— Ei bine, domnule pastor, începu, eu am, cum ştie toată lumea, o pereche de berbecuţi minunaţi, pe care nu mă pot hotărî să-i jugănesc în toamnă. O fi paguba mare să creşti nişte animale atît de costisitoare numai pentru prăsilă, dar mă gîndeam că poate aş căpăta un preţ bun pentru ei dacă cineva de la *Vestitorul agricol* ar putea fi adus să-i vadă şi să scrie un articol despre ei spre ştiinţa autorităţilor din Reykjavik.

— Întocmai, încuviinţă pastorul, bucuros că a izbutit să convingă măcar un singur ins că se pricepe la oi şi doreşte să introducă soiuri mai bune.

Începu îndată să înfăţişeze ascultătorilor rezultatele expoziţiilor de berbeci ţinute în pătrarul de vest, mai ales cu privire la oile de tăiere, despre care citise în *Vestitorul agricol.*

Fjallkongur-ul, care, deşi izbutise să se strecoare în consiliul obştii, nu ajunsese încă mare crescător, ci abia mijlociu, de mai bine de un an trăia cu o mare îndoială în suflet din pricina concurenţei dintre negustor şi cooperativă, căci atunci cînd doi rivali puternici se iau la harţă, trebuie să ai răbdare să aştepţi şi să vezi care pe care; şi credea că lucrul cel mai însemnat în aceste vremuri grele era ca oamenii să-şi dea seama de nevoia îmbunătăţirii raselor. „Dar, adăugă el, eu spun verde că niciodată nu mi-am pus toată nădejdea în oile destinate tăierii, aşa cum pare să şi-o fi pus prietenul nostru, pastorul. După părerea mea, s-a arătat adesea că într-un an greu, ca anul trecut, de pildă, oile grase nu au puterea să reziste la o grea încercare, aşa cum mulţi oameni destoinici ar vrea

să ne facă să credem. Pe de altă parte, oile voastre vînjoase, rezistente, care trăiesc pe munte, de pildă, oile de la Raudsmyri — şi nimeni n-a cutezat vreodată să spună că n-ar avea destulă carne — în ochii mei ele au înfăţişat întotdeauna un îndreptar pentru creşterea oilor şi modelul a ceea ce trebuie să fie o oaie zdravănă. În ochii mei, sînt un soi pe care te poţi bizui în anii buni, ca şi în cei răi, cel puţin atîta vreme cît nu apare alt soi mai acătării."

Trecuseră abia cîteva zile de cînd se făcuse numărătoarea, şi deoarece *fjallkongur*-ul intrase în vorbă, lui Olafur din Ystadal îi trecu prin minte c-ar fi nimerit să-l întrebe ce bucurii îi mai aşteaptă pe micii crescători cu birurile în iarna asta; căci Olafur votase pentru *fjallkongur* la timpul său, încrezîndu-se în simţul lui de răspundere atît de dezvoltat şi gîndind că dînsul îşi va îndeplini făgăduielile făcute cu jumătate gură micilor crescători, aşa cum altădată trăsese nădejde să aibă ceva mai mult de mîncare ca ajutor de veterinar, avînd şi atunci încredere în *fjallkongur*.

— Da, birurile, răspunse scurt *fjallkongur*-ul. Îmi pare rău că-ţi spun, Olafur, prietene, dar consiliul obştii nu este deocamdată un comitet de serbări. Sameşul Jon din Myri, consiliul districtului şi guvernul vor da toţi mărturie că nu e joacă să hotărăşti dările locale în vremuri atît de grele ca acestea, cînd concurenţa bîntuie în toate sferele vieţii, atît înăuntru, cît şi în afara ţinuturilor, şi nimeni nu ştie, de fapt, care parte va ajunge în fruntea bucatelor. E greu să prevezi dacă Bruni îi va lua sub aripa sa pe cei ajunşi la sapă de lemn, ori şi mai rău, sau dacă nu cumva cooperativa îi va lua sub ocrotirea sa pe micii crescători apăsaţi de povara groaznică a datoriilor. Sau dacă Jon din Myri, acel domn cu foarte mult spirit obştesc, acel mărinimos stîlp al statului, va fi cea din urmă nădejde a comunităţii şi scăparea ei. Sau, în al treilea rînd, şi chiar în al patrulea, dacă însăşi parohia, deşi de mult s-a înnămolit într-un faliment fără fund, va fi silită să vină în ajutorul oamenilor.

— Oho, atunci e aşa cum spuneam eu mereu! răspunse Olafur, fără să se arate prea dezamăgit de consilierul obştii pentru care votase. Viaţa omului e aşa de scurtă, că

oamenii de rînd nici nu ajung să răzbească în lume ; păcat că se mai nasc. Dar eu susţin şi acum că dacă societatea era întemeiată ştiinţific din capul locului, şi de aici ar fi urmat o relaţie mai omenească între munca unui om şi cantitatea de merinde pe care negustorul o dă pentru produsul acestei munci, cînd se duce omul la oraş, sau dacă ar putea omul să-şi înalţe un acoperiş cumsecade deasupra capului înainte de a i se îmbolnăvi copiii de oftică, atunci... Fir-ar să fie ! Ce voiam oare să spun ? Nu va fi cu putinţă să-mi plătesc vreodată datoriile, chiar dacă m-aş tot scărpina şi m-aş tot scotoci încă trei mii de ani de aici încolo.

În clipa asta Einar din Undirhlíd se amestecă în vorbă, spunînd că nădăjduieşte că îl vor ierta, dar lui asemenea convorbire i se pare cam nepotrivită în aceste clipe solemne, cînd puterile tainice tocmai pătrunseseră în vieţile lor în chip nemaipomenit.

— Aşadar, nu sîntem în stare, urmă el, oricît ne ceartă Domnul, să uităm de vieţile noastre de foamete, de oftică şi datorii nici în asemenea momente solemne ?

— Nu eu am început, aşa că nu pe mine trebuie să mă învinuieşti, se apără Olafur. Oricine poate să-ţi spună că un om ca mine e gata oricînd să lase la o parte toate fleacurile şi să-şi îndrepte gîndul asupra lucrurilor serioase ; dar nu e aşa de lesne să vorbeşti cu pricepere, sau măcar cu ştiinţă, cînd eşti atît de sărac încît ai rupt cu totul orice legături cu lumea dinafară şi cînd mai trebuie să suferi la tine acasă necazurile pe care le am eu — copiii ofticoşi, după cum ştie toată lumea, şi nevasta aproape pe patul de moarte — nu că ar avea ceva de-a face cu cele spuse. Sînt tocmai zece ani de cînd am fost silit să mă retrag din Asociaţia „Prietenii poporului", singura asociaţie cu care am reuşit vreodată să fiu în legătură. Şi de aşa-zisul cerc de lectură pe care-l aveam aici mai demult s-a ales praful şi pulberea. Unii spun că l-ar fi mîncat şobolanii. Nu ştiu dacă e adevărat, dar e un fapt vădit că nimeni n-a mai îndrăznit să-i deschidă dulapurile în ultimii cinci ani, aşa că nu văd, după cum stau lucrurile, ce-ar avea de spus orice om cu bun-simţ de prin partea locului.

Einar din Undirhlid găsea că într-o asemenea împrejurare „ar trebui să folosim din plin clipele cînd ne aflăm în tovărăşia unor oameni cu carte, pastorul, de pildă, şi pastorul, pe cît îl cunosc, este un om care desigur că nu va lua în seamă lipsa mea de învăţătură, în ciuda faptului că reverendul Gudmundur — binecuvîntată fie-i memoria ! — s-a dus în mormînt fără să-mi ierte neştiinţa. Dar întrebarea pe care voiam să i-o pun era următoarea : Cum se face că unele suflete nu-şi află pacea nicăieri, nici pe înălţimi, nici pe pămînt, nici chiar în adîncul oceanului ?"

— Ehei ! Pesemne că în ei sălăşluieşte un diavol, răspunse Krusi din Gil la iuţeală, cu mult înainte ca pastorul să fi izbutit să dibuiască un răspuns potrivit.

Cîţiva dintre cei de faţă îşi dădură şi ei părerea, deşi fără să aducă mai multă lumină, iar Olafur din Ystadal le vorbi chiar de o carte, din care un prieten al său căpătase cîndva mai multe pagini, folosite ca hîrtie de împachetat pentru nişte ceşti, în care se tăgăduia cu toată hotărîrea după dovezi înfăţişate de cărturari străini, cum că ar exista Diavolul.

— Bine, Olafur, fără glumă, spuse *fjallkongur*-ul, iată un lucru pe care nici nu mi-ar trece prin minte să-l susţin, cel puţin în împrejurările de azi. Eu, unul, am crezut întotdeauna că sînt pe lume şi duhuri rele, şi duhuri bune, şi aşa cum spune într-una Doamna de la Myri — o femeie tare învăţată, doar o ştim cu toţii — în toate cuvîntările ei, atît publice, cît şi particulare, credinţa în bine şi rău pare-se că se găseşte şi în religia persană.[1] Pe de altă parte, socot că puterile nevăzute ale lumii nu sînt nici chiar aşa de bune în esenţa lor, cum se crede îndeobşte, dar nici aşa de rele. Nu socoţi mai degrabă că adevărul ar fi undeva cam pe la jumătatea drumului, Olafur ?

Pastorul, care pînă acum avusese vreme să chibzuiască, îşi dădu cu părerea că ar fi mai potrivit cu vederile mai noi să se presupună — aşa cum spusese şi în timpul procesiunii — că aveau de-a face cu nişte suflete în restrişte, mînate dintr-o lume într-alta ca nişte surghiuniţi.

Acum însă Einar din Undirhlid, la rîndul său, nu mai putu răbda.

[1] Vezi p. 43

— Nu, domnule pastor, strigă el, nu mi-e frică să-ți spun, pe conștiința și pe răspunderea mea, că ai mers prea departe! Adevărat o fi că răposatul Gudmundur nu mi-a arătat niciodată prea multă prietenie și nu se prea uita la bietele mele versuri religioase, pe care le scriam nu ca să dobîndesc faimă și laude, ci pentru mîngîierea sufletului meu, dar deși era foarte aspru cu oamenii fără carte, nimeni nu punea la îndoială credința lui; nu era omul să-și plece urechea la tot felul de bazaconii numai fiindcă erau noi, și desigur ar fi fost pe tot pămîntul cel din urmă care să-și mînjească buzele cu vorbe că Satana și trimișii lui n-ar fi altceva decît suflete în restriște. Deși avea berbeci buni și oi grase, niciodată nu s-a înnămolit în discuții fără nici o noimă; știa bine în ce credea, ceea ce pare-se că nu s-ar putea spune și de unii dintre voi, preoții tineri, care credeți în orice atîta vreme cît e la modă.

Atunci, reverendul Teodor încercă să-l convingă pe Einar că teologii mai noi știau și ei în ce credeau, deși poate că își tălmăceau într-alt fel gîndul decît cei vechi.

— Dacă-i așa, aș putea să-i pun pastorului o întrebare? spuse Einar, cu mai multă îndrăzneală. Crezi tot ce se spune în *Biblie*, adică și în *Vechiul* și în *Noul testament*?

— Poți fi sigur, Einar, că cred tot ce scrie în amîndouă. Cred în *Noul testament*. Și cred, de asemenea, și în *Vechiul testament*.

— Aș putea pune și o altă întrebare? Crezi, de pildă, că Isus, fiul lui Dumnezeu, l-a înviat din morți pe Lazăr după ce începuse să putrezească în groapa lui?

Reverendul Teodor se gîndi un moment, își șterse nădușeala de pe frunte și spuse, în sfîrșit, foarte convins:

— Da, cred că Isus, fiul lui Dumnezeu, l-a înviat pe Lazăr din morți după ce a zăcut cel puțin trei zile în groapă. Dar, firește, sînt de părere că în acest răstimp nu putrezise prea mult.

— O, ce-are-a face dacă începuse să putrezească, sărmanul? strigă Olafur cu glasul lui pițigăiat. Eu socotesc că lucrul cel mai de seamă este că a înviat. Oricum, fiind și pastorul aici cu noi, în așteptarea unui strop de cafea, și deoarece n-aș crede să mă culc pînă în zori, aș dori, ca și Einar, să nu pierd prilejul de a-i pune pastorului o mică

întrebare. Ce părere ai despre suflet, reverende Teodor?

Pastorul dădu din cap cu un zîmbet silit, apoi spuse că îndeobşte n-avea nici o părere anume despre suflet, în afară de părerea cea bună de demult, „sufletul, da, sufletul, sufletul, firește, este nemuritor în felul lui, căci dacă ar fi muritor, ei bine, nici n-ar fi suflet".

— O, asta o ştiam mai dinainte, zise Olafur, prea puţin mişcat de răspunsul lui. Tot asta i-au spus şi lui Jon Arason[1] cînd a fost să-i taie capul. Dar acum să vă povestesc ce-am aflat într-un ziar vrednic de încredere din sud, pe care mi l-a împrumutat un prieten anul trecut; şi anume, că nu e un lucru neobişnuit în zilele noastre ca sufletele moarte să intre în mobilele de prin casele unor oameni cu vază din Reykjavik.

Bietul Olafur, întotdeauna acelaşi, crede toate gugumăniile o dată ce au fost tipărite. Unii dintre cei de faţă dădură din cap, rîzînd.

— Da, rîdeţi voi, rîdeţi dacă vreţi! strigă el. Dar îmi puteţi da o singură dovadă că am făcut vreo afirmaţie fără să mă bizui pe ceva temeinic? Sigur că intră în mobila oamenilor cu vază din Reykjavik, asta e tot atît de adevărat cum stau eu aici. Are haz că voi, oamenii din partea locului, nu daţi crezare lucrurilor întîmplate la o sută de paşi de uşa grajdului vostru; vă încredeţi numai în acele fapte, fie trupeşti, fie sufleteşti, pe care le-aţi văzut cu ochii în amărîtele alea de saivane ale noastre.

Pastorul părea dornic să-l susţină pe Olafur. Cerîndu-şi parcă iertare, recunoscu, cu toată părerea de rău, că unii oameni cu vază din sud şi-au dat seama fără nici o îndoială că, în ultima vreme, se petrec lucruri ciudate cu mobilele lor, dar e cu totul altceva să spui că sufletele ar fi pricina acestor ciudăţenii. Cei mai bine pregătiţi s-au dat cu gîndul că ar putea fi suflete pribege, cărora nu li-e îngăduit să vadă lumina cerului.

Olafur urmă cu patimă:

— Un lucru aş vrea să-l întreb pe pastor. Ce este sufletul? Dacă tai capul unui animal, sufletul se repede afară

[1] *Jon Arason* (1484—1550), prelat catolic, poet şi erou naţional al Islandei. Pentru că s-a împotrivit introducerii lutheranismului în ţara sa, a fost decapitat, împreună cu doi fii ai săi, din ordinul stăpînitorilor danezi.

prin șira spinării și își ia zborul către cer, ca o muscă? Sau sufletul este ca o clătită pe care o poți răsuci și înghiți așa cum se crede c-a făcut Bjarni Mincinosul? Cîte suflete are un om? A murit oare Lazăr a doua oară? Și cum se face că sufletele, sau cum le zice, se poartă cuviincios cu oamenii de seamă din Reykjavik, în timp ce îi prigonesc într-una pe bieții țărani din valea asta?

Dar chiar în clipa aceea, tocmai cînd sufletul începea să prindă rădăcini zdravene în convorbire, stăpînul casei își vîrî capul prin chepeng și privi camera înțesată de oameni. Era o priveliște de care părea să se bucure prea puțin. Tăie dintr-o singură lovitură nodul științific pe care vechiul său prieten Olafur din Ystadal îl pusese în fața adunării:

— Eu vreau să mă culc, spuse el, și toți ai mei, la fel. N-avem răbdare să mai ascultăm de Crăciun prostiile voastre despre suflet. Și dacă pe viitor vi se face poftă să mai urlați cîte un psalm, apoi am să vă rog să mergeți să-l urlați în altă parte. Am trimis după slujbașii stăpînirii. Ei au să-l găsească pe vinovat și au să-i dea pedeapsa. Și trag nădejde că după ce veți fi plecat de aici, veți privi această vizită ca și cum nici n-ar fi fost aievea. Scoate ceainicul, Sola, fată. Nu-i cunosc pe oamenii ăștia și nici nu au venit să mă vadă pe mine.

Nu vru să recunoască nici pe cei mai buni prieteni în noaptea aceea; pe toți fără deosebire îi împinse către scară. Și nici ei nu-l recunoscură pe vechiul lor prieten, sau mai degrabă nu recunoscură ura de moarte, înghețată, din ochii celui ce intrase în clipa cînd ei pierduseră din vedere dreapta judecată; și el era omul care părea să fi înțeles deodată totul și acum nu mai cerea altceva decît ajutorul slujbașilor stăpînirii. Rușinați, orbecăind ca hoții prinși cu mîța-n sac, bîlbîindu-se și uitînd să-și ia rămas bun, vechii și noii prieteni se furișau unul după altul pe scară în jos și, despărțindu-se în troienele de-afară, porniră fiecare pe drumul său. Luna se făcuse nevăzută; nu mai erau nici vrăji, nici cafea, nimic...

Și oricît părea de ciudat, arareori se mai pomeni de noaptea asta prin partea locului. Ieși de-a dreptul din istorie, la fel cum ieșise și renul pe care Gudbjartur Jonsson îl călărise odată peste Jokulsa și peste coclauri. În zilele următoare, cînd oamenii bărboși, plini de mușchi, se în-

tîlneau din întîmplare pe la ei pe-acasă sau pe drumuri, își aruncau cîte o privire stînjenită, în treacăt, ca un băiat și o fată care au mers prea departe noaptea trecută, dar erau hotărîți să nu se mai întîmple niciodată. Mulți ani mai tîrziu, noaptea asta tot mai apăsa asupra întregii parohii ca o pată supărătoare ; trăia în tainițele minții, ca o închipuire bolnăvicioasă, grea de rușine și vină : umbrele livide, mișcătoare, ochii făpturii legendare, cîntarea hulită a psalmilor, cafeaua care nu mai sosise, convorbirea despre suflet, și Bjartur de la Sumarhus lepădîndu-se de prietenii săi cînd s-au adunat să-i răpună dușmanul, pe Kolumkilli.

45. Dreptate

După această izbîndă a lui Gudbjartur Jonsson s-a pus capăt, cel puțin pentru o vreme, oricărei arătări a strigoilor. Așa cum taie un om oile bolnave primăvara, așa a tăiat el și religia și filozofia în noaptea cînd a dat pe ușă afară toată parohia și și-a trimis copiii la culcare. Unii spun că a mai spînzurat și pisica. Dacă strigoiul a crezut cumva că Bjartur își va pierde curajul și, vînzînd pămîntul, își va căuta un nou cămin, din pricina acestei urgii ce se abătuse pentru a doua oară asupra oilor sale, apoi avea să fie dezamăgit. Zadarnic făcuse Diavolul tot tărăboiul ăsta, Bjartur rămînea ca o stîncă. Deși suferise o mare pierdere în luptă, învățase să nu cedeze niciodată nici o palmă de teren. Ceea ce se întîmplă acum erau numai urmările evenimentelor petrecute mai înainte.

Era ziua cea mai scurtă a anului. Cerul se acoperise în timpul dimineții de nori joși, încărcați de zăpadă și amenințători, atîrnînd pe la jumătatea povîrnișurilor. Nici o licărire minunată nu-ți lumina sufletul sau priveliștea ; a fost o amiază atît de scurtă — abia ivită, s-a și dus — și totuși cît întuneric a trebuit ca să o învăluie ! Și ispravnicul era așteptat curînd. Bjartur nu dăduse nimănui nici o poruncă pentru munca zilei de azi, parcă ar fi dorit să aștepte ca slujbașul stăpînirii să hotărască cine era stăpîn aici : el, sau Kolumkilli ? Cu toate astea, cînd se duse să-și hrănească

puţinele oi rămase, micul Gvendur îl urmă, împreună cu căţeaua. Băiatul mai mare şedea lîngă fereastră, lovindu-şi genunchii unul de altul, şi privea în tăcere un vechi desen zgîriat pe masă. Cînd i se vorbea, nu răspundea şi nici prin gînd nu-i trecea să pună mîna să învîrtească firul de pe fus ; iar micul Nonni, care şedea lîngă bunică-sa, împletind, se uita la el şi, c-un fel de pătrundere tainică şi de neînţeles, care depăşea orice închipuire, se duse la el să-l mîngîie :

— Helgi, îi spuse. Nu te mai frămînta atît ! Ispravnicul nu-i poate face nimic strigoiului.

Dar cînd fratele mai mare nu-i răspunse, micuţul Nonni se aşează din nou lîngă bunică-sa. Nici poveste, nici cîntare, nimic decît o bolboroseală fără rost, pe care nimeni n-o înţelegea.

În curînd sosi şi sameşul, să-l întîlnească pe ispravnic, căci urma să se facă o cercetare judecătorească. Dar ispravnicul nu se arătase pînă acum şi începuse să fulguiască, iar sameşul era ursuz, ocărîndu-i că el n-are vreme pentru astfel de prostii şi spunînd cum se îndoieşte că afurisitul cela de ispravnic o să-şi rişte oasele, la care ţine atît de mult, sus pe deal pe o vreme ca asta ; cărturari ca el se bagă la loc în pat de îndată ce văd o fulguire de nea. Sameşul se culcă pe patul părinţilor ; îmbrăcase ciorapi lungi, ca să-l apere de zăpadă, şi o chemă pe Asta-Sollilja să-i scoată. Nici oaspetele, nici gazda nu erau în toane bune.

— Mereu eşti vîrît în cîte un bucluc blestemat, îi spuse sameşul, căutîndu-şi cutia cu tabac. Ba îţi moare o nevastă, ba ţi se prăpădesc oile, ba te bîntuie diavoli pribegi şi duhuri smintite !

— Fie că-i vorba de moarte sau de draci, prietene, îi răspunse Bjartur, eu n-am chemat pe nimeni să vină aici să urle din fundul rărunchilor tot soiul de cîntări şi de mofturi sfinţite, în toiul nopţii, bătîndu-şi joc şi de Dumnezeu şi de oameni şi făcînd de rîs întreaga vecinătate. Tot ce cer este dreptatea la care are dreptul orice om liber într-o ţară liberă. În fiecare an stăpînirea cere de la mine dări şi biruri de tot felul, dar asta e întîia oară cînd cer şi eu ceva stăpînirii, aşa încît socot că nu-i datorez nimic, şi nu am de ce să-ţi rabd obrăznicia.

— Ascultă, spuse sameşul, adunîndu-şi cu limba tutunul mestecat, ar trebui să-mi revinzi tot mie groapa asta păduchioasă şi să mă mai păcăleşti o dată.

Dar după tulburarea sufletească din ultimele cîteva zile, Bjartur era hotărît să întîmpine totul cu nepăsare. Nu trebuia să-i îngăduie sameşului să-l necăjească.

— Da, bătrîne, răspunse el cu milă, totdeauna ţi-a plăcut să glumeşti, nu-i aşa ?

— Nu văd de ce-ţi baţi capul şi stărui într-o treabă atît de păguboasă. Două neveste ţi-au murit, oile-s moarte şi ele, morţi şi copiii, sau mai rău decît morţi. La naiba, ce rost mai are ? Iat-o şi pe biata Solbjort, sau cum îi zici ; e aproape femeie în toată firea şi nu ştie carte, e o păgînă, că n-ai făcut nici o mişcare ca să fie confirmată.

— Asta-i ceva nou, i-o întoarse Bjartur, să vrei să creştinezi lumea. Simţi, se vede, că ai ajuns la o vîrstă la care e mai bine să fii pregătit de orice.

— Nu-i nevoie să-mi porţi de grijă. Am avut întotdeauna credinţa mea în faţa ochilor, şi cer ca şi alţii să aibă destulă credinţă creştină ca să se supună legii. De cînd mă ştiu, am avut o icoană a lui Isus în iatacul meu, un tablou pe care mi l-a lăsat mama.

— Dar mai e şi unul cu ţarul Rusiei, îl întrerupse Bjartur.

— Da, şi unul cu ţarul Rusiei, dar trebuie să ştii că ţarul Rusiei este un suveran foarte respectat, care întotdeauna şi-a cîrmuit bine supuşii, şi că cel puţin aceştia nu sînt o ceată de păgîni îndărătnici care asmut asupră-le strigoii şi alte dihănii, aşa cum faceţi voi.

— Hîm ! pufni Bjartur. La vremea lui, Grettir Asmundarson n-a fost niciodată socotit un erou cucernic ; totuşi, a aflat răzbunare chiar şi la Miklagard, şi tocmai din pricina asta e privit ca omul cel mai de seamă pe care l-a avut Islanda.

Dar fără măcar a catadicsi să răspundă la asemenea nerozii lipsite de noimă, sameşul scoase tutunul din gură şi-şi arătă dorinţa să se culce. „Voi avea mai multe să-ţi spun cînd am să mă scol", îi zise şi-şi puse picioarele pe pat, întorcîndu-se cu faţa la perete.

— Fă cîteva turte de tizic pentru stăpînire, Sola, spuse Bjartur şi ieşi să-şi vadă de treabă.

Şi ninsoarea se înteţea tot mai mult, şi ziua trecu în felul ăsta, sau în nici un fel, cu ninsoare tot mai deasă, cu sameşul care dormea şi cu ispravnicul care se făcea aşteptat.

Lucrul cel mai neplăcut în toiul iernii nu este întunericul. Şi neplăcut e că nu e niciodată destul de întuneric ca să uiţi nemărginirea pe care o înfăţişează, nemărginire care de fapt nu se înrudeşte decît cu dreptatea însăşi, care stăpîneşte lumea, ca şi dreptatea, şi, ca şi dreptatea, nu iartă. Iarna în toiul ei şi dreptatea sînt surori ; abia primăvara, cînd soarele străluceşte, îţi dai seama că amîndouă erau rele. Astăzi e ziua cea mai scurtă. Să sperăm că cei care or izbuti să supravieţuiască acestei zile vor fi la adăpost de toate. Astăzi e şi ziua dreptăţii, şi copiii din mica gospodărie aşteaptă justiţia, care umple lumea şi este lipsită de înţelegere. Tata e cel care a trimis după justiţie. Cel care coseşte fînul pentru oile lui are justiţia de partea sa, oile sînt oile justiţiei ; şi cu toate că mama a fost băgată în mormînt şi copiii au fost sădiţi în cimitir, totuşi, justiţia este în ei şi numai în ei. Celui care îndrăgeşte visele şi sufletul, sau celui care şi-a pus toată nădejdea în răzvrătire, justiţia le e duşmancă, pentru că ei n-au avut năzuinţa de-a cuceri şi pentru că justiţia e proastă din fire ; şi vrăjmaşă ; nimic mai vrăjmaş ; destul să-l asculţi pe sameş dormind, şi-ţi dai seama de asta ; n-ai decît să miroşi turtele coapte pentru justiţie şi slujbaşii săi. Şi feciorul mai mare de la Sumarhus trase chepengul după el şi ieşi.

Sameşul tot mai dormea, sforăind zgomotos ; s-ar fi zis că omul acesta vîrstnic, cu chipul frumos cioplit şi aspru, nu a avut parte de un somn bun în toată viaţa lui. „Sola, fată, nu ai o halcă de carne de la piept pentru pîntecele sameşului, cînd s-o trezi ?" În iarna aceea nu era nici o nevoie să precupeţeşti carnea la Sumarhus. Toate butoaiele şi lăzile erau pline vîrf cu acele bunătăţi pe care nimeni nu le cumpăra, nimeni, fiind carne moartă. Să fie a naibii de carne moartă, sigur că nu era carne moartă, nu avea nimic de-a face cu carnea, în afară de pecetea pusă de prostie şi de eresuri. „Oricum, vom îndopa stăpînirea, şi ea va hotărî. Unde-i Helgi ?"

Da, unde era Helgi ? Nu a fost aici pînă acum cîteva clipe ? O, n-o să-ntîrzie mult, e rîndul lui azi să cureţe

grajdul calului. Nici gînd să se trezească sameşul. Fie, nu e treaba noastră, poate să doarmă cît o vrea, bufniţa bătrînă! Cu asta s-a sfîrşit de-a binelea, nici picior de ispravnic pe dealuri pe o vreme ca asta, ninsoarea cade acum ca o ciorbă deasă, de nici nu-ţi poţi vedea mîna dusă la ochi. Dacă te uiţi în jur de pe troienele din faţa uşii, poţi crede că a pierit lumea cu totul, nici urmă de linie sau culoare, nu mai e nici o lume, ai putea fi orb sau să te cufunzi într-un somn adînc.

— Unde s-o fi dus băiatul ăla? Gvendur, du-te jos şi caută-l, fiule. Doar nu s-o fi dus la saivane!

Curînd se săturară cu toţii să mai aştepte, şi Bjartur însuşi ieşi să-şi caute feciorul. Sameşul se trezi şi se sculă căscînd, ciufulit.

— Eh?, spuse sameşul.

— Helgi al nostru, răspunse Asta-Sollilja. Nu ştim ce s-a întîmplat cu el.

— Helgi? întrebă sameşul, care nu cunoştea pe nimeni cu numele ăsta la gospodărie.

— Da, răspunse ea. Fratele meu, Helgi.

— Oh, exclamă sameşul, somnoros, căutîndu-şi tutunul, „fratele meu, Helgi"! Ascultă, fetiţo, adăugă el, bine-ar fi să-i spui lui Bjartur că trebuie să-şi vîndă gospodăria. Poţi veni la noi cînd vrei, n-ai nevoie să ceri voia nimănui. Semeni la gură cu maică-mea.

— Cum? întrebă fata.

— Trebuie să ai cincisprezece ani, sau pe-aproape.

Da, avea 15 ani şi o lună.

— Da, e o ruşine, dar ce poate face omul? Trebuia să te fi luat de la început. Dar ce voiam să spun? Oare ce ai acolo, fetiţo? O bucată de peşte?

— Nu, carne.

— Da, desigur, carne e cîtă vrei la Sumarbus de Crăciunul ăsta.

— Ţi-am făcut şi nişte clătite, spuse ea.

— Oh, la naiba cu clătitele! Stomacul meu nu le mai poate mistui de multă vreme; în loc de asta, am să înfulec o bucată de carne. Frumos îi şade ispravnicului să mă prostească să vin aici, iar el să rămînă sforăind în pat fir-ar să fie! Nu văd cum să plec de aici astă-seară.

Dar auzul Astei-Sollilja era îndreptat într-altă parte decît la spusele lui: nu putea înțelege ce i s-o fi întîmplat lui Helgi. Cuprinsă deodată de o neliniște care se învecina cu groaza, lăsă totul baltă, chiar și foamea sameșului, și-și făcu vînt în jos pe scară și afară, în zăpadă. Așa că sameșul rămase singur sus, cu bătrîna și cu fratele mai mic, să se uite la tutunul lui, să se frece, să se scarpine și să caște. Timpul trecea și își dădu seama că ar trebui să spună ceva.

— Ei, Berra, începu el, ce ai de zis despre toate prostiile astea afurisite?

— Ce anume? întrebă ea.

— Nu crezi oare, băbuțo, că s-au smintit de-a binelea toate cele, și în cer, și pe pămînt?

Deși îi vorbea bătrînei cu un glas care numai nepriete-nos nu era, nu părea să aștepte răspunsul cu mare interes, căci căsca de i se rupeau fălcile.

— Oh, cred că nu-i nevoie de prea multă gîndire, și nici n-am prea multe de spus, doar atît: am știut întotdeauna că asta se va întîmpla odată. Putea fi și mai rău. Oricum, dă-mi voie să-ți spun că în jurul colibei noastre nu prea mișună îngerii Domnului. Și nici mai înainte. Și nici de-acum încolo cred că nu vor mișuna.

— Nu, n-au mișunat niciodată și nici nu vor mișuna, încuviință sameșul, și ai ceva împotrivă dacă ți s-ar găsi un colțișor lîngă vatră în vreo gospodărie frumoasă, undeva în văile dinlăuntru, dacă ispravnicul s-ar hotărî să-l scoată pe Bjartur de aici prin porunca legii?

— Nu cred că aș avea multe de zis împotriva stăpînirii, orice ar hotărî să facă, și, la drept vorbind, puțin îmi pasă ce se întîmplă cu mine. Sameșul știe doar că bietul Ragnar și cu mine am trăit patruzeci de ani la Urdarsel și nu ni s-a întîmplat nimic în tot timpul ăsta. Vecinii noștri de pe coclaurile acelea erau vecini buni. Dar aici pare-se că trebuie mereu să se petreacă ceva. N-aș spune că s-a întîmplat vreodată altceva decît ce a vrut pronia cerească, de pildă că mi s-a îngăduit mie să mai trăiesc — dacă poți numi asta viață — în vreme ce biata mea fiică a fost dusă departe de casă și căminul ei cu prima rază de soare, la cositul fînului; ca să nu mai vorbesc de pierderea oilor,

primăvara trecută, şi acum mai veni şi născocirea asta drăcească.

— Drăcească, da, se învoi sameşul. O născocire afurisită a Diavolului.

Bătrîna mormăi ca pentru sine un răstimp.

— Ce zici ? întrebă sameşul.

— Ce anume ? întrebă bătrîna.

— Vreau să spun, ce gîndeşti despre asta, spuse sameşul, despre această aşa-zisă faptă diavolească ?

— Ei bine, deoarece sameşul catadicseşte să mă întrebe şi pe mine, răspunse ea, pot să-ţi spun atîta, prietene Jon, că pe vremea mea era obiceiul — şi adesea le-a fost de ajutor unora — ca să stropeşti aceste fiinţe fără odihnă cu udul stătut, şi mulţi diavoli au fugit de udătură, după ce toate celelalte au dat greş ; dar stăpînul gospodărici nu vrea să audă de nimic ce ţine de religia creştină, e un om foarte ciudat acest Bjartur, şi orice lucru sfînt este disprețuit şi batjocorit şi călcat în picioare, la fel ca toate lucrurile astăzi.

— Întocmai, încuviinţă sameşul. Nu se lasă nici dus de mînă, nici împins din spate necioplitul ăsta îndărătnic ! Şi totdeauna a fost la fel. Ar trebui să i se ia copiii, să fie daţi la vreo gospodărie bună, din porunca legii, dacă va fi nevoie. Cît despre noi, bunicuţo, sînt sigur că lui Markus Jonsson din Gil o să-i fie milă de noi, de halul în care sîntem, el a avut grijă şi de alţi bătrîni de ai mei, de mai bine de douăzeci de ani încoace. E un suflet fără nici o răutate, niciodată nu l-am văzut să ridice mîna asupra unui bătrîn.

— Eu aş fi cea din urmă care m-aş plînge de ceva, mormăi bătrîna, şi, oricum, ştiu că Atoateziditorul va face cu mine ce crede el mai bine. Eu sînt ca şi nimic, aşa cum vede oricine, dar deşi s-ar părea că nu sînt în stare să mor, de-abia dacă poţi spune că mai trăiesc. Cîteodată îmi petrec timpul întrebîndu-mă : cum oi fi oare ? Dar aş fi mai mulţumită dacă aş şti că micul Nonni ăsta de aici ar fi undeva pe lîngă mine, fiindcă e un băiat care, şi după vorbă, şi după fapte, e plin de făgăduieli şi ar fi păcat de el să rătăcească printre străini ; a dormit în colţul de colo, lîngă mine, încă de cînd era în scutece.

— Da, am să spun asta ispravnicului, dacă se vor lua măsuri să fie vîndut locul.

— Desigur, sameşul va spune ispravnicului ce crede el de cuviinţă, aşa cum a făcut-o fără îndoială şi altă dată. Dar dacă aş putea să-mi aleg, mi-ar plăcea, firește, mai degrabă la Urdarsel decît oriunde în altă parte. Dar n-a fost niciodată în obicciul meu să mă aştept la ceva mai deosebit, nici măcar cînd eram mai tînără. Niciodată nu mi-a fost teamă de nimeni, fie om sau diavol. Şi dacă o fi voia Ziditorului să pustiască gospodăria asta pentru totdeauna, apoi e ceva la care se aştepta toată lumea, fiindcă toată lumea ştie ce fel de loc este. Cît despre ce se va întîmpla cu mine, nu-mi pasă de fel, aşa oarbă şi surdă cum sînt; nu pot spune că mai am nici degete, toate sînt nioarte, ia priveşte! Şi pieptul mi s-a dus. Dar era minunat asfinţitul la Urdarsel!

Sameşul o privi cîtva timp, parcă n-ar fi ştiut ce să spună. Ce putea face cu o fiinţă ca asta, care de fapt nu mai era o fiinţă, ci — cum singură spusese — nici moartă, nici vie? Cum mai putea să-i vorbească? Aşa că-şi mîngîie fălcile, căscă şi muşcă o bucată de tutun.

— Nu vrei să mesteci şi tu, bătrîno? întrebă el, cu milă.

Multă vreme nici nu auzi şi nici nu înţelese ce-i spunea, dar, în sfîrşit, îi trecu prin minte că trebuie să fie vorba de tutun.

— Are să te învioreze, adăugă el.

Dar bătrîna se scuturâ cuviincios:

— Nu, dragul meu, nu, n-am avut niciodată nevoie de tutun. Eu ştiu că Domnul le întocmeşte toate după placul lui.

46. Obrazul drept

Pe zăpadă urmele paşilor unui băiat se pierd foarte repede, în ninsoarea care cade neîndruplecată în cea mai scurtă zi şi în cea mai lungă noapte a anului; se pierd de îndată ce s-au făcut. O dată mai mult, pustietăţile s-au învesmîntat în albul spulberat de vînt. Şi nu e nici un stri-

goi pe lume în afară de strigoiul care trăiește în inima unui băiat fără mamă, pînă cînd pier și urmele lui pe zăpadă.

Oare cum se simțea sufletul omenesc în ziua următoare nopții celei mai lungi?

Nu era întîia oară că se lăsase peste inimă și peste pustie acea teamă apăsătoare care te roade și face ca fericirea să fie un lucru atît de deosebit. Dar, pe de altă parte, aveau carne din belșug, mai multă carne decît putea să-și amintească cineva, carne atît în putinile rotunde, cît și în lăzile pătrate, carne de mortăciune, fără îndoială, după părerea întregii vecinătăți, dar, fir-ar să fie! nu era cîtuși de puțin carne de mortăciune, însă nu s-a găsit nimeni să o cumpere, și oamenii au fost siliți să o mănînce singuri; era ca orice altă carne de oaie, fragedă și grasă, mîncată la Crăciun; și, totuși, în casa asta apăruse ceva neobișnuit, căci, de obicei, la praznice nu tăiau decît oi bătrîne și ațoase. Cu toții aveau obrajii rumeni, capul greu și erau moleșiți de o prea anevoioasă mistuire. Carne la prînzișor, carne între mese, mai adesea ciorbă decît fiertură de ovăz, mai mult sos decît apă; cînd și cînele e sătul de atîta ghiftuială, ce dorință mai poate avea un om?

Și așa începu Crăciunul, cu tot tipicul lui...

În seara aceea, cînd bătrîna își puse deoparte undrelele cu mult înainte de ora culcării și îi spuse Astei-Sollilja: „Acum, fată, poți să te speli", abia atunci, și numai atunci, începu Crăciunul. Își închipuia, pesemne, că Asta-Sollilja nu se spăla decît în acea seară anume, și că nu s-ar spăla de fel dacă nu i s-ar porunci să o facă. Iar cît o privea pe ea, nu se mai spăla de multă vreme, și, de altfel, oamenii nu mai prețuiau udul stătut, fie pentru unele întrebuințări, fie pentru altele.

Dar oare la atîta se mărginea Crăciunul? Nicidecum! În noaptea aceasta bătrîna își scoase și basmaua. Își desfăcu broboada veche și zdențuită și își legă o basma pe cap. Relievă din vremurile „Monopolului"[1] — la mijloc basmaua era încă întreagă — făcută dintr-o țesătură nea-

[1] Este vorba de monopolul exercitat veacuri de-a rîndul de Danemarca asupra comerțului exterior al Islandei; ca rezultat al luptei pentru independență, în 1854 poporul islandez a obținut în mod formal desființarea acestui monopol.

gră, mătăsoasă, trecuse din mînă în mînă, de la o bunică la alta, subțiată de vremuri și de mîngîierea acelor mîini osoase și bătrîne, ca o frîntură dintr-o frîntură a bogățiilor lumii, sau cel puțin ca o dovadă că trăiseră aievea.

Dar asta nu era totul. După ce își punea bătrîna basmaua, scotea la iveală scobitoarea de urechi. Scobitoarea de urechi era semnul civilizației în ținutul acela al lor. Ca și basmaua, era o moștenire străveche, lucrată din argint scump, înnegrită de vreme în șănțulețele ei, lustruită, de prea multă întrebuințare, pe toate crestăturile. Puțin după aceea, începea să-și cureță urechile. Și cînd începea ea să-și cureță urechile, cu toate mormăielile și schimele care însoțeau această muncă, putea Crăciunul să intre în toată voia, căci abia atunci se isprăvea toată sfințirea.

Cu prilejul acesta, Bjartur poruncise să se fiarbă o pulpă de oaie întreagă. Nu trecu mult, și pulpa de oaie fu gata fiartă. Privind-o cum, în ciuda tuturor lucrurilor care se petrecuseră în ultima vreme, se răsfăța, îmbietoare și grasă, în fața lui, capul gospodăriei nu putu să nu se minuneze :

— Dumnezeule, ăsta zic și eu Crăciun, fir-ar al naibii ! rosti el, plin de avînt.

Niciodată pînă acum nu îl auziseră copiii să vorbească despre Crăciun ca de ceva mai deosebit, și totuși acum spunea că o pulpă de oaie atît de frumoasă nu putea avea oricine de Crăciun. Mestecau în tăcere, cu chipurile ursuze, fără viață ; nu mai erau decît trei acum, și cei rămași nu puteau să nu se gîndească la pierderea fratelui mai mare și la felul cum îl căutase toată obștea în ultimele două zile. Dar Bjartur de la Sumarhus nu se mai gîndea niciodată la ceva pierdut de îndată ce era sigur că se pierduse, și era nemulțumit că copiii săi nu arătau nici o veselie măcar la Crăciun ; și astfel se făcu vremea de culcare și puseră în socoteala nopții de Crăciun toate durerile de stomac, și somnul neliniștit, sau lacrimile vărsate în tăcere.

Deși trecuse ora de culcare, Asta-Sollilja tot își mai pieptăna părul și-și încălzea apă. Moșmondindu-se la licărirea candelei. Din patul lui, Bjartur o urmări multă vreme după ce ceilalți adormiseră ; apa se încălzea cu încetul în liniștea nopții de Crăciun. Fata se ferea să se uite la el. Oare se ferea fiindcă era o fată rea ? Oh, de ce trebuia ea să se

gîndească iarăşi la împrejurarea aceea ? Totuşi, gîndul i se ivea într-una în minte iarna asta, şi mereu lega faptul de moartea mamei — parcă ar fi simţit că fusese şi ea părtaşă şi că din vina ei tata nu-i cumpărase destule doctorii, nu-i dăduse mamei nici măcar o haină — şi totuşi, totuşi, în inima ei nu avusese nici un gînd rău în acea noapte, la oraş, cînd era mică, numai atît, că nu fusese în stare să-şi stăvilească pornirea. Chiar atunci cînd e linişte şi pace, ca în noaptea asta de Crăciun, în miezul iernii de pretutindeni, simţea deodată că se teme de acel lucru ; că se înfioară de teamă la gîndul ăsta, deşi nu se petrecuse de fapt nimic ; teamă că nu fusese încă iertată ; teamă că era ceva anume ce nu îngăduia iertare. Şi că acel ceva va rămîne veşnic între ea şi el, între ea şi acel lucru atît de cumplit şi nerostit... Poate că amîndoi luptau împotriva aceluiaşi lucru, fără să-l înţeleagă, fiecare după firea sa, ea — slabă, şi el — puternic. Da, era, fără îndoială, între ei un abis ce nu putea fi trecut cu nici un chip. Poezia vieţii lui se împerechea anevoie cu traiul ei mut şi fără nici un ritm ; puterea lui, cu simţirea ei. Chiar cînd se pierduse fratele, care, pînă acum cîteva nopţi, fusese în viaţă şi respira lîngă ei, chiar şi atunci le poruncise tuturor tăcere. Şi ea plînsese toată noaptea, în timp ce dînsul dormea ; poate că nici nu suferise atît de pierderea fratelui, cît din pricina beznei adînci în care-l ştia pierdut, ca şi din pricină că se simţea nespus de tulburată la gîndul că îi iertase adesea reaua lui purtare faţă de ea ca soră ; dar cu tatăl cum se va putea înţelege vreodată ? El, care dormea în timp ce ea plîngea ! Şi în primul rînd, cum să nu greşească unul faţă de altul, cînd nu se puteau înţelege ? Dacă şi-ar scoate toate zdrenţele de pe ea, şi s-ar spăla într-una, şi s-ar spăla fără sfîrşit, tot n-ar izbuti să cureţe umbra aceea nedesluşită şi neînţeleasă a vinei care-i despărţea, umbră ce-o copleşea, trup şi suflet. În timp ce ea cugeta, dînsul îşi odihnea capul pe speteaza patului, fermecat de jocul neîncetat al aburilor şi al umbrelor pe chipul ei tînăr.

Avea obrazul drept în aşa fel făcut, că nu era niciodată acelaşi oră după oră. Gîndurile îi şovăiau între teamă şi aşteptare, ca un cer de vară în Islanda, cu înfăţişarea lui schimbătoare, cu petice fugare de lumină şi cu umbre care

pier. Un obraz ca al ei este de fapt o ființă vie, pradă unei susceptibilități bolnăvicioase față de tot ce e în afară, ca și față de tot ce e lăuntric. Parcă i-ar fi ieșit la iveală toți nervii, trupul întreg parcă n-ar mai fi fost decît suflet, și anume, un suflet care nu poate să îndure răul și care, pesemne, nu cunoaște nimic altceva ; pe-un astfel de suflet îl mîntuie numai așteptarea, nicidecum fericirea însăși. Ce s-ar alege de fata asta dacă n-ar fi obrazul stîng cel rău, care să-i sară în ajutor ?

O chemă și îi porunci să-l asculte. Nu i se păruse : auzise bine. Se ridică și străbătu odaia pînă la el. Îi spuse să se așeze o clipă. Da, voia să stea puțin de vorbă cu ea, deoarece acum era o fată mare, cu judecata întreagă. Ea nu răspunse nimic. Apoi, fără altă introducere :

— Eu plec după Crăciun și vă las aici. N-am să mă întorc pînă la Paști.

Fata îl privi cu ochii mari, întrebători, și pe chipul ei parcă se surpă ceva.

— Am pierdut multe oi, continuă tatăl. Așa cum spunea Odin [1] : „Oile mor".

— Da, rosti fiica.

Mai avea în gînd multe de spus : că trage nădejde să-l ajute și ea și frații ca să aibă mai multe oi ; el pleca însă, și rămase mută.

— Nu mă plîng, continuă Bjartur. Oricum, nu sînt eu cel dintîi în țara asta care suferă o pierdere, zic și eu ca zicătoarea : „Acum e loc în pat, nevast-a răposat." Lucrul cel mai de seamă, fetițo, e că eu n-am murit încă, nu încă. Nu că n-ar fi tot aia pentru mine și dacă aș muri. Dar voi rămîne în picioare atîta vreme cît va mai fi ceva pe care să stau în picioare.

Inima îi bătea cu putere, în timp ce se uita la el ; știa că îi vorbește despre lucruri serioase, deși nu-l putea înțelege ; două ființe omenești se înțeleg nespus de greu una pe alta, nu e nimic mai tragic decît două ființe omenești.

— Ți-am spus anul trecut, fetico, sau acum doi ani, că, cu timpul, voi clădi o casă. Ceea ce am spus, am spus.

— O casă ? întrebă ea cu nepăsare, căci uitase cu totul.

[1] Zeul suprem al germanilor și scandinavilor.

— Da, întări el, o casă! O să le arăt eu lor! Şi adăugă cu o voce mai blîndă, atingîndu-i umărul cu mîna: Cînd un om are o floare în viaţa lui, clădeşte o casă.

Fata avea păr bogat, castaniu, inelat, sprîncenele arcuite a întrebare şi gene care acopereau lacrimi grele. Îi privi încă o dată obrazul şi citi în el toată firea ei sensibilă şi schimbătoare. Apoi, răsuflînd adînc, din fundul pieptului, ca îl întrebă:

— Pleci?

— Mă gîndesc să-ţi las în grijă toate lucrurile din casă şi de pe-afară, răspunse el. Mîine am să vă învăţ şi pe tine şi pe micul Gvendur cum să hrăniţi oile.

Atunci dînsa se porni pe plîns, căci groaza din inimă era năprasnică. Se afla în culmea deznădejdii, lăsîndu-se în voia acelei dureroase plăceri ce-ţi năpădeşte trupul şi sufletul cînd eşti mai abătut. Nici nu ştia ce spune, căci în inima ei vorbea deznădejdea; şi acea deznădejde o făcea să spună că puţin îi pasă dacă se îmbolnăveşte şi moare, aşa cum murise şi maică-sa, în plină iarnă, în pustietatea îngheţată, şi, „vai, aş fi vrut să nu mă fi readus la viaţă atunci, că n-am trăit nici o clipă fericită, şi mama vitregă a murit din vina mea, că nu am iubit-o destul... dar fratemeu, Helgi, sărăcuţul de el!"... o iubea atît de mult, că se gîndea la ea zi şi noapte, „şi l-am auzit spunînd pe lespezile din faţa casei că şi el era mort, şi eu ar fi trebuit să mă pierd în locul lui în întuneric şi să mor în zăpadă, sus pe deal. Oh, sînt sigură că trebuie să fie tare bine să fii moartă, fiindcă dacă mă părăseşti, tată, n-o să mă ajute nimeni."

Şi o ţinu aşa într-una, cuibărindu-se lîngă el şi plîngînd şi lovindu-şi fruntea cu deznădejde de pieptul lui.

Acum, însă, Bjartur nu-şi mai găsi cuvintele, căci pentru el nimic nu era mai de neînţeles ca o lucrare a minţii făcută printre lacrimi. Ura lacrimile, le urîse întotdeauna, nu le înţelesese niciodată şi uneori îşi icsise din fire din pricina lor; dar simţea că acum n-ar fi putut să o certe pe această floare a vieţii lui, această făptură nevinovată — apa şi tinereţea sînt tovarăşi nedespărţiţi; de altfel, era şi noaptea Crăciunului. Îi aminti deci din nou că a uitat pesemne cum îi făgăduise să-i clădească o casă. Făcuse

această făgăduială în toamna cînd fusese Frida la ei, fir-ar ea a naibii!

Dar fata îi spuse că nu dorea de fel să trăiască într-o casă, da, poate că odată, cu mulţi ani în urmă, dorise acest lucru, dar acum, coliba asta i se părea destul de bună, „numai rămîi cu Sola ta, numai nu o părăsi pe mica ta Asta-Sollilja. Dacă trebuie să rămîn singură aici, tată, totul mă ameninţă, ştiu eu ce s-ar putea întîmpla?..."

O încredinţă că nu i se va întîmpla nimic şi că nu o ameninţa nimeni; da, era foarte sigur de asta. Ştia ce vrea să spună, adică strigoiul, dar tot asta îi spusese adesea şi cîinelui: un om găseşte totdeauna ceea ce caută, şi acela care crede în strigoi va găsi cu siguranţă strigoiul. Luase hotărîrea să plece şi să muncească pe bani, ca să cumpere mai multe oi la toamnă. Întîia oară în viaţa lui cînd va munci pe bani; va găsi ceva de lucru la firma „Bruni", dacă Tulinius Jensen n-a dat faliment. Haide acum! Ar mai fi fost ceva cu putinţă, ca să nu fie nevoit să lase copiii singuri, era un ins la Fjord la care se putea gîndi... dar aici se opri, în cazul că ar fi ispitit să promită prea multe, „haide, haide, fată, înveseleşte-te un pic, maică-ta a fost de o sută de ori mai singură atunci, demult, cînd a murit aici, şi nu văd, fetiţo, de ce să-i pară rău cuiva că va da ochii cu viaţa; are prilejul cel puţin să-şi încerce puterile, şi doar ai timp destul să te văicăreşti în mormînt, aşa că usucă-ţi lacrimile, puiule, şi vezi de te culcă".

Aşa sfîrşiră vorba. Tatăl se culcă cel dintîi. Cu capul plecat, fata se duse din nou lîngă foc. Simţea un nod în gît de atîta plîns, dar nu-i păsa; chiar de ar fi fost un vorbitor renumit cu o gură de aur, orice trăncăneală era de prisos; se culcase şi trăsese pătura peste cap, zăpada din fereastră lucea, albăstruie. Dar nu erau flori de gheaţă, în odaie era cald, apa fierbea în oală, abur, umbre uriaşe, lumină slabă, Crăciunul... Nici o putere din lume, nici cu dragoste, nici cu sila, nu l-ar putea face să-şi schimbe hotărîrile. Nu era jucărie să ai un tată ca el, şi totuşi niciodată, niciodată nu şi-ar fi dorit alt tată decît el. Era în acea stare de moleşeală ce-ţi cuprinde trupul secătuit după un plîns zbuciumat, ca atunci cînd apa se evaporează după ce a fiert multă vreme şi rămîne în aer. Smîrcîi niţel; încetul cu

încetul lacrimile i se uscară în ochi. Parcă i se mai alinase şi chinul sufletului. Îşi scoase ciorapii, apoi cămaşa, punîndu-şi îmbrăcămintea, bucată cu bucată, pe laviţa din faţa ei, fără a privi nici în dreapta, nici în stînga ; orice mişcare a ei de-acum încolo avea un rost anume. Se plecă peste apa în clocote, înaltă şi mlădie ca o floare, cu potirele sînilor profilaţi în slaba licărire a candelei din noaptea Crăciunului, pe umbrele tremurătoare ale aburilor ; buzele umflate de plîns, genele grele de sare...

47. O pure oftimi

Amărăciunea, ca şi bucuria, este telurită în înfăţişarea ei şi vrednică de a fi luată în seamă oriunde licăre o scînteie de viaţă în lume ; şi copiii aceştia, care dintr-o pricină tainică mai trăiau încă pe coclauri, cunoscuseră multe din feţele sale, nu numai în timpul praznicelor, dar şi între praznice. Poţi trage multe învăţăminte dacă-ţi pierzi mama în strălucirea dintîi a soarelui, la cositul fînului ; şi apoi, dacă-ţi pleacă şi tatăl, după ce ţi-a pierit fratele mai mare, şi acesta e un fel mai deosebit de a cunoaşte viaţa, un alt soi de suferinţă, ca la o petrecere, unde se zice că oamenii fac o mare deosebire între cîntec şi joc. O mică pierdere îşi împrumută puterea de la pierderea mai mare, şi astfel, după plecarea tatălui, lipsa mamei lor vine ca un vechi creditor, cerîndu-şi drepturile asupra amintirii ; puţini ca tata, ca mama nici una, şi în toiul iernii copiii văd încă o dată în închipuire ziua aceea de vară cînd mama fusese pusă pe catafalc afară, în adăpostul mieilor, între ciupercile-de-pivniţă ; şi era la nămiezi, şi soarele strălucea, ca şi mai înainte. Da, şi o muscă bîzîia într-o rază de soare, la adăpostul pervazului ferestrei, nepăsătoare la faptul că dragostea şi chinul vieţii pieriseră din casă şi că sus în odaie domnea tăcere de moarte, neînrudită cu tăcerea inimii — gîzulia aceea care îndrăgeşte cîntecul, mulţumindu-se doar cu un singur sunet. Astăzi cîntecul inimii se întoarce printre ei de pe altă lume, cu un singur sunet, neschimbat şi plin de dor ; venit de departe, mai cîntă o

dată în mințile lor, astăzi, cînd fereastra este îngropată în zăpadă. Se gîndesc la ea, fiecare în sinea lui, fără să se uite unul la altul, cerul și povîrnișurile cu ghețari învăpăiați, în zarea amiezii, piscurile stîncilor albastre, orbitor de albe, în gerul care arde, ale Munților Blafjoll. Și viața lor, care și pînă acum era ca un adăpost cu pereții surpați, rămăsese fără stîlpul de sprijin, ca un acoperiș prăbușit. Oile, stînd smerite în groapa de lîngă pîrîu, priveau behăind peste dealurile înghețate, fără a fi în stare să-și dezvăluie gîndurile. Așa că după ce le-au dat oilor ultimul nutreț din ziua aceea, cei doi băieți se așezară pe nămeții de zăpadă, fără să se apropie unul de altul, și priviră și ei, fără nici o tragere de inimă, tot înspre dealuri. Greu e să nu ți se îngăduie nici o clipă de odihnă, dar și mai greu este să mai fii încă în viață cînd nu mai e nimeni să-ți spună ce să faci, căci, dacă e așa, cum poți să mai faci ceva ? Atunci, pe neașteptate, mezinul își amintește de bunică-sa, ea, care le știe toate, dacă ai putea să pricepi ce spune, și îi povestește fratelui mai mare că ori de cîte ori se întîmplă ceva, bunica știe mai dinainte și-și vede mai departe de undrelele ei.

— Da, răspunde Gvendur, e destul de lesne cînd ai aproape o sută de ani și nu trebuie să faci altceva decît să împletești. Dar noi ? Cum o să ne descurcăm ?

Micul Nonni căzu pe gînduri și, în cele din urmă, răspunse :

— Avem nevoie de tutun.

— Tutun ? întrebă Gvendur, fără să-i poată urmări șirul gîndurilor.

— Da, tutun. Cine nu cunoaște pe Ziditorul are nevoie de tutun. Am auzit-o pe bunica spunînd asta cînd a stat de vorbă cu sameșul.

— Ziditorul ? întrebă Gvendur. Care ziditor ? Ești sigur că știi despre ce vorbești ?

— Vreau să spun, îl lămuri micul Nonni, că dacă mesteci tutun, nu-ți mai bați capul dacă Ziditorul nu le rînduiește pe toate așa cum ți-ar plăcea.

— Ai început și tu să vorbești cum vorbea Helgi al nostru. Mai bine te-ai gîndi că într-o bună zi o să fim și noi mari și o să-i ajutăm tatii să țină de trei ori pe atîtea oi și să-și sporească gospodăria cît cei din Raudsmyri, și

că o să ţinem vaci, şi o să clădim case. Şi o mulţime de alte lucruri.

— Da, m-am gîndit adesea la toate astea, răspunse Nonni, dar pînă atunci mai e mult de aşteptat. Uneori mă gîndesc, de pildă, să plec, dacă nu se întîmplă nimic vreme de o sută de ani. Fiindcă trebuie să poţi scăpa odată, chiar dacă Helgi spunea că nu se poate. Dar dacă nu se întîmplă nimic şi dacă nu e cu putinţă să scapi ani şi ani de-a rîndul, ceva tot poţi face măcar din cînd în cînd, şi anume, să nu te frămînţi că nu creşti mare acum pe loc, sau că numărul oilor nu sporeşte, sau că nu poţi ţine vaci. Mesteci tutun, şi pace...

Nefiind în stare să mai asculte asemenea nerozii, Gvendur Gudbjartursson se depărtă fără o vorbă, şi mai trecu o zi nespus de lungă peste întinderea de nea şi peste inimioarele înspăimîntate ale oamenilor, pînă să mai stea băieţii încă o dată, pe acciaşi nămeţi, în ziua următoare, aţintindu-şi ochii la priveliştea în care nu se zărea nici un petic de pămînt neacoperit de zăpadă. Gvendur Gudbjartursson spuse, atunci, aşa, dintr-o dată :

— Ascultă, Nonni, tu ai furat tutunul mieilor, care rămăsese de anul trecut ? Trebuia să fie în lada de lemne de la intrare.

— Ieri mi-ai spus că nu vrei tutun. Şi azi de ce-ţi trebuie ?

— Dă-mi-l îndată, sau îţi trag o mamă de bătaie !

Urmă o mică trîntă pe troienele de zăpadă, pînă cînd fratele mai mare izbuti să scoată din buzunarul celui mic o turtă mucegăită de tutun de mestecat. „Crezi că am să te las să mănînci singur toată turta asta, mă, secătură mică şi lacomă ?"

În sfîrşit, se împăcară, şi după ce au mirosit tutunul, l-au lins şi l-au pus pe limbă să-l guste, se învoiră să-l împartă frăţeşte şi să nu mănînce mai mult decît un mestecuş pe zi, atîta vreme cît va ţine turta. Dar ceva mai tîrziu, în ziua aceea, li se făcu rău. Se tîrîră sus pe scară cu dureri de pîntece, ameţeli şi vărsături, şi Asta-Sollilja trebui să-i dezbrace şi să-i culce ; dar, oricît i-a hărţuit cu întrebările, nu-i putu îndupleca să mărturisească ceva despre leacul liniştitor ce trebuie luat dacă îţi e teamă că Domnul nu le-a rînduit pe toate aşa cum ţi-ar plăcea.

Iar Asta-Sollilja, care scărmăna lîna, nu-şi putea scoate din minte toate nopţile viitoare, din pricina cărora noaptea asta îi părea atît de lungă. Încerca să-şi amintească în ce fel scîrţîiseră treptele ieri dimineaţă cînd taică-său coborîse pentru cea din urmă oară, cum jucase zăbala în gura bătrînei Blesi cînd îi pusese frîul, cum înfipsese piciorul în scară şi se aşezase călare peste boccele, şi cum scrîşnise zăpada îngheţată sub copitele calului, la plecare. Îşi silea mintea să se gîndească la această plecare cît putea mai stăruitor, ca şi cum ar fi fost prima parte a unei poveşti, aşa ca să se poată înveseli şi mai mult la gîndul reîntoarcerii lui de Paşti ; şi poate că va fi Paştile verde, deoarece Crăciunul fusese alb [1], şi atunci, după un număr nesfîrşit de nopţi, va auzi zăngănitul hamurilor afară, căci va scoate frîul, şi treptele vor scîrţîi din nou, şi îi va vedea faţa şi umerii puternici ivindu-se prin chepeng... El e ! În sfîrşit, sosise ! Sărea peste nopţi nespus de lungi, şi fără de număr, tocmai la acea vedenie viitoare. Dar cînd era la o adică, i se părea că nu poate ajunge la ea : nu se putea înălţa destul de sus. Stătea singură, înfruntînd mulţimea nopţilor ce aveau să vină, mărşăluind ca nişte cete de morţi printr-un suflet viu ; sufletul omului are nevoie în fiecare zi de puţintică alinare ca să poată trăi, dar nicăieri nu găsea nici un fel de alinare.

— După ce s-o sfîrşi praznicul ăsta, bunică, ce urmează ?

— Eh ! mormăi bunica. Ce crezi tu că vine ? Eu nu prea cred să vină ceva ; nimic mai însemnat, aş zice eu. Şi multă treabă.

— Dar, desigur, trebuie să vină ceva, mai pe urmă, bunico, după ce o trece Anul nou, vreau să spun, vreo sărbătoare sau alta.

Apoi adăugă pentru sine : „Vreo sărbătoare mai aproape de Paşti", dar nu îndrăzni să spună cu glas tare.

— Oh, nu ştiu să vină vreo sărbătoare mare, doar că după Anul nou vine ajunul Bobotezei, dar asta nu e sărbătoare prea mare. Nu, nu cred că vine vreo sărbătoare mare.

Da, ajunul Bobotezei era sărbătoarea după care năzuia Asta-Sollilja, căci cine aşteaptă preferă să uite nesfîrşitele

[1] O zicătoare islandeză spune : „Crăciun roşcat, Paşti albe" ; în limba islandeză „pămînt roşcat" înseamnă pămînt „neacoperit de zăpadă".

seri din fiecare săptămînă, socotind numai sărbătorile ca trepte pentru viitor.

— Da, ajunul Bobotezei, şi apoi ?

— Apoi intrăm în *Thorri.*

„În *Thorri*", gîndi fata, amărîtă, căci asta îi amintea numai de viforniţe cumplite şi de moine care veneau rînd pe rînd, fără nici un rost, moina se prefăcea iar în îngheţ, după ger venea iar moină, şi aşa o veşnicie întreagă.

— Nu, bunico, nu de *Thorri* te întrebam, ci de sărbători. Sărbători...

— În timpul meu prăznuiam şi pe sfîntul Pavel [1] şi Întîmpinarea Domnului, dar în zilele de atunci, vezi bine, se mai păstrau multe din vechile datini.

Asta-Sollilja însă avea mare nădejde în Miercurea cenuşii [2], deoarece parcă îşi amintea că Miercurea cenuşii era o culme de pe care putea întrezări Paştile, dar acum părea că trebuie să treacă mai întîi toată luna *Thorri* şi toată luna *Goa* [3] şi apoi să vină postul mare, de nouă săptămîni. Postul de nouă săptămîni ? Nouă săptămîni ? Cine o să apuce să trăiască pînă atunci ? Totuşi, se mai însufleţi nitel şi spuse cum trage nădejde că, după ce s-o sfîrşi cu postul celor nouă săptămîni, în cele din urmă nu se poate ca Miercurea cenuşii să fie prea departe.

— Oh, pe cîte ştiu, vine întîi lăsata secului !

— Dar cu siguranţă că trebuie să vină odată şi Miercurea cenuşii, bunico, şi de la ea nu poate să mai fie mult pînă la Paşti.

— O fi ceva nou, atunci, răspunse bătrîna, rezemîndu-şi capul şi privind întrebătoare la undrelele ei. Pe vremea mea, Miercurea cenuşii era întotdeauna urmată de post.

— Care post ?

— Ei, postul mare, fată ! Păresimile ! Unde s-a mai pomenit atîta neştiinţă ? ! Are aproape şaisprezece ani, şi crede că Paştile vine îndată după Miercurea cenuşii ! Pe vremea mea, te-aş fi luat drept o proastă dacă nu ştiai pos-

---

[1] Adică la 25 ianuarie.

[2] Prima miercuri din postul Paştelui (Miercurea Păresimilor).

[3] Cea de a opta lună a anului după vechiul calendar islandez (de la mijlocul lui februarie pînă la mijlocul lui martie).

tul, cu toate sărbătorile lui mai însemnate, zilele de post negru, Bunavestire.

— Da, știu, Vinerea mare, spuse fata cu o inspirație subită. Și asta o să vină cîndva, nu-i așa ?

— Oh, aș crede că mai întîi vine Sfîntul Magnus, răspunse bunica. Și Joia mare.

Astfel se sfîrși încercarea fetei de a aduce vorba despre Paști ; renunță. Se rătăcise complet în pustiul calendarului, pierduse orice simț de orientare, lîna i se lipea de degete, fiecare smoc se făcuse un ghemotoc încîlcit, pe care nu-l va mai putea descurca niciodată. De ce nu se pot mîngîia și cei tineri cu gîndul că totul trece într-un fel sau altul, așa cum e voia Domnului ?

— O, norocul tău nu e făcut numai din sărbători mari, fata mea, grăi bunicuța, cuprinsă de o milă neașteptată. Mi-aduc aminte că într-o duminică de Rusalii, cu ani în urmă, taică-meu scosese vaca, să pască și ea cîteva fire de iarbă ofilită care răzbiseră prin gheață. Și nu era de loc neobișnuit pe vremea mea să te pomenești cu un viscol taman la Sînziene !

48. Zile mai bune

Clinchet de zăbală ? Tropot de copite pe gheață ? N-o fi cumva bătrîna Blesi, care sforăie în beznă, afară pe nămeți ? Da, desigur, ea e. Într-o clipă se năpustiră pe trepte în jos, apoi afară pe pîrtia de zăpadă, pînă sus pe mormanul de omăt.

— Cine-i acolo ?

— Domnul fie lăudat... se auzi o șoaptă în întuneric, chiar lîngă ei.

Așadar, făptura cea binecuvîntată și-a găsit totuși drumul spre casă.

— Iată-mă ! Veniți mai aproape.

Și cînd copiii se apropiară, dădură peste un bărbat oprit în troiene. În semn de bun venit îi strînseră mîna înghețată. Păreau cu toții încîntați de a se găsi împreună.

— Casa asta n-are ușă ? întrebă oaspetele.

— Ba are, răspunseră ei, dar e mai jos, în zăpadă.

— Fiţi buni atunci şi arătaţi-mi numaidecît pe unde e. Mă tem că m-am îmbolnăvit. Nu-mi dau încă seama cum de n-am îngheţat de tot sus pe coclauri. A dat peste mine o furtună groaznică.

În timp ce Gwendur o ducea la grajd pe bătrîna Blesi, ceilalţi îl însoţiră pe noul-venit prin troiene şi îi arătară cum să se tîrască peste prag.

— Nu aşa repede, se tîngui oaspetele. Că doar vedeţi că am nevoie de un baston ca să pot umbla.

Apoi se căţără sus pe scară, dădu bineţe bătrînei şi se opri, tremurînd şi cam încovoiat, lîngă chepeng. Nu era bine echipat pentru drumuri pe munte, se vedea cît de colo că e orăşean. Le spuse că i se pare că e degerat şi are, pesemne, şi o aprindere de plămîni. Mai tîrziu, copiii, aducîndu-şi aminte, se gîndeau adesea ce caraghios era că, atunci cînd l-au văzut întîia oară, li s-a părut un om aproape bătrîn, el, care puţin după aceea arăta atît de tînăr. Nici o mişcare de-a lui, nici un nasture de la haină nu scăpă privirii lor lacome de a afla ceva nou în pustiul acesta al deznădejdii, unde nu zăreai nici măcar un petic de pămînt gol. Da, purta şi ghete de lac, era într-adevăr un om subţire. Bunica fu cea dintîi care îşi reveni de-a binelea şi-l întrebă de unde vine. Venea de pe coastă.

— Îmi închipuiam eu... mormăi bunica. Sola, fată, ai grijă şi dă-i o mînă de ajutor să se descalţe, vezi, poate că vrea să dezbrace şi surtucul, şi grăbeşte-te să pui la foc, să-i dăm să bea ceva cald. Îmi dai voie să te întreb dacă doreşti să rămîi aici peste noapte?

Da, va rămîne, căci nu mergea mai departe, „din fericire", şopti el. Vorbea în şoaptă, ca şi cum le-ar fi încredinţat o taină, simţeai că pur şi simplu nu era îngăduit să meargă mai departe.

Asta-Sollilja nădăjduia şi se ruga lui Dumnezeu să nu se îmbolnăvească de pneumonie. Îi era aşa de frică la gîndul că nu va şti să-l îngrijească; simţea că poartă o foarte mare răspundere fiindcă ea era aceea care răspundea de toate atît în gospodărie, cît şi în afara ei, şi pentru întîia dată avea un oaspete în casă. Oh, dacă ar şti ce trebuie să facă, ce să-i dea, cum să-l îngrijească, ce să-i

spună! Dar, în cele din urmă, oaspetele fu cel care rupse tăcerea şi şopti:

— Nu, pînă aici, şi nu mai departe. Am fost trimis de unul Gudbjartur Jonsson, care, deşi a uitat să spună asta într-un chip mai lămurit, desigur că trebuie să vă fi trimis urările lui de bine. Sînt dascălul care urmează să stea cu voi pînă în primăvară. Nici eu nu o cred, dar e totuşi adevărat.

Îşi scoase paltonul lui scămoşat şi ros, paltonul lui de oraş, şi îşi trase una din ghete, dar pe cealaltă nu; cealaltă gheată era fără viaţă, ţeapănă, ca moartă, ai fi zis că piciorul îi degerase cu totul, şi Asta-Sollilja era gata-gata să-l întrebe dacă n-ar trebui să-i tragă gheata şi apoi să-i cerceteze piciorul, cînd deodată îi trecu prin minte că poate nu se cade ca o fată tînără să-şi bată capul cu piciorul unui bărbat, deşi avea temeiuri straşnice de a crede că e degerat. El se culcă apoi pe patul părinţilor şi o rugă pe Asta-Sollilja să-l învelească; dar fata nu mai învelise niciodată un bărbat, şi inima începu să-i bată cu putere; totuşi, trase pătura peste el pînă sus la bărbie, aşa cum făcea pe vremea cînd băieţii erau mici, dar nu se atinse de piciorul drept, pe care el nici nu-l vîrîse sub pătură. Stătea ţcapăn lîngă speteaza patului, şi Astei îi venea din ce în ce mai greu să se descurce cu piciorul acela. Omul avea o frunte înaltă. Părul des şi dat pe spate era mai degrabă răvăşit decît înelat. Chipul adînc brăzdat, cu trăsături regulate, lua o înfăţişare din ce în ce mai plăcută pe măsură ce pielea îşi revenea de la frig. Pe cînd îl acoperea, observase că purta o cămaşă cafenie, da, iată încă un oaspete venise să stea la ei, venise cu încredere şi îşi alesese podul casei lor drept sălaş. Nimeni nu va afla nimic, ea nu va pofti pe nimeni toată iarna, să nu se împrăştie zvonul şi să nu fie nici o primejdie de a-i fi luat, cum îi fusese luat demult, cînd era ea mică, celălalt oaspete.

— Şi cum mai merg treburile jos, pe coastă? întrebă bunica.

Dar în loc să le împărtăşească ştiri de-acolo, oaspetele începu să le vorbească despre labirintul de neînţeles al soartei, care trimite un om cu o sănătate şubredă ca a lui

într-o călătorie atît de primejdioasă, în toiul iernii, după ce locuise zeci de ani în clima blîndă a oraşelor zgomotoase, unde casele sînt bine încălzite.

— Da, da, spuse bătrîna, dar am auzit multe despre sobele lor. N-am văzut niciodată o sobă în tinereţea mea, şi totuşi n-am zăcut niciodată, cel puţin atîta vreme cît mai eram şi eu o fiinţă vie, în afară de spuzeală, o dată, cînd aveam treisprezece ani, deşi nu mi-a fost nici atunci aşa de rău ca să nu mă pot scula din pat a doua zi, să-mi văd de treburi. Pricina a fost nişte peşte proaspăt, pe care băieţii îl prindeau de obicei în lacurile de pe acolo. Asta se petrecea pe coastă, unde am crescut eu.

Cîteva clipe omul nu răspunse; se gîndea în tăcere la povestea sănătăţii acestei făpturi nemaipomenit de bătrîne, care, fără să fi văzut în viaţa ei o sobă, nu suferise de nici o boală, cît de uşoară, în ultimii şaizeci şi cinci de ani. Răspunse într-un tîrziu că dacă te gîndeşti bine, flăcările din sobele lumii civilizate nu erau pesemne altceva decît flăcările care hrăneau amărăciunea de nestins a inimii.

— Şi mai rămîne, bătrînico, o întrebare deschisă, şi anume, dacă nu cumva trupul omului se simte mai bine şi nu îi prieşte mai mult într-un loc mai friguros decît acolo unde strălucesc flăcările în sobele civilizaţiei. E adevărat că faţa lumii e de o negrăită frumuseţe acolo unde atinge o culme, în crîngurile foşnitoare ale Californiei, de pildă, sau pe însoritele alei cu palmieri ale Mediteranei... Dar focul lăuntric al inimii se preface cu atît mai repede în cenuşă cu cît diamantele naturii o luminează. Totuşi, mătuşă, eu am iubit natura întotdeauna şi m-am străduit să scot din ea tot ce mi-a fost cu putinţă să scot.

— Da, răspunse bătrîna, care înţelesese pe dos şi puţinul pe care-l putuse prinde din înţeleptele cuvinte ale profesorului, şi de aia nu văd de fel ce-o fi vrut Bjartur trimiţîndu-ne aici un om atît de cumsecade pe o vreme ca asta, cînd el tocmai a şters-o.

— Nu-ţi fie teamă pentru mine, mătuşă! E timpul să mă mai odihnesc şi eu de focurile vieţii civilizate, şopti smerit oaspetele. Am cutreierat lumea mare mulţi ani în şir şi am privit multă vreme peste oceanul vieţii omeneşti. Cînd un om a suferit cît am suferit eu, începe să-şi dorească o lume sfioasă dincolo de munţi, o viaţă simplă, dar

fericită, aşa cum o poţi găsi în podul ăsta; din păcate, nu oricine se poate mîntui refugiindu-se aici, căci lumii nu-i place să lase prada din mînă. Credeam c-am să pier acolo în munţi, ca unii oameni despre care scrie la carte că au fugit de duşmanii lor şi au căzut în mîna unor duşmani mult mai răi, adică din lac în puţ, şi simţeam că din toate relele la care mă puteam aştepta cel mai mic ar fi o boală care nu iartă. Dar acum, că această copilă zveltă se apropie de mine ca o plantă înfloritoare a vieţii omeneşti şi-mi aduce cafeaua, simt că mai am de ce să trăiesc. Nu. mătuşică, un om nu e niciodată chiar atît de năpăstuit încît norocul să nu-i facă hatîrul unui zîmbet înainte de a muri.

Se ridică în capul oaselor, recunoscător, să întîmpine cu cinstea cuvenită şi cafeaua, şi gingaşa floare a vieţii omeneşti; piciorul încălţat stătea însă tot atît de ţeapăn ca înainte lîngă speteaza patului. Băieţii se uitau mereu, ca vrăjiţi, la acest mădular atît de osebit, care, dimpreună cu bastonul, alcătuia pentru ei mărturia cea mai sigură că omul era, fără doar şi poate, aristocrat. Da, Asta presărase şi puţin zahăr peste grăsimea întinsă pe pîinea de secară, lucru pe care nu-l făcea pentru nimeni, ci numai pentru sine, din cînd în cînd şi pe furiş. Şi i se părea cel mai mare răsfăţ de care se putea bucura. Cît despre dînsul, niciodată nu se înfruptase din ceva mai gustos „Fie Domnul binecuvîntat! adăugă el. Mai sînt pe lume şi fete care roşesc", fiindcă dînsa se făcea roşie la faţă de fiecare dată cînd îi mulţumea.

Cum putea fi el într-adevăr recunoscător unei fetişcane slăbuţe, într-o rochie spălăcită, roasă la un cot, el, care privise atît de departe peste oceanul vieţii omeneşti? Cît de modeşti sînt oamenii mari! După fiece vorbă de mulţumire, lua hotărîrea nestrămutată să facă totul spre a-l mulţumi pe acest om care trecuse munţii înveşmîntaţi în zăpadă, venind tocmai din crîngurile foşnitoare ale Californiei şi de pe aleile de palmieri, aurite de soare, ale Mediteranei, ca să-i înveţe pe ei atîtea lucruri bune. Ea, care de atîţia ani se îngrozea numai la gîndul că trebuia să se trezească devreme, acum, deodată, iată că aştepta cu nerăbdare să se scoale dis-de-dimineaţă, să-i facă lui clătite pentru prînzişor. E adevărat că nu avea una dintre acele feţe zîmbitoare chiar atunci cînd nu zîmbesc, ceea ce nici nu

te-ai fi putut aştepta, de altminteri, el fiind un oaspete de iarnă, şi nu unul de vară ; dar avea ochi serioşi şi cuminţi, plini de spirit şi de bunăvoinţă, a căror privire voioasă pătrundea în adîncurile trupului şi ale sufletului, ochi ce păreau în stare să dezlege toate problemele vieţii, ochi de care îţi aduci aminte în clipa de restrişte, ştiind că te pot ajuta. Dar nu ! Nu se mai simţea sfioasă în faţa lui, chiar dacă se mai ro̧sea un pic, ba avu curajul să-l şi întrebe de tatăl ei.

— Da, draga mea, zise el, e un adevărat viking omul ăsta ! Dar cînd văd că are şi o fetiţă atît de gingaşă şi cu părul castaniu, e mai mult decît aş fi putut visa vreodată.

— Sper că Bruni a putut să-i dea ceva de lucru, grăi bătrîna.

— Da' de unde ! fu răspunsul oaspetelui. S-au dus vremurile acelea. În timpul nostru s-au isprăvit zilele autocraţiei şi Monopolului... Sîntem, în sfîrşit, destul de maturi ca să ne bucurăm de binecuvîntările pe care le aduce cu ea democraţia.

— Nu mai spune ?! exclamă bătrîna.

— Cel care înseamnă ceva în ziua de astăzi e numai Ingolfur Arnarson Jonsson, mătuşă, zise oaspetele. Cei care se îngraşă de pe urma văduvelor şi orfanilor şi-au luat plata binemeritată. Se naşte, iată, un veac mai bun, ca să ne aline durerile şi să se ia la trîntă cu vechile nedreptăţi ; el cere cu glas tare dreptate pentru săracii şi asupriţii de altădată şi se simte descătuşat, măreţ şi puternic, aşa cum spune *Oda către veacul cel nou* [1]. Puterea a trecut în mîinile celor care aşază negoţul pe temelii mai sănătoase. Tulinius Jensen a plecat cu ultimul vapor înainte de Crăciun. Am luptat pentru idealurile comerciale ale lui Ingolfur Arnarson, şi am învins. Pe acest tînăr care s-a întors în Islanda, inspirat de idealurile umaniste ale economiştilor de frunte ai lumii, şi care a pornit să frîngă cătuşele lanţurilor făurite de puterea negustorilor, dînd bani cu împrumut şi acelora cărora de ani de zile nu li s-ar

[1] Publicată în 1900, această odă (*Aldamota Kvaedi*), scrisă de marele poet islandez *Einar Benediktsson* (1864—1940), îndemna poporul să folosească cuceririle tehnicii moderne în lupta împotriva sărăciei şi asupririi şi prevestea Islandei un viitor strălucit.

fi dat nici o uncie de făină de secară pe numele lor, noi l-am aşezat aşa de temeinic, că nimeni nu-l mai poate clinti. Cunosc un părinte foarte sărac, cu o familie numeroasă, care era lipsit cu totul de mijloace, fiindcă nu-l interesau decît literatura şi cărţile învăţaţilor străini; Ingolfur Arnarson i-a trimis în toamnă un butoiaş cu carne sărată de oaie şi o ladă cu articole de băcănie. Ce zici de asta? Mai mult, i-a dat o slujbă timp de două săptămîni la abator, în timp ce mulţi „viteji" de-ai noştri erau fără lucru şi nu aveau altceva de făcut decît să stea pe la colţuri de stradă, să cînte din muzicuţe, şi asta din pricină că au crezut în autocraţie şi asupriri şi şi-au închipuit că scăparea lor era lipitoarea care le suge sîngele. Da, mătuşă, Ingolfur Arnarson e un om mare, un geniu care ar putea să învîrtească lumea întreagă pe deget, un om care a renunţat la poziţia sa, în strînsă legătură cu stăpînirea, ca să-şi rişte viaţa şi reputaţia de dragul celor dispreţuiţi şi oropsiţi. Căci în ziare nu prea scriu ei tot adevărul despre cei ce se înrolează de partea celor călcaţi în picioare. Dar în ciuda tuturor piedicilor, am izbutit să-l instalăm pe Ingolfur Arnarson în casa lui Bruni. Şi cînd l-am văzut ultima dată pe Gudbjartur Jonsson de la Sumarhus, tocmai îi căra mobila în casa cu turn. Am înţeles că, îndată ce va sfîrşi cu mutatul, urma să i se dea o slujbă de magazioner la cooperativă.

— Da, ştiu, spuse bătrîna. Cînd unul se duce, vine altul în loc; aşa a fost întotdeauna. Mulţi îi vorbesc de rău pe negustori, şi drept e că nu-i uşor să păstrezi o avere care stîrneşte atîtea pofte. Întotdeauna noul-venit e socotit mai bun, iar înaintaşul lui e ţinut drept cel mai rău cu putinţă. Să fii dumneata sănătos! Eu, una, am apucat mulţi negustori.

Dîndu-şi seama că nu are nici un rost să discute lucrurile astea în amănunt cu o femeie aût de bătrînă, dascălul închise această latură a convorbirii zicînd că, deşi pare că întîrzie cam mult, soarele dreptăţii tot va răsări odată. „Vor veni în curînd zile mai bune pentru noi toţi."

— Da, vor veni vremuri mai bune pentru noi toţi!

Acest refren al său se înălţă răsunînd cu o bucurie neaşteptată în viersul jalnic al iernii, ca să încălzească inimile înfrigurate de iarnă, zdrobite de legea unui calendar

neîndurător. Şi iată că nu mai erau la preţ sărbătorile, iar tutunul a încetat să fie singura mîngîiere cînd Dumnezeu, pe care nimeni nu-l înţelegea, te lovea cu vreun necaz.

Apoi începu să despacheteze. Îngădui copiilor să stea în jurul lui, la o oarecare depărtare.

Scoase mai întîi pe gura sacului boarfele lui, tot bagajul, acele lucruşoare care-l leagă pe om de viaţă cu legătura cea mai strînsă, sau, cel puţin, îi fac viaţa mai lesne de îndurat. Şi ce erau acele boarfe ale sale? O cămaşă peticită şi un singur ciorap cîrpit. Dezmierdă aceste comori cu o tainică reculegere, de parcă ar fi avut putere vrăjitorească în ele, apoi le vîri pe amîndouă sub perna pe care avea să-şi pună capul. Copiii se uitară lung după cele două obiecte, ele fiind o dovadă că orice om mare se arată în fapte mărunte. Apoi mai scoase din sac cîteva lucruri aduse pentru copii, şi numai pentru ei, fiind dichisul şcolăresc, trebuincios pentru slujba lui. Mîngîie cu dragoste pachetele dreptunghiulare şi le spuse:

— Iată, copii: în aceste pachete este cuprinsă înţelepciunea lumii!

Şi, într-adevăr, aşa părea să fie. Din pachete se iviră cîteva cărţi noi, mirosind frumos, împachetate fiecare în hîrtie lucioasă, colorată şi legate cu cîte o sforicică albă; cărţi ilustrate în toate culorile curcubeului, atît înăuntru, cît şi pe-afară, pline cu povestiri de necrezut, una despre animale necunoscute, alta despre regi de mult răposaţi şi despre nişte popoare fără însemnătate, a treia despre ţări străine, a patra despre ştiinţa magică a numerelor, a cincea despre peripeţiile creştinării Islandei, tot lucruri după care tînjeşte sufletul omenesc. „Şiruri-şiruri de minunate cunoştinţe ca să înalţe sufletul sus pe culmi şi să izgonească din viaţa oamenilor tristeţea, cu numeroasele-i chipuri întunecate. Da, vor veni zile mai bune pentru noi toţi."

Le îngădui să pipăie fiecare carte, cîte puţin, dar numai cu vîrful degetelor, astă-seară; slova tipărită nu poate suferi mîinile murdare.

— Mai întîi va trebui să învelim în hîrtie fiecare volum, coperţile nu trebuie nici să se murdărească, nici să se rupă; cărţile sînt cea mai preţioasă avere a unui neam, cărţile au păstrat fiinţa neamului nostru, în pofida Monopolului, în pofida ciumei şi a erupţiilor vulcanice, ca să

nu mai pomenim de nămeții de zăpadă, care acoperă aproape tot anul, de-acum o mie de ani și pînă azi, așezările singuratice, risipite în toată țara. Și tatăl vostru, oricît ar fi el de căpățînos, știe prea bine acest lucru. De aceea v-a trimis într-adins un om să vă aducă aceste cărți, și acum va trebui să învățăm să le folosim cu băgare de seamă.

Și copiii se gîndiră la tatăl lor cu atîta recunoștință, că aproape îi podidiră lacrimile, la el, care-i părăsise, dar nu-i uitase. La urma urmei, tatăl lor era totuși un om deosebit! Asta-Sollilja nu se putu însă împiedica să le spună băieților:

— Vedeți și voi acum că nimeni nu are un părinte ca al nostru, care ne-a trimis un om într-adins să ne învețe despre toate!

— Cărțile astea povestesc despre toate țările din lume? întrebă micul Nonni.

— Da, băiete, despre toate țările noi și vechi; despre pămînturile noi care se înalță din ocean ca niște fecioare și își scaldă scoicile de preț și recifele de corali în mii de culori în lumina dintîi a vieții și despre pămînturile vechi, cu codri îmbălsămați și frunze care foșnesc încetișor; despre castele bătrîne de o mie de ani, care străjuiesc munții albaștri ai Italiei, în lumina lunii, și despre dalbe cetăți însorite, care deschid brațele oceanului verde și liniștit, oglindindu-se veșnic în razele jucăușe ale soarelui. Da, așa cum spune sora voastră, nu are oricine norocul să învețe ceva despre marile țări ale lumii tocmai de la unul care a fost pe acolo.

Un răstimp se mai jucară cu cărțile — dar astă-seară nu trebuie să se uite la toate pozele, ci numai la cîte una din fiecare carte — la Roma, de pildă, care este aproape tot atît de mare ca muntele din fața casei lor, și la girafa cu gît atît de lung încît, dacă ar sta jos în prag, capul i-ar ieși pe coș, afară, căci orice casă are și un coș.

Și ce credeți? A și trecut seara, — de cînd țineau minte, nu trecuse niciodată o seară atît de repede.

Cărțile fură împachetate la loc în hîrtiile lor.

— Nu, nu, ajunge pentru astă-noapte, le zise el tocmai cînd se pregăteau să-i pună o mie de întrebări.

Era obosit şi voia să doarmă, iar ei nu cutezară să se arate prea nesăţioşi, prea dornici de a-i istovi înţelepciunea dintr-o dată.

Băieţii rămaseră pe loc, privindu-l smeriţi în timp ce se dezbrăca, luînd aminte cum se dezbracă. Asta-Sollilja însă se întoarse cu spatele şi se îndreptă spre bunică-sa. Oaspetele îşi puse bastonul pe pat şi îl acoperi cu pătura, poate că bastonul avea şi el un suflet. În sfîrşit, începu să-şi desfacă şireturile de la gheata piciorului drept. Fiecare mişcare părea să fie nespus de anevoioasă. Uneori ţi-l aminteai pe ispravnic ; alteori, mult mai rar, pe librar ; o, ce prostie ! Tuşea adesea în batistă, tuşea foarte tare, totul arăta că e un om mai deosebit. Şi oare ce se ivi în cele din urmă din gheata dreaptă, cea fără viaţă ? Un picior. Dar nu era un picior obişnuit, făurit de natură, ca al nostru, cu pielea albă sau, oricum, de o culoare mai pală şi cu firişoare de păr pe el, ci mai degrabă un picior cu totul aparte, meşterit într-un atelier, bine lustruit, de culoare cafeniu-închis, fără carne şi fără sînge, un butuc de lemn. De astă dată Nonni nu-şi putu stăpîni pornirea şi strigă :

— Vai, Sola, vino şi tu să vezi piciorul omului ăstuia !

Bineînţeles că Asta-Sollilja nu voia să se uite la piciorul unui bărbat ; cum era şi firesc, sfiala ei nu se împăca de fel cu gîndul ăsta.

— Ar trebui să-ţi fie ruşine că nu ştii să te porţi ! îi strigă ea, fără să se întoarcă.

Dar în dimineaţa următoare, cînd au ieşit afară la saivan, nu se putu ţine să nu-şi întrebe fraţii cum fusese piciorul şi dacă avea ceva mai deosebit. După ce dădură nutreţ oilor, întoarseră în fel şi chip, iarăşi şi iarăşi, povestea cu piciorul, şi apoi se apucară să judece omul : ce bărbat minunat era, şi ce încîntare să le fie tocmai el dascăl, şi ce multe vor şti la primăvară, cînd vor fi sfîrşit de învăţat. Pentru copii era un izvor nesecat de discuţii cînd rămîneau singuri ; totul la el era altfel decît la ceilalţi şi învăluit în taine, totul, începînd cu vocea stinsă şi sfîrşind cu piciorul de lemn ; pînă şi bastonul, care dormea cu el în pat, parcă ar fi fost însufleţit. Copiii de la Sumarhús avuseseră mare noroc să aibă parte de un om ca el. Şi apoi le veni în gînd că el era acela care luase casa cu turn de la Bruni şi i-o dăduse lui Ingolfur Arnarson Jonsson, aşa ca oamenii

săraci să poată căpăta pe datorie o uncie de făină de secară. Şi oare nu e un lucru ciudat că oamenii chipeşi, cu înfăţişare aleasă, care vin din oraşe mari, necunoscute, poartă cu toţii cămăşi cafeniu-deschis ?

Acum sta culcat aici, în odăiţa lor, el, care văzuse acolo, departe, atîtea şi atîtea ţări noi şi de demult, scăldate în cele dintîi raze de soare ale dimineţii sau în lumina lunii. Măcar de-ai putea ţine minte tot ce a spus, ca să poţi repeta după aceea ; nimeni n-avea gură aurită ca el. Da, sta culcat acolo, cu acea privire înţeleaptă în ochi, şi îşi trăsese învelitoarea pînă la bărbie şi se odihnea lîngă ei, sub acoperişul lor, după primejdioasa lui călătorie peste podiş, totul de dragul lor, el, care fusese crescut în pădurile foşnitoare. „Oh, dacă l-am putea răsplăti şi i-am putea arăta cît de mult îl preţuim !“ Copiii simţiră în noaptea aceea, cînd merseră să se culce, că le-ar fi uşor să trăiască o sută de ani, ca bunica, fără tutun şi fără să le pară obositor că-şi dezgolesc trupul noapte după noapte, şi trebuie să-l îmbrace iarăşi a doua zi dimineaţă. Şi mare lucru este să poată omul gîndi la ziua ce vine cu un simţămînt de bucuroasă aşteptare !

— Da, şopti dascălul, aici e împărăţia inimilor nevinovate. Ciudat lucru că mi-a fost dat să văd locurile astea mai ales după ce am contemplat priveliştea minunată a lumii, pe meleaguri vestite, aşa cum am făcut-o eu. Apoi oftă şi spuse : Da, da, da, piciorul meu a bătut ţinuturi îndepărtate şi s-a căţărat pe povîrnişurile repezi ale vrajbei, într-o lume năpădită de egoism, unde aripile plăpînde ale spiritului omenesc nu pot avea parte de linişte, unde răceala de gheaţă a singurătăţii pluteşte vinovată peste cărările năpădite de muşchi ale vieţii de toate zilele, care nu cunoaşte nici tihna, nici neprihănirea, nici dragostea.

— Asta-Sollilja, draga mea ! Fii atît de bună şi lasă-mi un strop de cafea aici, alături, dacă voi avea junghiuri în inimă la noapte. Dar presimt că noaptea asta inima mea va fi liniştită.

După aceea, băieţii se culcaseră şi lampa de perete fusese stinsă. Singura lumină era licărirea candelei care ardea pe poliţa bunicii. Fata îşi aminti atunci că nu se spălase de la plecarea tatălui, aşa că se spălă puţin, îşi pieptănă puţin şi părul, pe furiş, înainte de a se dezbrăca.

Apoi făcu vreo cîţiva paşi prin odaie pînă la patul ei — acum dormea numai cu micul Gvendur — şi rochia ei pîrîi jalnic pe la cusături cînd se căzni s-o tragă peste cap. Ajunsese o zdreanţă şi-i era mult prea strîmtă. Nu îndrăzni să-şi scoată cămaşa, de teamă să n-o vadă dascălul; se strecură la iuţeală lîngă frate-său, în patul din faţă. În aceeaşi clipă bunica stinse candela.

— Noapte bună, şopti dascălul în întuneric.

Asta-Sollilja nu ştia ce să răspundă la această cuviincioasă urare, şi inima începu să-i zvîrnească, dar, după puţină gîndire, şopti şi ea:

— Da.

Mult timp după ce oaspetele începuse a sforăi, copiii rămaseră treji, cu mirosul cărţilor în nări, desfătîndu-se la gîndul acelor vremuri noi şi pline de slavă care simţeau ei că răsar deasupra vieţilor lor. Dar, treptat, înţelegerea li se topi într-o fericită învălmăşeală şi lunecă pe nesimţite într-o lume zănatică, ciudată, care părea reală, cu toate că multe lucruri păreau stranii: animalele scoteau capul pe horn şi muntele se prefăcea într-o măreaţă biserică creştină, cu trepte negre, care suiau scîrţîind sus în clopotniţă. Asta-Sollilja îşi puse în gînd să urce pînă în vîrful clopotniţei. La început păşea cu multă grijă, îi era foarte frică, dar de vreme ce pornise, acum trebuia să urce mereu, mai sus, tot mai sus. Treptele scîrţîiau într-una. Se temea cumplit, fiindcă ştia că taică-său se afla undeva în spatele ei. Grăbea cît putea — mai repede, tot mai repede! Trebuia să ajungă cea dintîi în vîrf. Într-un tîrziu, începu să gîfîie şi era moartă de frică, dar i se părea un lucru minunat să alergi singură pe treptele întunecate şi să te caţări sus în turn, tot mai sus, unde n-o să te mai ştie nimeni. Apoi scara se îngustă, şi ea se lovea mereu de pereţi, şi treptele scîrţîiau tot mai tare, şi apoi spaima deveni mai puternică decît bucuria, oh, de ce oare trebuise să ajungă ea cea dintîi în biserica asta, în loc să stea liniştită afară, unde nu trebuie să te temi de nimic, şi acum tata avea s-o prindă, şi cînd o va prinde, avea să-i tragă o palmă. În cele din urmă zări o dîră de lumină deasupra, o uşă lăsată deschisă, turnul orologiului, şi acolo era un chip care o urmărea cum se apropie. Ce chip? Chipul bucuriei? Nu, nu, nu, era cu totul alt chip, chipul

fiul al librarului celui bătrîn şi răutăcios, care avea atîţia copii din flori, sluţi şi răi, el venea şchiopătînd spre ea cu băţul lui, într-o cămaşă cafenie, de unde şi-o fi cumpărat urîtul bătrîn cămaşa asta cafenie? El era acela care o aşteptase cu cartea în mînă: „Iată, pot să-ţi arăt o carte aproape nouă şi pe gustul lumii de azi. Uită-te la ea, micä domnişoară, nu crezi că ţi-ar plăcea să o citeşti?"

Se trezi scăldată în sudoare, cu mîinile ude, tremurînd, scuturată de acel fior neastîmpărat care însoţeşte fără greş orice vis rău şi care, după ce ţi-a stricat somnul unei nopţi, îţi umple de nelinişte şi oboseală fiece clipă a zilei următoare. Cînd deschise ochii, îşi auzi strigătul de groază, care se stingea; sări din pat, gîfîind. Îşi auzi inima bătînd ca un ciocan care cădea pe fierul înroşit. Îşi trecu peste frunte mîna jilavă. Nu, nu, nu! Nu era nici o primejdie, nu era decît un vis urît. La doi paşi de ea se afla oaspetele venit, să le aducă zile mai bune şi să le înalţe viaţa pe o culme; dimineaţa avea să-i facă nişte clătite, ca să-l mai întremeze. Ascultîndu-l cum doarme, groaza dispăru încetul cu încetul şi îi dori din tot sufletul numai bine. „Da, vor veni zile mai bune pentru noi toţi." Şi se culcă din nou.

49. Poezia

Şi lumina învăţăturii începu a străluci.

Civilizaţia lumii nu e înfăţişată numai şi numai prin girafe şi prin cetatea Romei, cum poate că ar fi fost gata să creadă copiii în acea primă seară, ci şi prin elefanţi, şi prin ţara Danemarcei, pe lîngă multe altele. Da, ficcare zi aducea cu ea un alt animal şi o altă ţară, alţi regi şi alţi zei, partea ei de cifre mici şi ţepene, care părcau să nu aibă nici un înţeles, deşi sînt înzestrate cu o viaţă şi o valoare a lor înseşi, căci pot fi adunate şi scăzute una din alta, după voie. Şi, în sfîrşit, poezia, care este mai vastă decît orice ţară; poezia, cu palatele ei strălucitoare. Sufletul zboară pretutindeni, contemplînd lumina cerului ca un vultur la răscrucea vînturilor.

Dimineaţa, cînd erau pe-afară, la saivan, încercau adesea să găsească răspuns întrebării cum se poate ca, după toată zăpăceala ce domneşte în lume, să vină un om care nu numai că ştie tot ce scrie la carte, dar chiar a fost să vadă cu ochii lui lumea zugrăvită în cărţi şi, mai mult încă, a călătorit pe acolo cu piciorul lui de lemn. Pe lîngă că văzuse oraşe şi grădini zoologice, mai cutreierase şi pădurile unde găseşti fericirea sau cel puţin liniştea şi cunoştea cuvintele ce mergeau drept la tainiţele cele mai adînc zăvorîte ale inimii şi erau cheia care le deschidea.

In timp ce micul Gvendur se gîndea cu încîntare la acele dobitoace mai vrednice de cinste decît oile, sau făcea o încercare să înmulţească mieii cu oile şi să scadă grinzile acoperişului din scîndurile podelei, micul Nonni visa neîncetat la ţările lui, simţind că, în sfîrşit, avea dovezi temeinice că ele sînt aievea şi că de acum înainte putea să dea deoparte insinuarea cum că ţările acelea n-ar fi altceva decît o poveste fără noimă, cu care oamenii cu inimă duioasă leagănă copiii mici. Asta-Sollilja plutea şi ea pe aripile poeziei, în acele sfere pe care le presimţise ca un murmur îndepărtat anul trecut, într-o noapte de primăvară, cînd citise despre o fetiţă ce străbătuse cei şapte munţi ; şi murmurul acela îndepărtat se prefăcuse într-un cîntec lămurit ; şi în el sufletul îşi găsi pentru întîia oară obîrşia ; acum înţelese totul : fericire, soartă, tristeţe, şi multe alte lucruri. Cînd un om vede o floare care a crescut plăpîndă şi subţiratică acolo sus, în locuri sterpe şi pustii, printre mii şi mii de pietre, şi cînd descoperă întîmplător această floare, atunci se întreabă : „De ce oare luptă viaţa necontenit să izbucnească în afară ? Să smulg lujerul ăsta ca să-mi curăţ pipa cu el ? Nu, fiindcă floarea cuprinde şi ea mărginirea şi nemărginirea vieţii întregi şi trăieşte cu dorul ei de bine printre aceste mii şi mii de pietre, ca şi tine, ca şi mine ; ud-o cu grijă, dar nu o smulge, poate că o fi chiar mica Asta-Sollilja."

De timpuriu fusese învăţată întrucîtva să înţeleagă graiul încîlcit al făuritorilor de *rimur*, şi această cunoaştere de mai înainte o ajută acum foarte mult. Era totuşi o deosebire : în vreme ce vechile *rimur* evocau pămînturi sterpe, fără verdeaţă şi năpădite de pietre, poezia nouă era plină de florile luminoase ale cugetului şi avea un iz de melan-

colie. Profesorul citea poeziile cu totul altfel decît taică-său; în loc să accentueze rima interioară, avea un dar deosebit de-a rosti poeziile în şoapte pline de o dulce vrajă, pătrunzînd şi tainele poeţilor, astfel că toate lucrurile neînsufleţite din odaie căpătau ceva misterios: dacă ţi-ai fi trecut mîna pe scîndurile reci ale patului, lemnul ţi-ar fi părut moale şi cald, de parcă ar fi bătut o inimă vie înăuntrul lui. Cunoştea cuvintele pe care dînsa încercase să le citească în nori cînd se îndrăgostise întîia oară, dar pe-atunci nu era decît o fetiţă, acum abia îşi dădea seama de asta, şi era firesc să nu înţeleagă norii ea, care căuta acolo ceva ce nici nu exista. Cel venit să vîneze pe pămîntul lor în zilele de demult nu ştia nici o poezie şi nici nu înţelegea poezia, lucrul cel mai de preţ în viaţa unui om. Gîndul că Audur Jonsdottir, chiar dacă se căsătorise cu el, n-o să audă niciodată de pe buzele lui o poezie o umplea de fericire şi orgoliu. E adevărat că oaspetele acela zîmbise, şi zîmbea fără de zîmbet, dar ochii lui n-aveau acea sclipire şi strălucire nuanţată, iar glasului îi lipsea farmecul tainic al acestui bărbat care ştia poezii pe de rost şi le putea şopti în aşa fel încît, ascultîndu-l, să simtă că-i trece un fior prin tot trupul, în timp ce ochii i se umpleau de lacrimi; şi lucrurile neînsufleţite prindeau viaţă.

Te-ai fi putut aştepta ca o fată tînără, care trăia într-o gospodărie singuratică, să fie mai tulburată ascultînd o poezie despre virtute sau despre sacrificiu, despre sufletele alese ce trăiau în uitare de sine sau săvîrşeau fapte eroice de dragul unei idei înălţătoare — patria, de pildă — aşa cum se simţise în stare şi ea să săvîrşească anul trecut, în noaptea aceea de primăvară, pe lespezile din faţa casei. Dar nu era chiar aşa, nu întru totul. Poemele care îi mergeau mai mult la inimă, aducînd-o într-o stare de nemaipomenită tulburare — simţea că ar strînge în braţe lumea întreagă — erau acelea ce zugrăveau tristeţea trezită în inima celor ale căror vise nu s-au împlinit şi frumuseţea acelei tristeţi. Luntrea care toamna zace părăsită pe mal, fără cîrmă, fără stăpîn, fără a mai fi bună de nimic; pasărea care se zgribuleşte în adăpostul ei de toamnă, jumulită şi speriată, gonită de furtună; ţitera care atîrnă în perete, tremurînd şi jelind în tăcere picirea stăpînului... toate astea erau poeziile ei preferate, pe toate

le înțelegea. Și cu toate că balada Kolmei din pustie nu avea rime, o știa pe dinafară, fără să-și dea seama cînd a învățat-o. Cum era de așteptat, poezia ei favorită preamărea întîlnirea unor îndrăgostiți în mijlocul mărăcinișurilor pustiei; seara, după ce se culca, în inima ei începeau să răsune versurile ce cîntau noaptea în care dragostea se unea cu pustia plină de mărăcinișuri... dragostea și pustia... O podideau lacrimile și-i șiroiau pe obraji; simțea că nu o plînge numai pe Kolma, și nu se plîngea pe sine, ci plîngea, într-un extaz al dragostei, lumea întreagă:

Răsari, o, lună,
Din norii tăi!
Stele ale nopții, răsăriți!
Lumină călăuzitoare,
Du-mă la dragostea mea,
Acolo unde el se odihnește și doarme singur.

Potoliți-vă puțin,
Voi, vînturi care urlați!
Potoliți-vă, voi, rîuri grăbite!
Lăsați cîntecul meu
Să răsune pe dealurile furtunii,
Lăsați pe iubitul meu să mă asculte.

Își îngropa fața în pernă ca să-și înăbușe hohotul de plîns, căci nimeni nu trebuia să descopere că plînge din pricina lui Ossian[1]. Oare cui i-ar trece prin gînd vreodată să bîzîie, ca Asta-Sollilja noastră? Dar de ce plîngea la această poezie? Pentru că înțelegea și dragostea și pustia cu mărăcini ca și Ossian, căci acela care înțelege pustia înțelege și dragostea, și acela care înțelege dragostea înțelege și pustia.

Și vînătorul de pe malurile fluviului Mississippi... A fost odată un bărbat. Era vînător, și, firește, călătorise în toată lumea. În poezie se spunea că fusese născut pe minunatele plaiuri ale Franței: „Acolo locuiau nobilii mei părinți". Se întreceau să-i dea tot ce era mai bun, mai ispititor, în

[1] Bard irlandez, erou al unui ciclu de legende celtice.

dorința lor de a-l vedea mulțumit. În copilărie culegea flori în poienile de pe malul Senei. Parisul, cu zgomotul său plin de farmece, era leagănul lui. Locuia printre frați iubitori, și avea tovarăși de joacă, și fetele erau atît de încîntătoare, de o mie de ori mai încîntătoare ca Asta-Sollilja.

Îmi amintesc de o față cu ochii negri,
Cu un zîmbet de iubire pe buzele ei calde.

Și, totuși, nu și-a găsit fericirea visată, și nici liniștea pe care atît de mult o dorise, și dînsa îl înțelegea, și îl iubea tocmai din pricină că nu-și aflase nici liniștea, nici fericirea, îl iubea din tot sufletul pentru că fugise în lume. Și stătea acum bărbatul acela pe malurile împădurite între care curgeau năvalnice apele Mississippiului.

Acolo unde pășește lupul la umbra pădurii
Și cerbul obosit fuge de vînător;
Acolo unde, furișîndu-se înainte, într-un salt ucigător,
Pantera groaznică trece peste arbori.

Avea un fel al ei de a înțelege poezia, ca și celelalte lucruri. De pildă, se culcase într-o seară și se prefăcuse că doarme ca întotdeauna cînd era în pat, dar de fapt nu dormea. Aștepta ca bunică-sa să stingă candela. Timpul trecea. Și apoi, privind cu coada ochiului, văzu un bărbat care ședea pe pat, cu bărbia în palmă. Se uită la umerii obrajilor aspru dăltuiți, la sprîncenele stufoase peste privirea întunecată, cercetătoare, care, alteori, oglindea întregul joc vrăjit de lumini și culori al poezici, și îi văzu și gîtul gol pînă la gulerul deschis al cămășii; și privea fără să clipească și cugeta. ca în poezie:

Peste deal și vale și marea rece, rece,
Am rătăcit departe de locurile copilăriei mele,
Dar întotdeauna liniștea a fugit de mine
Pînă acum, în aceste păduri singuratice și senine...

căci deasupra capului său, scîndurile putrede, prinse în scoabele acoperișului, se prefăcuseră într-un codru foșnitor

în care rătăcesc cerbii şi panterele, viscolul cumplit al lumii *Goa*, care aduna zăpada în troiene din ce în ce mai înalte, se preschimbase în mugetul fluviului Mississippi, revărsat peste maluri, iar bărbatul acela care fugise de minunatele oraşe ale lumii stătea acolo în faţa ei, amintindu-şi viaţa dinainte.

Floarea tinereţii înflăcărate s-a vestejit acum,
Şi viaţa s-a ofilit ca frunzele în gerul de iarnă;
Zulufii aurii sînt presăraţi cu bruma vîrstei.
Şi pierdută e faima, cu trudă dobîndită, a zilelor de demult.

Nu. Nici eroii, nici jertfele, nici chiar virtuţile nu îi plăceau atît cît îi plăcea poezia închinată viselor, care fie se împliniseră prea tîrziu, fie nu se împliniseră niciciînd; sau fericirii ce venea ca un oaspe sau nu venea de loc, se ivea şi pierea, sau nu se arăta niciodată! Îl vedea şi-l înţelegea pe acest bărbat nu aşa cum era, ci în felul ei propriu: în culorile sclipitoare ale poeziei, avînd ca fundal pădurile şi vuietul celui mai adînc şi mai măreţ dintre toate fluviile lumii.

50. *Dumnezeu*

Şi acum se cade să vorbim de Dumnezeu.

De doi ani şi mai bine, atît ea, cît şi ceilalţi copii doreau să-l cunoască pe Dumnezeu, să afle unde era şi la ce se gîndea; şi dacă într-adevăr cîrmuia lumea.

Şi acum aveau în casă două cărţi, *Povestiri biblice* şi *Catehismul*, în care era vorba numai şi numai de Dumnezeu, şi mai aveau şi un dascăl presupus să cunoască cel puţin trăsăturile esenţiale ale acestei fiinţe ciudate, care trăieşte în mare slavă, mai presus de toate celelalte fiinţe. Au ascultat cu luare-aminte cum a făcut Dumnezeu lumea, deşi nu primiseră răspuns la întrebarea de ce o făcuse. Dar înţeleseră anevoie ce este păcatul şi cum se furişase în lume. Căci rămînea o taină pentru ei de ce va fi dorit femeia atît de pătimaş mărul: nu pricepeau de loc ce-ar

putea fi atît de ispititor la un măr, credeau că mărul era un fel de cartof. Dar şi mai puţin au înţeles potopul pricinuit de cele patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi de ploaie. Căci aici în pustie erau ani cînd ploua şi cîte două sute de zile şi două sute de nopţi în şir, aproape fără să se înseninеze, dar nu se întîmplase niciodată vreun potop. Cînd începură să-i pună întrebări mai amănunţite asupra acestei ghicitori, dascălul le răspunse, nu fără o umbră de mînie :

— Eu, în orice caz, nu vă pot încredinţa c-a fost aşa !

Scria în *Biblie* că Dumnezeu ar fi coborît o dată pe pămînt, însoţit de doi îngeri, să vadă un om de seamă, dar povestea era foarte nelămurită în unele privinţe. Ce înfăţişare avea Dumnezeu ?

— Oh, pesemne că avea barbă... răspunse dascălul, fără prea multă convingere.

Stătuse cîtva timp în pat, nemişcat, cu capul în mîini, aţintindu-şi privirea în tavan, vădit îngîndurat.

Atunci, micuţului Nonni i se năzări să întrebe dacă Dumnezeu era îmbrăcat sau gol.

— Nu ţi-e ruşine ? se răsti la el Asta-Sollilja.

Mai tîrziu, Dumnezeu trimisese pe pămînt pe fiul său, unul născut, pe omul care, în marea lui bunătate, a săvîrşit minuni şi a spus parabole. Dar, fără voia lor, copiii se gîndiră îndată la Olafur din Ystadal, care nu era prea bine văzut din pricina slăbiciunii ce avea pentru tot ce era de neînţeles ; şi nici parabolele, nici minunile nu le-au trezit interesul ; ascultau ca şi cum ar fi fost niscai ştiri dintr-o ţară îndepărtată, de care nimeni nu auzise vreodată. Nici chiar micul Nonni, a cărui dragoste pentru toate ţările lumii nu putea fi tăgăduită, nu dorea să plece acolo. Şi de atunci, ori de cîte ori porneau să discute această problemă, dascălul încerca întotdeauna să schimbe vorba ; astfel că, fără voia lor, copiii rămaseră la părerea că era ceva de ruşine. Răstignirea li s-a părut ceva cumplit de nefiresc, cu toate că habar n-aveau ce este o cruce ; fără să vrea, făcură o legătură cu cele petrecute la Crăciun, era ceva de care nici nu trebuia să pomeneşti, ceva ce nu se întîmplă decît în visele cele mai groaznice, ceva care, cînd stai sucit într-o rînă, sau cînd perna se face ghem sub tine, te face să te trezeşti asudat în mijlocul nopţii şi

să te uiți pe fereastră, trăgînd nădejde c-are să se lumincze de ziuă.

Asta-Sollilja închise cartea cu un fior; totul i se părea atît de înspăimîntător și ar fi dorit ca frățiorul ei Nonni, cel atît de simțitor, să nu citească lucrurile astea pînă nu se face mare. Puse cartea pe poliță. Așa s-a făcut că n-au învățat nimic nici despre Înviere, nici despre Înălțare. Niciodată n-a fost Dumnezeu mai departe de ei ca în vremea cît au citit cartea asta. Asta-Sollilja rămase crunt dezamăgită. Totuși, Dumnezeu nu pieri cu totul din cugetul ei pînă cînd nu începu să citească *Catehismul*. Toate acestea o întristau și o puneau pe gînduri. Într-una căuta să-l învie din morți și îngîna cîte o întrebare stîngace către dascălul ei. De fiecare dată, însă, urma o nouă înfrîngere a lui Dumnezeu.

— Ai încercat vreodată să te rogi lui Dumnezeu? îl întrebă ea într-o zi.

Un timp se codi să-i răspundă, dar în cele din urmă mărturisi că se rugase lui Dumnezeu.

— Pentru ce anume?

Fără să-și ridice privirea și vădit împotriva voinței lui, îi povesti în taină că se rugase să-i îngăduie să-și păstreze piciorul, pe cînd se afla culcat la infirmeric. Și apoi i-au tăiat piciorul.

— Eu cred, zise Asta-Sollilja, că un bărbat arată foarte bine și cu un picior ca al dumitale.

Și în ziua aceea n-au mai pomenit de Dumnezeu.

A doua zi Asta-Sollilja îl iscodi din nou:

— Aici stă scris că bunătatea lui Dumnezeu e nemărginită. Bunătatea lui e tot atît de mare și cînd e cineva în restriște?

— Firește.

— Atunci nici el nu poate fi chiar așa de fericit.

— Știu, draga mea. Și, deodată, pierzîndu-și răbdarea: Nimic din toate astea nu-i adevărat! E prostie curată! E ceva bun pentru oamenii slabi de înger.

— Tatăl meu e un om tare, răspunse Asta-Sollilja.

— Da, încuviință dascălul. E îndărătnic.

Și după asta iar nu mai vorbiră de Dumnezeu.

A treia zi Asta-Sollilja zise:

— M-am trezit devreme azi-dimineață și, cum am deschis ochii, am început să mă gîndesc la Dumnezeu, și deodată mi-am dat seama că nu se poate să nu existe. Cum oare ar putea să existe orice altceva dacă n-ar exista un dumnezeu ?

După ce chibzui îndelung, dascălul șopti :

— Da, pesemne că există ceva. Dar nu știm ce anume. Punct.

A patra zi îl întrebă :

— De ce a îngăduit Dumnezeu ca păcatul să pătrundă în lume ?

La început, dascălul parcă nici n-ar fi auzit întrebarea ; rămase un răstimp privind în fața lui fără să vadă nimic, ca pierdut, lucru ce i se întîmpla tot mai des în fiecare zi, apoi sări în sus cu o mișcare fulgerătoare, privi țintă la fată, holbînd ochii și repetînd întrebarea :

— Păcatul ?

Apoi izbucni într-o criză lungă de tuse, o tuse grea, răgușită, huruitoare ; fața i se făcu stacojie, apoi se învineți, vinele de la gît i se umflară, ochii i se umplură de lacrimi. Într-un tîrziu criza trecu, își șterse ochii și șopti cu glas sugrumat :

— Păcatul... păcatul este darul cel mai de preț al lui Dumnezeu.

Asta-Sollilja se uită la el și cu ochiul bun, și cu cel sașiu, dar nu îndrăzni să-i mai pună vreo întrebare, fiindu-i teamă de concluziile neașteptate la care ajunge teologia, și, de altfel, dascălul respira foarte greu astăzi. Se ridică și, fără ca dînsul să bage de seamă, puse *Catchismul* la loc pe poliță, lîngă *Povestirile biblice*.

— Da, șopti dascălul, este de neînlăturat...

Dar nu cuteză să-l întrebe ce era de neînlăturat, căci e mai bine, gîndea ea, să nu cunoști de mai înainte ceea ce trebuie negreșit să se întîmple, poate că un lucru să fie mai de neînlăturat decît altul, cele două porunci care se luptă pentru întîietate în sufletul omului, pînă cînd e învinsă una dintre ele, ca și căprioara și pantera cînd se furișează în pădure în jurul vînătorului.

Seara, devreme, el ticlui cu scrisul lui îngrijit o scrisoare — o capodoperă de minunată caligrafie — o puse într-un plic, pe care-l adresă doctorului Finsen, și-l pecetlui.

— Gvendur, băiete, zise el cînd intrară fraţii. Dacă mîine vezi pe cineva trecînd înspre Fjord, roagă-l să ducă scrisoarea asta pentru mine. E către bătrînul Finsen, e vorba de tusea mea.

În seara aceea îl auzi oftînd adînc, căscînd şi mormăind din cînd în cînd un „mdaa!" prelungit, sau cîte un „vai!" sau „of!" sau chiar numai „ah!" Uneori, între toate astea, şoptea deznădăjduit: „N-are nici un rost", sau: „Ce-are-a face?"

Auzindu-l, Asta-Sollilja fu cuprinsă de teama că se plictisea în mica lor gospodărie, cu tavanul jos, şi descoperise că înăuntrul ei nu domnea fericirea şi nici nevinovăţia, aşa cum îşi închipuise la început. Se temea mai mult cînd îl asculta vorbind cu el însuşi decît atunci cînd îl auzea tuşind, căci cu tusea era obişnuită — mama ei vitregă tuşise, bunică-sa tuşea şi noaptea şi dimineaţa. O durea pînă în fundul sufletului gîndul că s-ar putea ca dascălul să se simtă nefericit printre ei, că voia să plece şi să-i părăsească.

Şi-l întreba, aşa cum o întrebase adesea şi pe mama vitregă care o crescuse:

— Nu vrei puţină apă?

Se deprinsese să ofere o gură de apă celor ce se simţeau rău: apa rece tot ajută la ceva.

Dascălul îi răspundea cu un „nuuu!" prelungit. Iar ea îl privea pe furiş, atît de nenorocită la gîndul că nu era în stare să-l ajute într-un fel, încît nu se putea apuca de nimic. Vai, dacă pleacă şi îi părăseşte?! Se străduia să facă tot ce putea pentru el; la cină lui îi dădea întotdeauna bucata cea mai bună de carne, îi turna cîte şase sau chiar cîte opt ceşti de cafea pe zi, şi urmarea era că în curînd avea să se isprăvească şi cafeaua. Nimic nu folosea însă; ce trebuia să facă? Pe zi ce trecea era tot mai abătut; spunea din ce în ce mai puţine poezii, era mai puţin pornit să le vorbească pe larg despre civilizaţia lumii, îi era tot mai greu să se dezbare de gîndurile lui întunecate. Ar fi dorit atît de mult să-i spună ceva care să-l mîngîie, căci, deşi tînără, ştia din încercările prin care trecuse cît se zbuciumă uneori sufletul într-ascuns, şi ştia că un singur cuvînt bun poate risipi norii adunaţi în el; dar nu cuteza să spună nimic, mai degrabă întorcea capul cînd i se umpleau ochii de lacrimi.

Bunica se tîrî pînă la patul lui şi spuse :

— Nu prea ai o sănătate de fier, măi omule.

Oricîte văzuse şi cunoscuse în lunga ei viaţă, nu auzise însă niciodată ca un bărbat să stea toată ziulica în pat, cu mîinile sub cap, privind în tavan, decît dacă era într-adevăr bolnav. O clipă dascălul privi ţintă, înspăimîntat, la chipul acela bătrîn care nu răsfrîngea nici o speranţă, dar părea atît de răbdător.

— Poate că duci lipsă de tutun, mormăi bunica.

Dar nu voia tutun ; dădu din cap şi făcu o mişcare cu mîna, ca s-o îndepărteze.

— Du-te şi te aşază la locul tău, mătuşă, şopti el.

Chiar din prima zi după ce trimisese scrisoarea, începu să întrebe :

— N-aţi văzut pe nimeni venind de la oraş ? Dacă vedeţi că vine cineva de-acolo, daţi fuga şi întrebaţi-l de nu are ceva de la bătrînul Finsen pentru tusea mea.

Pe măsură ce treceau zilele, întreba tot mai des, uneori de cîte cinci şi şase ori pe zi, ca un copil mic. Asta-Sollilja lua şi ea parte la aşteptare şi suia pe troiene de mai multe ori pe zi şi, umbrindu-şi ochii cu palma, cerceta întinderea de zăpadă, să vadă dacă nu zăreşte pe cineva întorcîndu-se de la oraş. Îşi trimitea fraţii într-una să oprească oamenii din drum, dar nimeni nu avea nimic pentru dascăl.

Şi, în sfîrşit, sosi ziua de care se temea neîncetat de cînd îşi dăduse seama de deznădejdea lui. Tocmai îi adusese cafeaua şi dascălul o rugă să se aşeze pe pat, lîngă el. Bău. Apoi îi întinse ceaşca goală. Asta-Sollilja stătea cu ceaşca în palmă, neştiind dacă trebuie să plece sau să rămînă, căci era întîia oară că o poftise să şadă lîngă el, şi nu îndrăznea să plece dacă nu-i spunea — doar era dascălul ei. Apoi dînsul zise :

— Dacă nici mîine nu vine nimic pentru mine de la bătrînul Finsen, trebuie să mă duc eu singur.

Dacă ar fi fost vorba de altcineva, ar fi avut tot dreptul să se uite la el cu ochii ei mari şi întrebători, şi pe chip i s-ar fi surpat ceva. Dar acum nici nu îşi ridică privirea, nu avea dreptul. În loc să ridice pleoapele, tăcută şi stînjenită, coborî genele, privind în jos la ceaşca din poală. Bărbatul o privi şi el, întreagă, tot trupul acela fraged care-şi ascundea formele tinereşti sub îmbrăcămintea ruptă şi spălăcită ; şi

trupul acela îi tulbură mai tare simţurile din pricina zdrenţelor în care era învelit, aşa cum planta mlădie — pe care Dumnezeu a plăsmuit-o dincolo de gheţari, uitînd apoi de ea — îşi datorează farmecul stîncilor fără număr şi pustietăţii fără margini. Într-un tîrziu o atinse uşor, aşa cum un bărbat este ţinut să atingă mica floare ce creşte singură în mijlocul gheţurilor şi stîncilor fără număr. Îşi trecu uşor mîna pe umerii şi spatele ei şi, în sfîrşit, palma i se opri pe şolduri ; dar numai o clipă. Şi după ce îşi luă mîna, abia atunci, şi numai atunci, ridică şi ea privirea. Sfioasă şi pierdută cu totul, îl întrebă din ochi, ca un copil care a fost bătut şi totodată a căpătat o bomboană. Dar nu spuse nimic. Scuturâ din cap cu putere, strînse tare pleoapele, apoi deschise ochii. El îi acoperi mîna cu palma lui şi încercă să i se uite în ochi ; ochiul stîng te privea atît de ciudat, fără ca lumina lui să atingă pleoapa de jos ; te adînceşti în ochii ei pînă cînd îţi uiţi şi de suflet. În gîtul ei zvîcni ceva, parcă ar fi vrut să înghită. Se ridică în grabă, vrînd să scape de palma care i se odihnea pe mînă.

Oare nu-şi dăduse seama de la început că nu era un loc vrednic de el aici ? Căsuţa asta cu acoperişul ei turtit, îngropată în zăpadă, of ! de ce oare mai venise ? De ce a trebuit să stea aici şi să-i ceară să-l îngrijească zi de zi, cum îşi îngrijeşte mama copilul, aşa ca ultimul ei gînd în fiecare noapte să fie la ce va face pentru el în dimineaţa următoare ? Şi acum să plece ? La ce să se mai gîndească după ce va pleca ?

51. Ceasul dorinţelor

Cînd micul Nonni se năpusti voios în sus pe scară, cu doctoria dascălului într-o sticlă, Asta-Sollilja de-abia îşi mai putu stăpîni mulţumirea, aşa cum vă puteţi prea bine închipui. Se uită la el, luînd parte la bucuria lui, şi bătu din palme fără voie. Dar numai o singură dată. Căci privindu-l, nu-i văzu pe chip nici o bucurie, mai degrabă o lăcomie cumplită, sălbatică ; smulse sticla din mîna băiatului, citi eticheta cu atenţie încordată şi sări din pat cu o vioiciune

pe care n-o mai arătase niciodată. Apoi vîrî sticla sub pernă şi întrebă dacă masa de seară va fi gata curînd. Asta-Sollilja mai puse cîteva lemne pe foc.

În cele din urmă îl întrebă cu sfială dacă i s-au trimis leacuri bune, căci simţea că de asta atîrna întreg viitorul. Dacă i-ar fi greşit doctoria, ar fi fost ca şi cum nu i-ar fi trimis nimic. Dar îi răspunse că n-au să-şi bată capul cu cărţile astă-seară, căci se vor culca devreme.

— Să ne culcăm devreme, aşa ca doctoria să-i poată face bine dascălului, spuse Asta-Sollilja.

Aşadar, se culcară mult mai devreme ca de obicei, afară de bătrînă, care împleti la lumina candelei, mormăind din cînd în cînd, pînă i se făcu somn. În cele din urmă stinse lumina şi se culcă şi ea. În vremea asta, Asta-Sollilja adormise şi visa. Visele ei redobîndiseră acel har care face ca somnul să pară un prieten binevenit; şi acum, o dată mai mult, vedea în splendoarea fără pereche a pozei lucitoare priveliştea aceea împădurită, plină de gingăşie, a vechiului calendar, care de atîta vreme fusese terfelit de copitele oilor; deşi nefiresc de verde, priveliştea asta era priveliştea celor mai frumoase vise ale ei. În nări simţea mireasma grea a cimbrişorului, aşa cum sufla uneori vara dinspre munte, mai ales duminica dimineaţă în zori, cînd roua nopţii piere îndată în faţa soarelui ce luminează ziua de odihnă. Rătăcea cu paşi leneşi în această priveliştе, ca o pasăre plutind cu aripile nemişcate peste meterezele de stîncă ale muntelui; în visul ei nu era nimic de care să se teamă, nimeni nu suferea, şi ea se simţea fericită. Mai mult încă, nu o fugărea nimeni; sînt întăritoare visele ce le visezi uneori în tinereţe. Apoi, în timp ce luneca uşor, auzul păru că prinde o şoaptă a pămîntului de sub picioare, sau de sub aripile ei, ca şi cum muntele cu brîul de stînci se pregătea să-i şoptească un viers cărui nu i te poţi împotrivi; şi se trezi. Nu ştia cît dormise, dar visul fusese minunat şi, la început, bătăile inimii nu erau înfricoşate, deşi deschisese ochii în bezna adîncă. Şi se auzea într-adevăr o şoaptă undeva, nu fusese numai un vis. Da, era o poezie. Chiar aici, în odaie. El era. Şoptea poezii. De ce stătea treaz în toiul nopţii, spunînd poezii? Îşi înălţă capul, tuşi uşor, întrebător, dar el şopti încă o strofă întreagă, după care spuse:

— Eu sînt.

— Nu poţi dormi ? întrebă fata.
El răspunse :

„Plăpîndă
Floare născută din rouă,
Plăpîndă şi fină,
Sălbatic
Creşte în puteri dorinţa,
Înfierbîntată acum de vin,
Ca să te facă pe tine,
Fată de la munte, a mea.
Acum, că natura tainică a lui Adam
Face semne noi.“

— Ce sînt astea ? întrebă ea.
— Nişte stihuri vechi !
— N-ar trebui să ne sculăm ? stărui ea, crezînd că poate voia să înceapă lecţiile.
— Timpul este aproape, răspunse el şi recită mai departe poezia, tot în şoaptă.

Şi fata simţi că o murmura anume pentru ea, îi era închinată anume, şi părea o poezie atît de ciudată, nicicînd nu mai auzise ceva asemănător ; şi i-o şoptea parcă ar fi fost vorba de ea, parcă ar fi privit-o numai şi numai pe ea. Se roşi cumplit în întuneric şi nu ştia cîtuşi de puţin ce să facă sau ce să spună, mai ales că era după miezul nopţii ; căci poezia e făcută să fie citită ziua, cu glas tare, dar înţeleasă în tăcere, în timpul nopţii. Dar cum putea înţelege o fată tînără poezia ce-i era şoptită la ureche în miezul nopţii ? Putea să o socotească drept o poezie oarecare, drept o poezie din timpul zilei ?

„De-abia
Îmi cunosc gîndurile zgomotoase.
Rătăcitoare, înfierbîntate, viteze,
Nebuneşte,
Cu o putere răutăcioasă cresc ele
Cînd privesc
Minunata ta
Graţie, tiparul celei mai dulci frumuseţi ale tale,
Căci eu te socotesc chiar mai frumoasă
Ca viţelul de aur al lui Aaron.“

Nu, desigur că o spunea numai pentru sine. Desigur îşi dădea seama că era mult prea tînără să înţeleagă asemenea versuri stranii ; că, deşi îi făcea într-una cafea şi uneori şi clătite, nu era decît o fetiţă, şi de aceea nu avea nici un rost să-i spună astfel de stihuri ; şi, cu toate că simţea uneori că era şi ea fată mare acum, nu lăsase pe nimeni să bănuiască asta ; şi, de altfel, niciodată nu i-ar fi trecut prin gînd că cineva ar putea să pomenească de un viţel cînd e vorba de dragoste, chiar de ar fi de aur viţelul. Nu, nu putea fi într-adevăr o poezie serioasă, şi era vădit că nu-i putea fi adresată ei. Ce trebuia să spună ?

Cea mai frumoasă
Din adunarea minunată
De fete dulci şi înţelepte ;
Cea mai rară
Este simfonia dulce a graiului tău,
Privirea ochilor tăi înrouraţi.

Nu, slavă Domnului, asemenea poezie ciudată nu putea fi pentru ea ! N-ar fi avut nici o noimă să spună că avea ochi înrouraţi, şi chiar mai anapoda să o descrie ca pe cea mai frumoasă fecioară. Va fi fost scrisă acum o sută de ani de vreun alt poet, pentru altă fată. Ea nu fusese niciodată în tovărăşia altor fete ; era ca o plantă singuratică, crescută în pustietatea stîncilor ; dar fusese întotdeauna încredinţată că celelalte fete din lume o întreceau cu mult. Şi, în orice caz, nu era încă o fată, nu era decît un copil, sau aflase el cumva că ea se făcuse mare, deşi se străduise atîta să-şi păstreze taina ? Doamne, ce-ar spune tata dacă ar şti ? Ea, care încă nici nu fusese confirmată ! La fiecare stih îi bătea inima tot mai neliniştit ; curînd nu va mai putea îndura :

Să cînte
Lauda acestei fete
În zadar muza mea caută cuvintele şi măiestria
Care să răsfrîngă
În sunet şi culoare, întruchipînd
Farmecele ce-mi topesc viaţa.

De ce avea în glas această mlădiere care însoţeşte numai cuvintele şoptite în taină, pe care nimeni altul nu trebuie

să le audă ? Nu știa oare că tot ceea ce asculta în miez de noapte o fetiță ca ea, despre care nimeni nu știa că se făcuse mare, nu se cuvenea să depășească anumite margini, căci altfel și-ar pierde firea, ar cădea în leșin sau poate ar muri ? El, care putea să obțină orice de la ea, el, care cunoștea toată poezia și istoria lumii, fiindcă le trăise, nu voia de loc să se înduioșeze de slăbiciunea ei ?

Străpungi
Sufletul care suspină în mine
După frumusețea ta îmbobocită, parfumată,
După darul fără de seamăn al farmecelor
tale nevăzute.

Cu mintea răvășită, sări din pat, căută chibriturile și aprinse lampa. Atunci își dădu seama că, în groaza și în deznădejdea ei, uitase să-și pună cămașa. O trase cu furie peste cap și o netezi pe șolduri ; în odaie era lumină și, Doamne-Dumnezeule, dacă o fi văzut-o ? !

În sfîrșit, își dădu pletele pe spate, smucind din cap, și-l privi speriată.

Da, îi era mai bine. Se simțea atît de bine, încît departe de a fi adormit, se sculase din pat în toiul nopții. Acum ședea pe marginea patului, cu fața stacojie și ochi sclipitori ; și cutele care în trecut îi brăzdaseră chipul așa de adînc păreau să fi pierit deodată, așa că arăta ca un flăcău care n-avea nici 20 de ani. Bucuria ce strălucea pe fața lui era aproape copilărească ; ședea acolo cu doctoria pe genunchi, zîmbind voios fetei și luminii pe care o aprinsese. Lumina îi trezi și pe băieți, și se ridicară în pat, să cerceteze această nouă bucurie.

Așadar, se întremase ?

Da, se simțea bine de tot. Mai mult decît bine. Era fericit. Era nespus de fericit. Și adăugă :

— Și bun, totodată ; de o bunătate fără margini. Și de ce ? își flutură doctoria în fața lor. Astă-noapte nimeni nu trebuie să sufere. Am desființat suferința cu totul. Pe viitor nu vor mai fi nici boală, nici restriști. Astă-noapte eu cîrmuiesc lumea. Inima chinuită va fi scutită de amărăciuni, nu vor mai fi copii pe jumătate goi într-o colibă întunecată pe o limbă de pămînt, unde pîrîul se prefiră în nisip, oile care

rumegă liniştit prin văi nu vor mai avea viermi, nu vor mai fi poveri grele pe spinările cailor de povară ai omului liber ; vor fi mai degrabă pădurici foşnitoare peste deşerturile nisipoase ale Ecuatorului, iar vînătorul, panterele şi căprioarele de pe malurile Mississippiului îşi vor ura multă sănătate de ziua lor. Tot ce vă doreşte inima vă dau. Veniţi la mine, voi, copii, şi alegeţi-vă. Acum e clipa să vă doriţi ceva cu toţii.

Cîtva timp, copiii, încă somnoroşi, nu putură să facă nici o deosebire între această nouă fericire la care îi îmbia şi poezia cu care-i învăţase. Dar mintea li se limpezi în timp ce le vorbea. Băieţii se sculară din pat şi veniră să ia parte la mîntuirea lumii. Dascălul îi luă lîngă el şi, aşezîndu-i pe pat alături, îşi puse braţele pe umerii lor şi-i strînse la piept, rostind stihuri, cu totul anapoda.

Clipa cînd să-şi spună dorinţele sosise chiar ca un trăsnet din senin, astfel că, la început copiii nici n-au ştiut ce să creadă. Nu era întîia oară că oamenii rămîneau muţi în momentul cînd urmau a-şi rosti o dorinţă ; de fapt, ararcori înţeleg oamenii că a sosit clipa, deşi poate că e singurul lucru la care au năzuit ; şi poate chiar l-au aşteptat. Pînă şi micul Nonni, care întotdeauna crezuse în dorinţe, el, vlăstarul lor, şi el şovăi cînd sună ceasul. Şi Asta-Sollilja credea că totul nu era decît poezie, numai că altfel plămădită. Oricît s-ar părea de ciudat, micul Gvendur, materialistul, şi-a găsit drumul mai întîi, a înţeles primul că a sosit acea clipă sfîntă. Judecata lui era la fel cu a lui Hrollaugur din Keldur, o judecată care ia lucrurile întocmai aşa cum îi vin, fără să-i pese de obîrşia sau de firea lor. A fost primul care a dat grai dorinţei.

— Dorinţa mea, spuse el, este ca oile tatii să aibă parte de o iarnă bună. Şi tata să cîştige o grămadă de bani înainte de Paşti. Şi să cumpere mai multe oi în toamna viitoare.

— Prietene, spuse dascălul sărutîndu-l, dorinţa ta se va împlini. Oile care rumegă în tihnă şi poartă gemeni se vor întoarce în turmă cu mieluşeii cei mai frumoşi din tot ţinutul. Turma de acasă şi capitalul din Fjord vor creşte la fel de mult. O şosea asfaltată, netedă ca oglinda, se va aşterne de aici şi pînă la lumea civilizată, şi pe ea se vor rostogoli bani grei de argint, ca un şir nesfîrşit de trăsuri. Iar pe movila asta se va înălţa, ca un castel dintr-o poveste cu zîne, o casă de piatră cu două caturi, luminată cu cea mai

puternică lumină electrică pe care ne-o poate dărui știința modernă.

Aceasta fu prima dorință, și în felul acesta a fost admisă și împlinită. Și micul Nonni își dădu seama că, deși clipa de față poate să nu fie altceva decît un vis, ar fi totuși cuminte să nu lase să-i scape printre degete prilejul ăsta, dacă totuși n-ar fi fost vis, așa cum fac unii oameni care recunosc pe patul de moarte că este un dumnezeu, pentru eventualitatea în care s-ar adeveri că există. Și ce îi plăcea lui să hotărască în această clipă, cînd soarta părea să-i pună la picioare toată viața ei? În sîngele unor oameni crește poate o singură dorință, aceia sînt vlăstarele fericirii, căci viața este destul de vastă pentru o singură dorință, nu pentru două. În suferința ei, mama îi sădise în piept o singură dorință: dorea alte țări.

— Ce țări? întrebă dascălul.

— O țară cu păduri, spuse el. O țară cam ca aceea în care curge Mississippiul, așa cum spune poezia. Unde cerbul și pantera trăiesc în păduri. O astfel de țară îmi doresc.

— Adu-mi toc, cerneală și hîrtie, spuse dascălul.

Se aplecă peste masă și începu să scrie cu o mînă dibace și ușoară, și penița zgîria hîrtia. Și băiatul îl urmărea cum scrie, cu ochii măriți de uimire, stînd încă la îndoială dacă era totul numai un vis, sau dacă într-adevăr era treaz; dacă era totul o petrecere și o poezie, sau dacă erau clipe aievea, care hotărau toate celelalte clipe din viață și le dădeau un țel.

— Iată, spuse dascălul, înmînîndu-i scrisoarea cu un gest plin de măreție. Trimite cu cel dintîi prilej scrisoarea la Fjord. Este răvașul nădejdilor tale. Și dorința ta se va împlini.

Băiatul privea ca prostit adresa; era către o doamnă cu nume străin, prin bunăvoința ispravnicului, fără alte explicații. Înainte de a se culca, puse misterioasa scrisoare a speranțelor pe poliță de deasupra patului bunicii, apoi se ciupi de ureche — desigur că totul era un vis; poate că nu va mai fi nici urmă de scrisoare mîine dimineață. Și cînd se trezi dimineața, primul lucru pe care-l făcu a fost să o caute pe poliță, și ce crezi? scrisoarea era acolo, adresată, cu un scris lăbărțat, unei doamne străine, prin bunăvoința ispravni-

culul. Şi apoi se ţinu după nişte oameni care se duceau la Fjord şi îi rugă să-i ducă scrisoarea.

Şi acum, că şi a doua dorinţă fusese îndeplinită, venise vremea celei de a treia. Le spuse băieţilor să se culce. Şi băieţii se culcară. După ce se culcară şi adormiră, întinse mîna spre lampă, o stinse şi o luă pe Asta-Sollilja.

52. *Ceea ce nu se putea ocoli*

Era într-adevăr cumplit.

Niciodată, niciodată nu i se va mai putea întîmpla ceva mai cumplit.

Ave, Doamne-Dumnezeule, păcatele negre apasă
Sărmana ta fiică,
Lăsată în voia desfrîului
Şi momită de vrăjile Satanei.

Durerile iadului chinuie sufletul meu slab,
Copleşit de adîncurile durerii,
Nu văd nici un drum dincolo de ruşine şi vină,
Nici o cărare pe unde să pot merge.

Dis-de-dimineaţă, Asta-Sollilja şedea lîngă vatră, cu spatele la Hallbera, ascultînd cîntarea aceasta. Mîinile ei erau mîini de fată tînără, cu pielea aspră, vineţie, cu palme largi, oase gingaşe şi încheieturi zdravene. Articulaţiile groase, dar degetele subţiri ; tendonul degetului mare ieşit în afară, încheietura mîinii osoasă şi împlinită. Puse crenguţele de iarbă-neagră pe grătar, căci curăţase cenuşa. Vreascurile mlădioase, pline de sevă, ale mestecenilor-pitici de pe plai trosniră morocănos cînd le aprinse, şi le acoperi repede cu tizic uscat ; o răbufneală de vînt suflă pe coş, şi odaia se umplu de fum. Da, se făcuse fată mare, şi acum dînsa era aceea care aprindea focul, şi acest lucru nu putea fi schimbat.

Era pe la începutul lui martie, o lumină sură începuse să se arate la ferestre dimineaţa. Dar era foarte frig. Îndeosebi după noaptea trecută, era şi mai frig. Fiori reci o străbăteau

iarăşi şi iarăşi, şi trebui să încleşteze dinţii. Părul îi era răvăşit, una din coade i se desfăcuse, şi nu-şi petrecuse încă pieptenele prin ea. Zdreanţa strîmtă de rochie, pe care uitase s-o tragă în jos, pe şolduri, atîrna mototolită peste şale, aşa că de fiece dată cînd se apleca, îşi arăta coapsele disproporţionate faţă de genunchii sprinteni, neîmpliniţi, copilăreşti ; pulpe aproape greoaie, cu rotunjimi puternice de sus şi pînă jos, la fluierele picioarelor. Uitase să-şi pună cămaşa : ce s-o fi întîmplat cu cămaşa ei ?... Şi nu-şi trăsese nici ciorapii ; îi atîrnau în cute groase peste glezne, dar n-avea habar. Părea să fi crescut deodată nefiresc de lăbărţată, ea, care întotdeauna fusese nefiresc de subţire... se simţea ca un peşte împuns la mijloc şi despicat, da, despicat cu un cuţit, cu un cuţit ascuţit. Din cap pînă în picioare era numai durere ascuţită, şi la fiece mişcare simţea un junghi, pe undeva, parc-ar fi fost nu numai despicată, dar şi ruptă în bucăţi şi bătută. N-ar fi rîvnit la nimic altceva decît să se cuibărească din nou sub pătură şi să zacă nemişcată zile întregi, fără ca cineva s-o tulbure, să doarmă, să doarmă, să moară chiar... nu avusese parte decît de o neliniştită şi scurtă aţipire înaintea zorilor, din care se trezise îngrozită... nu, n-ar fi vrut să i se mai întîmple ceva atît de cumplit, nici ceva asemănător, niciodată.

Singura ei grijă era să se ferească de a privi la bunică-sa, şi totuşi parcă avea ochi în spate, o vedea cum şade legănîndu-se cînd înainte, cînd înapoi, cu împletitura în poală, bîţîind din cap ; faţa ei cu ochi ce clipeau mărunt sub pleoapele vinete, grele, părea o enigmă runică [1], de nepătruns ; şi totuşi vedea tot şi ştia tot, şi întruchipa realitatea în care se află şi Dumnezeu, şi Dracul, şi toate cele ce se ivesc noaptea o dată cu visele în care rătăceşti ca într-o pădure. Din raiul acelui ceas al dorinţelor fusese trezită de străvechile cîntări ale bunicii, mult înainte ca să se fi făcut ziuă în inima ei ; şi cu mult înainte ca focul tămăduitor de fiece zi să se aprindă îi fu dat să asculte un psalm în care clipa de încîntare e plătită cu un chin lung, nesfîrşit, cît o mie înmulţită cu un milion ; era ca şi cum întreaga ei viaţă s-ar fi scurs într-o noapte. Se simţea de parcă ar fi fost

[1] Scrisă cu rune, adică cu caracterele folosite de vechii germani şi scandinavi.

măcelărită. Trupul îi era ca o bucată de carne tocată, sîngerîndă.

Nu, niciodată, niciodată...

Ziua este plină de întuneric şi tristeţe,
Care nu aduce ajutor de la tine ;
Nici o curăţire a vinei mele înzecite,
Nici un semn de liberă iertare.

De aceea mă rog să vină mîna îngrozitoare a morţii,
Deşi frică mi-e de gîndul morţii.
Atunci, sfîrşeşte, Doamne-Dumnezeule, ziua mea fără bucurie
Şi du-mă spre catafalcul meu.

Ca să nu-i trezească pe ceilalţi, încercă să-şi stăpînească tusea care o apucase în fumul ce se făcea tot mai des. Ce bine ar fi dacă nici unul dintre ei nu s-ar mai scula vreodată, de-ar putea să doarmă într-una, să n-o mai vadă niciodată, să nu-i mai vorbească niciodată. Bine ar fi dacă ziua n-ar mai veni niciodată, şi apa ar rămîne aşa în vecii vecilor, aproape rece, focul aproape stins, căci era încredinţată că se schimbase, şi că oricine ar vedea-o s-ar speria, şi, nerecunoscînd-o, ar goni-o. Fraţii ei nu mai erau fraţii ei, sau, mai bine zis, ea încetase de a mai fi sora lor. Ştia de mult că firea ei se deosebea de a lor ; îi pizmuise încă de cînd erau mici, şi de la bun început înţelesese tainica lor superioritate ; şi acum se vedea nevoită să plătească pentru ceea ce nu căpătase. Lor nu li se putea întîmpla una ca asta. Şi neputinţa lor de a-i înţelege soarta o îndepărta de ei pe vecie ; nu, nimeni pe lume n-ar putea pricepe ce i se întîmplase ; era singură, în afara întregii lumi ; era pe veci imposibil să îndrepte ceva ; în această singurătate va muri. Orice legătură cu celelalte fiinţe era nimicită, dînsa aparţinea unei alte lumi. Totul rămăsese la fel ca înainte, numai ea se schimbase ; nimic nu se întîmplase nimănui, numai ei. De acum ziua îi va fi străină — fiecare zi, toate zilele ; şi chiar mai mult decît străină, de nedezlegat, un labirint, un haos. Dacă i s-ar îngădui cel puţin să stea aşa, păzind apa care nu vrea să se încălzească, pînă la sfîrşitul sfîrşitului, fără teama de a-i trezi pe ceilalţi, de care se însingurase, de care nu o mai lega nimic ; vie, sau mai degrabă neînsufleţită,

la hotarul dintre ființă și neființă, lîngă un foc aproape stins și lîngă vreascurile de mesteacăn care trosneau, în zorile cenușii, nedesluşite ale zilei, fără a căuta să înțeleagă cele aflate în timpul nopții, ca o vagă amintire a păsării respingătoare, fără nume, cu ciocul lacom, pe care o văzuseră odată zburînd peste smîrcuri și nu o mai văzuseră de atunci...

Și apoi, în clipa următoare, încercă singură să lămurească cele petrecute. Ce se întîmplase ? Și, mai presus de orice, ce făcuse ea ? Nu, ea nu făcuse nimic. S-a bucurat de bucuria lui, un fior a străbătut-o și s-a rezemat de el fără voie, fiindcă trecuse prin ea acel fior, la miez de noapte, cînd dînsul stinsese lumina ; și era oare ea de vină dacă o străbătuse un fior ? De ce te străbătea acel fior ? Viața însăși... n-ai ce-i face, doar trăiești. E oare oprit, cum adică ? Dar atunci, la ce bun să te mai naști ? La ce mai stăruise acea scînteie de viață în ea, cînd zăcea sub burta cățelei ? O cățea caldă, fără doar și poate plină de păduchi, poate și de viermi... de ce oare nu-și luase tata cățeaua cu el cînd plecase să caute oile în munți ? Nu, din ziua cînd zăcuse sub burta cățelei, pînă în dimineața asta, ea nu făcuse nimic, nimic. Tot ce i se întîmplase era că a fost străbătută de un fior necunoscut.

Cu toate acestea... L-a lăsat, de ce l-a lăsat ? De ce nu s-a gîndit la taică-su în loc să-l lase ? Tata... era ca o durere amară, care o înjunghia drept în inimă. Nu, nu, el nu trebuia să afle niciodată ; el, care-i încredințase totul, înăuntrul și în afara gospodăriei, nu i-o căduse oare în grijă în primul rînd pe ea însăși ? El, care numai o singură clipă, atît de scurtă, fulgerătoare, o strînsese la piept, aici în pod, ea era floarea vieții lui. Plecase ca să-i poată clădi o casă, și coborîse scările, și dînsa jurase că nu voia alt tată decît pe el. Închisese ușa, și era ca și cum i-a închis inima cînd a plecat, și ea plînsese cînd a plecat, dar nimeni nu știa că plînsese, și acum se va întoarce de Paști, și cum va mai putea vreodată să-l privească în față ? Și un hohot de plîns nestăpînit i se răsuci în piept. Cu toate silințele, nu se putu stăpîni ; lacrimile îi lunecau printre degete și se amestecau în apa din oală, și își apăsă coatele de coaste ca să-și oprească sughițurile din piept, dar și plînsul e de sine stătător în pieptul omului — ca un alt fior, plînsul e și el

hotărît în altă lume, şi omul este fără apărare împotriva lacrimilor şi nu poate scăpa de plîns, nu poate scăpa cu nici un chip ! La fel a fost şi noaptea trecută, cînd a cuprins-o cu braţele, şi erau unul lîngă altul, şi nimic nu-i despărţea, crezuse că era bucuria însăşi, şi uitase şi de tata, şi de totul, şi totuşi ceva îi spusese să încerce să plece, să plece, dar n-a putut pleca, n-a putut pleca, n-a putut pleca... Nu poţi pleca, asta e viaţa. Şi acum sta acolo, plîngînd peste focul fără viaţă, pe care-l aprinsese.

Obosit, obosit se tîrăsc zorile,
Care nu cuprind nici o speranţă pentru tine.
Şi trist, trist curge dimineaţa,
Neluminată de clemenţă.

Pomelnicul sforăitor de înţelepciune bisericească se depăna şchiopătînd în spatele ei ca o ceată de strigoi pocăiţi, în timp ce duşmanul de moarte, eul potrivnic, care osîndeşte firea omenească în numele învăţăturii creştine, o ataca pieziş, dintr-o latură. În cele din urmă nu mai putu îndura. Era cu totul copleşită de deznădejde, căci, oricum, are o margine şi morala creştină pe care o poate răbda firea omului. Se feri speriată de bunică-sa şi se opri la patul dascălului, ca şi cum braţele lui ar fi fost un neîndoielnic liman de scăpare. Înfricoşată de moarte, îi atinse obrazul, apoi îşi strecură palma ei rece sub gulerul deschis al cămăşii lui. Dar în loc să o scape, dînsul gemu jalnic în somn şi se întoarse în aşa fel că se arătă despuiat, şi iată colo, lîngă el, şi cămaşa ei, mototolită toată. O luă, apoi aruncă pătura peste el, toate cu un fior de spaimă ; nu văzuse în viaţa ei un bărbat gol şi, din fericire, nu văzuse nici acum, fiindcă lumina din fereastră era cenuşie. De fapt, ce făcuse ? Cine era bărbatul ăsta ?

Se luminase de-a binelea cînd, împreună cu fraţii, se întoarse de la saivan. Se simţise mai bine cînd ieşise în vîntul înviorător al iernii ; munca ei cu oile şi cu fînul îi adusese o uşurare de o clipă, dar nu îndrăznise să se uite la fraţi şi-şi ţinuse faţa ascunsă, de teamă că n-ar recunoaşte-o. Dînsul mai era în pat, însă cu faţa la perete ; ascultă, dar nu-l auzi respirînd. O presimţire rea o străbătu, se gîndi că poate a murit.

— N-ai vrea să bei ceva? şopti ea. Cafeaua-i fierbinte.

Dar nu murise. Se trezi şi deschise ochii. Deşi nu îi răspunse decît cu gemete amarnice, era prea fericită că se trezise; nădăjduia că în curînd avea să se simtă mai bine. Îi aduse cafea şi-l ajută să se scoale. Faţa-i era plumburie şi suferindă, nerasă, barba mare, părul încîlcit, şi nici nu se uită la ea. Se aşeză pe pat, nepoftită, şi-şi trecu ciotul de pieptene prin părul lui.

— Iată cafeaua, şopti, ca în taină.

Apoi continuă să-l pieptene; da, îl pieptăna, era de neînţeles, dar o făcea spontan şi fără să se gîndească. Ba chiar se trase mai aproape şi-l sprijini în timp ce-i aşeza pernele la spate; totul părea de la sine înţeles, orice sfială pierise cu totul. Întrebă dacă simţea vreo durere şi unde anume. Poftea ceva deosebit? Atîta vreme cît dînsul era sănătos, nu-i păsa, oricît ar pătimi ea.

— Parc-aş fi mort, şopti el în timp ce bea cafeaua. Apoi adăugă: Lasă-mă în pace. Nu sînt vrednic de tine.

Nu-i mulţumi că-l pieptănase, nu-i mulţumi că luase ceaşca goală; se culcă din nou, suspinînd adînc. Ea îl înveli cu mare grijă. Avea gîtlejul uscat, şi inima îi zvîcnea, de parcă nu se va mai opri niciodată; el însă nici nu se uita la ea, nu-i adresa nici un cuvînt, nici măcar o şoaptă duioasă. Dar după ce, un răstimp, stătu lîngă el privindu-l cu dragoste şi încredere, îl văzu că mişcă buzele şi-l auzi şoptind:

— Dumnezeule atotputernic, ajută-mă... Dumnezeule atotputernic, iartă-mă...

Nefiind în stare să se rupă de chinul lui, se aşeză pe marginea patului, ascultîndu-i vaietele şi suspinele. Doctoria se sfîrşise, sticla era goală; şi nu mai avea nimic în afară de nădejdea în Dumnezeu.

În ziua aceea deodată Dumnezeu căpătă un loc de frunte acolo. Toată lumea părea să-l înţeleagă, fiecare în felul său. Deci aşa era el. Pe măsură ce ziua creştea, dascălul o întrecu mult pe bunica în cucernicie; rugăciunile lui erau rugăciuni din inimă, fără stihuri, şi curînd ajunseră mai puternice decît cîntările după tipic ale bătrînei. Mereu se ridica din pat şi, privind orbeşte înaintea lui, cu ochi mari, plini de deznădejde, îşi ştergea sudoarea de pe frunte şi ofta:

— O, Doamne, sînt pierdut... O, Dumnezeule, ce-am făcut ? Dacă ai de gînd să mă calci în picioare, o, Doamne, atunci sfîrtecă-mă în bucăţi, acum, pe loc...

Fata îi dădu să bea puţină apă, mai avea şi acum credinţa neroadă că apa rece ar avea puterea să vindece trupul şi sufletul. Dînsul sorbi puţină apă rece, apoi, cu un geamăt, se culcă din nou. Ea nădăjduia să adoarmă. Dar deodată se ridică din nou şi strigă :

— Ce-am făcut ?

De astă dată nu-i mai dădu apă, ci, aplecîndu-se lîngă el, şopti :

— N-ai făcut nimic. Şi adăugă, şi mai încet, la urechea lui : Nu-mi pasă ce ai făcut. Dacă ai păcătuit, atunci a mea este vina. Dar n-a fost păcat. Şi nu mi-ai pricinuit nici o durere. Şi poţi s-o faci din nou oricînd vrei ; n-am să-i spun tatii niciodată. Dumnezeu nu e chiar atît de rău cum crezi.

Cuprinzîndu-i grumazul cu braţele, îşi apăsă obrazul pe faţa lui, cu atît mai hotărîtă să-l urmeze pînă la capătul pămîntului cu cît era mai adîncă nefericirea lui ; şi să se uite pe sine. Cînd se culcă din nou, îi ţinu mîna-ntr-a lui ; dulce e mîna care alină. Privea într-una cu ochii pe jumătate închişi la chipul iertător de deasupra lui, şi încetul cu încetul se linişti.

53. *Cînd ai o floare*

Umblase toată noaptea.

Pornise la miezul nopţii, şi în zori ajunsese aproape de marginea de apus a podişului. Era o dimineaţă geroasă din Săptămîna Mare. Încetul cu încetul, se lumină de ziuă ; încetul cu încetul, noaptea pierea în urma lui, cu mii de paşi, mii de gînduri, într-o învălmăşeală nebună, ca nesomnul din adîncurile nopţii, pînă în zori de zi. Curînd zorile îşi vor arunca lumina rece, cu umbre lungi, peste întinderea îngheţată a ţinutului, peste lanţurile de stînci, care ieşeau din zăpadă, peste gheaţa sclipitoare a potecilor bătătorite de cai, poleite cu aur. Şi o dată mai mult privirea lui îmbrăţişă pămîntul său slobod de angarale, cumpărat de atîta vreme.

Îi dădu bineţe, în lumina aceea slabă, albăstruie, care premerge răsăritului soarelui, la două săptămîni înaintea primei zile de vară [1], cam la două săptămîni după echinocţiul de primăvară. Smîrcurile erau îngheţate, nici urmă de moină pe lac, coclaurile dinspre sud străluceau învesmîntate în alb ; şi deasupra lor se ridicau Munţii Blafjoll, într-o hlamidă sfîntă, care nu avea nici o înrudire cu cele pămînteşti ; nici cu duhul pămîntului. Şi acolo, la umbra muntelui, se afla mica lui gospodărie, cu zăpada bătătorită de jur împrejur şi cu locul pîrîului însemnat prin două şuviţe de gheaţă în rîpa de deasupra. De unde se afla, se putea zări forma acoperişului pe sub învelişul de zăpadă. Puse jos traista, pe culme, şi, rezemîndu-se de o stîncă ce marca drumul, privi la pămîntul lui, pămîntul pe care trăiau ai lui ; şi acea floare pe care fără de voie o pomenise în timpul iernii faţă de cineva cu totul străin de el. Se oprise acolo, ca o armată care, după ce mărşăluise prin multe ţări ca să poarte războaie înverşunate, se întorcea acum cu biruinţa în suflet, cu merinde de la oraş şi, lucrul cel mai de seamă, cu bani la cooperativă.

În lume se întîmplă unele lucruri de necrezut în răstimpul dintre două sărbători însemnate. Şi înrîurirea întîmplărilor neaşteptate asupra ţăranilor de prin văi e întotdeauna pustiitoare, căci nefiind înzestraţi cu darul ghicitului, ei uită adesea că oricînd, în răstimpul dintre Crăciun şi Paşti, pămîntul se poate întoarce şi aşeza cu susul în jos pe întinsul mării, fără să le dea de veste sau să le ceară voie. Nimeni nu fusese vreodată mai credincios negustorului său ca Bjartur de la Sumarhus ; puţini au fost aceia care să rîvnească mai puţin ca el la bogăţia care strălucea în casa cu turn a negustorului. Nu spunea el întotdeauna : „Fir-ar să fie, mie puţin îmi pasă dacă locuieşte într-un turn făcut din măduva săracilor, atîta vreme cît potlogarul ăsta bătrîn se poartă cinstit cu mine!“ ? Era credinţa lui, şi nici logica, nici ameninţările, nici făgăduielile nu o puteau clinti cu o iotă. Şi ce să vezi ? În ciuda bunei păreri a lui Gudbjartur Jonsson, negustorul dispăruse. Se sfîrşise, se risipise ca fumul, prăvălia era goală, registrele

[1] Potrivit calendarului tradiţional islandez, vara începe în joia ce precede ziua de 26 aprilie.

se prăpădiseră fără urmă, iar casa cu turn fusese vîndută pentru îndestularea creditorilor. Astfel, într-o bună zi, temeliile pe care Bjartur își clădise viața se năruiseră ; într-o bună zi se trezise că acei uriași atotputernici ai negoțului, care stăteau cu un picior în Islanda și cu celălalt pe continent, fuseseră măturați ca un scuipat. De banii ce-i avea de primit Bjartur de la negustor se alesese praf, nu mai era nimeni să răspundă pentru ei. Asta era starea lucrurilor în iarna aceea, cînd sosise jos, la Fjord, să caute de lucru ; Bruni dăduse faliment, cu banii lui în buzunar. După molima ce dăduse peste oi, după măcelul făcut de strigoi, se găsea fără o para chioară, la colț de stradă, ca un nătăfleț.

Nici Dumnezeu, nici oamenii nu mai aveau ce să jecmănească de la bietul om independent ; dar ceea ce era și mai rău era că Bjartur n-avea cui să-i tragă o bătaie, n-avea pe cine înjura, sau cel puțin un om care să se înfurie dacă i-ar fi spus deschis ce gîndea despre el.

Cu toate acestea, se dusese la ispravnic.

— Unde dracu o fi dreptatea asta grozavă a voastră, bombănise el, dacă pe unii îi lăsați să-și facă de cap, furînd parcă și sufletul din om, în timp ce el are alte lucruri în minte și face ce-i stă în puteri, luptînd cu un strigoi ? La ce naiba mai e bună stăpînirea dacă nu poate pune mîna pe banii care mi se cuvin, ca să mi-i dea înapoi ?. De Crăciun, în loc să vii, ai dat bir cu fugiții fiindcă burniță oleacă, și din pricina ta mi-am pierdut feciorul cel mare. S-a speriat și s-a pierdut în viforniță, în timp ce tu stăteai acasă, să-ți încălzești dosul. Păcătos cum e, sameșul tot a venit, așa că ce-ar fi să arăți și tu ce poți acum, fir-ai al dracului, și să-mi scoți banii, chiar dacă ai avea nevoie de toate legile din blestemata aia de carte ? !

Ispravnicul, însă, se ridicase în apărarea lui Tulinius Jensen.

— Afacerea s-a dus de rîpă, omule, nu există nici cea mai mică speranță să vezi vreodată un ban, cel puțin pentru ani și ani de-aci înainte. Eu n-am nimic de-a face cu asta. Regele a numit pe cineva să facă o anchetă în daravera asta. Cînd un negustor a dat faliment, n-ai ce să faci Trebuie să încerci să înțelegi împrejurările : de ani de zile Bruni pierdea bani, și la sfîrșit cooperativa i-a răpit toți clienții. Asta-i povestea pe scurt. Ați avut destule prilejuri

să vă retrageţi la vreme, aşa că numai voi sînteţi de vină dacă aţi întîrziat pînă cînd s-a prăbuşit toată şandramaua, în loc să vă alăturaţi la timp cooperativei.

— La timp ? Ceea ce mă sîcîie cel mai mult, îi întorsese Bjartur, este că n-am avut destulă minte să le tăiem la timp beregata acestor pui de lele !

— Numai voi sînteţi de vină, repetase ispravnicul.

— Da. Şi faptul că sîntem prea buni din fire ca să-i strîngem de gît, încă de cînd au făcut ochi, pe toţi porcii ăştia de pungaşi !

— Cine e porc şi pungaş ?

— Cine ? Acela şi aceia cărora eşti gata să le iei apărarea. Nu că socotesc că voi aţi fi cu mult mai buni, voi şi toată clica voastră de slujbaşi afurisiţi, cu vorba mieroasă, care veşnic vă atîrnaţi de pulpana hainei lor şi nici nu cutezaţi să puneţi piciorul pe dealuri cînd burniţează, deşi e în joc viaţa cuiva !

— Ascultă, Bjartur, nu vrei să iei loc, ca să vorbim în liniştе şi cu chibzuială ?

— O să stau jos cînd o să am poftă !

— Vrei să iei o priză de tabac ?

— Fă ce-ţi place cu tabacul tău ! Şi eu fac ce-mi place, iau sau nu iau dacă vreau.

Apoi se dusese la doctorul Finsen acasă.

— Lui Tulinius Jensen, îi răspunsese doctorul, i-a mers numele întotdeauna că e un om foarte cinstit, Bjartur. Îl cunoşteam bine şi eu. Şi după cîte ştiu, niciodată nu a înşelat pe nimeni. Greutăţile lui au început cînd crescătorii au plecat urechea la vorbăria linguşitoare a conducătorilor cooperativei. Nimeni nu se poate apăra împotriva demagogiei, ştii asta. Crescătorii au fost aceia care l-au înşelat pe Bruni.

— Da, dar eu cer banii mei, stăruise Bjartur. Bruni te-a făcut membru în *Althing*, şi eu, de cînd am drept la vot, pentru tine am votat. Şi de ce naiba crezi că am votat pentru tine ? Crezi că de dragul ochelarilor tăi, fir-ar ei să fie ? ! Dacă nu-mi capăt banii înapoi, n-are decît să te voteze dracu în locul meu ! Şi dacă tu, ca membru al *Althing*-ului, ai de gînd să-mi stai cu braţele încrucişate şi să-mi spui că aşa scrie la lege, ca un om să fie furat de

ce e al său, atunci sînt împotriva guvernului. Da, sînt împotriva guvernului!

— Ascultă, Bjartur, prietene, eu sînt bătrîn acum şi e timpul să mă retrag din politică. Dar pentru că am fost întotdeauna buni prieteni şi susţinători credincioşi ai aceluiaşi partid, pot să-ţi ofer un pahar de rachiu de grîu adevărat?

— Nu vreau nimic altceva decît ceea ce e al meu.

— Trăim vremuri grele, dragul meu Bjartur. Toate ţările trec printr-o criză serioasă. Pierderile noastre, ale islandezilor, sînt o nimica toată faţă de ceea ce se pierde în America.

— Îţi trebuie mult pînă să cunoşti unii oameni, dar văd acum că şi tu eşti din acelaşi aluat blestemat ca şi slujbaşii stăpînirii, o coadă de topor a hoţilor şi a pungaşilor!

— Oh, Bjartur, eu cred că întotdeauna m-am străduit să fac tot ce am putut pentru popor, atît ca membru al *Althing*-ului, cît şi ca medic. Notele mele de plată, dacă mai ţii minte, nu erau niciodată prea piperate pentru alegătorii mei. An după an, am pierdut sute şi sute de *kronur* cu leacurile pe care le dădeam oamenilor. Şi cu toate că au uitat să mi le plătească, nu pare să-i mustre conştiinţa. Dar eu nu mă plîng niciodată.

— Dacă memoria nu mă înşală, Bruni ţi-a plătit pentru otrava pe care m-ai făcut s-o dau nevestelor mele, punîndu-mi-o în socoteală. Şi-au murit amîndouă, fără multă aşteptare. Nu m-ar mira ca tu să mi le fi omorît şi pe una, şi pe alta!

— Haide, haide, Bjartur, nu-i frumos să spui cuiva una ca asta. Poate că vei avea mai mult noroc cu oamenii ăştia noi, oamenii de la cooperativă, care acum se îndeletnicesc să cureţe totul în faţa lor.

— Gaşca celor de la Raudsmyri nu e în nici un caz mai rea decît gaşca voastră cu Bruni. Credeam asta altădată, dar nu o mai cred acum.

Îi vorbise ca unui copil îndărătnic, şi se pomenise iarăşi în stradă, ca un nerod. N-avea încotro, trebuia să se împace cu cei de la Raudsmyri; altă scăpare decît în primitoarele braţe ale lui Ingolfur Arnarson Jonsson nu avea.

Pînă acum Bjartur încercase să-şi arate părerile, împodobind cu aripi îngereşti umerii lui Tulinius Jensen şi punegrindu-l pe Ingolfur Arnarson. Vreme de treizeci de ani trudise pentru cei din Raudsmyri, mai întîi ca muncitor,

apoi ca cumpărător al pămîntului, şi întotdeauna socotise că libertatea sa şi prefacerile viitoare vor avea ca urmare faptul că nu se va mai osteni veşnic pentru tîlharii aceia. Credea că există tîlhari şi tîlhari. Acum Bruni se făcuse nevăzut cu banii lui cu tot, lăsîndu-l în izbeliştea primejdiilor, fără să ştie încotro să apuce. La urma urmei, nu era nici o deosebire între tîlhari. Fie că trăiau pe coastă, sau în inima ţării, toţi erau unşi cu aceleaşi alifii. Cei din Raudsmyri aveau însă un avantaj : niciodată nu spălaseră putina cu banii lui în buzunar. De fapt, libertatea şi independenţa omenirii nu se bizuie numai pe Tulinius Jensen. Ingolfur Arnarson nu putea fi mai rău ca Bruni. Nici o îndoială, însă, că va fi o lovitură cruntă pentru sufletul său cînd va trebui, în cele din urmă, să se adreseze cooperativei, după ce suferise dezamăgirea în privinţa libertăţii întemeiate pe Tulinius Jensen. Sau nu cumva, după ce va cumpăni totul, va găsi că libertatea lui — adevărata libertate, libertatea care-l face pe ţăranul sărac din vale om independent — se bizuie de fapt pe cei din Raudsmyri ?

— Ah, iată şi omul independent ! Era şi timpul să vii să ne vezi aici, la cooperativă.

— Oh, n-am venit aşa, din dragoste ! explicase Bjartur, cerîndu-şi parcă iertare.

— Nu, prietene, ştiu asta. N-ai vrut să-mi asculţi sfatul. te-ai încăpăţînat să te ţii de Bruni pînă la capăt, aşa că acum cred că trebuie să plăteşti pentru asta. Dar ce-are a face ? Cel puţin eu nu-ţi port pică. Ce mai faci, cu toţi ai tăi, la Sumarhus ?

— Ce mai facem ? Nu răspund la această întrebare. Nu cred că se sinchiseşte cineva de bunăstarea noastră. Am pierdut o mulţime de oi, dar ăsta, desigur, este un necaz pe care îl îndură neamul nostru încă de la aşezarea sa. Şi voi, cei de la Raudsmyri, aţi pierdut oi, pierdeţi la oi în fiecare primăvară. Oile mele o duc mai bine iarna decît ale voastre.

— Da, dar de fapt vorbeam de întîmplările stranii din casa ta, de acum cîtva timp. Ai pierdut un băiat...

— Da. Chiar pe feciorul meu.

— Se spunea că Kolumkilli şi-ar fi scos din nou ghearele.

— Kolumkilli ? Ah, da, desigur, nu are cumva vreo legătură cu religia persană ?

— Bine, bine, să lăsăm asta. Ce putem face pentru tine ?

— Nimic, răspunse Bjartur. Am fost jefuit. Am nevoie de lucru. Nu cer nimănui să facă nimic pentru mine. Dar sînt gata să muncesc pentru alţii, pentru o simbrie.

— Da, Bjartur, bătrîne prieten, tot ce ţi-am prezis anul trecut s-a adeverit. Nu e vina mea că n-ai vrut să mă crezi. Sînt două partide în ţara asta, aceia care caută să trăiască de pe urma ţăranilor şi crescătorilor şi aceia care încearcă să le aducă bunăstare economică şi să-i ridice la loc de cinste. Tu te-ai încrezut în primul partid, şi unde eşti acum ? Noi, care am vrut să cîrmuim ţara pentru popor, noi singuri am rămas în picioare.

— Da, dă-i înainte, Ingi băiete, dă-i înainte ! Dar eu nu mă încred în nimic, şi cu atît mai puţin în vorbe. Şi de aceea nu cer pomană. Şi nici nu mă plîng. Poate că ar fi trebuit să rămîn unde mă aflam, cu oile ce mi-au rămas, şi sînt din cei care spun sus şi tare că de fapt nu mi-a lipsit nimic : nu sînt decît vreo doi ani de cînd mi-am clădit un saivan nou pentru turmele mele. Şi dacă-ţi închipui cumva că rîvnesc la o casă cu turn, pot să-ţi spun că greşeşti, Ingi flăcăule, căci niciodată nu i-am pizmuit pe cei care locuiesc în case cu turn. Dar, adăugă el, cînd un om are o floare în viaţa lui...

Apoi i se păruse că spusese prea mult şi nu mai sfîrşise vorba.

54. *Zile de primăvară*

Curînd cîmpiile se curăţară de zăpadă, şi oile începură să pască din plin iarba de pe suhaturi. La ceasul prînzului, cînd tatăl şi băieţii veneau de la muncă, găseau pe masă mîncarea pregătită pentru ei. Dar unde era Asta-Sollilja ? Se afla jos, la pîrîu, spălîndu-şi ciorapii şi alte lucruri, sau avea grijă de ţoalele care atîrnau pe frînghie, sau plămădea pîine jos, la intrare ; arareori o găseai sus în odaie cînd mai era cineva pe acolo ; noaptea se culca după ce se culcau toţi ceilalţi, iar dacă se spăla, nimeni nu o mai vedea spălîndu-se. O dată în pat, îşi trăgea învelitoarea

pînă peste cap şi tăcea chitic, ca un şoricel. Luase obiceiul să lase capul în jos, parc-ar fi vrut să-şi ascundă faţa. Genele umbreau ochii care nu se uitau la nimeni în parte. Dacă taică-său îi vorbea, răspundea scurt, cu o vorbă, apoi se făcea nevăzut cît mai iute. Dînsul se obişnuise s-o vadă privindu-l întrebător, cu ochi mari nevinovaţi, şi să-i răspundă cu tăcerea ; acum el era cel care o privea întrebător, iar ea, cea care răspundea prin tăcere.

De fapt, poate că nu era nimic nou într-asta : nici unul dintre membrii gospodăriei nu prea ştia ce gîndea celălalt, şi poate că era mai bine aşa. S-ar putea crede că într-o gospodărie toate sufletele sînt turnate pe acelaşi calapod, dar asta e departe de a fi adevărat, căci nicăieri nu se află suflete mai deosebite ca într-o mică gospodărie. Cei doi fraţi, feciorii lui Bjartur, de pildă, oare se puteau ei înţelege vreodată ? În vreme ce Gvendur rîvnea înfăptuiri reale, într-un loc anume, Nonni dorea împlinirea viselor lui, pe meleaguri depărtate şi vagi.

Raze de soare. Zăpadă topită. Gheţurile ce acopereau cheile de mult s-au spart. Cascada se revărsa din nou. Iar băieţaşul privea fermecat isprăvile primăverii. O adiere dinspre miazăzi spulbera apa cascadei şi o arunca îndărăt peste munte.

— Vezi-ţi de treabă şi nu mai holba ochii la cer ! îi spuse fratele mai mare.

Se aflau în ocol, unde împrăştiau băligarul. Cascada din cheie, şi vîntul dinspre miazăzi. Ce asemănare poate avea sufletul omului cu o astfel de ciudăţenie a firii şi cum putea sufletul omului s-o ia drept pildă ? Vorbise cîndva de lucrul acesta şi cu maică-sa, şi dînsa îl înţelesese şi îi povestise un vis. Acum nu mai era nimeni care să-l înţeleagă, dar el trăia cu visul acela în faţă şi cu năzuinţele maică-si. Umbla singur ori de cîte ori putea. În pieptul lui se cuibărise o tristeţe plină de avînt, de poezie, o dorinţă melancolică şi stranie ; cînd păzea oile, cînta frînturi de cîntece pe care nu le auzise niciodată. Da, pieptul lui ascundea o lăută minunată şi, cu toate că nu era încă în stare să cînte cu ea, se juca cu strunele ei, ascultînd cînd un sunet, cînd altul, acum, la începutul primăverii ; uneori se înfiora, adeseori avea ochii plini de lacrimi, şi ochii lui

erau adînci şi trişti şi limpezi ca un izvor şi ca argintul din adîncul izvorului.

Cu toată vremea blîndă, dealurile încă nu erau înverzite, şi cum se putea oricînd stîrni o furtună pe neaşteptate, gospodarul nu lăsa oile să se ducă prea departe, sus pe măgurile mai înalte. Le căuta la răstimpuri, pe malul izvoarelor de pe înălţimile dinspre miazăzi şi răsărit, şi pe toate cîte le afla le gonea devale. Cu cît era mai apăsătoare tăcerea de-acasă, cu atît preţuia mai mult frăgezimea primăverii, cu izbucnirea ei plină de farmec, cu mirosul de zăpadă topită, sau netopită încă, cu întinderile luminate de soare şi cu făgăduiala veşniciei. Puţin cîte puţin, zăpada se trăgea din faţa soarelui, şi în curînd pluti în văzduh mireasma buruienilor, a ierbii veştede şi a celor dintîi firicele răsărite de sub troienele de pe ponoare. Oile se mişcau alene prin viroage şi prin rîpe, păscînd tot ce puteau găsi pe deasupra zăpezii. Dar cînd te aşteptai mai puţin, o luau la fugă şi, sărind pe marginea viroagei sau rîpei, goneau ca vîntul, înspre întinderile fără margini, spre veşnicie; căci şi oile îndrăgesc veşnicia şi cred în ea.

De cîteva zile zăriseră un corb care zbura peste cheı. Bjartur se duse pînă acolo, să vadă dacă era vreo pradă pe care o ţintea pasărea. Pîrîul era umflat, dar nu atît cum fusese înainte. Deodată, cîinele se opri în loc şi lătră la ceva aruncat de ape pe prund. Deasupra corbul se rotea croncănind. Ultimul lucru la care s-ar fi aşteptat Bjartur era să găsească un hoit aici, căci nu pierduse nici o oaie în primăvara asta, şi, oricum, norocul lui că nu era un stîrv de oaie, ci un leş omenesc. Era trupul subţiratic al unui băiat. Căzuse de pe stînci cîndva în timpul iernii, şi după ce zăcuse în troiene pînă se topise zăpada, plutise pe pîrîul umflat, apoi, cînd apele scăzuseră, rămăsese aici, pe prund. Nu, nu semăna a fiinţă omenească. Osul nasului era dezgolit, şi gura rîdea fără buze înspre soare, ochii erau scoşi, zdrenţele care îi atîrnau pe trup atît de putrede, încît putreziciunea îşi făcuse drum prin ele pînă la oase; şi apoi, desigur, fiarele sălbatice avuseseră de furcă cu el, aşa că, de fapt, era o privelişte groaznică. Omul îl atinse o dată, sau de două ori cu băţul, strigă la cîine poruncindu-i să tacă şi murmură:

— Ce semeni aia culegi.

Luă o priză bună de tabac. Căţeaua lătra într-una.

— Da' ţine-ţi botul odată! Parcă mai ajută la ceva? mormăi el. Tu nu înţelegi astfel de lucruri. Unii oameni dau vina pe Kolumkilli, dar aş crede mai degrabă că fiecare din noi ne purtăm ursita în inimă...

Totuşi, îi veni greu să-l izbăvească pe Kolumkilli de orice amestec în soarta oamenilor, căci se întîmplă adesea să crezi că deşi povestea lui Kolumkilli n-ar fi adevărată, sau chiar că ar fi o minciună gogonată, sînt şi clipe cînd aceeaşi poveste pare să conţină mai mult adevăr decît orice alt adevăr. Pe coclauri trebuie să fie un diavol care mănîncă oameni. Şi acum, că-l găsise, trebuia să facă ceva cu cadavrul, şi cît mai repede cu putinţă, căci oile o luaseră razna şi ieşiseră chiar acum din chei. Purta o pereche de mănuşi groase şi mari, aproape noi. Îşi scoase mănuşa dreaptă şi o aruncă deasupra leşului, căci socoti că ar fi o necuviinţă din parte-i să lase mortul pe care-l găsise fără să fi făcut ceva pentru el. Cîteva clipe mai tîrziu se afla pe culme; aşa cum bănuise, oile o luaseră la picior. Cele din frunte se vedeau scrise pe cer, cum fugeau peste crestele unor înălţimi mai îndepărtate; se îndreptau înspre Munţii Blafjoll. Alergă după ele, fericit că avea nişte oi ca astea, care le începutul primăverii tînjeau ca sihaştrii după singurătatea pustietăţii nesfîrşite.

— Hallbera, spuse el în seara aceea, aruncîndu-i o mănuşă, împleteşte-mi o mănuşă, ca s-o împerechez cu asta.

— Ei, dar unde e cealaltă? întrebă bătrîna, căci nu-şi amintea ca Bjartur să-şi mai fi pierdut vreodată o mănuşă.

— Oh, să nu ne batem capul cu asta, bătrînico.

— Nu? vorbi ea, dîndu-şi pe spate capul, care-i tremura într-una, şi uitîndu-se la el, aşa cum făcea ori de cîte ori privea la cineva; şi nu mai avu nevoie să întrebe nimic, nu mai avu nevoie să întrebe.

55. Sora mai mare

Se porniră apoi marile furtuni, cu ruperi de nori, care păreau să potopească tot pămîntul; şi sute de pîrîiaşe, ivite pe loc, se repezeau în josul muntelui şi măturau zăpada,

ducînd-o spre ocean. Cînd ieşi soarele întîia oară după acele furtuni, în vale nu mai era zăpadă, dealurile erau verzi, iar pe ogorul de lîngă casă înfloriseră gălbinelele şi adia un vînt prielnic. Pîrîul de lîngă gospodărie se umflase şi scăzuse iarăşi, fără ca mezinul să fi băgat de seamă. Nu trecuse mai mult de un an, şi se dezobişnuise de a sta lîngă pîrîu. Muncea în ocol cu grebla, împrăştiind băligarul, fără nici o tragere de inimă, ca un nerod, el, căruia elfii îi făgăduiseră în vis alte meleaguri, mai prielnice. Ţările pe care cărţile citite peste iarnă i le aduseseră atît de aproape se făcuseră nevăzute o dată cu primăvara şi pieriseră în zări mai depărtate ca înainte. Era de ajuns să se uite la Asta-Sollilja ca să-şi dea seama că nu era chip să te apropii de ţările care o dată se oglindiseră pe cer, în pustietatea albă a iernii. Totuşi, sufletul nu voia să părăsească lupta. Primăvara, cu păsările ei din ţările de dincolo de crestele albastre, cu adierile şi cerul ei, primăvara îl chema, şi îl chema... De fiecare dată cînd ieşea pe uşa joasă şi se oprea pe lespezile din faţă, îl tot chema. Şi-l chema într-una. Asculta. Dorul melancolic, înţelegerea tristă a vieţii i se trezeau în piept. Ascultase tăcerea surorii de la începutul primăverii, adică de pe la Paşti, de cînd le plecase dascălul. De acolo, de unde stătea, în ogor, o zări culcată într-o mică vîlcea verde. Se duse într-acolo. Ea nu se mişcă, deoarece nu îl auzise venind. Dar cînd se apropie mai bine, văzu că umerii îi tremurau. Plîngea, cu capul îngropat în iarbă. Ştia bine că, deşi era sora lor cea mare, era totuşi o fiinţă mai neînsemnată decît el şi fratele lui, şi aşa, deodată, i se făcu milă de ea. El plîngea din ce în ce mai puţin acum, abia dacă plînsese o singură dată din vara trecută, în curînd avea să fie băiat mare. În sfîrşit, o strigă. Dînsa tresări şi, ridicîndu-se, îşi şterse lacrimile cu poala rochiei. Dar singura urmare fu că lacrimile curgeau şi mai tare.

— De ce plîngi ? o întrebă.

— Aşa, răspunse ea, smiorcăindu-se.

— Ai pierdut ceva ? spuse el.

— Da.

— Ce ?

— Nimic.

— Nu trebuie să plîngi, o îmbărbătă el.

— Nu plîng, răspunse ea, plîngînd într-una.

— Tata a fost rău cu tine ?

— Da.

— Ce ţi-a spus ?

— Nimic.

— Te-a lovit ?

— Da, o dată. Demult. E aşa de mult de-atunci... Dar nu face nimic. Am şi uitat. Nu, nu m-a lovit de loc.

— Ţi-ai dorit ceva mult de tot ? stărui el.

Răspunse lacom, gîfîind :

— Da ! şi izbucni într-un potop de lacrimi.

— Ce ? întrebă el.

— Nu ştiu... îi zise, plîngînd deznădăjduită.

— Nu trebuie să te temi să-mi spui, Sola dragă. Poate că pot să-ţi aduc ce vrei cînd o să fiu mare.

— N-ai înţelege. Eşti încă mic. Nimeni nu poate înţelege. Nici eu nu înţeleg, cu toate că zi şi noapte mă frămînt.

— Cumva din pricina felului cum eşti făcută ? o descusu el, prietenos, dîndu-şi seama că atinge acum tainele cele mai ascunse ale trupului omenesc, despre care nu se vorbeşte niciodată — poate că era greşit din partea lui, dar cuvintele îi scăpaseră de pe buze înainte de a cugeta.

— Da, îngînă ea, nenorocită, după o clipă de gîndire.

— Nu face nimic, Sola dragă, şopti el atunci şi o mîngîie pe obraz, hotărît să o aline. Nimeni nu trebuie să ştie. Eu n-am să spun nimănui. Am să-i cer şi lui Gvendur să nu spună nimănui.

— Ştii atunci ? întrebă ea, luîndu-şi poalele rochiei de la ochi şi privindu-l ţintă. Ştii ?

— Nu, dragă Sola, nu ştiu nimic. Niciodată n-am băgat de seamă ; de altfel, n-are a face. Oricum, nu e nimeni de vină. Şi cînd am să fiu mare, poate c-am să clădesc o casă în altă ţară, şi poţi să vii să locuieşti cu mine şi să mănînci cartofi.

— Cartofi ? La ce-mi trebuie mie cartofi ?

— Aşa spune în *Povestirile biblice*, explică el.

— Nu e nici un cartof în *Povestirile biblice !*

— Adică ce mînca femeia din *Povestirile biblice*, spuse el.

— N-am nevoie de *Povestirile biblice*, zise ea, privind în gol, cu ochii umflaţi de plîns. Dumnezeu e duşmanul sufletului.

Nonni o întrebă brusc :

— Ce ţi-ai dorit iarna asta, Sola, cînd dascălul ne-a împlinit o dorinţă ?

Mai întîi îl privi cercetător, şi ochiul saşiu părea să privească mai cruciş ca de obicei, din pricina plînsului ; apoi lăsă în jos pleoapele şi începu să smulgă iarbă din pămînt.

— Să nu spui nimănui, zise ea.

— Nu, n-am să spun nimănui niciodată. Ce a fost ?

— Dragoste, i se destăinui ea, şi plînsul rupse încă o dată zăgazurile. Şi iarăşi, şi iarăşi repetă printre suspine : Dragoste, dragoste, dragoste...

— Ce vrei să spui ?

Dînsa se prăbuşi la pămînt, se ghemui, umerii i se scuturau de plîns ca adineauri, cînd se apropiase de ea, şi urlă :

— Vreau să mor ! Să mor ! Să mor !

Cînd văzu atîta jale, Nonni nu mai ştiu ce să spună. Stătea tăcut alături de sora lui, în verdeaţa atît de tînără a primăverii, şi strunele ascunse din piept începură să i se înfioare şi să sune.

Era întîia oară că privea în tainiţele sufletului omenesc. Era departe de a înţelege ce-i vedeau ochii. Dar era ceva mai presus de asta : simţea că suferă alături de ea. În anii următori retrăi această amintire în cîntec, în cîntecul cel mai minunat pe care l-a cunoscut lumea vreodată. Căci nu înţelegerea slăbiciunii sufletului omenesc, a luptei dintre cele două porniri potrivnice este izvorul cîntecului celui mai de preţ. Izvorul lui este compătimirea. Compătimirea pentru soarta Astei-Sollilja pe pămînt.

56. Băiatul şi lumea largă

Lucrul cel mai de seamă în ce priveşte visele cuiva este că toate se adeveresc ; întotdeauna a fost aşa, deşi nimeni nu vrea s-o recunoască. Şi ceea ce pare ciudat în purtarea unui om este că nu se miră de loc cînd i se adeveresc visele ; ca şi cum nici nu s-ar fi aşteptat la altceva. Ţelul pe care vrei să-l atingi şi hotărîrea de a-l atinge sînt înfrăţite şi sălăşluiesc împreună în aceeaşi inimă.

Lucrul s-a întîmplat în ajunul Înălţării. În acel timp al anului, o mulţime de oameni îşi fac drum prin vale, deşi foarte puţini dintre ei părăsesc şoseaua principală ca să treacă pe la gospodărie. Dar în acea zi un bărbat părăsi şoseaua şi făcu o vizită la gospodărie. Nu era cineva vrednic de luat în seamă cîtuşi de puţin. Nu avea nimic deosebit în înfăţişare, şi pesemne că nu era de neînlocuit în slujba pe care o îndeplinea în viaţă ; cel puţin, nu era nimic precis, ca să spui hotărît : „Asta face", în afară doar de faptul că trebuia să predea o scrisoare. În anii de mai tîrziu, cînd Jon Gudbjartsson încerca să-l recheme în memorie, chipul lui refuza întotdeauna să se arate. Era, cu alte cuvinte, la fel ca sute de lucruri obişnuite, la care nici nu iei seama tocmai fiindcă eşti deprins cu ele. Îi înmînă aşadar lui Bjartur de la Sumarhus un răvaş, îşi luă rămas bun şi plecă.

Era ceva rar, ceva cu totul deosebit ca Bjartur de la Sumarhus să primească o scrisoare, în afara notelor de plată, a birurilor, căci oamenii independenţi nu primesc scrisori ; astfel de lucruri sînt pentru aceia care se bizuie pe alţii mai mult decît pe ei înşişi. Citi adresa de două ori, cu glas tare, întoarse scrisoarea în toate chipurile, o cercetă şi pe o parte şi pe alta. Amîndoi băieţii se furişară mai aproape de tatăl lor pe cînd o deschidea. O depărtă puţin de el, ţinînd-o puţin aplecată, îşi încruntă sprîncenele, îşi dădu capul pe spate. Era cu neputinţă să-i citească pe faţă ce putea cuprinde. Apoi o citi din nou. Se scărpină în cap cu grijă, şi fu şi mai greu să ghiceşti ce vorbea scrisoarea. În sfîrşit, o citi şi a treia oară, o vîrî în buzunar şi plecă. Nimeni nu ştia ce ştiri aducea.

O seară luminoasă, cu nori pufoşi peste smîrcurile verzi ; şi păsările care cîntau viaţa erau atît de vioaie, încît nu-şi încetau o clipă ciripitul, nici după asfinţit. Da, primăvara se arăta pretutindeni şi se revărsa tot mai departe, cu fiecare zi, cu fiecare seară. Şi Bjartur plecă încă o dată jos în vale, să caute o oaie care trebuia să fete astăzi, şi deşi era ora de culcare, chemă pe cel mai tînăr fecior al său:

— Merg eu cu tine, tată ! sări Gvendur. Nonni să se culce.

— Am zis ca micul Jon să vină cu mine. Tu culcă-te. Am să ţin minte să te trezesc mîine dimineaţă.

Tatăl porni peste smîrcuri, cu paşi mari, băiatul sărea în urma lui, din loc în loc. Au luat-o pe cîmpiile de lîngă pîrîu ; plăpînda măzăriche crescuse destul de înaltă, foaia-grasă îşi deschisese clopoţeii ei albaştri, şi mai erau şi alte buruieni de apă. Raţele, isprăvindu-şi de clădit cuiburile, se odihneau în linişte pe ochiurile cenuşii, nemişcate, ale pîrîului. Limbutul culic se ţinea după Bjartur, depănîndu-şi lunga şi minunata lui poveste ; dacă stai şi asculţi, ţi se pare cam dezlînată povestea asta lungă, numai „hi, hi, hi", de o mie de ani. Dar se prea poate ca, într-o bună zi, pe un continent îndepărtat, această poveste să-ţi reînvie în minte şi să descoperi că era mai frumoasă şi mai plină de farmec decît orice altă poveste, şi poate chiar cea mai interesantă poveste din lume ; şi speri că îţi va fi îngăduit să o auzi şi după moarte, că vei putea să rătăceşti după moartea ta printre smîrcuri într-o noapte, în noaptea dinainte de Înălţare, şi să asculţi această poveste de necrezut ; da, povestea asta, şi nu alta. Găsiră turma pe cîmpie, şi oaia fătase. Straşnic ! Bjartur prinse mielul şi-l însemnă. Oaia se apropie şi o prinse şi-i pipăi ugerul, să vadă dacă dădea lapte ; şi dădea lapte. Da, mîine e Înălţarea, şi mica Sola se va duce să înveţe în casa pastorului timp de o săptămînă ; căci va fi confirmată de Rusalii. Pesemne că va ploua înainte de revărsatul zorilor, şi ploaia o să-i priască ierbii. Aşezîndu-se pe o tufă de iarbă-neagră de pe malul pîrîului, privi la apa care curgea liniştit pe lîngă el ; la două raţe ce stăteau de strajă pe malul celălalt ; la două notăriţe care înotau în sus şi în jos, făcîndu-i plecăciuni. Băiatul se aşeză şi el să privească, totul era ca de obicei — numai blîndeţe şi bunătate. Smîrcurile parcă-şi cereau iertare. Valea asta îşi putea schimba faţa şi putea să arate şi altfel. Plaiurile parcă voiau să-şi ia rămas bun de la scumpul lor, care era mai presus de toţi islandezii ; îşi luau rămas bun de la el pentru totdeauna.

— Uite, Jon... începu tatăl. Îi spunea Jon de la o vreme. Fără a se uita la el, ci, mai degrabă la pîrîul care curgea, urmă : Voiam să-ţi spun ceva înainte de a ajunge acasă.

Tăcere.

— Este o femeie devale la Fjord, continuă el. Eu n-o cunosc, dar acum, că mă gîndesc bine, parc-am auzit vorbindu-se despre ea o dată sau de două ori. Se spune

că e o rudă de-a ispravnicului, dar asta nu mă priveşte. În orice caz, nu locuieşte aici, locuieşte undeva în apus, într-o ţară pe care unii o numesc America; e un alt continent.

— Ştiam, spuse băiatul.

— Aha! Ştiai? exclamă tatăl.

— Am învăţat despre ea, răspunse băiatul.

— Da, desigur, spuse tatăl. Dar, pentru numele lui Dumnezeu, nu-ţi băga în cap că trebuie să crezi tot ce înveţi! Poate o fi adevărat, aşa cum spun cei mulţi, că ar fi pe acolo păşuni mai bune ca în ţara noastră, dar cînd vin să-ţi spună că oile de acolo sînt lăsate să pască toată iarna, îţi dai seama, fireşte, că nu e decît o minciună; tot aşa şi cu alte lucruri care se spun, de pildă, despre nutreţul vitelor din America. Cu toate astea, pare-se că sînt o sumedenie de meserii acolo, şi unele dintre ele sînt cum nu se poate mai potrivite pentru tinerii care vor să fie oameni de sine stătători.

— Da, încuviinţă băiatul. Şi e şi un fluviu pe acolo.

— Un fluviu? Da, fluvii sînt peste tot locul.

— Şi oraşe.

— Of! Oraşele astea! Nu trebuie să crezi tot ce ţi se spune despre ele. Oricum, femeia aceea a fost rugată să te ia cu dînsa în America. După cîte am înţeles, unchi-tău i-a şi trimis banii, vrea să stai la el şi să înveţi o meserie. Femeia se îmbarcă sîmbătă dimineaţa. Maică-ta se gîndea întotdeauna să scoată ceva din tine, aşa că poate ar fi mai bine să pleci.

Băiatul nu spuse nimic.

— Atunci, te duc la Fjord mîine seară, continuă taică-său, dar numai dacă vrei tu.

Tăcere.

— Vrei să pleci?

— Da, spuse băiatul şi izbucni în plîns.

— Bine, spuse tatăl, pregătindu-se să se ridice. Totul e lămurit acum. Te-am întrebat numai fiindcă socotesc că un om trebuie să hotărască singur şi să nu urmeze altceva decît voinţa lui. Apoi se ridică şi adăugă: E bine să te deprinzi să nu crezi nici pe jumătate din ce se spune şi să nu-ţi baţi capul cu restul. Ţine-ţi mintea slobodă, şi drumul tău să fie numai al tău.

Cînd tatăl şi fiul ajunseră acasă, ceilalţi erau în pat şi dormeau. Micul Nonni se dezbrăcă în tăcere şi se culcă lîngă bunică-sa. În văzduh mai plutea încă viersul păsărilor de prin smîrcuri. Sau poate că nu era decît ecoul viersului păsărilor cîntătoare care dăinuia în sufletul lui şi nu voia să tacă în acel scurt răstimp al liniştitei nopţi de primăvară ? Era un cîntec care de atunci i-a rămas de-a pururi în suflet, oricît de departe ar fi călătorit şi oricît de strălucite ar fi fost palatele în care a fost primit mai tîrziu — cîntecul păsărilor islandeze în noaptea scurtă de primăvară.

Da, atît de blînd, atît de sfios răsărea primăvara peste plaiuri, după trecerea iernii. Şi în faţa lui se iveau pămînturi noi, care se înălţau din ocean ca nişte tinere fecioare ; şi care îşi scăldau scoicile preţioase şi coralii cu mii de culori în prima lumină a verii ; se iveau pămînturi străvechi, cu codri îmbălsămaţi, dalbe cetăţi însorite, care îşi deschid braţele oceanelor verzi, fără valuri, pădurile foşnitoare ale Californiei, aleile de palmieri, aurite de soare, ale Mediteranei ; Mississippiul şi malurile lui, unde cerbul şi pantera stau ascunse în adăpostul pădurilor. Iar el, el va cînta pentru întreaga lume.

Atunci, cum stătea acolo, sub ferestruica de la piciorul patului bunicii, cu toată întinderea fără margini a lumii deschisă înaintea lui, desigur că se simţea fericit, desigur că era copleşit de o negrăită fericire. Pentru această întindere fără margini se născuse. În sufletul lui era linişte, liniştea şi pacea nopţii de primăvară. Numai că nu putea dormi. Simţea că n-o să mai dorească niciodată să doarmă, simţea că — după toate furtunile de necrezut pe care, oricît de crud era, le lăsase în urma lui — viaţa sa întreagă va fi de acum înainte ca o noapte de primăvară tîrzie. S-au dus zilele cînd i se spunea că nu existau alte ţări dincolo de munţi, s-au dus nopţile cînd oalele şi tigăile ţineau sfat pe rafturi şi în dulapuri, ca să gonească plictiseala şi groaza lui de pustiul vieţii ; s-au dus zilele cînd sforăiturile tatii îi trezeau în minte imaginea unor călătorii ciudate pe pante repezi, prin timpul nemăsurat. Ce fel de călătorii ? Şi acum el, tocmai el, urma să facă o călătorie.

Nu, nu putea suferi să închidă ochii, mai bine să stea să privească în tavan nodul pe care, deşi avea un singur ochi, îl poreclise altădată „omul". Mersese şi mai departe şi

făcuse din omul ăsta ruda sa, şi acum ruda asta îi trimisese bani — aşa se adeverea totul. Tot ce ai închipuit odată ajunge să fie aievea. Şi curînd vine şi ziua să te supui realităţii pe care ai zămislit-o şi să duci dorul zilelor cînd viaţa era aproape lipsită de realitate, o nimica toată ; închipuiri leneşe, inofensive, ce se ţes în jurul unui nod în tavan. Ochiul ăsta se prefăcuse în acea noapte într-un ochi plin de jale. „Mamă", gîndi el, şi-şi aminti de aceea care fusese mai nobilă ca lumea toată ; îşi aminti suspinele care-i sădiseră tristeţea în piept, acea tristeţe care de acum înainte îl va însoţi toată viaţa, umbrindu-i fiecare cîntec. Nu, nici în pădurile unor ţinuturi mai prielnice nu va bate nicicînd ceasul cînd o va uita, sau va uita acele zile cînd plaiurile lor erau una cu cerul. Şi nici n-a bătut vreodată acel ceas. Dacă se uita înapoi peste o viaţă de neînchipuit, peste oceane şi ţări, peste ani şi anotimpuri, vedea încă o dată în viaţa lui acea odăiţă unde îi ascultase gemetele în întunericul nopţii şi se întrebase : „Doarme, sau e trează ?" În pădurile ţinuturilor mai prielnice va lua cu sine această odăiţă.

— Ehei, copile ! grăi bunică-sa a doua zi, şezînd fără nici o treabă, lucru rar la ea, şi uitîndu-se la el cu ochii ei cîrpiţi, cu capul pe jumătate întors şi cu un deget pe buze. E minunat ce de lucruri vezi cît trăieşti.

Soarele după-amiezii strălucea în fereastră, şi în raza ce cădea pe podele tremurau grăunţe de praf. Asta-Sollilja şedea lîngă fereastră, peticind hainele lui Nonni înainte de a pleca la Raudsmyri, căci nu avea haine de duminică. Dar avea o pereche nouă de ciorapi şi o pereche nouă de mănuşi, pe care i le împletise bunica, şi Sola îi făcuse ghete noi de piele de oaie, ca să plece cu ele în America. Apoi deodată Nonni îşi aminti că demult îşi pusese în gînd să-şi treacă timpul numărînd zbîrciturile de pe faţa bunicii. Dar acum îşi dădu seama că nu mai voia să le numere. Pleca fără să le fi numărat ; dar zbîrciturile ei rămaseră tăinuite undeva în sufletul lui, toate, una cîte una şi toate la un loc. Stătea lîngă patul ei pentru cea din urmă oară, privind mut împrejurul lui. Privi la tavanul de bîrne care se îndoia între grinzi şi începuse să putrezească la încheieturi ; la cele două cuţite învelite în pînză ; la crivaturile cu pături roase de lînă nevopsită ; la lemnăria lustruită de atingerile oame-

nilor vreme de cincisprezece ani ; la podeaua, curată şi nu prea, care se lăsa sub greutatea picioarelor ; la ferestruica din faţă, cu un geam spart şi unul întreg ; la firele de iarbă nefiresc de lungi de pe pervazul de-afară, care încadrau un colţ al smîrcurilor, şi sclipirea şerpuită a pîrîului ; apoi la mica maşină de gătit din odaie, în care ani de-a rîndul arsese focul, şi, pe plită, la o oală nespălată, cu rămăşiţele reci ale unei fierturi de fulgi de ovăz, la oala pe care o cunoştea atît de bine... Şi Asta-Sollilja. Vorbise cu ea în groapa cu iarbă, dar nu mai îndrăznea să-i vorbească. Biata lui soră mai mare, descoperise dragostea, şi de aceea dorea să moară. Da, dragostea ; dragostea era ceva cumplit, şi el se cutremura la gîndul că o lăsa singură, singură în dragostea ei ; dar nu putea face nimic ca s-o ajute. El primise o scrisoare care-i hotăra soarta, dar nu venise nici o scrisoare privind soarta ei. Mama ei murise înainte ca să-i poată împlini o dorinţă, singurele daruri de leagăn pe care le primise vreodată erau urările unei căţele viermănoase, şi, în timpul iernii, în ceasul cînd şi-au rostit dorinţele, ea ceruse dragostea, care era desigur unul dintre cele mai groaznice lucruri de pe lume. „Asta-Sollilja, eu trebuie să plec, în dragoste nimeni nu-ţi poate ajuta ; nimeni, în afară de tine ; acum tu te duci la Raudsmyri, să înveţi cu pastorul, ca să te confirme ; mie însă mi s-a trimis o scrisoare."

Apoi bătrîna vîrî mîna sub pernă şi scoase un pachetel. Era făcut din zdrenţe vechi, care nu mai erau bune de nimic, ţesute şi împletite strîns una cu alta. Cu degetele ei ţepene şi cu mîinile tremurătoare, începu să le desfacă.

— Mai eşti aici, puştiule ? întrebă ea, în sfîrşit, cînd ajunse chiar în inima misterului.

— Da, bunico, răspunse băiatul.

Şi ce putea fi acolo ? Cele două comori ale ei, singurele lucruri de preţ pe care le avea : basmaua şi scobitoarea de urechi. Lui îi va dărui aceste comori, la despărţire, lui, care dormise în colţul de lîngă ea de cînd era în scutece. Nu putea face mai mult.

— O, nu e un dar prea însemnat, grăi ea. Dar ţi-ai putea lega basmaua la gît în zilele de sărbătoare, cînd vremea e frumoasă. Şi scobitoarea de urechi se zice că a fost în familia noastră de multă vreme.

Nu îngînă nici un cîntec, nu pomeni nici de Isus, nici de Kuria, nu îi spuse să se ferească de păcat. Şi nici nu îi ceru să le vorbească despre ea fiilor ei din America — niciodată nu simţise legăturile de rudenie care se întindeau mai departe de Medalland, din pătrarul de miazăzi. Şi nu mai întrebă niciodată de micul Nonni după ce plecase.

— Sînt două lucruri pe care aş vrea să-ţi cer să ţi le aminteşti după plecarea ta, şi chipul ei zbîrcit tremura mai mult ca de obicei. Vreau să-ţi cer să nu fii niciodată nesimţitor faţă de cei ce sînt mai obidiţi şi mai nevoiaşi ca tine. Să nu chinuieşti niciodată vreun dobitoc.

— Mulţumeşte-i bunicii, Nonni, spuse Asta-Sollilja. Ţi-a dat singurul lucru pe care-l are.

Şi el îşi puse mîna într-a ei şi-i mulţumi în tăcere, căci nu cunoştea cuvinte care să-i poată tălmăci recunoştinţa pentru un astfel de dar ; îi dădea lui Crăciunul — cel mai sărac Crăciun al neamului — ca să se bucure de el pe drum, acum, cînd pleca în lume, şi ştia că, de azi înainte, ea nu va mai sărbători Crăciunul.

57. Doamna din Myri suferă o înfrîngere

Sîmbătă înainte de Rusalii, Asta-Sollilja se întoarse de la Raudsmyri ; să nădăjduim c-a învăţat catehismul, căci mîine urmează să fie confirmată. Dar ce căuta astăzi acasă ? Nu se învoise oare Bjartur cu o femeie de acolo să-i coase o rochie, şi nu-i plătise încă dinainte ? Fusese hotărît ca fata să nu se întoarcă decît în seara de Rusalii, după ce se va sfîrşi solemnitatea confirmării. Ei, şi atunci, de ce venise acasă tîrziu după amiază, sîmbătă, înainte de Rusalii ? Întoarcerea se întîmplase astfel :

Călare pe un murg minunat, care-şi alegea drumul cu grijă, pe locurile zbicite din smîrcuri, se arătase o femeie într-o fustă care ar fi putut cuprinde jumătate din parohie. Nu, calul nu era un cal greoi, de povară, era Sorli din Raudsmyri, cu copitele lui sprintene, cu gîtul arcuit. Sărind din loc în loc în urma lor, venea Asta-Sollilja, cu capul

plecat, ochii ei nu priveau nici la dreapta, nici la stînga, ci numai la paşii pe care-i făcea. Plîngea cu hohote.

Bjartur, bucuros de oaspeţi, ca întotdeauna, stăbătu ograda şi se îndreptă spre smîrcuri, unde le dădu bineţe, cu mult ifos. Apucă dîrlogii calului şi porni înapoi pe cărarea cea mai zvîntată, spre casa şi curtea lui, întorcîndu-se din cînd în cînd, să arunce o vorbă de duh doamnei, „un corb alb e ceva nemaivăzut prin partea locului", şi alte glume la fel ; apoi, cînd ajunseră în faţa casei, o ajută să coboare.

— Seamănă din ce în ce mai mult cu ea însăşi, bat-o norocul ! spuse el, căci doamna era trupeşă şi impunătoare, întocmai ca un papă.

— Gvendur, băiete, ia du murgul să pască în fundul ogorului, în timp ce dînsa aşteaptă cafeaua. Şi tu, dragă Sola, repede-te sus îndată şi vezi dacă mai e vreo scînteie de foc în vatră, deşi mă tem că nu ne-am prea bătut capul de cînd ai plecat, am fiert puţin peşte duminică, să ne ajungă săptămîna întreagă. Dar ce-i cu tine, fetiţo ? Arăţi grozav de tristă şi amărîtă, cu toate că te afli alături de *skaldkona* Islandei.

Ea nu-i răspunse, ci, aplecîndu-se ca să treacă pragul, intră în casă cu inima frîntă. În faţa casei nu rămaseră decît Bjartur şi cu nevasta sameşului, sporovăind despre poezie şi despre semnele primăverii islandeze, pe care amîndoi le vedeau colo în vale, dar le înţelegeau fiecare într-alt fel.

— Bătrînul are de furcă cu mieii, nu-i aşa ? întrebă Bjartur.

— Da.

— Aşa socoteam şi eu. Şi oilor le merge bine lîngă un nepriceput ca el ?

— Da, desigur.

— A pierdut mai multe oi ca de obicei ?

— Da, dar nu-i ceva nou pentru el. Din fericire, are de unde pierde, că sînt berechet.

— Şi iarba cum e ? Destul de bună ? Da, creşte iarba şi pe la voi. Şi-s destul de puţine vulpi şi alte sălbăticiuni în primăvara asta ? Prea bine !... Pe la noi, la fel. Nici nu au cu ce să se îngraşe aici, nu avem stîrvuri de oi prin partea locului. N-aş putea spune că aş fi zărit măcar un

goeland cu spinarea neagră, dărămite o vulpe! Deşi, dacă mă gîndesc, am văzut o dată un corb jos, în văgăuna de colo. Dar viermii s-au mai împuţinat la bătrîn? Ţţ, ţţ, ce păcat! Vai, aici nu-i nici urmă de vierme, nici măcar un vierme obişnuit, şi fătatul mieilor a mers minunat şi se va sfîrşi astăzi dacă bătrîna Kapa va făta la vreme, ca de obicei. E o oaie bătrînă de a mea, la care ţin mai mult ca la altele. Trebuie să fete astăzi — bat-o norocul! — cum e cam greoaie, aveam de gînd să merg devale în smîrcuri, către miazăzi, să văd cum îi merge... Ai vrea să schimbi cîteva cuvinte cu mine? Ei, dar acum ce naiba facem? Oare asta nu înseamnă că schimbăm cîteva cuvinte? În dosul casei? Înspre munte? Iată ceva nou, fără doar şi poate. E întîia oară că domnia-ta pofteşte să meargă cu mine într-un tufiş, chiar dacă am cam ruginit în ultima vreme...

Doamnei din Myri nu-i ardea însă de loc de glumă; şi ridicîndu-şi poala fustei cu mîna, ca să nu calce pe tiv, o luă pe după colţul casei, de-a lungul pîrîului, către munte. Îl pofti să se aşeze pe o moviliţă lîngă pîrîu.

— Ascultă, preaslăvită şi vitează doamnă, am socotit întotdeauna că pe pămîntul meu eu am dreptul, şi nu domnia-ta, să poftesc pe cineva să şadă, zise el, luînd lucrurile tot în glumă, dar gluma asta fu primită la fel de înţepat ca şi celelalte.

Se aşezară. Însufleţită de porniri artistice, dînsa mîngîie iarba de pe movilă, netezind-o uşurel încoace şi încolo, cu mîna ei expresivă, de doamnă — o mînă mică, plinuţă şi cu gropiţe.

Dar oare ce uneltire clocea găina bătrînă? Nu cumva încerca să-l jecmănească de ceva? Desigur că redobîndirea pămîntului său nu era la ordinea zilei. Dar cine să le mai înţeleagă tertipurile? Aşa că luă o priză de tutun.

— Pot să ofer şi domniei-voastre o priză, pînă cînd îşi recapătă suflarea? întrebă el.

Dar doamnei nu-i plăcea tutunul, şi nici nu-i ardea de glumă.

— Bjartur, zise ea în cele din urmă, nu ştiu dacă ai băgat de seamă că înfăţişarea fetei tale nu prea strălucea de fericire copilărească acum cîteva clipe, cînd a sosit acasă.

— Poate i s-o fi părut ciudat că nu i-ai pus vreo iapă bătrînă sub fund pentru drum. Dar poate că le-ați dus pe toate să care turbă, în afară de caii de călărie. Nu-i nimic. Și eu și toți ai mei am mers întotdeauna pe picioarele noastre.

— De fapt, am pregătit un cal și pentru ea, dar n-a vrut. Biata fată, e îndărătnică. A moștenit încăpățînarea ta.

— Poate că n-ați reușit să-i băgați în cap catehismul, își dădu cu părerea Bjartur. Nu m-aș mira ca prostănacul ăla de pastor să se fi apucat s-o ocărască. Ea nu prea e deprinsă să stea de vorbă cu oamenii. Vezi că la noi acasă e întotdeauna liniște și pace. În ce privește religia, nu pot spune c-aș fi îndemnat-o prea mult la astfel de învățătură, fiindcă, drept să spun, am simțit întotdeauna că tot creștinismul ăsta e un fel de belea pe capul obștii noastre, cu toate că răposatul pastor Gudmundur era desigur tare priceput la oi. Dar pot să pun rămășag că, deși se prea poate să nu aibă cap prea bun pentru catehism, Sola noastră are o minte tot atît de ageră ca orice tînăr confirmat la timpul cuvenit. Și aș vrea să văd pe tînărul care să se măsoare cu ea în privința istoriei vechi. Și deși multe fetișcane izbucnesc în lacrimi cum le-ai făcut o mustrare, asta nu are cine știe ce urmări grave.

— Nu, spuse doamna. Nu despre cunoștințele ei religioase este vorba. Cu atît mai rău, ar fi cazul să spun.

Adîncită în gînduri, dînsa netezea mereu iarba de pe moviliță, cu mișcări studiate. Atunci Bjartur zise :

— Nu știu dacă ți-am spus că e o oaie bătrînă care a fost alături de mine la bine și la rău ; se trage din berbecii răposatului reverend Gudmundur. E atît de lată în șale de data asta, și totuși nu are grăsime pe coaste. Mi-e cam teamă că, de poartă gemeni, îi va fi greu să îndure nașterea, așa că mă gîndeam să mă reped jos în vale înainte de a se înnopta, pentru că e aproape vremea să fete.

— Bine, Bjartur, rosti femeia. Nu te mai țin mult. Apoi îi depănă povestea : Totul a pornit de acolo că Gudny, chelăreasa noastră, care, din anumite pricini, socotește că este mai apropiată de Asta-Sollilja, a hotărît s-o ia să doarmă cu ea cele cîteva nopți cît avea să rămînă la noi, la Raudsmyri. Ei bine, încă din prima seară Gudny a băgat de seamă că mintea fetei parcă era întunecată de o umbră.

Parcă o frămînta ceva ; de fapt, era atît de tulburată, încît îi trebuia multă vreme pînă să dea un răspuns potrivit cînd îi vorbea cineva. Şi cînd s-au culcat în pat, Gudny văzu că fata plîngea în pernă. Uneori plîngea pînă noaptea tîrziu.

Aici nevasta sameşului se opri o clipă, dar continuă să blagoslovească iarba cu degetele sale măiestre. Era foarte tulburată, totuşi trebuia să răsufle. Avea răsuflarea aceea grea, obişnuită la oamenii graşi.

— Ei şi ? bombăni Bjartur în cele din urmă, căci nu ştia să preţuiască pauzele studiate. Nu văd nimic nou într-asta. Nu ştii că la tinerii ăştia lacrimile stau gata în tot momentul, mai ales dacă-s parte femeiască ? Asta tot spuneam eu într-una căţelei şi nevestelor mele : sexul femeiesc e mai de plîns chiar decît cel bărbătesc.

— Primele două sau trei nopţi nu voi să destăinuiască ce o apasă.

— Da, de ce ar trebui oamenii crescuţi în libertate să spună tot ce le trece prin minte ? Mintea e ca o sfîrlează. Vorba ceea : după furtună va fi şi vreme bună.

— Era atît de abătută în timpul zilei, încît la început am crezut că era nenorocită fiindcă nu cunoştea locurile şi nu putea suferi tovărăşia altor oameni. N-a putut nimeni s-o convingă să intre în jocurile celorlalţi copii.

— Da, pesemne că are atîta bun-simţ să nu-şi roadă tălpile de la pantofi cu atîtea sărituri şi giumbuşlucuri neroade.

— Apoi, dimineaţa, Gudny îşi dădu seama că fata nu se simţea bine de loc. Era prăpădită şi fără vlagă ; şi vărsa într-una pe cînd se îmbrăca.

— Nu i-o fi priit carnea de cal.

— E întîia oară cînd aud că noi ne ospătăm musafirii cu carne de cal. În ajun, copiilor li se dăduse de fapt o tocană minunată, şi chelăreasa a crezut că mîncase poate prea mult, căci uneori părea grozav de flămîndă. Dar cum asta s-a repetat în fiecare dimineaţă, Gudny a găsit că nu e lucru curat şi a început să se uite mai cu dinadinsul la trupul fetei cînd se culcau noaptea. Văzuse ea îndată că era destul de trupeşă pentru vîrsta ei, aproape ca o femeie în toată firea, şi pe deasupra, aşa cum ne-am dat seama cu toţii numaidecît, deşi fără să dăm importanţă acestui fapt,

mijlocul se îngroşase în chip nefiresc pentru o fată care mai înainte era atît de subţirică. Aşa că noaptea trecută Gudny a întrebat-o dacă poate să o cerceteze puţin, spunîndu-i că ea crede că trebuie să aibă ceva la stomac. Şi atunci chelăreasa bineînţeles că a priceput îndată ce se întîmplase ; şi i-a spus-o în faţă. La început n-a vrut să recunoască nimic. Abia atunci Gudny m-a chemat pe mine. Şi firește că am văzut şi eu îndată. I-am spus fetei că n-are nici un rost să încerce să se ascundă de noi. În cele din urmă a recunoscut. E însărcinată. Acum e în patru luni.

Bjartur se uită la femeia aceea cum s-ar fi uitat un armăsar care, auzind vreun zgomot supărător în spatele lui, ciuleşte urechile, îşi înalţă capul şi e gata să se ridice în două picioare ; apoi sări în sus, se dădu un pas înapoi, nefiind în stare deocamdată să cuprindă cu mintea vestea asta şi neştiind cum s-o ia. În cele din urmă izbucni într-un rîs prostesc, aşa, în vînt, şi spuse :

— Însărcinată ? Sola mea ? Nu, de astă dată nu mă bagi în cofă, scumpa mea doamnă !

— Prea bine, Bjartur ! Ar fi întîia oară în viaţa mea că am alergat pe la vecini cu minciuni şi bîrfe, zise femeia. Şi credeam că merit mai mult din partea ta decît să fiu învinuită că mint. Întotdeauna v-am dorit binele. Tuturor. Inima şi casa mea v-au stat întotdeauna deschise, vouă, ţăranilor. Am proslăvit mereu toată nobleţea vieţii la ţară. Socoteam munca voastră o muncă sfîntă. Şi, în acelaşi timp, priveam necazurile crescătorilor ca propriile mele necazuri, înfrîngerile lor erau şi înfrîngerile mele. Niciodată n-am pierdut din vedere faptul că stăruinţa încăpăţînată a ţăranului islandez este pîrghia care poate să înalţe neamul spre înfăptuiri mai măreţe.

— Da, neamul de la Raudsmyri, o întrerupse Bjartur mînios, dar neamul de la Raudsmyri n-a fost niciodată neamul meu, cu toate că m-aţi strivit vreme de treizeci de ani şi că am fost silit în cele din urmă să intru în cooperativa aia a voastră !

— Prea bine, Bjartur, dacă asta e părerea ta, dar pot să-ţi spun atît : că de fiecare dată cînd sfatul obştesc a fost gata să-ţi distrugă căminul, ţi-am luat apărarea şi am

spus : „Ţăranul islandez este acela care a fost sîngele vieţii neamului de o mie de ani încoace ; lăsaţi-l pe Bjartur al meu în pace !“ Dar acum am ajuns la un punct cînd îţi mărturisesc că nu mai pot face nimic. De cincisprezece ani am tot încercat să mă ridic în apărarea ta, în timp ce obştea sta cu inima la gură ; mai întîi, moare biata Rosa în chip barbar ; apoi, îţi mor şi copiii an după an, fie la naştere, fie în scutece, şi an după an vii cu ei în spate să-i îngropi în micul nostru cimitir ; apoi anul trecut îţi moare şi nevasta de-a doua, şi toată lumea ştie cum a sfîrşit ; şi în cele din urmă se ivesc acele întîmplări stranii în timpul iernii trecute, şi apoi îţi mai pierzi şi feciorul mai mare. Şi, totuşi, niciodată nu mi-am retras pe de-a-ntregul mîna mea ocrotitoare. Dar acum nu mai pot face nimic. Să fugi de toate grozăviile iernii trecute şi să trimiţi în locul tău un ticălos nenorocit, un beţiv ştiut de toată lumea, un puşcăriaş, care nu numai că e sărac şi trăieşte din mila obştii, cu o ceată de copii, dar mai este şi putred de oftică ! Şi ca mişelul acela să aibă grijă de copii, să aibă grijă de Asta-Sollilja, o fată mare...

— Acum ascultă aici — fir-ai să fii afurisită ! — că am înghiţit destule de la tine, da, du-te la dracu, nu eşti pe moşia ta aici, eşti pe pămîntul meu ! Şi dac-ai venit astăzi din pricina Astei-Sollilja, atunci află c-ai venit tocmai cu cincisprezece ani prea tîrziu. Mi-ai vîrît-o în suflet încă de pe cînd era în burta mă-si, fir-ai a dracului ! Şi dacă azi e copilul meu, e numai pentru că de fapt aţi fi lăsat-o să moară şi mi-aţi vîndut un petic de pămînt, aşa ca să poată muri pe alt pămînt decît pe al vostru. Crezi că n-am ştiut de la început că voi, cei din Raudsmyri, aţi zămislit plodul care s-a născut aici în colibă, în zilele cînd eu am călărit pe diavol peste Jokulsa şi cînd nu m-a putut ucide ? Şi dacă ai de gînd să-mi spui în faţă că n-ai minţit niciodată, eu îţi spun că ai minţit la nunta mea, cînd te-ai ridicat în cortul din Nidurkot cu fel de fel de bazaconii născocite de curînd şi de tipicuri străine pe buze, după ce mi-ai pus în spinare copilul din flori al feciorului tău, ca să scoţi basma curată neamul vostru, al celor din Raudsmyri ! Şi dac-ai venit aici să mă iei la rost pentru că Asta-Sollilja e borţoasă, atunci îţi spun şi eu că asta nu mă priveşte cîtuşi de puţin, în primul rînd pentru că nu eu am lăsat-o

grea, şi în al doilea rînd pentru că nu sînt neam cu ea în nici un fel, şi de aceea nu răspund pentru dînsa! Tu eşti ruda ei, şi deci răspunzătoare pentru ea. Voi, cei din Raudsmyri, aţi făcut-o şi apoi aţi lepădat-o. Ea n-are nimic de-a face cu mine. Şi acum lasă-mă să-ţi spun, o dată şi pentru totdeauna, că pe viitor poţi să te duci la dracu cu copiii din flori cu tot, şi poţi să-i botezi cum vrei, cu nume de-ale voastre! Şi care-o fi borţoasă sau n-o fi, asta e treaba ta; eu de azi înainte nu mai vreau să ştiu de ea!

— Bjartur, prietene, vorbi femeia cu blîndeţe, stînd pe moviliţă şi smulgînd iarba. Trebuie să încercăm să ne struním firea şi să vorbim despre cele ce s-au întîmplat ca nişte fiinţe cu scaun la cap. De fapt, m-am gîndit că în timpul sarcinii ar fi mai mult decît binevenită să-şi găsească adăpost la noi...

— Nu e treaba mea — la naiba! dacă-ţi ploşeşti copiii sau îi laşi să piară. Eu, unul, atîta ştiu, că mi-am făcut datoria, în timp ce voi v-aţi învîrtit în aşa fel ca să nu o faceţi pe a voastră. Cînd odrasla asta a feciorului tău, lepădată de voi ca să crape, zăcea mai mult moartă decît vie sub burta căţelei, am luat-o eu şi i-am dat adăpost şi vreme de cincisprezece ani am făcut din ea floarea vieţii mele, dar acum află că m-am săturat, şi dacă vii să mă ameninţi că ai să mă scoţi la mezat şi ai să mă goneşti din casa şi din căminul meu, n-ai decît s-o faci dacă îndrăzneşti şi dacă crezi că legea e de partea ta! Dar îţi poruncesc ca pe viitor să te duci la dracu cu copiii tăi cu tot şi să mă laşi pe mine în pace cu copiii mei! Asta e tot ce aveam să-ţi spun, şi acum plec, să văd cu ochii mei dacă mi-a fătat oaia sau nu.

Şi rostind aceste cuvinte, ţăranul îşi zvîrli cojocul pe umăr şi după greoi de-a lungul pîrîului, înspre miazăzi, tocmai peste smîrcuri. Şi nici nu-şi luă bună ziua de la Doamna din Myri. Căţeaua îl urmă; Bjartur nici nu privi înapoi. *Skaldkona* rămase nemişcată pe locul ei, tulburată, năucă, sprijinindu-se cu palma pe pămîntul omului. Se uită după el, uluită; era ca o oaste de nebiruit. Ea fusese aceea care suferise înfrîngerea.

58. *Eu sînt!*

Ajunsese acasă abia seara tîrziu. Întoarcerea a fost nespus de anevoioasă, fiindcă mîna două oi în faţa lui, o oaie care fătase şi una care mai era încă grea. Cea care se uşurase avea un miel, şi ugerul îi era plin cu lapte; cealaltă era bătrîna Kapa. Pentru o oaie bătrînă şi slabă, grosimea ei dădea de bănuit, şi cum ugerul îi era aproape uscat, nu prea părea în stare să poată alăpta doi miei. Era al naibii de greu să te ţii după ele; afurisitele nu voiau să meargă pe drumul drept. Căţeaua era destul de întărîtată, şi omul trebuia mereu să o cheme, nu se cădea să lase cîinii să se dea la ele; niciodată în primăvară să nu laşi cîinii la oi. Oaia care fătase o luă la sănătoasa, cu miel cu tot, în partea dimpotrivă. Cînd, în sfîrşit, o aduse înapoi, bătrîna Kapa porni şi ea razna. Aşa că fu nevoit să se ducă s-o prindă pe Kapa. Atît i-a trebuit celeilalte, care folosi prilejul ca s-o ia la fugă, gonind, cu capul în vînt, cu totul într-altă parte. Şi o ţinură tot aşa, din care pricină Bjartur întîrzie foarte mult. În cele din urmă tot izbuti, fiind mai îndărătnic decît amîndouă la un loc; învăţase prea multe de la oi la timpul său ca să se înduplece la toanele lor. Într-un tîrziu, oile ajunseră la marginea ocolului. Trebuia acum să ducă oaia care fătase înăuntru, ca s-o mulgă. În casă nu era nici un semn de viaţă; pare-se că se culcaseră cu toţii, dar el nu voia să-i trezească şi să le ceară ajutor, ci alerga mereu în jurul oii: ea gonea ocolindu-l neîncetat, omul fugea după oaie tot învîrtindu-se roată; cîtva timp cerbicia celor doi potrivnici păru la fel de puternică, dar în cele din urmă oaia se supuse şi se lăsă mînată în staul. Mielul sărea uşurel, pe lespezi şi în grădina de zarzavat; sări apoi pe acoperiş şi behăi. Sări jos de pe acoperiş şi sus pe zaplazul grădinii; şi behăi iarăşi. Fugi înspre munte şi în jos, de-a lungul pîrîului. Ţinînd capul oii între picioare, Bjartur o mulse într-un vas şi, deşi ea se zbătea ca apucată, izbuti să mulgă vreo trei măsuri, sau mai bine. Cînd îi dădu drumul, oaia îi răspunse mielului cu un behăit. Bătrîna Kapa păştea acum mulţumită, la marginea ogorului. Noaptea era luminoasă, însă nu prea blîndă; ploaie repede

pe dealuri, ceață pe munți. Vreme de un ceas păsările tăcură, afară doar de una hoinară, care se tînguia la răstimpuri lîngă lac.

Cînd intră în casă, zări ceva care sta chircit pe o ladă la intrare. Nu făcea nici o mișcare. Era totuși o ființă omenească. Își pusese vechea ei rochie găurită în coate și ședea acolo, cu mîinile acelea de femeie împlinită, cu oase prea lungi și cu încheieturi zdravene la degetul mare. Coapsele îi erau prea groase, șoldurile prea pline pentru o fată de vîrsta ei; sărea în ochi că se făcuse o femeie în toată firea. Era nepoata Doamnei din Myri. Cînd se strecură pe ușă, ea nu se uită în sus, nu-și mișcă mîinile din poală. Oare dormea, ghemuită acolo, cu capul în piept? Sau îi era teamă să se uite la el, să-i înfrunte privirea?

O plesni peste față. Fata se trase înapoi, sprijinindu-se cu o mînă de perete, să nu cadă; închise ochii și ridică brațul, să oprească altă lovitură, îndoind cotul ca să-și ascundă fața. Dar el nu o mai lovi.

— Asta să-ți fie pentru rușinea pe care ai adus-o pe pămîntul meu, pe pămîntul agonisit de mine. Din fericire, în vinele tale nu curge nici o picătură din sîngele meu, de aceea să faci bine să-ți creești plozii în casele celor ce-ți sînt neamuri mai apropiate decît mine.

— Mă duc, tată, spuse ea, trăgîndu-și răsuflarea; și ridicîndu-se în picioare, se furișă pe lîngă el, apărîndu-se cu cotul pînă la ușă.

El trecu mai departe, sui scara, intră în pod și trase chepengul după el.

Da, bine făcuse c-o bătuse și-o izgonise. Palma lui fusese mai bună decît gîndul la ce va să vină; acum ea știa ce va să vină, și știa și ce lăsa în urma ei. Lovitura lui îi luase o piatră de pe inimă, fusese un fel de consfințire. Stătea pe lespezile din fața casei, contemplînd noaptea de primăvară, noaptea vieții ei de-acum înainte, ca un om care e gata să sară peste o prăpastie primejdioasă ca să-și scape viața; cu inima zvîcnind, firește, dar fără să plîngă. Nu, nu era cald, dimpotrivă, era foarte frig. Pe dealuri ploaia înălță ziduri negre ici și colo și le muta din loc. Dînsa privea spre răsărit, nu înspre apus. Da! Lovitura lui i-a smuls din trup și din suflet orice teamă și șovăială; acum știa ce era ea pentru el; acum știau amîndoi ce e între ei; și

descoperi deodată, ca printr-o inspirație, simțind că nici n-ar fi fost nevoie ca el să i-o spună, că în vinele ei nu curgea nici o picătură din sîngele lui; lovitura pe care i-o dăduse la despărțire a fost o fulgerare de adevăr în viețile lor. Pînă în acea clipă, viața fiecăruia dintre ei fusese, față de cealaltă, o viață strîmbă, o viață mincinoasă. Trăise cu el în mîinile *troll*-ilor, gîndind că era și ea un *troll*. Și acum, deodată, stătea în fața ușii lui și descoperea că nu era din neamul *troll*-ilor. Într-o fulgerare de o clipă scăpase de *troll*. Nu era decît o ființă omenească, poate chiar o prințesă, ca Albă-ca-Zăpada și alte fete din basmele cu elfi; și acum nu mai avea pentru ce să-i mulțumească. La drum!

Abia cînd ajunse în dreptul smîrcurilor își dădu seama că purta încălțări ușoare, roase, care se muiaseră de tot, și rochia ei veche, cu găuri în coate, și că era cu capul gol; putea oare o fată din vale, în halul ăsta de zdrențăroasă, să ajungă o prințesă, așa cum spun poveștile? Nici nu-i păsa că era udă leoarcă. Nu se uită înapoi spre gospodărie. Cel puțin era liberă, ca și prințesa, și pornise să-l găsească pe cel pe care-l iubea; era basmul la care visase atîta fata din vale. Era numai a lui. Va sta cu el viața întreagă. Și nu-l va părăsi niciodată. Casa lui se înalță luminoasă în mijlocul unei pajiști pe malul mării, și ea vedea corăbiile cum vin și cum pleacă, și într-o bună zi se vor urca și ei pe o corabie. Vor merge în țările care sînt dincolo de mare, căci dînsul avea și acolo moșii, moșii cu alei de palmieri poleiți de soare. Da, da! Are să umble toată noaptea pînă dis-de-dimineață, și puțin îi pasă că o să-și rupă ghetele de tot; o să-i cumpere ghete noi. N-o să treacă mult pînă să găsească casa lui luminoasă pe pajiștea de lîngă mare. Are să bată la ușă înainte ca el să se fi sculat, și el va auzi că bate cineva. „Cine e acolo?“ avea să întrebe el. Iar ea avea să-i răspundă: „Eu sînt“.

În timp ce străbătea smîrcurile, inima îi cînta de bucurie, nu-i venea a crede că pașii ei mai puteau fi încă așa de ușori; parcă zbura; inima din piept își lua zborul. Zbura să întîmpine fericirea, libertatea și dragostea. Ea era fata săracă ce va ajunge prințesă; era a lui și numai a lui. Iarăși și iarăși îi auzea glasul întrebînd în șoaptă: „Cine-i acolo?“ Și iarăși și iarăși îi răspundea: „Eu sînt“. Cu pași ușori, suia pe cărarea care șerpuia în sus spre coama dea-

lurilor. Nu mai era copila visătoare de curînd scăldată în roua unei nopţi străvezii, ca de pe alt tărîm, în roua nopţii de Sînziene ; nu, acum ştia cine este şi unde merge. Era femeia îndrăgostită, care, tăind toate punţile în urma ei, cerea ocrotirea iubitului. Ăsta era adevărul adevărat. Dragostea şi pustia. De aici înainte, tot ce i se va întîmpla în viaţă va fi adevărat.

Dragostea şi pustia. Prin viroagele adînci încă mai dăinuiau nămeţii, şi pe sub zăpadă, pămîntul era mocirlos. Un vînt aspru îi sufla în faţă. Curînd ghetele i se rupseră ferfeniţă, şi picioarele îi erau numai răni. I se făcu sete şi bău apă dintr-o băltoacă de lîngă un troian ; avea un gust sălciu. Apoi i se făcu foame. Apoi osteni. Apoi i se făcu somn. Deodată se trezi în mijlocul unei răpăieli reci ca gheaţa ; era o ploaie cu lapoviţă ; nu putea vedea nici la un pas înaintea ei, şi în cîteva clipe o udă pînă la piele. I se făcu frică. Cumplită e uneori pustia ! Poate că e totuna cu viaţa. Mintea îi fu străfulgerată de un gînd : fratele ei, Helgi, care rătăcise pe coclauri şi nu mai fusese găsit niciodată. Mulţi sînt aceia care s-au prăpădit în pustie. Tatăl ei însă n-a fost să piară în pustie. Îşi aminti deodată că nu era tatăl ei, ci un *troll*. De aceea lui nici nu-i era frică. Ei însă îi era, căci ar fi putut să piară. De spaimă, îi trecu şi foamea şi toată toropeala care o trăgea la somn şi stătu să se întrebe dacă, la urma urmei, nu ar fi fost mai cuminte să-şi fi aruncat braţele în jurul gîtului lui cînd a lovit-o şi să-i ceară iertare. Încercă să-şi uite groaza şi să se gîndească la casa luminoasă de pe malul mării... care casă ? Nu-i vorbise oare de o cocioabă întunecoasă, aşezată pe un dîmb de nisip lîngă mare, şi de o droaie de copii flămînzi ? Nu, era desigur o casă luminoasă pe o pajişte, la ţărmul mării, era acolo negreşit : casa luminoasă din cer şi de pe pămînt. Peste puţin, va răsări soarele şi va sta în faţa uşii lui, în toată strălucirea dimineţii, şi pe mare vor pluti corăbii, şi el va striga dinăuntru, întrebînd : „Cine e acolo ?“ Dar chiar în clipa aceea văzu sclipind în depărtare micul lac dintre dealuri. Ploaia încetase, şi acesta era, fără doar şi poate, lacul viselor urîte, oh ! de ce atunci cînd eşti trist şi abătut trebuie să vezi în vis un lac atît de întunecat, în loc să vezi oceanul ? Aşadar, numai atît mersese călătoarea aceasta a speranţei, singuratică, cu

piciorele numai răni, şi mai avea de mers mile şi mile întregi! Mai bău puţină apă dintr-o băltoacă şi se ridică cu greu, şi apoi auzi glasul întrebător al iubitului cum striga dinăuntrul casei luminoase. Întreba: „Cine e acolo?" Şi pentru a mia oară îi răspunse: „Eu sînt".

În noaptea aceea Bjartur de la Sumarhus nu-şi scoase hainele, ci merse, la răstimpuri de o oră, să vadă cele două oi pe care le lăsase în ogorul de lîngă casă în seara din ajun. La unu, bătrîna Kapa se culcase şi rumega, dar zănatica cealaltă se căţărase din nou pe ponoare, şi acum se afla chiar sub stînci. Se culcase, totuşi, cu mielul lîngă ea. Liniştea domnea peste întinderi; cele dintîi păsări ale dimineţii îşi începuseră cîntarea, dar cele mai multe tăceau încă.

Era chiar aşa cum bănuise, bătrîna Kapa fusese cam prea grea. Dis-de-dimineaţă fătă trei miei, şi bietele fărturi se căzneau acum să se ridice pe picioare ca să ajungă la ugerul ei, în timp ce ea îi lingea, stînd la marginea ogorului. Frumoasă treabă pentru o oaie bătrînă să fete trei miei deodată! Şi oaia asta bătrînă trecuse prin multe încercări alături de Bjartur, biruind viermii şi foametea şi strigoii, şi acum dăruise lumii cei trei miei ai ei, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Mulţumi norocului său că n-o tăiase în toamna trecută, lăsînd-o să fie căpetenia celorlalte. Şi, iată, acum îşi arăta recunoştinţa, sărăcuţa de ea! Trei miei înseamnă mare lucru cînd turma ţi-e aşa de împuţinată. Dar în uger n-avea mai nimic, biata oaie, că era prea bătrînă. Încălzi laptele pe care-l păstrase din ajun şi duse mieii în braţe pînă acasă, pe lespezile din faţă. Oaia se ţinea după el, behăind neliniştită, căci animalele nu au încredere în oameni, chiar dacă aceştia le doresc numai binele. Se aşeză pe pietre cu mieii între genunchi, şi cu ajutorul unei pene începu să le picure lapte în bot. Doamne, ce mai botişor aveau! Viaţa nu este mare lucru, mai ales cînd stai s-o priveşti cu luare-aminte. Oaia se oprise în iarbă la cîţiva paşi, urmărindu-l, bănuitoare. Fusese întotdeauna o fărtură cam sfioasă şi niciodată nu se lăsase îmblînzită de om; era, desigur, din soiul „Reverend Gudmundur". Dar cînd văzu ce face omul, se apropie tot mai mult; îl aţinti cu ochii ei mari, isteţi, negri-aurii, plini de grijă maternă. Prietenia şi duioşia nu se pot tălmăci în cuvinte, dar ar fi

de dorit ca într-o zi să cuprindă întreaga lume. Poate că ţinutul acela pustiu şi sterp n-avea nimic deosebit, nici gospodăria din vale nu avea nimic deosebit ; totuşi, se întîmplau uneori lucruri de necrezut în pustietatea aceasta ; omul şi dobitocul se înţelegeau de minune. Asta se întîmpla în dimineaţa duminicii de Rusalii. Oaia se apropie de locul unde şedea Bjartur cu mieii ei în braţe, adulmecă prietenoasă faţa lui cu trăsături aspre şi behăi uşurel în barba lui, cu răsuflarea ei caldă, ca şi cum şi-ar fi arătat recunoştinţa.

Roma — Nisa
în iarna 1934—1935

Ani de belşug

59. După asasinarea lui Ferdinand [1]

Aşa-numitul război mondial, binecuvîntarea cea mai mănoasă, poate, trimisă de Dumnezeu ţării noastre, de la războaiele lui Napoleon încoace, datorită cererii sporite de peşte şi grăsime de balenă, ne-a mîntuit neamul de urmările Marii Erupţii şi ne-a ridicat bunăstarea ; da, a fost un război straşnic ! Fie ca Domnul să ne mai dăruiască unul la fel de frumos cît mai repede cu putinţă ! Războiul acesta a început cu împuşcarea unui prăpădit de străin, pe nume Ferdinand [1], sau aşa ceva, şi moartea acestui Ferdinand au pus-o atît de mult la inimă nişte smintiţi, încît vreme de patru ani încheiaţi, sau mai bine, s-au măcelărit între ei, aşa cum tai osînza în troacă.

Şi acum tocmai de războiul acesta vorbeau în podul neîncăpător de la Sumarhus, adunaţi în ajunul răscolului, toţi acei războinici neînfricaţi care de o viaţă întreagă duceau şi ei o luptă fără istov, mult mai grea decît orice război mondial, o luptă care avea pricini mult mai temeinice decît faptul că ar fi fost ucis un Ferdinand oarecare.

— Nu credeţi oare că ar fi trebuit să răsufle uşuraţi c-au scăpat de nepricopsitul ăla ? întrebă Bjartur.

— N-aş putea spune, răspunse Einar din Undirhlid. Ţin morţiş că era regele nu ştiu cărei ţărişoare, al cărei nume nu mi-l pot aminti de loc, dar nu vreau să zic cu asta că ar fi fost ceva de capul lui. Noi, islandezii, nu ne-am dat niciodată în vînt după regi, afară doar de *fjallkongur* [2]-i, că toţi sîntem de o seamă în faţa lui Dumnezeu ; şi atîta

[1] Este vorba de asasinarea la Sarajevo, la 28 iunie 1914, a moştenitorului tronului austro-ungar, arhiducele Franz Ferdinand, care a servit de pretext pentru declanşarea primului război mondial.

[2] In traducere literală *fjallkongur* înseamnă rege al munţilor (vezi mai sus, p. 45, nota 1).

vreme cît un țăran se poate numi om liber, nefiind robul nimănui, se cheamă că-i rege peste toate ale sale. Dar un lucru cel puțin e sigur despre acel Ferdinand sau cum i-o fi zicînd: era și el om, sărmanul. Și nu cred că se cade ca un creștin să rostească vorbe grele despre el. Omul tot om rămîne.

— Bine, lasă la o parte omul cu nume cu tot, oricum i-o fi zis, se amestecă Krusi din Gil. Ce nu-mi intră mie în cap în tărășenia asta este de ce au trebuit ceilalți să se ia la harță numai și numai fiindcă a fost împușcat nepricopsitul ăla de Ferdinand?

— Oh, lasă-i să se încaiere, fir-ar să fie! sări Bjartur. Trag nădejde c-au s-o țină tot așa cît or putea mai mult. Acum, că privesc în față realitatea vieții, nu mai fac ei nazuri la mîncare nici pe sfert cît făceau înainte. Mănînci orice acum. Cumperi orice. Prețurile se urcă peste tot cu o iuțeală amețitoare. Curînd o să-ți cumpere și gunoiul din groapă. Eu, unul, nu doresc altceva decît să-și zboare creierii unul altuia, atîta vreme cît unii oameni pot să tragă vreun folos din asta. Pesemne că sînt prea mulți pe acolo, departe, în străinătate. Și nimeni n-are să le simtă lipsa.

— Oh, uneori războaiele se poartă și ele pentru anumite năzuințe mai înalte, deși poate nu sînt prea vădite, spuse Einar, apărîndu-și punctul de vedere, căci lui i se părea că Bjartur își tălmăcește întotdeauna gîndul în cuvinte prea tari, fie în proză, fie în versuri. Bjartur, adăugă el, tu, care ești un iubitor al vechilor *rimur*, ar trebui să știi că orice război are întotdeauna un ideal pe care se întemeiază, deși acel ideal nu prea pare măreț în ochii oamenilor care au lucruri mai serioase la care să se gîndească.

— Ideal? întrebă Bjartur, neînțelegînd cuvîntul.

— Mă rog, un rost, desluși Einar.

— Hm, ești cel dintîi om pe care-l aud spunînd că toate războaiele astea din zilele noastre ar avea vreun rost. Sînt curat nebunești. Cu totul altceva era în vremurile de demult, cînd eroii noștri plecau pe meleagurile îndepărtate ale globului, să lupte pentru o femeie fără pereche, sau pentru orice lucru ce li se părea floarea vieții. Dar nu așa stau lucrurile astăzi. Astăzi luptă numai din prostie și încăpățînare sadea. Dar, așa cum am spus înainte, prostia

unora e bună atîta vreme cît alţii pot să tragă foloase de pe urma ei.

— E ceva în ceea ce spui tu, Bjartur, recunoscu *fjallkongur*-ul, dar eu, unul, cred că este de datoria noastră să privim acest război din alt punct de vedere. Trebuie să ne dăm seama că un război mondial ca ăsta n-aduce cu el numai noroace, cum ar fi bănetul pe care noi, crescătorii, îl agonisim pentru roadele muncii noastre, dar aduce şi prăpăd şi urgie şi tot felul de năpaste în ţările unde se poartă acest război, cum a fost, de pildă, acum cîteva zile, cînd au dărîmat catedrala aia din Franţa [1], o clădire măreaţă, care stătuse acolo mai bine de o sută de ani.

— La naiba! Ce-mi pasă mie că au dărîmat catedrala din Franţa? izbucni Bjartur, scuipînd cu dispreţ. Să le fie de bine din partea mea. Ar putea să bombardeze şi biserica din Raudsmyri, că tot nu mi-ar păsa.

— Din nenorocire, nu e numai catedrala, stărui *fjallkongur*-ul. Se spune că nu stau în cumpănă cînd e vorba să facă să sară în aer oraşe întregi. Gîndeşte-te, de pildă, ce de aur, ce de giuvaeruri s-ar pierde dacă un oraş mare, ca Londra sau Parisul, de pildă, ar fi ras de pe faţa pămîntului. Gîndeşte-te la toate palatele minunate de prin partea locului. Şi la toate bibliotecile.

— Ei, doar nu-mi prăpădesc aurul meu, nici giuvaerurile mele! Şi nici nu-mi bombardează palatele. Cît despre biblioteci, mi s-a spus că în ultimii zece ani şoarecii şi viermii au avut de furcă să roadă biblioteca obştii noastre. N-a fost nevoie de nici un război.

— Dar de statuile de valoare care ar fi sfărîmate cînd e bombardament în oraş ce zici?

— Statui? Ce naiba o fi aia statuie? Cînd dracu ai văzut tu vreo statuie?

Fjallkongur-ul nu se grăbi cu răspunsul; adevărul era că, de fapt, nu văzuse în viaţa lui nici o statuie; nici unul dintre ei nu ştia prea bine ce era o statuie, doar că o auziseră pe Doamna din Myri o dată vorbind despre o statuie; şi acum cîţiva ani fiica cea mare a lui Thorir din Gilteig cumpărase un căţeluş de porţelan.

[1] Catedrala din Reims, care, între 1914 şi 1918, a suferit grave stricăciuni de pe urma bombardamentelor germane.

— Am văzut eu una de porţelan, zise Thorir.

— Oh, nu e rău de loc dacă încep să fărîme şi fleacuri din alea de porţelan, că nu-s decît hoţie curată şi înşelătoare, spuse Bjartur, care nu încerca nici o părere de rău. Nu văd de ce m-aş necăji eu că nişte străini au să fie nevoiţi să bea din străchini proaste sau din căni smălţuite. Toată viaţa mea aşa am băut, şi mi-a mers bine.

— Acum, dacă e să vă spun părerea mea, vorbi Thorir din Gilteig, aş spune că războiul ăsta e dus mai ales ca să aibă prilej o hoardă destrăbălată să dea năvală în ţările altora şi să necinstească femeile străine. Am aflat de la unul care a fost în străinătate acum cîtva timp că aceşti porci de soldaţi şi generali sînt fiarele cele mai desfrînate care s-au tîrît vreodată pe faţa pămîntului. Şi unele poveşti pe care le-am auzit despre aceşti ostaşi curvari sînt aşa de dezgustătoare, că n-are rost să le mai repet; nimeni de aici din Islanda nu le-ar crede. Am şi eu trei fete, nimic de zis, şi n-a fost vina mea că lucrurile au ajuns unde au ajuns, dar de la o vreme am mulţumit adesea norocului meu că n-au năvălit şi în ţara noastră niscaiva generali franco-germani, cu apucăturile lor mîrşave, şi n-au necinstit fetele noastre nevinovate.

— Oh, pot ele să-ţi facă bucluc destule şi fără generali, i-o întoarse Bjartur. Atîta cît cunosc eu femeile, aş zice că cele mai multe aşteaptă doar să fie, mai mult sau mai puţin, siluite. Poate că nu le place să audă adevărul, dar, din păcate, cred că ceea ce spun este foarte aproape de adevăr.

Thorir din Gilteig găsi, totuşi, că era puţin prea aspru cu bietele fete şi se gîndea, nu fără tulburare, la soarta celor trei fiice ale lui.

— Dac-ar fi în stare să se apere de vicleşug tot atît de bine cum se apără de silnicie, zise el, multe fete ar duce-o mai bine...

— Eu, unul, dacă scopul e acelaşi, nu prea văd deosebirea între vicleşug şi silnicie, mărturisi Bjartur.

Einar nu luă parte la această parte a convorbirii. Nevasta şi singura lui fată muriseră de oftică, aşa că niciodată nu fusese vorba de vicleşug sau silnicie în gospodăria lui.

— Dar, spuse el, reluîndu-şi firul, sînt şi eu de părerea vrednicului nostru *fjallkongur*, că dacă priveşti, pe de o parte, idealurile care au stîrnit războiul şi, pe de altă parte, acele mii şi mii de bărbaţi şi de femei care şi-au pierdut viaţa sau au fost schilodiţi, nu poţi să nu te întrebi dacă n-ar fi mai bine să se pună mai mare preţ pe vieţile oamenilor decît pe împlinirea cîtorva idealuri. Căci dacă idealurile nu ţintesc la îmbunătăţirea soartei omenirii pe pămînt, ci la măcelărirea oamenilor cu milioanele, poţi într-adevăr să te întrebi dacă n-ar fi mai vrednic de laudă să fii cu totul lipsit de idealuri, deşi o astfel de viaţă ar fi, firește, foarte goală. Căci dacă idealurile nu sînt viaţa, şi viaţa nu este idealul, ce sînt idealurile ? Şi ce e viaţa ?

— Ei bine, dacă asta vor cu orice preţ, se rosti Bjartur, ei singuri sînt de vină. Desigur că oricine doreşte războiul trebuie să se aştepte că o să moară. De ce adică nu le-am da voie să fie idioţi dacă le face plăcere ? Dacă porcii ăştia se lasă asmuţiţi să se măcelărească între ei — din neghiobie sau pentru vreun ideal, tot aia e — apoi eu o să fiu cel din urmă om de pe pămînt care să-i plîngă. Ducă-se la dracu cu toţii ! Eu atît spun : Să-i dea înainte pînă la Ziua de Apoi, atîta vreme cît creşte preţul cărnii şi al lînii !

— Dar ce o să fie dacă pînă la urmă nu mai rămîne nimeni în viaţă ? întrebă Krusi din Gil.

— Ei, atunci, oameni buni, echipăm cu toţii o corabie şi punem capul la sud, către continent, să vedem cum stau cu păşunile prin partea locului ; dar ar fi un prilej de mîna întîi să cercetăm dacă nu e rost să muncim pămîntul şi pe acolo. Ar avea haz dacă nepoţii lui Thorir din Gilteig ar ajunge să facă ghirlande de păpădie peste ruinele Londrei, după ce se va fi ales praful de toate fleacurile alea de porţelan ! Da, da, şi de statui. Aş putea chiar să mă înfig să sap o grădină de zarzavat pe cîmpia unde Parisul a fost ras la pămînt, hahaha !

— Poate ai dreptate, Bjartur, cînd spui că războiul a început numai din curată prostie, se învoi *fjallkongur*-ul, dar cu înclin spre părerea lui Einar, care socoteşte că o astfel de afirmaţie este o exagerare a adevărului. Oricum, nu ştiu dacă noi, atît tu, cît şi eu, care, datorită războiului, ne bucurăm de toate binefacerile unui belşug tot mai mare,

avem dreptul să-l împroşcăm cu cuvinte de ocară. Pe de altă parte, sînt încredinţat că Einar merge prea departe cînd spune că războiul a izbucnit dintr-un anume ideal. Aş vrea să vă amintesc că în această chestiune nu vorbesc în calitate de membru în sfatul obştii, căci războiul nu are nimic de-a face cu sfatul obştii. Dar dacă ar fi să vă spun părerea mea despre acest război, care în ochii mei nu e numai o nepotrivire de păreri, aş spune că nepotrivirea aceasta, aproape ca toate nepotrivirile, a pornit mai întîi şi întîi dintr-o neînţelegere. Războiul de acum, pe cît pricep eu, este purtat mai ales între două ţări, şi anume, Franţa şi Germania, deşi, firește, Anglia joacă şi ea un rol însemnat, mai ales pe mare, unde are o întreagă flotă de vase de război foarte arătoase, cu care s-ar putea făli orice ţară, chiar dacă le-ar folosi doar în scopuri paşnice. Într-o zi de vară, curînd după începerea războiului, s-a întîmplat că, fiind la Fjord, am trecut pe la medicul districtului, cu care aveam ceva treabă în legătură cu nişte leacuri, şi pe cînd şedeam la o cafea, a scos o carte străină foarte atrăgătoare şi mi-a arătat poze din amîndouă ţările, adică din Franţa şi din Germania. Aş vrea să vă spun lămurit c-am privit pozele acelea cu toată luarea-aminte îngăduită de împrejurări. Şi după o cercetare amănunţită şi conştiincioasă a pozelor, am ajuns la încheierea că între Franţa şi Germania nu e nici o deosebire temeinică şi că, de fapt, sînt amîndouă o singură ţară, nici măcar n-au o strîmtoare între ele, şi cu atît mai puţin un fiord. Amîndouă ţările astea au păduri, amîndouă au munţi, amîndouă au lanuri de grîu şi amîndouă au oraşe. Cel puţin la privelişti e cu neputinţă să faci vreo deosebire. Cît despre locuitorii acestor două ţări, mă încumet să spun că nu-s nici mai proşti şi nici mai deştepţi la înfăţişare decît alţii şi desigur că nu arată mai proşti cei dintr-o ţară decît din cealaltă. Judecînd după poze, par să fie oameni obişnuiţi, în afară doar de faptul că în timp ce nemţii umblă tunşi chilug, se zice că mulţi francezi mai păstrează vechiul obicei de a purta barbă — oameni obişnuiţi, cum se află şi prin părţile noastre, unde unii îşi tund părul scurt, în timp ce alţii vor mai bine să poarte barbă. Adevărul e, cred eu, că şi francezii şi nemţii sînt oameni ca toţi oamenii, cu fire cinstită, fără răutate, la fel cum găsim mulţi pe aici,

prin partea locului, de pildă. De aceea, în ce mă priveşte, m-am încredinţat, şi sînt gata s-o spun tuturor, dacă e nevoie, că nepotrivirea de păreri dintre aceşti oameni de care v-am vorbit înainte a izvorît dintr-o neînţelegere. Şi pricina este că fiecare se crede mai bun decît celălalt, cînd, de fapt, nu e nici o deosebire adevărată între ei, în afară, poate, de nimicul acela cu portul părului. Fiecare spune sus şi tare că ţara lui este, în felul ei, mai sfîntă decît a celuilalt, deşi, la drept vorbind, Franţa şi Germania sînt una şi aceeaşi ţară, şi nici un om cu mintea întreagă nu poate afla vreo deosebire între ele. Dar în ciuda celor spuse, totdeauna, cînd doi se ceartă, e lucru gingaş să fii de partea unuia şi e mai bine, fireşte, să rămîi în bună înţelegere cu amîndouă părţile şi să nu vorbeşti de rău pe nici una dintre ele. În ce mă priveşte, vă spun c-aştept cu răbdare să învingă ori una, ori alta, nu-mi pasă care, atîta vreme cît va învinge cineva, căci atunci va fi cu putinţă ca să se alăture şi să se unească cele două ţări într-una singură, aşa ca să nu se mai ridice vreo neînţelegere, ca între două ţări deosebite.

Lui Olafur din Ystadal nu-i plăcea de loc să discute problemele cu acea înţelepciune uşuratică, frivolă care zgîrie numai coaja şi lasă miezul chestiunii neatins, căci felul lui de a fi îl făcea să caute a cerceta pricinile mai adînci ale oricărui lucru şi ţinea mai cu seamă să scormonească ceea ce îi părea cu totul de neînţeles şi cu neputinţă de a fi lămurit. Aşteptase cu nerăbdare un prilej de vorbă, şi cînd, în sfîrşit, *fjallkongur*-ul tăcu, îşi înălţă glasul piţigăiat şi trăncăni ca o moară stricată, ca să tragă cît mai mult folos din scurtul răstimp ce-i era hărăzit lui, după cum ştia de la trecutele lor întîlniri.

— Cînd zece milioane de oameni se omoară între ei cu atîta cruzime, spuse el, mie, cel puţin, nu-mi pasă de fel dacă o fac fără pricină sau pentru un puturos de grangur ca Ferdinand ăla. Întocmai cum a zis şi Bjartur: De ce n-ar avea voie să fie oricît de neghiobi? De fapt, un neghiob e o ciudăţenie a firii, aşa cum ştie oricine a văzut un neghiob — fălcile le sînt ieşite în afară pînă peste umeri şi fac bale la gură. Dar ce să mai zici de zece milioane de neghiobi? Să ne închipuim că aceste zece milioane de neghiobi se omoară între ei fie pentru

un biet grangur puturos, fie şi fără nici o pricină, pentru mine totuna e. Hai să o luăm cu socoteală şi să spunem că ar fi ucişi cinci milioane din fiecare parte, căci de două ori cinci fac zece, aşa cum ştie fiecare. Să presupunem acum că toţi neghiobii ăştia merg în rai, căci chiar dac-aş crede în iad, n-aş dori nimănui răul pînă într-atît înoît să-l trimit acolo. Să presupunem mai departe că se întîlnesc în cer în aceeaşi zi în care s-au omorît pe pămînt — pentru mine e totuna dacă au făcut-o din prostie, asta nu schimbă lucrurile, cum am mai spus-o, pentru că omorul tot omor rămîne, aşa cum spune Einar din Undirhlid. Iată acum trei întrebări care mă frămîntă zi şi noapte şi care, deoarece îmi pare prilejul potrivit, am să vi le pun şi vouă. În primul rînd, în rai se iartă între ei pentru faptul că s-au omorît ? Pentru mine tot aia e dacă au făcut-o din prostie. În al doilea rînd, oare îşi mulţumesc unul altuia că s-au omorît şi astfel s-au ajutat să ajungă în rai ? Sau, în al treilea rînd, oare se luptă mai departe în ceruri, cu aceeaşi tîmpenie ? Şi dacă e aşa, cît timp luptă ? Şi dacă se omoară din nou, unde ajung atunci ? Va veni oare o vreme cînd întregul univers va fi prea neîncăpător pentru oamenii care, fără nici o pricină şi fără nici un temei, ţin să se omoare unii pe alţii din prostie, pînă în vecii vecilor ? Cred c-am să încărunţesc de tot la tîmple pînă să capăt un răspuns la asta, ca şi la multe altele.

60. Probleme de credinţă

Şi astfel, marele război continua, aducînd belşug în ţară şi printre locuitorii ei. A ţinut vreme de patru ani înfloritori, şi chiar mai bine, şi cu cît ţinea mai mult, cu atît trezea mai mare mulţumire în inimile obştii. Toţi oamenii de treabă trăgeau nădejde şi se rugau să ţină pînă în Ziua de Apoi. Mulţi dintre ei, îndeosebi cei cu o fire blajină şi sinceră, nu-i ziceau niciodată altfel decît „războiul cel blagoslovit", căci preţurile mărfurilor islandeze se urcau într-una în străinătate ; şi ţări întregi de pe continent se băteau între ele, printre altele, şi pentru cinstea de a le

importa. Aceşti războinici bine înzestraţi, dar cam suciţi, care pînă acuma se mulţumiseră să fie orbi faţă de acea Islandă bîntuită de foamete, de plaga negustorilor şi nenumărate alte năpaste, deodată se dădeau peste cap de grăbiţi ce erau să cumpere mărfurile noastre şi să ne ajute să mergem înainte şi tot mai sus pe drumul bogăţiei şi al fericirii. Mulţi arendaşi se apucară să cumpere de la proprietari pămînturile ce le lucrau, şi aceia care încă înainte de război trecuseră prin foc şi pară ca să-l plătească pe ai lor începură acum să se gîndească să-şi dreagă şi să-şi înfrumuseţeze casele. Cei care erau datori găseau noi prilejuri să facă datorii şi mai mari, iar acelora care nu datorau nimic, dar care poate aveau nevoie de un împrumut pentru adăugirea acareturilor, băncile le surîdeau cu o dulceaţă ispititoare, aproape de necrezut. Oamenii începură să-şi lucreze pămîntul mai cu temei, îşi înmulţeau turmele şi cirezile, oamenii începură chiar să-şi trimită copiii să înveţe carte. În cîte o casă puteai vedea nu numai unul, dar pînă şi patru cîini de porţelan din cei mai mărişori, ba chiar şi instrumente muzicale; femeile se fandoseau purtînd tot felul de inele de tinichea, şi mulţi îşi cumpăraseră paltoane şi cizme, lucruri de îmbrăcăminte care pînă atunci pentru oamenii care munceau fuseseră articole prohibite. Stăpînirea urmărea un uriaş program de lucrări publice, şi celor care au fost destul de norocoşi să aibă ca reprezentanţi în *Althing* oameni plini de energie şi de idealuri, ca Ingolfur Arnarson, li s-au construit drumuri şi poduri în tot districtul. S-a croit şi o şosea largă de la Fjord, prin valea lui Bjartur de la Sumarhus, pînă la gospodăriile din jurul Raudsmyriului, şi în curînd primele autovehicule detunară cu o viteză de necrezut pe această şosea, speriind caii unora şi făcîndu-i să o ia razna cu călăreţi cu tot.

În acest vîrtej de bani, de belşug şi voioşie, ce se revărsa ca un şuvoi nesecat peste aşezările risipite pe întinsul ţării, unii, din păcate, păreau să-şi fi pierdut sărita şi judecata sănătoasă, căci nu trebuie ascuns faptul că pămînturile erau cumpărate la preţuri ruşinos de mari, că furia de a clădi depăşea marginile bunului-simţ şi că mulţi copii se întorceau de la şcoală numai cu un pospai de învăţătură şi cu ifose mari. Erau totuşi unii care îşi păstraseră cumpătul, oameni care priveau totul fără să se tulbure cîtuşi

de puţin. Nu-şi schimbau felul de trai şi nici nu cumpărau câini de porţelan. Nu cheltuiau nimic cu învăţătura copiilor ; mai degrabă îşi înmulţeau turmele treptat. Se arătau cumpătaţi cînd era vorba de a-şi spori acareturile şi se îndreptau cătinel spre ţelurile mai înalte ce le aveau în vedere. Un astfel de om era Bjartur de la Sumarhus. Ca şi înainte, nu-i plăceau gătelile şi podoabele nefolositoare, dar cu fiecare an care trecea, cheltuia tot mai mult bănet tocmind zilieri la lucru şi cumpărînd oi. Fusese o vreme cînd îşi ţinuse calendarul după sosirea Fridei, căţeaua bătrînă, o năpastă tot atît de cumplită ca şi aceea cu vaca, dar zilele acelea trecuseră de mult ; în puţină vreme ajunsese să aibă două sute cincizeci de oi, două vaci şi trei cai, şi folosea mînă de lucru străină, bărbaţi şi femei, vara, şi o îngrijitoare şi un cioban, iarna. Ba mai mult, ca să-i adăpostească pe toţi aceştia, întocmise vechiul grajd de sub odaia de locuit, şi acolo unde în zid fusese altădată o gaură prin care scotea gunoiul, acum era o ferestruică, cu patru ochiuri de geam. Cum spune zicătoarea : „Bobiţă cu bobiţă se umple traista“ — era un spor sigur şi temeinic, fără zguduiri, fără gălăgie, ca de la sine, o înflorire sănătoasă. Omul era şi el neschimbat. Nu îşi îngăduia dulceaţă mai mare în tainul lui decît aceea de a se întinde patru minute pe un stog de fîn, în timpul zilei, cu gîndul că peste puţin o să alunece jos, fie chiar şi într-o băltoacă. Zilierilor le cerea să-şi dea toată silinţa, potrivit cu munca lor, iarna ca şi vara, şi păstra încă obiceiul să îngîne stihuri vechi, aşa ca pentru sine, de cîte ori era singur.

Bătrîna trăia în felul ei ciudat, ca o lumînare pe care Domnul uitase să o stingă. Mormăia la psalmi şi împletea, fără să-şi dea seama de timpurile noi pe care le trăia şi nevrînd să creadă că se croise drum de căruţă prin vale, sau că de la Sumarhus un automobil poate ajunge la Fjord în patruzeci şi cinci de minute, şi la Utiraudsmyri, în cincisprezece. De fapt, nu credea că există vreun alt drum în afară de drumul Domnului. Oamenii îi aduceau la cunoştinţă, voioşi, că era în toi un război mondial. Dar ea le spunea că nu, nu e nici un război mondial ; era pesemne tot vechiul război, care se tot lungea în străinătate de cînd ţinea minte. „Război mondial, care să cuprindă toată lumea, ce prostie!“ Zicea asta fiindcă nu credea că

există lumea. Dar o ţinea morţiş că asupra gospodăriei lor apasă un blestem. Mai devreme sau mai tîrziu se va împlini, şi aceia care or trăi să-l vadă o să-l simtă chiar pe pielea lor. Arareori a îngăduit Kolumkilli cuiva care ţinea de coliba asta să scape nevătămat. „Dar apusurile de soare erau minunate la Urdarsel; am locuit acolo patruzeci de ani, şi nu s-a întîmplat nimic niciodată." Mereu voia să se întoarcă înapoi acasă.

Ajungem acum la cooperativă, acea întreprindere înfloritoare aparţinînd ţăranilor înşişi, care făcea să nu mai fie nevoie de mijlocitori şi asigura producătorului rural o plată dreaptă şi cinstită pentru ceea ce avea de vînzare. Peste puţin, cooperativele vor fi salvat ţărănimea ţării şi îi vor fi transformat pe toţi gospodarii săraci în oameni cu stare, aşa cum cică i-ar fi transformat în Danemarca. Cooperativa din Fjord înflorea, cooperativele de peste tot înfloreau. Paraziţii neamului, negustorii, ori se scufundaseră cu totul, ori mai luptau încă, abia ţinîndu-şi capul deasupra apei; gospodarii ţineau tot mai strîns în mîinile lor treburile care-i priveau pe ei, negoţul, munca pămîntului, construcţiile, chiar şi producţia de electricitate, şi ziarele agricole din sud spuneau că se puneau acum temeliile unei agriculturi pe scară mare în Islanda, temeliile unei agriculturi în pas cu timpul; cultura pămîntului va deveni îndeletnicirea de căpetenie a poporului şi piatra de temelie a libertăţii obştii. Cei ce se împotriveau intereselor ţăranilor erau cei mai mari duşmani ai neamului. Jos cu mijlocitorii! Economiseşti douăzeci şi cinci la sută vînzînd şi cumpărînd prin cooperative, cooperativele au fost întemeiate ca să stăvilească tirania capitalismului şi să apere interesele micului producător şi ale omului simplu. Dar trebuie pomenit şi lucrul cel mai însemnat. Cooperativele ţintesc la un ideal mai înalt decît la un simplu cîştig băneşc. Ele încearcă să-l facă pe om mai bun, să-i lărgească orizonturile, să-l îndrumeze, să-l facă mai înţelegător cînd are de-a face cu cei sărmani.

În legătură cu toate astea, bunăstarea ţăranului devenise deodată evanghelia propovăduită de ziarele din Reykjavik. „Totul pentru ţărani... Ţăranii sînt sîngele vieţii şi coloana vertebrală a neamului... Văile munţilor Islandei sînt leagănul a tot ce este mai minunat în neamul nostru... Omul de la

ţară se îndreaptă înspre păşunile sale în aerul curat şi limpede, şi cînd îl trage în plămîni, o putere neştiută i se strecoară în mădulare, înviorîndu-i trupul şi sufletul... Orăşenii nu-şi pot închipui pacea pe care ţi-o dăruieşte mama noastră, natura, şi, atîta vreme cît n-ai găsit încă această pace, spiritul îşi amăgeşte setea cu noutăţi trecătoare... Pastorul, pe de altă parte, este însufleţit de gînduri eroice, căci viscolul tăios îl întăreşte şi-l călеşte. Asta e frumuseţea vieţii în aer liber. Este cea mai frumoasă şcoală a neamului... Ţăranii poartă pe umerii lor cultura ţărănească. Cumînţenia şi bunul-simţ domnesc printre ei, sînt un izvor de neîncetată binecuvîntare pentru ţară şi popor... Cît priveşte natura, priveliştile Islandei, cu dealurile, cu văile, cu cascadele şi munţii săi, sînt minunate ; nu e de mirare că cei ce locuiesc în văile munţilor sînt oameni adevăraţi ; oamenii naturii, singurii oameni adevăraţi. Viaţa lor este închinată slujirii lui Dumnezeu..."

Demnitatea vieţii ţăranului şi însuşirile culturii sale nu fuseseră pînă acum altceva decît o evanghelie ciudată, pe care Doamna din Myri o propovăduia pe la adunările oamenilor, mai ales pe la nunţi, poate tocmai din pricină că-i părea atît de rău că părăsise oraşul. Nimeni nu-şi bătea capul să ia aminte la ce spunea ; ca şi predicile pastorului, de pildă, cuvintele ei nu făceau nici o impresie, nu aveau nici o înrîurire. Dar acum lucrurile astea apăreau negru pe alb în ziarele tipărite la Reykjavik, care erau trimise la toate gospodăriile din ţară ; în fiecare săptămînă publicau ceva într-un fel sau altul. Era ca şi cum, pe fiecare pagină publicată, ai fi întîlnit-o pe Doamna din Myri, cu înfăţişarea ei duioasă şi binevoitoare, ca a unui papă. Îndeobşte, oamenii începură să creadă în această evanghelie, şi în curînd cultura ţărănească ajunse la mare preţ în toate provinciile ţării. Afară cu calicia din bătrîni, afară cu strigoii moşteniţi de la ei, afară cu Kolumkilli, cine să-şi bată capul să mai asculte asemenea mofturi acum ? Nu, ţăranul islandez se trezise din somnul de veacuri. Stăteai să te întrebi şi te îndoiai că ar fi dormit vreodată. În foarte scurt timp îşi formase propriul său partid politic în ţară, un partid ale cărui străduinţi erau îndreptate împotriva conservatorilor, a egoiştilor, a mijlocitorilor şi hoţilor ; partidul cooperatorilor, al micilor producători, al oamenilor simpli şi al reformatorilor

progresişti, partidul dreptăţii şi al idealurilor.[1] Unul dintre primii care au ajuns în *Althing*, cu menirea deosebită de a şterge nedreptatea şi de a lupta pentru idealurile noului veac de aur care răsărea, a fost Ingolfur Arnarson Jonsson ; unul dintre cei care au votat pentru el a fost Bjartur de la Sumarhus. Soldul creditor ce-l avea la cooperativă creştea an de an. Oare începuse şi el să se încreadă în Ingolfur Arnarson şi în ceilalţi de la Raudsmyri ? N-aş putea spune dacă începuse într-adevăr să aibă încredere în ei, dar un lucru e ştiut, că primăvara, după ce Ingolfur Arnarson obţinuse de la guvern construirea unei şosele de-a lungul văii şi aruncarea unor poduri peste toate rîurile, cînd constructorii lucrau la podul peste curmătură, într-o seară, mai înainte ca muncitorii să lase lucrul, Bjartur dădu o raită pînă la şantier şi acolo intră în vorbă cu muncitorii, şi convorbirea de atunci oglindeşte într-o oarecare măsură starea credinţei sale în acele vremuri.

Oamenii vîrau pene ascuţite în stîncă şi o spărgeau în bolovani mici, pe care apoi îi zdrobeau cu ciocanele. Se construia un pod peste rîu mult deasupra vadului, într-un loc unde cădea într-o cheie îngustă, aşa că era nevoie de stîlpi înalţi şi de multă piatră ca să-i clădească.

— Despuiaţi munţii, băieţi ! spuse Bjartur, mîndrindu-se cu folosul pe care-l trăgea stăpînirea din stîncile de pe proprietatea lui.

— Da, dar mai degrabă am vrea să despuiem vreo muiere, răspunseră ei.

— Ian ascultaţi, bată-vă să vă bată ! Ce, credeţi că am făcut atîta drum ca să facem schimb de glume porcoase ?

— Vezi bine că nu ! La ce ţi-ar folosi o glumă porcoasă ţie, ăsta, boşorogul, care nu ai fost în stare să faci şi tu o fată, ca să ne lumineze priveliştea ?

— Boşorog ? pufni Bjartur. Dacă vrei să-ţi măsori puterile cu mine, ar trebui să te încerci mai întîi pe ceva mai tare decît stînca de colo ! E mai moale ca urda !

— Ce doreşti de la noi ? întrebară.

— Nu e treaba voastră să puneţi întrebări, cel puţin aici, zise el. Eu se cade să întreb, şi voi să-mi răspundeţi.

[1] Este vorba de partidul progresist, întemeiat în 1916, care pînă azi a rămas exponentul intereselor chiaburimii islandeze.

— Măi, taci! Te ţii mare ca un rege!

— Cine n-are datorii este tot aşa de mare ca un rege, le răspunse Bjartur. Şi cînd tocmesc un om, îl plătesc tot aşa de bine ca guvernul. Dar să nu-mi uit vorba, nu cumva ar vrea vreunul dintre voi să-mi cioplească o piatră de mormînt?

— O piatră de mormînt? întrebară oamenii cu gravitate, căci durerea le inspira un respect fără seamăn. Ştii, asta e într-adevăr o muncă mai gingaşă decît cea cu care sîntem noi deprinşi.

— Nu-i nevoie să fie ceva deosebit de frumos. Ce-aş vrea eu e să semene mai mult sau mai puţin cu o piatră de mormînt, aşa, de ochii lumii, să fie puţin mai îngustă la vîrf decît în partea de jos, ştiţi cum.

— Se înţelege, spuseră oamenii, dar fireşte că nimeni nu se înhamă la o astfel de muncă decît dacă orele de lucru i se plătesc ceva mai binişor.

Le răspunse că n-a trecut niciodată drept un zgîrie-brînză, mai ales cînd era vorba de asemenea lucruri. Asta înţelegeau şi ei prea bine: mormintele celor dragi sînt un pămînt sfînt, în privinţa asta nimeni nu-şi strînge băicrile pungii. Încetară cu porcăriile.

Şi începu tocmeala. Nici unul dintre ei nu se pricepea în astfel de treburi, aşa că nu prea înaintau. Se tîrguiră cîtva timp. Şi de o parte şi de alta erau cu băgare de seamă şi chiar foarte cuviincioşi, mai ales pietrarii, şi, după un răstimp, căzură la învoială. Bjartur îi dădea zor că nu le cere o muncă prea migăloasă. Voia şi o inscripţie? Da, şi o inscripţie. Ah, asta era mai greu, ei nu erau de loc meşteri la scris.

— Oh, nu-i nevoie să fie ceva prea înzorzonat, spuse Bjartur. Sînt de ajuns numai literele de la început, sau numele de botez, laolaltă cu numele celui care a pus piatra.

— E pentru nevastă-ta? întrebară ei.

— O, nu, răspunse Bjartur. Nu chiar. Dar tot pentru o femeie este. O femeie pe care şi eu, ca şi alţii, am nedreptăţit-o multă vreme, poate. Un bărbat este adeseori nedrept în judecata lui şi, prin urmare, şi în faptele lui. Te temi de pîinea altora.

— E îngropată la Raudsmyri? întrebară ei.

— Cine ? Ea ? La Raudsmyri ? repetă el, adînc jignit. Şi adăugă, mîndru de femeia lui : Nu, nu, nu prea îi avea la inimă pe cei din Raudsmyri, şi nici cimitirul lor. Ea e îngropată în pămîntul meu, zace, ca să zic aşa, la o azvîrlitură de băţ de aici, la poalele dealului, pe malul pîrîului.

Cîteva clipe îl priviră ţintă, uimiţi, neştiind ce să creadă din toate acestea, pînă cînd unul dintre ei spuse :

— Nu cumva vorbeşti de bătrîna strigoaică ?

Iar altul adăugă :

— Vrei să-ţi baţi joc de noi, fir-ai să fii ? !

Dar Bjartur nu-şi bătea joc de nimeni, niciodată nu prea ştiuse de glumă, era foarte serios, şi, de fapt, de mai multă vreme îi venise în gînd să-i pună o piatră de căpătîi bătrînei Gunnvor. De veacuri zăcuse acolo pe pămîntul ei, într-un mormînt hulit, şi fusese ţinta batjocurii şi bîrfelii care împleteau numele ei cu acela al Necuratului ; dar venise timpul acum să i se ceară iertare şi să i se cureţe numele de toate acele eresuri papistăşeşti. Nu tăgăduia, desigur, faptul că fusese femeia cea mai fără de noroc, dar se îndoia că suferise restrişti mai mari decît neamul întreg. Cunoscuse şi el vremuri grele, dar ce erau acelea dacă le puneai alături de vremurile de izbeliţe pe care le îndurase ţara în trecut, în anii Foametei Mari [1], de pildă, sau sub domnia Monopolului, cînd diavolul Kolumkilli păruse să ţină în streang tot neamul ? Se prea poate ca femeia să fi greşit, cine nu greşeşte ? Unii spun că ea ar fi ucis oameni, şi dacă e vorba aşa, cine n-a ucis oameni ? Ce sînt oamenii ? Oamenii sînt mai puţin ca noroiul de sub tălpi cînd vin vremuri grele. Le spuse că pentru el nu era altceva decît o vecină de pe plai, şi deşi nu-i luase niciodată apărarea, acum, faţă de belşugul acestor ani, era timpul să i se ceară iertare acelei femei îndelung prigonite. De aceea hotărîse să-i pună o piatră la mormînt şi să şteargă cu buretele trecutul. Şi mai mult încă, în locul blestemăţiilor papistăşeşti cărora le căzuse pradă pînă acum, era gata să pună şi numele lui să-i ţină tovărăşie de-a lungul veacurilor ; şi le porunci să sape în piatră o inscripţie care suna aşa : „Gunnvorei de la Bjartur".

[1] Denumirea sub care a intrat în analele Islandei cumplita foamete din anii 1784—1785.

61. *Viza de intrare*

Micul Gvendur se făcuse mare acum.

Era un tînăr plin de făgăduinţe, semănînd oarecum cu taică-său la statură şi mers, dar cu o fire mai blîndă, şi, totuşi, lucru ciudat, lipsit de orice simţămînt pentru poezie şi de îndemînare la stihuri. Asta, însă, nu era privit ca un cusur prea mare, căci pînă acum aproape toate temele vrednice de a fi puse în versuri fuseseră folosite în poezii, unele dintre ele în chip destul de fericit, şi apoi anii tinereţii sale fuseseră mai puţin vestiţi prin poezie, cît prin belşugul şi dărnicia pămîntului şi a mării şi toate celelalte felurite binecuvîntări ale acestui război mondial, căzut din cer. Gvendur era bine legat, chiar puţin cam greoi, avea o chică de păr bălai pe care arareori o tundea sau o pieptăna şi era rumen la faţă ; iar privirile ochilor, deşi nu blînde şi nu prea-prea ascuţite, nu erau de loc lipsite de hotărîre. Dar, de fapt, ce înseamnă hotărîre ? Era foarte voinic. Se ştia că e singurul fiu al proprietarului de la Sumarhus, şi un asemenea titlu era ceva de seamă în aceste zile, cînd preţul mieilor crescuse pînă la treizeci, patruzeci de *kronur*, sau chiar mai mult, cînd ajunseseră să ţină o vacă în gospodărie şi apoi încă una, şi prezenţa vacilor nu mai scotea din sărite pe nimeni şi nici nu ducea la ascuţirea cuţitelor, ci era, pare-se, privită ca un lucru firesc, cînd, de asemenea, gospodarul, care pînă atunci lucrase singur, ajunsese şi el să folosească, primăvara şi toamna, muncitori străini, care veneau de aproape ori de departe şi care, deşi cereau simbrii mari şi lucrau numai paisprezece ore pe zi, în ierarhia socială erau totuşi plasaţi pe o treaptă mult mai joasă decît feciorul stăpînului. Într-o bună zi el avea să moştenească micul regat din vale. Încă din copilărie, interesul lui, fie treaz, fie în somn, fusese îndreptat spre bunul mers al gospodăriei ; iubea pămîntul, cum se zice, deşi în mare parte fără să-şi dea sema, şi era gata să lupte cu greutăţile şi restriştile, fără a voi să le biruie prin idealuri. Niciodată nu rîvnise la altă bucurie decît la bucuria de a şti că oile fătau la timpul potrivit şi de a le vedea că au trecut iarna destul de voinice ca să nu se înnămolească în smîrcuri primăvara. Poate că în asta stă adevărata bucurie.

Cu toate că podul casei se mai aplecase puțin și podeaua se lăsa cam tare sub picior, nu socotise niciodată că trebuie să-și bată capul cu lucrurile astea. Lui Bjartur i se părea lucrul cel mai firesc să aibă un asemenea fecior; îl nedumerea, dimpotrivă, faptul că n-a avut o jumătate de duzină la fel cu el, dar la ce bun să te plîngi? Băiatul avea acum 17 ani și agonisise șase oi, o pereche de ghete de lac, un rînd de straie albastre de sărbătoare și un ceas cu lanț. Foarte puțini islandezi sînt atît de avuți la 17 ani. Bogăția lui se datora faptului că mereu lucra la ceva, în loc să stea să îndruge o mulțime de prostii fără rost pe lespezile din fața casei, sau în loc să se lase răpit de puterea viselor dezlînate, sau chiar a strigoilor, așa cum făcuseră frații lui. Rezultatul era că amîndoi frații muriseră, fiecare în felul său, desigur, pe cînd el trăia și avea șase oi.

În vremea asta se făcea simțită în toată obștea o mare frămîntare, sau un fel de risipă, cum îi ziceau unii, și mulți nu puteau ține piept acelei învolburări fără a fi mișcați ei înșiși, nici acelei risipe fără a risipi și ei; nu, prea puțini puteau ține piept. Frămîntarea și risipa cea mai de seamă se făcea în treburile bănești, căci viața omului se ține cu bani, și unii socot că banii ar fi singurul lucru care o cîrmuiește, fie că lipsesc, fie că sînt din plin, fie că nu sînt nici prea mulți, nici prea puțini. Oamenii ajunseră deodată să-și dea seama că bănetul pe care-l poate strînge cineva într-un timp dat întrece cu mult măsura și hotarele ce le închipuiseră mai înainte. Aceia care pînă atunci arareori pomeniseră, vorbind serios, de sume mai mari de două *kronur* făceau acum socoteli de zeci de *kronur*, oamenii de zece, douăzeci de *kronur* nici nu mai stăteau de vorbă decît despre mii, și chiar bătrînii neputincioși, care nu cîștigaseră un ban de ani de zile, învîrteau acum afaceri în care erau în joc sume ce aminteau de cele din poemul astronomic *Njola*[1]. Thorir din Gilteig izbutise să cumpere pămîntul pe care-l ținea în arendă, unii spuneau că l-ar fi și plătit; culmea a fost cînd unui ofticos și filozof ca Olafur din Ystadal i-a dat mîna să cadă și el în învoială să-și cumpere pămînt, plătind pentru el zeci de

[1] *Njola (Noaptea)* — remarcabil poem filozofic, publicat în 1842 de matematicianul și geograful islandez *Bjorn Gunnlaugsson* (1788—1876).

mii de *kronur*. Alţii îşi depuneau cîştigurile la Casa de Economii din Fjord. Această Casă de Economii era de obicei legată de numele sameşului de la Myri, fiindcă avea o sută de mii de *kronur* plasaţi acolo, deşi poate că o fi fost o minciună, căci nimeni nu se plîngea mai amarnic decît dînsul de povara nesfîrşită a datoriilor ; şi Casa de Economii plătea procente uriaşe, unii spuneau că, o dată ce-i depuneai în cont, banii începeau să se înmulţească mai dihai ca şobolanii. Printre cei care aveau bani acolo se număra şi Bjartur de la Sumarhus. Era bine văzut la Casa de Economii şi i se dădeau dobînzi. În ciuda tuturor lucrurilor petrecute între ei, cei din Raudsmyri îi plăteau acum dobîndă. Parcă întreaga lume s-ar fi întors pe dos.

Şi cine oare sta acum în faţa colibei de la Sumarhus dacă nu însuşi sameşul, cu trei cai înşeuaţi, ca şi cum ar fi crezut că fusese înzestrat cu un fund întreit, şi cu o pereche de cizme care desigur că îi fuseseră date în plata vreunei datorii ; războiul îşi revarsă binecuvîntările fără părtinire şi pe cei mari, şi pe cei mici. Se plîngea sameşul că unul dintre cai pierduse o potcoavă.

— Şi fiindcă veni vorba, mormăi el, cu blestemata lor de şosea au adus numai pagubă locurilor bune de păşunat din smîrcuri.

— Oh, ştii doar că sînt smîrcurile mele, răspunse Bjartur.

— Soacră-ta mai trăieşte încă, după cît am aflat, schimbă vorba sameşul.

— Da, trăieşte pe socoteala mea, nu pe a ta. Niciodată pînă acum n-a mîncat pîinea altora, deşi a fost un timp cînd voiai s-o iei de aici şi s-o ţii din mila obştii.

— Ce s-a făcut cu gospodăria ei ?

— Care gospodărie ?

— Gospodăria ei. Gospodăria ei proprie. Ce s-a făcut cu ea ?

— Cred că se află la locul ei, la Sandgilsheid, ca şi înainte.

— Întotdeauna ai fost un porc urîcios ! bombăni sameşul. Cel mai rău din cîţi am cunoscut. Să fiu al dracului dacă poate cineva să-ţi smulgă o vorbă ca lumea, chiar într-o zi minunată de primăvară timpurie ca asta !

— Lucrurile învăţate de copil le ţii bine minte. Am fost crescut lîngă cineva pe care-l ştiu bine şi care nu e la o sută de mile depărtare de aici.

— Aud că umbli să-ţi vinzi locul şi să te duci acolo, zise sameşul.

— Unde să mă duc ? E o minciună !

— Atunci poate că ai de gînd să-ţi clădeşti o casă arătoasă aici ?

— Fac ce cred de cuviinţă, şi cînd o fi vorba de casă, şi în orice alte privinţe.

— Gîndeam să te întreb dac-o fi adevărat. Şi chiar dacă nu e, aş fi putut poate să-ţi fac o ofertă de cumpărare pentru locul ăsta al saivanelor celor vechi ale mele.

— De optsprezece ani încoace locul ăsta se cheamă Sumarhus, prietene, îl îndreptă Bjartur. Dar nu mă miră c-ai uitat ; e atîta vreme de cînd n-am avut de-a face unul cu altul. Şi acum să-ţi spun ceva : s-ar putea mai degrabă ca Raudsmyri să fie alipit la Sumarhus decît ca Sumarhusul să fie alipit la Raudsmyri.

— Raudsmyri e al tău dacă vrei, vorbi sameşul. Şaptezeci de mii de *kronur*, şi poţi să-l iei.

— Am să-l cumpăr cînd voi crede eu de cuviinţă.

— Atunci, pînă ce te chibzuieşti, ai putea să-mi vinzi mie locul ăsta. Zece mii peşin.

— Pesemne bani calpi.

— Cincisprezece mii, se răzgîndi sameşul.

La această ofertă Bjartur nu răspunse decît învîrtindu-se încet în jurul sameşului, în timp ce, în cîteva cuvinte bine simţite, îşi pomeni strămoşii şi faima neamului, cum mai făcuse de sute şi de mii de ori înainte. Dar în vremea asta, potcoava calului fusese pusă la loc, şi sameşul se pregătea să încalece.

— Am spus cincisprezece mii, repetă sameşul după ce încălecă. Nu e sigur că am să-ţi mai fac o astfel de ofertă. Dar dacă vrei mai bine să clădeşti, n-ai decît s-o faci. Şi dacă pentru construcţie ai nevoie de vreun împrumut de la Casa de Economii, fii sigur că n-am să-ţi stau în drum.

Cincisprezece mii de *kronur* ! Calicul ăsta îmbrăcat în zdrenţe, care niciodată nu se putea despărţi de un ban fără să-l răsucească de trei sau patru ori în mînă, spusese

oare cincisprezece mii de *kronur*? Era nebun? Toată lumea știa că un purcoi de cincisprezece mii nu poate fi altceva decît un purcoi de bani calpi, afară doar dacă ai muncit singur pentru ei, și nimeni nu putea să facă asta vreodată — „ar trebui să mă iau după el și să-l omor, ca Egill Skallagrimsson, atunci cînd Skalaglamm lăsase acasă, la Borg, scutul pe care erau felurite inscripții în chenare din fir de aur și bătute în nestemate". De ce l-o fi îmbiat cu bani? Oare de ce, cînd a văzut că nu vrea să-și vîndă gospodăria, l-a invitat măcar să ia un împrumut cu ipotecă? De ce nu-i dădeau pace ăștia din Raudsmyri? De ce îl zădărau într-una cu astfel de tîrguieli? Nu! Era hotărît să-și păstreze pămîntul în vecii vecilor, pămîntul pentru care și unde trăise cu oile. Și într-o bună zi, cînd el și oile sale vor fi murit, singurul lui fecior va ridica steagul gospodăriei din vale și va purta cultura țărănească pe umerii săi, și tot așa mai departe, în viitor, în mileniul ce va să vină. Și dacă o fi să clădească acareturi noi — și era hotărît să clădească, toate la vremea lor — avea s-o facă nu fiindcă îl zădărau cei din Raudsmyri, ci din motive care-l priveau numai pe el.

„Să nu-i lași niciodată să te momească cu bani, Gvendur băiete, dacă o fi să trăiești, și știu că o să trăiești să ajungi stăpînul acestui pămînt. Pămîntul... pe pămîntul ăsta viețuiesc oile; oi zdravene, sănătoase, oi cu blană flocoasă, care trec iarna cu bine, pe ele se bizuie libertatea și bunul nume al omului."

Da, trebuia într-adevăr să fii un om adevărat ca să poți rămîne neclintit, ca o stîncă, atunci cînd totul în jurul tău — pînă și banii și felul de a privi viața — se clătina și se învîrtea într-o neîncetată prefacere; cînd hotarele cele mai nestrămutate dintre oameni și lucruri, în timp și spațiu, erau luate de valuri; cînd imposibilul devenea posibil și chiar și dorințele celor ce nu cutezaseră să dorească ceva erau împlinite. Pînă și oile mîncau pîine, la fel ca ispravnicul și ca alți înalți dregători, și găleți întregi de heringi de mîna întîi erau așezate dinaintea necioplitelor de vaci, care ronțăiau bunătățile acestea cu încîntare, pleoștindu-și urechile și închizînd ochii într-un fel de visare

fericită. Acum islandezii îşi trimiteau corăbiile pînă în America, lucru care nu-l mai făcuseră de nouă sute de ani şi mai bine, de cînd Leif cel Norocos [1] descoperise acest pămînt, şi apoi plecînd, îi pierduse urma; da, într-adevăr, toate aceste schimbări erau şi adînci, şi cuprinzătoare, şi atunci, tocmai în timpul acelui şuvoi de bucurii, care dărîmase orice stavilă şi se revărsa peste margini, într-o vreme cînd oamenii nici nu mai erau în stare să se mire de atîtea întîmplări minunate, sau să se tulbure de vreo năpastă neaşteptată, iată că sosi o scrisoare adresată domnului Gudmundur Gudbjartsson, pe care destinatarul trebui să se ducă să o ia de la Raudsmyri, iscălind de primire, dar nu îndrăzni să o deschidă înainte de a fi ajuns în vîrful măgurii, căci pentru nimic în lume n-ar fi vrut să-i lase pe cei din Raudsmyri să-l tragă de limbă şi să-i smulgă taina; se aşeză într-o adîncitură în care iarba nouă abia începuse să răsară printre firele veştede, căci era în primele zile ale lui mai, şi deschise scrisoarea. Din ea căzură două fîşuici de hîrtie albastră, cu litere străine pe ele şi cu o iscălitură măiastră, împodobită cu tot felul de înfloriturî. Pe un al treilea petic de hîrtie erau aşternute următoarele cîteva cuvinte scrise citeţ, urmate de semnătura lui Nonni:

„Două sute de dolari, pe care ţi-i trimite unchiul ca să poţi veni îndată în America. Războiul s-a sfîrşit, vremurile sînt bune, poţi să ajungi tot ce doreşti."

Nici omul cel mai legat de brazdă de pe lume nu este atît de legat de ea încît să nu vrea să plece în America. Se zice că în ultimul veac oamenii cei mai legaţi de brazdă din lume au plecat în America, cu vapoare mari, peste oceanul fără margini. Singurul lucru care-i împiedică pe oamenii cei mai legaţi de brazdă de a-şi părăsi ţara nu este nici pămîntul însuşi şi nici legăturile lor cu neamul, ci lipsa banilor cu care să ajungă pînă acolo. Aşa au emigrat în America, vreme de patruzeci de ani, oamenii din văile

[1] *Leif Eiriksson* — poreclit *cel Norocos* — fiul lui *Eirik Rauda* (adică cel Roşu), care în jurul anului 1000 a atins ţărmurile septentrionale ale Americii şi a coborît spre miazăzi, cercetînd Labradorul, Terra Nova şi Noua Anglie.

Islandei — floarea și sîngele vieții și tăria neamului, sănătoasa cultură țărănească întrupată — au emigrat cum ieșiseră cîndva izraeliții în deșert, cu fețele împietrite, cu talerele la subțioară și tîrînd pe jos pilotele de puf, ca și cum nu s-ar găsi nici talere, nici pături în America, așa cum s-a auzit că a pribegit în America într-un răstimp de la cincizeci pînă la o sută de ani și floarea Poloniei, și cum mai pribegesc și astăzi polonezii dacă au prilejul, și nu numai cu așternutul, dar și cu roțile de la scumpele lor căruțe, de teamă ca nu cumva roțile să fie încă necunoscute pe acolo. Să-l luăm, de pildă, pe flăcăul ăsta, care stă colo în iarba căruntă de astă iarnă a Islandei, pe Gudmundur, sau, pe scurt, Gvendur, cu cei 17 ani ai săi, cu șase oi, ghete de lac și toate celelalte. Anevoie ai putea închipui pe cineva a cărui inimă să aibă rădăcini atît de adînc înfipte în peticul de pămînt dintre smîrcuri, cu valea, cu muntele și cu lacul de lîngă casa părintească, cu o lungă și neîntreruptă tradiție și cu nesfîrșite posibilități oglindite în ochii săi copilărești și visători. Nimeni nu sălășluise mai fericit ca el la sînul reginei munților, cum se spune în balade. Două hîrtiuțe albastre, împodobite cu înfloriturl neciteție, și totul se sfîrșise. Era încredințat că niciodată nu va mai auzi cîntecul păsărilor Islandei, și în mintea sa începuse de pe acum să-și ia rămas bun de la valea care îi dăduse viață, de la valea care era viața lui, și se și hotărîse să ajungă altceva în țara unde avutul fermierilor se măsoară în cirezi de vite și unde nimeni nu îndrăznește să pomenească de o vietate atît de disprețuită și de rînd cum e oaia.

Coborî în vale, spre Sumarhus; de cîtva timp coliba începuse să se cam lase într-o rînă față de tot ce-o înconjura; Gvendur nu voia altceva decît să-i spună tatălui său că are de gînd să plece în America — avea două sutare, bănet cu nemiluita, și acum, că războiul se sfîrșise, putea să ajungă tot ce-i dorea inima, un crescător de vite pe scară mare, sau poate un dulgher, ca unchi-său.

Tatăl ședea pe lespezile din fața casei, privind, adîncit în gînduri, la valea unde am putea crede că într-un vis primăvăratic vedea spița neamului său crescînd și înflorind în viitor. Adevărul e că poate nu văzuse niciodată o astfel

de imagine şi poate că nu avusese niciodată vreun ideal întruchipat în munca sa, nici nu şi-o împodobise cu vreun înţeles poetic, ca franţujii şi nemţii, care măcelăriseră un milion de oameni fără nici o pricină, sau, după cum cred unii, numai aşa, de plăcere. Dar asta nu schimba un fapt în sine, care rămînea sigur, precis şi neschimbat, şi anume : într-o bună zi, cînd va fi mort şi dus pe ceea lume, cine oare va lua oile în primire ? Erau de-ajuns două fiţuici calpe de hîrtie albastră ca să dezrădăcineze pe un flăcău zdravăn de la ţară, care avea un trecut de o mie de ani în insula asta, şi care, ca atare, era în deplină armonie cu pămîntul şi cu oamenii ? N-a mai fost nevoie de nici un alt îndemn, pe drumul de la măgură pînă la gospodărie, ca să-l hotărască să-şi trădeze ţara, poporul şi pe el însuşi, în trecut, în prezent şi în viitor ? Totuşi, Bjartur nu-i răspunse decît atît :

— Să nu te încrezi niciodată în scrisorile din America, sînt pline întotdeauna de lăudăroşenii. Şi tot ce spun despre nutreţul vitelor e minciună sfruntată.

— Da, dar oricum, aş putea să mă fac dulgher, se apără băiatul.

Tatăl scuipă şi zise :

— Am cunoscut mulţi dulgheri, băiete, dar n-am întîlnit încă nici unul care să fi făcut vreo brînză. Colindă prin ţară din loc în loc, bătînd la cuie pentru alţii. Cine umblă pe toate drumurile nu ajunge nicăieri.

Flăcăul tăcea îndărătnic, aşa că după un răstimp taică-său urmă :

— Mi-am pierdut mai mulţi copii, fiecare într-alt fel, şi n-am zis nici o vorbă. Ce s-a dus, s-a dus ! Dar pe tine, care ştii să îngrijeşti oile, de-ai fi fost cu un an mai mic te-aş fi bătut la spate !

— Cînd cineva a primit atîţia bani cîţi am primit eu, spuse flăcăul, de ce nu i-ar folosi ca să arunce o privire asupra unei ţări mai mari ca a noastră ?

— O ţară mai mare ? Nu mai vorbi astfel de prostii gogonate ! Sumarhus e o ţară tot atît de mare ca şi celelalte. Cine nu poate trăi la Sumarhus nu poate trăi nici în altă parte. N-ai să ajungi la nimic nicăieri. Cu fratele tău,

Jon, a fost cu totul altceva : purta în sînge dorul de a călători şi inima îi bătea pentru alte lucruri decît oile. Tu însă te pricepi la oi cum prea puţini se pricep, şi niciodată n-am să te las să pleci de bunăvoie. Ţie aveam de gînd să-ţi las gospodăria. Ai fost cel mai deschis la suflet dintre copiii mei, şi deşi eşti încă un ţîngău, o să vină şi ziua cînd ai să faci o însurătoare bună şi cînd ai să te numeri printre crescătorii de seamă.

Băiatul răspunse hotărît, cuvînt cu cuvînt :

— Am şaptesprezece ani. Şi se cade să-mi văd singur de treburile mele. Şi deşi oile mi-au fost întotdeauna dragi, tu nu ştii nimic din ceea ce poate că gîndeam uneori în sufletul meu, deşi n-am gîndit niciodată cu glas tare. Adesea gîndeam că dacă mi s-ar ivi vreun prilej, îl voi folosi ; şi sînt încredinţat că oricine ar face la fel ca mine, fie că ar fi de vîrsta mea sau mai mare. Un om nu cutează să se gîndească sau să năzuiască la ceva cu glas tare, aşa că îşi vede de treabă, şi sînt unii care-şi văd de treabă pînă la moarte. Cînd am deschis scrisoarea sus pe deal, de-abia îmi puteam crede ochilor, căci nu am îndrăznit niciodată să gîndesc la ceva sau să năzuiesc la un lucru cu glas tare, deşi poate că m-am gîndit şi am nădăjduit fără să-mi dau seama. Acesta poate că-i singurul prilej care mi se va ivi în toată viaţa mea. Nu sînt un prost, dar aş fi într-adevăr un prost dacă n-aş folosi acest prilej unic de a merge în lume şi de a însemna ceva în lumea asta, cum fac cei care au cutezat să gîndească cu glas tare.

— Ia nu mai trăncăni la năzbîtii ! se răsti taică-său la el. Ce-ţi închipui tu că ştii despre lume, fir-ar ea să fie ! Ce este lumea ? Asta e lumea, lumea e aici, Sumarhus, pămîntul meu, gospodăria mea e lumea. Şi dacă ţi-ai pus în gînd să înghiţi soarele fiindcă te-au scos din minţi pentru un moment bancnotele albastre din America, bancnotele astea care sînt vădit calpe, la fel ca orice altă sumă mai mare de bani care cade în mîinile unui om dacă n-a muncit pentru ea, mai devreme sau mai tîrziu tot vei descoperi că Sumarhusul este lumea, şi atunci vei avea temei să-ţi aminteşti cele spuse de mine.

Şi cu răceala izvorîtă din nemulţumirea reciprocă puseră capăt convorbirii.

62. *De strajă*

Bjartur nici nu mai încercă să-l facă pe feciorul său să-şi mute gîndul. E o dovadă de slăbiciune să încerci a schimba gîndul cuiva. Un om liber se gîndeşte numai la el însuşi şi îi lasă pe ceilalţi să facă ce vor. Nici el nu îngăduise nimănui vreodată să-i schimbe gîndul. Dar pentru el, din ziua aceea, fiul său era ca şi plecat. Nu-i mai vorbea nici ca să-i pomenească ce avea de făcut; dar se înhămă, cu argatul alături, să sape un şanţ adînc de scurgere de-a curmezişul pajiştii, şi trudi ca un nebun, din zori pînă-n amurg. Nici băiatul nu mai spunea nimic, dar despărţirea de neînlăturat îi apăsa sufletul cu o tristeţe amestecată cu teamă, căci pămîntul acela îi era în sînge, îl simţea în vine, fără cuvinte, fără gînd; şi acum i se părea că era gata să părăsească pămîntul şi să se arunce în văzduh, în albastrul cerului. Dar nu putea să n-o facă. Nimeni nu se poate împotrivi. Omul trăieşte în lumea realităţilor, este deprins să le înfrunte încă din copilărie, ştie să le privească drept în faţă, are poate destul curaj ca să le privească în faţă toată viaţa. Apoi, într-o bună zi, depărtările îl cheamă cu făgăduieli nelămurite şi se trezeşte că are în mînă viza de intrare şi două fituici de hîrtie albastră. Îndată încetează să mai fie realist. S-a sfîrşit cu resemnarea, nu mai are curajul să privească totul în faţă, se află, poate pentru totdeauna de acum încolo, în puterea depărtărilor îmbietoare care îl cheamă, în puterea mirajului posibilităţilor infinite.

Şi cu asta se prea poate că viaţa omului respectiv s-a încheiat.

— Plec mîine, grăi Gvendur.

Nici un răspuns.

— Nu cumva ai vrea să cumperi oile mele?

— Nu, dar bucuros ţi le-aş îneca în smîrc.

— Foarte bine. Dacă-i aşa, le dăruiesc Astei-Sollilja cînd trec prin Fjord.

— Hm... mormăi tatăl. Trebuie să fii nebun. Ai să fii ucis.

— Nu mai e nici un război, războiul s-a sfîrşit.

Şi cu asta convorbirea se încheie.

— Bunico, vorbi flăcăul, eu plec mîine.

— O, desigur că nu prea departe, spuse ea.

— Plec în America.

Ea își lăsă undrelele în poală și îl privi un timp uimită, apoi, vîrîndu-și o undrea sub glugă, se scărpină o clipă cu vîrful:

— Ehei, asta mi-a zgîndărit toți păduchii din cap, zise ea și reîncepu să împletească.

Dimineața următoare se trezi cu toate simțurile amorțite și molcome, de parcă ar fi fost gata să se ridice la cer. Își luă rămas bun de la bunică-sa într-un fel care nu avea nimic poetic; ea nu-i ceru să o pomenească rudelor din America. Cum taică-său nu-i dăduse calul, porni pe jos, în straiele albastre de duminică, cu ceasul și lanțul și cu ghetele de lac învelite într-o basma la subțioară, căci bagajul său îl trimisese mai înainte. Își trăsese ciorapii peste pantaloni, ca să apere manșetele. Păsările cîntau. Peste munți pluteau ici și colo fișii albe de ceață. Rouă pe ogorul de lîngă casă, smîrcuri gălbui mergînd spre castaniu-închis, verzi pe locurile mai uscate. Taică-său se afla de mult la lucru, în șanț, și merse într-acolo să-și ia rămas bun; Bjartur nici nu-și dădu osteneala să iasă din șanț, ci-i ură drum bun de jos, din noroi.

— Tată, spuse băiatul cu sfială, cum stătea pe marginea șanțului, să nu gîndești ceva rău despre mine.

— Mă tem că s-or purta rău cu tine, băiete, îi răspunse. Îi ucid pe toți cei care sînt mai curați la suflet. Dacă ai fi rămas aici, ai fi putut fi un om liber, un om independent, ca și mine. Îți părăsești regatul ca să fii sluga altora. N-are rost să mă împotrivesc. Rămîn singur aici, asta e tot. Și rămîn cît o fi să rămîn. Poți să-i spui asta și micuțului Nonni. Și noroc!

Și astfel își pierdu și ultimul copil, într-un ceas al vieții cînd, după lunga lui luptă pentru independență, care-l costase viețile tuturor celorlalți copii, întrezărea belșugul și deplina neatîrnare. Cei ce vor să plece n-au decît să plece, pesemne că e mai bine așa. Omul cel mai puternic e acela care stă singur. Omul se naște singur. Omul moare singur. Atunci, de ce n-ar trăi singur? Oare iscusința de a rămîne singur nu înseamnă desăvîrșirea vieții, țelul ei? Începu din nou să sape. Apoi, deodată îl străfulgeră un gînd;

aruncînd lopata, sări afară pe mal ; băiatul se depărtase doar puţin peste smîrcuri.

— Ei ! strigă tatăl şi alergă după el, pînă îl ajunse. Parcă spuneai ceva despre Asta-Sollilja aseară.

— Spuneam c-am să-i dăruiesc oile mele dacă tu nu vrei să le cumperi.

— Mda... spuse tatăl, ca şi cum nu vedea legătura. Ei, mergi sănătos ! Dar adu-ţi aminte de asta : deşi se prea poate că s-o fi isprăvit războiul, asta nu schimbă nimic, şi află că sînt ei în stare să te omoare şi aşa, numai din prostie. Crezi tu că oamenii care sînt aşa de smintiţi că poartă un război patru ani de zile se preschimbă deodată în pilde de virtute şi de înţelepciune numai pentru c-au semnat pace ? Nu, toţi sînt nebuni.

Feciorului nu-i veni în gînd nimic potrivit cu care să răspundă unui raţionament atît de profund.

— Fiindcă veni vorba... spuse atunci tatăl, tot ţinîndu-se de el. Dacă se întîmplă s-o vezi pe Asta-Sollilja, poţi să-i spui că într-o zi, la începutul primăverii, am urcat pe munţii din miazăzi, şi pe cînd stăteam privind o anumită stîncă, două strofe mi-au trecut prin minte. Ele sună cam aşa :

„Acolo unde munţii în ceţuri se împlîntă —
În aspră neclintire, şi palidă, se-avîntă
Un ţanc cuprins de bezne, cumplit în nemişcare
Smolit de mohorîre, şi mîndru-n supărare.

Nu-i floare minunată în valea plumburie
Să risipească bezna — s-a stins pe veşnicie.
Oh ! Blestemate fie ursitele nebune
Ce-ntunecata-i soartă voit-au s-o-ncunune.“

Crezi că poţi să le ţii minte ?

— Pot să ţin minte orice înţeleg, răspunse băiatul. Dar ce înseamnă asta ? Versul despre norne, de pildă ?

— Nu-i treaba ta ; sînt numai două strofe în care e vorba de o stîncă. Nu cred în ursitoare şi n-am crezut niciodată. Şi ca dovadă că e aşa, îi poţi spune că am pus să se ridice din partea mea o piatră de mormînt pentru bătrîna Gunnvor. Dar asta, desigur, nu mă împiedică să spun într-o poezie ce mi se pare mie mai potrivit.

Băiatul își întipări stihurile în minte și nu mai întrebă nimic.

— Cît privește toate celelalte, spuse Bjartur, în sfîrșit, poți să-i spui că pe aici totul e cum a fost; și eu, la fel; doar că s-a cam hîit coliba acum un an, doi, cînd am avut iarna aia cu ger năprasnic. Dar că atunci cînd am să-mi fac o casă, am s-o clădesc așa ca să nu se mai aplece. Și c-am să mă apuc s-o clădesc mai bine acum decît mai tîrziu. Dar să nu i-o spui ca din partea mea.

Și cu aceste cuvinte se întoarse la munca sa.

63. Despre țara viselor

În vremea aceea plecarea în America nu mai era o faptă josnică și rușinoasă, cum ar fi aceea de a cere pomană de la obște sau de a fi trimis la închisoare, lucruri vrednice numai de drojdia societății. Astăzi era privită cu ochi buni, ca un fel de călătorie de plăcere. Despre emigranți nu se mai vorbea ca despre niște haimanale ori trîntori fără leac, sau ca despre o marfă proastă, exportată bucuros de sfaturile obștilor; nu, erau oameni cu buzunarele doldora de bani și plecau peste ocean să-și vadă rudele și prietenii, care erau și ei oameni cu mintea luminată. Islandezii din America ajunseseră dintr-o dată oameni cu mintea luminată, fiindcă le mersese vestea că aveau la bănet cu toptanul, și părea un lucru vrednic de laudă să pornești în căutarea acestor bogătani mărinimoși. Gvendur de la Sumarhus, flăcăul care nu făcuse nici o vîlvă cînd mai mersese la Fjord altădată, Gvendur de la Sumarhus era acum în oraș cu bani în buzunar, o sută de *kronur*, o mie, poate și mai mult, și gata să ia vaporul care avea să-l poarte peste Atlantic ca să-și vadă rudele, oameni cu stare. Ajunse pe loc o figură foarte bine văzută la Fjord, în timp ce aștepta vasul de coastă, și ispravnicul îi dădu o cafea cînd se duse la el pentru pașaport, și veni și nevasta ispravnicului să se uite la el, numai fiindcă pleca în America. Îl salută pe stradă un ins de o rară deșteptăciune, pe care nu-l

mai văzuse niciodată, ba chiar îl pofti la el, îl îmbie iar cu cafea şi îl învăţă să spună *jess, monni, olraet*[1], ca să poată avea succes în viaţă în America. În birourile companiei de navigaţie i s-a ţinut o conferinţă de o oră despre felul cum trebuie să se poarte la Reykjavik, pe cine să întîlnească şi ce să spună şi unde să-şi plătească biletul de călătorie, şi cineva îi dădu să fumeze o ţigară de foi, după care i se făcu rău şi vărsă pe plajă. Mulţi oameni îl opreau pe stradă şi-l întrebau dacă el era acela. Da, el. Femeile se arătau la ferestre, ridicau perdelele şi-l măsurau din cap pînă în picioare cu o curiozitate romantică, fiindcă şi ele îl ştiau. Copiii stăteau pe la colţul caselor şi strigau după el: „America, hei, America!" Cu această faimă pe care şi-o făcuse trecură două zile. Îşi cumpără un cuţit şi puţină sfoară ca să ia cu el în America, căci nimic nu e mai de trebuinţă într-o călătorie lungă. Vasul trebuia să sosească devreme în dimineaţa următoare, şi, după ce îşi sfîrşi toate pregătirile, mai avea înaintea lui o după-amiază şi o seară întreagă. „Mai bine mă duc s-o văd pe Asta-Sollilja acum", se gîndi el. O găsi, în cele din urmă, în slujbă la un armator şi la nevasta lui; lîngă ea era copilul ei, o fetiţă care împlinea la vară 5 ani.

— Am botezat-o Bjort, îl lămuri Asta-Sollilja. Eram doar o copilă cînd am născut-o, atîta m-am priceput şi eu, n-a fost sortită să facă plăcere nimănui. E mare pentru vîrsta ei, acum are de mîncare din belşug, biata mititică; şi e sașie, ca şi maică-sa.

Şi sărută fetiţa. Devenise o femeie înaltă şi tînără, cu picioarele lungi, trupeşă. poate cam prea lată în şolduri, cu umeri prea înguşti pentru trupul ei, cu spinarea cam adusă, cu sînii mai puţin pietroşi ca pe vremea cînd avea 15 ani. Ochii cenuşii luceau ca argintul între genele negre; era palidă, şi linia gingaşă a buzelor se înăsprise. Un dinte din faţă era stricat şi înnegrit; ochiul ei privea mai cruciş ca înainte, poate de oboseală, mîinile lungi şi osoase, dar frumoase ca formă, braţele prea subţiri, gîtul încă alb şi tînăr, glasul rece şi răguşit, fără strălucire... Îşi tăiase părul scurt. şi o şuviţă îi atîrna peste ochi. Era ceva

[1] Respectiv cuvintele englezeşti yes (da), *money* (bani), *all right* (în ordine), în transcripţie fonetică islandeză.

în înfăţişarea şi în felul ei de a fi care dovedea şi tărie şi slăbiciune la un loc, care te atrăgea şi te respingea totodată. Nu se putea să nu o ici în seamă ; nu avea nici o singură trăsătură searbădă pe chipul ei, nici o clipă în care privirea ochilor ei să nu fie grăitoare ; nici o mişcare a mădularelor să nu fie mai deosebită şi plină de viaţă ; întreaga expresie a feţei era dezbinată, în sunete discordante, şi umilinţă şi mîndrie totodată. Viaţa îi era un chin şi o pătimire fără sfîrşit, aşa că nu se putea să nu-i vrei binele ; îţi venea s-o respingi, şi apoi să te întorci din nou la ea pentru că n-ai înţeles-o, şi nici pe tine însuţi, poate. Gvendur îşi dădu îndată seama că era o fiinţă mai presus de el — deşi stătea acolo aplecată cu un fel de teamă peste rufele muiate, învesmîntată în zdrenţe, învesmîntată poate în ruşinea unui neam întreg, un neam fără de viaţă, de o mie de ani, cu un dinte stricat şi un copil din flori — şi se minună văzînd-o aşa, cum atît el, cît şi fraţii lui se minunaseră totdeauna de ea cînd fusese sora lor mai mare de acasă. Nu, nu era nici o înrudire între ei.

— Plec în America, vorbi el.

— Bietul băiat, zise ea, dar fără nici o milă, fără nici un simţămînt.

— Sînt sigur că pot să o scot mai bine la capăt acolo, deşi viitorul se arată minunat în Islanda.

Zîmbi cu răceală.

— Cine te-a trimis la mine ? îl întrebă.

— Nimeni. Am simţit că trebuia să vin să-mi iau rămas bun.

— Gîndeam că eşti singurul din familie care n-ai doruri, spuse ea. Credeam că vrei să fii un om liber, ca Bjartur de la Sumarhus.

Rostea „Bjartur de la Sumarhus" cu un zîmbet sec, fără şovăire. Tot ce cîştigase ca tărie pierduse ca sensibilitate.

El rămase cugetînd adînc, cu ochii aţintiţi în pămînt, ca să-şi adune mai bine gîndurile.

— Acolo, în vale, e mereu cineva care te împinge şi te duce de mînă, zise el în cele din urmă. Nu ştiu cine este. Şi deşi tata pare poate prea aspru, nici el nu e liber. Mai e cineva mai aspru decît el, cineva care stă deasupra lui şi-l ţine în puterea sa.

Ea îl privi cercetătoare cîtva timp, ca şi cum ar fi căutat să-i citească gîndurile, să-şi dea seama pînă unde mergea cu înţelegerea.

— Vrei să zici Kolumkilli ? întrebă, pe un ton glumeţ, dar rece.

Poate că era şi dînsa la fel de nedumerită, ca şi el, cînd o privea.

— Nu, sună răspunsul lui. E ceva care nu te lasă niciodată în pace, ceva care te îndeamnă să te zbuciumi într-una.

— Niciodată n-aş fi recunoscut în tine pe vechiul Gvendur, vorbi ea.

— Asta e fiindcă am bani acum, îi răspunse. Altfel priveşti lucrurile.

— N-ai să scapi niciodată de el, spuse ea.

— De cine ?

— De Bjartur de la Sumarhus. Poţi să-l urăşti. Dar el este în tine. Asta înseamnă că te urăşti pe tine însuţi. Cine-l defaimă se defaimă pe sine.

Asta nu pricepu băiatul.

— Dacă cineva pleacă în străinătate, spuse el, şi începe o viaţă nouă într-o ţară de departe, desigur că are cel mai bun prilej să scape de el !

Dînsa izbucni într-un rîs zgomotos, un rîs fără veselie.

— Şi eu am crezut asta, zise. Într-o noapte l-am părăsit, m-a dat afară, am mers pe jos tot drumul, trecînd dealurile înalte de acolo, şi am ajuns desculţă dimineaţa. Şi eu am plecat în străini, în locuri depărtate.

— Tu ?

— Da, îi răspunse ea. Am plecat şi eu în America mea. Tu pleci în a ta. Drum bun !

— Atunci şi tu crezi, ca şi tata, că n-am să fac nici o treabă acolo ?

— Nu pot spune nimic în privinţa asta, Gvendur băiete. Tot ce ştiu e că Bjartur de la Sumarhus e în tine ; aşa cum este şi în mine, deşi nu sîntem de loc înrudiţi.

— Dacă-i aşa, poate că o să-mi fie de folos, spuse flăcăul. Tata e un om care nu se lasă niciodată. Acum cîteva zile am auzit pe cineva oferindu-i cincisprezece mii de *kronur* pentru gospodărie, şi nici n-a vrut să audă. Numai unul cu dîrzenia lui poate ajunge om mare acolo, în lume, în

America, de pildă, unde bogăţia unui fermier e socotită după cirezile de vite.

— Parcă spuneai că e cineva mai dîrz încă decît tata, cineva care-l împinge şi-l duce de mînă.

— Ei da, am spus aşa, oarecum, dar nu fiindcă aş crede în Kolumkilli.

— Nu, şi nici nu e Kolumkilli, vorbi ea. Este puterea care stăpîneşte lumea, poţi să-i zici cum vrei, Gvendur băiete.

— O fi oare Dumnezeu ?

— Da ; dacă Dumnezeu e acela care trage folos din faptul că oamenii robesc ca dobitoacele toată viaţa şi n-au niciodată prilejul să se bucure de viaţă, atunci e desigur Dumnezeu. Şi acum mă tem că trebuie să te las, Gvendur, rufele mă aşteaptă.

— Nu, ascultă, Sola, spuse el, fără să poată măsura adîncimea acestei cugetări, trebuie să-ţi mai spun ceva înainte de a-mi lua rămas bun. Mă gîndeam să-ţi dăruiesc oile mele.

Nici nu apucase să facă un pas, şi se opri ca să se uite la el ; în ochi parcă avea o umbră de neprefăcută milă, ca unii oameni care privesc la o persoană nespus de proastă, care s-a trădat singură în vorbele ei. Apoi surîse din nou.

— Îţi mulţumesc, Gvendur, spuse ea, dar nu primesc daruri, nici chiar de la fiul lui Bjartur de la Sumarhus. Nu trebuie să te superi, nu e întîia oară că resping un dar. Anul trecut, cînd muream de foame cu fetiţa mea într-o pivniţă neîncălzită, colo, lîngă fiord, omul cel mai cu vază din tot ţinutul a venit pe ascuns la mine, într-o noapte, şi mi-a spus că sînt fiica lui şi a vrut să-mi dea bani cu nemiluita. Da, da, s-a oferit să aibă grijă de mine şi de Bjort toată viaţa noastră ! „Mai bine-aş vrea să-mi văd copilul mort", am spus eu. Încă o dată izbucni în rîsul acela îngheţat, apoi adăugă : Vezi tu, fetiţa mea şi cu mine sîntem şi noi nişte fiinţe libere ; şi noi sîntem de capul nostru. Bjort cu mine îndrăgim libertatea la fel cum o îndrăgeşte şi tizul[1] ei. Decît mila cuiva, mai bine moarte !

[1] *Bjort* este forma feminină a numelui islandez Bjartur.

Ea era aceea care coborîse de pe dealurile înalte în zorile unei dimineţi de primăvară. Mersese toată noaptea, un suflet tînăr, încărcat de vise ; de vise sfinte ; cele mai sfinte vise ; ajunsese desculţă dimineaţa. Şi ea îşi pusese nădejdea în America. Să-ţi laşi în urmă copilăria şi să atingi vîrsta cînd eşti copt la minte şi hotărît, asta înseamnă că ai găsit America. O luase înaintea fratelui ei, care nu ajunsese încă pe acel pămînt vestit în lumea întreagă, al viselor neîmplinite ; da, era într-o dimineaţă, într-o dimineaţă de Rusalii. Ţărmuri noi se înalţă din ocean, credea ea, şi-şi scaldă scoicile lor preţioase şi mărgeanul cu mii de culori în prima lumină a verii ; şi ţările de-odinioară, cu livezile lor îmbălsămate, cu frunze care murmură paşnic. Şi în mijlocul pajiştii de pe malul mării sta casa lui, luminoasă. Nu era decît o magherniţă neagră, învelită cu carton smolit, care se rupsese pe alocuri. La o ferestruică ce dădea spre mare se aflau două căni de tablă ruginită, pline cu pămînt. Un coş de sobă stricat, aplecat într-o parte, împungea acoperişul. Două trepte sfărîmate duceau la uşă... Şi pădurea ? Alge de mare veştede, pe care valurile le aruncaseră pe plaja dimprejur. Un pîrîiaş, abia de un pas lăţime, curgea pe nisip, şi pe malul lui, îngenuncheaţi, doi băieţi mărişori răscoleau, în joaca lor, noroiul de pe fund. Sări peste pîrîu. O fetişcană cam de vîrsta ei, dar mai slabă, îşi făcea de lucru lîngă uşă, cu doi copii vineţi la faţă, care urlau, plini de pecingine. Şi în prag stătea mama, borţoasă ca şi ea, cu un prunc în braţe, şi îi ocăra. Pentru Asta-Sollilja şi pentru iubitul ei scriu poeţii ieftini şi cei ce urăsc lumea şi mîncinoşii cărţile acelea pline de strălucirea soarelui, de măreţe alei cu palmieri, poleite în soare, ca să-i prostească şi să-i batjocorească şi să-i insulte. Toată averea iubitului ei erau visele acelea. Şi putinţa de a bea pînă se tîmpea.

Apoi, deodată, Gvendur îşi aminti că nu-şi îndeplinise încă făgăduiala şi îi ceru iar să mai aştepte o clipă.

— Tata mi-a cerut să-ţi spun că lucrurile sînt cam la fel acasă, afară doar că va începe în curînd să-şi clădească o casă.

Dînsa se răsuci pe călcîi şi strigă uimită :

— Tata ţi-a cerut ? ! Să-mi spui mie ? !

De îndată ce auzi întrebarea, băiatul îşi dădu seama că spusese prea multe, aşa că se grăbi să îndrepte, adăugînd :

— Nu, nu mi-a cerut să ţi-o spun. Dar a spus-o totuşi. Şi mi-a cerut să-ţi recit aceste stihuri, şi îi spuse cele două strofe pe dinafară.

Ea rîse.

— Spune-i, zise, uitînd că Gvendur pleca în America, spune-i din parte-mi că ştiu ce fel de grajduri o să clădească. Şi spune-i că ştiu şi ce versuri proaste, goale, trăsnite toarnă el, cu mîinile şi cu picioarele ! Dar eu, eu sînt logodită cu un tînăr care mă iubeşte. A învăţat carte şi e un poet modern ; şi el şi maică-sa locuiesc într-o căsuţă mică şi drăgălaşă pe Sandeyri. Sînt doi ani de cînd m-a cerut întîia oară, şi el niciodată n-o să mă gonească, pentru că mă iubeşte. Spune-i asta lui Bjartur de la Sumarhus.

Acesta a fost cuvîntul ei din urmă. Aşa se schimbase fetiţa unei nopţi de vară din vremile trecute. Obrazul stîng ajunsese să-i cîrmuiască viaţa ; sau, mai curînd, venise în ajutorul obrazului drept, pe care îl întorsese spre Bjartur de la Sumarhus, cu ani în urmă, într-un ajun de Crăciun.

64. *America*

— Tu eşti ? întrebă ea.

— Da, răspunse el, eu sînt.

Aşa făcuseră cunoştinţă.

În faptul serii, pe o pajişte cu iarbă verde şi deasă, se înălţa o casă mare şi arătoasă, cu un turn dreptunghiular, scăldată în lumina soarelui. Razele asfinţitului aprindeau pe pajişte văpăi roşiatice, fugare, atît era de strălucitor şi de plin de farmec.

— Ce noroc grozav pe tine să pleci în America, spuse ea. Asta nu te tulbură cumplit ?

Purta cizme înalte şi pantaloni strîns lipiţi de genunchi, dar care mergeau lărgindu-se în sus, şi mîna doi cai de rasă sprinteni, bine hrăniţi, cu pielea întinsă, cu părul lucios, ca mătasea. Razele soarelui şi vîntul se jucau în pletele ei de aur, în coama şi în zulufii ei ; sînii tari se ridicau

ca două cupe deasupra mijlocului subțire, brațele erau goale pînă la umăr, sprîncenele se încovoiau într-un arc înalt și semeț. Ochii ei, cu priviri ascuțite, aminteau cerul și șoimii săi ; pielea ei, strălucind de frageda înflorire a tinereții, de o neasemuită culoare, îi purta gîndul la laptele proaspăt și sănătos al lunii mai. Era cu totul liberă. Era frumusețea întrupată. Nu văzuse niciciînd pe cineva sau ceva care să semene cîtuși de puțin cu ea. Rostea cuvintele ușor pe nas, vocea ei se mlădia în tonuri joase, cîntătoare, la sfîrșitul fiecărei fraze, și ea rîdea și de glume și de lucrurile serioase. Dînsul se pierdu cu totul.

— Poți să te duci pe pajiște dacă vrei, spuse ea.

El îi deschise poarta.

— Poți să-mi ții caii pînă mă duc eu în casă, spuse fata, și se duse.

Rămase acolo, ținînd caii de frîu, în timp ce își mușcau zăbalele și se frecau de el, cu neastîmpăr. Așteptă un lung răstimp, și ea tot nu se întoarse, și tocmai cînd începuse să creadă că nu se va mai întoarce de fel, se întoarse.

— Vrei puțină ciocolată ? întrebă ea și îi dădu o bucată de ciocolată. Mai vrei ? întrebă, și îi mai dădu o bucată. Aș vrea să vin și eu cu tine, spuse. Doamne, ce mult mi-ar plăcea să merg în America ! Ascultă, ție ți-ar plăcea să plec cu tine ?

Se înroși cumplit la gîndul să fugă cu o fată ca ea. Propunerea i se păru cam nelalocul ei. Se învoi totuși ca dînsa să-l însoțească în America.

— Vaporul sosește chiar în noaptea asta și pleacă mîine dis-de-dimineață, îi spuse.

Ea rîdea din toată inima ; făcea mare haz la gîndul că vrea s-o ia cu el în America.

— Sigur că ai suflet bun ! îi spuse rîzînd, jumătate în glumă, jumătate în serios. Cred că trebuie să te poftesc eu la o plimbare cu murgul în loc de asta, deși n-are decît frîul pe el. Aveam de gînd să dau o fugă la Myri, să văd pe bunicul și pe bunica, și dacă n-ai nimic împotrivă să călărești fără șa o milă sau două, poți să mă însoțești pînă sus pe podiș.

Nu, nu, n-avea nimic împotrivă ; și putea merge fără șa, chiar dacă ar fi fost vorba de cincizeci de mile ; și într-o clipă sări pe cal. De îndată ce încălecară, bidiviii cei iuți

porniră într-o goană nebună, surul galopa în frunte cu fata, murgul îl urmărea năprasnic, scuturîndu-şi capul şi trăgînd nărăvaş de frîu, fără a ţine seama de sforţările călăreţului de a-l struni. Din goana mare, dînsa îndreptă surul pe şoseaua care ducea sus pe podiş, în timp ce murgul alerga pe urmele lui într-un galop neregulat, sforăind, sărind în lături şi ridicîndu-se în două picioare, de parcă n-ar mai fi văzut frîul niciodată ; ea se uită înapoi de cîteva ori şi rîse, cu părul fluturînd în vînt, auriu în lumina soarelui. Cu tot calul său nărăvaş, Gudmundur Gudbjartsson nu trăise în viaţa lui ceva atît de măreţ, atît de romantic. Goniră pe povîrniş în sus ca şi cum ar fi fost o pistă de curse, caii cotind pe şoseaua şerpuită cu o asemenea iuţeală, că trebuia să se ţină de coamă ca să nu fie azvîrlit la pămînt.

Abia trecuseră cîteva clipe, şi ei se şi apropiară de vîrf. În locul unde se deschide trecătoarea drumul duce pe lîngă o văgăună acoperită cu iarbă, şi tocmai după ce trecuseră de văgăună, surul făcu deodată o copcă în lături, se îndreptă spre marginea şoselei, sări de-a dreptul peste şanţ, se prăbuşi în groapă şi, buf, fata se pomeni colo pe mal, cu picioarele în aer. Murgul, luîndu-se după el, zvîrli cu atîta putere cu picioarele dinapoi, încît călăreţul fu aruncat ca din praştie, căzu în cap şi se rostogoli, fără să se poată opri. Caii, scuturîndu-şi capetele şi sforăind, se depărtară pe ponor şi începură să pască. Fata zăcea în iarbă şi rîdea cu hohote.

— Sper că n-ai păţit nimic, nu ? întrebă el, ridicîndu-se de jos.

Dar dînsa nu putea decît să rîdă cu hohote.

— Doamne, ce poznă ! strigă, zvîrcolindu-se de rîs.

El se duse după cai şi le trase frîiele peste cap ca să le strunească mişcările ; caii mîncau lacom, pufnind în iarbă şi zăngănind zăbalele. Cînd se întoarse, dînsa se ridicase în capul oaselor, netezindu-şi părul. Oraşul se afla la picioarele lor, privit de sus, cu petele cafenii ale grădinilor şi acoperişurile caselor vopsite de curînd, ca o dovadă a belşugului şi dărniciei unui război blagoslovit ; şi puteau vedea pînă departe, departe, peste ocean, şi oceanul se întindea în faţa lor ca veşnicia, liniştit şi luciu ca o oglindă, pînă în zare, aşa că simţeai că, fără doar şi poate, acolo

trebuie să se sfîrşească lumea, şi o lume nouă şi mai bună să-i ia locul ; poate o fi adevărat...

— Ai un noroc grozav că poţi călători peste ocean !

— Mi-a fost teamă că te-ai rănit, răspunse flăcăul curteaitor. Caii ăştia ai tăi sînt minunaţi.

— Eh, sînt nişte ponei ca toţi ponii ! I-aş da bucuros în schimbul unei călătorii în America.

— Cum îţi zice ? întrebă el.

Ea însă îl privi şi-şi arătă într-un rîs plin de răsfăţ şiragul dinţilor fără cusur, albi ca laptele.

— De ce-ţi mai baţi capul să întrebi dacă pleci în America ?

— Aş fi vrut să ştiu.

— Bine, am să-ţi spun ; dar nu înainte de a te întoarce din America. Ascultă, ce-ai de gînd să faci cînd ajungi în America ?

— O, încă nu ştiu prea bine, spuse el, învăluindu-se, ca şi ea, deşi cu părere de rău, într-un nor de taine şi de vicleşuguri.

— Adevărul e că nu vrei să-mi spui.

— În America omul poate fi tot ce-i doreşte inima, spuse el. Iată, de pildă, fratele meu... se află în America, dar nimeni nu ştie ce este. Ştim doar atît : că e plin de bani. Bani tipăriţi pe hîrtie albastră. Mi-a trimis şi mie un pachet întreg. În America sînt ţări cu păduri nesfîrşite şi cu fiare sălbatice în ele.

— Fiare sălbatice ? repetă ea, tulburată. Ai de gînd să vînezi fiare sălbatice ?

Da, desigur că avea de gînd, acum, că îi venise asta în minte, noroc că pomenise de fiare sălbatice, el, care dorea atît de mult să le vîneze.

— Ascultă, zise ea, nu cumva ai vreo fotografie a fratelui tău din America ?

Nu, n-avea nici o fotografie de-a lui.

— Cum arată ? Nu e cumplit de... ştii ce vreau să spun... nu arată străin de noi ca înfăţişare ?

— E înalt, spuse Gvendur, da, foarte înalt. Şi e mult mai puternic decît mine. Ştie să cînte. Grozav de bine. Şi e întotdeauna bine îmbrăcat. Cred că are două, trei costume de sărbătoare. Şi e şi foarte isteţ. Se vede după ochi. A

învăţat de toate ; nimeni nu-şi dă seama cît e de învăţat. Întotdeauna a dorit să călătorească.

— A vînat şi el fiare sălbatice ? întrebă ea.

— Da, da, într-un codru, răspunse el. Cerbi şi pantere. Într-un codru grozav de mare. Locuieşte în codru. Într-o lună am să fiu şi eu cu el.

— Ia gîndeşte-te ! spuse ea. Doamne, cum aş dori să plec în America !

Graba şi bucuria cu care răspundea la întrebările acestei fete încîntătoare îl mirau şi pe el foarte mult ; dar era un lucru atît de plăcut să stai cu ea de vorbă ; nu întîlnise niciodată pe nimeni care să-i dezlege limba, să-l facă să grăiască atît de uşor şi de avîntat, de parcă ar fi răsărit o floare din fiecare cuvînt, oricît de neînsemnat, pe care-l rostea. Dar acum, că sta să se gîndească, găsi că era ceva cam ciudat în purtarea ei.

— Nu prea înţeleg de ce vrei să pleci în America tocmai tu, care locuieşti într-o casă mare cu turn, mărturisi el. Şi cînd poţi să-ţi iei tot ce vrei de la cooperativă. Şi cînd ai o pereche de cai atît de minunaţi.

După cîteva clipe de gîndire dînsa fu pe cale să-i dea dreptate.

— Mi se pare că ai dreptate ; da, da, poate că e mare prostie din partea mea, îi spuse. De fapt, nu am nici cea mai mică dorinţă să plec în America, nu m-aş duce nici dacă mi s-ar plăti. Totuşi, cred că m-aş gîndi la plecare dacă ar veni şi tata cu mine. Cînd aud însă că pleacă cineva în America, lucrul mă tulbură şi pe mine, că e un drum atît de lung, atît de lung, şi atît de romantic, şi fiindcă mi se pare marea atît de minunată, atît de întinsă, şi oamenii care se întorc de acolo sînt oameni de seamă, bărbaţi adevăraţi. Cînd eram mică, mă gîndeam că oricine pleacă în străinătate trebuie să fie un om de seamă, ca tata, de pildă. Poate că-i o poveste. Dar de ce n-ar fi adevărat, nu-i aşa ? Ascultă, nu trebuie să mă uiţi cîtă vreme stai în America.

— Nu, spuse el, roşind, fără să cuteze să ridice ochii, fiindcă îi simţea privirile pironite asupra lui.

— Ştii ceva ? Mi-e foarte drag fratele acela al tău despre care mi-ai vorbit adineauri. Mai spune-mi ceva despre el. N-are de gînd să mai vină înapoi ?

— Nu, zise Gvendur, nu cred să mai vină vreodată. Eu, însă, cred c-am să mă întorc într-o zi. Apoi, luîndu-şi inima-n dinţi, adăugă : Adică... dacă vrei tu.

Ea îl privi ţintă cîteva clipe, cîntărindu-l din ochi, atît în clipa de faţă, cît şi în viitor, atît în închipuirea ei, cît şi aievea, şi, contopind cele două imagini, aruncînd şi o privire vastului ocean pe care-l va traversa, se simţi cuprinsă de o vrajă, din pricină că va trece peste ocean, din pricină că va ajunge un om de seamă de partea cealaltă a oceanului, şi pentru că erau fiare sălbatice în America, şi pentru faptul că va arăta ca un adevărat bărbat, cînd se va întoarce, şi-i spuse :

— Am să mă bucur grozav cînd ai să te întorci.

Da, era tînără, foarte tînără, poate că avea 15 ani, poate nu mai mult de 14 ; şi poate că însemna să te arăţi din cale-afară de tipicar ca să pomeneşti de ani cînd e vorba de ea. Căci era tinereţea întrupată, tinereţea pe care copiii de la Sumarhus nu o cunoscuseră niciodată. Nu, de fapt nu mai văzuse o fată ca ea, nici ea un băiat ca el.

— Cînd ai să te întorci, ai să fii mai înalt decît acum şi ai să fii atît de lat în umeri, şi îşi trecu mîna peste pieptul şi peste umerii lui, sau poate chiar mai lat, şi ai să porţi haine de vară cenuşii şi pantofi cafenii. Da, şi o pălărie. Şi o cămaşă cu dungi. Şi o grămadă de alte lucruri. Şi cînd o să plouă, ai să te plimbi cu o haină mare de ploaie. Şi vei fi vînat şi fiare sălbatice.

Dădu apoi capul pe spate şi contemplă cerul cu o privire visătoare, şi dînsul se uită la bărbia şi la gîtul ei, apoi ea se aplecă înainte, rîzînd, aproape în braţele lui, şi el se uită la cărarea albă din părul ei des şi bălai, părul auriu pe care îl îndrăgea soarele. Da, fata rise, lăsîndu-i-se aproape cu totul în braţe. Şi gîndurile lui se învălmăşeau într-un vîrtej nebun ; şi nu îi venea să creadă că putea fi adevărat. De ce să i se întîmple asta tocmai cînd pleca ? Era hotărît de pe acum că se va întoarce într-o zi.

În curînd dînsa începu să se pregătească pentru drumul ce-l mai avea de făcut. Se aşeză pe iarbă, îşi potrivi părul, aplecîndu-şi capul pe umăr. Băiatul, tot uitîndu-se la ea, îşi lăsă şi el, fără de voie, capul pe un umăr ; în curînd sfîrşiră şi cu jocul acesta.

— Acum trebuie să prindem caii, spuse fata.

Prinseră caii. Caii sforăiau într-una, încercînd să-şi scoată zăbalele. Amîndoi apucară frîiele, şi dînsa privi încă o dată cu încîntare peste oceanul pe care va călători el, în timp ce el nu era în stare să-şi ia ochii de la ea.

— Cred că ar trebui să ne luăm rămas bun, zise fata cu tristeţe.

Îi dădu mîna, atît de caldă, atît de tînără, întinzînd braţul ei catifelat şi luminos peste gîtul calului. El o luă în tăcere, şi dînsa înţelese că ar fi dorit s-o însoţească mai departe, şi deşi, pe de o parte, era foarte, foarte bucuroasă, pe de alta, parcă i-ar fi părut rău.

— Cînd ai să te întorci printre noi, poţi să vii să mă vezi, spuse ea, ca o mîngîiere pentru amîndoi.

El nu-i răspunse. Dînsa stătu în loc un răstimp, tot uitîndu-se la el ; îşi sprijini coatele de greabăn, privindu-l peste gîtul calului.

— Straşnică pereche de cai, spuse el, mîngîind surul.

Fata izbucni în rîs, căci toţi bărbaţii sînt la fel, întotdeauna caută vreun prilej s-o mai lungească.

— Vrei să mi-i vinzi mie ? întrebă el.

— Să ţi-i vînd ţie ? Tocmai cînd pleci în America ? La ce-ţi mai trebuie caii ?

— Aş vrea să fie ai mei, răspunse el. Vezi că am atîţia bani.

— Nu, nu ţi-i vînd, ţi-i dăruiesc, hotărî ea, pînă cînd te întorci.

— Cum te cheamă ?

— Am să-ţi spun cînd t-ei întoarce.

— Aş vrea să-ţi ştiu numele cît lipsesc.

— De ce, ai de gînd să-mi scrii ?

— Da.

— Vino puţin cu mine, îl îndemnă ea. Să mai vorbim despre asta.

Săriră pe cai şi porniră în acelaşi galop nebun ca mai înainte, surul în frunte, murgul după el, ţinînd-o spre apus, peste plai. Pămîntul era uscat, şi nori de praf se înălţau vălătucindu-se în urma lor, vîntul le dezmierda obrajii zîmbitori, iar ei alergau drept spre ochiul soarelui care asfinţea, ca nişte fiinţe suprafireşti călărind norii către rugul de flăcări. Era cel mai minunat drum din lume. Alergau înainte, tot înainte, fără să încetinească galopul, fără să spună o

vorbă. Departe, peste dealuri, zăriră oglinda unui mic lac alb ; încolo, mușchiul era sur, și iarba colilie și veștedă, stîncile negre, cu petice de pămînt golașe, roșcate. Departe spre miazăzi băteau în ametist, și deasupra lor, gheţarii erau albi ca zăpada ; oceanul pierise în urma lor de mult ; ziua se îngîna cu noaptea. De-a lungul drumului, păsările din mărăcinișuri fugeau speriate prin iarbă, cu ţipete ascuţite, înainte de a se înălța în văzduh. Oile fătate o luau la picior cu miei cu tot și se făceau nevăzute.

Cînd ajunseră, în sfîrșit, lîngă lac, ea întoarse calul fără de veste afară din drum, și murgul îl urmă, mai întîi pe un drumeag de pietre năpădite de mușchi, apoi dădură de niște smîrcuri, și, în sfîrșit, pe un mal acoperit cu iarbă de pășunat, uscată și verde, de parcă ar fi fost semănată. Pe lac pluteau două lebede. Fata sări de pe cal ; sări și el. Erau pe înălțime, deasupra pășunilor, umbra se făcea tot mai deasă, soarele se cumpănea pe marginea de apus a dealurilor, aerul era din ce în ce mai rece. Dînsa avea o haină groasă legată la oblînc ; cînd o desfăcu și și-o puse pe umeri, scoase din toate buzunarele dulciuri și îl îmbie și pe el. Apoi se așeză pe mal.

— Stai jos ! îi porunci.

Și el se așeză.

— Uită-te la lebede ! îi porunci.

Și el se uită la lebede.

— Ţi-e frig ? îl întrebă.

— Nu.

— Te văd după față că ţi-e frig. Vino puţin mai aproape, să te încălzesc cu pulpana hainei.

— Nu e nevoie, făcu el, apropiindu-se, așa ca ea să poată pune pulpana hainei peste el.

— Straiele tale miros a fum, spuse ea rîzînd. Și a pene.

— Ce ? spuse el. A fum și pene ?

— Da, dar ai un păr foarte frumos, spuse ea, mîngîindu-i părul cu mîinile ei de lumină. Și eşti așa de lat colea ! Și colea ! Și ai privirile unui bărbat.

Lebedele înotară pînă aproape de mal, atingîndu-i pe amîndoi, curioase, cu un fel de gungurit stins.

— Ia te uită ce mîndru plutește el și cît de graţios se ţine ea pe urmele lui !

— Da, spuse băiatul, cu ochii la lebede, văzînd tot ce văzuse ea.

La început lebedele îi păruseră doar niște păsări ca toate păsările, dar acum își dădu seama că erau o pereche — el și ea. Nu erau două păsări oarecare, ci două păsări cu un țîlc anume.

— Nu vezi că se iubesc? spuse ea, cu ochii ațintiți asupra lebedelor.

El îi apucă mîna, ca o încuviințare mută și cu totul fără voie. Ce alt răspuns putea să-i dea? Simți căldura pieptului ei tînăr; era viața însăși, și stătu ținînd-o de mînă; ea nu se împotrivi, ci privi tot înspre lebede cum înotau încoace și încolo ca niște străjeri plini de grijă, la un pas sau doi de mal, priveghindu-i.

— Nu-i așa că sînt minunate? întrebă ea și, înfiorată, veni și mai aproape, părul ei gîdilîndu-i fața.

Își apăsă buzele arse pe obrazul ei.

— Cum ai să te întorci la Fjord acum? îl întrebă, privindu-l vicleană, cu coada ochiului.

— Nu-i nici o grabă. Am toată noaptea în fața mea. Și adăugă șoptind: Te iubesc așa de mult. Nu vrei să-mi făgăduiești c-ai să mă aștepți?

— Ssst! Nu vorbi așa, zise ea, și-l sărută pe gură, mai întîi o dată uzînd, apoi de două ori cu un mic suspin, apoi repezit și pătimaș, ca și cum ar fi fost al ei; și închise ochii.

Într-un tîrziu, el aruncă la o parte haina sub care stătuseră culcați și se ridică în picioare. Soarele coborîse dincolo de munți, aerul era rece, și lebedele... lebedele pieriseră. Poate că nici nu fuseseră aievea, totul era închipuire curată, era o noapte ca toate nopțile, o noapte de primăvară pe dealuri. Ea îi porunci să se ducă în căutarea cailor, apoi se întoarse cu spatele la el și, ascunzîndu-se sub haină, începu, la adăpostul ei, să-și potrivească îmbrăcămintea și să-și netezească părul. El își simțea mintea pustie, ca un om care nu mai știe de timp, de loc și nu mai are nici un țel. Caii rătăceau tocmai de partea cealaltă a lacului. Murgul își scosese zăbala, frîul de sfoară se pierduse. Era și mai greu de strunit fără frîu, și flăcăul se strădui destul ca să-l prindă; trebui să se bălăcească pînă la genunchi prin noroiul băltoacelor. Cînd ieși de

acolo, ghetele lui de lac erau într-un hal de plîns. În cele din urmă îl atrase pe Fugă sur şi, prinzîndu-l zdravăn, legă la iuţeală sfoara cumpărată sub buza lui de jos. Cînd se întoarse cu caii, fata era plină de nerăbdare şi îl întrebă de ce întîrziase atît. Dînsa aruncă frîul peste gîtul surului şi, fără să mai piardă vremea, încălecă, bătu calul pe coapsă şi porni în goană, peste tot ce-i sta în cale.

Murgul se dovedi şi mai nărăvaş acum, că avea numai o zăbală de mîntuială şi un singur frîu. Alergă cîtva timp roată, fără nici un rost, apoi născoci felurite vicleşuguri, aşa că Gvendur îşi dădu seama curînd că ponciul neînvăţat pe care-l călărea, cu toate acele năravuri şi toane ale lui, nu era bun de şa. Cînd îl aduse cu chiu, cu vai pe şosea, fata era hăt-departe în vîrful dealului, şi chiar peste rîpe şi ponoare o ţinea tot în galop, ca la început. Murgul o zări şi, cu un nechezat răsunător, porni într-o urmărire sălbatică. Dar curînd Gvendur îşi dădu seama că, deşi dobitocul era un bun gonaş, nu putea rezista mult. Era lac de sudoare, şi pe cînd cobora o coastă, se poticni şi căzu ; urmarea fu că Gvendur îşi zgîrie obrazul şi degetele. Îşi scoase ceasul, să vadă dacă nu cumva s-a spart, în cădere, dar nu se spărsese. Era ora 2. Fata i-o lua tot mai mult înainte. Ora 2... era prea departe de Fjord, ar fi un noroc într-adevăr dacă s-ar mai putea înapoia acolo pînă dimineată. Şi cu calul ce să facă ? Trebuie să-l ducă fetei, firește, înainte de a pleca pe jos la Fjord.

— Hei, strigă el, hei !

Dar acum distanţa între ei fiind prea mare, nu era nici o nădejde să-l mai audă, şi, de altfel, era ascunsă după coama dealurilor.

„Nu mai am de ales, trebuie s-o prind şi să-i dau calul", gîndi el. Se căzni să facă un frîu punînd sfoara în două, vrînd să vadă dacă murgul n-o să asculte mai bine de el, apoi încălecă din nou şi încercă să-l mîie.

— Hei, răcni el, hei ! Calul tău, calul !

Dar cînd ajunse la marginea dinspre apus a podişului, de unde se putea vedea pînă la Sumarhus, trecuse de ora 3. În spatele lui mijeau zorile, şi hăt-departe, în vale, norişorii de praf stîrniţi de copitele calului ei făceau dovada că tot nu-şi încetinise galopul. Nu mai era nici o nădejde cît de cît să o mai poată ajunge, mai ales că murgul dădea acum

semne vădite de oboseală. Atunci descălecă, şi culicii, treziţi din somn, ciripeau la el de pe toate stîncile şi movilele din deal. Ce era de făcut acum ? Dacă îi lăsa calul aici şi pleca pe jos la Fjord, avea prea puţină nădejde să prindă vaporul, afară doar dacă ar fi avut mare întîrziere. Era ora 3. Şi el se simţea obosit, istovit de călăritul lung pe deşălate şi de trîntelile pe care le suferise, şi nu numai că era obosit, dar pe deasupra mai era şi flămînd ; îşi aminti deodată că în afară de dulciurile cu care îl îmbiase fata, nu mîncase nimic din ajun, de cînd plecase, dis-de-dimineaţă, de la han. Să zicem că ar împrumuta calul fără ştirea stăpînei, dar bizuindu-se că o să capete învoirea ei, lucru care ar părea îndreptăţit, fiind la mare strîmtoare, să zicem că ar călări întins pînă la Fjord. Oare i-ar ajuta la ceva ? Ar ajunge la timp pentru vapor ? După ce-şi frămîntă creierii cîtva timp, hotărî că ar trebui măcar să încerce ; într-o împrejurare ca asta, cînd era vădit la ananghie, nu trebuia să-şi facă prea mari griji în privinţa cinstei, şi, hotărînd să pornească înapoi spre Fjord, încălecă din nou. Dar oricît îl lovi flăcăul cu călcîiul şi cu pumnul, poneiul nu vru să se clintească din loc. Cu toată ploaia de lovituri, nu putu obţine altceva decît o nouă încercare de a-l trînti la pămînt. Ştia că fratele său de iesle, surul, mergea înspre apus, şi nici o putere omenească nu-l putea convinge să meargă în partea dimpotrivă. În cele din urmă călăreţul n-avu încotro şi lăsă calul să-l ducă unde voia el. Murgul coborî în buestru clina dealului, alegîndu-şi drumul cu băgare de seamă pînă la şoseaua din vale ; căsca şi-şi scutura capul din cînd în cînd, din pricina frîului, din cînd în cînd sforăia şi necheza. Cînd ajunse la smîrcurile din faţa gospodăriei lui Bjartur, văzu încă o dată fata şi calul ei sur la marginea zării, înainte de a fi ascunşi după crestele dealurilor de la soare-apune. Izbuti să-şi mîne armăsarul în sus pe cărarea care duce la colibă. După ce desfăcu sfoara, îl lăsă slobod pe ogorul de acasă ; calul era rănit la colţul gurii. Se rostogoli pe iarba din faţa gospodăriei, se ridică, se scutură cu burta şi greabănul tremurînd, asudat, tot o spumă. Soarele strălucea, casa făcea atîta umbră, de parc-ar fi fost un jalnic palat. Nici un alt ceas al zilei sau al nopţii nu e înveşmîntat într-o asemenea frumuseţe ca răsăritul. Atunci domneşte pretutindeni pacea,

plină de farmec şi măreţie. Şi acum domnea pretutindeni pacea, plină de farmec şi măreţie. Ciripitul păsărelelor era voios şi dulce. Oglinda lacului şi pîrîul care curgea lin luceau şi scînteiau cu o sclipire argintie, încîntătoare. Cuprinşi de vrajă, Munţii Blafjoll contemplau cerul de deasupra lor, ca şi cum nu ar mai fi aparţinut acestei lumi. Nu mai aparţineau acestei lumi. Şi valea, în aeriana şi senina ei frumuseţe şi în paşnica ei măreţie, nu părea nici ea să aparţină acestei lumi. Sînt uneori clipe în care tu însuţi parcă n-ai aparţine acestei lumi; clipe în care nici dac-ai fi nemuritor nu te-ai mai putea înţelege pe tine însuţi.

Nici o mişcare la gospodărie, nici un semn de viaţă. Totuşi, flăcăul nu cunoscuse niciodată o zi ca asta. Se aşeză pe iarbă, cu spatele rezemat de zidul grădinii, şi începu să cugete. Se gîndea la America, la ţara minunată de peste ocean, America în care el ar fi putut să ajungă tot ce voia. Aşadar, o pierduse pentru totdeauna. Ei şi? Puţin îi păsa. Dragostea e mai bună; dragostea e mai minunată decît America. Dragostea este singura Americă adevărată. O fi oare adevărat că îl iubea? Da, nimic nu era mai adevărat. Nimic nu e mai ciudat, mai deosebit de sine însăşi ca lumea; este de necrezut. Drept era că plecase în galop şi-l lăsase, dar dînsa era călare pe unul dintre frumoşii cai de rasă de la Raudsmyri. Şi calul o fi vrut să ajungă acasă. Nu s-a uitat înapoi, nu şi-a încetinit goana, dar, în ciuda acestei nepăsări aparente, era sigur, în această dimineaţă fără seamăn, că într-o zi, cînd va fi, cum s-ar zice, stăpîn la Sumarhus, o va aduce acasă, ca soţie.

Dacă începuse într-un fel, cum s-ar putea sfîrşi într-alt fel? Ceea ce găsise era fericirea, deşi plecase şi îl lăsase în urmă, şi iarăşi şi iarăşi căuta să o dezvinovăţească — nu fusese în stare să-şi stăpînească calul. Luă hotărîrea să-şi cheltuiască banii lui americani pe un cal bun, un cal din rasa cea mai bună, ca pe viitor să poată călări alături de iubita lui. Stătea astfel întins pe iarba din faţa colibei în care văzuse lumina zilei, privind la albastrul cerului, punînd în cumpănă dragostea cîştigată cu America pe care o pierduse. Leif cel Norocos a pierdut şi el America. Da, dragostea e mai bună, şi iarăşi şi iarăşi... O vedea şi acum

cu ochii minții cum gonea peste dealurile molcome, zburînd prin noaptea luminoasă, ca o plăsmuire a văzduhului, cu zulufii ei aurii risipiți în vînt, cu haina fluturînd peste crupa calului. Și se vedea pe sine urmărind-o de pe o creastă pe alta, pînă cînd dînsa se pierdu în albastrul cerului. Și se pierdu și el în albastrul cerului...

Adormi...

65. *Politică*

Care era oare taina succesului lui Ingolfur Arnarson? Căror daruri, căror înfăptuiri deosebite se datora iuțeala cu care se înălțase un necunoscut ca el pînă la celebritate, ieșind din anonimat ca să ajungă o faimă a neamului? În ciuda tinereții, era astăzi unul dintre oamenii de seamă și cu trecere mare în țara sa, portretul lui se lăfăia zilnic în gazete, iar numele-i, tipărit cu litere de-o șchioapă, suna plăcut în auz și umplea sufletele de mîndrie. Își datora oare înălțarea — ca oamenii cu vază dinaintea lui — goanei fără preget după bani și după renume? Stătuse oare necontenit la pîndă, să pună mîna pe tot ce aveau de vînzare unii, ca să le poată vinde mai departe altora care duceau lipsă și care erau împinși, poate, de nevoi și mai mari? Sau cumpărase, de pildă, în anii slabi, o gospodărie ici, alta colo, ca să le revîndă mai tîrziu, cînd era iarăși belșug și se ridicau prețurile? Sau poate că le împrumutase oamenilor fîn în cîte o primăvară prea aspră, cerîndu-le drept chezășie oi de aceeași greutate? Sau le dăduse celor muritori de foame merinde și bani cu dobîndă cămătărească? Nu cumva se ridicase lipsindu-se de mîncare și de băutură, ca un răufăcător care se ascunde în locuri pustii sau ca un țăran căruia, deși trudește optsprezece ceasuri pe zi, negustorul i-a spus că socoteala prea e mare și că de acum încolo nu-i mai dă nimic pe datorie? Nu cumva avea numai un singur scaun în odaie, și acela șchiop, și umbla cît e ziua de mare îmbrăcat în zdrențe, ca un biet vagabond sau ca un biet argat? Sau cumva adunase mie după mie pe fundul lăzii, pînă în ziua în care ajunsese

destul de bogat ca să întemeieze o bancă şi să înceapă să dea bani cu dobîndă legiuită, pentru ca apoi, fără ruşine, să le spună celor nevoiaşi că e sărac lipit şi că trebuie să-şi vîndă şi sufletul ca să scape de închisoarea pentru datorii ? Nu, Ingolfur Arnarson Jonsson nu era dintre aceştia ; toată mărirea lui venea din partea maică-si. Atunci, să fi fost unul care, avînd un mare număr de luntri, tocmea sărăntoci să-i prindă peşte, punîndu-şi viaţa în primejdie ? Nu cumva îşi însuşea tot cîştigul adus de peştele prins de alţii şi-şi cumpăra mobilă de mahon, lucruri de artă şi-şi instala lumină electrică din acel cîştig, în vreme ce pescarii nu primeau decît o leafă de nimic, care de-abia le ajungea ca să cumpere şi ei nevestelor un pachet de ace de cap ? Sau poate realiza beneficii grase în Danemarca sau în alte ţări îndepărtate fiind în fruntea vreunei întreprinderi care vindea articole de primă necesitate unor oameni care, la drept vorbind, nici n-aveau drept la viaţă ? Sau nu cumva îşi conducea propria lui întreprindere şi, în timp ce se închina pînă la pămînt în faţa crescătorilor mai bogaţi, lăsîndu-i să hotărască singuri preţul oilor, deoarece aceştia puteau oricînd să-l ameninţe c-au să-l ocolească, se purta ca un tiran cu cei obidiţi, care-i datorau bani, lăsîndu-i să moară de foame în fiecare primăvară şi lipsindu-i de orice prilej de a se ridica ?

Nu, nicidecum, Ingolfur Arnarson nu-şi cîştigase bunul renume şi cinstirile nici prin calicia lui, nici prin practica sîngeroasă a negustoriei, care pînă acum fuseseră singurele căi recunoscute şi consfinţite de obştea şi de justiţia islandeză spre avere şi spre dregătorii.

Ceea ce făcuse din Ingolfur Arnarson un om de seamă au fost întîi şi întîi idealurile lui, dragostea lui nesecată pentru omenire, convingerea că oamenii aveau nevoie de condiţii de viaţă mai bune şi de mai mari sforţări pentru propăşirea culturală, hotărîrea lui de a îndulci suferinţele semenilor săi creînd o nouă formă de orînduire în ţară. Guvernul acesta, în loc să fie o păpuşă în mîinile acelor asupritori nemiloşi ai oamenilor care sînt negustorii, va fi al micilor producători şi va fi mai ales aliatul cel mai puternic al ţăranului în lupta sa pentru existenţă. Nu le va mai fi îngăduit nici mijlocitorilor, nici altor paraziţi să se îngraşe de pe urma ţăranilor. Ingolfur voia să ridice

viaţa ţăranilor la un rang de cinste şi demnitate nu numai în cuvinte, ci şi prin fapte. Datorită acestor idealuri ale lui, ţăranii l-au ales să-i reprezinte în *Althing* şi în alte foruri unde era în joc bunul lor trai. Pînă acum, circumscripţia lui electorală fusese cu totul delăsată de guvern. Nu pentru că bătrînul doctor Finsen, purtătorul de cuvînt al lui Bruni, ar fi stat cu mîinile încrucişate în *Althing*, dar fiindcă îşi îndreptase toate străduinţile asupra unei singure probleme, şi anume aceea de a convinge Ministerul de Finanţe să refacă şi să prelungească digurile şi cheiurile construite în primăvara trecută pentru nevoile negustorului, dar pe care fluxurile mari le măturaseră ca pe nişte fire de nisip de îndată ce au fost gata. De mai bine de douăzeci de ani doctorul Finsen urmărise mereu, cu o rîvnă lăudabilă şi cu o neobosită stăruinţă, acest obiectiv, prezentînd proiectul respectiv an de an, cu atîta regularitate, încît cu timpul ajunsese să fie numit „proiectul perpetuu". Dar cînd Ingolfur îşi luă locul în *Althing*, toate aceste proiecte fură înmormîntate, fără multă vorbă, şi nu se mai pomeni niciodată de diguri şi cheiuri. Nu trecu mult, însă, şi Ingolfur izbuti să determine construirea unor şosele şi poduri menite să îmbunătăţească comunicaţiile în circumscripţia sa. Acesta n-a fost decît începutul. Voia acum să introducă agricultura pe scară mare şi să clădească locuinţe mai bune pentru ţărani. În acest scop propunea ca Banca Naţională din Reykjavik, care pînă acum fusese un fel de corn al abundenţei pentru speculanţii de peşte şi heringi, să fie transformată în Bancă Agricolă şi pusă sub controlul statului, deoarece statul contractase obligaţii considerabile în calitate de garant al datoriilor ei. Menirea noii bănci ar fi fost să împrumute ţăranilor bani cu o dobîndă modică, pentru ca să poată construi şi ca să poată lucra mai bine pămîntul. Mai propunea ca din buget o anumită sumă să fie trecută într-un fond special, destinat sprijinirii achiziţionării de către ţărani a tot felul de unelte agricole — pluguri, semănători, tractoare, secerători şi greble mecanice şi chiar şi maşini de cusut şi separatoare. Se mai gîndea să ceară o subvenţie pentru introducerea canalizării şi a cisternelor pentru îngrăşăminte naturale în aşezările rurale, căci era un duşman neîmpăcat al grămezilor de gunoi şi al haznalelor. Iluminatul electric la

ţară era de asemenea o preocupare de căpetenie pentru ei, dar planul acesta, din păcate, era încă în faşă. Fie treaz, fie în somn, se frămînta cum să rezolve problemele ridicate de noua eră a colonizării rurale şi a dezvoltării ţării, şi deşi cu numele mai era încă directorul cooperativei şi îşi dădea adresa la Fjord, abia mai călca, aşa, în trecere, pe acolo, căci, avînd acum un locţiitor, care veghea la bunul mers al operaţiilor, îşi petrecea cea mai mare parte a anului la Reykjavik, unde redacta ziarul partidului, lucra în diferite comitete ale *Althing*-ului şi desfăşura şi alte activităţi ca apărător al intereselor ţăranilor. Pentru folosul şi interesul lui personal nu avea nici o clipă de răgaz. Într-un cuvînt, era un adevărat Ingolfur Arnarson al vremurilor noi, pionierul islandez al secolului al XX-lea, deosebindu-se de înaintaşul său numai prin faptul că era un Jonsson.

Acum, că sosise primăvara şi că se apropiau alegerile, se putea oare da ca sigur că Ingolfur va fi reales fără opoziţie şi că nimeni nu va fi atît de prost ca să rişte o contracandidatură ? Dimpotrivă. Ar fi greşit să se creadă că din pricina cîtorva înfrîngeri suferite ici şi colo, unde ţăranii, ca să se apere, izbutiseră să alcătuiască cooperative de consum, plutocraţia şi puterea negustorilor fuseseră desfiinţate. În al doilea rînd, datorită prosperităţii, cultul egoismului, aşa de răspîndit la oraş, se înteţise, în loc să slăbească ; şi circumscripţia electorală număra două oraşe, Fjord şi Vik, şi printre armatorii, meseriaşii şi micii negustori din Vik egoismul era în floare, dar cel care-l încuraja mai cu dinadinsul era noul negustor care se ivise deodată în acel oraş. Ipochimenul acesta se înconjurase la iuţeală de toţi oamenii cu stare din oraş şi de la ţară, şi la cîteva luni după sosirea lui, reuşise să se însoare cu fata *fjallkongur*-ului, cu toate că gurile rele spuneau despre acest negustor că nu era decît un escroc şi un speculant ordinar, ba chiar că ar fi petrecut un an sau doi la puşcărie. În sfîrşit, în al treilea rînd, la Vik se făcea tot mai simţită înrîurirea unei învăţături străine, cunoscută sub numele de socialism. Agitatori plătiţi, trimişi mai ales din capitală, se aflau mai tot timpul în oraş şi se întreceau în a împinge clasele de jos pe un drum greşit şi să le stîrnească ura atît împotriva lui Dumnezeu, cît şi a oame-

nilor, ca şi cum Dumnezeu şi oamenii n-ar fi fost şi aşa destul de duşmănoşi faţă de unii ca ei.

Ingolfur Arnarson proclamase ritos :

— Socialismul nu e decît o minciună ! Îndoapă oamenii săraci cu nesfîrşite făgăduieli care nu pot avea nici o nădejde de împlinire pînă ce omul nu atinge vîrsta zeilor ; dar scopul socialiştilor e jaful şi omorul.

Din fericire, Ingolfur Arnarson nu era deocamdată în mare primejdie din pricina acestei ameninţări. Ameninţarea venea din altă parte. Capitaliştii, după cît se pare, scoseseră la iveală un contracandidat, care se bucura de sprijinul unei bănci, şi anume chiar al băncii pe care Ingolfur Arnarson voia s-o radă de pe faţa pămîntului şi s-o transforme într-o bancă agricolă, pusă în slujba intereselor ţărănimii, şi dacă va avea un cuvînt de spus în această chestiune, să fie condusă de oameni aleşi de el. Ca escrocii din Reykjavik să trimită pe unul de teapa lor, directorul unei bănci pe jumătate falimentară, să răspîndească crezul lor prin ţară, nu era, desigur, cine ştie ce minune. Candidatul acesta, cu obrazul de toval, al bandei de criminali capitalişti, cu toată lipsa lui de idealuri, de originalitate şi de cuviinţă elementară, a avut însă obrăznicia să se ridice şi să le făgăduiască ţăranilor nu numai tot ce le făgăduise Ingolfur Arnarson, ci şi o sumedenie de alte lucruri pe deasupra ! Le-a promis că pînă într-un an sau doi va înzestra cu lumină electrică fiecare gospodărie din ţinutul acesta, şi nu numai din acest ţinut, dar din toată ţara.

Cînd află de acest lucru, Ingolfur Arnarson declară : „De fapt, deosebirea dintre promisiunile lui şi ale socialiştilor nu este mare, întrucît şi unele şi altele pot fi privite ca forme de nebunie. Singura diferenţă constă în aceea că directorul băncii nu propune să ucidă oamenii şi să-i jefuiască, pesemne fiindcă îşi aminteşte prea bine că el este exponentul acelei părţi din populaţia ţării care, de cînd există Islanda, a jefuit şi a ucis oamenii fără încetare, deşi e drept că a făcut-o cu alte mijloace şi fără să li propovăduit nici o formă de socialism."

Mai tîrziu, după ce le făgădui ţăranilor realizarea tuturor punctelor cuprinse în programul lui Ingolfur Arnarson, şi încă altele pe deasupra, într-un răstimp mai scurt decît cel prevăzut de adversarul său, bancherul îşi concentră

atenţia asupra oraşelor, de care platforma electorală a reprezentantului ţărănimii nu se ocupase mai de loc. Şi aici se arătă de o mărinimie fără seamăn. Făgădui să înfiinţeze o bancă şi o mare întreprindere piscicolă la Vik, iar la Fjord să deschidă o fabrică de făină de oase şi o mină de cărbuni. Cum era şi firesc, alegătorii de pe litoral îşi plecau bucuros urechea la aceste vorbe şi se credea că oraşele acestea, cu populaţie deasă, vor sprijini candidatura bancherului. Proastă treabă! Perspectivele păreau destul de întunecate pentru Ingolfur Arnarson. Ce să facă? Ingolfur nu era omul să se retragă de pe cîmpul de luptă al politicii, nu, stimaţi alegători, el nu îngăduia altora să-i ia promisiunile din gură. Ce născoci atunci? Nimic altceva decît să facă să răsune din nou vechiul refren al predecesorului său, doctorul Finsen: vechiul dig. Mai mult chiar, le făgădui locuitorilor din Fjord nu numai un dig şi un chei; le făgădui un port întreg, care avea să coste nu mai puţin ca o jumătate de milion de *kronur*. O construcţie atît de uriaşă, afirma el, va da de lucru nu numai locuitorilor portului, ci şi muncitorilor din oraşul vecin, Vik, fără a mai pune la socoteală nenumăratele întreprinderi pe care statul avea să le înfiinţeze la Fjord, ca o urmare firească a deschiderii unui port mare şi modern. Niciodată mai înainte, nici chiar în vremea bătrînului Finsen, nu stîrniseră cheiurile şi digurile atîta înflăcărare şi atîta interes ca acum. Apoi, simţind, fără îndoială, că generozitatea lui cată să fie tot atît de nepărtinitoare pe cît era de măreaţă, mută fabrica de făină de oase de la Fjord la Vik, şi în loc să promită înfiinţarea unei mari întreprinderi piscicole, ca potrivnicul său, făgădui unei mici întreprinderi pescăreşti din Vik o mare subvenţie de stat, o dată cu alte privilegii, care aveau să facă din ea cea mai înfloritoare societate piscicolă din toată ţara şi va asigura tuturor celor din Vik — chiar şi celor mai săraci — un viitor fericit şi îmbelşugat, ca membri ai păturii de mijloc. Mai rămăsese mina. Aceasta o împărţi pe din două între cele două oraşe, dar cu condiţia ca să se încredinţeze mai întîi că zăcămintele conţin într-adevăr cărbune, şi nu lignit, sau numai pietre şi pămînt. Din acest moment nu a mai fost cu putinţă să se dumirească cineva care din candidaţi făgăduise mai mult, şi începu să se vadă că rezultatul scrutinului va depinde

mai puţin de promisiunile făcute, cît de iscusinţa oratorică a celor doi adversari şi, mai ales, de dibăcia cu care se vor pricepe să cînte pe strunele inimii alegătorilor. Se afirma că numeroşi muncitori s-ar fi şi dezis de socialism, ca să nu piardă şansa de a avea mereu de lucru, de a ajunge la bunăstare şi de a pătrunde în rîndurile clasei de mijloc şi de dragul posibilităţii de a deveni coproprietarii unor vase de pescuit.

— Nu se ştie niciodată cum se întorc lucrurile, şi de aceea zic eu că lucrul cel mai de seamă e să nu te apleci prea mult într-o parte, mai ales în politică, observă *fjallkongur*-ul. Ingolfur Arnarson e un om foarte dibaci, desigur, ca toată familia lui, şi nici că poţi găsi un vorbitor mai straşnic decît el într-o adunare, dar cînd am văzut anul trecut ce mare însemnătate dau oamenii din Fjord şi din Vik iniţiativei particulare, îndată mi-am dat seama că va pierde pe mulţi dintre cei ce-l sprijineau. Şi de aceea îndată m-am retras din cooperativă ; nu interesele mele particulare m-au îndemnat să fac asta ; politica nu este o afacere particulară, şi, în orice caz, nu vorbesc acum ca o persoană particulară. Faptul că am părăsit cooperativa şi am hotărît să vînd şi să cumpăr prin ginerele meu de la Vik — ceea ce desigur era un lucru de la sine înţeles şi oricine ar fi făcut la fel — nu înseamnă că n-aş avea încredere în omenia celor din Raudsmyri sau c-aş bănui că e ceva necurat la mijloc. Nimeni nu tăgăduieşte că au numeroase însuşiri şi că promisiunile pe care le face Ingolfur sînt, desigur, foarte frumoase şi foarte ispititoare. Dar eu vă întreb, ce se va întîmpla dacă nu e ales ? Ce se va întîmpla dacă, aşa cum prevăd cei mulţi, partidul cade în alegeri ? Mă tem numai că, dacă se întîmplă aşa ceva, unii oameni de pe aici o să aştepte mult şi bine maşinile lor de cusut şi cisternele pentru depozitarea băligarului. Cît despre casele cele noi, nu vor fi chiar aşa de încăpătoare cum cred unii, după cîte li s-au spus. Şi dacă va cădea în alegeri ? Ce chezăşie şi siguranţă vor avea oare oamenii care au votat pentru el ? Nici una, căci atunci totul va depinde de bunul-plac al bancherului. Grangurii din capitală nu pot fi uşor răsturnaţi de unde s-au cocoţat. Şi faptul de a te avea bine cu cei mari nicicînd n-a fost socotit o nebunie.

Un lucru era sigur despre *fjallkongur*, şi anume : că încă după ce şi-a mutat afacerile la ginerele său, la Vik, s-a apucat de o ispravă la care nu îndrăznise niciodată să se gîndească pe cînd lucra cu cooperativa : începuse să-şi clădească o casă. Cheresteaua şi cimentul îi veneau acum încărcătură după încărcătură în camioane, căci casa urma să fie gata pe la începutul lunii iunie. Bjartur îl privi neîncrezător cîtva timp şi apoi răspunse :

— Hm, vezi că nu oricine îşi are fata măritată în tagma negustorească !

— Apoi dacă-i pe aşa, tu nicidecum n-ai putea spune că eşti înrudit cu cei din Raudsmyri, i-o întoarse *fjallkongur*-ul. Aşadar, tu, cel puţin, nu se cheamă că votezi de partea lor din pricina legăturilor de rudenie.

— Votul meu, ca şi al altor cîţiva pe care i-aş putea numi, nu are nimic de a face cu legăturile de rudenie ; în schimb, are cu cele negustoreşti, răspunse Bjartur cu răceală. Cred că trebuie să dau votul oamenilor cu care lucrez, bineînţeles, atîta vreme cît aceştia se feresc de faliment. Şi deşi tu personal poţi avea motive binecuvîntate să te învîrteşti printre grangurii cei mari din capitală, cu care te tot lauzi, eu, unul, n-am avut niciodată nimic de-a face cu ei, şi nu văd de ce aş avea acum.

— O, nu ştiu, zise *fjallkongur*-ul. Cineva spunea că ai de gînd să-ţi clădeşti o casă.

— Şi ce te priveşte asta pe tine ? Şi chiar dacă aş face-o, ce are asta de-a face cu politica ?

— Nimic, chiar nimic, răspunse *fjallkongur*-ul. În afară doar că dacă te grăbeşti la construcţii noi, e întotdeauna mai cuminte să fii sigur că la nevoie băncile ţi-ar da o mînă de ajutor.

— Oh ! Şi ce mă împiedică să-mi procur toate materialele pe credit de la cooperativă, la o adicătelea ? Cred că numele meu e la fel de bun ca al oricăruia de acolo.

— Da, dar din nefericire mai sînt şi alte lucruri de care trebuie să ţii seama în afară de materialele de construcţie, prietene. Ştii bine că în zilele noastre nu poţi să plăteşti simbria oamenilor cu vînt. Şi tîmplarii şi zidarii nu-ţi dau pe credit. E mai bine să ai cîteva miişoare în bani gheaţă puşi deoparte dacă ai de gînd să clădeşti ceva vrednic de numele ăsta.

— Nu te teme, cocoş bătrîn ! îl linişti Bjartur. E destul de lesne să faci rost de bani. Nu demult a trecut pe aici un oarecare domn, un domn care e cel puţin tot atît de important ca tine, şi mi-a dat a înţelege că dac-aş avea vreodată nevoie de vreun împrumut, sînt binevenit la Casa de Economii.

— Casa de Economii, repetă *fjallkongur*-ul, da, întocmai. O instituţie vrednică de laudă, eu am fost cel dintîi s-o recunosc întotdeauna. Cît despre Jon din Myri, am fost împreună în consiliu mulţi ani la rînd, da, cu mult înainte de începutul războiului, şi n-am auzit niciodată pe nimeni să spună altceva decît că ar fi un om de seamă, cu minunate însuşiri. Şi nu e vina lui, desigur, dacă oamenii mai slabi de înger, care îi bat capul să le dea bani şi cînd trebuie şi cînd nu trebuie, s-au hotărît să-şi adune puterile şi să-l ameninţe că-l vor da în judecată numai pentru că el a stăruit să le ia o dobîndă cu care ei înşişi se învoiseră la început. Aşa că eu, unul, nu mă mir de fel că s-a hotărît să înfiinţeze o casă de economii, unde banii lui pot întotdeauna să fie în circulaţie, chiar dacă dobînda e numai cea legală, de şase la sută, în loc să mai împrumute oameni pe care nu te poţi bizui, aşa, între patru ochi şi în spatele autorităţilor, cu doisprezece pînă la douăzeci şi cinci la sută, şi mereu cu ameninţarea închisorii deasupra capului. O casă de economii e o afacere sigură, temeinică. Şi e bine să ai o casă de economii în district cînd ai nevoie de o sumă mică pe timp scurt. Dar nu se dau decît sume mici, şi niciodată pentru un răstimp mai lung. Pentru că nimeni nu este atît de prost să împrumute o sumă mare cu dobînda pe care o cere casa de economii. Aceia care se gîndesc să clădească ar fi mai cuminte să meargă pe la bănci, unde un împrumut pe ipotecă te aşteaptă şi patruzeci de ani.

— Oh, nu cred că mi-ar trebui mai mult decît un an, doi ca să-mi închei socotelile. Unii au crezut că preţurile vor scădea la sfîrşitul războiului, dar lîna a atins preţul cel mai mare în primăvara asta, şi am auzit dintr-un loc sigur că la toamnă ne vor plăti mieii mai bine ca niciodată.

Fjallkongur-ul stătu un răstimp pe gînduri, mîngîindu-şi barba în neştire. Omul ăsta era făcut să-şi frămînte creierul, căci, după părerea lui, nici o idee nu era desăvîrşită dacă

nu putea fi pusă pe hîrtie, într-un act public ; fusese slujbaş al statului, avînd de-a face cu cîinii, cu oamenii şi păstorii de mult prea multă vreme ca să fie atît de uşuratic încît să se grăbească să tragă o concluzie.

— Ei bine, zise el în cele din urmă, nu e treaba mea, desigur, dar m-am gîndit să-ţi fac o propunere de dragul vechii noastre prietenii. Dar să nu-ţi închipui că am venit în calitate de slujbaş sau ca trimisul oficial al cuiva în această chestiune. Pe de altă parte, ca să fiu cu totul sincer, n-aş putea spune nici c-am venit aşa, de capul meu, ca un oarecare. Am venit mai mult sau mai puţin între amîndouă. După cum ştii prea bine, niciodată n-am putut să dau mişcării cooperatiste întreg sprijinul meu, cu toate că îmi dau seama că sînt multe lucruri nobile şi frumoase în mişcarea aceasta şi întotdeauna am fost primul să le recunosc celor din Raudsmyri, mai ales Doamnei, toate virtuţile, ca oameni vorbind. Adevărul este că am căutat întotdeauna să iau mai mult sau mai puţin calea de mijloc şi că, prin urmare, am fost gata oricînd să admit că amîndouă părţile au dreptate, cel puţin pînă ce se va fi făcut dovada de neînlăturat că fie una, fie cealaltă este în greşeală. Şi acum, ca să ne întoarcem la treaba noastră, aş vrea să-ţi aduc la cunoştinţă că legăturile mele cu feluriţi oameni cu vază sînt de aşa fel, încît sînt în măsură să-ţi ofer, deşi, din păcate, nu chiar în scris, un împrumut în condiţii nemaipomenit de bune, garantat cu o ipotecă pe patruzeci de ani, la o bancă din capitală, bineînţeles, dacă vrei să începi să clădeşti anul ăsta. Dar firește că un asemenea împrumut va fi cu putinţă numai dacă noi, cei care nutrim în piepturile noastre dragostea de libertate, ştim unde se află politica cea bună şi avem destul bun-simţ să ne mutăm afacerile acolo unde trebuie.

66. *Calul de călărie*

În primăvara aceea numele lui Gvendur de la Sumarhus era pe buzele tuturor, în primul rînd, pentru că se hotărîse să plece în America, şi în al doilea rînd, pentru că se

răzgîndise şi nu mai plecase în America. În al treilea rînd, pentru că îşi cumpărase un cal ; era un cal de călărie şi-l cumpărase de la cineva care locuia departe, dînd o sumă uriaşă de bani. Mulţi au rîs de el. Nătărăul îşi petrecuse o noapte întreagă fugărind-o peste coclauri pe singura fată a lui Ingolfur Arnarson, ca la urmă să piardă vaporul ; unde s-a mai pomenit aşa neghiobie ? Unii spuneau că flăcăul trebuie să fie tîmpit. Alţii, că şi calul ăsta al lui nu era decît o mîrţoagă bătrînă. Ce nătărău ! Înainte vreme nu ştiuse nimeni că Gvendur de la Sumarhus există ; acum, deodată, pe neaşteptate, se făcuse cunoscut peste tot locul, ca un năuc şi un nătărău. Dacă se ţinea vreo adunare de orice fel prin vecinătate, el ştia, fireşte, toate amănuntele, aşa ca să se poată arăta acolo cu calul lui. Ţăranii îl salutau cu un rînjet ostil. Orăşenii rîdeau din toată inima de acel necioplit care cutreiera ţinutul pe un cal scump, după ce fugărise pe singura fată a deputatului lor în *Althing*, din amurg şi pînă în zori. Geambaşii îl opreau pe şosea, cercetau dinţii calului, îşi băteau joc de el după ce se depărta şi se vorbeau să-i vîre pe gît un cal şi mai păcătos după ce l-ar fi uşurat de acesta.

Într-o dimineaţă, înainte de solstiţiul de vară, urma să se ţină o întrunire electorală la Utiraudsmyri. Pastorul profitase de acest prilej să ţină o slujbă mai înainte. Unul sau doi dintre alegători se rătăciseră pe acolo prea devreme, potrivindu-şi atît de prost sosirea, încît trebuiseră să ia parte la slujbă ; de altfel, interesul crescînd pentru politică părea să fie o dovadă că oamenii începeau să creadă că treburile lumii ăsteia sînt cîrmuite de aici, de jos, de pe pămînt, şi nu din cer. Gvendur sosi în galop tocmai cînd slujba era să înceapă. Cîţiva ţărani care stăteau afară la intrarea grajdurilor de cai îl salutară cu un zîmbet de dispreţ pentru că nu plecase în America. Unii dintre ei cercetară calul de-aproape, cu răceală şi nemulţumire. El furişă la iuţeală o privire către casa cu două caturi şi cu mansardă cu fronton înalt, să vadă dacă nu cumva a fost zărit de cineva cînd intrase călare pe calul său. Dar într-un palat atît de falnic nimeni nu stă la ferestre să privească pleava ; nu văzu nimic decît glastrele cu plante puse de *skaldkona* şi florile înălţîndu-şi corolele gingaşe spre razele soarelui. Îi dădu în gînd că familia sameşului ar putea să fie la slujbă. Intră

în biserică şi, alegîndu-şi un loc lîngă uşă, se aşează şi privi în jurul său, să vadă dacă nu cumva era şi ea pe acolo. După cîteva clipe de căutare înfrigurată, o zări în rîndul din faţă, aproape sub amvon. Purta o pălărie roşie. Era multă lume între el şi ea, putea să vadă numai pălăria prin mulţimea de capete. Un fior îl străbătu, acel fior care parcă îţi dilată plămînii, îţi strînge inima, iar auzul îl face să nu suporte muzica. Simţi că imnul îl scoate din minţi, şi i se puse o ceaţă în faţa ochilor. Timpul trecea abia-abia, şi enoria urla mai departe în cor imnul acela care parcă n-avea sfîrşit. Cum să facă să ajungă la ea? Care ar fi cel mai bun mijloc să-i ceară o întîlnire în aşa fel ca alţii să nu bage de seamă? Ar trebui oare să aştepte pînă la sfîrşitul slujbei, să-i facă semn cu cotul cînd va trece prin faţa lui în drumul spre ieşire şi să-i şoptească: „Vino după colţ, aş avea ceva să-ţi spun"? Nu! E un lucru necuviincios şi cu totul de neiertat să atingi cu cotul o fată în biserică, mai ales dacă vrei să-i ceri să vină cu tine după colţ. Ar fi cu totul altceva dacă ar pofti-o pînă la grajd, ca să se uite la vreun cal. Dar în curînd îi trecu prin minte că oamenii nu au voie să pomenească de cai în biserică, deoarece nicăieri în toată *Scriptura* nu scrie nimic de cai, doar despre un măgar, şi atît. Ca prin ceaţă îl văzu pe pastor apropiindu-se de altar şi scoţînd un strigăt. Apoi începu să cînte un psalm fără sfîrşit, şi toată lumea se ridică în picioare, şi se sculă şi ea în picioare, şi văzu că poartă o rochie albastră. Nici o fată din lume nu avea umerii ei minunaţi, oricine putea vedea că nu erau făcuţi pentru poveri grele. Buclele ei aurii ieşeau de sub pălărie, o pălărie scumpă, potrivită cu împrejurarea aceasta solemnă. Sta dreaptă şi mîndră, cum era şi firesc într-o duminică dimineaţă, în biserică; numai dacă s-ar uita înspre el o clipă, două, aşa ca să-i poată trece fiorul dragostei lui. Dar ce face dacă ea nu vrea să-şi piardă vremea să se uite la caii altora, ea, care avea un grajd întreg pe seama ei? Afară dacă nu s-ar gîndi să-i dăruiască ei calul! Era un cal scump, îl costase aproape o mie de *kronur*, şi totuşi, dacă l-ar primi, ar fi gata să i-l dea şi să se întoarcă acasă pe jos, da, chiar şi tîrîndu-se în patru labe, dacă aşa ar vrea dînsa. Şi ăsta era chiar lucrul pe care dorea în primul rînd să i-l spună; a fost robul ei smerit din clipa cînd a zărit-o

întîi, putea să-i poruncească să facă orice dorea, să călărească, să meargă pe jos, să se tîrască în patru labe. Îi jertfise pînă acum cea mai mare țară din lume, țara tuturor noroacelor, unde poți să ajungi tot ce dorești și nu ai nevoie să faci mereu ceva care te tîmpește. Da, și ei stătuseră împreună pe malul lacului, și fuseseră două lebede, el și ea. Dar ce li s-o fi întîmplat ? Pieriseră ; desigur, nu fusese numai o iluzie ; nu, nu, nu, îl iubise și apoi fugise de el, departe în albastrul cerului.

— Dragii și iubiții mei frați creștini, căci îmi iau îngăduința să vă numesc frați, care cuvînt de trei silabe, da, numai trei silabe mititele, înseamnă ceva care se înalță ? [1]

În sfîrșit, pastorul se urcase în amvon ; să dea Dumnezeu să țină o predică lungă, așa ca să aibă timp să ia o hotărîre, așa ca să-i vină vreo inspirație.

— Și acum, pe de altă parte, să ne gîndim, dragii mei frați, care trei silabe, da, numai trei silabe mititele, înseamnă ceva care coboară ? [2]

Da, era hotărît să-i dea în dar calul său, cel puțin să i-l ofere. Nu era nevoie să-l primească, desigur, dar dacă ar face-o, nici nu i-ar păsa ; dimpotrivă, s-ar bucura, aceasta ar face-o să-i fie îndatorată. E adevărat, ea ar fi putut să-i spună : „Am destui cai, am un grajd plin cu cai", dar el nădăjduia că o să adauge : „Calul ăsta e cel mai frumos pe care l-am văzut vreodată și-l primesc fiindcă e de la tine și fiindcă ești atît de lat în umeri, dar dacă îl iau, tu nu mai ai alt cal și va trebui să mergi pe jos acasă, nu-i așa ?" Atunci avea să-i răspundă : „N-are a face. Chiar dacă ar fi să mă tîrăsc pînă acasă. Să mă tîrăsc în patru labe. Și mai mult, n-ai decît să spui o vorbă, și am să latru ca un cîine dacă vrei. Căci eu am să fiu viitorul stăpîn al Sumarhusului, și în curînd începem să clădim ; vom clădi o casă cel puțin la fel de mare ca asta a ta de la Myri, două caturi, și cu mansarda, trei, dar pe cînd voi ați clădit din lemn și fier, noi vom clădi din piatră... Dar, Doamne iartă-mă ! Am uitat că în biserică oamenii n-au voie să vorbească decît de măgari, și nu de cai..."

---

[1] Isus Cristos (în islandeză se scrie într-un cuvînt : *Jesuskrist*).

[2] Diavolul (în islandeză : *Djofullin*).

— Cine a fost mînat afară ? întrebă pastorul, îndoindu-se de mijloc cu adîncă evlavie şi aplecîndu-se mult în afara amvonului, deasupra mulţimii.

Flăcăul de la Sumarhus trăgea nădejde şi se ruga lui Dumnezeu să fie vorba de un cal care a fost mînat afară.

— El a fost mînat afară ! rosti pastorul triumfător, apăsînd cu putere pe cuvîntul „el".

Din nefericire, băiatul habar n-avea despre ce vorbea.

— Şi cine l-a mînat afară ? întrebă pastorul şi prelungi tăcerea ce a urmat neobişnuit de mult, în timp ce aţintea pe fiecare din biserică cu o privire care parcă ar fi vrut să pătrundă în suflete.

Gvendur se înspăimîntă deodată la gîndul că va fi chemat să răspundă unei astfel de întrebări. Dar în cele din urmă pastorul răspunse singur :

— Ostaşii lui Pilat l-au mînat afară. Şi cînd l-au mînat afară ? L-au scos afară la ceasul cinci. Şi unde l-au mînat ? L-au mînat afară. Şi de ce l-au mînat afară ? Pentru că nu i s-a îngăduit să rămînă înăuntru.

Băiatului îi scăpă un oftat de uşurare.

Ce-ar fi dacă s-ar furişa din biserică în mijlocul slujbei ? Nu era nevoie să atragă prea mult atenţia, ar putea să se furişeze cu spatele, cu genunchii îndoiţi, şi, o dată afară, ar putea să alerge la grajd. Şi-ar scoate calul afară. Ar sta cu el de frîu în faţa uşii bisericii, aşteptînd pînă se sfîrşeşte slujba. Şi cînd dînsa va ieşi din biserică, îi va pune frîul în mînă şi îi va spune : „Al tău să fie de acum încolo". Dar atunci îşi aminti de oameni. Nu, nu erau singuri. Ce ar spune enoria ? Era cuviincios ca el, un fiu de ţăran, să-i dea în dar nepoatei lui Jon din Myri un cal ? N-ar izbucni toată enoria într-un hohot de rîs grozav ? Şi ea însăşi nu ar fi jignită că o face de ocară ? O sudoare rece îl năpădi la gîndul să ajungă de rîsul neamului întreg. Cu cît îşi frămînta mai mult creierul, cu atît greutăţile se înmulţeau şi nu le găsea dezlegarea.

— Dragi şi iubiţi fraţi creştini, spunea pastorul, timpul trece.

Şi aplecîndu-se peste adunare, privi în adîncul sufletelor tuturor celor de acolo, în lunga tăcere pe care o lăsase să se aştearnă după aceste cuvinte pline de o adîncă recule-

gere; dar privirea lui se opri mai îndelung la Gvendur de la Sumarhus.

— Ieri a fost sîmbătă. Astăzi e duminică. Mîine va fi luni. Apoi vine marți. Acum cîtva timp era ceasul unu. Acum e trecut de două. Curînd va fi trei. Apoi va fi patru.

Gvendur simțea că aceste cuvinte, care sunau ca o gravă înștiințare, îl priveau îndeosebi pe el; gîndul că n-a găsit nici o cale de urmat, nici o dezlegare la problema lui îi sfîșia inima; sudoarea îi curgea de pe frunte și se prelingea în broboane reci pe tîmple. În curînd predica avea să se sfîrșească, și pălăria roșie era încă la locul ei, nemișcată, doar că acum era puțin dată pe spate, căci fata privea într-una în sus, la pastor, adăpîndu-și sufletul cu fiecare vorbă pe care o rostea acesta, ca și cum era hotărîtă să trăiască potrivit acestora, în timp ce bietul Gvendur auzea numai cîte o frază ici și colo, în timp ce creierul i se învîrtea într-o învălmășeală din ce în ce mai cumplită.

— Și stîncile fură smulse din loc, frații mei; da, pot să vă spun că puține lucruri rămaseră întregi în acel ceas. Și vălul templului se sfîșie în două de sus și pînă jos; da, și nu era singurul lucru sfîșiat. Nici pe departe. Și era întuneric peste tot cerul și pămîntul, da, era prea puțină lumină în acel ceas, pot să vă încredințez...

Da, era întuneric peste tot, într-adevăr, și acum predica era ca și sfîrșită, și acum s-a sfîrșit de tot. Urmă un alt imn. Dar acum flăcăul nu mai putea nici să audă, nici să vadă. Oamenii se ridicară în picioare. Se ridică și el. Trebuia oare să o aștepte pînă cînd trece, sau trebuie să-i iasă înainte? Aștepta. Trebuia oare să facă o sforțare să se uite la ea cînd trece și să încerce să-i treacă fiorul lui, căci el credea în fiorul dragostei, sau trebuie să se uite în pămînt, resemnat și în culmea deznădejdii? Se uită la ea, cuprins de fiorul dragostei. Și atunci văzu că nici nu era ea, era cu totul altcineva, o femeie de vîrstă mijlocie, care locuia în văile dinăuntru, o femeie care avusese un copil cu cineva, era mezina lui Thorir din Gilteig, cu o pălărie roșie îngrozitoare. Așa că băiatul putu să respire iarăși mai ușor. Dar simțea acum un gol nemăsurat în inimă și-n tot ce-l înconjura; stătuse zadarnic în biserică tot acest

răstimp. Şi chinul său spiritual în timpul imnurilor şi al predicii fusese risipit de pomană.

La sfîrşitul slujbei, oamenii se grămădiră la întrunire. Un automobil strălucitor se afla pe pavajul din faţa ferestrelor sameşului. Vizitatorii se adunară în jurul acestei arătări sclipitoare, ca s-o cerceteze cu de-amănuntul, privind-o din toate unghiurile cu putinţă. Bătură cu degetele în parbriz şi în geamurile lăturalnice, apoi ciupiră anvelopele, să vadă cît de tari erau. Şi Gvendur bătu şi el geamurile şi ciupi anvelopele. Deputatul lor în *Althing* sosise în timpul slujbei şi stătea acum înăuntru, împreună cu părinţii săi. Tocmai în clipa aceea veni şi bancherul cu însoţitorii lui, cu o maşină dinspre Vik ; se opriră de partea cealaltă a curţii. Sameşul se duse pe jos să-i întîmpine. Purta un surtuc vechi, jerpelit, atît de groaznic la vedere, încît ai fi putut crede că slujise de culcuş unui cîine douăsprezece luni în şir, deşi abia îl scosese la iveală, schimbîndu-şi hainele, ca să arate în felul acesta însemnătatea acelei zile. Cămaşa îi era prinsă la gît cu un ac de siguranţă. Manşetele pantalonilor erau vîrîte în ciorapi, care se vedeau bine că erau tălpuiţi din nou. N-ar fi fost de mirare ca domnii cei frumos îmbrăcaţi şi plini de demnitate, cu paltoane şi guler tare, să fie nevoiţi să-şi stăpînească o puternică dorinţă de a-i întinde un bănuţ sau doi în timp ce îi saluta. Oamenilor li se trimise vorbă să ia loc în sala de şedinţe, unde candidaţii aveau să vină de îndată ce vor fi luat cafeaua. Gvendur se aşeză într-un colţ, cu şapca pe genunchi, şi cineva îi dădu o priză de tutun, care-l făcu să strănute. În curînd intrară candidaţii. Gvendur de la Sumarhus nu-l vedea decît pe candidatul său, Ingolfur Arnarson Jonsson. Unde oare mai găseai unul ca el ? Măreţia lui era ceva de nedescris. Înalt, voinic şi cu inimă de leu, asfaltase şoselele pentru gospodarii fără bani din văile singuratice ; chipul lui, cu ochi poruncitori în dosul ochelarilor cu ramă de aur, strălucea ca un soare dinaintea ţăranilor prăpădiţi, adunaţi în faţa lui, şi cînd începu să vorbească, cu o voce sonoră şi curgătoare, mîinile sale mici, cu manşete albe ca zăpada, se mişcau atît de bine şi de mlădioase, încît nici n-aveai nevoie să-i asculţi cuvintele, era destul să te uiţi la mîinile lui. Băiatul de la Sumarhus se mira : „Cine poate fi atît de mărginit încît

să se îndoiască de dreptatea cauzei lui ?" Cu inima tremurîndă, se gîndea că iubea pe fata acestui om, oriunde ar fi ea ; că acest om de seamă, a cărui mașină stătea în fața ferestrei, era de fapt socru-său.

Curînd întrunirea se însufleți și se discutară unele dintre problemele cele mai arzătoare ale omenirii — cooperativele de consum și interesele țărănimii, puterea negustorilor și mijlocitorilor, scandalurile bancare, pierderile suferite de societățile piscicole, dobînda asupra împrumuturilor acordate țăranilor, proiectul legii agricole, subvenția pentru achiziționarea de unelte, problema cisternelor pentru băligar, desfacerea produselor, șoselele, podurile, telefoanele, colonizarea rurală, educația, construcția de locuințe, electrificarea satelor și cătunelor. Și Ingolfur Arnarson se ridică iarăși și iarăși și, umflîndu-și pieptul și fluturîndu-și mîinile cu o măiestrie fără seamăn, arătă spre potrivnicul său și dovedi în chip hotărîtor și neîndoios că dînsul era răspunzător de pierderile uriașe suferite de băncile care îngăduiseră speculanților să risipească economiile unui neam întreg, de scandalurile financiare, din pricina cărora le ieșise un nume atît de rău pretutindeni societăților piscicole, de răspîndirea tot mai mare a ofticii la neamul acesta care locuiește în cocioabe, de devalorizarea monedei, care constituia un jaf strigător la cer și nerușinat, un atentat împotriva clasei muncitoare, precum era răspunzător și de politica învățămîntului, care țintea să aducă neamul pe aceeași treaptă cu negrii din inima continentului african. Și acum, că țărănimea se unise ca să-și apere drepturile și să-și asigure o viață mai bună, omul acesta — contracandidatul său — se ridica împotriva ei, însufletit de dorința josnică de a tîrî în noroi tocmai acea pătură, care de o mie de ani încoace a purtat pe umerii ei întregul neam, trecînd prin foc, biruind ghețurile și ciuma și păstrîndu-și neatinsă cultura, în ciuda tuturor acestor urgii.

Gvendur lua drept bun tot ce spunea Ingolfur Arnarson, fiindcă se simțea de pe acum ginerele lui. Era plin de o nețărmurită admirație pentru acest om de seamă, care nu se mulțumea numai să facă șosele și poduri pentru popor, ci voia să vadă pe fiecare om la casa lui. Pentru nimic în lume nu înțelegea cum de puteau alții să-și pună mintea la încercare ascultîndu-l pe potrivnicul lui Ingolfur, un

omuleţ scund şi gras, care vorbea încîlcit şi dovedea o linişte neruşinată, în ciuda tuturor fărădelegilor sale, şi mai şi zîmbea la fiecare nouă învinuire, şi părea cu atît mai vesel cu cît reieşea mai limpede că locul lui era la puşcărie. În cele din urmă, cînd fiecare isprăvi de povestit cum avea de gînd să scape ţara de primejdiile care o ameninţau, adunarea se sparse, şi cei doi adversari porniră unul lîngă altul, să se plimbe prin curte, rîzînd zgomotos, din toată inima, de parcă n-ar fi fost niciodată mai buni prieteni ca în clipa de faţă ; mulţi oameni petrecuseră bine, unii dintre ei chiar foarte bine, dar era îndoielnic dacă petrecuse cineva mai bine decît înşişi candidaţii. Oamenii rămaseră privind după ei, uimiţi că nu se repezeau unul la altul. Îşi luară rămas bun la poartă, strîngîndu-şi mîna cu căldură şi privindu-se lung şi cu tîlc în ochi, pe ascuns, ca doi îndrăgostiţi, apoi bancherul plecă, lăsîndu-i pe cei de faţă să se scarpine în cap. Curînd după aceea alegătorii începură şi ei să se gătească de drum, îşi scoaseră caii din grajd, plecară în cete mici. Gvendur izbuti să născocească multe pricini de întîrziere, astfel că după ce plecaseră cei mai mulţi, tot se mai învîrtea în jurul casei, ţinînd un ochi de pază spre uşi şi furişînd o privire sus, la ferestre. Chiar se gîndea să bată la uşa din dos şi să ceară cu împrumut un ciocan şi un butuc ca să bată o potcoavă slăbită, sau măcar un pahar cu apă. Dar îi trecu prin minte că, dacă ar face asta, era aproape sigur că i-ar deschide uşa una dintre fetele de la bucătărie, şi asta, desigur, ar strica totul. În sfîrşit, avu o idee strălucită ; îşi va ascunde biciul în grajd, ca şi cum l-ar fi pierdut ; apoi, după ce va fi călărit pînă în dreptul lanţului de dealuri, se va întoarce, va bătea la uşă, le va spune ce a pierdut şi îi va ruga să aibă grijă de biciul lui dacă îl vor găsi. Poate că atunci ştirea că fusese la Myri se va răspîndi, poate că numele lui va fi pomenit în casă, poate că cineva va ieşi în taină să-i caute biciul, poate că-l va găsi. Vîrî biciul cît mai adînc între bolovanii din care era clădit zidul grajdului şi plecă. De la jumătatea drumului se întoarse şi se îndreptă din nou spre Myri, ca să-i roage să-i păstreze biciul dacă l-or găsi. Cînd intră din nou în curte, grajdul era gol de mult, toată lumea plecase. Descălecă şi merse spre casă. Dar în acea clipă uşa din faţă se deschise,

şi Ingolfur Arnarson, îmbrăcat într-un palton uriaş, ieşi în prag, cu maică-sa. O sărută, deschise portiera şi se urcă în maşină. Apoi se ivi o fată cu părul bălai, purtînd o rochie albastră, cu o haină atîrnată pe braţ; îşi aruncă braţele în jurul gîtului bunicului şi-l sărută de plecare. O clipă mai tîrziu coborî în fugă scările şi se aşeză lîngă taică-său, fluturînd mîna ei de lumină înspre bunicul şi bunica. Şi Gvendur îi văzu zîmbetul sclipind îndărătul parbrizului. Pentru el zîmbetul acela însemna toată frumuseţea vieţii. Apoi auzi zgomotul surd al motorului care pornise să duduie ritmat şi puternic. În momentul în care maşina demară, dînsa îi zîmbi tatălui ei, apoi trecură pe lîngă el cu soarele oglindit în smalţul caroseriei, şi pe Gvendur îl izbi un miros pătrunzător şi plăcut de benzină. Dar nici unul, nici celălalt nu-l băgară în seamă. Rămase singur, în curtea goală, privind automobilul strălucitor cum dispărea în depărtare. Nu simţise în viaţa lui o dezamăgire atît de adîncă; îşi luă biciul şi porni călare. Automobilul nu se mai zărea, fiind acum în văgăună. Cîteva clipe mai tîrziu îl văzu tocmai la marginea zării, chiar pe măgură. Fusese o nebunie din partea lui că se gîndise să-i dea calul în dar. Plesni din bici, şi calul sforăi; pesemne că nu era decît o mîrţoagă, un dobitoc bătrîn şi tîmp, care ar fi trebuit să fie scos din ham cu ani în urmă. Cel mai bun lucru pe care-l putea face era să-l vîndă oricui ar fi fost destul de prost să-l cumpere.

— Aşteaptă aici o clipă, draga mea, spuse deputatul în *Althing*. Aş vrea să intru în coliba de colo, să schimb cîteva cuvinte cu bătrînul.

Opri la marginea şoselei, trase frîna şi stinse motorul.

— Sau poate vrei să vii cu mine?

— Nu, mulţumesc, răspunse ea. Mi-e teamă să nu-mi murdăresc pantofii.

Îl urmări cu privirea pe taică-său cum mergea cu pas iute pe cărare, voinic şi lat în spate.

Bjartur ieşi în întîmpinarea directorului cooperativei, îi zise: „Ingi, flăcăule" şi-l pofti înăuntru. Ingolfur era însă grăbit şi nu se oprise decît ca să-i spună bună ziua vechiului său prieten şi frate de lapte şi să-l bată pe umeri. Cînd îl întrebă de ce nu venise la întrunire, Bjartur răspunse că

avea ceva mai bun de făcut decît să şadă să asculte afurisita lor de ciorovăială.

— O, n-aş zice că ai dreptate, zise deputatul. Asemenea discuţii lămuresc mai bine lucrurile pentru voi ; ascultînd cum se dezbat atîtea probleme de mare însemnătate, îţi limpezeşti ideile.

— Eu nu sînt de părere că problemele de mare însemnătate se dezbat duminica dimineaţă, drăcuindu-vă pe întrecute, aşa cum faceţi voi, aristocraţii atotputernici de astăzi. Împroşcarea asta cu noroi n-ar fi fost socotită drept o discuţie în vremurile de demult, cînd erau fapte măreţe şi înfăptuiri glorioase şi cînd erau pe lume oameni de seamă, vestiţi prin vitejia lor, oameni care se măsurau în luptă dreaptă sau îşi adunau ortacii şi luptau cu oşti mari, pînă cînd leşurile celor ucişi se adunau în movile mai înalte ca vîrfurile dealurilor.

Dar deputatul n-avea vreme s-asculte disertaţii despre politica eroilor din *rimur* şi îi răspunse că i-a ajuns la ureche cum că stăpînul de la Sumarhus avea de gînd să înceapă să clădească şi-l rugă, dacă era adevărat, să-i spună cînd socoteşte să înceapă.

— Am să încep cînd o să găsesc de cuviinţă, răspunse Bjartur.

— Dacă te gîndeşti să începi în vara asta, ar fi mai bine să punem totul la cale chiar acum, pentru că eu am să plec la Reykjavik pe la mijlocul săptămînii, şi nu ştiu dacă am să mă întorc pînă după alegeri.

— De unde ştii că nu pot căpăta condiţii mai bune în altă parte, Ingi băiete ? întrebă Bjartur.

— Nu mă înţelegi de loc dacă îţi închipui că-ţi propun anumite condiţii, răspunse directorul cooperativei. Cooperativa nu este pusă pe tocmeală, şi noi nu umblăm să atragem clienţii oferindu-le chilipiruri. Cooperativa este propriul tău magazin, măi omule, unde tu hotărăşti propriile tale condiţii. Nu este nici un mijlocitor care să adauge partea lui de cîştig la costul cherestelei şi al cimentului. Şi nu e nimeni care să te hărţuiască să plăteşti, în afară de tine. Tot ce te întreb este : ce poruncesti ? Sînt în slujba ta. Cînd ai nevoie de materiale ? Şi vrei ca să-ţi

fac eu socoteala ce sumă vei avea nevoie de la Casa de Economii, sau vrei să ţi-o faci tu singur ?

— Condiţiile în care acordă împrumuturi Casa de Economii sînt o nenorocire. Băncile obişnuite oferă condiţii mai bune.

— Da, Bjartur, atît de bune, încît nu m-ar mira de fel dacă vechiul tău prieten, *fjallkongur*-ul, nu şi-o pierde tot avutul pînă la Crăciun şi n-o ajunge să trăiască într-o cocioabă veche pe plajă, unde, de fapt, e locul lui, sau n-o să lucreze pînă îi va ieşi sufletul ca grăjdar la ginere-său, pe care pot să-l bag la puşcărie oricînd vreau. Ţine minte : încă înainte de sfîrşitul verii soarta Băncii Naţionale se va afla în mîinile mele. Şi dacă n-o să dea faliment toată clica aia blestemată de pungaşi, să nu-mi zici mie pe nume, Ingolfur Arnarson Jonsson ! Şi în ziua aceea toţi cei care se vor fi încrezut în şarlatani şi îşi vor fi pus soarta în mîinile lor nu prea vor avea de ce să se bucure. Pe de altă parte, Casa noastră de Economii este o întreprindere trainică, vrednică de încredere, Bjartur ; şi e mai bine pentru tine că nu-ţi poate da un împrumut pe termen foarte lung, căci o gospodărie împovărată cu o ipotecă nu mai este proprietatea ta decît pe hîrtie.

Asta era o problemă financiară prea din cale-afară de grea, şi Bjartur stătu la îndoială, neştiind ce să creadă. Era un biet ţăran de la munte, care luptase cu natura şi cu strigoii ţinutului cu mîinile goale, şi toată învăţătura lui se trăgea din *rimur* şi vechile saga, în care oamenii se războiau între ei fără tertipuri, se tăiau în bucăţi şi grămădeau leşurile celor ucişi unul peste altul ; asta era singura politică înaltă pe care o înţelegea.

— Materialele noastre de construcţie sînt cam cu o treime mai ieftine decît cele pe care le-ai cumpăra la Vik, urmă directorul cooperativei. Am primit vara trecută o încărcătură întreagă de ciment de-a dreptul din străinătate. Şi mai mult încă, e foarte cu putinţă să vă plătim chiar pînă la cincizeci de *kronur* pe un miel în toamna asta.

— Păcat că nu pot şti niciodată cînd minţi şi cînd nu, spuse Bjartur. Eu, unul, parc-aş crede că minţi tot timpul.

La asta deputatul îl bătu pe umeri şi rîse. Apoi se pregăti să-şi ia rămas bun.

— Îţi trimit chiar mîine prima încărcătură de ciment, spuse el. Restul va urma. Locţiitorul meu îţi va arăta toate planurile de care vei avea nevoie. Zidari şi dulgheri avem cu duiumul pe lîngă magazin. Cît priveşte împrumutul de la Casa de Economii, cam mă dau eu cu gîndul cît îţi trebuie. Treci pe la noi mîine sau poimîine şi vom discuta lucrurile pe larg.

Maşina se afla pe şosea drept în faţa casei, şi calul de şa, speriindu-se de ea, ciuli urechile neliniştit şi se împotrivi sforţărilor călăreţului de a-l face să înainteze. În cele din urmă trebui să descalece şi să-l ducă de frîu. Maşina aceea ciudată, cu lustrul minunat, strălucea în razele soarelui la asfinţit, cu totul străină priveliştii, suprafirească ; totuşi, îşi duse calul chiar pînă în dreptul ei. Pe geamul deschis al portierei din faţă se înălţa, încolăcindu-se în aerul liniştit, un panaş subţire de fum albăstrui. Fata stătea singură acolo pe bancheta din faţă ; îi văzu umerii, gîtul alb, buclele blonde, obrazul. Nu se uita la el, deşi era la numai cîţiva paşi, şi fumul se înălţa într-una în ochiuri şi rotocoale uşoare. Se apropie mai mult şi îi spuse bună seara. Dînsa tresări uşor şi dădu să ascundă ţigara, apoi o ridică din nou la buze.

— De ce m-ai speriat aşa ? întrebă ea, cu vocea ei cîntătoare, puţin nazală.

— Aş fi vrut să-ţi arăt calul meu, răspunse el, cu zîmbetul sfios al unui băiat de la ţară.

— Calul ? întrebă ea cu gîndul aiurea, ca şi cum nu auzise niciodată de o dihanie ca asta.

— Da, îi răspunse, arătîndu-i calul ; îi spuse şi preţul, era un cal dintre cei mai scumpi din tot ţinutul.

— Vai, vai ! bombăni ea, fără să catadicsească să se uite la dobitocul acela. Ce mă priveşte pe mine ?

— Nu-ţi aminteşti de mine de loc ? întrebă el.

— Nu, după cîte ştiu, răspunse ea nepăsătoare ; se uita drept înainte pe şosea prin parbrizul maşinii, ţinînd ţigara cu multă gingăşie între degete.

El îşi pironise ochii asupră-i. În cele din urmă ea îşi întoarse capul şi, privindu-l de sus, întrebă, ca şi cum el i-ar fi adus cine ştie ce jignire :

— De ce nu eşti în America ?

— Am pierdut vaporul în noaptea aceea...

— De ce nu ai plecat cu următorul ?

— Voiam mai b...bine un cal.

— Un cal ?

Atunci, luîndu-şi inima în dinţi, îi spuse :

— Mi-am dat seama c-aş putea s-ajung cineva şi aici acasă d...d... după ce te-am cunoscut.

— Ticălosule ! exclamă. Ticălos şi nevolnic !

Ocara asta fiind o aluzie la firea lui, se roşi ca flacăra, zîmbetul îi pieri şi buza de sus începu să-i tremure :

— Nu sînt un ticălos ! strigă el. Am să ţi-o dovedesc. Într-o zi ai să vezi !

— Oamenii care se apucă de ceva şi se lasă păgubaşi încă înainte de a începe nu sînt decît nişte ticăloşi, nişte buruieni. Eu aşa le zic : ticăloşi, nevolnici, buruieni. Da, nevolnici ! Mi-e ruşine de mine, mi-e ruşine de mine că m-am uitat la un astfel de om, ba că i-am şi vorbit !

Gvendur sări un pas înapoi, şi în ochii lui se aprinse o licărire de o clipă, în timp ce striga, răspunzînd provocării ei cu o alta :

— S-ar putea să clădim un palat tot atît de mare ca al vostru de la Raudsmyri ! Sau chiar mai mare !

Dînsa rîse dispreţuitor, pufnind pe nări, şi atîta tot.

— Gaşca voastră afurisită de la Raudsmyri, strigă el, întotdeauna aţi crezut că ne puteţi călca în picioare, da, aşa aţi crezut totdeauna ! Şi apropiindu-se de ea cu un pas, îi ţinu pumnul în faţa ochilor : Dar am să vă arăt eu vouă !

— Nu vorbesc cu tine, spuse ea. De ce nu mă laşi în pace ?

— În cîţiva ani voi fi stăpînul Sumarhusului şi voi fi un gospodar tot atît de mare ca şi bunicu-tău, poate chiar mai mare. Ai să vezi !

Ea suflă un nor des de fum pe gură şi, micşorînd ochii, îl măsură de sus şi pînă jos.

— Tatăl meu va fi în curînd stăpînul ţării întregi, îi întoarse ea. Apoi îşi deschise ochii mari şi, aplecîndu-se spre el, îşi ascuţi privirea ca o ameninţare : Al întregii Islande ! Al întregii Islande !

El se posomorî din nou ; privi în pămînt, apoi întrebă :

— De ce eşti aşa de rea cu mine acum? Tu, care ştii că numai din pricina ta nu am plecat în America. Credeam că ţii la mine.

— Prostule! spuse ea. Da, poate că aşa, puţin, dacă ai fi plecat. Îi veni în gînd o glumă şi nu se putu ţine să n-o spună: Şi mai ales dacă nu te-ai fi întors niciodată aici. Atunci, poate. Dar iată-l pe tata că vine! şi pe loc aruncă ţigara în şanţ.

— Ai şi găsit pe cineva cu care să stai de vorbă, draga mea? spuse Ingolfur Arnarson Jonsson. Îmi pare bine.

Se urcă în maşină şi aprinse o ţigară.

— E un biet flăcău de la ţară, spuse ea. A vrut odată să plece în America.

— A, ăsta e? întrebă deputatul, apăsînd pedala dispozitivului de pornire şi punînd mîna pe frînă. Ai făcut bine, prietene, c-ai renunţat la gîndul de a pleca în America. Trebuie să rămînem acasă. Să luptăm cu greutăţile şi să le învingem. Trebuie să crezi în patrie. Totul pentru Islanda! Şi fiindcă veni vorba, cîţi ani ai?

Dar flăcăul n-avea decît 17 ani şi era prea tînăr ca să voteze.

Aşadar, ambreie, fără să-şi mai bată capul cu el, şi, cu gîndul aiurea, pe cînd maşina pornea, ridică un deget la pălărie, poate pentru a-şi lua bună ziua, poate însă numai ca să şi-o potrivească mai bine pe cap.

Peste cîteva clipe erau departe. Rămăsese numai un norişor de praf în urma lor. În curînd se aşeză şi ăsta şi nu mai rămase nici praful în urma lor.

67. *Poezie modernă*

Unii oameni pot avea îndoieli, dar, la urma urmelor, şi cînd priveşti în perspectivă, constaţi de cele mai multe ori că lucrurile totuşi au făcut un pas înainte, au luat un avînt oarecare. De asemenea, visele au năravul să se adevereasc㠄 mai ales dacă oamenii nu-şi dau nici o silinţă să le aducă la împlinire. Astfel, mai înainte ca gospodarul să fi avut vreme să se dezmeticească, colo, în faţa casei, se înşirară

primele transporturi de ciment pentru construcție. Poporul crede că dacă un om s-a făcut vrednic de a trăi într-o casă adevărată, atunci i se va da o casă adevărată; răsare din pămînt așa, din propriul ei îndemn, zice-se; viața dăruiește omului atît cît merită, și la fel se spune și despre un neam în întregul lui. Războiul a înălțat în chip deosebit sumedenie de oameni, și tot așa vreo două țări. De fapt, e foarte îndoielnic că un număr oarecare de politicieni, fie ei cît de străluciți sau de luminați, ar putea face mai mult pentru Islanda decît a făcut un singur război între țări străine, însoțit de un măcel atît de groaznic. După ce ajunse și el om de seamă, Bjartur se simțea înclinat să recunoască uneori că în trecut viața fusese cîteodată cam prea aspră la Sumarhus, dar, neapărat, trebuie să știi să înduri loviturile dacă vrei să mergi înainte, și, oricum, nu mîncase niciodată pîinea altora. Pentru un om liber și independent pîinea altora este cea mai cumplită otravă: pîinea altora este singurul lucru care poate să-i răpească independența și adevărata libertate. A fost o vreme cînd au încercat unii să-l silească să primească în dar o vacă, dar firește că nu era el omul să primească daruri de la dușmanii lui; și cînd tăiase vaca în anul următor, era din pricină că avea în vedere un țel îndepărtat de atins în gospodăria sa, așa cum spusese muncitorilor în acele zile de demult, fiindcă știa prea bine ce avea de gînd să facă cu banii săi, poate că voia să-și clădească un palat cu ei. Și cam același lucru îl spunea acum și la magazinul cooperativei.

— O casă mare, sau nimic, spuse el, pe puțin două caturi și un al treilea sub acoperiș.

Izbutiră totuși să-l convingă că ar fi mai bine să aibă o pivniță frumoasă, bine zidită, și un cat mai puțin, ceea ce ar face tot trei caturi — subsol, parter și etaj. Făcu un împrumut la Casa de Economii. Gospodăria fiind lipsită de acareturi bune, nu era socotită, desigur, o garanție îndestulătoare pentru un împrumut pe termen lung, așa că deocamdată i-au acordat credit un an. S-a găsit cu cale să i se dea un împrumut egal cu 30 la sută din valoare, cu condiția să obțină o garanție din partea cooperativei. Aceasta primi să chezășuiască împrumutul în schimbul unei ipoteci de rangul al doilea. Casa de Economii s-a declarat

dispusă să-i acorde un nou împrumut în toamnă, cînd construcţia va fi gata, garantat printr-o ipotecă asupra casei şi asupra pămîntului. Acest împrumut urma să fie folosit în primul rînd pentru achitarea creditului acordat de cooperativă pentru materialele de construcţie. Aşa se lucrează în finanţa înaltă, şi în schimbul tuturor acestor foloase, Bjartur votă pentru Ingolfur Arnarson Jonsson, ca să poată intra în *Althing* ca ales al său şi să rezolve problemele neamului, şi scurt timp după aceea, directorul cooperativei fu declarat ales, şi negustorimea suferi pentru a doua oară o grea înfrîngere pe acest front. Toţi cei care votaseră pentru directorul cooperativei aveau acum motive să se bucure, pe cînd cei care votaseră pentru bancher îşi muşcau degetele şi se blestemau, pe de o parte, fiindcă banca stătea cam prost şi putea într-adevăr să fie declarată oricînd în stare de faliment, iar, pe de altă parte, fiindcă îşi arătaseră deschis duşmănia faţă de cei din Raudsmyri ; şi la cine oare se puteau duce acum, după acest pocinog pe care şi-l făcuseră cu mîna lor ? Apoi, ca perspectivele să fie şi mai întunecate, neghiobii aceia din străinătate n-aveau atîta minte să mai continue blagoslovitul lor război încă vreo douăsprezece luni, sau cam aşa, şi se părea că preţurile produselor agricole s-ar putea prăbuşi în orice clipă.

Temeliile noii clădiri fură săpate pe panta tăpşanului, la miazăzi de vechea colibă, şi zidarii şi dulgherii veniră şi tocmiră pivniţa, o pivniţă minunată ; apoi lăsară un răstimp de o săptămînă, după care porniră să ridice parterul, care avea patru odăi şi o cămară. Măcar dac-ar fi fost un copil sau doi în vîrstă fragedă şi dornici de tot ce e nou, să se bucure de clădire — aşa cum fuseseră cu ani în urmă, cînd se clădise storiştea oilor — căci era multă mişcare şi se întîmplau multe în zilele astea la gospodărie : mirosul lemnului şi al cimentului, bătaia ciocanelor şi zgomotul lopeţilor amestecînd cimentul, muncitori cu zecile, căruţe şi cai, nisip şi pietriş. În acea vreme nu se auzise încă de pereţi dubli şi de beton armat, dar pereţii simpli erau clădiţi foarte groşi. Cam pe la jumătatea cositului fîneţelor mai lipseau încă etajul de sus şi acoperişul, şi cum banii fuseseră cheltuiţi în întregime. Bjartur se duse din nou la oraş, să mai ceară un împrumut de la Casa de Eco-

nomii. Dar Ingolfur Arnarson se întîmplă să fie la Reykjavik, şi Casa de Economii nu prea avea bani, deşi îi dădură să înţeleagă că ar putea să aibă mai mult noroc la toamnă. Şi asta nu fu singura piedică — magazinul nu avea nici tablă pentru acoperiş şi lipseau şi geamurile, oamenii clădeau acum cu duiumul, dar se aştepta un nou transport de geamuri tîrziu în vară şi un altul de tablă ondulată la toamnă.

„Să vedem şi ce preţuri o să luăm pe miei", îi spuseră.

Şi astfel casa lui Bjartur rămase toată vara ascunsă în schele — tristă privelişte pentru ochii călătorilor care treceau pe acolo ; parcă le lipsea coşmelia cea veche şi prietenoasă, năpădită de iarbă, care amintea stricăciunile şi prăpădul ce le lasă în urmă un uragan. Dar dacă îşi închipuia cineva că Bjartur va răbda la nesfîrşit să-i rămînă casa în starea asta, se înşela amarnic. Căci toamna dădu la iveală că încă în ceea ce priveşte preţurile, deşi luptele în sine se isprăviseră de aproape un an, mana cerească a războiului mai dăinuia. Asemenea preţuri nu se mai pomeniseră în Islanda ; şi lucrul era atît de adevărat, încît o auziră şi pe Doamna din Myri rostind aceste cuvinte înaripate la Congresul Federaţiei asociaţiilor de femei, ţinut la Reykjavik chiar în toamna aceea :

„Islanda e un paradis !"

Mieii aduceau pînă la cincizeci de *kronur* bucata, şi, firesc, nici un cuvînt din graiul islandez nu era destul de gingaş ca să laude virtuţile culturii rurale, de azi şi de altădată, în ziarele din capitală. Meritele ţărănimii erau socotite mai presus de orice alte merite. Bjartur reuşi să mai capete o sumă de bani de la Casa de Economii, şi apoi şi cherestea, şi geamuri, şi fier, şi muncitori, aşa că nu mai trecu mult, şi clădirea fu gata în întregime, cu acoperiş cu tot. Dar pe cînd lucrau la catul de sus, se descoperi că în pivniţă începuseră să se ivească crăpături. Fură chemaţi meşterul dulgher şi meşterul zidar, care spuseră că aceste crăpături fuseseră pricinuite de cutremurele din vară. Bjartur le răspunse că nu simţise nimeni nici un cutremur în vară, cel puţin nu la suprafaţă.

— Au fost ceva cutremure prin Coreea, stărui meşterul dulgher.

Din fericire, crăpăturile erau destul de mici şi au fost lesne reparate şi, în ciuda lor, tot s-a putut întrezări cît de minunată va fi casa în viitor. Adesea, Bjartur privea lung clădirea, mormăind ca pentru sine o mulţime de lucruri.

Toamna, după răscol, şi tatăl şi fiul porniră la Fjord cu două căruţe, căci mai aveau încă de cumpărat o sumedenie de mărunţişuri pentru casă. Bjartur nu scoase un cuvînt pînă nu străbătură plaiurile şi pînă nu porniră a coborî povîrnişul către răsărit. Atunci rupse tăcerea :

— Mi-ai spus în primăvară că Astei-Sollilja poezia mea i-a părut o poezie proastă şi fără miez, nu-i aşa ?

— Da, răspunse Gvendur. Au fost chiar cuvintele ei, mai mult sau mai puţin.

— Şi că prietenii ei de-acolo, de la Fjord, îndrăgesc cu toţii poezia modernă ?

— Da, încuviinţă Gvendur. E logodită cu unul care e poet modern.

— Păi e destul de uşor să scrii ca modernii ăştia, zise Bjartur. E un fel de cufureală. Rime la sfîrşit, şi atîta tot !

Dar Gvendur nu avea limba dezlegată ca poeţii, şi de aceea era cam zgîrcit la vorbă cînd se pomenea despre asemenea lucruri. După o scurtă tăcere, taică-său urmă :

— Dacă o întîlneşti cumva pe Asta-Sollilja astăzi, aş dori să-i reciţi aceste trei strofe moderne ale mele, aşa ca nimeni să nu poată spune de mine că n-aş putea scrie în ritmurile astea, simple, moderne, dacă ar fi nevoie.

— Prea bine, numai să le pot învăţa.

— Pentru numele lui Dumnezeu, să nu te audă nimeni spunînd că eşti atît de tare de cap încît să nu poţi învăţa pe dinafară trei strofe uşoare !

Merse cîtva timp mormăind pe sub mustaţă, apoi spuse tare :

— Sînt trei strofe despre război.

Zece milioane şi jumătate de suflete zac :
Oameni în glumă ucişi în petrecerea-aceea,
Poate că toţi adînc se frămîntă în iad —
Ci eu nu-i deplîng. Domnul cu ei. I-am uitat.

Dar fuse o luptă, o alta, purtată-n neștire,
În oarbele zile din vechi, lîng-o stîncă,
Pricina-ncleștării: o floare, un fir de lumină,
Stîrpită cu ură, în ceas de cumplită-ncercare.

Vai, iată ce tîlcuri tăcerii-mi mîhnite stau strajă
Și nu mă mai roade mîndria: puțin e preamultu-mi
Căci ce sînt puterea, căminul, belșugul de-avere
Cînd casa lipsită-i de farmecul florii măiastre?

— N-ai vrea mai degrabă să te duci singur s-o vezi? întrebă Gvendur.

— Eu?! întrebă tatăl, cu gura căscată. Nu, n-am nimic de-a face cu astfel de oameni.

— Ce fel de oameni?

— Care mi-au trădat încrederea. Nu sînt eu acela care trebuie să mă duc să cer iertare cuiva. Să vină aceia care mi-au înșelat încrederea să-mi ceară iertare. Eu nu cer iertare nimănui. De altfel, adăugă el, nu-mi e nici un fel de rudă.

— Și, totuși, ar trebui să te duci s-o vezi, spuse flăcăul. Sînt sigur c-adesea îi vine tare greu. Că doar tu ai gonit-o cînd era însărcinată.

— Nu-i treaba ta pe cine am gonit! Ai noroc că nu te-am dat afară și pe tine; și pot să-ți spun c-ai s-o pățești în curînd dacă îi mai dai înainte cu obrăzniciile astea ale tale!

— Sînt sigur că Sola ar fi foarte fericită dacă te-ai duce s-o vezi.

Bjartur trase cîteva bice zdravene calului și răspunse:

— Nu, atîta vreme cît mai am viață în mine, nimic nu o să mă facă să mă duc la ea! Apoi, după o clipă sau două, adăugă, privind peste umăr la fiu-său: Dar dacă mor cumva, spune-i din parte-mi că n-are decît să vină să mă așeze în sicriu.

Asta-Sollilja tocmai se mutase în casa logodnicului ei la Sandeyri, ceva mai sus, în fiord. Era o căsuță scundă. De fapt, nici nu era o casă în sensul obișnuit al cuvîntului, ci un bordei de pămînt acoperit cu tablă ruginită, care oglindea cam același fel de civilizație ca și colibele negrilor din

inima Africii. La fereastră erau două oale de tinichea, pline cu pămînt, şi dintr-una ieşea tulpina unei flori care se lupta să trăiască. Două paturi: unul pentru Asta-Sollilja şi logodnicul ei, celălalt pentru maică-sa, care era stăpîna casei. Logodnicul nu avea de lucru. Asta-Sollilja îşi primi fratele destul de prietenos, cu toate că în figura ei ochiul stîng era mai în evidenţă decît cel drept. Era palidă şi avea ceva ciudat în toată înfăţişarea ei, îşi scoase dintele stricat, rămînînd ştirbă. Nu vorbi prea mult cu frate-său de toate celelalte; nici măcar nu pomeni de planul lui mai vechi de a emigra în America. Era vădit că nu i se părea mare lucru că s-a lăsat păgubaş; nu crezuse în America primăvara, şi nu credea nici acum. Dînsul văzu îndată că era însărcinată şi se uită la mîinile ei cu degetele lungi, atît de pline de viaţă şi de gingăşie omenească, şi la braţele ei prea slăbuţe. Avea o tuse seacă.

— Pare că eşti răcită rău de tot, remarcă el.

Nu, nu era răcită, dar tuşea într-una, şi uneori, dimineaţa, scuipa şi puţin sînge. O întrebă dacă n-avea de gînd să se mărite, dar îşi dădu seama că acum nu mai aştepta măritişul cu acea mîndrie şi încîntare pe care o arătase în primăvară, cînd îl înştiinţase pe fiul lui Bjartur de la Sumarhus că era logodită şi că logodnicul ei era un poet modern.

— Ce le pasă celor de la Sumarhus ce fac eu? întîmpină ea.

— Tata mi-a dat azi-dimineaţă să învăţ o poezie, zise Gvendur. E ceva despre război. O poezie modernă. Să ţi-o spun?

— Nu, făcu ea, n-am chef s-o ascult.

— Totuşi, am să ţi-o spun, stărui el şi recită cele trei strofe.

Le ascultă, şi la sunetul lor privirea i se făcu ciudat de caldă şi cutele de pe obraz i se netezîră, parc-ar fi fost gata să izbucnească în plîns sau să se înfurie; dar nu rosti nici un cuvînt, sau mai degrabă se feri să spună tot ce ar fi avut de spus, şi îi întoarse spatele.

— Casa nouă e aproape gata, spuse el. În curînd ne mutăm în ea.

— Adevărat? întrebă ea. Şi ce-mi pasă mie?

— Judecînd după poezie, aş zice că tata are unele gînduri ale lui în privinţa casei. Sînt sigur că ţi-ar da ţie odaia cea mare dacă te-ai întoarce la noi.

— Eu, răspunse ea, înălţîndu-şi fruntea cu mîndrie, eu sînt logodită cu un tînăr, cu un tînăr plin de daruri, care mă iubeşte.

— Ar trebui totuşi să te întorci acasă, spuse Gvendur.

— Crezi că eu, tocmai eu, aş părăsi vreodată pe un om care mă iubeşte ?

Dar asta fu prea de tot pentru bătrînă, care, nemaiputînd să rabde, izbucni de lîngă sobă :

— Atunci n-ar fi rău dacă te-ai purta mai frumos cu el. Bietul băiat, n-are nici o clipă de linişte cît stă acasă.

— Minţi ! strigă Asta-Sollilja cu patimă, întorcîndu-se să o înfrunte pe bătrînă. Îl iubesc, da, îl iubesc mai mult decît orice pe lume, şi nu ai dreptul să te vaiţi la străini că nu sînt bună cu el, cînd, de fapt, sînt mult mai bună decît merită... doar copilul lui îl port în pîntece, nu-i aşa ? Şi chiar dac-ar veni Bjartur de la Sumarhus aici, el însuşi, şi de s-ar tîrî pe podele pe mîini şi pe genunchi ca să-şi ceară iertare pentru tot ce mi-a făcut de cînd m-am născut, şi tot n-aş asculta nimic despre casa lui şi nici prin gînd nu mi-ar trece să fac măcar un pas spre el ! Aşa că poţi să-i spui din partea mea că atîta vreme cît mai am o suflare de viaţă, nimic nu mă va face să mă întorc la Bjartur de la Sumarhus ; cînd oi muri, n-are decît să-mi îngroape hoitul, că puţin îmi pasă !

68. Cînd bărbatul e neînsurat

Ţi s-a făcut lehamite de casa asta a ta chiar înainte de a o vedea isprăvită. Ciudat lucru, de ce o fi trebuind omenirea să trăiască într-o casă, în loc să se mulţumească doar cu casa visurilor ? Ce mai veste-poveste despre acea clădire de beton de care s-a vorbit atîta, şi în care avea de gînd Bjartur de la Sumarhus să-şi facă reşedinţa ? Aşa cum s-a spus mai înainte, au fost cîteva cutremure în Coreea, şi totuşi acum casa avea ferestre, şi ferestrele aveau geamuri, şi casa avea un acoperiş, şi un coş care ieşea din acoperiş, şi bucătăria avea o maşină de gătit cu trei ochiuri,

cumpărată chilipir. Şi ca să împingă lucrurile şi mai departe, au făcut pînă şi o scară de ciment pînă la uşa din faţă, aşa ca oamenii să poată urca în casă pe cinci trepte. Era hotărît să se mute în casă cam prin toamnă. Odaia cea mai mare de la parter fusese căptuşită cu lemn pe dinăuntru ; unul îşi dăduse cu părerea să vopsească lemnul, altul să taie ilustraţii din ziarele străine şi să le lipească de perete — aşa, de frumuseţe, cum se face la oraş — dar Bjartur n-avea nevoie de frumuseţe, nu voia fleacuri de-astea în casa lui. Pînă aici a mers bine. Dar pe la începutul toamnei se porni o vîntoasă cumplită, cu ploaie şi lapoviţă şi furtună în fiecare zi, şi atunci îşi dădură seama că vîntul bătea în casă ca şi afară. De ce oare ? Fiindcă uitaseră să pună uşi la casă. Nimeni nu se gîndise să le comande la timp, şi acum era prea tîrziu, trebuie mult timp să faci o uşă, şi tîmplarii din Fjord aveau cu toţii mult de lucru, căci iarna bătea la uşă şi oamenii erau zoriţi.

— Oh, bateţi cîteva scînduri laolaltă ! zise Bjartur.

Dar dulgherul nu se învoi cu asta, spunînd că n-ar fi de nici un folos să agaţe nişte uşi de mîntuială la o casă de piatră, deoarece vîntul suflă, pare-se, de două ori mai tare într-o casă clădită în piatră. Cu toate acestea, înainte de a pleca, era hotărît să înzestreze casa cu praguri de mîna întîi, „dar ţi-o spun dinainte că pentru astfel de praguri ai nevoie numai de uşi de prima calitate, uşi din lemnul cel mai bun, uşi atîrnate de balamale cumsecade".

— O, nu-i trebuie mult fierarului ca să-mi bată nişte balamale, zise Bjartur.

— Nu, spuse dulgherul. Te înşeli. Balamalele obişnuite, aşa cum ţi le face fierarul, pot să fie foarte potrivite pentru o cutie sau o ladă, dar nu-s bune de loc pentru o uşă solidă. Pentru uşi ai nevoie de balamale anume, de cea mai bună calitate şi bine făcute. Într-un an de belşug ca ăsta toate uşile trebuie să fie prinse de balamale cumsecade.

— Of, la dracul cu toate ! bombăni Bjartur supărat, căci îşi ieşea din fire la gîndul cît îl costă în bani gheaţă acest monstru de ciment cu gura căscată.

Dar erau şi lucruri mai rele decît lipsa uşilor. Casa era fără doar şi poate gata întrucît privea construcţia, totuşi,

era lipsită cu totul de acele lucruri care sînt de neapărată trebuinţă într-o casă dacă vrea să fie vrednică de acest nume. Nu erau paturi, de pildă. Paturile din vechea colibă fuseseră întocmite o dată cu lemnăria odăii şi nu era cu putinţă să le mişte din loc. Acelaşi lucru şi cu mesele. Masa din colibă fusese făcută încheind laolaltă cîteva scînduri date la rindea, care au fost apoi prinse în cuie de pervazul ferestrei, şi deşi era perfect adevărat că timpul le-a tot şlefuit pînă cînd le-a făcut netede, era la fel de adevărat că timpul a mai făcut şi altele, le-a rupt în cîte un loc şi le-a putrezit cam peste tot. Nici dulapurile nu puteau fi mutate ; rafturile fuseseră bătute în perete şi putreziseră o dată cu el. Şi nici scaune nu erau ; niciodată n-au avut scaune la Sumarhus, nici măcar laviţe n-avuseseră, cu atît mai puţin vreun lucru mai scump, care se află în casă numai aşa, de frumuseţe, cum ar fi perdelele, sau reproduceri sub care să stea scris : *Doamne, binecuvîntează căminul nostru,* sau *Hallgrimur Petursson,* sau *Ţarul Rusiei,* sau vreun căţeluş de porţelan. Într-un cuvînt, în toţi anii aceştia nu s-a aflat în toată casa nici un singur lucru care să poată fi folosit sau să slujească de podoabă într-o adevărată locuinţă. Acestea erau numeroasele probleme care se înfăţişau aceluia care, atingînd cele mai înalte culmi ale culturii, se mută într-o casă. Nu e nevoie numai de uşi. De aceea, Bjartur se hotărî să petreacă încă o iarnă în vechea colibă de pămînt, cu atît mai mult cu cît erau semne că va începe în curînd să vremuiască. Bătu scînduri de-a curmezişul deschizăturii care urma să primească uşa de intrare. Şi aşa, noua clădire rămase deocamdată să domine cu ciudata ei faţadă panta din faţa vechii înjghebări, ca un fel de reclamă a anilor de belşug pe care omul îi apucase în gospodăria sa.

Acum să vorbim despre îngrijitoare. Nu e uşor lucru să ţii o îngrijitoare. Ea se deosebeşte de nevastă prin aceea că stăruie să facă lucrurile după capul ei, pe cînd nevasta e datoare să facă ce îi spui tu. Îngrijitoarea cere într-una cîte ceva, pe cînd nevasta se poate socoti fericită chiar dacă nu capătă nimic. Îngrijitoarele au veşnic nevoie de tot şi de toate, pe cînd nevestele nu au nevoie de nimic şi li se pare firesc să fie aşa. O îngrijitoare

socoate că se înjoseşte făcînd unele lucruri, dar cine stă să asculte la nevastă dacă încearcă şi ea să se împotrivească ? Nimănui nu-i face rău decît ei însăşi. Să nu mai vorbim de hachiţele îngrijitoarelor sau de faptul că-ţi înpuie capul dacă ceva nu e tocmai pe placul lor ; şi e dureros, desigur, că trebuie să te însori cu o femeie numai ca să poţi să-i spui să-şi ţină fleanca. „Mai bine m-aş însura cu trei femei deodată decît să am o singură îngrijitoare", avea obiceiul să spună Bjartur, dar nu prea şi-a potrivit vorba cu fapta, căci tocmise pe rînd nişte scorpii cicălitoare şi îndura o viaţă de neîncetată cioroväială de la un capăt la altul al anului.

În primii trei ani avusese trei îngrijitoare, fiecare stînd la el numai cîte douăsprezece luni, una tînără, una de vîrstă mijlocie, şi alta mai în vîrstă. Cea tînără era înfiorătoare, cea de vîrstă mijlocie a fost mai rea, iar cea bătrînă, încă şi mai rea. În sfîrşit, a angajat una fără vîrstă, care s-a dovedit a fi mai puţin înfiorătoare decît celelalte trei ; se numea Brynhildur ; de obicei, pe scurt, Brynja. Rămase acolo doi ani. Avea o singură însuşire care o deosebea de celelalte, şi anume că se îngrijea de casă şi o gospodărea bine. Dar aceasta nu era totuşi singura ei calitate. N-avea obiceiul pe care-l avea tinerica, să pună deoparte toate bucăţile mai bune pentru omul tocmit la lucru şi să-l ţină treaz noaptea cu gînguritul şi cu dezmierdările, aşa încît nu mai era bun de nimic a doua zi dimineaţă ; nu se pornea ca turbată împotriva lui Dumnezeu şi a oamenilor, ca apoi să se zvîrcolească pe podele, apucată de năbădăi — ca femeia de vîrstă mijlocie — şi nici nu încerca să-l umilească pe Bjartur — aşa cum făcea bătrîna — comparînd crăpăturile din tavanul colibei de la Sumarhus şi viaţa ei sărăcăcioasă de-acum cu acoperişul mult mai arătos şi cu tinereţea ei, petrecută în slujba unor pastori pe vremea cînd încă nu suferea de reumatism. Îşi îndeplinea munca în tăcere şi cu temei şi era cinstită în tot ce lucra pentru stăpînul său. Dar nici ea nu era scutită cu totul de greşelile mai mărunte ale sexului ei. I se năzărea că nu ar fi preţuită niciodată cum se cuvine, că munca ei nu ar fi recunoscută, că virtuţile nu i-ar fi luate în seamă. Îşi închipuia că nimeni n-o înţelege, că e bănuită c-ar fi săvîrşit fel de fel de crime,

fiindcă mereu îi căutau pricină şi că o credeau hoaţă. Stătea într-una de veghe, gata să întîmpine şi să risipească acele învinuiri vădit nedrepte printr-o apărare strașnică.

„Se vede c-ai uitat că drojdia i-o dau viţelului", spunea ea dacă Bjartur îi spunea pe ocolite că i-ar putea încălzi cafeaua rămasă de dimineaţă, ca să-şi astîmpere setea.

„S-ar crede că te fur la fiecare pas!" bombănea ea dacă Bjartur îi cerea cuviincios o felie, două din peştele pe care nu-l mîncase la prînz.

„Ce, îţi închipui că m-am răsfăţat, stînd în pat ca o cucoană?!" ar fi sunat răspunsul dacă Bjartur i-ar fi dat a înţelege, pe de departe, că se înfăţişase cu oarecare întîrziere la păşune, după mulsul de dimineaţă.

Nu se măritase niciodată. Se credea că avusese şi ea un prieten în tinereţe, dar, pare-se, a aflat că mai avea o nevastă, şi nu uitase acest lucru. Muncind pentru o simbrie toată viaţa, strînsese bani deoparte şi îi depusese la Casa de Economii. Se credea îndeobşte c-ar fi destul de bogată. Avea şi un cal, o iapă bătrînă murgă, care nu fusese niciodată pusă la ham, dar la care ţinea foarte mult. Lucrul cel mai de seamnă din toate era însă faptul că avea o comoară, care o ridica mai presus de cei mai mulţi dintre muncitorii acestei ţări. Ce era comoara asta? Era un pat, un pat care nu făcea parte din lemnăria casei, un pat care putea fi desfăcut în bucăţi şi pus la loc după voie, aşa că putea fi mutat din loc în loc, într-un cuvînt, un pat care era nici mai mult, nici mai puţin decît o mobilă. Avea şi o saltea, pe care o scotea întotdeauna la aer în prima zi de vară, şi avea şi o pilotă şi o plapumă din puful cel mai fin, două rînduri de cearceafuri de olandă şi o pernă de toată frumuseţea, pe care era brodat „noapte bună". De fapt, era o femeie minunată, pe care te puteai bizui, deosebit de bine legată, şi putînd să se măsoare cu orice bărbat. Deşi era curată ca o pisică şi avea întotdeauna dreptate, nu era chiulangioaică, mofturoasă, care să se dea în lături să care gunoiul zi şi noapte cu braţele ei mari ca nişte şunci, pe care se vedeau urmele unor vechi degerături. Umbla îmbrăcată într-o jachetă strînsă pe trup şi fără corset, aşa că părea lată în brîu ca un cal de povară dintre cei mai voinici. Faţa ei bătută de vînt avea o rumeneală tinerească, plăcută la vedere, deşi

se înveneţea uneori, cînd îi era frig. Avea ochii unui om care nu trăieşte cu capul în nori şi o gură cioplită în linii aspre, greoaie, care nu amintea făţărnicia în gînduri şi în simţuri a celor de azi. Vorbea de obicei cu răceală, cu glasul răstit al unui om învinuit pe nedrept în faţa judecătorului, întotdeauna arăta cam necăjită şi rănită pînă în adîncul inimii.

Bjartur fusese atît de sigur că la toamnă se va muta în casă, încît tot timpul verii nu se mai apucase să cîrpească vechea locuinţă, şi către sfîrşitul lui octombrie, cînd, după primele îngheţuri, veni moina, cu vînturi şi ploi, văzură, cu vădită neplăcere, că acoperişul era într-o stare de plîns şi că avea nevoie de reparaţie neîntîrziată. Bjartur răbdă el ce răbdă udătura, apoi se mută jos în tindă ; în schimb, bunica, fiind o bătrînă îndărătnică, refuză să se mute şi, învelindu-se cu un sac, rămase în pat, să aştepte vremea bună.

Într-o seară Bjartur stătea jos, aşteptînd ca îngrijitoarea să-i aducă terciul de ovăz, şi pe dată i-l şi puse în faţă şi începu să mănînce. Dînsa stătu cîtva timp, privindu-l cu coada ochiului cum umbla cu lingura, înfulecînd din strachina de pe genunchi, şi cînd era aproape pe sfîrşite, deschise gura şi-i vorbi. Avea ea un obicei de cîte ori sta de vorbă cu el să-i întoarcă spatele ; şi acum, la fel, bombăncala ei parcă era pentru pereţi.

— Trebuie să-ţi spun că nu prea văd ce rost are să-ţi clădeşti o casă mare şi frumoasă dacă ai de gînd să rămîi mai departe în bîrlogul ăsta vechi şi umed. Dacă eu aş fi fost stăpînă aici, oamenii ar fi avut multe de zis despre nesăbuinţa cu care am gospodărit totul.

— O, n-aş crede să ne facem vreun rău dacă mai răbdăm şi iarna asta cîţiva stropi ici şi colo. Apa de ploaie este ceva sănătos, că doar vine din ceruri. Şi în orice caz, nu e vina mea că uşile n-au fost gata.

— Dacă mi s-ar fi cerut la vreme, eu aş fi fost gata să plătesc o uşă la odaia mea.

— Da, dar vezi că eu vreau ca toate uşile din casa mea să fie puse pe cheltuiala mea, răspunse Bjartur. Şi, oricum, mai trebuie şi alte lucruri în afară de uşi, şi nu eram pregătit acum, în pragul iernii, să mă duc să cumpăr toată mobila de care e nevoie într-o casă aşa de mare.

— Pare că ai dus-o destul de bine pînă astăzi şi fără mobilă, spuse Brynja, dar dacă era neapărat nevoie, puteam să cumpăr şi două scaune din banii mei. Şi ţi-aş fi putut împrumuta şi patul, sau măcar să-l fi împărţit cu ceilalţi, dacă ar fi fost cu putinţă să mă înţeleg cu un suflet de om.

— Hm... făcu Bjartur şi o măsură cu privirea cum stătea în faţa lui.

Nu s-ar putea spune că nu era o femeie chipeşă. Şi desigur c-avea spor la muncă şi era şi isteaţă ; şi n-avea nici toane, nici fumuri. Poate cel mai bun lucru ar fi fost să se însoare cu căţeaua asta, ca să aibă dreptul după lege să-i spună să-şi ţină gura ; sau cel puţin să se culce cu ea, cum îi dăduse ea singură a înţelege, în felul ei înţepat. Simţea că nu poate purta pică namilei acesteia de femeie, pe care anii n-o încovoiaseră, nici să-i răspundă aspru şi de sus, aşa cum ar fi fost îndreptăţit ; trebui să-şi mărturisească mai departe că era şi o proastă socoteală şi o nebunie din partea lui să-i tot plătească simbrie, în loc să se întindă alături de ea în acea minune de pat, un pat care aproape că n-avea pereche în întreaga vecinătate ; într-un pat ca ăsta n-avusese pînă acum norocul să doarmă. Şi pe deasupra mai avea şi bani la Casa de Economii !

— O, nu din pricină că n-am avut bani nu m-am mutat în casă toamna asta, Brynja fată, continuă el. Aş fi putut cumpăra o grămadă de uşi, o grămadă de paturi şi de scaune dacă aş fi vrut. Poate chiar şi o poză a lui Dumnezeu, şi chiar una a ţarului dacă mi-ar fi plăcut.

— Nu te întreb de ce n-ai făcut-o, îi răspunse ea, tot bombănind cu faţa la perete. Poeziile se scriu pentru alea care nu le înţeleg, că nu le ajută nici mintea şi nici firea, iar altele n-aud niciodată o vorbă mai prietenoasă. N-au parte decît de stricăciunea din tavan.

— Stricăciunea care vine dinafară nu face rău nimănui, hotărî el încă o dată. Stricăciunea pe care o afli înlăuntru e cea mai rea.

Cînd nu eşti însurat, trebuie să le închizi gura oamenilor aşa, pe ocolite.

69. *Dobînzile*

Să fie oare de mirare că cei mai mulţi socoteau că Bjartur de la Sumarhus ar fi dus-o mult mai bine fără casa pe care şi-a clădit-o ? Atunci, ce să mai spunem despre *fjallkongur* şi casa lui ? O ducea oare mai bine, vă întreb ? Nu ; adevărul e că deşi casa lui Bjartur nu avea nici o mobilă şi nu putea fi locuită, era un adevărat izvor de fericire faţă de casa pe care o construise *fjallkongur*-ul şi pe care o mobilase cu atîta cheltuială. Căci în vreme ce casa lui Bjartur stătea la locul ei, mulţumită împrumutului făcut la Casa de Economii, şi dînsul plătea dobînda hotărîtă cu oile sale, proptelele pe care se sprijinea casa *fjallkongur*-ului se dărîmaseră cu totul, înghiţindu-l şi pe proprietar într-o ruină neaşteptată. Era frumoasă casa aceea a *fjallkongur*-ului, atît de frumoasă, de fapt, şi atît de bine mobilată, încît ar fi putut sta alături de conacul din Raudsmyri, ca o locuinţă de care nu i-ar fi fost ruşine nici unui om civilizat ; dar urmarea jalnică a fost că de-abia isprăvise *fjallkongur*-ul minunea asta de casă, că a şi fost aruncat afară şi silit să fugă. Cum s-a mai arătat adesea şi cum vom arăta din nou, oamenii de rînd nu-şi pot îngădui să trăiască aşa cum trăiesc oamenii civilizaţi ; nici chiar ţăranii mijlocaşi nu pot să şi-o îngăduie, oricît ar fi fost anul de bun. Singura cale pentru unii ca ei, singura la îndemîna lor este să locuiască în bordeie, ca negrii din Africa Centrală, mulţumindu-se doar cu licărul de viaţă lăsat de negustori, aşa cum a făcut tot neamul islandez de o mie de ani încoace. Oamenii fac un lucru peste puterile lor dacă ţintesc mai sus. Era ceva obişnuit altădată ca negustorul să refuze să-ţi mai dea cu împrumut dacă îi datorai bani şi dacă datoria crescuse prea mult. Şi iarăşi nu e nimic neobişnuit ca cel căruia i se refuzase ajutorul să moară de foame, dar asta îi era soarta, de bună seamă că era mult mai bine decît să cadă în capcana băncilor, aşa cum cad oamenii astăzi, căci cel puţin aceia trăiseră ca oameni liberi, cel puţin muriseră de foame ca oameni liberi. Greşeala consta în a presupune că ajutorul pe care ţi-l dau băncile e tot atît de vrednic de încredere pe cît e de ispititor, cînd, de fapt, pe bănci se pot bizui numai puţinii oameni cu mare vază, care pot să-şi îngăduie să aibă

oricîte datorii — de la un milion şi pînă la cinci milioane. Aşa că în vreme ce Bjartur îşi vîndu vaca cea mai bună ca să facă rost de bani pentru simbrii şi plăti o mie de *kronur* din datorie şi şase sute din dobîndă, împuţinîndu-şi turmele, *fjallkongur*-ul vîndu unui speculant casa şi pămîntul pentru suma datorată pe ipotecile de care erau împovărate şi se duse să locuiască într-o cocioabă la oraş, da, şi se socotea norocos că scăpase numai cu atît. Banca Naţională trecuse în mîinile lui Ingolfur Arnarson, şi în urma unui uriaş împrumut contractat de guvern în Anglia, fusese transformată în bancă de stat; şi reduceri sau păsuiri nu se acordau, afară numai dacă era vorba de împrumuturi de milioane, şi preţurile produselor agricole scădeau vertiginos.

Da, în toamna în care casa lui Bjartur împlini un an preţurile se dădură de-a berbeleacul. Războiul cel binecuvîntat nu mai ajuta la nimic în privinţa negoţului şi preţurilor, căci în loc să tot omoare oameni, străinii începuseră şi ei să crească oi. Carnea de oaie islandeză ajunsese iarăşi una dintre mărfurile cele mai puţin căutate din lume. Nimeni nu mai cerea lînă, oile străinilor începuseră şi ele să-şi dea lîna. Bjartur sta şi privea cum se topesc o sută din acele oi islandeze atît de preţuite numai ca să plătească dobînda şi o parte din împrumut. Dar pierderea asta o primi cu aceeaşi dîrzenie neclintită cu care primise înainte vreme şi foametea, şi strigoii, şi negustorii, fără a se plînge nimănui. Pereţii între care se simţea parcă întemniţat din pricina datoriilor se făceau cu atît mai înăbuşitori cu cît coborau preţurile produselor lui, dar era hotărît să se dea mai departe cu capul de pereţii aceştia, atîta vreme cît mai avea o picătură de sînge în vine sau o fărîmă de creier. Această bătălie nu era decît o nouă fază a neîncetatei lupte a ţăranului pentru independenţă, bătălia împotriva condiţiilor economice obişnuite, care neapărat trebuiau să revină după ce trecuse belşugul neobişnuit al războiului şi după ce optimismul nefiresc şi înşelător, care-l îndemnase pe ţăranul ce locuia într-o cocioabă la fapta necugetată şi neroadă de a-şi dori o casă, pierise, fără a lăsa nici o urmă. Acum, că anii de belşug se sfîrşiseră, îşi venise în fire, şi se vedea vîrît într-un bucluc de care, cu trudă neobosită, izbutise să se ferească în anii cei mai grei; în anii de foamete izbutise să rămînă liber, de sine stătător,

iar acum, în anii de belşug, ajunsese robul dobînzilor. Parcă, la urma urmei, anii de sărăcie, cu copii morţi, cu toată murdăria şi foamea, în care însă nu avea nici un fel de datorii, ar fi fost mai buni decît anii de belşug, cu băncile astea arătoase şi cu casa lui cu tot!

Cînd Ingolfur Arnarson a fost numit guvernator al băncii, după ce banca fusese readusă la viaţă cu ajutorul unei subscripţii de capital de cîteva milioane, făcută de statul islandez — adică de o anumită bancă din Londra — veni şi un nou director la cooperativa din Fjord.

„Totul aici e într-o harababură groaznică", mormăi noul director, nemulţumit.

Şi cu cît se adîncea în registre, cu atît se înfuria mai rău. Din cale-afară de mari erau datoriile oamenilor, lucrurile stăteau cum nu se poate mai rău; trebuiau luate pe loc măsuri de prevedere dintre cele mai drastice. Aceia care datorau mult mai mult decît puteau plăti vreodată au fost declaraţi faliţi, şi ar fi trebuit să mulţumească norocului că au scăpat aşa de ieftin, dar tuturor acelora care mai aveau ceva cheag li s-a îngăduit să rămînă spînzuraţi în laţul datoriilor, cu degetele de la picioare abia atingînd pămîntul, cu nădejdea că vor izbuti să scurme măcar dobînda cu unghiile lor rupte şi însîngerate, şi asta era o nenorocire poate chiar mai mare decît aceea de a fi declarat falit şi dat afară, cu mîinile goale. Mai-marii cooperativei hotărîră ca membrilor să nu li se mai distribuie mărfuri decît atît cît să se poată ţine în viaţă şi să-şi poată plăti dobînzile. Articolele de neapărată trebuinţă fură raţionate, drămuindu-se în cantităţi potrivite cu puterile şi cu împrejurările, astfel ca oamenii să fie în stare să robească pentru dobînda ce-o aveau de plătit. Mulţi nu puteau căpăta merindele de care aveau nevoie decît dacă se punea chezaş pentru plată cineva mai înstărit. De zahăr şi de cafea, nici vorbă; erau păstrate pentru marii crescători, raţia de grîu ar fi putut fi măsurată şi cu degetarul, deşi unii nenorociţi nu căpătau grîu de loc; vînzarea mărunţişurilor o retezară la sînge, şi aceea a articolelor de îmbrăcăminte fu oprită cu străşnicie, mai ales către oamenii care aveau într-adevăr nevoie de ele. Cu privire la tutun, însă, guvernul făcu un act de mare generozitate: potrivit unei legi votate de curînd, fiecărui ţăran i se dărui o cantitate de tutun, ca să-l ajute

să-şi apere oile împotriva rîii şi panglicii ; leacul acesta preţios putea fi folosit intern, sau extern.

Tutunul dăruit fu primit cu căldură. I se spunea „vistiernicul" sau „viermănosul" ; pînă şi sameşul din Myri mesteca la „viermănos" pentru a face economie în aceste vremuri grele.

— Îmi vine foarte greu, desigur, spuse Biartur în clipa cînd a aflat de raţiile ce i se cuveneau pentru trai, la doi ani după ce construise casa, dacă nu mi se mai îngăduie să hotărăsc singur ce cumpăr, ca orice om liber. Şi dacă nu capăt ce vreau aici, îmi mut afacerile în altă parte.

— Cum vrei, fu răspunsul. Dar în cazul ăsta trebuie să pornim executarea asupra proprietăţii.

— Cu cine credeţi că aveţi de-a face, cu un rob, cu un tîmpit, sau ce dracu ?

— Nu ştiu, fu răspunsul, noi ne ţinem de registre.

I se dădu numai o jumătate de sac de făină de secară şi tot atît ovăz ; căpătă însă peşte sărat din belşug, deoarece cooperativa părea să aibă o încărcătură întreagă, ca şi o grămadă de „viermănos". Pentru întîia oară în toată viaţa lui nu putu face rost de o mînă de făină de grîu cu care să poată face clătite dacă îi pica vreun musafir în curte ; cît priveşte cafeaua şi zahărul, nici vorbă nu putea fi pentru unul ca el, care nu avea bani gheaţă. A fost o vreme cînd nu se ferea să spună ce gîndea despre aceia care ţineau în gheare viaţa ţăranilor, dar pe cine să se mai supere acum ? Pe nişte registre ?

Totuşi, n-au putut să-l împiedice să-şi pună casa în stare de a fi locuită în toamna aceea. Mai lipseau multe lucruri, desigur, dar cel puţin făcuse puţină rînduială în odaia cea mare de la parter şi puteau folosi şi bucătăria, şi casa fusese înzestrată cu trei uşi, una care dădea în curte şi alte două înăuntru, toate cu balamale şi cu clanţe. Şi-a cumpărat la Fjord o vechitură de pat pentru el şi Gvendur, şi deşi nimeni nu-l socotea prea îndemînatic, a bătut cîteva scînduri la un loc, ca să înjghebe un pat pentru bătrînă şi o masă cam necioplită şi o laviţă pe care să stea. S-au mutat în casă, cu toţii într-o odaie. Dar de cum s-au aşezat, a ieşit la iveală că maşina de gătit avea un cusur : fumul răbufnea fără încetare cînd se făcea focul, şi în toată casa era o duhoare nemaipomenită. Feluriţi oameni fură chemaţi şi

multe au fost întrunirile ţinute ca să se dezbată acest neajuns, multe şi părerile rostite acolo, toate vrednice de luat în seamă şi temeinic dovedite. Unii ţineau morţiş cum că nu ar fi fost destul de înalt hogeacul, alţii că, dimpotrivă, era înalt din cale-afară. Unii credeau că deschizătura era prea lată, alţii socoteau că trebuie să fi fost prea îngustă, sau chiar că ar fi astupată. S-a pomenit şi de o teorie ştiinţifică, pomenită în unele ziare, care susţinea că toate coşurile clădite în timpul fluxurilor de primăvară dădeau mult de lucru. Socotind după această teorie, coşul lui Bjartur trebuia să fi fost clădit în timpul fluxurilor de primăvară. Un lucru era sigur: coşul fumega într-una, în ciuda tuturor teoriilor. Era vădit că trebuiau făcute reparaţii costisitoare ca să pună în ordine coşul, dar era foarte îndoielnic dacă meritau să fie făcute, căci soba, cu cele trei ochiuri mari ale ei, înghiţea prea multe lemne şi alte combustibile. În sfîrşit, cumpărară o sobiţă de petrol pentru gătit, şi maşina rămase neatinsă, numai de frumuseţe, în bucătărie.

70. Troll-*ii toamnei*

Brynja, îngrijitoarea, obişnuia în fiecare toamnă să pună şaua pe iapă şi să pornească la oraş după cumpărături. Cu acest prilej, lipsea cîte o săptămînă întreagă, căci drumul acesta era totodată şi o vacanţă; pesemne că avea şi ea prieteni, ca oricine. Se întorcea de obicei rumenă la faţă şi destul de impunătoare, pe murga ei, care o ducea în buestru, cu numeroase pachete legate la oblînc, mărunţişuri, cupoane de bumbac, aţă de cusut, pesmeţi de ronţăit în zilele de sărbătoare şi de oferit oamenilor cu scaun la cap, cîteva boabe de cafea, cîteva bucăţi de zahăr. De astă dată, însă, altfel ca de obicei, nu se întoarse călare, ci pe jos, trăgînd murga în urma ei, cu samarele îndesate-vîrf. Era plină de voie bună şi de însufleţire cînd îl întrebă pe Bjartur dacă n-ar vrea s-o ajute să-şi dea jos pachetele şi să le ducă înăuntru.

— Ce sînt toate cumpărăturile astea ? întrebă el.

— O, de fapt, nu e cine ştie ce. Nici nu merită să vorbim de asta, îi răspunse ea, nevrînd să-i spună totul deodată.

Purtarea ei era un pic făloasă, cu un licăr uşor de fericire şi de mîndrie ascunsă ; poate că de-a lungul drumului peste coclauri se aşteptase cu nerăbdare ca s-o întrebe şi să încerce să pătrundă în fiece amănunt. Dar el se închise îndată în sinea lui şi nu mai dădu nici un semn de curiozitate. Nu îi sta în obicei să descoasă pe cineva, şi nu îngăduia niciodată nimănui să-i pună întrebări, aşa că, facă ce i-o plăcea cu ceea ce a cumpărat. Îngrămădi pachetele la intrare în tăcere, apoi dădu drumul iepei în mlaştini şi îi dădu şi un picior ; era o noapte foarte întunecoasă de toamnă. Îşi găsi fel de fel de treburi fără rost ca să întîrzie pe afară şi nu intră în casă decît la ora culcării. El credea că îngrijitoarea, aşa cum făcea de obicei toamna, îl va pofti să mănînce un pesmet înainte de a se culca, dar de data asta nu-i ardea de pesmeţi, ca înainte, neştiind unde putea să ducă asta, poate la un schimb de cuvinte grele. Totuşi, în cele din urmă intră în casă, cu gîndul să se culce, dar simţi că nu se putea împiedica să facă lumină în tindă şi să privească mai îndeaproape cumpărăturile. Erau acolo o jumătate de sac de făină de grîu, o pungă cu orez, o căpăţînă întreagă de zahăr şi o lădiţă mirosind frumos a coloniale — cafea, stafide şi cine mai ştie ce — tot mărfuri pe care un om liber într-o ţară liberă nu le putea cumpăra, fiind împovărat de datorii. Scoţînd una dintre scîndurile capacului, privi dedesubt. Şi care fu primul lucru pe care îi căzu privirea ? Un pachet de tutun de prizat, cu o aromă minunată. Nu era de mirare că simţi că-şi pierde firea, un om care o lună întreagă nu avusese altceva ca să-şi potolească sau mai curînd să-şi sporească pofta de tutun decît „viermănosul" dat pe veresie. Prea tulburat ca să-şi continue cercetările, stinse lumina şi intră în odaie.

Bătrîna adormise, Gvendur la fel, cu faţa la perete. Singură Brynja mai era trează ; stătea pe pat, îmbrăcată cu hainele ei cele mai bune. Desfăcuse nişte pînză ca să se uite mai bine la ea şi o pusese deoparte, parc-ar fi nemulţumit-o. Îşi privea mîinile adunate în poală şi nu-şi

ridică ochii la el. Cu puțin înainte fusese atît de mîndră, atît de îngîmfată, și totuși acum nu spunea nimic; nici voioșie, nici bucuria așteptării.

— De ce trebuie să risipim atîta gaz? bombăni Bjartur, micșorînd fitilul mai mult decît jumătate.

Nu-i răspunse, ceea ce era foarte neobișnuit la ea, dar după cîtva timp firnîi puțin. El începu să-și desfacă șireturile. Nădăjduia că va putea să intre în pat și să-și tragă pătura peste cap mai înainte ca dînsa să apuce să-i ofere un pesmet. Avea grijă să nu se uite la ea, dar se frămînta de purtarea ei. Femeia asta cuminte, cu scaun la cap, care depășise de mult vîrsta nebuniilor tinereții și a pornirilor ușuratice, femeia asta, care strînsese bani la ciorap toată viața și nu-și cumpărase niciodată nimic, afară doar de o jumătate de oca de pesmeți o dată într-un an, și-o fi pierdut oare mințile? Nu cumva ședea îmbufnată fiindcă nu holbase ochii de uimire cînd a adus o încărcătură întreagă de merinde în casa lui, în casa lui cea nouă și încăpătoare? Oricum, era o femeie minunată, pe care te puteai bizui, și numai arareori se apuca să trăncănească fără rost, și el nu avea de ce să se plîngă, în afară de o singură dată, anul trecut, cînd se amestecase într-o treabă care nu o privea. Și era și o femeie frumoasă; cînd stăteai să te uiți, părea voinică și cu carnea vîrtoasă, cu sîngele roșu al tinereții rumenindu-i și acum obrajii; de fapt, nu-i mai trebuiau decît niște ochelari pentru a avea o înfățișare la fel de impunătoare ca Doamna din Myri, acum cîțiva ani, cînd se ținea încă bine. Și era curățenia întrupată, nu lăsa pe nimeni să îmbrace un lucru nereparat, nu lăsa niciodată murdăria să se adune prin colțuri, știa cum să folosească proviziile, și orice mîncare gătită de ea avea o aromă ispititoare. Și nu era o femeie să se cruțe pe sine, sau să strîmbe din nas la ceva, și era gata, dacă era nevoie, să care gunoi zi și noapte; nu, nu era de loc felul ei să se răsfețe stînd în pat ca o cucoană care nu avea nimic mai bun de făcut. Și mai era și o femeie cu ceva stare, avînd bani frumușei depuși la Casa de Economii, și chiar dacă iapa ei se poticnea, cu toate acestea, o iapă e o iapă. Și, în sfîrșit, lucrul cel mai de seamă era acel pat minunat, cea mai frumoasă mobilă din toată casa, punînd la socoteală și

mașina de gătit ; și nu se știe dacă însăși Doamna din Myri dormea între cearceafuri atît de moi.

Nu ; nu se vedea de fel că o să-i îmbie vreun pesmecior, poate că nici gînd n-avea după întorsătura pe care o luaseră lucrurile. Dînsa mai stătu vreme îndelungată pe pat, cu mîinile în poală ; ciudat de neputincioase păreau mîinile ei acum, cînd nu ținea nimic în ele ; cu simțurile întețite, o simțea acolo, în lumina slabă a odăii, cu o umbră pe față. Într-un tîrziu apucă pînza la care se uitase cu atîta luare-aminte și o strînse la întîmplare, ca și cum ar fi fost vreo zdreanță bună de aruncat, vîrînd-o sub capacul lăzii ei cu haine. Apoi scoase un mic oftat. Trase la o parte învelitoarea de pe pat, o împături, ca de obicei, cu multă grijă, dădu la o parte plapuma cu pătrățele roșii, cu cearceaful alb ca zăpada, se așeză pe marginea patului și începu să se dezbrace — își desfăcu legătura de la gît, își descheie jacheta, lăsă să-i cadă rochia și, împăturind cu grijă toată îmbrăcămintea, o puse, o dată cu fusta ei cea mai bună, sub capacul lăzii. Purta rufărie groasă, de lînă, bine lucrată, pe care o împletise singură, și trupul ei părea că înflorește și îmbobocește slobod pe măsură ce se libera din strînsoarea îmbrăcămintii pe care o scotea treptat ; șoldurile voinice, zdravene, erau încă atît de mușchiuloase, încît nu-ți venea a crede că trecuse de vîrsta de a mai face copii. Era o putere uriașă în genunchii și în coapsele ei, gîtul îi era vînjos și tînăr, sînul era un sîn elastic, de fată, sfios și tare, împungînd înainte, rotund ca o cupă. Își scoase și pieptarul ; era o femeie de pe altă lume, un *troll*, dar și el era tot un *troll*, avea umeri de uriaș, un piept care putea înfrunta orice. Ea își puse veșmîntul de noapte. Abia atunci, și nu mai înainte, stinse lumina. Patul scîrțîi cînd se lungi în el.

Bjartur nu reuși să adoarmă cu nici un chip ; stătea culcat, răsucindu-se și întorcîndu-se de pe o parte pe alta, uitîndu-se cu jind la Gvendur, care sforăia de mult. Cînd și cînd își revărsa tot necazul într-un potop de blesteme, supărat că gînduri neroade îl țineau treaz. Adevărul e că murea de poftă după o priză de tutun bun. „Blestematul cela de «viermănos», ocăra în gînd, blestemata aia de cooperativă, blestemata aia de bancă, blestemata asta de casă!“ Era de-ajuns duhoarea din încăperile cele noi

ca să înăbuşe pe oricine. Da, dacă ar avea puţin tutun de soi în locul blestematului cela de „viermănos"! Ce ar putea face ca să adoarmă? O credinţă veche spune că stihurile ar fi un leac bun pentru nesomn; dar după ce şopti o strofă, două, dintre cele mai iubite, pe cînd îşi frămînta mintea să mai spună şi altele, descoperi că singurele de care-şi mai amintea acum erau cele porcoase. Stihurile acestea nepoftite îi cotropeau mintea ca o oaste de nebiruit, măturînd chiar şi cele mai minunate capodopere ale versificaţiei meşteşugite.

Toţi ceilalţi dormeau duşi de mult, şi el tot treaz rămăsese, sucindu-se şi învîrtindu-se şi suduind cu mintea plină de măscări, sau chinuită de dorul tutunului. „Of, la naiba, cred că cel mai bun lucru, dacă vreau să mă liniştesc, ar fi să ies afară şi să-mi tai o bucată bună din tutunul de prizat. Pot să mi-l bag în gură, în lipsă de ceva mai bun."

Trase nădragii, se dădu jos din pat şi se încălţă, avînd grijă să facă zgomot cît mai puţin. Dar noaptea de toamnă era neagră ca păcura şi trebui să meargă pe dibuite pînă la uşă. În timp ce tot pipăia înaintea lui, mîna sa dădu peste ceva rotund, de care nu-şi dădu seama îndată ce poate fi. Pipăi din nou de jur împrejur acel lucru, şi mîna sa atinse un obraz; pare-se că în întuneric dăduse de măciulia de la patul ei.

— Cine-i? auzi o şoaptă în beznă.

— Te-am trezit? întrebă el, căci crezuse că doarme.

— Tu eşti? şopti ea, şi patul scîrţîi cînd se mişcă din loc şi-şi înălţă capul.

— Hm... mormăi el. Nu.

Înaintă de-a lungul patului pînă ajunse la uşă. Mireasma acelor coloniale, minunate la gust, îi pătrunse în nări şi uită de dorul lui de tutun, amintindu-şi doar de un singur lucru, şi anume că această străină a adus merinde, şi le-a adus în casa lui, ca şi cum ar fi socotit că el e un cîine şi un rob; tot felul de scumpeturi; era întîia oară că pîinea altora îşi făcuse loc la el în casă.

Ieşi afară în aerul nopţii. Fulgi de zăpadă pluteau uşor spre pămînt, şi aerul era tăios şi rece, dar nici nu băgă de seamă, şi, în nădragi şi cu picioarele goale în ciubote, se îndreptă spre fundul ogrăzii. Era o fericire să respire

aerul curat după izul de ciment şi igrasie din casă. Pesemne că era o casă nesănătoasă. Cine naiba-i pusese să-şi clădească o casă ?

Acum, că luase aer curat, poate că avea să adoarmă. Se întoarse în casă, dibui drumul pe cele cinci trepte, şi peste prag îl întîmpină iarăşi aroma îmbietoare a colonialelor, minunate la gust, dar piperate la preţ şi din belşug plătite peşin. Orice-ar fi să se întîmple, asta avea să fie prima şi ultima oară că i se va fi adus în casă pîinea altora.

A doua zi dimineaţă se sculă devreme, şi după ce rostui unele treburi, se întoarse să bea o gură de apă, cum obişnuia de dimineaţă. Dar ce să vezi, dînsa îi umplu o ceaşcă mare cu cafea ; şi în timp ce turna, ţîşnea un abur aromat, care îi pătrunse toate simţurile ; nici una dintre nevestele sale nu fusese în stare să facă o cafea ca Brynja ; după părerea lui, ea făcea cafeaua cea mai bună din toată vecinătatea, orice fel de bucate pe care punea mîna căpătau gust bun şi aromă îmbietoare. Afară doar de clipa cînd îi umplu ceaşca, Brynja nici nu se uită la el. Nici nu mai ştia, oare îi răspunsese cînd dînsul îi spusese bună dimineaţa ? Sau poate că nici nu-i spusese bună dimineaţa ? Cîtva timp privi ţintă la cafeaua din ceaşca pusă în faţa lui, da, întotdeauna îi plăcuse nespus de mult cafeaua. În cele din urmă împinse ceaşca la o parte, fără să se fi atins de ea, şi, ridicîndu-se în picioare, spuse pe neaşteptate :

— Brynhildur, trebuie să pleci !

Atunci se uită la el şi întrebă mirată :

— Să plec ?

Faţa ei nu era de loc îmbătrînită. Şi nu era urîtă. Avea chipul unei femei tinere, şi femeia tînără îl privi acum îngrozită.

— Crezi că... începu ea, şi nu mai spuse nimic.

Femeia-*troll* parcă se spărsese în fărîme dintr-o singură lovitură. Trăsăturile i se schimonosiră şi îşi ascunse ochii în îndoitura cotului, cu un suspin tremurat, ca o fetiţă ; el închise uşa în urma lui şi-şi văzu de treabă. Toată ziua faţa femeii a fost umflată de plîns ; dar nu rosti un cuvînt.

A doua zi nu mai era acolo.

71. Idealuri împlinite

Idealurile lui Ingolfur Arnarson au rămas oare neîmplinite ? Nu, firește că au fost împlinite. Au fost împlinite pretutindeni. În toate domeniile, legea pentru încurajarea agriculturii fusese votată, și oamenii erau răsplătiți cu considerabile prime de încurajare pentru cultura întinderilor mari de pământ ; da, chiar pentru un peticuț, și tot primeau cîteva *kronur*. De asemeni, luau prime de încurajare dacă își clădeau grajduri frumoase și hambare de ciment, și li se dădeau subvenții dacă voiau să-și cumpere mașini și unelte agricole costisitoare, cum ar fi tractoare, pluguri, grape, secerători, greble, de fapt, pentru orice, chiar și pentru mașini de cusut. Planul de canalizare fu pus și el în aplicare și s-au acordat ajutoare pentru construirea de puțuri și cisterne, ori de cîte ori era vorba de lucrări mai mari și costisitoare. La Banca Islandei luă ființă o direcție specială, care acorda credite pentru construcțiile rurale. De aici țăranii puteau căpăta împrumuturi pe termen lung, cu dobîndă mică și cu restituirea capitalului în rate mici, cu condiția să ridice case mari și trainice, regulamentul cerînd ziduri duble de beton armat, îmbrăcate cu lambriuri de placaj, linoleum pe podele, apă curgătoare, canalizare, calorifer, și dacă era cu putință, și electricitate. Puteau fi luate în seamă numai casele de mîna întîi, experiența dovedind că celelalte case, ieftine, clădite de mîntuială, erau o investiție riscantă. S-au adoptat și legi pentru reducerea marilor datorii agricole, așa că a fost mare bucurie pe acei cultivatori ale căror proprietăți erau destul de întinse ca să fie grevate de împrumuturi uriașe. Și cooperativa era înfloritoare, doar era o întreprindere frățească de negoț, în care nu puteau pătrunde nici mijlocitori, nici pungași ca să se înfrupte din cîștigurile cuvenite micului producător. Dacă vremurile erau bune, treceau în creditul țăranului nu numai prețul produsului pe care acesta îl vînduse, dar și o cotă de beneficii, care, începînd de la cîteva *kronur*, putea fi oricît de mare, după produsele ce le avea. Cotele sameșului din Myri, de pildă, se ridicau la mii de *kronur*. El a mai dobîndit și prime însemnate în calitate de cultivator, căci cumpărase întinderi mari de pământ desțelenit și

clădise grajduri arătoase. Pe deasupra, a mai luat şi subvenţii pentru cumpărarea unui tractor, a unui plug şi a unei grape moderne, a unei cositoare, a unei greble mecanice şi a altor unelte agricole costisitoare, precum şi a unei maşini de cusut. Şi i se dădu şi un ajutor din fondul de canalizări, spre a-şi clădi una dintre cele mai frumoase cisterne de băligar din tot ţinutul. Cînd isprăvi toate acestea, băgă de seamă că îi putrezea casa sub picioare, aşa că luă un împrumut de la direcţia de credit pentru construcţii rurale a Băncii Islandei şi clădi, potrivit cu regulamentul, o casă frumoasă, cu pivniţă, două etaje şi mansardă, toată din beton armat, cu ziduri duble, lambriuri, linoleum, odaie de baie pentru doamna, încălzire centrală, apă caldă şi rece şi lumină electrică. Astfel de oameni sînt mîndria neamului: oameni de felul sameşului şi al speculantului care îl salvase pe *fjallkongur* cumpărîndu-i casa. Speculant? Nu, nicidecum nu era un speculant, nu era altceva decît un financiar din zilele noastre, care se hotărîse să se apuce de agricultură aşa, de plăcere. *Fjallkongur*-ul era singur de vină că-şi pierduse tot avutul, doar se dovedise întotdeauna un ageamiu în gospodărirea proprietăţii sale şi niciodată nu ştiuse să ţină o cale de mijloc, mai chibzuită, cu toată vorba lui despre calea de mijloc cea aurită. Şi nici nu fusese om de cifre, şi acum, la bătrîneţe, ajuns la mila ginerelui său ca să-şi poată duce zilele, era nevoit să lucreze ca hamal la o magazie din oraş. Nu, desigur, noul-venit pe pămîntul *fjallkongur*-ului nu era un speculant, căci nu trecuse nici o lună de la sosirea lui în ţinut, şi l-au şi ales în sfatul obştii, şi a şi primit subvenţie pentru cumpărarea unor unelte agricole moderne, şi şi-a construit nişte grajduri frumoase, şi i s-a dat şi primă şi ajutor pentru canalizare, şi a căpătat şi însemnate cote de beneficii pentru produsele sale, şi a introdus lumină electrică în casa *fjallkongur*-ului. Războiul mondial, cu toate luptele lui, nu fusese în zadar.

Dar de Bjartur de la Sumarhus şi de prietenii săi ce s-a ales? Lor cum le mergea oare?

Să-l luăm mai întîi pe Thorir din Gilteig, tatăl acelor fete fluşturatice care odată avuseseră mare slăbiciune pentru ciorapi de mătase. De fapt, în privinţa lor lucrurile au luat o întorsătură mai bună decît te-ai fi aşteptat; cea

mai tînără era măritată cu un om cu oarecare stare, la oraș. Cît despre Thorir, datoriile lui nu erau nici așa de mari ca să poată ajunge un om cu vază pe temeiul lor, nici așa de mărunte ca să poată fi declarat insolvabil. La sfîrșitul războiului se putea socoti ca un fermier mijlocaș. Fu ales să îndeplinească funcția de *fjallkongur* al ocolului. Îi căzură în sarcină grija răscolului și sănătatea cîinilor, o dată cu toate răspunderile și cu tot cîștigul. A fost ales și slujbaș al obștii. Era bine văzut de amîndouă părțile, încetase să mai deplîngă nestatornicia femeilor și se spunea că nu s-ar fi dat înapoi de a lua un loc în sfatul obștesc dacă vreodată s-ar fi ivit prilejul. Oricît ar părea de ciudat, în acele vremuri, cînd salariile erau atît de urcate, sprijinul lui au fost chiar fetele sale rătăcite, care, silite de împrejurări să rămînă sub acoperișul tatălui lor, nu numai că munciseră pentru el în anii războiului, dar avuseseră grijă ca și copiii lor să-l ajute. Afară de asta, spre norocul lui, nici nu s-a apucat să clădească o casă pentru membrii gospodăriei sale ; s-a mărginit să clădească numai un staul pentru oi, și așa cum mulți au avut prilejul dureros să constate, pentru bunăstarea viitoare cel mai sănătos este să faci cît mai puțin pentru familie.

Dar ceilalți ? Acum, la fel ca înainte, deși idealurile lui Ingolfur Arnarson ajunseseră să se înfăptuiască și deși primele de încurajare, ajutoarele, subvențiile și multe alte foloase plouau asupra celor avuți, ceilalți robeau, doboriți sub povara dărilor comunale, a datoriilor, a viermilor, a bolilor și a morții. Olafur din Ystadal semnase un contract de cumpărare a pămîntului ce-l ținea în arendă, dar mai locuia și acum în coliba de pămînt care fusese pricina morții nevestei și a tuturor copiilor săi — o viață de om nu este destul de lungă pentru ca un țăran să ajungă om cu stare, fapt care zice-se că a fost dovedit fără doar și poate într-o carte a unui renumit savant străin. Cît despre Hrollaugur din Keldur, se hotărîse, la sfîrșitul războiului și al belșugului ce-l însoțise, să cumpere delnița pe care de atîta vreme o luase în arendă de la sameș, și acum muncea zi și noapte ca să plătească dobînzile. Nu, nu fusese în stare să-și clădească o casă, va trebui să mai aștepte pînă la războiul viitor. Pînă atunci, pesemne că

sameşul îi va fi smuls şi coliba pentru plata dobînzilor neachitate ; dar viitorul singur va lămuri aceste lucruri, şi Hrollaugur, care nu a învăţat să facă vreo deosebire între firesc şi suprafiresc şi a luat întotdeauna lucrurile aşa cum veneau, va lua şi asta la fel, cînd va veni.

Şi Einar din Undirhlid ? Cu toate că vreme de un an sau doi a putut să vadă cum îi descresc încetul cu încetul datoriile, n-a izbutit nici să cumpere peticul de pămînt ce-l lucra, nici să reînnoiască clădirile, iar acum datoriile lui se înmulţesc iarăşi, şi ar avea mare noroc dacă oile vîndute în toamnă i-ar aduce destul ca să-şi plătească dările şi nutreţul. Nota doctorului va trebui să mai aştepte, la fel şi peştele sărat. Viaţa omului e viaţa omului. Dar şi acum, ca şi altădată, cînd murea cineva, scria frumoase poeme şi nutrea mereu aceeaşi nădejde nestrămutată că Domnul va fi mai bun cu ţăranii în viaţa viitoare decît în cea pămîntească şi le va îngădui să se bucure de faptul că aveau suflete nemuritoare.

Deci cînd, în sfîrşit, idealurile lui Ingolfur Arnarson au fost aduse la împlinire, ţăranii săraci nu s-au ales cu nimic din toate aceste ajutoare şi subvenţii, foloase şi chilipiruri. Cum se explică ? Unui ţăran care n-are nici o leţcaie, o subvenţie din partea Ministerului de Finanţe pentru cumpărarea unui tractor sau a unui plug modern nu-i foloseşte la nimic. La fel, un credit, chiar şi pe patruzeci de ani, ca să clădească o casă din beton armat, cu ziduri duble, apă curgătoare, linoleum şi lumină electrică ; sau o cotă de beneficiu pentru banii depuşi, sau prime de încurajare pentru cultivarea unei întinderi mari de pămînt ; sau o cisternă regească pentru baliga unei biete vaci. Fapt este că n-are nici un rost să-i faci cuiva o ofertă generoasă dacă nu este un om bogat ; oamenii bogaţi sînt singurii care pot primi oferte generoase. A fi sărac nu înseamnă nimic altceva decît că faci parte din acea pătură socială deosebită care nu e în măsură să se bucure de o ofertă generoasă. Lucrul de căpetenie prin care se deosebeşte un ţăran sărac de unul înstărit este neputinţa de a se folosi de darurile pe care politicienii i le îmbie sau i le făgăduiesc şi de a fi lăsat la cheremul unor „idealuri" care fac numai ca bogaţii să se îmbogăţească şi săracii să sărăcească.

Bjartur îşi petrecea acum a doua iarnă în casa pe care o construise. Era cea mai păcătoasă casă din lume şi neînchipuit de friguroasă. Cu puţin înainte de postul Crăciunului, bătrîna căzu la pat, şi atunci Bjartur hotărî să o ridice şi s-o ducă în staulul gol de lîngă grajdul vacii, ca să nu se prăpădească de frig. Bjartur suferea şi el atît de mult de frigul din casă, că începu să se teamă că îmbătrînise, dar se mîngîie cu gîndul că nici feciorul său, care era în floarea vieţii, nu putea să îndure frigul. Pereţii odăii asudau de umezeală şi erau acoperiţi cu un strat de gheaţă în timpul gerului. Pe geamuri gheaţa nu se topea niciodată, vîntul sufla drept în casă; în catul de sus zăpada se învîrtea prin încăperi şi se aşeza pe podele. În iarna aceea tatăl şi fiul îşi făcură singuri de mîncare şi nu erau prea veseli; în zilele acelea nu se mai auzea nici o bombăneală prin casă şi nimeni nu se lăuda că a avut dreptate într-o pricină sau alta.

Vara următoare Bjartur tocmi iarăşi muncitori şi cosi iarăşi fînul pentru oile sale islandeze, deşi nici un consumator din lume, în afara vulpilor şi a viermilor, nu se înjosea pînă-ntr-atît încît să se atingă de oile islandeze. În toamna aceea pe piaţă preţurile erau din nou în scădere. Nimeni n-avea nevoie de oi islandeze, şi n-a avut niciodată; şi în cele din urmă guvernul se văzu nevoit să concesioneze cel mai însemnat izvor de bogăţie al neamului — locurile de pescuit — pentru ca, în schimb, să poată vinde în străinătate cîteva butoaie de carne de oaie, sărată şi împuţită, căreia i s-a îngăduit să putrezească în porturi uitate de Dumnezeu şi care pînă la urmă au fost trimise în larg şi scufundate. Tot ce putu Bjartur să pună în vînzare în toamna aceea abia acoperi simbriile şi dările, şi nu-i mai rămase nimic pentru dobînzi şi plata capitalului; chiar dacă ar fi vîndut totul, şi încă n-ar fi fost decît o picătură într-un ocean. Se duse deci la Casa de Economii, să vadă dacă nu poate să ajungă la o înţelegere în privinţa datoriei lui, dar singura persoană pe care o găsi acolo era un biet om molîu, care părea ofticos. Acesta, după ce întoarse alene paginile unui registru, îi spuse că n-avea căderea să facă vreo reducere. Se luase hotărîrea să se deschidă în curînd la Vik o sucursală a Băncii Islandei, şi Casa de Economii din Fjord urma să

fie înghiţită de ea, aşa că singura persoană care avea căderea să schimbe condiţiile actuale ale împrumuturilor făcute de Casa de Economii era însuşi guvernatorul Băncii Islandei, Ingolfur Arnarson. Apoi, directorul, nepăsător, îl sfătui pe Bjartur să meargă să-l vadă pe Ingolfur la Reykjavik şi să încerce să ajungă la o înţelegere cu el. Bjartur se duse acasă şi se gîndi la toate astea. Poate că nici măcar nu-şi bătu capul să se gîndească; fie că te gîndeşti sau nu, totuna e. Toţi, fără deosebire, erau nişte hoţi. Şi pe cînd sta şi chibzuia astfel, iată că se răspîndi ca fulgerul prin toată ţara vestea că deocamdată Ingolfur Arnarson îşi dăduse demisia din postul de guvernator al băncii; în toamna aceea fusese numit prim-ministru al Islandei.

72. *Cîini, suflete şi altele*

Execuţie silită. Se face cunoscut prin prezenta că, la cererea sucursalei din Vik a Băncii Islandei, în ziua de 29 mai a.c. va fi vîndută prin licitaţie publică, pentru acoperirea datoriilor, dobînzilor la datorii şi cheltuielilor de executare, gospodăria Sumarhus din circumscripţia Raudsmyri. Vînzarea va începe la ora 3 p.m. la locul proprietăţii.

Jon Skulason, ispravnic

Această înştiinţare fu afişată atît la Vik, cît şi la Fjord şi inserată de mai multe ori în *Foaia anunţurilor judiciare*, în toiul iernii. Cîtva timp după aceea, o notificare cu acelaşi cuprins îi sosi şi lui Bjartur. Nu zise nimic. Niciodată n-a plîns după un lucru pierdut. „Să nu-ţi clocească niciodată durerea cînd ai pierdut ce ai avut, mai bine să te mulţumeşti cu ce ţi-a rămas.“ Şi, din fericire, avusese atîta minte să-şi ţină oile cît a putut. Mai avea încă vreo sută, şi o vacă, şi trei gloabe bătrîne, şi o căţea galbenă, a patra generaţie, de parte femeiască, de la căţeaua dintîi.

În seara aceea Bjartur se duse în grajd, se opri lîngă patul bătrînei şi stătu cîtva timp uitîndu-se la ea.

— Îţi mai aduci aminte, Bera, de coliba aia a ta din pătrarul de la miazănoapte, de la Sandgilsheid ? întrebă el în cele din urmă.

Coliba ei ? N-ar fi putut spune, memoria îi scăzuse de foarte multă vreme, şi de la un timp nu-şi mai amintea de nimic.

— Hm, îmi închipui că trebuie să fie tot acolo, îşi dădu cu părerea Bjartur după un răstimp.

— Era o colibă straşnică ! grăi ea. Patruzeci de ani în şir am locuit acolo şi nu mi s-a întîmplat niciodată nimic. Dar aici mereu trebuie să se întîmple cîte ceva.

— O, şi eu plec de aici acum, îi spuse el. Mă silesc să vînd totul.

— Nici nu mă mir, răspunse ea. E iarăşi scîrbosul ăla de drac bătrîn, care se plimbă prin Sumarhus ca la el acasă. Într-una a făcut la fel. Şi aşa o să facă într-una. Arareori a îngăduit Kolumkilli vreunui locuitor al locurilor ăstora să scape cu faţa curată. Pot să-ţi spun că pentru mine casa asta n-a fost niciodată un cămin. A fost doar un adăpost pentru noapte.

Bjartur însă n-avea nici un chef să vorbească de strigoi ; nu crezuse niciodată în strigoi, sau, în general, în nici o formă de fiinţe supraomeneşti, cu excepţia celor întîlnite în poezii, aşa că merse drept la ţintă şi spuse :

— Ai vrea să-mi închiriezi mie Urdarsel în primăvara asta, Bera ?

— Minunate erau apusurile de soare la Urdarsel, grăi ea, cînd dragul meu soţ Ragnar îşi punea mantaua şi călărea spre miazănoapte peste dealuri, în căutarea oilor sale, să le tundă acolo unde le găsea. Şi avea şi cîini frumoşi. Întotdeauna am avut cîini frumoşi.

— Da, ai dreptate, Bera, se învoi Bjartur. Cîinii lui Ragnar erau întotdeauna de soi bun. Îmi amintesc de timpul cînd avea unul cafeniu-gălbui, un cîine minunat, care putea să vadă în întuneric aşa cum vede alt cîine ziua-n amiaza mare. N-ai deseori norocul să dai de un dobitoc ca ăsta, pot să ţi-o spun. Dar şi eu am avut cîini buni, ştii, Bera, cîini credincioşi, cîini care nu m-au trădat niciodată, şi odată am avut o căţea galbenă, străbunica celei de astăzi, care părea să aibă putere asupra vieţii şi a morţii.

Orice-o fi şi o păţi, omul îşi aminteşte mereu de cîinii săi. Asta, cel puţin, nu i-o poate lua nimeni, în timp ce tot belşugul adus de războiul mondial şi de împlinirea „idealurilor" altora s-a dovedit a nu fi mai mult decît un nor de praf, care s-a învolburat ca să întunece vederea ţăranului sărac şi singuratic.

— Ehei, Bjartur, aşadar totul s-a sfîrşit... zise cu oarecare milă Thorir din Gilteig.

Era la început de primăvară, şi el şi alţi cîţiva ţărani stăteau pe gîrliciul pătat de sîngele mieilor care fuseseră însemnaţi, cu oile şi mieluşeii behăind asurzitor la picioarele lor.

— În curînd o să fie şi rîndul tău, i-o întoarse Bjartur. Doar am văzut cu toţii că nu e nici o scofală să doftoriceşti cîinii.

— Nu ştiu dacă ai dreptate, Bjartur, îl contrazise Thorir, cam înţepat, eu nu-mi pun toată nădejdea în cîini, pentru mine lucrul cel mai însemnat e să te încrezi nu în cîine, ci în propriii tăi copii, orice s-ar întîmpla. Lată ce am făcut eu întotdeauna. Orice li s-a întîmplat copiilor mei, eu nu i-am gonit de-acasă. Şi urmarea a fost c-au muncit într-una pentru mine, binecuvîntate să le fie inimile, muncind în acelaşi timp şi pentru ei. Să te încrezi în propriii tăi copii e acelaşi lucru ca a te încrede în ţara ta proprie.

Da, trecuse în rîndul fermierilor mijlocaşi, cum se putea recunoaşte uşor din tonul său. Taina succesului său stătea în faptul că fetele lui l-au făcut bunic chiar în casa lui şi c-au rămas acolo în toţi anii aceştia, împreună cu copiii lor din flori. Astfel şi-a făcut rost de muncitoare neplătite să-l ajute în tot timpul războiului şi a izbutit, la sfîrşitul acestuia, să ajungă şi la o slujbă destul de onorabilă. Pe deasupra, începuse să creadă şi în ţara lui: „Totul pentru Islanda!"

— Copiii mei n-au adus nici o ruşine pe capul tatălui lor, spuse Bjartur. Copiii mei au fost copii liberi.

Cei de faţă îşi dădură imediat seama încotro mergeau lucrurile şi că un singur pas mai departe ar fi dus la jigniri şi insulte. Urmă o tăcere încurcată, peste care nu era uşor de trecut, dar din fericire vechiul nostru prieten Olafur

din Ystadal profită repede de ocazie, căci știa, din proprie experiență, că acela care pregetă să prindă clipa cea mai prielnică într-o discuție n-o să mai poată spune nici un cuvînt.

— Ei bine, eu, unul, zise el, am ajuns la încheierea că în zilele noastre un om care-și clădește o casă n-are nici o șansă să mai ajungă un om independent, așa cum n-avea nici în alte vremuri. Niciodată, în toată istoria neamului nostru, de la cei dintîi coloniști și pînă azi, un muncitor de rînd n-a izbutit să-și clădească și el o casă vrednică de acest nume, așa că nu văd la ce bun să ne mai apucăm și noi de treaba asta. Cată să ne mulțumim cu vechile colibe, acoperite cu brazde de pămînt. Și, în orice caz, ce însemnătate poate avea că un om e nevoit să trăiască toată viața într-o casă de pămînt, cînd viața lui — dacă poți într-adevăr să o numești viață — este așa de scurtă? Ar fi cu totul altceva dacă oamenii ar avea suflete și ar fi nemuritori. Numai atunci ar avea vreun rost să încerci să-ți faci o casă.

— Eu, unul, interveni Einar din Undirhlid, nu sînt ca Olafur și nu susțin, în puținele prilejuri cînd am ceva de spus, că tot ce spun se întemeiază pe ultimul cuvînt al științei. Spun numai ceea ce mi se pare mie c-ar cam fi cu putință și nu-mi bat capul cu părerile oamenilor învățați. Și trebuie să mărturisesc cu acest prilej că numai și numai pentru că știu că sufletul există și că este nemuritor nu-mi pasă că trăiesc într-o colibă de pămînt pentru scurta vreme cît sufletul întîrzie aici, jos, pe pămînt. Și oricît ar fi viața de nenorocită, casa de neîncăpătoare, datoriile de grele, merindele de puține și bolile de lungi și fără leac, totuși rămîne faptul că sufletul este suflet. Sufletul este și întotdeauna va fi suflet și aparține unei alte lumi, mai înalte.

— Of, du-te la dracu cu toate prostiile tale afurisite despre suflet! se răsti Bjartur cu dispreț, sărind jos de pe gîrlici.

Și în clipa aceea Hrollaugur din Keldur aduse vorba despre viermi.

Încheiere

73. *Pîinea altora*

În primăvara aceea, cam în vremea cînd Bjartur sfîrşise de reparat casa părăsită de la Urdarsel — o casă foarte asemănătoare cu aceea pe care şi-o durase el pe vremuri, casa pe care ţi-o clădeşti dintr-o pornire firească — sameşul din Utiraudsmyri redobîndi pămîntul şi acareturile de la Veturhus plătind preţul ipotecilor de care erau împovărate. Cei mai mulţi au fost de părere că făcuse o afacere bună. Avea de gînd să înjghebe acolo o creşcătorie de vulpi, pentru că, pe zi ce trecea, era tot mai vădit că cel mai mare duşman al ţării nu mai era vulpea, ci oaia. Între timp Bjartur îşi mutase turma şi gospodăria mai la miază-noapte, pe splaiul de la Sandgil, şi nu mai rămăsese nimic de al lui la Sumarhus, afară de bătrînă, pe care avea de gînd să o ducă la Urdarsel cînd s-o întoarce de la oraş. Acesta era primul său drum la oraş sub numele de Bjartur din Urdarsel; plecase însoţit de fiu-său. La cooperativă, fiind înglodat în datorii, nu voiră să-i dea pe credit nici o mînă de făină de secară. Dobîndi însă ceva mărfuri pe numele Hallberei Jonsdottir, văduvă, după ce aduse o procură scrisă din partea ei. Zadarnic şi-ar fi vărsat focul cu o vorbă mai răstită, zadarnic ar fi suduit pe cineva, căci n-avea nimeni timp să ia seama la ameninţări sau să-i întoarcă înjurăturile, afară de vreun om de serviciu, care s-ar fi ostenit, poate, să-i spună să-şi ţină fleanca. Şi nu era de nici un folos să-i cari cîţiva pumni unuia de-acolo, fiindcă, nu ştiu cum se făcea, dar în asemenea împrejurări nimereşti întotdeauna în mutra unuia care n-are nici o vină.

Îşi vînduse cei doi cai mai buni ca să cumpere scînduri spre a-şi întocmi noua locuinţă de la Urdarsel, şi acum rămăsese cu o gloabă de douăzeci şi şase de ani, cu Blesi,

pe care am mai întîlnit-o înainte. Ne amintim de calul acesta din vremurile de altădată, cînd am luat parte la o înmormîntare la Sumarhus, da, e mult de-atunci; stătea legat la uşă într-o zi de iarnă şi se uita înăuntru, în timp ce bătrînul Thordur din Nidurkot cînta. Multe i se pot întîmpla unui cal. Calul ăsta stătuse la Sumarhus atîta vreme cît Bjartur fusese stăpîn acolo, singurul lui cal în anii de restrişte, unul dintre cei cîţiva cai ai săi în anii de belşug, şi acum era iarăşi singur, costeliv şi plin de rîie, încovoiat şi chelbos şi cu albeaţă la un ochi. O biată mîrţoagă bătrînă! Dar avea inimă vitează, ca şi Bjartur.

Ajunseseră la Fjord destul de tîrziu, şi Bjartur îşi dădu seama c-ar fi fost peste puterile lui Blesi să facă drumul de întoarcere în aceeaşi seară. Îl lăsă deci să pască, dar lui îi căzuseră aproape toţi dinţii şi mînca încet, pe îndelete, aşa că nu avură de ales, trebuiau să aştepte zorile şi trăgeau nădejde că pînă atunci se va sătura şi Blesi. Era tîrziu, seara. Magazinele se închiseseră; sfîrşiseră cumpărăturile şi n-aveau nimic altceva de făcut decît să aştepte răsăritul soarelui. Porniră să se plimbe pe stradă. Amîndurora le era foame, căci nu mîncaseră nimic toată ziua, şi cum n-aveau bani nici unul, nici altul, nu puteau să se odihnească la han. Cerul se acoperise, şi un vînt rece bătea dinspre mare, dar nu ploua; amîndoi ardeau de dorul unei cafele, dar nici unul nu pomeni de asta.

— N-aş crede c-o să plouă astă-seară, zise Bjartur, privind în sus, la cer. Putem să ne întindem un ceas, două, undeva, lîngă un gard.

În oraş fuseseră oarecare tulburări, însă Bjartur din Urdarsel, frămîntat cum era de alte gînduri, nu cunoştea prea bine pricinile. Adevărul era că „idealurile" lui Ingolfur Arnarson ajunseseră pe cale de a fi înfăptuite şi la Fjord. Cu două săptămîni înainte începuseră lucrările pentru construirea marelui port făgăduit cîndva acestui tîrg de primul-ministru; planurile fuseseră aprobate de *Althing;* nu era el omul să nu se ţină de vorbă. Pe acest şantier important îşi mai găsiseră de lucru, pe lîngă localnici, şi un mare număr de oameni din Vik, care îşi părăsiseră casele şi locuiau acum în magaziile de peşte, transformate în dormitoare şi numite barăci. Se hotărîse ca salariile lor să fie egale cu cele ce se plăteau în locurile cele mai depărtate.

Lucrările începuseră prin reconstruirea faimosului dig, care cerea uriaşe cantităţi de piatră şi ciment. Oamenii munciseră o săptămînă la dinamitarea şi la transportul pietrei, apoi sosise prima zi de plată. Atunci ieşi la iveală că îşi făcuseră părere mult prea bună despre salariile plătite în locurile cele mai depărtate ale ţării. Primiră sume care, departe de a le îngădui să facă parte din pătura mijlocie, erau, după socoteala lor, cu totul neîndestulătoare ca s-o ducă de azi pe mîine, împreună cu ai lor. Protestară, zicînd că un salariu ca ăsta constituie o încercare de înfometare a muncitorilor, şi se ridicară împotriva constituţiei care îngăduia muncitorilor să lucreze flămînzi, ca şi cum o astfel de constituţie ar fi fost ceva nou. Cerură sporirea salariilor, dar nimeni nu avea căderea să plătească salarii mai mari în aceste timpuri vitrege. Puţin le pasă dacă n-ai cu ce să-ţi hrăneşti copiii, constituţia islandeză e sfîntă. Muncitorii puseră jos uneltele şi făcură grevă. La Fjord nu mai fusese niciodată grevă, dar muncitorii din Vik, care erau în fruntea mişcării, mai făcuseră o dată grevă în oraşul lor de baştină şi cîştigaseră, cu urmarea că multă vreme după aceea au avut bani să cumpere pîine de secară şi peşte sărat pentru ai lor. Părerile celor din Fjord erau împărţite, mulţi fiind sprijinitori însufleţiţi ai grevei, alţii însă, în număr foarte mare, s-au ţinut deoparte, gata să facă un sacrificiu pentru libertatea Islandei!

Şefii de echipă îi priveau foarte bine pe toţi aceia care se învoiau să primească salariul cuvenit; ceilalţi puteau să-şi strîngă boarfele şi să plece. Un număr de proprietari de vase pescăreşti şi alţi cîţiva mic-burghezi veniră să-şi ofere serviciile fără plată, de dragul libertăţii neamului şi al constituţiei islandeze. Dar greviştii nu se învoiră să părăsească şantierul, ba chiar au pus şi pichete care să împiedice pătrunderea spărgătorilor de grevă.

Ca urmare, avuseseră loc mai multe ciocniri între cei care-şi puteau permite să apere libertatea Islandei şi cei ce luptau ca familiile lor să aibă de mîncare. Mulţi fură bătuţi crunt, unii alegîndu-se cu oase frînte. Cuvinte şi idei, care nu aveau nici o asemănare cu cele ştiute mai înainte prin partea locului, erau acum pe buzele tuturor; oamenii aceştia veniseră aici anume ca să tulbure pacea

şi erau o ceată de derbedei ticăloşi şi deocheaţi, şi spuneau sus şi tare că porniseră în căutarea unei noi orînduiri, în care muncitorii să aibă de mîncare pe săturate. Cum la Fjord nu se aflau forţe poliţieneşti să astîmpere asemenea idei smintite, constituţia şi libertatea ţării rămaseră fără reazem şi ocrotire, pînă cînd ispravnicul ceru telegrafic autorităţilor să trimită un detaşament să-i apere pe aceia care voiau să muncească şi să izgonească de pe şantier acea ceată de huligani păcătoşi, străini de oraş, care, în pofida legilor, foloseau forţa ca să împiedice continuarea lucrărilor. Cererea primi răspuns neîntîrziat din partea guvernului : un detaşament de poliţie se afla pe drum şi era aşteptat să vină cu vaporul de coastă a doua zi dimineaţă. După cîte se spunea, greviştii se pregătiseră să întîmpine poliţia şi era de aşteptat că vor fi lupte crîncene. Întregul oraş ajunsese într-o stare de încordare plină de teamă, aşa că nu era de mirare că nimeni nu avea răgaz să se uite la Bjartur de la Sumarhus, cînd toţi se întrebau dacă nu cumva aveau să fie bătuţi măr a doua zi. Dar acum se făcuse tîrziu ; glasurile zgomotoase ale muncitorilor tăcuseră, lăsînd în loc strigătul ascuţit al pescăruşului. Noaptea se lăsase ca un văl străveziu peste oraş. Ţăranul şi feciorul său se aşezară la marginea drumului, în faţa unei case adormite, şi un răstimp mestecară fire de iarbă, fără să scoată nici un cuvînt.

În cele din urmă fiul rupse tăcerea :

— N-ar trebui să ne ducem pînă la Asta-Sollilja noastră, să vedem cum îi merge ? Aud c-ar fi bolnavă.

Nici un răspuns.

— Nu crezi c-ar trebui să mergem s-o vedem pe Asta-Sollilja ? Se zice că iubitul ei a fugit şi a părăsit-o.

Tăcere.

— Tată, sînt sigur că Astei-Sollilja i-ar părea foarte bine dacă ne-am duce s-o vedem. Sînt sigur că ne-ar da şi cîte o cafea.

În sfîrşit, tatăl îşi pierdu răbdarea, îi aruncă feciorului o privire supărată şi spuse :

— Of, tacă-ţi gura, dacă nu vrei să-ţi dau una peste bot ! Oare n-ai să ajungi niciodată să te porţi ca un bărbat, ţingău afurisit ce eşti ? !

Şi cu asta puse capăt discuţiei.

Şezură acolo tăcuţi cîtăva vreme, cînd zăriră, nu prea departe, un om care se învîrtea pe acolo şi se apropia fără grabă, înalt şi şui, cu pantaloni albaştri de nanchin, în tricou şi cu şapca dată pe ceafă. Din cînd în cînd stătea locului, se uita la case şi se întorcea. Deodată, zărindu-i, lăsă baltă cercetarea caselor şi veni spre ei, adus de spate, oprindu-se la cîţiva paşi ; se scotoci prin buzunare şi scoase un muc de ţigară, apoi privi la cei doi ţărani şi la muc. După aceea zîmbi, îşi aprinse ţigara şi se apropie mai mult.

— Bună seara, fraţilor, spuse el.

Cu firele de iarbă între dinţi, răspunseră la salut flegmatici şi nu prea bucuroşi, fără să se urnească, privind într-una în şanţul de la marginea drumului.

Străinul rămase pe loc, mutîndu-şi din cînd în cînd greutatea de pe un picior pe altul şi părînd că n-ar avea de gînd să mai plece. Privirea lui rătăcea ici şi colo, dar în cele din urmă se opri asupra cerului.

— Nici nu s-a înnoptat bine, şi s-a şi înnorat, spuse el.

Nu-i răspunseră.

— Urîtă groapă mai e şi orăşelul ăsta, nimic de zis ! urmă străinul. Aş vrea să mă văd iarăşi acasă. Nu c-ar fi mai bine acolo, fireşte.

— De unde vii ? întrebă Bjartur.

Venea din Vik şi plecase din oraş crezînd că în vara asta lucrurile vor sta ceva mai bine la Fjord, pe cînd, de fapt, lucrurile stăteau chiar mult mai prost decît acasă. Întreaga afacere era numai o blestemată de escrocherie.

— Ascultă, zise el deodată, uitîndu-se la Bjartur ca şi cum tocmai atunci i-ar fi trecut prin gînd ceva, poate c-ai putea să-mi vinzi o pîine.

— Să-ţi vînd o pîine ? Nu cumva eşti nebun ? Nu ; n-am pîine de vînzare.

— Foarte bine, răspunse celălalt, zîmbind fără rost. N-are a face. Tot nu pot s-o plătesc.

Urmă o tăcere scurtă, apoi exclamă :

— „Dumnezeu să blesteme şi să nimicească tot, iad arzător şi stricăciune blestemată" ! Din ce carte e asta ?

— Pesemne că din *Biblie*, răspunse Bjartur.

— Tiii, unde mi-a fost capul ? ! Sigur că da !

— Pare-mi-se că eşti unul dintre ăia care s-au pus în grevă, zise Bjartur. Ar trebui să vă fie ruşine şi să vă întoarceţi la lucru.

— La ce bun, dac-am fost înşelaţi ? spuse omul. Trag nădejde că nu eşti unul dintre aceia care vor să continue munca.

— Ba sînt, răspunse Bjartur. Întotdeauna am muncit din greu. Dar nu sînt robul nimănui. Şi mai sînt totuşi un om independent.

— Se spune că vine poliţia mîine. Sper că n-ai votat pentru Ingolfur Jonsson, cîinele ăla blestemat !

Bjartur se feri să-i răspundă la această întrebare.

— E o nenorocire că nu pot pune mîna pe nişte pîine, vorbi omul. Prietenii m-au trimis să le aduc pîine. Voiam să facem cafea.

— Parcă spuneai că n-ai bani.

Omul privi din nou la cer, plescăi din limbă şi zîmbi cu acelaşi zîmbet fără rost ca înainte.

— De fapt, nu mă gîndeam s-o cumpăr, vezi bine. Nu cu dinadinsul. Mă uitam doar aşa, după o brutărie.

— Brutăria s-a închis de mult.

— Asta n-are a face, cîtă vreme n-au dosit pîinea, spuse omul.

— S-o dosească ?

— Da, da, au dosit-o. Am văzut cîteva pîini al dracului de frumoase în magazin la ora şapte, coşcogeamite pîinile, tăcea să le vezi, măi omule !

Îşi sfîrşise mucul acum.

— Crezi că o să plouă ? mai spuse el, privind încă o dată cerul.

— N-aş crede.

— Nu că-mi pasă, spuse străinul. Din partea mea, poate să plouă cît o vrea. Ascultă, fiindcă mi-a venit în minte, e mult al dracului de cînd n-am mai fost cu o femeie.

— Vai ! făcu Bjartur.

— Ce-are-a face ? spuse celălalt. Dacă ticăloşii ăia or trimite mîine poliţia, totuna e că n-am fost cu o femeie. Ascultaţi, fraţilor, n-aţi vrea să veniţi alături de noi ?

— Împotriva cui ?

— Împotriva porcului-de-cîine de Ingolfur Jonsson, bine-înţeles !

Bjartur se gîndi un răstimp la lucrul ăsta, apoi răspunse:

— Teamă mi-e că n-aş face mare brînză într-o ciocnire, la vîrsta mea.

— Avem o grămadă de ciomege, spuse omul. Şi tot felul de măciuci.

— Adevărat? întrebă Bjartur.

— Dar dacă porcii vin cu puştile, va trebui să cedăm, desigur. Sîntem cu toţii de acord. Vezi că cei mai mulţi dintre noi au copii. Dacă n-aş avea copii, nu mi-ar păsa să fiu împuşcat. Ascultă, aşteptaţi ceva anume?

— Nu, răspunse Bjartur. Aştept să-şi mănînce calul tainul, că are douăzeci şi cinci de ani, şi trebuie să-i dau răgaz să mestece. Apoi plecăm acasă dis-de-dimineaţă, peste dealurile de colo.

— Doar n-o să plecaţi aşa, înainte de ciocnirea cu poliţia, fraţilor?! Ian ascultaţi, ce dracu staţi de pomană aici? De ce nu veniţi cu noi să faceţi rost de pîine şi de cafea?

— Atunci tot ai pîine?

— Pîine? se miră omul. Păi, vezi bine, este pîine berechet. Veniţi cu mine.

Vorbea atît de deschis, de liniştit, cu atîta uşurinţă şi atît de prietenește, încît se ridicară de jos şi îl însoţiră. Nu prea îi plăcea să meargă drept înainte, avea un fel al lui de a umbla — şerpuit şi cu ocolişuri; ei doi însă nu se abăteau din drum. De două ori îi ruga să-l aştepte, în timp ce el dădea o raită în spatele caselor.

— Zău că are haz, fir-ar să fie! spuse el. Sînt aşa de îngroziţi cu toţii, că pînă şi babele şi-au încuiat bucătăriile!

Lucrul i se părea nespus de caraghios, şi rîdea cu poftă: ceilalţi doi însă nu găseau că e de rîs. Între timp, dînsul îi dădea zor despre poliţie, despre vreme, despre femei şi despre tot ce-i trecea prin minte.

— Ascultă, zise el, n-are rost să te însori în zilele noastre.

— Crezi? întrebă Bjartur.

— Negreşit! grăi celălalt, plescăind din limbă.

— Foarte bine, n-ai decît să nu te însori, zise Bjartur.

— Ascultaţi, vorbi omul, acum cîteva zile stam de vorbă cu cineva foarte isteţ, şi ştiţi ce a spus? A spus că-i o crimă mult mai mare din partea stăpînirii să lase oamenii să trăiască decît să-i omoare.

— Prostii! pufni Bjartur.

— Nu, nu, zise străinul, foarte simplu şi potolit. Şi eu cred la fel. Sînt de aceeaşi părere. Susţin că oamenii nu sînt destul de criminali ca să poată trăi în orînduirea asta. Oamenii nu sînt nişte ticăloşi atît de mari încît să fie pe măsura orînduirii de azi — adică mulţimile, vreau să zic. Aici e buba.

Bjartur era prea ocupat să pătrundă ceea ce spusese străinul ca să dea vreun răspuns.

— Şi nici nu sîntem înarmaţi, urmă omul. Dac-am fi înarmaţi, ar fi cu totul altă poveste. Trebuie să le furăm bastoanele, ca să-i pocnim în cap cu ele. Dar dacă aduc arme de foc, atunci, desigur... O clipă... acolo stă o bătrînă.

Într-o clipită se făcu nevăzut în spatele unei case, o casă mijlocie, cu flori la ferestre şi cu un coteţ mititel de găini. După puţină vreme, se întoarse cu o pîine mare, întreagă, de secară.

— Mi-am julit mîna, îi înştiinţă el, lingînd sîngele de pe o zgîrietură, dar nu-i mare lucru. Hai să mergem!

— Nu cumva ai furat pîine! se răsti Bjartur, mînios.

— Ţţţ... spuse străinul, plescăind din limbă. Vîrî pîinea în pantaloni şi trase tricoul peste ea. N-are a face. Are pămînt berechet. E văduva unui arhidiacon.

Atunci Bjartur se opri în loc şi-i strigă:

— Destul! Eu, unul, nu merg mai departe!

— Trebuie! stărui străinul. Haide, vino, hai să bei o cafea. Ce mai pîine straşnică! Nu cred să aibă nevoie baba de toată pîinea asta.

— N-am fost hoţ niciodată, spuse Bjartur, şi nici tăinuitor.

— Nici eu, răspunse străinul. Dar ce să facă omul cînd e jefuit de toate, şi din treaba asta poate să iasă şi împuşcat? Ce înseamnă o pîine mai mult sau mai puţin pentru capitalismul care a asasinat zece milioane de oameni numai aşa, de plăcere, în război? Capitalismul îi pedepseşte mai rău pe cei care nu fură decît pe cei care fură, aşa că, de ce n-ai fura? Toţi cei cu care am vorbit au spus că le era mult mai bine în închisoare decît oriunde în altă parte. Bătrîna de la care am luat pîinea nu face nimic decît să stea pe saltea şi să aştepte arenzile care

vin de-a dura spre ea, de la pămînturile pe care le stăpînește. Dar sînt sigur că e mult mai bine să stai în închisoare decît să ai un petic de pămînt, cum ai tu. Sînt sigur că omul e mult mai liber în închisoare. Așa că haidem, fraților! Cafeaua trebuie să fie gata. Și singurul hoț pe lume e capitalismul.

În baracă erau vreo zece, doisprezece muncitori. Lampa cu petrol pe care pregăteau cafeaua afuma îngrozitor, dar apa clocotea, și o aromă ispititoare de cafea se răspîndea în noapte cînd se apropiară noii-veniți.

— Cine-s ăștia doi?

— Ședeau la marginea drumului și mestecau tutun, răspunse călăuza, făcînd o afirmație nu prea adevărată, fiindcă ei mestecau numai niște fire de iarbă. I-am chemat să vină la cafea.

— Ai adus pîine?

— Da, desigur, spuse călăuza, cu tonul cel mai firesc, pîine berechet. Intrați înăuntru, fraților! Putem să-i primim, băieți, sînt și ei împotriva capitalismului.

Gazdele făcură loc musafirilor pe un culcuș, apoi, după ce se așezară, începură să-i descoasă. Cîțiva auziseră de Bjartur de la Sumarhus și știau că își clădise o casă și proprietatea sa fusese vîndută la licitație cu cîteva zile mai înainte; ăștia voiau să știe povestea mai în amănunt, dar el refuză să le spună ceva. Îi dădură o cană cu cafea, pe care o acceptă cu mare recunoștință, dar cînd ajunse la pîine, mînia i se stîrni din nou: era pîinea altora. Totuși, ar fi dat mult să mănînce puțină pîine. Gvendur căpătă o felie groasă, strașnic de bună, și privi la taică-său.

— O faci pe răspunderea ta, nu pe a mea, grăi Bjartur.

— Bjartur, întrebă un tînăr a cărui figură cu trăsături vioaie și sensibile avea o ciudată expresie de nevinovăție, știi tu ce au făcut țăranii ruși?

Nu răspunse.

— Din cele mai vechi timpuri au trăit o viață liberă, întocmai ca pisicile-sălbatice, sau, la drept vorbind, ca țăranii islandezi de felul tău. Capitalismul s-a folosit de ei pentru a-i jecmăni și a-i asasina. Acum opt ani capitalismul a pornit un război, și timp de trei ani i-a asasinat ca pe cîini, așa, de plăcere. În cîte o zi erau uciși pînă la două sute de mii de oameni. În cele din urmă, țăranii ruși

s-au săturat şi, unindu-şi forţele cu tovarăşii lor, muncitorii de la oraşe, au dat peste cap capitalismul, l-au omorît pe ţar şi au luat înapoi toate bogăţiile pe care capitaliştii le furaseră de la ei. Apoi au alcătuit o nouă societate, în care nimănui nu i-a mai fost îngăduit să scoată vreun profit din munca altora. O astfel de societate se numeşte o societate socialistă.

— Foarte bine, spuse Bjartur, rîzînd. Aşadar, ţarul a căzut.

Apoi le depănă şi el cîte ceva din povestea lui şi îi lămuri cum stăteau lucrurile acum.

— La o adică, de ce n-aş mînca şi eu o bucăţică de pîine cu voi, băieţi ? spuse el în cele din urmă, căci vedea că mîncau toată pîinea, aveau o poftă zdravănă şi dăduseră gata mai mult de jumătate.

Îi tăiară şi lui o felie groasă ; era o pîine minunată.

— Ei bine, poate că m-or răzbuna cei de-acolo şi pe mine, spuse el cu gura plină de pîine, ca pe Grettir cel Puternic, care a fost răzbunat hăt, la soare-răsare, la Miklagard, şi a fost socotit, pentru această ispravă, cel mai mare viteaz al Islandei.

— N-ai murit încă, spuse unul dintre ei.

— Şi poate c-ai să lupţi mîine alături de noi, adăugă un altul.

— Nu, spuse el. Mi-am clădit o altă colibă, pe alt pămînt, şi n-am vreme să mă ţin de scandaluri la Fjord.

— Va veni ziua cînd clasa muncitoare va arunca la gunoi pe toţi aceşti hoţi şi asasini, vorbi unul dintre oameni. Şi în ziua aceea n-o să te căieşti c-ai venit cu noi.

— Îmi pare rău, dar întotdeauna am fost un om independent. Vreau să am pămîntul meu. Mîine dis-de-dimineaţă, îndată ce mi s-o sătura mîrţoaga, mă duc la Urdarsel, e lucru hotărît. Dar micul Gvendur, aici de faţă, poate să rămînă cu voi, şi puţin îmi pasă dacă o să le spargă capul acelor corciturі din Raudsmyri. Aşadar, tu rămîi cu oamenii ăştia, Gvendur, auzi ? Cine ştie dacă într-o zi nu-ţi vor da ei America pe care o căutai nu demult.

După ce au băut cafeaua, unii începură să cînte, în vreme ce alţii se pregăteau de culcare. Nu se dezbrăcară, ci se întinseră pe pat aşa cum erau, cîte doi, cîte trei la un loc. În cele mai multe paturi erau nişte zdrenţe de

pături care ţineau loc de inventori. Doi dintre ei îi oferiră lui Cvendur o treime din patul lor.

— I se va găsi de lucru, dacă izbutim, spuseră ei. Îl băgăm în sindicatul nostru îndată.

După puţină vreme, cei mai mulţi se culcaseră, şi totul era oarecum liniştit. Se găsise un locşor într-un pat şi pentru Bjartur ; stătea culcat la margine. Îi era greaţă, într-una îi venea să verse. Desigur, pîinea trebuie să fi fost de vină ; dar oricît părea de ciudat, se ţinu bine. I se părea că n-o să mai adoarmă niciodată. Adăpostul acesta de noapte îi dădea de gîndit. Căzuse oare în mijlocul unei bande de hoţi, de huligani şi de tîlhari, care urmăreau să înfrîngă poliţia şi să prade ţara ? Nu mersese oare prea departe cînd hotărîse ca feciorul lui să rămînă aici, în tovărăşia hoţilor ? Ce avea el, un om liber, sau copiii lui de-a face cu o astfel de bandă ? Cine dracu îl împinsese să intre în cîrdăşie cu ăştia, dintre toţi ? Un om independent ca el, care tocmai luase în stăpînire un nou pămînt ? Pe de altă parte, s-ar putea să fie oameni drepţi. Dacă o fi aşa, atunci erau singurii oameni drepţi pe care-i întîlnise vreodată. Căci între două lucruri avea de ales : sau autorităţile reprezentau dreptatea, şi aceşti oameni erau criminali, sau aceşti oameni reprezentau dreptatea, şi autorităţile erau criminale. Problema nu era uşor de dezlegat într-o singură noapte şi regreta amar că primise să vină aici. Îl mai durea încă stomacul din pricina pîinii furate. Simţea că suferise cea mai mare înfrîngere a vieţii lui. Îi era atît de ruşine, că i se urcase sîngele în obraji, şi în unele clipe era gata să se scoale din pat şi să verse pîinea umilinţei. Totuşi, nu se sculă, ci rămase unde se afla. Ceilalţi de mult sforăiau în jurul lui...

74. Ţarul a căzut

Pînă la urmă totuşi adormi. Cînd deschise ochii, era ziua mare în baracă, soarele dimineţii străluceа prin uşa deschisă. Se dădu jos din pat şi se uită la soare, să afle cît o fi ceasul : era aproape 6 ; dormise vreo trei ore, sau cam

așa. Oamenii mai dormeau încă. Nici pîinea furată, nici convorbirea de aseară nu-i mai păreau acum lucruri trăite, deși gravitatea lor rămăsese întreagă ; i se părea că visase ceva nevrednic de el. Ciudat lucru, cum de intrase într-o asemenea belea ? Spinarea îl durea și se simțea cam înțepenit. Convorbirea n-ar fi avut nici o însemnătate — auzise el destule la timpul său — numai de n-ar fi mîncat din blestemata ceea de bucată de pîine. Apoi își mai aminti că le dăduse și pe feciorul său. Doar nu i-or fi pus ceva în cafea, ca să-l lipsească de orice urmă de bun-simț ? Stătea pe pragul barăcii, uitîndu-se cînd înăuntru, cînd afară și întrebîndu-se cum să-l smulgă pe Gvendur din mîinile lor. După cîteva clipe de nehotărîre, se furișă în vîrful picioarelor în odaie, cu gîndul să-l trezească și să-i facă semn. Flăcăul era acolo, dormind dus între cei doi tovarăși ; tustrei erau niște vlăjgani voinici, cu piepturi late și maxilare masive, cu mîini zdravene și ciolănoase, iar deasupra capetelor lor erau mai multe ciomege. I se păru că fiul său adormit arăta atît de la locul lui printre acești inși vînjoși, bine clădiți, încît nu avu inimă să-l trezească și să-l ia cu el ; la fel de bine va arăta printre ei și cînd se va trezi. Simțea că de fapt astfel de oameni meritau să stăpînească pămîntul și să-l cîrmuiască. Dar ce se va întîmpla dacă oamenii lui Ingolfur Arnarson vor aduce pușți și-i vor omorî pe toți ? N-ar fi mai cuminte să-și trezească băiatul și să-l ia cu el, peste dealuri, decît să-l lase aici, să fie împușcat ca un cîine în stradă ? Întotdeauna i-a fost gîndul la flăcăul ăsta, deși gîndul acesta îl ținuse ascuns. Desigur, o dată fusese gata să plece în America, dar dragostea lui de independență fusese mai tare și se hotărîse să învingă greutățile vieții de aici de acasă, alături de taică-său. „Ei și, gîndi Bjartur, ce-i cu asta, am mai pierdut și alți băieți." O clipă își aminti de băieții pe care-i dusese într-un sicriaș ca să-i înmormînteze în cimitirul din Raudsmyri ; și pe ceilalți pe care-i pierduse de-a lungul anilor de luptă pentru independență. Poate e mai bine ca și acesta s-o ia pe același drum, gîndea el. Un om nu este independent dacă n-are curajul să trăiască singur. Grettir Asmundarson trăise ca un proscris în munții Islandei timp de nouăsprezece ani, pînă cînd a fost înfrînt la Drangey ; dar fusese răzbunat pentru toate la Miklagard, în

cel mai mare oraş din lume. „Poate că şi eu am să fiu răzbunat în anii ce au să vină. Poate chiar într-un oraş mare...“ Deodată îşi aminti că ţarul căzuse, şi gîndul ăsta îl învioră mult. „Ce-o avea de spus bătrînul Jon din Myri la asta?“ Aşa că, părăsind gîndul de a-şi trezi fiul, se furişă cît putu mai încet afară din baracă.

Ar fi fost timpul să-şi ia calul de la păşune şi să se pregătească de plecare, dar nu dădea nici un semn c-ar vrea să-şi caute calul; hoinări un răstimp de colo pînă colo prin mahalaua adormită, răspunzînd cu gîndul aiurea unor bătrîni pescari care se sculaseră mai de dimineaţă şi îi dădeau bineţe. După ce rătăci o bucată de vreme fără ţintă, îşi întoarse cu o oarecare hotărîre paşii către mare, de-a lungul fiordului, înspre partea unde se adunaseră cocioabele cele mai sărăcăcioase. Această parte se numea Sandeyri. Nu avusese niciodată prilejul să treacă pe aici mai înainte, dar cunoştea feluriţi oameni care locuiau acolo. Într-o curte o femeie scutura nişte saci, lovindu-i de perete. Un grup de muncitori erau adînciţi în discuţie în curticica unei cocioabe. Nici unul nu se uita la Bjartur. Ţineau sfat.

Lîngă drum stătea o fetiţă cu trăsături gingaşe, făcînd turte de noroi dis-de-dimineaţă. Cînd trecu pe lîngă ea, se ridică şi îşi şterse mîinile pe pîntece; da, avea picioare lungi pentru anii ei, bietul copil, şi mîini cu degete prea lungi, şi chipul nu era cîtuşi de puţin chip de copil, ci avea o expresie hotărîtă şi bătrînicioasă. Fetiţa se uită la el din întîmplare, iar el o recunoscu imediat după ochi. Avea un ochi saşiu. Oprindu-se deodată în mijlocul drumului, o privi ţintă: era mica Asta-Sollilja.

— Ce? spuse el, privind la copil, căci i se păru că spusese ceva în clipa cînd îşi ridicase privirea spre el.

— N-am spus nimic, zise copilul.

— De ce nu eşti în pat la ora asta, fetiţo? întrebă Bjartur. De-abia e ceasul şase.

— N-am putut să dorm. Am tuse măgărească. Mama a spus că afară o să mă simt mai bine.

— Vai, văd că tuşeşti rău de tot! Nu mă miră că tuşeşti, cînd ai pe tine numai flaneluţa asta subţire.

Nu-i răspunse, ci se chinci iarăşi lîngă turtele ei. Bjartur se scărpină în cap.

— Bine, bine, Sola fată, sărăcuţa de tine...

— Nu mă cheamă Sola, spuse fetiţa.

— Dar cum te cheamă ?

— Mă cheamă Bjort, răspunse ea cu mîndrie.

— Bine, bine, Bjort, fetiţo dragă. Pentru mine e totuna.

Se aşează pe marginea şoselei, privind-o.

Fetiţa îndesă noroiul într-o cană veche smălţuită, apoi puse cana pe o piatră, să se coacă.

— E o prăjitură de Crăciun, spuse ea, zîmbindu-i, ca să întreţină conversaţia.

Bjartur nu spuse nimic, dar o privea într-una.

În cele din urmă fetiţa se sculă şi întrebă :

— De ce stai aici ? De ce mă priveşti aşa ?

— Maică-ta face pesemne cafeaua de dimineaţă acum, nu-i aşa ?

— N-avem cafea, răspunse copilul, numai apă.

— O sumedenie de oameni au trebuit să se mulţumească numai cu apă şi pînă acum.

Fetiţa fu apucată de un acces de tuse. Faţa i se învineţi. Se ghemui la pămînt pînă cînd i se potoli tusea.

— Ce faci acolo ? întrebă cînd începu să se liniştească. De ce nu pleci ?

— Cîndeam să intru la voi să beau un pahar cu apă, de prînzişor, răspunse el hotărît.

După ce-l privi cercetător o clipă, fetiţa zise :

— Bine, haide atunci.

Mîncase pîinea altora în noaptea trecută, ba chiar pîine furată de hoţi, aşa că ce-ar fi fost să bea apa, care-i ţinea loc de prînzişor, cu această fetiţă ? Păşi peste gardul de sîrmă ghimpată şi se ţinu după copilă pînă la cocioaba lor. Niciodată nu slăbise tăria lui sufletească atît cît în noaptea trecută şi în dimineaţa însorită care-i urmase. Se îndoia că s-ar mai putea socoti un om independent.

În zid era o fereastră cu patru ochiuri ; două dintre ele fuseseră astupate cu saci, peste al treilea se bătuseră nişte scînduri, şi numai al patrulea avea un gemuleţ întreg de sticlă. Bjort îi arătă drumul. Coliba fusese cîndva tapetată pe dinăuntru, cam după moda orăşenească, dar tapetul era acum negru de umezeală şi atîrna de tavan în fîşii. Erau două paturi ; într-unul din ele stătea culcată o bătrînă, stăpîna casei, şi în celălalt, Asta-Sollilja, cu copilul

ei mai mic. Pe o masă, lîngă fereastră, era o lampă de petrol, și alături, o ladă și un scaun rupt.

— Te-ai și întors, spuse Asta-Sollilja văzîndu-și fata în prag.

Se ridică în pat, cu sînul căzut sub pieptarul descheiat, cu părul încîlcit; era foarte slabă și palidă. Dar cînd îl văzu pe Bjartur în urma copilei, ochii ei îl priviră țintă. Scutură capul ca să-i piară nălucirea din fața ochilor, dar nu era o nălucire, stătea acolo, cu picioarele înfipte în podele. El era!

— Tată! strigă cu răsuflarea tăiată.

Îl privea cu gura căscată, ochii parcă îi ieșeau din orbite, pupilele i se măriseră. Chipul i se lungi, parcă n-ar mai fi fost stăpînă pe mușchii feței, dar în același timp trăsăturile părură să se împlinească și să întinerească, totul într-o clipită, și apoi strigă iarăși, ca ieșită din minți:

— Tată!

Se grăbi să-și ia fusta, o trase repede peste cap, o netezi peste șolduri și, sărind din pat desculță, alergă la ușă și se aruncă la pieptul lui. Încolăcindu-i brațele în jurul gîtului, își apăsă gura pe grumazul lui, sub barbă.

Da, el era. Gura i se odihnea din nou pe locșorul acela al ei, el era, venise. În sfîrșit, își ridică fruntea, îl privi în față și oftă:

— Credeam că n-ai să mai vii niciodată.

— Ascultă, fată, spuse Bjartur, grăbește-te de încălzește puțină apă și îmbracă-ți copiii. Te iau cu mine chiar astăzi.

— Tată... atît putea să spună, cu ochii încă pironiți pe chipul lui. Stătea țintuită pe loc. Nu, nu pot crede că ești tu.

Bjartur se îndreptă spre pat, și ea se răsuci pe călcîi să-l mai privească, năucită. Se uită la copilul care dormea în pat în fața lui și-l cuprinse mila, ca totdeauna cînd privea un prunc viu.

— Doamne, ce plăpînd... spuse. Da, de fapt, omenirea are o înfățișare destul de jalnică dacă stai s-o privești așa cum este.

— Nici acum nu-mi vine a crede, spuse Asta-Sollilja, lipindu-se de el încă o dată.

— Fugi şi îmbracă-te, fată, o îndemnă el. Avem un drum lung înaintea noastră.

În sfîrşit, începu să se îmbrace. Tuşea.

— Ar fi trebuit să te întorci acasă înainte de-a te îmbolnăvi de piept, spuse el. Am clădit o casă, aşa cum îţi spusesem, dar nu mai simt nici o bucurie, s-a dus totul. Bătrîna Hallbera mi-a închiriat mie Urdarsel.

— Tată... rosti ea, şi nimic altceva.

— Am fost întotdeauna de părere că nu trebuie cu nici un chip să te laşi abătut atîta vreme cît trăieşti, chiar dacă ţi-au furat totul. Dacă nu mai ai nimic altceva, poţi oricînd să zici că aerul pe care-l respiri e al tău, sau poţi să te lauzi cel puţin că l-ai luat cu împrumut. Da, fată, noaptea trecută am mîncat pîine furată şi mi-am lăsat feciorul printre oameni care au de gînd să-şi ridice ciomegele împotriva stăpînirii ; de aceea m-am gîndit c-aş putea trece pe la tine azi-dimineaţă.

75. Sînge pe iarbă

— Doamne, ce mult e de cînd ai plecat, fată, grăi bunica în clipa cînd Asta-Sollilja rămase singură cu ea, în ultima zi pe care o petreceau la Sumarhus, deoarece Bjartur plecase la Urdarsel, cu toate proviziile lor. Te credeam moartă.

— Da, eram moartă, bunico, spuse fata.

— Are haz că toată lumea izbuteşte să moară, numai eu nu.

— Da, dar acum m-am sculat din morţi, bunico, întări Asta-Sollilja.

— Cum ? întrebă bunica.

— M-am sculat din morţi.

— O, nu, şireato, răspunse bunica, nimeni nu se scoală din morţi. Şi e mai bine aşa.

Apoi se întoarse şi, aţintindu-şi iarăşi privirea mioapă pe împletitura la care lucra, începu să mormăie pentru sine o veche cîntare despre înviere.

Pe înserat, Asta-Sollilja îşi luă copiii jos, la pîrîu, şi privi încremenită la casa cea hîdă, cu colţuri ascuţite, la urmele lăsate pe beton de scîndurile cofrajului, la petele de ciment de pe unele ferestre, la geamurile sparte şi la găurile săpate în pămînt de jur împrejur. Deşi nouă, te ducea cu gîndul la ruinele caselor bombardate în timp de război. Acesta era palatul clădit de el, visînd că dînsa se va întoarce. Şi ea visase odată la o casă luminoasă, într-o pajişte verde pe malul mării. Acum îi lipsea coliba mică de la Sumarhus, cu liniile ei aduse şi bine proporţionate, unde simţise cele mai sfinte suferinţe, cele mai dragi năzuinţe ale ei. Totuşi, era o mare mîngîiere să regăsească bătrînele dealuri de acasă, să vadă cum, deşi i se părea că trecuseră atîtea veacuri, erau tot la locul lor ; aşa cum era şi lacul ; şi smîrcurile ; şi rîul şerpuind liniştit printre smîrcuri. Odată, demult, în noaptea de Sînziene, plecase să vadă lumea pentru întîia oară ; odată, demult, o fulgerase privirea din ochii unui străin şi dorise să-şi odihnească de-a pururi sufletul în acea privire ; viaţa ei fusese pustiită înainte de a începe, ca şi casa şi independenţa lui Bjartur Jonsson, şi acum era mamă a doi copii, poate chiar trei, deşi nu era nevoie să ştie nimeni de asta. Le arătă celor doi bătrînul pîrîu al gospodăriei şi le spuse :

— Priviţi, iată bătrînul meu pîrîu, şi îi sărută.

Era lipsită de apărare, precum întreaga fire care se ofileşte în vînt pentru că nu-şi găseşte adăpost nici la Dumnezeu şi nici la oameni. Fiinţele omeneşti nu-şi dau adăpost unele altora. Dar Dumnezeu ? Vom vedea, la sfîrşit, cînd va fi să murim de oftică. Poate că Atotputernicul o fi ţinut socoteală de tot ce avusese ea de îndurat. Totuşi, simţea în seara aceea că nu era atît de bătrînă ca să nu mai poată visa şi privi în viitor. A fi în stare să priveşti înainte înseamnă a trăi.

În ziua următoare Bjartur porni cu cea din urmă încărcătură de bulendre spre Urdarsel. Atîrnase de tarniţa lui Blesi două lăzi pentru transportul turbei, şi într-una o aşezase pe bătrînă, care avea peste 90 de ani acum, iar în cealaltă, pe cei doi copii. Apoi porni, mînînd calul. Asta-Sollilja se ţinea alături de el, şi se îndreptară spre măgură. În urma lor venea căţeaua, adulmecînd fără grijă şi oprindu-se ici şi colo, cum fac toţi cîinii în zilele încărcate

de miresme ale primăverii. Nu spuneau nimic. Erau ca niște oameni plecați într-o lungă călătorie, părăsind adăpostul sărac de o noapte din pustie. Era pustia vieții. Drumul duce prin pustiuri și mai depărtate. Nici un vaiet. Să nu-ți clocești durerea, să nu plîngi ce ai pierdut. Cînd ajunseră pe culme, Bjartur nici măcar nu se întoarse s-arunce o privire de bun rămas bătrînei văi. Dar cînd trecură pe lîngă movila Gunnvorei, se opri în loc și ieși din drum. Ridicînd în brațe piatra de mormînt pe care o pusese acolo în amintirea ei acum cîțiva ani, o rostogoli peste marginea prăpastiei. Era încredințat acum că ar fi cu neputință să o desparți pe Gunnvor de Kolumkilli ; se înhăitase cu el în anii grei, ca și în cei buni ; și azi se afla tot cu el acolo. O dată mai mult pustiiseră gospodăria țăranului sărac ; rămăseseră mereu aceiași din veac în veac, din pricină că țăranul sărac rămîne mereu același de la un veac la altul. Un război pe continent poate aduce o oarecare ușurare, pentru un an, dar este numai un ajutor părelnic, o iluzie. Țăranul sărac nu va scăpa de viața sa de sărăcie în vecii vecilor ; va trăi în suferință atîta vreme cît omul nu este apărătorul omului, ci dușmanul său cel mai mare. Viața țăranului, viața omului independent este prin firea ei o fugă de ceilalți oameni, care încearcă să-l omoare. E fuga dintr-un adăpost într-altul, și mai rău. Se muta o familie de țărani. Patru generații dintre cele treizeci care de o mie de ani încoace au păstrat șirul vieții și al morții în țara asta. Pentru cine ? Nu pentru ei, desigur, și nici pentru vreunul dintre ai lor. Semănau nespus de mult cu niște figuri dintr-o țară pustiită an după an de un război sălbatic ; proscrișii urmăriți în a cui țară ? Nu într-a lor, cel puțin. În cărțile străine este o poveste sfîntă, în care e vorba de un om care a ajuns la împlinire semănînd cîmpul dușmanului său într-o noapte. Saga despre Bjartur de la Sumarhus este saga omului care a semănat cîmpul dușmanului toată viața sa, zi și noapte. Asta este povestea celor mai mulți oameni independenți din țară.

Pustia și iarăși pustia... Din prăpastie se înalță un vuiet lung, răsunător, în timp ce piatra de mormînt se rostogolea în adîncuri ; și cățeaua veni pînă la margine și rămase acolo lătrînd cu înverșunare.

Puțin mai departe, pe creastă, într-un loc de unde puteai vedea pînă jos la Utiraudsmyri, omul lăsă șoseaua și apucă încet către miazănoapte, spre Sandgilsheid, pe vechi poteci, pe care nu mai călcase de multă vreme picior de om. Lăzile scîrțîiau într-una; copiii dormeau într-o parte, dar bătrîna stătea în lada ei ținîndu-se de șa cu mîinile vinete și ofilite. Se duce la ea acasă, acasă, după ce trăise în adăpostul de o noapte.

Cu cît suiau dealurile mai spre miazănoapte, urcușul se făcea tot mai greu: surpături, viroage, bălți, stînci, tot felul de piedici în cale; în sfîrșit, puhoaiele din partea locului se umflau, crescînd din ce în ce mai mari. Mai merse ce merse pe același drum, și Asta-Sollilja ajunse la capătul puterilor. Se aruncă pe clina plină de iarbă, tușind îngrozitor și scuipînd un fir de sînge. Cînd, în sfîrșit, se potoli, se lăsă pe spate cu un geamăt și rămase acolo ca într-un leșin. Bjartur dădu jos lăzile și lăsă calul să pască. Ajută pe copii și pe bătrînă să iasă din lădițe. Mica Bjort stătea la cîțiva pași cu degetul în gură, privind la maică-sa, dar bătrîna se așeză la căpătîiul ei, cu pruncul adormit în poală, așa cum spune în versul vechi:

Roșitu-s-a iarba de sînge închegat
Și nani, nani, puișor...

Tot ce spunea în vers se adeverise, era sînge pe iarbă. Așteptară ca Asta-Sollilja să-și recapete puterile. Bjartur stătea puțin mai departe, fiind la mare încurcătură; fetița o întrebă pe maică-sa dacă o durea tare, dar nu o durea tare, era istovită și nu credea să poată merge deocamdată. Zăcea acolo în iarbă, gemînd slab, cu ochii închiși, cu sînge în colțul gurii. Bătrîna se aplecă peste ea și, cu capul lăsat pe un umăr, o privi îndeaproape o clipă.

— Da, mormăi ea, și nu mă mir. Mi-a fost dat să mai sărut un mort.

În curînd Bjartur își luă gîndul că dînsa ar putea merge mai departe. După ce așeză copiii și pe bătrînă din nou în lăzi, ridică lăzile, legîndu-le de oblînc. Apoi o luă pe Asta-Sollilja în brațe, îi spuse să se țină zdravăn de gîtul lui și apucă iar frîul calului. Cînd ajunseră tocmai sus, pe clina dealului, ea îi șopti:

— În sfîrşit, sînt iarăşi cu tine.

Iar el îi răspunse :

— Ţine-te bine de gîtul meu, tu, floarea mea.

— Da, şopti ea. Întotdeauna, cît mai am de trăit. Singura ta floare. Floarea vieţii tale. Şi n-am să mor încă, nu, n-am să mor. Am să trăiesc încă multă vreme.

Şi îşi văzură de drum.

Reykjahlid-Laugarvatn
în primăvara 1935

Cuprinsul

Prefață 5

PIONIERUL ISLANDEZ

1 Kolumkilli 17
2 Ogorul 22
3 Nunta 30
4 Nori rătăcitori 46
5 Secretul 53
6 Vise 56
7 Nervozitate 62
8 Vreme secetoasă 68
9 O zi în pădure 71
10 Ajunul răscolului 79
11 Noapte de septembrie 94
12 Părerea doctorului 103
13 *Skaldkona* 105
14 Rămas bun 110
15 Căutarea 115
16 Poezia baladei 121
17 Întoarcerea 130
18 Raudsmyri 132
19 Viața 140
20 Demersuri 143
21 Cioclii 156
22 Vîrtej de zăpadă 165
23 Focul gerului 167

FĂRĂ DATORII

24 Dimineaţă de iarnă 173
25 Ziua 188
26 Seara 204
27 Literatură 208
28 Vaca 212
29 Boierii 218
30 Despre cîntec 226
31 Despre lume 233
32 Tirania 254
33 Întîmplări de seamă 264
34 Oaspetele 272
35 Clădirea casei 283
36 Floricica 289
37 Bătălia 296
38 Moartea primăvara 300

TIMPURI GRELE

39 În faţa casei 309
40 Şobolani 317
41 Obrazul stîng 322
42 De vorbă cu puterile de sus 325
43 „Preumblări“ 330
44 Despre suflet 335
45 Dreptate 343
46 Obrazul drept 350
47 *O pure oftimi* 357
48 Zile mai bune 362
49 Poezia 374
50 Dumnezeu 379
51 Ceasul dorinţelor 385
52 Ceea ce nu se putea ocoli 392
53 Cînd ai o floare 398
54 Zile de primăvară 404
55 Sora mai mare 407
56 Băiatul şi lumea largă 410
57 Doamna din Myri suferă o înfrîngere 417
58 Eu sînt ! 425

ANI DE BELȘUG

59 După asasinarea lui Ferdinand 433
60 Probleme de credință 440
61 Viza de intrare 448
62 De strajă 457
63 Despre țara viselor 460
64 America 466
65 Politică 478
66 Calul de călărie 487
67 Poezie modernă 501
68 Cînd bărbatul e neînsurat 508
69 Dobînzile 515
70 *Troll*-ii toamnei 519
71 Idealuri împlinite 525
72 Cîini, suflete și altele 539

ÎNCHEIERE

73 Pîinea altora 537
74 Țarul a căzut 547
75 Sînge pe iarbă 552

Redactor responsabil : IOAN COMŞA
Tehnoredactor : AUREL BUCUR

Dat la cules 30.04.1964. Bun de tipar 23.07.1964. Apărut 1964. Tiraj 20.150 ex. broşate. Hîrtie ziar plan de 50 g/m². Format 540×840/16. Coli ed. 31,69. Coli tipar 35. A nr. 5320. C.Z., pentru bibliotecile mari 8A. C.Z. pentru bibliotecile mici 8A—31=R.

Tiparul executat sub comanda nr. 40.318 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1. Bucureşti — R.P.R.

Lei 12,50